অসমীয়া বচন-ভঙ্গী

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

অসমীয়া বচন-ভঙ্গী

[অসমীয়া ভাষাত প্ৰচলিত প্ৰায় সাত হাজাৰ বচন-ভঙ্গীৰ অৰ্থ, ব্যাখ্যা আৰু তাৰ উপযুক্ত উদাহৰণ সন্নিবিষ্ট কৰা কোষগ্ৰন্থ]

শ্ৰীহৰেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা, বি-এ

DISTRICT LIBRARY

বাণী প্ৰকাশ মন্দিৰ

পাঠশালা • গুৱাহাটী • কলিকতা

প্ৰকাশক :
শ্ৰীঅম্বিকাপদ চৌধুৰী
বাণী প্ৰকাশ মন্দিৰ
পাঠশালা
কামৰূপ

*

শাখা :
পাণবজাৰ
গুৱাহাটী

ছপা :
শ্ৰীজয়ন্ত বাক্‌চি
পি. এম. বাক্‌চি এণ্ড কোং
১৯, গুলু ওস্তাগৰ লেন
কলিকতা-৬

প্ৰচ্ছদ শিল্পী :
শ্ৰীবিজয় মণ্ডল
কলিকতা-৪

*

বন্ধা :
ৰক্ষিত এণ্ড কোং
কলিকতা-১২

*

প্ৰথম প্ৰকাশ
১ বহাগ, ১৩৭২

*

বেচ আঠ টকা

নিবেদন

তাহানি অসম সাহিত্য সভাৰ কৰ্ণধাৰ স্বৰূপে, পুণ্যশ্লোক ৺শৰৎ চন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱে যেতিয়া 'চন্দ্ৰকান্ত অভিধান' প্ৰকাশ কৰাৰ উম-থাম কৰে, লিখক তেতিয়া গৌৰীপুৰত বঙলুৱা অসমীয়াৰ মাজত হাইস্কুলৰ অষ্টম কি নৱমমান শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ। গোস্বামীদেৱে বাতৰি কাকতৰ জৰিয়তে, অসমীয়া অভিধানত নথকা অসমীয়া শব্দাৱলী সংগ্ৰহ কৰি, 'চন্দ্ৰকান্ত অভিধান' প্ৰকাশন পৰিষদলৈ পঠাবলৈ ৰাইজক অনুৰোধ কৰিলে। সেই অনুৰোধৰ অনুপ্ৰেৰণাত উৰ্দ্ধ হৈ ৮০০।৯০০ শব্দ পঠোৱা হ'ল ; তাৰে পাঁচ শবো অধিক শব্দ পৰিষদে গ্ৰহণ কৰি তৰুণ সাহিত্যপ্ৰেমীক কিছু পাৰিতোষিকো পঠালে। লগতে ৺গোস্বামীদেৱে চিঠি লিখি অনুৰূপ কাম কৰি থাকিবলৈ উৎসাহ দিলে।

সি আজি ছকুৰি বছৰ আগৰ কথা। তেতিয়াৰেপৰা অসমীয়া শব্দ, বচন-ভঙ্গী, প্ৰবাদ, নানা বিধৰ গীত-মাত আদি সংগ্ৰহ কৰি থকাটো এই লিখকৰ একপ্ৰকাৰ বায়ুৰোগ হৈ আছিছে। পিছৰ কালত, ৺গোস্বামীদেৱ আৰু ৺ডক্টৰ কাকতিদেৱে ঘনাই এই প্ৰচেষ্টাত ইন্ধন যোগাই আছিছিল। তেখেতসকলৰ এগৰাকীও আজি জীৱিত নাই ; গতিকে তেখেতসকলৰ প্ৰত্যেকজনাৰ লগত পৰিকল্পিত যুটীয়া প্ৰচেষ্টাৰ সপোনবোৰ প্ৰায় পাহৰি যাবলৈ বাধ্য হোৱা গৈছে ; কাৰণ নিজাকৈ সেই প্ৰচেষ্টাবোৰৰ এটাকো ৰূপায়িত কৰিবলৈ লিখকৰ বিদ্যা-বুদ্ধি, আজৰি আৰু অনুকূল পৰিবেশৰ তেনেই অভাৱ।

তথাপি 'বচন-ভঙ্গী'খন সাজু কৰা হৈছিল কেবা বছৰো আগেয়ে। কেবছৰমান আগেয়ে ৪।৫ ফৰ্মা ছপা হোৱাৰ পিছত, ভাষা-বিবোধ

আন্দোলনত প্ৰকাশকে পলাই সাৰিব লগা হোৱাত, প্ৰেছলৈ সাজু কৰা আটাইখিনি লিখা হেৰাই গ'ল; পিছত সেইবোৰ আকৌ লিখি উলিয়াওতে বহুত দিন পলম হৈ গ'ল।

এই পৰ্যন্ত ইতিপূৰ্বে প্ৰকাশ পোৱা 'খণ্ডবাক্য কোষ' আৰু 'ৰত্নকোষ' দুখনিয়ে অসমীয়া ৰাইজক এই বিষয়ৰ যথেষ্ট সমল যোগাইছে, কিন্তু অসমীয়া ভাষা বচন-ভঙ্গীত ইমান চহকী যে এই দুখন গ্ৰন্থৰ এখনো এই বিষয়ত স্বয়ংসম্পূৰ্ণ হব পৰা নাই, বৰ্তমান সংগ্ৰাহকৰ 'বচন-ভঙ্গীয়ে'ও সেই দাবী কৰিব নোৱাৰে, তথাপি সম্প্ৰতি এই সংগ্ৰহটোত ৬৬৭৭ বচন-ভঙ্গী সংক্ষেপ অৰ্থ আৰু উপযুক্ত উদাহৰণ একোটিৰে সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। অতি শীঘ্ৰে বৃহত্তৰ সংস্কৰণ এটিৰ পৰিকল্পনা লোৱা হৈছে।

সংগ্ৰহটোৰ কোনো ঠাইত কিবা আসোঁৱাহ দেখিলে সদাশয় সাহিত্যপ্ৰেমীসকলে আঙুলিয়াই দিলে সংগ্ৰাহকে তাক কৃতজ্ঞতাৰে গ্ৰহণ কৰিব। লগতে অপ্ৰকাশিত বচন-ভঙ্গীবোৰ ৰাইজৰ পৰা পালে তাকো সৰ্বতোভাবে গ্ৰহণ কৰা হ'ব।

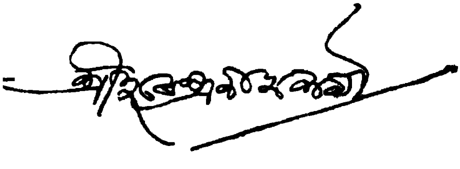

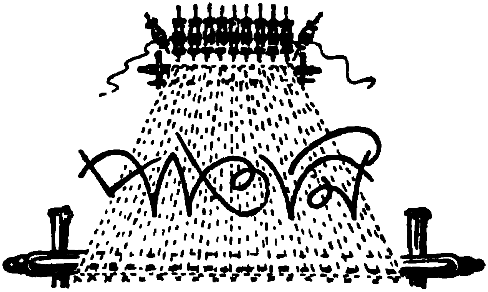

[ডক্টৰ সত্যেন্দ্ৰনাৰায়ণ গোস্বামী, এম-এ, ডি-ফিল (কেল),
ছিনিয়ৰ বিচাৰ্চ ফেলো (ইউ-জি-চি), অসমীয়া বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়]

যি কোনো ভাষা সাহিত্যৰ এটা বৃহৎ অংশ অধিকাৰ কৰি আছে মৌখিক সাহিত্যৰ ৰচনা সম্ভাৰে। মৌখিক সাহিত্য পূৰ্ববৰ্তী, লিখিত সাহিত্য পৰৱৰ্তী সৃষ্টি। মৌখিক সাহিত্যৰ ব্যাপকতা বা জনপ্ৰিয়তা বৃদ্ধিৰ লগত লিখিত সাহিত্যৰ উন্মেষ তথা বিকাশ সাধনৰ ঐতিহাসিক সূত্ৰ বৰ্তমান। সাহিত্য মূলতে জনতাৰ সৃষ্টি, জনসাধাৰণৰ অৱদান; মৌখিক সাহিত্যৰ সেই ভাব-ভাষা, হৰ্ষ-বিষাদ, আচাৰ-বিচাৰ, আশা-আকাংক্ষা প্ৰদত্ত অভিজ্ঞতাৰদ্বাৰা পৰিপুষ্টি সাধনৰ পূৰ্ণ পৰিণতিয়েই লিখিত সাহিত্য। গতিকে লিখিত সাহিত্য দৰাচলতে মৌখিক সাহিত্যৰ সুদৃঢ় প্ৰস্তৰখণ্ডৰ ওপৰত মূৰ্তমান। মানুহৰ কথাই ভাষা ৰূপে পৰিচয় দিয়াৰ যোগ্যতা লাভৰ শুভ মুহূৰ্তৰেপৰা সাহিত্য সৃষ্টিৰ সূত্ৰপাত; বহু দিনলৈকে সি পুৰুষ পৰম্পৰা মানুহৰ মুখ বাগৰিয়েই জীয়াই থাকিল। বিশ্বৰ বৃহত্তম ইন্দো-য়ুৰোপীয় ভাষা গোষ্ঠীৰ সংস্কৃত ভাষাৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শন ঋগ্বেদৰ সূক্ত সমূহেও আদিতে মৌখিক সাহিত্যৰ পৰ্যায়ত ঠন্ ধৰি উঠাৰ বহুকাল পিছতহে লিখিত ৰূপ লাভ কৰে। অৱশ্যে এইবোৰৰ প্ৰচলন

সর্বসাধাৰণৰ মাজত নাছিল, বিশেষ শ্ৰেণীৰ কিছুমান ঋষি-মুনিৰ মাজতহে ইয়াৰ প্ৰচলন আছিল। লিখন পদ্ধতি লাভৰ পাছৰপৰা সাহিত্যৰ পৰিবৰ্ধনৰ দুটা বিশিষ্ট গতি পৰিলক্ষিত হয়; সৃষ্টিৰ লগে লগে লিখিত ৰূপত আৰু সৃষ্টিৰ বহুকাল পিছত লিখিত প্ৰাপ্ত হোৱা মৌখিক ৰূপত। সেয়ে কোনো সাহিত্যালোচনাৰ অপূৰ্ণতা বিনাশত সাহিত্যৰ বিশাল বপুত পৰিব্যাপ্ত হৈ থকা অলিখিত তথা মৌখিক অৱদানসমূহৰ অধ্যয়ন পৰ্যালোচনা নিতান্ত অপৰিহাৰ্য।

বিভিন্ন ৰুকবা-যোজনা, গীত-পদ, সাথৰ-পটন্তৰ-দিস্তান, সাধুকথা-আখ্যান, মন্ত্ৰ-গাথা আদিৰ দৰে খণ্ডবাক্য, জতুৱা-ঠাচ আদিও মৌখিক সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত। বিশ্বৰ প্ৰায়বোৰ ভাষা সাহিত্যতে এই শ্ৰেণীৰ মৌখিক ৰচনা বিদ্যমান। কোনো ভাষাত সংখ্যাত ই তাকৰ আৰু কোনো ভাষাত সৰহ। প্ৰাচীন ভাষাবোৰলৈ লক্ষ্য কৰিলেই এই কথাৰ সত্যতা ওলাই পৰে। গ্ৰীক, জাৰ্মাণ, লেটিন, আৱেস্তীয়, আৰ্মেণীয়, শ্লাভীয়, চীনা আদি ভাষাৰ যিবিলাক প্ৰাচীন নিদৰ্শন আমাৰ হাতত পৰিছে তাতো পোৱা যায় এই পৰ্যায়ৰ মৌখিক সৃষ্টিৰ সম্ভেদ। সমস্ত ভাষা সাহিত্যৰ ক্ৰমবিকাশৰ ধাৰা তথা ইতিহাস অধ্যয়ন কৰিলে মৌখিক সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত বিবিধ ৰচনাৰ ইতিবৃত্ত ওলাই পৰে। ঠিক তেনেকৈ ভাৰতীয় আৰ্যভাষাসমূহৰ সাহিত্যালোচনাতো সেই কথাৰেই খাতাং প্ৰমাণ পোৱা যায়।

খণ্ডবাক্য মৌখিক সাহিত্যৰে অন্যতম বিশিষ্ট অঙ্গ। বাক্যাংশ খণ্ডবাক্যৰ সম পৰ্যায়ৰে আন এবিধ সৃষ্টি। উভয়েই কথা চুটি কৰিবৰ অভিপ্ৰায়ে আধাতুখৰীয়া বাক্য একোটাৰে বহুল অৰ্থপ্ৰকাশৰ একো একোটা অৱলম্বন। নিখুঁতভাৱে ইহঁতৰ কোনো তাৎপৰ্যপূৰ্ণ সংজ্ঞা দিয়া খুব উজু

কথা নহয়। তথাপি এইদৰে কব পাৰি: ক্ৰিয়াপদযুক্ত অৰ্থপ্ৰকাশক পদ সমষ্টিক যদি খণ্ডবাক্য (Phrase) বোলা হয় তেনেহলে ক্ৰিয়াপদ হীন অৰ্থদ্যোতক পদ সমষ্টিকেই বাক্যাংশ (Clause) বোলা যাব পাৰে। উভয়ৰে প্ৰয়োগ ৰীতিৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্য পৰিলক্ষিত হয়।

বাক্যাংশ বা খণ্ডবাক্যৰ প্ৰয়োগ কথনভঙ্গীৰে অন্যতম ৰীতি। গতিকে বাগ্ধাৰা বা বাগ্‌বিধিৰ ব্যাপক পৰিসৰৰ অন্তৰ্গত এই খণ্ডবাক্য আৰু বাক্যাংশ জতুৱা-ঠাচৰেই (Idiom) দুটা অংশ। সেইবুলি প্ৰবাদ-প্ৰবচন (Proverb), ফকৰা-যোজনা (Adage, Maxim), সাঁথৰ-দিত্তান (Anigma), পটন্তৰ (Simile) জতুৱা-ঠাচৰ অন্তৰ্ভুক্ত নহয়। অৱশ্যে প্ৰয়োগ ৰীতিৰ পৰিসৰৰ ব্যাপকতা লাভৰ কাৰণে কিছুমান প্ৰবাদ, পটন্তৰ আদিও জতুৱা-ঠাচৰ পৰ্যায়লৈ নামি আহিল। এয়া ভাষাৰ ক্ৰমবিকাশৰ পৰিণতিহে, কেৱল সেইটো কাৰণতে ইহঁতক একেবস্তু বোলা ভ্ৰমসঙ্কুল। তাকে নকৈ ইহঁতক সাধাৰণভাৱে সমধৰ্মী বস্তুৰ ভিন্ন ৰূপ বোলাহে উচিত। কালৰ সোঁতত শব্দৰ দৰে জতুৱা-ঠাচৰো অৰ্থ-সংকোচন বা অৰ্থ-সম্প্ৰসাৰণ প্ৰভৃতিজনিত কাৰণত ইহঁতৰ মধ্যস্থিত পাৰ্থক্য ৰেখাৰ কিছু তাৰতম্য ঘটিল। সূক্ষ্মদৰ্শী পাঠকৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণত এতিয়াও এইবোৰৰ প্ৰকৃত তাৎপৰ্যোদ্ধাৰ তথা তত্ত্বোদঘাটন সম্ভৱ।

অসমীয়া ভাষাৰ জতুৱা-ঠাচ বা বচন-ভঙ্গীৰ অধ্যয়নত তাৰ পূৰ্বৰ ইতিহাস পৰ্যালোচনা প্ৰয়োজনীয়। কিয়নো এটা ভাষাৰ জতুৱা-ঠাচ সেই ভাষাভাষী লোকৰ ঐতিহ্য আৰু সংস্কৃতিৰেই একপ্ৰকাৰ মানচিত্ৰ স্বৰূপ। সেই সমাজৰ দৈনন্দিন জীৱন, ৰীতি-নীতি প্ৰভৃতিৰে পৰিপূৰ্ণ একো একোটা কালৰ সামাজিক চিত্ৰ জতুৱা-ঠাচৰ মাজত অন্তৰ্নিহিত। যেনে সমাজ একোখনৰ সাংস্কৃতিক পৰিচয়ৰ পূৰ্ণতাৰ ক্ষেত্ৰত জতুৱা-ঠাচৰ

অধ্যয়ন নিতান্ত বাঞ্ছনীয়। সমাজ বা সংস্কৃতিৰ ক্ৰমবিকাশৰ অন্তৰালত বচন-ভংগীৰ ক্ৰমবৰ্ধমানধাৰা বৰ্তমান।

অসমীয়া ভাষাৰ জতুৱা-ঠাচৰ ইতিহাস উদ্ধাৰত তাৰ উৎস বিচাৰি পশ্চাৎমুখী গতি কৰিলে বৈদিক সংস্কৃতপৰা ইয়াৰ ধাৰাবাহিকতা দেখুৱাব পাৰি। উদাহৰণ স্বৰূপে ঋগ্বেদৰ "ন বৈ স্ত্ৰৈণানি সখ্যানি" (নাৰীৰ লগত সখীভাব বা বন্ধুত্ব) বাক্যাংশ বা খণ্ডবাক্যটো উল্লেখ কৰিব পাৰি। পিছে, বৈদিক যুগতকৈ মহাকাব্যৰ যুগত সংস্কৃত সাহিত্যত এনেকুৱা ধৰণৰ বাগ্ৰীতিৰ অধিকতৰ প্ৰয়োগ লক্ষ্য কৰা যায়। ৰামায়ণৰ "কালস্য কুটিলা গতিঃ" (=কালৰ কুটিল গতি বা কালচক্ৰত), "ধৰ্মস্য সূক্ষ্মা গতিঃ" (=ধৰ্মৰ সূক্ষ্মগতি), "ভিন্ন ৰুচিৰ্হি লোকঃ" (= ভিন্ন ৰুচিৰ লোক), মহাভাৰতৰ "কিমাশ্চৰ্যমতঃপৰম্ (=ইয়াতকৈ কি আচৰিত > কি আচৰিত), "বসুধৈৱ কুটুম্বকম্" (=বসুধাৰ প্ৰাণীমাত্ৰে আত্মীয়), "মুনিণাঞ্চ মতিভ্ৰমঃ (=মুনিৰো ভুল হয়), "যতো ধৰ্মস্ততো জয়ঃ" (=য'ত ধৰ্ম তাতে জয়)। আদি [illegible] আগবাঢ়ি অহাৰ কথাকে উল্লেখ কৰায়। আকৌ "ঘ্ৰাণেন অৰ্ধভোজনম্" (=ঘ্ৰাণৰদ্বাৰা আধা ভোজন), "মধুৰেণ সমাপয়েৎ (=মোপান কৰি সমাধা কৰা), "শুভস্য শীঘ্ৰম্ (= শুভকাম সোনকালে কৰা), "শনৈঃ শনৈঃ" (=লাহে লাহে) "স্বল্পবিদ্যা ভয়ংকৰী" (=অল্প বিদ্যা বিপদজনক) প্ৰভৃতি বচন-ভংগীৰ অন্তৰ্গত সংস্কৃত [illegible] উপদেশবাণী [illegible] জতুৱা-ঠাচ। এনেকুৱা ধৰণৰ নীতি-বচনৰ প্ৰয়োগ বিদ্বৎ সমাজৰ কথা প্ৰসংগত আজিও শুনা যায়। সংস্কৃতয়া ৰচনাতো এনেকুৱা জতুৱা-ঠাচৰ প্ৰচলন মন কৰিব লগীয়া।

সংস্কৃত ভাষা সাহিত্যৰ পৰৱৰ্তী স্তৰলৈ নামি আহিলে প্ৰাকৃত ভাষা সাহিত্যতো এই বাগ্ৰীতিৰ প্ৰাচুৰ্য পৰিলক্ষিত হয়। পালি ভাষাৰ

বিভিন্ন বচনাত পোৱা "বুদ্ধ ভাবেন কষ্টং ন অত্থি" (—বুদ্ধ হৈ লাভ নাই), "ভত্তং রড্‌ঢেদ্দি" (—ভাত বাঢে), "বিষং গিলন্তি" (—বিষ পান কৰে), "বুদ্ধং জীৱন পৰিয়ন্তং সৰণং গচ্ছামি" (—আজীৱন বুদ্ধতে মোৰ শৰণ), "ঘৰাৱাসং ৱসিসসতি (—ঘৰত বাস কৰিম), "পিট্‌ঠিত পিট্‌ঠিত" (—পিঠিয়ে পিঠিয়ে), "মনং কৰোতি" (—মনত পেলায়>লক্ষ্যত ৰাখি, মন কৰা), "পক্তিত্তা গতম্‌" (—পৰি গ'ল), "সহসসং সহসসং" (—হাজাৰ হাজাৰ), "অগ্গং কৰোতি" (—শেষ কৰে), "একত কৰোতি" (—এক কৰে> লগ কৰা), "কম্ম ন অত্থি" (—কাম নাই, বনৰাৰি নোহোৱা), "যেন তেন প্ৰকাৰেণ" (—সং, যেন তেন প্ৰকাৰেণ), "অথানে কোপং" (—অস্থানত খং দেখুৱাই), "কথচি কথচি" (—ক'ৰবাত ক'ৰবাত), "কিং কৰিসসন্তি" (—কি হব, কি কৰিব), "যাদিসং ৱপতে বীজং, তাদিসং হৰতে ফলং" (সং, যাদৃশাৰ্ভাৱনা যস্য তাদৃশী সিদ্ধিভৰ্বতি) আদি জতুৱা-ঠাচে সংস্কৃত জতুৱা-ঠাচৰেই উত্তৰোত্তৰ ক্ৰমবিকাশৰ কথাকে সূচায়। পৰৱৰ্তী প্ৰাকৃত স্তৰত "অণুকম্পণা উৱচ্ছন্দিদো" (—আদৰ কৰিবলৈ ধৰিলে), "মাৰেৰ কুট্টেৰ বা" (—মাৰকেই বা কাটকেই), "শউলাণং মুহং পেক্খি" (—কুকুৰৰ মুখত সোমোৱা > কুকুৰৰ মুখ দেখা), "সিঙ্ঘিআলাণং বলী ভবিস্সদি" (—শিয়াল শগুণৰে বলি হ'ব), "শিগ্ঘং শিগ্ঘং" (—শীঘ্ৰে শীঘ্ৰে), "শূলাদো ওদালিঅ হত্থিক্কং শমালোবিদে" (—শূলৰপৰা আনি হাতীৰ পিঠিত বহুৱালে>শূলৰপৰা আনি হাতীত তোলা); অপভ্ৰংশ স্তৰত "হথে চড়িঅউ" (—হস্ত স্থাপিত), "পাণী ছিপই" (—জল স্পৰ্শ কৰি), "সন্তাৰ দেহি" (—সাঁতোৰ দিয়ে>পাৰ কৰাই দিয়া), "পঅভৰ মেইণি কম্পই" (—খোজৰ ভৰত মেদিনী কপায়), "লাখ লাখ পক্‌খৰিঅ" (—লাখ লাখ সুসজ্জিত ঘোঁৰা), "দেৱহ লিক্‌খিঅ কেণ মেটাঅ" (—দৈৱৰ লিখন কোনে খণ্ডাব পাৰে) ইত্যাদি প্ৰাচীন বাগ্‌ধাৰাৰ উজ্জ্বল নিদৰ্শন ভিন্ন আন একো নহয়। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী চৰ্যাগীতিৰ

ভাষাতো এনেকুৱা জতুৱা-ঠাচৰ প্ৰয়োগ চকুত পৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে "উঁচা উঁচা পাবত" (=ওখ ওখ পৰ্বত), "গলেঁ গলাপাশ" (গলত বটী গুলোমা>ডিঙিৰ মাদুলি), "গুৰু বোবা সে সীসা" (=গুৰু বোবা শিষ্য কলা), "হাড়ীত ভাত নাহি নিতি আবেশী" (হাড়ীত ভাত নাই সদায় প্ৰেমিক আহে), "অপণা মাসেঁ হৰিণা বৈৰী" (=নিজৰ মাংসই হৰিণাৰ বৈৰী), "নিতি নিতি ষিআলা ষিহেঁ ষম জুঝঅ" (=নিতে নিতে শিয়ালে সিংহৰ লগত যুজে), "ঘালিলি হাড়েৰ মালা" (=হাড়ৰ মালা পিন্ধি) ইত্যাদি উল্লেখ কৰিব পাৰি। চৰ্যাৰ পৰৱৰ্তী স্তৰলৈ আহিলে আমি প্ৰাচীন অসমীয়া আৰু বঙালীৰ নিদৰ্শন পাওঁ। সমসাময়িক প্ৰাচীন বঙালীৰ দৰে প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত "আকুতিৰ পো", "ঢুনি সাপে নাগপুৰীক গিলিল", "সিন্দুৰ চন্দন মুগুচোক আৰ", "সিংহৰ লাঙুল ধৰিবাক", "তিৰি চোৰ", "একাদশ বৃহস্পতি", "কাস পৰি জিম গৈল", "গো খোজত গৈলো তল", "বুঢাৰ হাতৰ চেঙ্গ", "ঢলো পৰো কৰে", "কচুত ভাঙ্গিলে বড় কাচি", "সাত শত্ৰুতো", "জোকৰ মুখত দিলে চুণ", "গোড়ে ঘাম খায় বহি" "নাতিনীৰ বিহা বুঢী কৰৈ ৰঙ্গ", "স্বৰ্গৰ কঠিয়াতলী" প্ৰভৃতি বচন-ভঙ্গীৰ বাছকবনীয়া উদাহৰণ।

এইদৰে প্ৰাচীনতম বৈদিক সংস্কৃত স্তৰৰপৰা মহাকাব্যাদিৰ সংস্কৃতৰ স্তৰ ভেদ কৰি পালি-প্ৰাকৃত-অপভ্ৰংশ ব্যাপ্ত বিৰাট প্ৰাকৃত স্তৰত পৰিবৰ্ধিত হৈ জতুৱা-ঠাচে চৰ্যাৰ স্তৰ অতিক্ৰম কৰি আধুনিক ভাৰতীয় আৰ্যভাষাবোৰত পুলিয়ে পোখাই ঠণ ধৰি উঠিছেহি। অসমীয়া ভাষাৰ জতুৱা-ঠাচেও এই ইতিহাসৰ সূত্ৰ ধৰিয়ে পূৰ্ণ পৰিণতি লাভ কৰিছে। অসমীয়াৰ প্ৰাচীন সমাজ আছিল গ্ৰাম্য প্ৰধান। সেয়ে পুৰণি খণ্ডবাক্যও কৃষক অৰ্থাৎ কৃষিপ্ৰধান। ৰামায়ণীয় ঘটনাৰ প্ৰভাৱ আৰু বৈষ্ণৱান্দোলনৰ প্ৰভাৱো তাত কম নহয়। পৰৱৰ্তী কালৰ ৰাজনৈতিক বিশেষকৈ

আহোম শাসনতন্ত্ৰৰ প্ৰভাৱো সিবোৰত বাৰুকৈয়ে পৰিলক্ষিত হয়। কালৰ সোঁতত ভালেমান খণ্ডবাক্য বা জতুৱা-ঠাঁচ মৰহি গৈছে সঁচা, কিন্তু সেই সময়ৰ হাত বুলনিতে ভালেমান বাগ্‌ৰীতিয়ে ন আভৰণ লৈছে আৰু নতুন নতুন কিছুমানৰ উদ্ভাৱনো হৈছে। তেনেকুৱা বিভিন্ন কালত ৰচিত প্ৰচুৰ জতুৱা-ঠাঁচৰ প্ৰয়োগ ঘটিছে বিবিধ অসমীয়া সাহিত্য ৰচনাত।

অসমীয়া জতুৱা-ঠাঁচ বা খণ্ডবাক্যৰ সংগ্ৰহ তেনেই তাকৰ। মিছনেৰিসকল এই ক্ষেত্ৰত সৰ্বাগ্ৰণী। অসমীয়া খণ্ডবাক্যৰ সৰ্বপ্ৰথম সংকলনটো ওলায় শ্ৰীমতী এইচ. বি. কটুৰৰ সম্পাদনাত। ক্ষুদ্ৰ আকাৰৰ এই পুথিখনৰ নাম Phrases in English and Assamese ; পুথিখনি কলিকতাৰ একাধিক লাইব্ৰেৰীত সংৰক্ষিতাৱস্থাত আছে। খণ্ডবাক্যৰ বাহিৰে যোজনা-পটন্তৰো শ্ৰীমতী কটুৰৰ পুথিত সন্নিবিষ্ট হৈছে। পি. আৰ. গৰ্ডণে দ্বিতীয় সংকলনটো Some Assamese Proverbs নামদি উলিয়ায়। এইখনো আকাৰত বৃহৎ নহয়। তদুপৰি প্ৰবাদ-প্ৰবচনৰ বাহিৰে আন একোৱেই ইয়াত স্থান পোৱা নাছিল। পৰৱৰ্তী অন্যান্য সংগ্ৰহবোৰৰ ভিতৰত গোপালচন্দ্ৰ দাসৰদ্বাৰা সংগৃহীত "অসমীয়া পটন্তৰ মালা আৰু যোজনা", শ্ৰীপ্ৰসন্ন লাল বৰুৱাৰদ্বাৰা প্ৰকাশিত "পটন্তৰমালা প্ৰথমখণ্ড", শ্ৰীশ্ৰীৰামচন্দ্ৰ দাসৰ "ফকৰাযোজনা", লম্বুৰাম দাসৰ "যোজনা", ইন্দ্ৰনাৰায়ণ বৰাৰদ্বাৰা প্ৰকাশিত "অসমীয়া প্ৰবচন", শ্ৰীভীমশেখৰ বৰুৱাৰ "প্ৰবচন", শ্ৰীডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ "বহুবৰী", বেন্থুধৰ ৰাজখোৱাৰ "অসমীয়া খণ্ডবাক্য কোষ", চন্দ্ৰধৰ বৰুৱাৰ "বাক্যকোষ", শ্ৰীপ্ৰফুল্ল বৰুৱাৰ "সাহিত্য প্ৰবচন" আদিয়েই বিশেষ উল্লেখযোগ্য। এই আটাইবোৰ সংগ্ৰহতে প্ৰবাদ-প্ৰবচন, পটন্তৰ-যোজনাহে সৰ্বাধিক সংগৃহীত হৈছে, খণ্ডবাক্য বা জতুৱা-ঠাঁচৰ সংখ্যা নিচেই তাকৰ। দৈনন্দিন জীৱনত বেছি ৰকমে

প্ৰচলিত যোজনা পটন্তৰকো আকৌ বাছি বাছি আহৰণ কৰাই এই সংগ্ৰাহকসকলৰ লক্ষ্য আছিল বুলিলেও বঢ়াই কোৱা নহব। ৰাজখোৱাৰ "অসমীয়া খণ্ডবাক্যকোষ" বৃহৎ আকাৰৰ পুথি। ৰাজখোৱাদেৱেও খণ্ডবাক্যৰ ভিতৰতে আটাইবোৰকে সামৰি লোৱা দেখা যায়। সম্প্ৰতি এই পুথিৰ সৰ্বাধুনিক সংস্কৰণ ডঃ মহেশ্বৰ নেওগৰদ্বাৰা সম্পাদিত হৈ ওলাইছে। বৰ্তমান সংকলনত ৰাজখোৱাদেৱৰ 'উপবৰ্ণিত' অংশ 'মূল পুথিভাগৰ অভ্যন্তৰলৈ অনা হৈছে' আৰু বানানৰ ক্ষেত্ৰত 'অভিধানৰ অনুশাসনলৈ' লক্ষ্য ৰখা হৈছে। সম্পাদকৰ নিজৰ পাতনিতে সন্নিবিষ্ট হৈছে "পৰিশিষ্ট" অংশত। চন্দ্ৰৰ নিজৰ পুথিতো সেই একে নীতিৰেই পৰিষ্কৰণ ঘটিছে। এই সকলোবোৰ সংগ্ৰহৰে মূল উদ্দেশ্য হ'ল সম্পৰ্কিত ভাৱে বাছি বাছি লোৱা প্ৰবাদ-প্ৰবচন, যোজনা পটন্তৰ, জতুৱা-ঠাচ আদি সংগ্ৰহ কৰা। ৰাজখোৱাদেৱকেই সেই বিষয়ত কৃতিমান তথা সফলকাম বুলিব পাৰি।

"অসমীয়া বচন-ভঙ্গী" শ্ৰীহৰেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাৰ বহুদিনীয়া প্ৰচেষ্টাৰ ফল। শ্ৰীশৰ্মাই নিবেদনত নিজে সেই কথাৰ উল্লেখ কৰি গৈছে। তেখেতৰ উদ্দেশ্য জতুৱা-ঠাচৰ এটা পূৰ্ণ সংকলন প্ৰণয়ন কৰা। সেই অভিপ্ৰায়েৰে শিক্ষকতাৰ সুদীৰ্ঘকাল চোৱাত তেখেতে এটা দুটাকৈ খণ্ডবাক্য আহৰণ কৰাৰ ফল এই বচন-ভঙ্গী। এই বচন-ভঙ্গীৰ সৰ্বোৎকৃষ্ট কথাষাৰ হ'ল প্ৰতিটো জতুৱা-ঠাচৰ প্ৰকৃত অৰ্থ উদ্ধাৰ আৰু তাৰ যথাৰ্থ প্ৰয়োগ। শ্ৰীশৰ্মাই সহজ বাক্যৰচনাৰদ্বাৰা সেই দুৰুহ কথাকো সহজসিদ্ধ কৰি তুলিছে। ইয়াত সন্নিবিষ্ট হৈছে ৬৬৭৭ টা বিভিন্ন ধৰ্মী জতুৱা-ঠাচ। ঠায়ে ঠায়ে কিছুমান জতুৱা-ঠাচ প্ৰথম দৃষ্টিত প্ৰবাদ বা যোজনা যেন লাগিব পাৰে; কিন্তু সময়ৰ হাত বুলনিয়ে তাক জতুৱা-ঠাচৰ পৰ্যায়লৈ অনা গতিকে সি মূল প্ৰয়োগ হেৰুৱাই পেলাইছে।

"অসমীয়া বচন-ভঙ্গী" কেৱল নিয়ত নতুন সুলভ অসমীয়া বাক্যাংশৰেই বৃহৎ সংকলন নহয়, চুকে কোণে লুকাই থকা আদৃত অনাদৃত প্রচুৰ সংখ্যক বচন-ভঙ্গীৰহে জয়দ'ল। পূৰ্ব্ববৰ্ত্তী যি কোনো সংকলনৰ তুলনাত অসমীয়া বচনভঙ্গী দেশীয় সাহিত্যত এটি কালৰ গম্বুজ। কাৰণ শিক্ষকতাবৃত্তিজনিত অভিজ্ঞতালব্ধ সূক্ষ্মাতিসূক্ষ্ম বৈশ্লেষণিক দৃষ্টিভঙ্গীৰদ্বাৰা অনুপ্রাণিত হৈ 'ককৰা-নে.জনা-পটন্তৰ-জতুৱা-ঠাচ'ৰ মেৰঘৰপৰা কেৱল মাথো বাক্যাংশ আহৰণে তাৰেই শঙ্খধ্বনি কৰে। শব্দ যদি সামাজিক ক্ষুদ্রাতিক্ষুদ্র পৰিচয় এঃকোটাৰ চিত্র, বাক্যাংশ হব সমধৰ্মী পৰিচয়ৰ প্রখৰ প্রতিফলন। সেয়ে সাংস্কৃতিক বৈচিত্র্যালোচনাত এই বাক্যাংশৰ তত্বানুশীলন অনস্বীকাৰ্য। সাহিত্য সৃষ্টি সংখ্যাত সীমিত হলেও ৰস পৰিবেশনত শ্রীহৰেন্দ্রনাথ শৰ্মা সিদ্ধকাম। বচন-ভঙ্গীতো পৰিলক্ষিত হয় শ্রীশৰ্মাৰ চিত্ত আৰু বুদ্ধিৰ সুসংমিশ্রন। তেখেতৰ বাক্যাংশ আহৰণত ভাষাতত্বৰ ছাত্রৰ সুসংবদ্ধ পদ্ধতি। বাক্যাংশৰ ইতিহাস তাত নাই; আছে কিন্তু তাৰ আচল অৰ্থ আৰু নিখুঁত প্রয়োগ। ফল স্বৰূপে বচন-ভঙ্গী তথাকথিত বাক্যাংশ সংগ্রহৰ সীমা অতিক্রমি বাক্যাংশৰ অভিধানৰ পৰ্যায়লৈ উন্নীত হৈছে। শ্রীশৰ্মাৰ বচন-ভঙ্গী অসমীয়া ভাষা সাহিত্যতে কালে মচিব নোৱাৰা অবদান নহয়, যি কোনো ভাষাৰ বাক্যাংশৰ অভিধানৰ লগত সমানে ফেৰ মাৰিব পৰা নবীনতম সৃষ্টি।

প্রায় ডেৰ কুৰি কিতাপৰ লিখক শ্রীহৰেন্দ্রনাথ শৰ্মাৰ "অসমীয়া বচন-ভঙ্গী" নিঃসন্দেহে শ্রেষ্ঠতম অবদান। এনে এজন যশস্বী লিখকৰ এই চেন বৃহৎ সংকলনৰ পাতনি লিখাৰ যোগ্যতা আমাৰ নাই। তথাপি যে লিখিবলৈ চেষ্টা কৰিছো সেয়া সুদীৰ্ঘকাল শিক্ষকতা কৰি ভাৰতীয় ৰাষ্ট্রপতিৰ বঁটা লাভ কৰি স্বীকৃতি পোৱা এগৰাকী যশস্বী শিক্ষকৰ প্রতি থকা শ্রদ্ধা আৰু ভক্তিৰ কাৰণেহে। বিশেষকৈ অনাড়ম্বৰভাৱে জীৱন নিৰ্বাহ কৰা এই অধ্যয়ন-

-পুষ্ট শিক্ষাব্ৰতীজনাৰ আন্তৰিক প্ৰীতি আৰু স্নেহপাশত আবদ্ধ হৈয়েই এই পাতনিৰ অৱতাৰণা কৰিবলৈ প্ৰয়াস পাইছোঁ।

ভাৰতীয় যি কোনো ভাষাৰ খণ্ডবাক্য বা জতুৱা-ঠাচৰ বৃহৎ সংকলনসমূহৰ লগত সমানে ফেৰ মাৰিব পৰা বৃহত্তম এই সংকলনটোক একেষাৰ কথাত জতুৱা-ঠাচৰ অভিধান বোলা যাব পাৰে। এই প্ৰণালীত কোনো ভাষাতে জতুৱা-ঠাচৰ ইমান ডাঙৰ সংকলন পোৱা নাযায়। সেই কালৰ পৰা 'অসমীয়া বচন-ভঙ্গী'তে বহুমূলীয়া Brewer's Dictionary of Phrases and Fables অতকৈয়ো অধিকতৰ শ্ৰেষ্ঠতাৰ দাবী কৰিব পাৰে। এনেকুৱা এখন অভিধানৰদ্বাৰা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলেই উপকৃত হব বুলিলে ভুল কৰা হব, দৰাচলতে ভাষা-সাহিত্যপ্ৰেমী মাত্ৰেই ই এখনি অপৰিহাৰ্য পুথি।

জতুৱা-ঠাচৰ আহৰণ পদ্ধতি, তাৰ যথাৰ্থ প্ৰয়োগ আৰু প্ৰকাশভঙ্গীৰ সৰলতাই অসমীয়া বচন-ভঙ্গীক অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত স্মৰণীয় গ্ৰন্থৰ ৰূপ দিছে। পুথি প্ৰণেতা শ্ৰীশৰ্মা কেৱল ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰেই নহয়, অসমীয়া ভাষানুৰাগী মাত্ৰেই শ্ৰদ্ধাৰ পাত্ৰ। ইতি—

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
১২ এপ্ৰিল '৬৫

শ্ৰীসত্যেন্দ্ৰনাৰায়ণ গোস্বামী

অসমীয়া বচন-ভঙ্গী

অ

আঁকৰ-কম্পলি—(আঁকৰা মানুহৰ দৰে অকাৰণে কথা কাজিয়া)— ছোৱালোকৰ এই আঁকৰ-কম্পলি দেখি লোকে হাঁহিব।

আঁকৰা বৈমত উঠ্—(আহুবিক বা অবুজভাৱে কোনো কামত লাগি থাক)—সি যাটিও তৰ্ক এৰা নাই; যেন **আঁকৰাহে বৈমত উঠিছে**।

আঁহীয়া-বাদি—(আঁহ কলা কথাৰে কথা তৰ্কাতৰ্কি)—তইতে আঁহীয়া-বাদি কৰি থাকিলে কামটো হব জানো?

অকতিয়াই-পকতিয়াই—(ঘূৰাই-পকাই, চোৰাই চোৰাই)—**অকতিয়াই-পকতিয়াই** খাওঁতে খাওঁতে তেওঁৰ এঘণ্টামান লাগে।

অকথা-অৱতৰা—(দুৰ্নাম; বদনাম)—তোৰ **অকথা-অৱতৰাবোৰ** শুনি শুনি মোৰ কাণ কলা হ'ল।

অকল-কতীয়া—(লগ-সঙ্গ ভাল নোপোৱা; স্বাৰ্থপৰ)—তোমাৰ দৰে **অকল-কতীয়া** হৈ সমাজত টিকিব নোৱাৰি।

অকলশৰীয়া পছু—(লগৰীয়া নোহোৱা বা বন্ধুহীন মানুহ)—গাঁৱত **অকল শৰীয়া পছু** হৈ আছোঁ।

অকাজ-ভাগী—(কোনো কামকে নজনা)—এই **অকাজ-ভাগীটোক** কোনে পুহি থাকিব?

অকাল-অম্বুছি—(অস্বাভাৱিক কথা বা কাম)—বাৰিষাও বৰষুণ নহয়; **অকাল-অম্বুছি** নহয় নো কি?

অকাল-পকা—(পকিবৰ সময় নোহওঁতেই পকা; সময় নোহওঁতেই পূৰ্ণ অৱস্থা পোৱা)—সৰু মুখত বুঢ়াৰ কথা, এই **অকাল-পকা** ল'ৰাটো কাৰ?

অগত্যা মধুসূদন—(উপায়হীন হৈ কাম কৰা অৱস্থা)—আন চাকৰ নোপোৱাত **অগত্যা মধুসূদন** বুলি এই ল'ৰাটোকে ৰাখিলোঁ।

অগস্ত্য যাত্ৰা—(নিবিড় যাত্ৰা; উভতি নহাকৈ কৰা যাত্ৰা)—বাৰ বছৰ আগেয়ে তেওঁ তীৰ্থ-যাত্ৰা কৰিলে; সেয়ে তেওঁৰ **অগস্ত্য-যাত্ৰা** হ'ল।

অগিয়াল-টেলেকা—(জানিও নজনা ভাও ধৰি টেলেকা মাৰি থকা মানুহ)—তই বৰ **অগিয়াল-টেলেকা**; সকলোতে কাণত কাপোৰ দি থকাই তোৰ স্বভাৱ।

অগ্নি-পৰীক্ষা—(বিশুদ্ধতা, সামৰ্থ্য আদি নিৰ্ণয় কৰিব বাবে কৰা পৰীক্ষা; ভীষণ সংকট)—সমাজে জাপি দিয়া এই কামটো মোৰ পক্ষে সীতাৰ **অগ্নি-পৰীক্ষা** যেন হৈছে।

অগ্নি-শৰ্মা—(খঙত জ্বলি-পকি উঠা)—কথাটো শুনি তেওঁ **অগ্নি-শৰ্মা** হ'ল; মই ভয়ে ভয়ে মাতিব নাহিলোঁ।

অঘাসুৰৰ যুদ্ধ—(বৰ হাই-উৰমিৰে কৰা কাজিয়া বা যুঁজ)—দুয়ো ভায়েকৰ মাজত **অঘাসুৰৰ যুদ্ধ** লাগিছে।

অঙহী-বঙহী—(জাতি-কুটুম)—**অঙহী-বঙহীক** মাতি কথাটো আলোচনা কৰা।

• **অঙহে বঙহক খা**—(আপোনজনে অনিষ্ট কৰ্)—**অঙহে বঙহক খায়**; জাতীয়ে তোমাৰ অনিষ্ট কৰাটো স্বাভাৱিক।

অচলন্তি কাল—(নিজে কৰি খাব নোৱাৰা কাল)—যেয়ে মোক **অচলন্তি কালত** চাব, তাকেই এই সম্পত্তি দিম।

অচিনা কাঠৰ খোৰা লগা—(অপৰিচিত মানুহৰ লগত ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক ৰাখ)—**অচিনা কাঠৰ খোৰা লগোৱা** মানুহে বিপদ্ মাতি আনে।

অজলা-ভেহীয়া—(অজলাৰ ভেশ ধৰা)—**অজলা-ভেহীয়াটোক** সুধিছা যে, তুমি কথাটো আচলতে নজনা জানো ?

অজলাতাৰে বিজল্ লগা—(অজলাৰ ভাও ধৰি বিদ্বেষ বা বিদ্রূপপূৰ্ণ ভাব প্ৰকাশ কৰ্)—**অজলাতাৰে বিজল্ লগোৱাত** তেওঁ কম নহয়; হাঁহি হাঁহি মাতিব; কাটি কাটি লোমাব।

অজ-মূৰ্খ—(ছাগলীৰ দৰে মূৰ্খ; মহামূৰ্খ)—**অজ-মূৰ্খ** মানুহক ভাল কথা শিকাব নোৱাৰি।

অজাতিত খা—(আন জাতৰ বা নীহকুলীয়া তিৰোতাৰে সহবাস বা খোৱা লোৱা কৰ্)—**অজাতিত খোৱা** বাবেই তাক এই গাঁৱৰ কোনেও সহায় নকৰে।

অজীৰ্ণ-পাতকী—(উদ্ধাৰ হোৱাৰ উপায় নথকা পাপৰ পাপী; বিশ্বাসঘাতক)—বিশ্বাসঘাতকৰ দৰে **অজীৰ্ণ-পাতকী** নাই।

অতো কাজৰ বতো ভটি—(বৰ বয়সিয়াল, অকল বৰ কী মানুহ বা টাইম বয়) —সেই কঠালতলীয়া বুঢ়াটোক বুঢ়া বুলি নিদিবা ; তেওঁ **অতো কাজৰ বতো ভটি**।

অণ্ঠ-কণ্ঠ শুকা—(পিয়াহত গল-মুখ শুকা)—পিয়াহত বুঢ়ীজনীৰ **অণ্ঠ-কণ্ঠ শুকাই** গৈছিল।

অ'ত খিয় ত'ত খিয় হ—(কাম-বন নকৰি সময় কটা)—কাজিয়াহঁতা বেছি, কাজিকুতা কৰোঁতেই যায় ; তাতে আৰু **অ'ত খিয়,ত'ত খিয় হৈ** ফুৰিলে কাম হয় নে ?

অন্তৰ্ ঢেলাই—(নিচলা ; বৰ খীণ)—ইমান গধুৰ বোজাটো এই **অন্তৰ্ ঢেলাই** মানুহজনে নিব নোৱাৰে।

অতৰ্কী মহিমা—(যি মহিমা বা মনৰ কথা বুজি পোৱা টান)—এবাৰ যায়, এবাৰ নাযায়, তেওঁৰ **অতৰ্কী মহিমা** আমি বুজিব নোৱাৰোঁ।

অতিথিয়ে বিধাতাৰ টোপা লেখ—(অনাৱশ্যক বিষয়ত মনোযোগ দি)—গৃহস্থালিৰ ভিতৰুৱা কথা জানিবলৈ বিচৰাটো আমাৰ পক্ষে **অতিথিয়ে বিধাতাৰ টোপা লেখা** যেনহে হব।

অত্ৰাহি কৰ—(বৰ খৰখৰকৈ কোনো কাম কৰ)—অত্ৰাহি কৰি কাপোৰখন বই, ছোৱালীজনীৰ জ্বৰ হৈছে।

অথলে যা—(নিষ্ফল হ)—মোৰ সকলো পৰিশ্ৰম **অথলে গ'ল**।

অথাই সাগৰ—(বৰ ডাঙৰ বিপদ্)—তেওঁক এই **অথাই সাগৰত** ৰক্ষা কৰিবলৈ কোনো নাই।

অদবিদ্ হ—(প্ৰচুৰ হ)—কিমান মাৰিবা ? মাছ আজি **অদবিদ্ হৈছে**।

অদাত্য পাতক—(ধন থাকোঁতেও দান নকৰা হেতু হোৱা পাপ)—'**অদাত্য পাতক** বৰ হৈবেক বুলাতা।'

অদৃষ্টৰ আখৰ—(কপালৰ লিখন বা ভাগ্য)—সকলোৰে **অদৃষ্ট আখৰ** এক নহয়।

অধিক বাঢ়ৈত ঘৰ ধৰমা—(একে লগে কেবাজনে কাম কৰিলে কামটো বেয়া হ)—ছকুৰি মানুহে এঃকদিনতে ঘৰটো সাজিলে হয়, খুঁটাবোৰ বেয়া ধ'তে পাজি ত'তে পুঁজিলে, **অধিক বাঢ়ৈত ঘৰ ধৰমা** হবেই।

অধিক মাছত বগলী কণা হ—(প্ৰচুৰভাৱে পাই খাবলৈ ভোগ কৰিবলৈ অক্ষম হ)—ইমানবোৰ হাঁহ দেখি চিকাৰীজন **অধিক মাছত বগলী কণা হ'ল**; ভাগোৱে তেওঁ শুদা হাতে ফিৰি আহিল।

অধ্যাপকক গায়ত্ৰী শিকা—(বিজ্ঞ লোকক কোনো প্ৰাথমিক কথা বুজা)—তেওঁৰ দৰে খেতিয়কক আমাৰ সমাজত কোনো নাই; খেতিৰ কথা তেওঁক বুজালে **অধ্যাপকক গায়ত্ৰী শিকোৱাহে হ'ব।**

অসম্ভৱ ঢো—(উলিয়াই আনি থাকে তাকে সদায় দেখুৱাই থকা বস্তু)—সেইটো নো কি **অসম্ভৱ ঢো** পালা, যে মানুহ এজন আহিলেই উলিয়াই আনিব লাগিল?

অমপু-অথপু—(দুষ্প্ৰাপ্য বা আপুৰুগীয়া বস্তু)—হীৰা-মৰকত আমাৰ দেশত **অমপু-অথপু।**

অমা-পলিতাই ছুট—(বাস্তৱিকপক্ষে উত্তেজনাৰ কোনো কাৰণ নোহোৱাতো আপুনি উত্তেজিত হ)—তোমাক দেখোন মাতিবই নোৱাৰি; **অমা-পলিতাই ছুটিব** খোজা।

অমা-লগা ধূপ—(জুই নলগোৱা ধূপৰ দৰে, বিনাকাৰণে বহি থকা মানুহ)—তেওঁ কেলৈ আহিও **অমা-লগা-ধূপৰ** দৰে বহি থাকিল।

অমাই-বমাই—(কাম-কাজ নোহোৱাকৈ এনেই ঘূৰি ফুৰি; ব্যাকুল হৈ)—বিপদৰ সময়ত ধৈৰ্য ধৰিব **অমাই-বমাই** ফুৰিলে কি হ'ব?

অদ্ধি-মদ্ধি—(সম্ভেদ; মৰ্ম)—তোমালোকৰ কথাৰ **অদ্ধি-মদ্ধি** পোৱা টান।

অন্ন-জল থাক্—(আয়ুস্ থাক্)—**অন্ন জল আছে**; সেইদেখি মৰিবলৈ গৈও নমৰিলোঁ।

অন্তাৱে মন্তাৱে—(যি কোনো উপায়েৰে)—আজিকালি, মানুহে **অন্তাৱে মন্তাৱে** স্বাৰ্থসিদ্ধি কৰিবলৈহে বিচাৰে।

অপাহতা অজুৰা—(দেৱতাসকলৰ অনুচৰ; ডাঙৰ মানুহৰ লগত থকা দুষ্ট প্ৰকৃতিৰ অনুচৰবৰ্গ)—**অপাহতা অজুৰাবোৰক** ভোজ কৰি মন্ত্ৰী মহোদয়ক মন ৰখাই টান।

অবচন-কাৰী—(কথা নুশুনা, অবাধ্য)—সি বৰ **অবচন-কাৰী** ল'ৰা।

অবচন বোল্—(অশিষ্ট মাত মাত্)—গুৰু-গোসাঁইক **অবচন** বুলিব নাপায়।

অবাইচ্ মাত—(অশিষ্ট কথা)—তাৰ মুখটো বৰ ছুৱা; **অবাইচ্ মাত** মতাই তাৰ অভ্যাস।

অখিল-খিলীয়া হ—(প্ৰচুৰ হ)—খোৱাৰ যোগাৰ **অখিল-খিলীয়া** হৈছে; পাঁচশ মানুহক খুৱাইও বচিছে।

ম—৬

অবুজনক বুজা চেকৰা লাই দিয়া—(অবুজনক বুজোৱাৰ দৰে কোনো টান কাম কৰ)—নিৰক্ষৰ মানুহবিলাকৰ মাজত যোগ এই টান কাম কৰিবলৈ দিয়াটো **অবুজনক বুজাবলৈ আৰু চেকৰা লাই দিয়াবলৈ** দিয়া হৈছে।

অতং-ততৰা—(দমৰা গৰুৰ দৰে; বুজনি নধৰা নোখোজা নই-ঘতীয়া মানুহ)—তোৰ দৰে **অতং-ততৰাক** কোনে বুজাব?

অতাল-তাল—(বিপদ্-আপদ্)—মোৰ **অতাল-তালে** হলে এই সম্পত্তিৰ অধিকাৰী।

অভিমন্যুৰ যুদ্ধ—(তাণ্ডৱ হাই-কাজিয়া)—ভায়েকহঁতৰ মাজত **অভিমন্যুৰ যুদ্ধ** লাগিছে; সেই কথাটো নোকোৱাকৈ গুচি আহিলোঁ।

অমৰৰ সভা—(বৃহৎকৈ পতা কোনো অনুষ্ঠান)—তুমিযে কি **অমৰৰ সভাখন** পাতিছা কব নোৱাৰোঁ; ঘৰত সাত সমস্তৰ এক সমস্তও নাই; অথচ মানুহ মাতিছা হাজাৰে হাজাৰে।

অমৃতৰ মাত—(যাৰ মাত সহজে শুনিবলৈ পোৱা নাযায়, তেনে মাত; শুনিলে, বৰ আনন্দদায়ক মাত)—কুলি-কেতেকীৰ মাত **অমৃতৰ মাত** বুলি কবিসকলে বৰ্ণাইছে।

অমায়া সুখ—(মায়াহীন, নিৰবচ্ছিন্ন সুখ)—ল'ৰাকাল **অমায়া সুখৰ** কাল।

অৰণ্ডে-দৰণ্ডে—(দূৰে দেশান্তৰে)—দহ বছৰ বয়সতপৰা তেওঁ **অৰণ্ডে-দৰণ্ডে** ঘূৰি ফুৰিছে।

অ'ৰ কুটা ত'ত নথ—(সামান্য কামো নকৰা; এলেহুৱা)—সি এনে এলেহুৱা যে **অ'ৰ কুটাডালো ত'ত নথয়**।

অলপতে কলপ কাট—(সামান্য কষ্টৰ মাজেৰে বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ হ)—দুখ নকৰিবা; **অলপতে কলপ কাটিলা,**—এয়ে ভাল।

অলপ-ধতুৱা—(দুৰ্বল শক্তিৰ; কম সাহসৰ)—আমি **অলপ-ধতুৱা** মানুহ; এনে দৃশ্য দেখিলে চুলিৰ আগে-জীউ যায়।

অলপ পানীৰ মাছ—(সামান্য শক্তি বা সম্বলৰ মানুহ; নগণ্য লোক)—সি **অলপ-পানীৰ মাছ**; মোৰ লগত কিয়াৰ যুঁজিব?

অজিয়া-বজিয়া—(বজিয়াৰ দৰে; বিবেচনাহীন)—এনে **অজিয়া-বজিয়াকৈ** খৰচ কৰিলে এই ধনে তোমাৰ কেইদিন যাব?

অলো-ভলো—(অৰ্থহীন ; অসংলগ্ন)—তোমাৰ এনে **অলো-ভলো** কথাবোৰ কোনে পতিয়াব ?

অৱতাৰ ধৰ্—(কোনো বস্তু বিস্ময়জনকভাৱে প্ৰচুৰ হ)—উঁৱাৰ যাহে **অৱতাৰ ধৰিছে** ; কিমান মাৰিবা ?

অৰম্বা-মোহোৱা—(অতি ক্ষীণ ; অতি দুৰ্বল)—বৰিষাই খুন্দি খুন্দি তাক **অৰম্বা-মোহোৱা** কৰিলে।

অৰম্বা লগা—(শুকাই-খীনাই যোৱা, জুৰুলা হোৱা)—আৰ্থিক চিন্তাই তেওঁৰ **অৰম্বা লগালে**।

অশৌচ লাগ্—(প্ৰসৱ হ)—যোৱা ৰাতি ভিবোভাজনীৰ **অশৌচ লাগিল** ; এটা ল'ৰা হৈছে।

অশ্ৰুজাৰ ওকণী—(ওকণীৰ দৰে ঘৃণাৰ বস্তু)—ছোৱালীজনী **অশ্ৰুজাৰ ওকণী** হৈ আছিল ; বিয়া দি পিৰাইতে শান্তি পালে।

অষ্টম গৰ্ভজ—(নিচেই দুৰ্বল)—তাৰ দৰে **অষ্টম গৰ্ভজই** ইয়াতকৈ কি বেছি দিব ?

অলোধৰ টেকেলা—(টেকেলাৰ দৰে নোসোধা নোপোছাকৈ কাম কৰা মানুহ)-- তই নো এনে **অলোধৰ টেকেলাটো** হলি নে, যে মোক নোসোধাকৈয়ে বাহটো কাটিলি ?

অস্থি লগা—(মৃতকৰ অস্থি গঙ্গাদি তীৰ্থত নিক্ষেপ কৰ্)—পিতাৰ **অস্থি লগাবলৈ** কাশীলৈ যাব।

অহম্ জিয়া মাত—(অভদ্ৰ মাত-কথা ; তই-তোকৰা মাত)—**অহম্ জিয়া মাতবোৰ** এৰিব নোৱাৰ নে ?

অহিম-কোণা—(সহজে ঢুকি নোপোৱা আওহতীয়া ঠাই)—গাঁৱত সি যিহে **অহিম-কোণাত** থাকে, তাতে আপুনি যাব নোৱাৰে।

আহকাণে পহকাণে—(কা'ণ-ভ'ৰপৰা ; ঘুণুক থাকাকৈ)—এই কথাটো **আহকাণে পহকাণে** মইও শুনিছোঁ।

অহো-বলিয়া—(বলিয়াৰ দৰে হোহোকৈ কথা কৈ ফুৰা মানুহ)—তোৰ দৰে **অহো বলিয়াক** কোনে বিশ্বাস নকৰে।

অহো-বাহ—(বিবেচনা নকৰাকৈ হোহোকৈ কথা কৈ কান্দিয়া লগাই ফুৰা মানুহ ;— গাঁৱত **অহো-বাহ** বৰ বেছি।

অহো-হোঁৱা—(পেটত কথা ৰাখিব নোৱাৰা; অনুভৱীয়া)—পাৰকুৰা বৰ **অহো-হোঁৱা** মানুহ।

আ

আ-অলঙ্কাৰ—(অলংকাৰ, সাজপাৰ আদি)—**আ-অলঙ্কাৰে** ছোৱালীজনী শহৰিলৈ গ'ল।

আইজালে বাইজালে—(ই-সি চুৱা কৰি)—শাহুৱেকে **আইজালে বাইজালে** বোৱাৰীয়েকক গালি পাৰি থাকে।

আই ধৰ্ বাই ধৰ্ কৰ্—(আই মোক ধৰ্, বাই মোক ধৰ্ আদি মাতেৰে ব্যাকুলতা প্ৰকাশ কৰ্)—জ্বৰৰ কোবত সি **আই ধৰ্ বাই ধৰ্** কৰিছে।

আই ধৰতকৈ বাই ধৰ চাৰ হ—(এজনৰ দুখ বা ব্যাকুলতাতকৈ আন এজনৰ দুখ বা ব্যাকুলতা বেছি হ)—নবিয়াক পতি কৰিবলৈ আহি ভেউৰ ইমান জ্বৰ উঠিল যে **আই ধৰতকৈ বাই ধৰ চাৰ হ'ল।**

আই বাই বোল্—(মৰম লগোৱা মাত-কথাৰে অনুৰোধ কৰ্)—ছোৱালী কেইজনীক **আই বাই বুলি** মাতি আনিছোঁ।

আউৰি-কাউৰি ছিগ্—(ৰবকৈ খোজ কঢ়া বাবে আঙুলিৰ মূৰ বা গল কাট্)—তোক চাবলৈ **আউৰি-কাউৰি ছিগি** আহিছোঁ।

আউল আপচু দে—(নিন্দা বা ঘৃণাৰ ভাব প্ৰকাশ কৰ্)—তোৰ এই কুকৰ্ম দেখি সকলোৱে **আউল আপচু দিব** লাগিছে।

আউল ধৰ্—(শৃখলা লগা; অবাক কৰ্)—ল'ৰাছোৱালীহঁতৰ **আউল ধৰি** থাকোঁতেই যায়।

আউল ভাঙ্—(যোঁট ভাঙ্; শৃখলা লগা)—ছুয়ো পৰিয়ালৰ মাজৰ পুৰণি কাজিয়াবোৰৰ **আউল ভাঙিছে** যেনহে মাৰিব পাৰিবা।

আউল লাগ্—(যোঁট লাগ্; কেৰোণ লাগ্)—কাৰ কথাত কেনেকৈ **আউল লাগিল**, কব নোৱাৰিলোঁ; সমজুৱাসকল উঠি গ'ল।

আউলি-জাউলি—(বিতত; বিহ্বল)—মাকৰ নবিয়াৰ বাতৰি পাই পুতেকে **আউলি-জাউলি** হৈ আহিছে।

আউল-বাউল—(ৰজিয়াৰ মিচিৰা)—ভাত মানুহজনে **আউল বাউল** লগাইছে; কথাৰ গম লৈহে বাব দেখা বুলি আহিলোঁ।

আওকেৰীয়া কোবা—(আপত্তিৰ ভাব প্ৰকাশ কৰ্)—ডাকতৰটোৱে ৰুগিয়াৰ কথাই-কথাতে **আওকেৰীয়া কোবাইছে।'**

আও-অৱয়ে মৰ্—(অস্বাভাৱিক মৰণে মৰ)—সি যেনেহে উকা-পেও, কেতিয়াবা **আও-মৰণে মৰিব।**

আঁউসীৰ ধাৰ পূৰ্ণিমাত ভুঞ্জ্—(সুযোগ বুজি পূৰণি অপকাৰৰ প্ৰতিশোধ ল)—সি চাইছে আছে, চল পালেই **আঁউসীৰ ধাৰ পূৰ্ণিমাত ভুঞ্জিব।**

আঁকত পাক লাগ্—(সামান্য কথা বা কামতে ডাঙৰ দোষ হ)—ইহঁত-সকলৰ মাজতে কিবা **আঁকত পাকটো লাগিল,**—তেওঁ জলপানো নাখালে, উঠি গুচি গ'ল।

আঁক মচ্—(কপালৰ লিখন খণ্ডন কৰ্)—কপালৰ **আঁক মচিবলৈ** পাৰা যায়?

আঁক মচি এৰ্—(সকলো সম্পৰ্ক ত্যাগ কৰ)—দুয়োৰে মাজত ইমান অমিল যে পিতৃয়েকে বেঁহুৱেক **আঁক মচি এৰিবলৈ** বাধ্য হ'ল।

আঁ কৰ্—(যেনিকৈ মুখ মেল্)—চাওঁ, **আঁ কৰাচোন,** ডিঙিত কি লাগিছে চাওঁ।

আঁকৰীৰে গৃহবাস—(একমাত্ৰ নোহোৱা দিগদাৰি)—এইবোৰ সামাজিক কাম মোৰ পক্ষে **আঁকৰীৰে গৃহবাস** যেন হৈছে।

আঁকো গজা—(গজাকেঁাহৰ দৰে; তাল যেনা মামলি কোনো কামত মন পুতি ধৰা)—সি যেনে **আঁকো-গজা** ল'ৰা, লগাই দিছা যেতিয়া, লাগি থাকিবই।

আঁচলত জীউ বান্ধ্—(বৰকৈ ভয় পা)—জাপানে অসম আক্ৰমণ কৰাত অসমীয়া মাইকে **আঁচলত জীউ বান্ধিছিল।**

আঁচল ধৰি ফুৰ্—(আনৰ পাছে পাছে ফুৰ্)—'বিহাৰ আঁচল ধৰি পাছে পাছে ফুৰেঁ।'

আঁচলৰ ধন—(বিপদৰ সম্বল; অতি আদৰৰ বিষয়)—দুখুনীৰ **আঁচলৰ ধন** একমাত্ৰ ল'ৰাটিকো যমে মাৰি নিলে।

আঁচুকাঠৰ ভজ পা—(বিশেষ সুযোগ পা; বৰলোকৰ লগত থাকি ইতৰ লোকেও বৰঘোঁজালি কৰিবলৈ চল পা)—ৰাজধানীৰ দৰে দেখিবা, কত লোকে যে **আঁচুকাঠৰ ভজ পাইছে।**

আঁচুকাঠৰ তল পাই শিয়াল পথৰা হ—(বৰ লোকৰ আলাহত সৰুৱা লোকেও বহলোকালি কৰ্)—সি আগো আগৰ হৰিচৰণ? সি যে আঁচুকাঠৰ তলত পাই শিয়াল পথৰা হ'ল।

আঁটিকাল কৰ্ (ন)—(গৰ ল; অনুমান কৰ্)—সি কাৰ কাৰ ঘৰলৈ যাব, অলপ আঁটিকাল কৰিবা।

আঁঠু-কঢ়া-বহকা—(আঁঠুও কাঢ়ে, বহেও—এনে কেঁচুৱা)—তেওঁৰ ল'ৰাটো এতিয়া আঁঠু-কঢ়া-বহকা হৈছে।

আঁঠু কাঢ়িলে আঠ পোন লাগ—(সকাম-নিকামত নাই বুলিও কিছু খৰচ হ) বিয়া এটা টকা-সিকা নহলে নো কেনেকৈ হয়—আঁঠু কাঢ়িলে আঠ পোন লাগে।

আঁঠু কাঢ়িলে আঠ জোৰ ভৰণি হ—'আঁঠু কাঢ়িলে আঠ পোন লাগ্' চোৱা।

আঁঠু জোৰ্—(আঁঠু কাঢ়িবলৈ ধৰ)—কেঁচুৱাটোৱে এমাহতে আঁঠু জুৰিব।

আঁঠুৰ মাজত মূৰ সুমা—(বৰ বুঢ়া হ)—তেওঁ আঁঠুৰ মাজত মূৰ সুমাইছে; বহি খোৱাত বাহিৰে আন কি কাম কৰিব?

আঁঠুল—(আঁঠু কাঢ়ি সন্মান জনা)—ৰজাৰ আগত আঁঠুলৈ ঘাটকৰা জনে কলে।

আঁঠুৱা ঠাই ঠেং মেল্—(সবলৰ জোখাৰে কাম কৰ্)—নেতৃত্ব ক'ৰবলৈ ওলাইছা হয়, আঁঠুৱা চাইহে ঠেং মেলিবা।

আঁঠুৱাৰ তলৰ মহ—(সম্পূৰ্ণকৈ আনৰ অধীনত থকা)—তিৰোতা এদিন আঁঠুৱাৰ তলৰ মহ আছিল, আজি নহয়।

আঁঠুৱে আঁঠুৱে সাঁতোৰ্—(বৰ কষ্টত পৰি হাবাথুৰি খাই ফুৰ্)—বাপেক মৰিলত ল'ৰাটোৱে আঁঠুৱে আঁঠুৱে সাঁতুৰিবলৈ ধৰিলে।

আঁত দিলে ফুট—(আঁত বা দিহা লগাই দিলে কাম কৰাত পাৰ্গত; বৰ চতুৰ)—সেই ছোৱালীজনী দেখিছ, কেনে আঁত দিলে ফুট,—ছোৱালী এনেহে হব লাগে।

আঁত মাৰ—(পৰিপাটিকৈ কৰ)—সি আঁত মাৰি কাম কৰিব নাজানে।

আঁত লগা—(আউল ভাং)—তোমালোকৰ থকা কাজিয়াৰ আঁত লগাবলৈ মই অহা নাই।

আঁৰ কৰ্—(লুকা ; গোপন কৰ্)—সকলোৰে আগত নহয় এনে আঁৰ কৰাকৈ কওঁ।

আঁৰ-কাঢ়ি যাব্—(কাম কৰিব লাগিব, এই ভয়ত লুকাই থক্)—আমাবিলাকে পথা-মোৰোবাই কৰিছে ; তইহে আঁৰ কাঢ়ি যাবি খুজিছ।

আঁৰ-কাপোৰ—(বেৰৰ সলনি ব্যৱহাৰ কৰা ডাঙৰ কাপোৰ)—মহিলাসকলে বহিব পৰাকৈ মাজেদি আঁৰ-কাপোৰ এখন দিয়া।

আঁৰ-হ—(লুকা ; নেদেখা হ ; গুচা হ)—চকুৰ আঁৰ হলে মনৰো আঁৰ।

আঁৰ-বেৰ—(আবৰণ ; ঢাকনি)—ঘৰকেইটাত চাৰিওফালে অলপ আঁৰ-বেৰ কৰি নিদিলে তিৰোতা মানুহে ওলোৱা সোমোৱা কৰিব কেনেকৈ ?

আঁহ-পাহ—(শৰীৰৰ শিৰ আৰু তাৰ জোৰা বা গাঁঠি)—তুমি বহুত দিন পাটিত পৰি আছা ; এতিয়া খিৰ-মঙা দিলেহে শৰীৰৰ আঁহ-পাহ মুকলি হব।

আঁহ কাল্—(গৃহস্থালিৰ প্ৰতিজনৰ স্বকীয় স্বাৰ্থ—এনে ভাবে সুধাই দি, পৰিয়াল বা বন্ধুবৰ্গৰ মাজত মনোমালিন্যৰ সৃষ্টি কৰ্)—গৃহস্থালিৰ আঁহ কলাত বুঢ়াৰ দৰে পাৰ্গত কোনো নাই।

আঁহ ল—(কোনো বিষয়ৰ গুং-সূত্ৰ বা উমান ল)—তেওঁৰ খবৰা সঁচা নে মিছা, আঁহ লবা চোন।

আকালো নোহোৱা ভৰালো নোহোৱা—(নগাখিনি মাথোন থকা)—তেওঁৰ আকালো নাই, ভঁৰালো নাই ; কোনোমতে পেটে ভাতে খাই আছে।

আকলি-বাকলি—(অসাৰ বা অমূলক বস্তু বা বিষয়)—তোমাৰ এই আকলি-বাকলিবোৰত সময় কটাবলৈ মই অহা নাই।

আকাল-চৰ—(অকলশৰীয়া, সহায় সাৰথি নোহোৱা)—সি আকাল-চৰ প্ৰাণী, ইফালে চালে সিফালে চাওঁতা নাই।

আকাশ তেলীয়া—(ডাংকোপ মাৰি ফুৰা)—আকাশ-তেলীয়া মানুহৰ কোনো সঁজাত নাই।

আকাশত চাং পাত্—(সবল নহলেও ডাঙৰ আকাঙ্ক্ষা কৰ্)—কাম-বন নকৰাকৈ আকাশত চাং পাতি থাকিলেই তোৰ ভাত মিলিব নে ?

আকাশত তোল্—(অতিৰিক্ত প্ৰশংসাৰে ডাঙৰ পাত্)—তোমালোকে মোক আকাশত তুলিবলৈ বিচাৰিছা হয়; এহেজাৰ টকা বৰঙণি দিবলৈ মোৰ সমল নাই।

আকাশ-বাত্তি—(কাতি মাহত ওপৰলৈ বাঁহ পুতি জ্বলোৱা চাকি)—কাতি-মহাৰ দিনকেইটাই **আকাশ-বাত্তি** জ্বলাব লাগে।

আকাশৰ তৰা বিচাৰ্—(অসম্ভৱ আশা কৰ্)—**আকাশৰ তৰা বিচাৰি** কি হব? যিটো সাধ্য, তাকে কৰা।

আকাশ-কুসুম কল্পনা কৰ্—(অসম্ভৱ বা অবাস্তৱ কথা চিন্তা কৰ্)—**আকাশ কুসুম কল্পনা কৰি** লাভ কি? নিজৰ সাধ্যমতেহে কাম কৰিব লাগে।

আকাশ পাতাল ভাব্—(নানা কথা চিন্তা কৰ্)—তেওঁ **আকাশ-পাতাল ভাবিয়েই** সময় কটায়; কাম কৰিব কেতিয়া?

আধা ইম্হাই চক—(পৰস্পৰ মিল বা যোগ্য হ)—কইনা যেনে দুলিয় নোহাবি; **আধা ইম্হাই চক**।

আধা-উধাম পাত্—(একে ঠাইত গোটাই নথৈ ব'ত কেইটামান, ত'ত কেইটামান, এনেকৈ বস্তু-বাহানি সজাই থ)—কঠালবোৰ চুকত গোটাই নথৈ গোটেই ঘৰখনতে দেখোন **আধা উধাম পাতিছা**।

আথৈ তোল্—(বিয়াত কইনাৰ ভায়েক বা আন সম্পৰ্কীয় মানুহে শাস্ত্ৰ মতে কইনাৰ মুঠো হাতত আথৈ দে)—**আথৈ তুলিবলৈ** কইনাৰ ভায়েকক লৈ আহা।

আথৈ ফুটা দে—(টপ্ টপ্ কৈ কথা ওলা)—ল'ৰাটো দেখিছানে সৰু, কথা **আথৈ ফুটা দিয়ে**।

আথৈ ফুল ছিটিকা দে—(চকুপৰা আথৈ ছিটিকাৰ দৰে ছিটিক্)—খঙত তেওঁ **আথৈ ফুল ছিটিকা দিবলৈ** ধৰিলে।

আগ আন্—(ধান পকিলে শুভদিনত প্ৰথমে কেইগছমান কাটি ঘৰ চপা)—আমাৰ আজি ধানৰ **আগ আনিম**; সেই দেখি স্কুললৈ নাযাওঁ।

আগ কৰ্—(১। হাজিৰ কৰ্। ২। দেৱতা, গুৰুত আদিলৈ দিবলৈ সংকল্প কৰ্)—১। জন্তুবোৰে শহাটোক সিংহলৈ **আগ কৰিলে**। ২। গৃহস্থই কামাখ্যালৈ পঠা এটা **আগ কৰিছে**।

আগ চকু—(চকুৰ আগ,—**আগ চকুৰপৰা** আঁতৰিলেই গাইজনীয়ে দামুৰিটোলৈ উত্ৰাৱল হয়।

আগ চকুৰ কণ্টক—(যাক দেখিলেই বিৰক্ত হোৱা যায়)—মই যদি **আগ চকুৰ কণ্টক** হৈছোঁ, মই আঁতৰি যাওঁ।

আগ চাউল দি—(বিবিয়ত বিয়া নকৰোঁতাকৈ দুলিহ-তিৰোতাক আগী-ভাৰ্য্যাৰূপে সম্বন্ধ লগা; মুখ-চিনাকী দি)—দৰা-কইনাক আগ চাউল দিবলৈ বাকী আছে মাত্ৰ।

আগ চাপিলে—(মুখৰ আগতে; মুখামুখিকৈ)—এই ভাব তুকাৰ্থৰ কথা আগ চাপিলে কৈ দিছোঁ।

.**আগ চালি**—(ঘৰৰ সমুখৰ ফালৰ সৰু চাল বা বাৰান্দা)—সবাটো আগ-চালিত বহি আছে।

আগ চালে পাছ চাওঁতা নোহোৱা—(আশ্ৰয় নথকা; অকলশৰীয়া)—তুমি আগ চালে পাছ চাওঁতা নোহোৱা মানুহ। দেশৰ কাম কৰিবা কেনেকৈ?

আগত ধুবা ধুবা, পাছত মালী মুচা—(আগত সন্মান দেখুৱাই পাছত তাচ্ছিল্য কৰ্) সিহঁতৰ যে কি? **আগত ধুবা ধুবা, পাছত মালী মুচা**; সিহঁতক বিশ্বাস নকৰিবা।

আগত গজহস্তী, পাছত মাৰখাৰৈ—(উভয় সংকট)—এই এডিয়া কৰোঁ কি? **আগত গজহস্তী, পাছত মাৰখাৰৈ**; কথাটো কলেও বিপদ্, নকলেও বিপদ্।

আগ দি—(বিয়াৰ শেষত দৰা-কইনাক সভাৰি আন্)—তিৰোতাসকলে দৰা-কইনাক **আগ দিব** লাগিছে।

আগ-ধন—(কোনো বস্তু লবলৈ আগেয়ে দিয়া ধন)—আপোনাৰ চোলাটোৰ বাবে দৰ্জিয়ে পাঁচ টকা **আগ-ধন** বিচাৰিছে।

আগনি খাবলী—(পহিলতে সৰা খাবৰ দৰে; ৰৱ চোকা মুখৰ)—তাই ৰৱ **আগনি-খাবলী**; কাৰো মুখ নাচায়।

আগ-পাছ—(কোনো কথা বা কামৰ ভাল বেয়া আদি সকলো ফাল)—**আগ-পাছ** নভাবি চোৰ ধৰিবলৈ যাওঁতে নিজেই চুৰত পৰিল।

আগ-পাছ গুণ্—(কোনো কথা বা কামৰ ভাল বেয়া আদি সকলো ফাল লক্ষ্য কৰ্)—**আগ পাছ গুণি** কাম কৰিলে সহজে বিপদ্ নহয়।

আগ বঢ়াই আন্—(আদৰি আন্)—সকলো ভাৰতীয়াক **আগ বঢ়াই** আনিবলৈ মনে যায়।

আগ-বলী—(আগৰ কালে শকত)—হালোৱা গৰু আগ-বলী হব লাগে।

আগ-বিয়া—(শাস্ত্ৰমতে তিনিটা বিয়াৰ প্ৰথমটো)—এ-বছৰ বহুতে ছোৱালীজনীৰ আগ-বিয়া হৈছে।

আগ-ভাগ—(শ্ৰেষ্ঠ ভাগ; মান ভাগ; সকলো দাবিৰ) —এই কথাৰ বকাকৰ আগ-ভাগ আপোনাৰ।

আগ-ভাত—(মৃতকৰ উদ্দেশ্যে মুকীয়াকৈ বা আগেয়ে বঢ়া ভাত)—'অমুকৰ আগ-ভাত খাওঁ।' (গালি)

আগ-ভাত খা—(ভোজ-ভাত খাওঁতে সৰু-পহিলতে গৰাহ মাৰ)—আগ-ভাত খোৱা বাবে বুঢ়াজনে এখন পীৰা আৰু এখন কাপোৰ পাইছে।

আগ-ভাৰ দে—(কইনাৰ ঘৰলৈ জোৰোণৰ বাবে আ-অলঙ্কাৰে ভাৰ পঠা)—বিয়াৰ আগদিনাখন আগ-ভাৰ দিয়া হৈছিল।

আগ ভেট্—(বাট আগচি ধৰ্)—আমাৰ সৈন্যই শত্ৰুক আগ ভেটিলে।

আগ-মঙহ—(কলিজা; অতি মৰমৰ বিষয়) কৃপণে ফুটা কড়ি এটাকো বুকুৰ আগ মঙহ যেন দেখে।

আগম-পুৰাম নোচোৱাকৈ—(ফলাফল বিবেচনা নকৰাকৈ)- আগম-পুৰাম নোচোৱাকৈ সি তাক চৰ এটা মাৰিলে।

আগ ভুৰা বাঁহ যেন হ—(আগ নোহোৱা বাঁহৰ নিচিনা দুৰ্বল হ) সংসাৰৰ লেঠাই তাক ভুকলা কৰাত সি আগ-ভুৰা বাঁহ যেন হৈছে।

আগ-যোগ কৰ—(কোনো কাম কৰিবলৈ যো-যা কৰ্)—তুমি দেখোন এতিয়াও বাকচৰ আগ-যোগ কৰাই নাই।

আগৰ গৰু বাঘে খা—(আগত গলে বিপদ হয়েই)—নেতৃত্ব কৰি চোৰ ধৰিবলৈ যাওঁতে, আগৰ গৰু বাঘে খায় বুলি কোৱা উচিত আছিল।

আগ-বগুৰা—(অগ্ৰগণ্য)—শিক্ষিত অসমীয়া ডেকাই চাকৰি নকৰি ব্যৱসায় কৰাত অসমাৰ বকৰা আগ-বগুৰা আছিল।

আগ ল—'আগ লে' চোৱা।

আগ হাত—(১। সোঁ হাত। ২। প্ৰধান সহায়)—১। তোমাৰ আগ হাতত কি? ২। এই কথাত তুমি মোৰ আগ হাত।

আগ হ—(১। আগেয়ে যা। ২। শ্ৰেষ্ঠ হ। ৩। উপস্থিত হ)—১। মই আগ

যাওঁ, তুমি পাছত আহা। ২। জেঠ এই বাৰত আগ হৈছে। ৩। খৰা মাহে মাহে নিয়ৰৰ আগ হ'ল।

আগ-হালৰ হালোৱা—(সকলো ডাঙৰ দায়িত্ব লবলৈ আগেয়ে থাক দিয়া যায়)—স্বভাৱত সদায় **আগ-হালৰ হালোৱা** হৈ সকলো কাম জেঠ নিয়াৰিকৈ কৰে।

আগা-আগি কৰ্—(মুখামুখিকৈ আলোচনা কৰি সত্যতা প্ৰমাণ কৰ্)—সি এনেকৈ কোৱাটো হয়; লাগে তাক মাতি আনিবা; **আগা-আগি কৰিম**।

আগা-আগিকৈ—(মুখামুখিকৈ)—তুমি তাৰ **আগা-আগিকৈ** এই কথা কোৱোৱা কিয়?

আগা-জোৰা—(এটা আগ বঢ়া, আনটো পাছ পৰা; সমানে নোহোৱা)—**আগা-জোৰা** হৈ যোৱাতকৈ সমানে যোৱাহে ভাল।

আগাবি যা—(অতি প্ৰচুৰ হ)—সবাহৰ বস্ত-বাহানি **আগাবি গৈছে**।

আখিলি-বিখিলি টুটা—(অমঙ্গলসূচক কথা ক)—ল'ৰাটোক কোলাত লৈ **আখিলি-বিখিলি টুটোৱা** কথাবোৰ নকবা।

আঙঠি পিন্ধা—(ছোৱালীক অলঙ্কাৰ পিন্ধাই বিয়াৰ ঠিক কৰ্)—মণিৰামৰ ছোৱালীজনীক আজি শ্ৰীকান্তলৈ **আঙঠি পিন্ধোৱা** হ'ল।

আঙুলিৰ মূৰত দিন লেখ্—(অধৈৰ্য হৈ বাট চা)—তোমাৰ বিয়ালৈ **আঙুলিৰ মূৰত দিন লেখি আছোঁ**।

আঙুলিৰ পাৰত দিন গণ্—'আঙুলিৰ পাৰত দিন লেখ্' চোৱা।

আঙুলিৰ মূৰত লেখিব পৰা—(অতি কম সংখ্যক)—বোৱাহিলৈ দিন **আঙুলিৰ মূৰত লেখিব পৰা** হৈছে।

আচাৰ পা—(তিৰোতা ঋতুমতী হ)—ছোৱালীজনীয়ে যোৱা তিনি মাহ **আচাৰ পোৱা** নাই; খবৰ লৈ চাই চিঠি দিব।

আছোক হাবি—(থকাক এৰি; হওক বাদ)—আম আমক দিলা **আছোক হাবি** আমাৰে নাই।

আজ্ মাৰ্—(দুঁত মাৰকাকৈ কাম কৰ্)—কাম কৰিলে **আজ মাৰি** কৰিব, বনৰিলে নাই।

আজল-মঠ—(বাণিও মনলাৰ আও যোৱা)—**আজল মঠ** হৈ থাকিলে কি হব? আজল কথাটো কৈ দিয়া।

আঁজল-তেহীয়া—(আজল-ঘঁ ; কথা কবলৈ নজনাৰ ভাও ধৰি, ভুলকৈ ধৰি বিৰূপ কৰা)— **আঁজল-তেহীয়াৰ** দৰে সি মফিলাৰ আগত কথাবোৰ তাৰ নিজৰ মুখেদিয়েই প্ৰকাশ কৰালে। 'অজল-তেহীয়া' চোৰ।

আঁজা চাকি জুৰ্—(ক'তো কিতাপি টৈ আথাকি ইয়ত আৰু কিবা সি বনত চাবি দিনকৈ ধুৰি থাক্)—তুমি কথা চাকৰটো থাকিব জানো ? সি **আঁজা চাকি জুৰে।**

আঁজাৰ মাছ-ধৰি খাব নজনা—(নিচেই অজলা)—সি যেনেতে **আঁজাৰ মাছ ধৰি খাব নজনা** মানুহ, এনে পাকত পৰিলে বিপদ্ হব।

আটক-ধুনীয়া—(অসাধাৰণ ধুনীয়া)—হাজাৰ-বিজাৰ লোকক এই **আটক-ধুনীয়া** ছোৱালীজনীয়ে মুগ্ধ কৰিলে।

আটম-টোকাৰি—(১। অলপ ধন বা বস্তুৰেই টানি টুনি কাম কৰা। ২। ক্ষুদ্ৰ দল)—
১। নিচেই সামান্য উপাৰ্জনেৰেই তেওঁ **আটম-টোকাৰিকৈ** গৃহস্থালিখন চলাইছে।
২। বুঢ়ীৰ আটম-টোকাৰি কামবোৰ কি চাবা !

আটল-কটা—(আটল কাটি বা ভাঙি বন্য-বস্তু উলিয়াই অনা প্ৰকৃতিৰ ; বৰ দুষ্ট)—সেই **আটল-কটা** ল'ৰাটোৱে ঘৰ-ঘৰোৱাহক অলাই থাকে।

আঠকুৰীয়া ভাঙ্—(পুত্ৰকন্যাৰ বিবাহাদিৰে পিতৃমাতৃৰ পক্ষে শাস্ত্ৰীয় কৰ্তব্য সম্পাদন কৰ্)—পুতেকে বিয়া কৰালে হয়, কিন্তু পিতাক-মাকে **আঠকুৰীয়া ভাঙিবলৈ** নাপালে।

আঠ-পৰীয়া—(দেৱালয়ত প্ৰতিপ্ৰহৰে নিৰ্দিষ্ট কৰ্তব্য কৰাত নিযুক্ত সেৱক)—হাজোৰ দেৱালয়ৰ **আঠ-পৰীয়া** কেবাঘৰো আছে।

আঠ-মঙ্গলা—(বিয়াৰ আঠদিনৰ দিনাখন দোৰায়েকে শহুৰেকৰ ঘৰত কৰা ভোজনাদি মাঙ্গলিক কাৰ্য)—আজি তেওঁৰ বিয়াৰ আঠ দিন হ'ল ; **আঠ-মঙ্গলালৈ** শহুৰেকৰ ঘৰলৈ যাব।

আঠা মচ্—(পূৰ্ব বন্ধুৰ স্থাপনৰ চেষ্টা কৰ্)—ভাই ইমানখিনি কৰি এতিয়া **আঠা মচিবলৈ** নাহিবি।

আঠা ৰাখি ক—(মুখত বন্ধুতাৰ ৰাখি, মনৰ আপত্তি ভাঙি নক)—টক-পইচাৰ কথা ; ইয়াত মুখত **আঠা ৰাখি** কথা নকবা।

আঠে-পথে—(আঠ দিনে পোৱৰ দিনে ; মাজে মাজে)—সদায় নোৱাৰিলেও **আঠে-পথে** আহিবাচোন।

আঁঠু আঙুলীয়া বিৰৰী—(অতি সৰু জোখৰ আৰু মোটা বোলৰ)—তোৰ যে এই আঁঠু আঙুলীয়া বিৰৰীখন বহী উলিয়াওঁতে কিমান দিন লাগে?

আতংক-বিতংকে—(ধৰকে ভয় পাই চিঞৰি)—সাপটো দেখি সকলোৱে আতংক-বিতংকে উঠিল।

আতলি-পুতলিকৈ—(খুব মৰমেৰে)—ল'ৰাটোক আতলি-পুতলিকৈ বুঢ়ীমাকে ৰাখিলে।

আতুৰ-বিতুৰকৈ—(আতুৰ মানুহৰ দৰে ধৰ বেপাবেপি কৰি)—শিক্ষক দেখি ল'ৰাটো আতুৰ-বিতুৰকৈ চকীখনৰপৰা উঠিল।

আতোল-তোল—(অতিশয় মৰম দেখুৱা ভাব)—এনে আতোল-তোল কৰিলে ল'ৰা নষ্ট হয়, লাই পাই মূৰত উঠে।

আতো-পুতো—(পুত্ৰবৎ কৰা স্নেহ)—ল'ৰাটো কোলাত লৈ বুঢ়ীয়ে আতো-পুতো কৰিবলৈ ধৰিলে।

আত্মঘাত কৰ্—(মৰিবলৈ ওলোৱা মানুহৰ দৰে উগ্ৰাৱস্থ হ)—এই লোভাগ নিশা এনে আত্মঘাত কৰি যাব নালাগে; ৰাতি চাৰিভিতাঁৰ পুৱালে যাবা।

আত্মজাহ দে—(অতিশয় টান কাম কৰ)—সি টকাৰ বাবে আত্মজাহ দিব পাৰে।

আত্ম-পৰ কৰ্—(কাকো আপোন আৰু কাকো পৰ ভাব দেখুৱা)—মানুহক আত্ম-পৰ কৰা উচিত নহয়, সকলোকে সমান দেখিব লাগে।

আদাৰ বেপাৰীয়ে জাহাজৰ খবৰ ল—(সামান্য লোকে ডাঙৰ কথা আলোচনা কৰ্)—ভাইটি, আমি আদাৰ বেপাৰীয়ে জাহাজৰ খবৰ লৈ কি হব? মন্ত্ৰী যেয়ে নহওক, আমাৰ হাল নিয়াৰ বেলি হ'ল।

আধ্‌ৰা টাঙোন—(বংশৰ আনবিলাক মৰি-হাজি বাকী থকা মানুহ)—তেওঁ আধ্‌ৰা টাঙোন হে চৌধুৰী বংশৰ চিনাকি হৈ আছে।

আধা-কটা—(নিলাজ, দুষ্ট)—তোৰ দৰে আধা-কটা ল'ৰা দেখা নাই।

আধা-খৰলীয়া—(খুঁত থকা; অসম্পূৰ্ণ)—তোৰ এই আধা-খৰলীয়া কামবোৰ দেখি মোৰ খং উঠে।

আধা-আঁক-কটা—(অসম্পূৰ্ণ, শক্তিৰে কিনাব যোগ্য)—বুঢ়ীৰ কাপোৰখন মূঠে একোৱা দুকাৰ অভাৱত আধা-আঁক-কটা হৈ প'ৰ আছে।

আধাৰ-মৰকীয়া—(আহাৰৰ অভাৱত খীণাই যোৱা)—শাকবোৰ আধাৰ-মৰকীয়া হোৱা যাবেহে কত দিনী হৈছে, নকলকীয়া হোৱা নাই।

আখিৰা কৰা—(পৰৰ ভাত খাই খাই পেট ভৰোঁ)—নিজৰাজীয়ে নিজৰ আখিৰা কৰাইছে পেটৰ ভাত যোগোৱাৰ।

আখ্যা পৰ্ (ঢুকা)—(সৰ্বনাশ উপস্থিত হ)—তুমি যদি এইখিনি সকলো মোৰ কালে আখ্যা পৰিব।

আমৰ ধন বাঘে খা—(অসৎ উপায়ে অৰ্জা ধন আপুনি নাশ হ)—ডাইক ষকলা কৰি টকাৰ কলহ পুতি থৈছিলা; আমৰ ধন বাঘে খায়; তুমিও তাক নাপালা।

আদে-বাদে—(নানা কাৰণে)—তেওঁৰ সম্পত্তি আদে-বাদে গ'ল।

আন্ধাৰ-ছুটিয়া—(সাঁজত আন্ধাৰ থকা সময়)—আন্ধাৰ-ছুটিয়াত চুপি থাকি ডকাইতে তাক লুটিলে।

আন্ধাৰে-পোহৰে—(সাঁজত আন্ধাৰ থাকোঁতে; ৰাতি পুৱাওঁ পুৱাওঁ হওঁতে)—মই পুৱা যাব নাপাওঁ; আন্ধাৰে-পোহৰে যাবগৈ।

আন্ধাৰ-মুৰা হ—(বিমৰ্ষ হ, মলিন-মুখ হ)—আন্ধাৰ-মুৰা হৈ অহা দেখিয়েই বুজিছিলোঁ যে তাৰ কিবা বিপদ্ হৈছিল।

আপটীৰ পটি—(প্ৰকৃততে মূল্যহীন হলেও, নোপোৱা মানুহে পাই ভাল পোৱা বস্তু)—সৌৱা আপটীৰ পটি দৰবৰ টেমাটো ভৰে নে, মোক লাগিছে।

আপদ্ কালত ওঁৰে গজ খজুৱা—(যি কেতিয়াও অপকাৰী নহয়, সিও বিপদৰ সময়ত অপকাৰী হ)—আপদ্ কালত ওঁৰেও গজ খজুৱায়; তোমাৰ পৰম মিত্ৰই শত্ৰুপক্ষ লোৱাত আচৰিত হৈছা কিয়?

আপদ্ সোঁচৰ্—(অশুভ কথা চিন্তা কৰ্)—মই একাজলৈ যাবলৈ ওলাওঁতে তই এইবোৰ কথা কৈ আপদ্ সুঁচৰিছ কিয়?

আপুনি মওঠা হৈ জগতক বৰ দি—(নিজে শোচনীয় অৱস্থাত পৰিও আনৰ উপকাৰ কৰ্)—গোসাঁইদেৱে আপুনি মওঠা হৈও জগতক বৰ দি ফুৰিছিল।

আপুনি মৰি পৰক জীয়া—(নিজৰ জীৱন দিও আনৰ উপকাৰ কৰ্)—তেওঁৰ দৰে, আপুনি মৰিও পৰক জীয়াবলৈ যোৱা মানুহ কেইজন?

আপোন-আঁজা—(আত্মনির্ভৰশীল; পৰৰ মুখাপেক্ষী নোহোৱা)—তেওঁ বৰ আপোন-আঁজা মানুহ; সেই দেখি বহুতে তেওঁক ভাল নাপায়।

আপোন-পেটা—(স্বাৰ্থপৰ)—তোৰ দৰে আপোন-পেটা মানুহে আনৰ কথা ভাবিব কেনেকৈ?

[illegible]—(নিজৰ কথা নাই দুৰা)—আপোনা[illegible] [illegible]
[illegible] ।

আড়পাৰ তোলা—(তোলাপাৰ প্ৰকৃতিৰ, বাহিৰে দেখে ভিতৰৰ জোৰে)—[illegible] অবিবাস কৰিব নোৱাৰা এনেকো নাই; তাৰ নিচিনা আড়পাৰ-তোলা মানুহ [illegible] কলেইয়ে আছে ।

আপোনাৰ ভুতাৰে আপুনি বৰ হ—(নিজে নিজে বৰ হ)—সেই কথাটো কৈ আপোনাৰ ভুতাৰে আপুনি বৰ হৈছা; এতিয়া আনক সুধিলে কি হব ?

আফুৰা কথা—(নিচেই মূল্যহীন কথা)—এনেবোৰ আফুৰা কথা কৈ কি লাভ ?

আমৰৰীয়া বেঙেমাই মোক তোল তোল কৰ—(অযোগ্য মানুহেও নিজক কথাকি দুৰ)—তোমাৰ আত্মপ্ৰশংসা আবৰীয়া বেঙেমাই মোক তোল তোল কথা যেন হৈছে ।

আবৰি-বিবৰি—(লাগ-বাঘ নোহোৱা, অৰ্থহীন কথা; প্ৰলাপ)—আবৰি-বিবৰি এৰি এতিয়া আচল কথালৈ আহা ।

আবইঁতৰ-বইঁত—(আৱতৰ হোৱা বস্ত; আপুৰণীয়া বস্ত)—জেঠমহীয়া মাও, সেয়া আমাৰ মাকত আবইঁতৰ-বইঁত ।

আবুৰ-হুৰ্মত—(মান-ইজ্জত)—ঘ-বোৱাৰীয়ে আবুৰ-হুৰ্মত ৰাখি চলিব লাগে ।

আভঁজলি কৰ—(অযথা নষ্ট কৰ)—মিঠাইবোৰ খাব নোৱাৰা যদি, আভঁজলি কৰি নেপেলাবা ।

আভুৰা ভঁাৰ—(মজ্জা মানুহক বেয়া বস্ত আনিবে ঠগা)—চাকমটোক পুৰণি ঠোলা এটা দি দিলাইতে তাক আভুৰা ভঁাৰিলে ।

আভোকৰ মচুটিলেই জোৰ—(বাহিৰত নিস্পৃহাৰ কথা কৈ অন্তৰত অভিলাষ পূৰণ কৰিলা দি)—সি অৱস্থাপন্নীয়া মানুহ, ইমান মাহ মাৰিছ কিয় ? আভোকৰ মচুটিলেই জোৰে তুমি মাজানা আজো ?

আম-টুকুৰা ওলা—(ওকাই ধীপাই হাড়-হাল ওলা)—বৰষণৰ উঠাৰ পিছত মানুহজন আম-টুকুৰা ওলাইছে ।

আমটু কঁপা পৰ—(বৰ শোক পা)—জোৱান পুত্ৰ বিয়োগত সেৰ আমটু কঁপা পৰিছেই ।

আমজা-আমতি কৰ্—(কোনো অনুচিত কাৰ্যত বৰ্ণ দিতি, বা উচিত হিত দ্রোহাৰে লেনেলা-কেৰেপি দশা)—ল'ৰাটোৰ মৰণ হিতাসপদা কৰাই আৰু দেখিলোঁ। তিনি সোমাইছিল, সেয়েহে সি আমজা-আমতি কৰিবলৈ ধৰিলে।

আম্বা-ডিম্বা—(দুবলীয়া, নিচেই সৰু)—ল'ৰাহঁতৰ আম্বা-জিম্বা অৱস্থাত মাক-বাপেকে এৰি গ'ল।

আহো-যাহো কবুলিও নহা—(সকাহো নোহোৱা, সকাম কৰিবলৈ পঠোৱা মানুহ আহিও উভতি নহা)—মাহ আনিবলৈ ল'ৰাটো পঠালোঁ; আহো আহিল, কবুলিও আহিল।

আম-দাম নোহোৱা—(কোনো দাবি বা অভাৱ নোহোৱা)—তেওঁ বৰ সুখী মানুহ; এনে আম-দাম নোহোৱা মানুহ কেইজন?

আয়ু-চাউল—(আয়ুস)—তেওঁ ভালকৈ বুজিছিল যে তেওঁৰ আয়ু-চাউল ছুটি আহিছে।

আয়ুৰ-নগত বায়ু সহায় হ—(এটা প্ৰধান সবল নগত আন এটা সবল যোগ হ)—সুদৰ জাতি-পৰত লোকেন বৰ্ডৰ এই দান আয়ুৰ নগত বায়ু সহায় হোৱা যেন হৈছে।

আয়ুসত চাউল থাক্—(আয়ুস থাক্)—মৰোঁ মৰোঁ হৈও কেনেকৈ সাৰিলোঁ, আয়ুসত চাউল থকা বাবেহে পাইছোঁ।

আহৈ-উথোৱাৰ গোন্ধ নাপা—(একো সজে বা দু নাপা)—আহৈ-উথোৱাৰ গোন্ধ নোপোৱা মানুহে এইবোৰ কথা কেনেকৈ বুজিব?

আহৈমতকৈ উথোৱাৰ খচ্খচনি টান (বা চাৰ) হ—(যি মানুহে বেছিকৈ খচ্খচাব বা লেখা-লেপেৰাকৈ ধৰিব লাগে, সেই মানুহে তেনে নকৰি, আনে কৰ্)—মাৰ বিপদ, তেওঁৰ দেখা দেখিয়েই নাই; তুমিহে বাট বুলি বাব লাগিছা; আহৈমতকৈ উথোৱাৰ খচ্খচনিহে টান হৈছে।

আফ হুৱা পো-আবা—(হুৱা সৈ পো-মাখা যাঁত পৰিল—হোৱাল পোৱাৰ উপায় নথকা)—আফ হুৱা পো-আবা; আৰ হাতত টকা পৰিছে দেখিছা, হাতো নোপোৱা, দুখনো টকাটকি।

আগুৰণ দুৰ্জনৰ পতীমাটিক—(দুৰ্গনা দুই দুৰ্জন দলে)—তেওঁৰ লগত যোগ কৰ্বাৰ নাই; আগুৰণ দুৰ্জনৰ পতীমাটিকহে লোক যাউক।

আড়ম্বৰ-আড্ডা—(ওপৰ-মহল; অলিখিত চৰ্চা কৰা মানুহ)—এই ঠাইখন বৰ আড়ম্বৰ-আড্ডা। যি কোনো কথাতে নাক দিয়ে। আড়ম্বৰ-আড্ডাৰ বাটত বৰ, আমিতো নাপাওঁ, বাউক চব।

আল ধৰ্—(সেৱা-শুশ্ৰূষা কৰ্)—বুঢ়া ডাঙৰীয়াক আল ধৰিবলৈ দিনাসী ল'ৰা এটা লাগে। ঘৰত ডাঙৰীয়াৰ আল-ধৰাটোক মাতি আনা।

আল-অলা বান্দুৰ—(গোটেই ঠিক নোহোৱা মানুহ)—আল-অলা বান্দুৰ আমাৰ দেশত বহুতো আছে।

আলাই জাবৰী—(একোকে নজনা, নিচেই অজলী তিৰোতা)—এওঁ বৰ আলাই জাবৰী বুঢ়ী; যি কোৱা, তাতে হকাৰ ধৰে।

আলাজত উঠ্—(দুখকষ্ট নোপোৱাকৈ ডাঙৰ হ)—ওপজাৰেপৰা আলাজত উঠি আজি কঠোৰ বাস্তৱতাত টান পাইছেঁ।

আলাসৰ লাড়ু—(অতি আদৰৰ মানুহ বা বস্তু)—আলাসৰ লাড়ু সেই ল'ৰাটো কত?

আলি আকাৰি লাগ্—(১। দিশতে বাট নেদেখা হ, ২। কামৰ ভিতৰ তৎ নোপোৱা হ)—১। পথাৰৰ মাজত আলি আকাৰি লাগি ঘূৰি ঘূৰি একে ঠাইতে আছিলোঁ। ২। ইমানবোৰ কাম কেনেকৈ চলাবিম? আলি আকাৰি লগা যেন হৈছে।

আলিবাটত চাকি ধৰ্—(ধুনীয়াকৈ সাজি কাচি একান্ত ঠাইত গা দেখুৱাই ঘূৰ্)—গধূলি পৰত ডেকাজনে আলিবাটত চাকি ধৰি ঘূৰিছিল।

আলিয়ঙ তোল্—(অজান মাৰ্; বোপাজি ধৰ্)—পুৰণাপৰা ল'ৰাছোৱালী কেইটাৰ আলিয়ঙ তুলিয়েই শেষ কৰিব নোৱাৰি। তেওঁ কোনো কামত ধৰিলে আলিয়ঙ তুলিবলৈ এজন মানুহ হৈ থাকিবাই।

আলিৰ-ভাই-পালি—(হাত ধৰা কাম)—তেওঁ বৰ দিলাকল; আলিৰ-ভাই-পালি কৰিবলৈও কোনো নাই।

আলু উঠ্—(গৰুৰে মাৰে হ)—কই দিনাৰ খেলিমেলি লাগিছে, সোনকালে তোৰ আলু উঠিব।

আলু তোল্—(কেঁচা খা; নিঁচ কৰ্)—মাৰকেৰৰ আলু তুলিছোঁছে মাৰিব পাৰিবা। সকালে সেই বিপ্লৱীবিলাকৰ আলু তুলিছিল।

আঙ্কুৰৰ পোখাই উভাল্—(সমূলে নাশ কৰ্)—শত্ৰুৱে মীৰজাফৰৰ ৰাজবংশৰ **আঙ্কুৰৰ পোখাই উভালিলে।**

আলেকৰ পালেক—(কোনো সময় নথকা মানুহ—নিষ্কৰ্মা)—তেওঁ কোন? তেওঁ আমাৰ দৈনীৰ **আলেকৰ পালেক।**

আলেখ-লেখ—(খবৰ; গতিগোত্ৰ)—তোৰ **আলেখ লেখ** চাইছে আছোঁ। চোৰাং চোৱাই তোমাৰ **আলেখ-লেখ** চাই ফুৰিছে।

আলেঙত তুলি থ—(চুকি নোপোৱা ঠাইত থৈ তাৰ প্ৰতি অমনোযোগিতা প্ৰকাশ কৰ্)—পুথি-পাজি **আলেঙত তুলি থৈছাই**; বিভিন্নাজি কৰাৰ বাহিৰে কি কৰিবা?

আলেঙে-আলেঙে—(নিলগৰপৰা, গোপনে)—চোৰাংচোৱাই **আলেঙে-আলেঙে** শত্ৰুৰ গতিবিধি লক্ষ্য কৰি ফুৰিছে।

আলে-জালে—(এলেহুৱা ভাবে; উদাসীন ভাবে)—'দিনা আয়ু **আলে-জালে**, কেতিয়াবা ধৰে কালে।'

আলৈ-আথানি—(বিলৈ-বিপত্তি)—ল'ৰাটোৰ **আলৈ-আথানি** দেখি বৰ দুখো লাগিল।

আলৈ-আপদ্—(দুখ-দুৰ্গতি)—মনুষ্য জীৱনত **আলৈ-আপদ্** আছেই।

আলৈ-আহুকাল—'আলৈ-আপদ্' চোৱা।

আলৈ-বিলৈ—(বিজাই-বিপত্তি)—তাইৰ **আলৈ-বিলৈ** চাই থাকিব নোৱাৰি ভাত এমুঠি দিলোঁ।

আলো-লোৱা গৌৰী—(আলসুৱাকৈ ভোলা ছোৱালী)— হলি-গলি নোহোৱা ঘৰত একেটি ছোৱালী; তেওঁ **আলো-লোৱা গৌৰী** নহৈ কি হব?

আশা ছেদ কৰ্—(নিৰাশ কৰ্)—এমুঠি খাওঁ বুলি আহিছিলোঁ, তুমিহে **আশা ছেদ কৰিলা।**

আশাধাৰী জীউ—(সৌভাগ্য হব বুলি আশা পালি থাকোঁতা)—**আশাধাৰী জীউ** বুলিয়েই এই বিপদতো জীয়াই আছোঁ।

আশাৰ মুখত ছাই পৰ্—(নিৰাশ হ)—আতুৰীন হোৱাত মোৰ **আশাৰ মুখত ছাই পৰিল।**

আসন তিৰি বহ্—(যোগত বহাৰ দৰে, লেপেটা কাঢ়ি বহ্)—গাৰ চাৰ পুজিয়াপুৰি, যেন ভগৱত **আসন তিৰি বহি লোৱা।**

আহাৰ হেৰ হ—(মৰিবলৈ ওলা—গালি)—সেই আহাৰ হেৰ হোৱাটোৱে লোক খালে।

আহাৰমহীয়া গৰুৱে মুখত পানী লৈ জিৰা—(অন্তৰত বেয়াভাৱ ৰাখি বাহিৰত মিত্ৰতা দেখুৱাবলৈ চেষ্টা কৰ্)—ইমানখিনি কৰি, এতিয়া আহাৰ মহীয়া গৰু মুখত পানী লৈ জিৰাবলৈ আহিছা, নহয় ?

আহু-পছু—(পছু খেদি মৰা টান; বানে-বৰষুণে আহুধান চপোৱাও টান। সেই দেখি এই তুলনা)—এই বাৰিষাতে মৰণ; আহু পছু যে, সিও এমুঠি নাপাম; সকলো বানে খালে।

ই

ইকটা-সিকটা—(বেয়া সোৱাদ বা গোন্ধ পাই মুখ ইফাল সিফাল বা বিকটা কৰা কাৰ্য) —তেকুৰা পিঠাখন খাই ল'ৰাটোৱে মুখ ইকটা-সিকটা কৰিবলৈ ধৰিলে।

ইকাণ-সিকাণ—(ক্ৰমে জনাজাত হোৱা কাৰ্য)—কথাটো বৰ গোপনে ৰাখিবা; ইকাণ-সিকাণ হলে বেয়া হব।

ইকাণ-সিকাণ কৰ্—(নুশুনা ভাও জোৰ্)—মোৰ কথাত তই দেখোন ইকাণ-সিকাণহে কৰিছ।

ইকাণ সিকাণ সহস্ৰ কাণ—(গুপুত কথা এজনক কলেই সদৰী হয়)—এই কথা তুমি দ্বিতীয় কাকো নকবা; কাৰণ, ইকাণ সিকাণ হলেই সহস্ৰ কাণ হয়।

ইকুলো নাপা সিকুলো নাপা—(আশ্ৰয়হীন হ)—কামটো এৰিও দিলোঁ, নতুন এটাও পোৱা নাই; ইকুলো নাপালোঁ, সিকুলো নোপোৱাত পৰিলোঁ।

ইজন্ম কাটি যা—(মৃত্যু হ)—পানী এটোপা মুখত দিয়া; তোমাৰ বাবা আজি ইজন্ম কাটি যায়।

ইতিনি ভণৰ বাজ—(কোনো বিষয়ত সামান্য খবৰও নোহোৱা ভাব)—তোমা-লোকৰ খাটী-চুকৰ এইবোৰ কথাত মই হলে ইতিনি ভণৰ বাজ।

ইন্দ্ৰৰ সভাত কেঁচাৰ ফুকনি—(বৰলোকৰ মাজত সামান্য মানুহৰ কাম)—মোৰ এই সভাত বক্তৃতা দিবলৈ কোৱাটো ইন্দ্ৰৰ সভাত কেঁচাৰ ফুকনি শুনিবলৈ আগ্ৰহ কৰাহে।

ইৰাৱতীৰ শাক মাখাওঁ মাখাওঁ কৰ্—(কোনো বিষয়ত ৰখকৈ কষ্ট পাই তেনে কাম চুলাই নকৰিবলৈ প্ৰতিজ্ঞা কৰ্)—গাভৰুজীয়া জীৱন এনে কষ্টৰে যে গৌণ হলে মনে **ইৰাৱতীৰ শাক মাখাওঁ মাখাওঁ কৰিছে।**

ইষ্টৰ আগত নিষ্ঠ কথা—(বন্ধুৰ আগত সত্য বা অন্তৰৰ আচল কথা কব লাগে)—বোপা, **ইষ্টৰ আগত নিষ্ঠ কথা,**—মোক এই কামৰ বাবে কুৰিটা টকা দিব লাগে।

ইস্ বুলিলে বিষ লাগ্—(সামান্য কথাবতৰাই বিষময় ফল হ)—ৰাজেশ্বৰ কাকো দেখেশুনাবা; **ইস্ বুলিলেই বিষ লাগে।**

ইহকাল পৰকাল খা—(কোনো বেয়া কাম কৰি ভৱিষ্যত উন্নতিৰ মূল মাৰ)—ল'ৰাকালত নপঢ়ি ঘূৰিলি, তই নিজে নিজেই **ইহকাল পৰকাল খাইছ।**

ইহাত-সিহাত কৰ্—(টান সাৰিবলৈ কিছু সময়ৰ বাবে পৰস্পৰৰ সাহায্য ল)—টকা নাই বুলিলে কি হব? কোনো ৰকমে **ইহাত-সিহাত কৰি** চলা।

ইহাতৰ খাক সিহাতলৈ নি—(অনাৱশ্যকীয় কামত সময় কটা)—**ইহাতৰ খাক সিহাতলৈ নি** কিবা লাভ কৰিব পাৰিবা নে?

ঈ

ঈশ্বৰে কৰিলে—(ঈশ্বৰে অনুগ্ৰহ কৰিলে)—**ঈশ্বৰে কৰিলে,** তোমাৰ এই ল'ৰাটো হালৰ মুঠিত ধৰিব পৰা হলেই তোমাৰ দুখ গুচিব।

ঈশ্বৰে দিয়া—(ঈশ্বৰৰ অনুগ্ৰহত পোৱা)—মোৰ ঘৰত নো **ঈশ্বৰে দিয়া** কি বস্তু নাই? কি লাগে কওক।

ঈশ্বৰে নকৰক—(কোনো অশুভ কথা কওঁতে ব্যৱহাৰ কৰা হয়,—ঈশ্বৰক খাটোঁ যেন এনে কাম নহয়)—ঈশ্বৰে নকৰক, তোমাৰ এবিধ হলে ল'ৰাছটিৰ কি উপায় হব?

ঈশ্বৰে মোৰ বোল্—(ঈশ্বৰে অনুগ্ৰহ কৰ্)—**ঈশ্বৰে মোৰ বুলিলে** ভয় কিহৰ?

উ

উঁইচিৰিঙাৰ পাখি গজ্—(সামান্য মানুহে অলপ সৌভাগ্যতে মতলীয়া হৈ বিপদ্ চপা)—তেওঁৰ ধনগৰ্ব **উঁইচিৰিঙাৰ পাখি গজা** যেনহে হৈছে।

উঁই-পকৰা (বা পোক)—(চঞ্চল প্ৰকৃতিৰ লোক)—ল'ৰাটো বৰ **উঁই-পকৰা**; অলপো স্থিৰে নাথাকে।

উক দি—(নৰিয়া আদি এবাৰ কমি আকৌ বেছি হ)—তেওঁৰ নৰিয়া তিনি মাহ পিছত আকৌ **উক দি** উঠিল।

উক্-মুক্ কৰ্—(উপাহ-নিপাহ নোপোৱা হ; ততাতৈয়াকৈ কৰ্)—লেপখন মুখত পৰাত কেঁচুৱাটোৱে **উক্-মুক্ কৰিবলৈ** ধৰিলে। কামটো লাহে লাহে কৰচোন; **উক্-মুক্ কৰি** নষ্ট নকৰিবি।

উক্-মুকৰ পোৱালি—(মিছা; হব নোৱাৰা বা অসম্ভৱ কথা)—পহু মাৰিবলৈ গৈ **উক্-মুকৰ পোৱালি** এটা পালোঁ (একো নাপালোঁ)।

উকহে খা—(ব্যাকুল বা তত্ নাইকিয়া হ)—কিনো ভোক **উকহে খাইছে**? অলপ পৰ বৈ থাকচোন।

উকা-দেও—(অস্থিৰ স্বভাৱৰ মানুহ)—দুপৰীয়া মধ্যম নাই; সেই **উকা-দেওঁটো** যে ক'ত ফুৰে, কোনে জানে?

উকা-মূৰে—(কোনো কাৰণ নোহোৱাকৈ)—**উকা-মূৰে** তেওঁক টকাৰ কথা কওঁ কেনেকৈ?

উকা-মূৰে কৰ্—(আঁতিগুৰি নোপোৱাকৈ বা কোনো মূল নোহোৱাকৈ কৰ্)—ভাবি গুণি নেচোৱাকৈ **উকা-মূৰে** কাম **কৰিলে** বিপদতহে পৰিবি।

উখলা-উখলি—(তৰ্কাতৰ্কি)—তহঁতৰ এই **উখলা-উখলিখন** এৰ্।

উখা-মুখা কৰ্—(নাভাবি নিচিন্তি কোনো কাম কৰ্)—**উখা-মুখাকৈ কৰিলে** কামত আউলহে লাগে।

উখোৱা ধান খোৱা শিয়াল—(একোকে নজনা মানুহ)—তাৰ কথাত আপুনি দোষ ধৰিব নালাগে; সি **উখোৱা ধান খোৱা শিয়াল**।

উখোৱা ধান গজা কপাল—(অতিশয় সৌভাগ্যবান)—তেওঁৰ লগত তুমি নোৱাৰিবা; তেওঁৰ **উখোৱা ধান গজা কপাল**।

উগাৰ ছাৰ্—(১। মনৰ ভাব ব্যক্ত কৰ্। ২। পুৰণি খং ব্যক্ত কৰ্)—১। টকা-পইচা নাই দেখি পূজা কৰিম বুলি **উগাৰকে ছাৰা** নাই। ২। মোৰ যি অন্যায় কৰিছিলি, এতিয়া তাৰ **উগাৰ ছাৰিলেহি**।

উচটাই পাই বোৱা—(উচটাই নিজৰীয়া বা অভ্যাস কাম কৰা)—মাটিভৰা পথাল কৰিবলৈ বুলি দি তেওঁ তোমাক **উচটাই পাই বোৱাৰ** খুজিছে।

উচহ মাত্—(বেয়া কামত উৎসাহ দি; লাই দি)—ল'ৰাটোক বাপেকে **উচহ মাতি** নষ্ট কৰিলে।

উচাট্ মাৰ্—(হঠাৎ খং কৰি উঠ্)—সতিনীয়েকক দেখা পাই তিৰোতাজনীয়ে কাম এৰি **উচাট্ মাৰি** গুচি গ'ল।

উচাপ্ খা—(চক খা)—বাঘটো দেখি গৰুজাকে **উচাপ্ খালে**।

উচিত কড়ি বুকুত গুৰি—(গুৰি = গোৰ। ন্যায্য হলে টান কথা কোৱাও যুক্তিসঙ্গত)—পইচা দি কিনিছোঁ, বেয়াটো বেয়া বুলি নকম কিয়? কথাতে কয়, **উচিত কড়ি, বুকুত গুৰি**।

উজ্কাৰ দি—(খোঁটা দি; আগেয়ে কৰা উপকাৰ সোঁৱৰাই লাজ দি)—তোমাৰহে কিমান যে নিগ্ৰহ ভুগিছোঁ। আজি কলে **উজ্কাৰ দিয়া** বুলি নকবা।

উজটিত নি—(অতিশয় অৱজ্ঞা কৰ্)—ডাঙৰ বিষয়টো পালা বুলিয়েই সকলোকে **উজটিত নিব** খোজা কিয়?

উজটিত পৰি মৰ্—(বৰ নিশকতীয়া হ)—মোৰ হালোৱা গৰুটো **উজটিত পৰি মৰা** হৈছে।

উজলাই দি—(১। উত্তেজিত কৰ্। ২। শক্তিশালী বা অধিক সক্ৰিয় কৰ্)—১। মোৰ কথাষাৰে তেওঁলোকৰ দলখন **উজলাই দিলে**। ২। পানীৰ সোঁতটো **উজলাই দিয়া**।

উজাই পাত্—(ওলোটাটো কৰিবলৈ আগ বাঢ়্)—তুমিনো কোনোবাই একাষাৰ কলেই **উজাই পাতা** কিয়?

উজাই বল দি—(আগবাই সক্ৰিয়ভাৱে যোগ দে)—দুখীয়াৰ ভিতৰত তেওঁৰ দৰে **উজাই বল দিয়া** মানুহ বৰ কম।

উজান কোবা—(বিষ উজাই থাক্)—বিষে মন্ত্ৰক কাণ কৰা নাই; **উজান কোবাই** আছে।

উজান পৰ্—(বহুত পৰিমাণে উৎপন্ন হ বা আহ্)—এইবাৰ আমৰ **উজান পৰিছে**; কিমান খাবা?

উজাৱ মাৰ্—(বান-পানীত উজাই অহা মাছ ধৰ্)—উজাৱ মাৰিবলৈ গৈ দিহিঙা বহুত মাছ পাইছিলোঁ।

উজাৰ খা—(ঢক্ খা)—গৰুৱে উজাৰ খালে কিয় ? বাঘ আহিছে নেকি ?

উজাৰ-জাৰ দি—(মন্ত্ৰ মতাৰ দৰে বৰ বেছিকৈ কিলাৰ বা গোপন কথা ক)—আজি গাভিৰ উজাৰ-জাৰ দি আছিছে।

উজাৰ-পিজাৰ কৰ্ (বা লগা)—(অস্থিৰভাৱে থাক্)—কেঁচুৱাটোৱে কোলাত উজাৰ-পিজাৰ লগাইছে কিয় ?

উজাল দি—(ওপৰলৈ উঠ্; জাঁপ মাৰ)—চাবা, কেঁচুৱাটোৱে উজাল দি বাগৰি পৰিব পাৰে।

উটিবুৰি খুক্—(থানথিত নোহোৱা অৱস্থাত থাক্)—মাক মৰাৰ পিছত ছোৱালী জনীয়ে উটিবুৰি খুৰিবলৈ ধৰিলে।

উটিবুৰি খা—(বান পানীত ভল খা)—বাৰিষাৰ বানত এইবোৰ ঠাই উটিবুৰি খায়।

উঠ্-কিল বহ্-কিল—(অশেষ আৰু সদায় চলি থকা নিৰ্যাতন)—ন বোৱাৰী-জনীয়ে উঠ্-কিল বহ্-কিলৰ মাজেদি দিন কটাব লগীয়া হৈছে।

উঠন হ—(কন্যাকাল হ)—আগৰ দিনত, উঠন হওঁতেই ছোৱালী বিয়া দিয়া ৰীতি আছিল।

উঠ্ বুলিলে উঠ্, বহ্ বুলিলে বহ্— (সম্পূৰ্ণ বশীভূত)—তাৰ নিজা অস্তিত্ব নাই বুলিলেও হয়; মোমায়েকে উঠ্ বুলিলে উঠে, বহ্ বুলিলে বহে।

উঠনা খা— (কালিয়লৈ বস্তু কিন্)—পাৰামানে উঠনা নাখাবা; সদায় নগদ দি কিনিবা।

উঠি আহ্—(ক্ৰমে ডাঙৰ বা উন্নত হ)—এইবোৰ অঞ্চল লাহে লাহে উঠি আহিছে। দেশৰ ভৱিষ্যত আমাৰ উঠি-অহা ডেকাসকলৰ ওপৰত।

উঠি উঠি বোকা-কোমোৰা ছুট্—(বুজালেও বুজনি নোলোৱাকৈ থাক্)—তেওঁৰ খং জিৰাবলৈ দিয়ালেই চেষ্টা কৰোঁ, তিমানে, তেওঁ উঠি উঠি বোকা কোমোৰা ছুটিবলৈ ধৰিলে।

উঠি-থাম্-খুটি অহ—(এনেও বহুত হঠাৎ হতশ্ৰী হ)—সন্ন্যাসীৰ কথা কলিয়ালে; উঠি-থাম খুটি অহ'ল; ছুৰিৰ পিছত বৰ পুতেক মৰিল।

উঠি পৰি লাগ্‌—(অহোপুৰুষাৰ্থ কৰ্)—পৰীক্ষাত প্ৰথম হ'বলৈ তেওঁ **উঠি পৰি লাগিল।**

উঠি বহ্‌—(১। আৰোগ্য লাভ কৰ্‌। ২। হঠাৎ উন্নতি কৰ্‌)—১। দি নো আৰু কেতিয়াবা এই বেমাৰৰপৰা **উঠি বহিব** নে? ২। এই বাৰৰ আহু খেতি তেওঁ **উঠি বহিল।**

উঠি-বজা—(পৰৰ ওপৰত বৰকৈ প্ৰভুত্ব চলাব খোজা মানুহ, পাটত বহা ৰজাৰ দৰে)—তেওঁ আমাৰ গাঁৱৰ **উঠি-বজা**; তেওঁৰ খং উঠিলে কথা বিষম হয়।

উতল কাটি থাক—(উত্তেজিত হৈ বলঙ্কি থাক্)—তেওঁ দেখোন আজি ইমান দিনে **উতল কাটি আছে**; কি বা হৈছে?

উত্তৰ কটা—(কথাৰ প্ৰত্যুত্তৰ দে)—**উত্তৰ কটাব** পাৰ যে, কাম কৰিব নোৱাৰ কিয়?

উত্তৰ চুটি হ—(উত্তৰ দিবলৈ অৱকাশ নোহোৱা হ)—তেওঁত লগাঁকৈ কলোঁ যেতিয়া, তাৰ **উত্তৰ চুটি হ'ল।**

উথল পাথল লগা—(কোনো কাম আদিলৈ বৰকৈ উত্তেজিত বা আগ্ৰহান্বিত হ)—মালীহঁতে মাল লগা দেখি ডেকাজনে বৰকৈ **উথল পাথল লগালে।**

উদক দেখি বোম্বাই ডুবিয়া—(এজনক দেখি, আনে নোৱাৰিলেও তেনে কৰ্‌)—খেতিয়কৰ দৰে পৰিশ্ৰম আমি কেনেকৈ কৰিম? **উদক দেখি বোম্বাই ডুবিয়ালে** বিপদহে হ'ব।

উদক ৰবৰকৰা পাত্‌—(সামান্য লোকক ডাঙৰ বাব দি)—**উদক ৰবৰকৰা পাতিছোঁ** যেতিয়া, তেওঁ যি কৰে কৰক, নামাতিবা।

উদক ভেটাৰখীয়া পাত্‌—(যাৰ যি বস্তুত লোভ সেই বস্তুৰ তত্ত্বাৱধানত তাক থ)—মোক বসোগোল্লা ৰখিবলৈ দিলে **উদক ভেটাৰখীয়া পতাহে** হ'ব।

উদণ্ডৰ ষাঁড়—(কাম-বনৰ দায়িত্ব নোহোৱাকৈ থকা স্বাস্থ্যবান মানুহ)—গাঁৱত **উদণ্ডৰ ষাঁড়** হৈ থকা বহুত ডেকা দেখা যায়।

উদৰ লাত পুকৰে কেঁচা মঙহ খা—(যাৰ যি অভ্যাস, তাক সততে এৰিবলৈ অক্ষম হ)—**উদৰ লাত পুকৰে কেঁচা মঙহ খায়**; চিৰকলীয়া এই অভ্যাস আমি সততে এৰোঁ কেনেকৈ?

উঁহি নহ—(উঁহি—উৱাদিহ; উপায়। উপায়ান্তৰ নহ)—তই যে বাঁড়টোৰ আগতে গৈছিলি, সি তোক খুঁচিলেও **উঁহি নাছিল।**

উচুলি-মুচুলি—(তোলপাৰ; উফল-বুফল)—আমাৰ ঘৰত বিয়াৰ যি **উচুলি-মুচুলি** লাগিছে, তোমাৰ কাম আজি নহব।

উধনীয়া ভেম—(ডাঙৰ বংশৰ ডাঙৰ ভেম)—তোমালোকৰ **উধনীয়া ভেমটো** আজিকালি এৰিবৰ হ'ল।

উধাতু খা—(ধাতু উৰি যোৱাৰ সদৃশ হ; বিতত হ)—পুতেকৰ নৰিয়াৰ বাতৰি পাই মাকে **উধাতু খাই** আছিছে।

উধাৰ খা—(উঠনা খা)—তোমাৰ এই **উধাৰ খোৱা** অভ্যাসটো এৰি পেলোৱা।

উধাৰ পাল্—(বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ হবলৈ পৰস্পৰে কামত সহায় কৰ্)—গাঁৱত **উধাৰ পালি** কাম কৰা অভ্যাস আছে।

উধুলে-ধুলে্কৈ থাক্—(কাম-বন নকৰাকৈ সময় কটা)—ডেকা মানুহ একোজনে **উধুলে-ধুলেকৈ** সময় কটালে কেনেকৈ চলিব?

উমিত ছুমি ভৰ্—(য'ত অলপ খৰচ কৰিলেই হয়, তাত বেছিকৈ খৰচ কৰ)—সামান্য সবাহ এটাতে **উমিত ছুমি ভৰি** সি এতিয়া খাবলৈ নোপোৱা হৈছে।

উপকাৰীক অজগৰে খা—(অসৎ লোকে পূৰ্বৰ উপকাৰ পাহৰি অন্যায় কৰ্)—তাক এদিন উপকাৰ কৰা বাবে সি আজি তোমাৰ অপকাৰ কৰিবই। **উপকাৰীক অজগৰে খোৱাটো** জগতৰ ৰীতি।

উপকাৰী গছৰ ছাল নাথাক্—(উপকাৰী মানুহক আনে অপকাৰ কৰ্)—আনৰ উপকাৰ কৰিলে আনৰপৰা অপকাৰ পাবিয়েই; **উপকাৰী গছৰ ছাল নাথাকে।**

উপজি গোট ভাত গিল্—(কোনো টান কাম লাহে লাহে নকৰি, একে গোটতে কৰিবলৈ বিচাৰ্)—ইমান টান বিষয়টো ইমান সোনকালে আৰম্ভ কৰিবলৈ বিচৰাটো **উপজি গোট ভাত গিলিব** খোজাহে হৈছে।

উপজি ৰাতিপুৱা—(নিচেই ৰাতিপুৱা; বিহান-পুৱা)—**উপজি-ৰাতি-পুৱাই** ভেউ গ'লগৈ।

উপৰ-চাপৰ মাতা—(কি কৰিলে ভাল হয়, কি কৰিলে বেয়া হয়, বিবেচনা নকৰ্)—**উপৰ-চাপৰ মোচোৱাকৈ** কোনো কথা কব নালাগে।

উপৰ-চেৰীয়া— (ওপৰত চৰা বা উঠা)— **উপৰ-চেৰীয়া** চাউলখিনি বেলেগে থবা।

উপৰ-টৈলেঙী—(উদ-ওপৰ মাচাই কাম কৰা মানুহ)—**উপৰ-টৈলেঙী** নহলেনো হল-জোং মাচাই দলঙবপৰা জঁপিয়াবি কিয় ?

উপৰ-মতা—(আনৰ কথাৰ মাজত মাত দি উঠা মানুহ)—সেই **উপৰ-মতাটোক** ইয়ালৈ কোনে মাতিছে ? **উপৰ-মতাৰ** বাটত থব; আহোঁতে লাগি, যাওঁতে চব।

উপাক-পাক—(পাকৰ ওপৰত পাক থকা কথা বা কাম; বৰ জটিল বিষয়)—এনে **উপাক-পাকবোৰত** মই সোমাব নোৱাৰোঁ; ইয়াৰ আউল ভঙা মোৰ কাম নহয়।

উপাল-পাল—(পাৰাপাৰ নেদেখা)—এই **উপাল-পাল** পানীত বাবা কেনেকৈ ?

উবুৰি খাই থব্—(অত্যন্ত পুৰুষাৰ্থ কৰ্)—টানে-মধ্বিলে তেওঁৰ কাৰণে গোটেই গঞাই **উবুৰি খাই থবে**।

উভঁহতি কৰ্—(পৰামৰ্শৰ ওলোটা কাম কৰ্)—ব'দে ৰবলুণে সুৰুৰিবি বুলিলে উভঁহতি কৰ; এতিয়া যে জ্বৰত পৰিলি ?

উভঁহা যোৰ্--(আপত্তি কৰ্)—প্ৰস্তাৱটো শুনিয়েই **উভঁহা যুৰিলা** কিয় ?

উভতি মাচ্—(ৰবকৈ অতপালি কৰ্)—**উভতি মচা** মানুহৰ দুৰ্ভাগ্য অতি শীঘ্ৰে আহে।

উভতি বাট বুল্—(অসম্ভৱ উপায়ে কাম কৰিবলৈ বিচাৰ্)— এনেকৈ বোখোৱাকৈ কেইদিন থাকিবা ? **উভতি বাট বুলিব** নোৱাৰি।

উভলা গছত বাগী কুঠাৰ মাৰ্—(দুৰ্বল মানুহক প্ৰবল অপকাৰ কৰ্)—**উভলা গছত বাগী কুঠাৰ মাৰিবলৈ** যেয়ে সেয়ে আগ বাঢ়ে।

উভয়-সঙ্কটত পৰ্--(সমূহ বিপদত পৰ্)—মই বৰ **উভয়-সঙ্কটত পৰিছোঁ**; গৃহস্থালিখন এৰিবও নোৱাৰোঁ, বেচিবও নোৱাৰোঁ।

উভলি-মুৰেত—(উভলি—শীকলুৰ মুৰ। সকলো কাম শেষ হোৱাৰ পিছত)—খাই বৈ মানুহ ৰবাবৰি গ'ল; **উভলি-মুৰেত** তেওঁ আহিছি।

উজাৰ খে—(জিভখনলৈ ওলাই আহ; ওপৰলৈ উক দি উঠ)—তাইৰ ব্যৱহাৰত মোৰো কথা **উজাৰ দি** আহিল।

উটতনদী হ—(মুখোপাৰ উপচি পৰা; অপৰিমিত; প্ৰচুৰ)—বিয়াৰ সকলো যোগাৰ **উটতনদী** হৈছিল।

উমলি দি—(কণী জগিবলৈ চৰাইক উমাবলৈ দি)—এইবাৰ কিমান হাঁহ-কণী **উমলি দিছা**?

উমলিত পৰ (বা **উমলি ল**)—(পোৱালী জগাবলৈ কণীৰ ওপৰত পৰি তাপ দি)—হাঁহনীটো এতিয়া **উমলিত পৰিছে**।

উম-পাতল—(চঞ্চল; উলুং-পাতল)—তুমি বৰ **উম-পাতল** ছোৱালী; সকলোতে এনেকৈ হাঁহি বাগৰি পৰিব লাগে নে?

উমাই উমাই পোৰ—(আগেয়ে তপত হৈ লাহে লাহে আৰু বেছি মন্দলাকৈ পোৰ)—খৰিবোৰ ভালকৈ শুকোৱা নাই, সেঁমেকা হৈ আছে; সেই দেখি **উমাই উমাই পুৰিছে**।

উমৈহতীয়া শ বাহী হ—(সহজনীয়া কাম সুকলমে আৰু সোনকালে সম্পন্ন হয়)—**উমৈহতীয়া শ বাহী হয়**; সেয়েহে তোমালোক আঢৈ শ মানুহে বঁতাখনকে সাত দিনতো উলিয়াব নোৱাৰিলা।

উৰণ-তেকীয়া—(পাখি গজি উৰিব পৰা)—পাৰবোৰ **উৰণ-তেকীয়া** হৈছে; পোহা বজি নিবৰ হৈছে।

উৰণীয়া উৰি যা, গোবৰ-খেপীয়াৰ মৰণ মিল—(বলবানে আঁতৰি গোৱাত দুৰ্বলে বিপদত পৰ)—**উৰণীয়া উৰি গ'ল**, মই **গোবৰ-খেপীয়াৰহে মৰণ মিলিল**। মইনো অকলে সকলোখিনি চম্ভালো কেনেকৈ?

উৰহৰ খং তগা চাবিত লাৰ—(প্ৰকৃত দোষীক শাস্তি দিব নোৱাৰি দুৰ্বলীক উৎপীড়ন কৰ)—বৈৰীলোক কোবাই **উৰহৰ খং তগা চাবিতহে লাৰিলা**। আচল দোষীক ধৰা কিয়?

উৰহৰ খণ্ডত চাবি-পাটি মৰিয়া—"উৰহৰ খং তগা চাবিত লাৰ" চোৱা।

উৰহীৰ ওৰ—(বৰ জটিল কথাৰ গূঢ় ৰহস্য)—কথাটো শুনিলা, হ'ল; **উৰহীৰ ওৰটো** নো তোমাক কিয় লাগিছে?

উৰাই দি—(অৱজ্ঞা কৰ)—মোৰ কথা আজি **উৰাই দিছা**; এদিন বুজিবা।

উৰি আহ্—(উদয় হ)—বিয়াৰ পিছৰপৰা ছোৱালীজনী উৰি আহিছেহি।

উৰি-আগ্ৰাণী—(নিৰাশ্ৰয় বা সাধাৰণ লোক)—উৰি আগ্ৰাণীৰ সহায় ভগৱান।

উৰি-পাক—(বৰ বেগাই মৰা পাক)—মোক দেখি তিৰোতাজনীয়ে খকজক উৰি-পাক মাৰিবলৈ ধৰিলে।

উৰিল-ধাতু উৰিল-জীউ—(ব্যাকুল; বিভ্ৰত)—তোমাৰ নবিয়াৰ খাতিৰি [illegible] উৰিল-ধাতু উৰিল-জীউ হৈ আছোঁ।

উকক-মুকক—(উলহ মালহ; খৰ-খেদা)—'উকক-মুকক কৰি দিলে অলকাৰ।'

উকলীকৃত—(অতিশয় আনন্দযুক্ত) আপুনি আহিব বুলি শুনি আমি উকলীকৃত হৈ আছোঁ।

উকলী-পুঙা—(অতিশয় আনন্দ মনেৰে চঞ্চল হৈ ফুৰা মানুহ)—'মৰে উকলী-পুঙা, মৰে পদুলি-হুঙা।'

উৰ্মিলি দি—(উত্তেজিত হৈ উঠ্)—শেষত বুঢ়ামো উৰ্মিলি দি কলে, 'বেটাহঁতক ধৰ'।

উলহৰ মাদলি—(আনন্দত উত্ৰাৱল হৈ থকা মানুহ)—নাতিয়েকৰ বিয়াত বুঢ়ী উলহৰ মাদলী হৈছে।

উলহ-মালহ—(আনন্দত কৰা সাজন-কাচনৰ অৱস্থা)—বিয়ালৈ যাবলৈ ছোৱালী-বোৰে উলহ-মালহ লগাইছে; তুমি তেওঁলোকক লৈ যোৱা।

উজুকা লাগ্—(আনন্দত উত্ৰাৱল হ)—তেওঁৰ গাত বিয়াৰ উজুকা লাগিছে।

উজুৰ লগত বগৰি পোৱা যা—(সঙ্গদোষত কষ্ট পা)—তুমি সেই অঘাইতঙৰ লগ নেৰিলে, কেতিয়াবা উজুৰ লগত বগৰি পোৱা যাবাহি।

উজু ল—(খোৱাৰ পিছত দাঁত খৰিকিয়া)—দাঁত ভালে ৰাখিবলৈ হলে খোৱাৰ পিছত উজু লব লাগে।

উৰাই ৰাতি পুৰাই যা—(বৰ দীঘল ৰাতিও শেষ হ)—চাওঁতে চাওঁতে উৰাই ৰাতি পুৰাই গ'ল; তথাপি ৰোগীৰ অৱস্থা ভাললৈ নাহিল।

উৰাতে ভুক্—(গোপন কথাৰ সামান্য সন্ধেদ পালেই ৰবকৈ হাই-উৰুমি কৰ্)—উৰাতে ভুকিব নালাগে; এতিয়া ৰ'বা, কথাটো অলপ সৰহী হ'ক।

উৰা-বাতৰি—(অলপ আভাসতে উঠা অমূলক হৈ চৈ)—ৰণ লাগিব বুলি এটা **উৰা-বাতৰি** উঠিছে।

উৰা-ভুৰা—(কোনো কথাৰ আঁতি-গুৰি)—তোমালোকে কি কৈছা, মই তাৰ **উৰা-ভুৰা** বুজা নাই।

উশাহ-চুটি—(যিমান দীঘল হোৱা উচিত, তাতকৈ চুটি)—আলখন ভাল; কিন্তু অলপ **উশাহ চুটি**।

উশাহ টান্—(মৰণৰ ওপৰ চাপ্)—বুঢ়াই নিজে **উশাহ টানিছে**; তথাপি ঘৰখনৰ মায়া এৰিব পৰা নাই।

উশাহ নিদিয়া হ—(অলপ সময়ো বাট নাচা)—ভাত দিব লাগিছোঁ, ৰবি; তই দেখোন **উশাহ নিদিয়া হলি**।

উশাহ পা—(বিপদ্ বা কামৰ হেঁচাৰপৰা অলপ অৱণি পা)—ল'ৰাটোৰ নৰিয়া অলপ কমাতহে উশাহ পাইছোঁ।

উহ ল—(গম বা সন্ধেদ ল)—এই কথাটোৰ অলপ উহ লোৱাচোন।

উহোৱা-জবৰা—(লোণ মচলা নিদিয়াকৈ গুদা পানীত সিজোৱা শাক-পাচলি)—কিহেৰে খুৱাম? **উহোৱা-জবৰাৰে** অতিথি সুধিব পাৰি নে?

ঊ

ঊধই চৰাৰ মুধই পা—(বাধাহীন বা স্বাধীন যেন অনুভৱ কৰ্)—আজি বুঢ়ী সোহোৰাত ল'ৰা ছোৱালীহঁতে **ঊধই চৰাৰ মুধই পাইছে**।

ঊধৰপৰা মুধলৈ—(এমূৰৰপৰা আন মূৰলৈ)—চৰাবোৰ নো **ঊধৰপৰা** মুধলৈ মেলি থৈছা কিয়?

ঊনৈশত বা বল্—(বৰ উত্ৰাৱল হ)—সি বৰ **ঊনৈশত বা বলোৱা** মানুহ।

ঊনৈশ বিশ—(অতি সামান্য পাৰ্থক্য থকা)—ল'ৰা দুটিৰ বুদ্ধিবৃত্তি **ঊনৈশ বিশ**।

এ

এক আখি কলহো তকত নহ—(যথেষ্ট শক্তিমান্ নহ)—সি মোৰ আগত **এক আখি কলহো তকত নহয়**; এক আঘাতে বহুৱাই থম।

এক কলা—(কিছু পৰিমাণে)—তুমি সিদিনা ধমকি দিয়াৰপৰা তাৰ উৎপাত **এক কলা** চৰিছেহে।

এক কিল মাৰি সাত কিল খা—(আনৰ অনিষ্ট কৰি নিজে বিপদত পৰ্)—তুমি এতিয়া দুখ নকৰিবা ; **এক কিল মাৰিছিলা** ; এতিয়া **সাত কিল খাবাই।**

এক কেৰ্কেটুৱাই হাজাৰ টকাৰ বাৰী নষ্ট কৰ্—(একেটা দুষ্ট মানুহে সমগ্ৰ সমাজৰ অপকাৰ কৰ্)—**এক কেৰ্কেটুৱাই হাজাৰ টকাৰ বাৰী নষ্ট কৰাৰ** দৰে এই দগধা ল'ৰাটোৱে গোটেই গাঁওখনৰ কুখ্যাতি আনিলে।

এক গল এক নল—(নলে গলে একে ; নলে গলে লগা)—এই ডেকা দুজন সদায় **এক গল এক নল** ; ইজন য'ত, সিজনো ত'ত।

এক গল পানীত পিয়াহত মৰ্—(কল্পিত অভাৱত হা-হুতাশ কৰ)—ধনত শিতান দি থাকিও, **এক গল পানীত পিয়াহত মৰাই** তেওঁৰ অভ্যাস।

এক চুঙা পানী—(কেও-কিছু নোহোৱা ; অকলশৰীয়া)—বাপেক নাই, ভায়েক নাই ; **এক চুঙা পানী**, সি কেনেকৈ ঘৰ এৰি যাব ?

এক চোৰৰ শাস্তি কিলা (বা **দে**)—(ৰৰকৈ মাৰ-পিট কৰ্)—মাকে ল'ৰাটোক বিনাদোষে **এক চোৰৰ শাস্তি কিলালে।**

এক-তৰপীয়া—(এক শ্ৰেণীৰ, বিশেষকৈ দুৰ্বল শ্ৰেণীৰ)—সি দেখি এইখিনি কৰিছেই ; **এক-তৰপীয়া** মানুহে হলে নোৱাৰে।

এক-পতীয়া—(পুষ্পিতা নোহোৱা)—আজিকালি কোনোৱে ছোৱালীক **এক-পতীয়াতে** বিয়া নিদিয়ে।

এক ৰবাই ধান খা, এক ৰবাই হান খা—(কোনোবাই দুষ্টালি কৰ্, আন কোনোবাই শাস্তি পা)—বাতি-বিয়াল সাৱধানে ফুৰিবা ; যিহে চোৰৰ উৎপাত, **এক ৰবাই ধান খাই এক ৰবাই হান খোৱাৰ** সম্ভাৱনা আছে।

এক-বিধীয়া—(সাধাৰণ বিধৰ)—কাপোৰ বেছি ভাল নালাগে ; **এক-বিধীয়া** হলেই হব।

এক মৰণাত পৰ্—(মৰণৰ বাট পা ; গৰ্ভৱতী হ)—তই **এক মৰণাত পৰিছ**, এইবোৰ কথা এতিয়া মনলৈ নানিবি।

একৰ কাই ৰুটল্—(অলপ অলপকৈ গোটা)—এনেকৈ **একৰ কাই ৰুটিলয়েই** তেওঁ বহুত ধন যটিলে।

এক হাউৰ থল—(লৰ মাৰি একে উশাহে পোৱা ঠাই ; নিচেই ওচৰ)—তেওঁৰ ঘৰ আমাৰঘৰা **এক হাউৰ থল**।

এক হাটৰ পৰিয়াল—(বৰ আকতীয়া)—**এক হাটৰ পৰিয়াল** থাকোঁতেও নৰিয়াৰ আল-পৈচান ধৰিবলৈ কোনো নাই কিয় ?

এক চকুৰে তেল বেচ্, এক চকুৰে পানী বেচ্—(মুখত এক ভাব প্ৰকাশ কৰি পেটত আন এটা ভাব ৰাখ্)—তাৰ কথা বিশ্বাস কৰিবা কেনেকৈ ? সি **এক চকুৰে তেল বেচি এক চকুৰে পানী বেচা** মানুহ।

এক মৰা দে—(আধা-মৰা হ ; অতি কষ্ট পা)—গ্ৰহণীৰ মাৰাত্মক পীড়াত সি **এক মৰা দিছে**।

এক থেকেচা খা- (কোনো বেমাৰ আদিত কষ্ট পা)—জ্বৰত সি ভালকৈ **এক থেকেচা খালে** ; এতিয়া টান কাম কৰিবলৈ নিদিবা।

একাকাৰ জগন্নাথ—(জগন্নাথ ক্ষেত্ৰৰ দৰে জাতি অজাতিৰ বিচাৰ নথকা)—আজিকালি সকলো ফালে **একাকাৰ জগন্নাথ** ; অকলে আমি এনেকৈ থাকিম কেনেকৈ ?

একাঠী চৰা—(আৰু কিছু নেদি)—ককায়েকতকৈ ভায়েক মুখেদি আৰু **একাঠী চৰা**।

একাণে সোমাই একাণে ওলা—(শুনা মাত্ৰেই পাহৰ্ : আওকাণ কৰ্)—তোমাক নো কৈ কি লাভ ? **একাণে সোমাই একাণে ওলাই** যাব।

একাণ-দুকাণ হ—(লাহে লাহে জনাজাত হ)--কথাটো **একাণ-দুকাণ হলে** বেয়া হব।

একাদশত বৃহস্পতি—(বৰ সৌভাগ্য)—ঘৰত কোনো নাই ; ইমান মাছ-গাখীৰৰ মাজত তোমাৰ আজি **একাদশত বৃহস্পতি** মিলিছে।

একাদশীয়া বামুণে গৰাহ গৰাহ কৰ্—(কোনো কাম বৰ হুতাশেৰে কৰ্)—তেওঁৰ খোৱালৈ মন কৰাচোন ; যেন **একাদশীয়া বামুণেহে গৰাহ গৰাহ কৰিছে**।

একিল খালে একুৰি চাপ্—(ঠেকি শিক্)—মানুহে দুখকষ্টলৈ ভয় কৰিব নালাগে ; **একিল খালেহে একুৰি চাপে**।

একে আষাৰে বহৰাই থ—(এক কথাতে নিমাত কৰ্)—সভাত

ঢেও কিবা কৰলৈ উঠিল; কিন্তু সভাপতিয়ে **একে আষাৰে** তেওঁক বহুৱাই থলে।

একে-আগ্নি—(একে জাতৰ; মিহলি নথকা)—**একে-আগ্নি** জহা ধান মোক এমোণ দিবা।

একে-কাঠি—(১। মাজত বেৰ নথকা। ২। একে লগে খোৱা বোৱা কৰা)—১। সেইটো ঘৰতে তিনিটা পৰিয়াল **একে-কাঠি** হৈ আছে। ২। আজিকালি খোৱা-বোৱাৰ বাছ-বিচাৰ নাই; সকলোৱে **একে-কাঠি** হৈছে।

একে-কথীয়া—(এক কথাৰ; কথা নলৰোৱা) মই **একে-কথীয়া** মানুহ; যি কৈছোঁ, তাক কৰমেই।

একে কালে—(একে অৱস্থাতে)—মানুহৰ সদায় **একে কালে** নাযায়।

একে কালে মৰ্—(সম্পূৰ্ণ নিৰুপায় হ)—ডাক্তৰো নাই; কি কৰোঁ? **একে কালে মৰিলোঁ**।

একে কোবে—(অলপো অপেক্ষা নকৰাকৈ, তৎক্ষণাৎ)—কথাটো শুনি **একে কোবে** তেওঁলোকৰ ঘৰ পালোঁগৈ।

একে-গৰ্ভী—(সহোদৰ)—তেওঁলোক **একে-গৰ্ভী** ভায়েক-ককায়েক।

একে ঘাটৰ নাৱৰীয়া—(একে প্ৰকৃতিৰ বা স্বভাৱৰ)—দুয়ো **একে ঘাটৰ নাৱৰীয়া**; কাতো সঁজাত নাই।

একে চাবে বঠা মাৰ্—(একভাবে কাম কৰ্)—বাইজে যদি **একে চাবে বঠা মাৰে**, তেনেহলে আমি কৃতকাৰ্য হমেই।

একে চিপে—(এবাৰতে, দ্বিতীয় বাৰ বল নিদিয়াকৈ)—আটাইবিলাকে ধৰি **একে চিপে** কাঠডোখৰ চাঙত তুলিলে।

একে চুপাৰ বাঁহ—(একে প্ৰকৃতিৰ)—ভায়েক যেনে, ককায়েকো তেনে; জনাই কথা, **একে চুপাৰ বাঁহ**।

একে-জানি হ—(একেটা জানেৰে যা অৰ্থাৎ মৰ্—গালি)—তাৰ লগতে তয়ো সোনকালে **একে-জানি হবি**।

একে জালুকৰ জলা, তাতে পিপলীৰ পথ—(যাতনাৰ উপৰি যাতনা)—শাহুৱেকৰ যাতনাৰ উপৰিও শহুৰেকৰ থং তেওঁৰ পক্ষে **জালুকৰ জলাৰ উপৰিও পিপলীৰ পথ** যেন হৈছে।

একে তিথি হ—(একেলগে মৰ্—গালি)—দুগৰাকী বদীবগৰা মহা হৈছে; দুয়ো **একে তিথি হ'ব।**

একে দিশাৰে যা—(ক'তো নোবোৱাকৈ; বেগাই)—**একে দিশাৰে যাবা;** নহলে বাতি হব।

একে পাখি হ—(একে স্বভাব বা প্ৰকৃতিৰ হ)—ভায়েক ভনীয়েক সকলোটি **একে পাখি হৈছে,** কাকো কম বুলিব নোৱাৰি।

একে বাঁহৰ কাকৈ—(একে স্বভাৱযুক্ত—নিন্দাৰ্থত)—ককায়েকে একো নিদিলে; ভায়েকবপৰাও একো নোপোৱা; দুয়ো **একে বাঁহৰ কাকৈ।**

একে বেছাই মুধত উঠ্–(একে দোপে উচ্চ স্থান বিচাৰ্)- **একে বেছাই মুধত উঠিবলৈ** চেষ্টা নকৰি ধৈৰ্য ধৰি কাম কৰা; এদিন আপোনা আপুনি মুধ পাবাহি।

একে মুখে ক—(কথাৰ অমিল নোহোৱাকৈ ক)—কথাটো সঁচা বুলি সকলোৱে **একে মুখে কলে।**

একে যোনাৰ জালুক—"একে বাঁহৰ কাকৈ" চোৱা।

একৈয়া বুটল্—'একৰ কাই বুটল্' চোৱা।

একৈশ-পুৰুষ—(পূৰ্ব-পুৰুষসকল)—আমাৰ **একৈশ-পুৰুষ** কামৰূপৰ মানুহ আছিল।

একো-নাই হ—(থওত কাণ্ডজ্ঞান নোহোৱা হ)—কথাটো শুনি তেওঁ **একো-নাই হ'ল;** ভায়েকক গৰা মাৰি ধৰিলেগৈ।

এখনকে দুখনকৈ লগা—(তিলকে তাল কৰ্; বঢ়াই ক)—এনেৰ কথা **এখনকে দুখনকৈ লগাই** ফুৰাই বুঢ়ীৰ কাম।

এখমান তামোল খোৱাৰ বেলি—(নিচেই অলপ সময়)—**এখনমান তামোল খোৱাৰ বেলি নহ'লেই;** তেওঁ ঘূৰি আহিল।

এঘৰীয়া কৰ্—(সমাজে এৰি থ)—সমাজে এই পৰিয়ালটোক **এঘৰীয়া কৰিছে।**

এঘাৰ-দিনীয়া ওলা—(প্ৰসৱ হোৱাৰ এঘাৰ দিনৰ দিনা গা-মূৰ ধুই শুচি হ)—তিৰোতাজনী আজি **এঘাৰ-দিনীয়া ওলাল;** নৱৰ-জাতি দিবলৈ বেজ মাতি আনা।

এণ্ডলি-জেণ্ডলি—(গোলমাল বা জাঁজ থকা কথা বা বিষয়)—তোমালোকৰ এই **এণ্ডলি-জেণ্ডলিবোৰ** মই বুজিব নোৱাৰোঁ; চিধাকৈ কোৱা।

এছালি-এমালি—(দুষ্টালি, উৎপাত)—ল'ৰা-ছোৱালীৰ এই **এছালি-এমালি** কোনে সহি থাকিব ?

এছাল্ ছিগিলেও কথা নেৰ্—(জিভাৰ ছাল এডৰপ ছিগি গলেও তর্ক নেৰ্)—তেওঁ **এছাল্ ছিগিলেও কথা নেৰে**; গতিকে তেওঁৰ লগত তর্ক নকৰিবা।

এটকা মহন্তৰ শপত—(জ্ঞান, বিজ্ঞান, অঙ্গ, ৰহস্য—ভক্তিৰ এই চাৰি পাদ আয়ত্ত কৰোঁতাই এটকা মহন্ত; এওঁলোকক ৰুদ্ৰসিংহই স্থাপন কৰে। গতিকে, বৰ ডাঙৰ শপত)—তেওঁ **এটকা মহন্তৰ শপত** খাই টকা নাই দিয়া বুলি কলে।

এটা গৰু যাৰ, সকল পথাৰে তাৰ—(অলপ চিন্তাই ডাঙৰ চিন্তাৰ কাৰণ হ)—**এটা গৰু যাৰ, সকল পথাৰে তাৰ** হোৱাৰ নিচিনা, মোৰো এটা ল'ৰাকে চম্ভাল দিয়াটো চিন্তাৰ কাৰণ হৈছে।

এটা চকু কণা, এখন কাণ কলা কৰ্—(ৰবকৈ মনোযোগ নিদি সহ্য কৰি থাক্)—বোৱাৰীয়েকে **এটা চকু কণা, এখন কাণ কলা কৰি** ঘৰ কৰিবলৈ ধৰিলে।

এটা চাউল টিপি এচৰু ভাতৰ গম পা—(এটা সামান্য কামৰ গম লৈয়ে কৰোঁতাৰ পাৰ্গতালি আঁজিৰ আভাস পা)—পৰিদর্শকে শ্ৰেণীৰ এজনক এটা সাধাৰণ প্ৰশ্ন সুধিয়েই গুচি আহিল; তেওঁ বোধ হয় **এটা চাউল টিপি এচৰু ভাতৰ গম পালে**।

এটা তিল সাত ভায়েকে ভগাই খা—(পৰস্পৰৰ মাজত সৌহাৰ্দ্য ৰাখি কাম কৰ্)—গাঁৱৰ মানুহৰ মাজত বৰ মিল; **এটা তিলকো সাত ভায়েকে ভগাই খায়**।

এটাঁৰ গোঁফকে দুটাঁৰ কৰি ফালি দেখুৱা—(বৰ চতুৰতাৰ চিনাকি দে)—তেওঁৰ চতুৰতাৰ কথা কি কবা ! **এটাঁৰ গোঁফকে দুটাঁৰ কৰি ফালি দেখুৱায়**, আনে তাকে মানি লয়।

এঠাইত কাটিলে সাত ঠাইত গজ্—(বৰ টেঙৰ প্ৰকৃতিৰ হ)—গোটেই মৌজাখনে সেই একেটা চোৰকে জব্দ কৰিব পৰা নাই; সি, **এঠাইত কাটিলে সাত ঠাইত গজে**।

এঠাইৰ কুকুৰে আন ঠাইত পাগ ছুৱা কৰ্—(কোনো কথাত কোনো সম্পৰ্ক নোহোৱা মানুহ সোমাই অপকাৰ কৰ্)—এই বিবাদটো মোৰ আৰু তেওঁৰ মাজত; তুমি **এঠাইৰ কুকুৰ হৈ আন ঠাইত পাগ ছুৱা কৰিবলৈ** আহিছা কিয় ?

এডেও ছুডেও লোটা নিবৰ চেও—(ছলেৰে অসৎ কাম কৰিবলৈ চেষ্টা কৰ্)—তুমি যে **এডেও ছুডেওকৈ লোটা নিবৰ চেও** বিচাৰিছা, তাক বুজিছোঁ।

এথানি-এবানি—(১। বৰ কাতৰতা। ২। নিৰাশ্ৰয় অৱস্থা)—১। পুজা চাবলৈ গৈ নো কিমান কষ্ট পালি, যে **এথানি-এবানিখন** লাগিল? ২। মাউৰা ল'ৰাছুটিৰ **এথানি-এবানি** দেখি বৰ বেজাৰ লাগিল।

এথালী আঙ্গাত এটা জালুক—(বহুতৰ মাজত সামান্য এটা বা এজন)—এই পণ্ডিত-সভাত তুমি **এথালী আঙ্গাত এটা জালুক**; তোমাৰ কথা বজিব কেনেকৈ ?

এদনীয়া হ—(হাতত থকা কাম কৰি আজৰি হ)—হাতত বহুত কাম আছে; এইবোৰ শেষ কৰি **এদনীয়া হলে** তোমাৰ কাম ধৰিম।

এদিনীয়া কৰ্—(বিশ্বাস হেৰুৱা; আশা ভঙ্গ কৰ্)—কবাবৰ ভিতৰত তেওঁক টকাখিনি নিদি মোক **এদিনীয়া কৰিলা**; তেওঁ মোক চাইহে তোমাক টকা দিছিল।

এনিৰ বেলি তেনি যা—(অবাৱত বহুত সময় যা)—তোমাক চাই চাই **এনিৰ বেলি তেনি গ'ল**; আধৰুৱা কামো পৰি থাকিল।

এনেই উৰ্বশী, ছুৱাৰে বাট দে—(দুষ্ট মানুহক দুষ্টালি কৰিবলৈ সুবিধা দে)—শুপুত কথাৰ উহ লোৱাত বুঢ়ী **এনেয়ে উৰ্বশী**, তাতে আৰু **ছুৱাৰে বাট দিছা**।

এনেই বুঢ়ী নাচনী, তাতে নাতিনীয়েকৰ বিয়া—(ৰঙিয়াল মানুহে আনন্দ কৰিবলৈ সুযোগ পোৱা)—ঘৰত সবাহ পাতি বুঢাৰ গাত জৎ নোহোৱা হৈছে। নহব নো কিয়? **এনেই বুঢ়ী নাচনী, তাতে নাতিনীয়েকৰ বিয়া**।

এনে-তেনে—(কিবাকিবি—বেয়া ভাৱৰ)—তোমাৰ যেখোন **এনে-তেনে** কথা শুনো; কথাটো কি ?

এন্‌ৰে-সেন্‌ৰে—(এন-সেন কৰি, কৰোঁ-নকৰোঁকৈ)—এন্‌ৰে-সেন্‌ৰে বেলাটো কটালি: ৰাতি খাবি কি?

এন্দুৰক সেন্দুৰ পিন্ধা—(কুৎসিত প্ৰকৃতিৰ লোকক ভাল কৰিবলৈ বৃথা চেষ্টা কৰ্)—আপোনালোকে মোক সভাপতি পাতি **এন্দুৰক সেন্দুৰ পিন্ধাব** খুজিছে।

এন্দুৰৰ গাঁত বিচাৰ্—(কাৰো ভয়ত লুকাবলৈ চেষ্টা কৰ্—বিদ্ৰূপাৰ্থত)—তোৰ ভয়ত এতিয়া **এন্দুৰৰ গাঁত বিচাৰিবহে** লাগিল।

এন্ধাৰত দলি মাৰ্—(কণামূণাকৈ কোনো কাম কৰ্)—**এন্ধাৰত দলি নামাৰি** ভাবি চিন্তি কাম কৰাহে ভাল।

এপখাল পৰ্—(এবাৰ পিন্ধাৰ পিছত এবাৰ ধো)—কাপোৰখন একেবাৰে নতুন নহয়। **এপখাল পৰিছে।**

এপাট তাল অকলে নাবাজ্—(কাজিয়া এজনে কৰিব নোৱাৰ্)—তুমি হাজাৰে নিৰপৰাধী বুলি কোৱা, **এপাট তাল কেতিয়াও অকলে নাবাজে।**

এপাট কাঁড়েৰে দুই পখী মাৰ্—(এটা কামৰ লগতে, একে কষ্টতে দুটা কাম কৰ্)—তেওঁ গৈ গঙ্গাত মৃতকৰ অস্থিও লগালে, আৰু দেশো চালে; **এপাট কাঁড়েৰে দুই পখী মাৰিলে।**

এবাৰ সাপে খালে কেঁচুলৈকো ভয়—(এবাৰ বিপদত পৰি, পিছলৈ বিপদ্ নাহোঁতেই ভয় পা)—সিজনী ছোৱালীও এই একে অসুখতে মৰিছে; **এবাৰ সাপে খালে কেঁচুলৈকো ভয়** বুলিহে এইবাৰো ভয় কৰিছোঁ।

এৰক-মেৰক কৰ্—(গা লগাই কাম নকৰ্)—কামটোত ধৰিলা যদি, **এৰক-মেৰক কৰিছা কিয়।**

এৰা পৰা-কৰ্—(কিছু ঢিলাই দে; কমাই দে; দাম কাট্)—মাছটোত এটকাই লবা নে? অলপ **এৰা-পৰা কৰা।** দৰ অলপ **এৰা-পৰা কৰিছে।**

এৰা-পৰনীয়া—(মানুহে এৰি যোৱা বাবে ব্যৱহাৰ নোহোৱাকৈ থকা)—সেইবাৰ নদীৰ উৎপাতলৈ ভয় কৰি মানুহবিলাক আন ঠাইলৈ গুচি গ'ল; এই **এৰা-পৰনীয়া** মাটিবোৰ এতিয়াও পৰি আছে।

এৰা বুটল্—(লোকে বেয়া বুলি এৰি থোৱা বা পেলাই দিয়া বস্তু ল)—**এৰা বুটলি** খোৱা মানুহ আমাৰ দেশত এতিয়াও বহুত।

এৰাল খা—(মুকলি অৱস্থাত থাই ফুৰ্)—গাইজনীক এৰাল খাবলৈ দিয়া ভাল হোৱা নাই।

এৰাল দে—(মুকলি মূৰে চৰিব পৰাকৈ এৰালেৰে বান্ধি থ)—গাইজনী পথাৰত এৰাল দি আহিছিলোঁ; কেনেকৈ মুকলি হ'ল?

এড়ি দি বেড়ি ধৰ্—(সুযোগ এৰি দি আকৌ ঘূৰাই পাবলৈ চেষ্টা কৰ্)—কিতাপখন মোক লাগিব; তোমাক এৰি দি বেড়ি ধৰিব নোৱাৰোঁ।

এৰিবও নোৱাৰ্ বেড়িবও নোৱাৰ্—(উভয় সংকটত পৰ্)—তাৰ লগত টকা-পইচাৰ লেন-দেন কৰা মুস্কিল, নকৰিলেও নহয়; **এড়িবও নোৱাৰোঁ, বেড়িবও নোৱাৰোঁ।**

এৰীয়াৰ জোলোঙা যেন হ—(নিশকতীয়া হৈ গাৰ ছাল ওলমি পৰা যেন হ)—মাথোন দুদিন জ্বৰ গাই নো এনে **এৰীয়াৰ জোলোঙা যেন হব** লাগেনে?

একলা দে—(কোনো দায়িত্ব আনৰ গাত চপাই দি নিজে একবাৰৰ চেষ্টা কৰ্)—এইটো কাম তুমিয়েই আৰম্ভ কৰি, এতিয়া **একলা দিলে** কেনেকৈ হব?

এবোঁ-নেবোঁকৈ—(গাত নলগাকৈ; মন পুতি নলগাকৈ)—এনে **এবোঁ-নোবোঁকৈ** কাম কৰিলে কামটো কেতিয়া শেষ হব?

এলাই-জাবৰী—(অপৰিষ্কাৰ; পৰিপাটি নোহোৱা; অথলা)—তাৰ ঘৈণীয়েকজনী দেখাত **এলাই-জাবৰী**, কিন্তু লক্ষ্মীহে যেন ঘৰ সোমাইছে।

এলা-উলা—(উলাই কৰিব পৰা)—মই **এলা-উলা** কথাত অহা নাই।

এলা-পাক—(বিনা প্ৰয়োজন; অযাব)—মই **এলা-পাকতে** ধন ভৰিলোঁ।

এলা-পেচা—(সহজে পাছ হোঁহকা; অলপ-ধতুৰা)—ল'ৰাটো লক বুলি উলাই নকৰিবা; সি বৰ **এলা-পেচা** বিধৰ নহয়।

এশখন (বা হাজাৰ) মুখেৰে ক—(যিমান সম্ভৱ ডাঠি ক)—তুমি **এশখন মুখেৰে কলেও** আমি এই কথা পতিয়াব নোৱাৰোঁ।

এশ গৰু মাৰিলে বাঘৰো মৃত্যু থাক্ (বা হ)—(পাপ কামৰপৰা অপকাৰ অনিবাৰ্য)—অসৎ কাম কৰি কিমান বাৰ সাৰিবা? **এশ গৰু মাৰিলে বাঘৰো মৃত্যু আছে।**

এশ জালুকৰ আগ—(তুলনাত মূল্যবান)—বুঢ়ীৰ মাজত সেই ল'ৰাটোৱেই **এশ জালুকৰ আগ।**

এহাতৰ হল দুহাতেও কাঢ়িব নোৱাৰ্—(যেয়া কামৰ সহজে প্ৰতিকাৰ কৰিব নোৱাৰ্)—শবাবৰ ওপৰত যিমান অত্যাচাৰ কৰিছা, তাৰ প্ৰতিকাৰ কৰিবা কেনেকৈ ? **এহাতৰ হল দুহাতেও কাঢ়িব নোৱাৰি।**

ঐ

ঐদৰি-মৈদৰি—(কৰোঁ নকৰোঁ ভাব)—এনেকৈ **ঐদৰি-মৈদৰি** কৰি থাকিলে কামটো নহব।

ঐদেহি-বৈদেহি—(নানা প্ৰকাৰ অৰ্থহীন কথা)—**ঐদেহি-বৈদেহি** বলকি সময় কটোৱা কিয় ?

ঐয়া-হৈয়া—(হয় নহয়; বিবোধা-বিবোধি)—ভাই-ককাইৰ মাজত এনে **ঐয়া-হৈয়া** দেখি শত্ৰুৱে হাঁহিব।

ও

ওঁঠ চেপিলে পিয়াহ ওলা—(কুমলীয়া বা নিচেই সৰু হ)—এই **ওঁঠ চেপিলে পিয়াহ ওলোৱা** ল'ৰাটোৱে পৰাখিতাপ চাচোন।

ওঁঠ চেলেক্—(খোৱাত নিবাশ হৈ লাজত পৰ্)—আমি খাই শেষ কৰিলোঁ; তুমি এতিয়া **ওঁঠ চেলেকা।**

ওঁঠ-পাতল—(বৰ কথকী; পেটত কথা নথকা)—তাই বৰ **ওঁঠ-পাতল** ছোৱালী; কথা কওঁতে কওঁতে পেটৰ কথা ওলাই পৰে।

ওঁঠৰ পানীৰে ওঁঠ তিজা—(কথমপি জীৱন ধাৰণ কৰ্)—তেওঁ কথমপি **ওঁঠৰ পানীৰে ওঁঠ তিজাই** আছে।

ওকটি-মাখল গা—(বস্তু-বাহানি ওলট-পালট কৰি বিশৃংখল কৰ্)—বুঢ়ীয়ে ঘৰৰ বস্তু-বাহানি **ওকটি-মাখল গাৰলৈ** ধৰিলে।

ওকণী চা—(চুলিৰ মাজত ওকণী খেপিয়াই খুটিয়াই মাৰ্)—তেতিয়া ছোৱালী জনীয়ে বায়েকৰ মূৰত **ওকণী চাই** আছিল।

ওকণী-শিৰ—(সূৰৰ সোঁ-মাজ)—**ওকণী-শিৰত** এটা কোব মাৰিলেই কুকুৰটো মৰিব।

ওগাইবহ হ—(প্ৰচুৰ হোৱা বাবে আগ্ৰহ নোহোৱা হ)—পিঠাৰ বাবে চকুত টোপনি নাই ; এতিয়া দুখন খাওঁতেই **ওগাইবহ হ'ল** নে ?

ওচৰে-পাঁজৰে—(কাষত)—পুখুৰীৰ **ওচৰে-পাঁজৰে** চাচোন লোটাটো ক'ত আছে।

ওজা-গিয়ানী—(বেজালি জনা মানুহ)—ৰোগীক আগত লৈ চাই থাকিলে কি হব ? **ওজা-গিয়ানী** মাতি আনি দেখুৱা।

ওজাৰ নাকত খৰে খা—(যি মানুহ যি কামত পাৰ্গত, তাতে ঘাটি খা)—**ওজাৰ নাকত খৰে খালে** ; তুমি হেন মানুহটো সামান্য কথাতে হাৰিলা।

ওটা-বোকা—(হীন কাম কৰি পেট প্ৰবৰ্ত্ত)—সেই **ওটা-বোকাটোক** সুধিলে কি হব ? তোমালোকে যি ভাল দেখা, কৰা।

ওনা-ওনে—(সোপা সোপে : সৰহকৈ)—তেওঁ এইবাৰ **ওনা-ওনে** ধন আৰ্জিছে।

ওনা ভে—(ভে—আধা-পোৰা হ। চেষ্টা ব্যৰ্থ হ)—আমাৰ কাৰবাৰৰ এই **ওনা ভেই** গ'ল।

ওপচ-মুৰীয়া—(পাত্ৰৰ কাণতকৈ ওখ হৈ উপচি পৰা)—চাউলদোণ জিওঁতে **ওপচ-মুৰীয়াকৈ** দিছিলোঁ ; এতিয়াও তেনেকৈ ধাৰ শুজিম।

ওপৰ-চকুৱা—(তল-ওপৰ নুগুনি কাম কৰা ; কোনো বিষয়ৰ তললৈ নোচোৱা)—তুমি যেনেহে **ওপৰ-চকুৱা**, কেতিয়া যে বিপদত পৰা, ঠিক নাই।

ওপৰ-চাপৰ মাচা—(বিবেচনা নকৰাকৈ কোনো কাম কৰ্)—**ওপৰ-চাপৰ নোচোৱাকৈ** কাম কৰিলে বিপদত পৰিব লাগে।

ওপৰ-পুৰুষক ধৰ—(উপৰি পুৰুষক ধৰি গালি পাৰ্)—মই দোষ কৰিছোঁ, মোক গালি পাৰক ; **ওপৰ-পুৰুষক ধৰে** কিয় ?

ওপৰ পেটত খা—(খোৱাৰ ওপৰত খা)—খাবন ভাল হলে **ওপৰ পেটত খাবলৈও** তেওঁৰ আপত্তি নাই।

ওপৰ মুখে থু পেলালে নিজৰ মুখতে পৰ্—(কোনো মহৎ লোকক

অপায় কৰিবলৈ যাওঁতে নিজে অপায় হ)—তেওঁৰ ভুপৰ কথা নোকোৱাই ভাল; **ওপৰ মুখে থু পেলালে নিজৰ মুখতে পৰে।**

ওপৰ হাত—(বেছি ক্ষমতা থকা)—দৰাৰ বাপেকে ভাবিছে, বিয়াত তেওঁৰ **ওপৰ হাত।**

ওপৰে ওপৰে খা, ভটিয়া নাৱত যা—(কোনো কষ্ট বা দায়িত্ব নোহোৱাকৈ সুখ ভোগ কৰ্)—এই দৰে **ওপৰে ওপৰে খাই, ভটিয়া নাৱত যাই** জীৱনটো কটাব পাৰিবা নে?

ওকন্দি গঞ্জাটোপ হ—(গণ্ডপ মাৰি ডাঙৰ হ)—হাতত সামান্য ধন পৰোঁতেই তেওঁ **ওকন্দি গঞ্জাটোপ হ'ল।**

ওফোন্দা ভেম—(অসাৰ্থক ভেম)—তোমাৰ এই **ওফোন্দা ভেমটো** এৰি, গৃহস্থৰ যি দিছে, তাকে লোৱা।

ওফাইডাং মাৰ—(ডাক্কোপ মাৰ্)—এনে বাজে কথাত **ওফাইডাং মাৰি** ফুৰিলে কি হব? নিজৰ কামহে কৰিব লাগে।

ওভত গোৰে-নাচ্—(ডেও পাৰ্, বৰ দুষ্টালি কৰ্)—**ওভত গোৰে নচা** মানুহৰ পতন অনিবাৰ্য।

ওভত সোভত—(এবাৰ আনি ওলোটাই দিয়া, ওলোটাই দি আকৌ অন্য কাৰ্য)—তোমালোকক বস্তু বেচিব নোৱাৰি; **ওভত-সোভতখন** কোনে সহ্য কৰিব?

ওভোতাই মোট ছেলা—(উগ্ৰ শাস্তি দে)—এই কাম কৰা গম পালে বুঢাই আমাৰ **ওভোতাই মোট ছেলাব।**

ওমা-গোমা—(ডাৱৰীয়া)—বতৰটো **ওমা গোমা** লগাইছে; বৰষুণ হব।

ওৰ-গোৰ মাৰি—(আগৰপৰা শুৰিলৈ সকলো হিচাপ কৰি; মুঠ-মাঠ)—**ওৰ-গোৰ মাৰি** পাঁচ হাজাৰ টকা দৰা-পক্ষক দিব লাগিব।

ওৰ-ঘোৰ—(অতিশয় প্ৰবল)—**ওৰ-ঘোৰ** টোপনিত তেওঁ তেতিয়া অচেতন।

ওৰ ল—(খবৰ-বাতৰি বা বুজ ল)—তেওঁ এতিয়া কি কৰি জীৱিকা উলিয়ায়, **ওৰ লবাচোন।**

ওৰ-মূৰ—(ইমূৰৰপৰা সিমূৰলৈ)—**ওৰ-মূৰ** আলিটো পানীত তল গৈছে; যাবা কেনেকৈ?

ওৰা ধৰ্—(১। নাচ-বাগ কৰিবলৈ সষ্টম হ। ২। সাজ-পাৰ বা আচৰণ আনিবে

কিতাহি যাব্)—১। মাচন্নিয়াৰসকলে এতিয়া **ওৰা ধৰিছে**; মাচিৰলৈ ওলায়ছে। ২। **ওৰা ধৰি** ফুৰোঁতেই সময় যায়; পঢ়িবা কেতিয়া?

ওলোটা বেদ—(বিপৰীত ব্যৱস্থা)—নৱনীত লাও খাব পৰা **ওলোটা বেদখনলো** তুমি ক'ৰপৰা উলিয়ালা?

ওলোটা হাল যোৰ্—(এক পক্ষৰ নিন্দাৰ প্ৰত্যুত্তৰ স্বৰূপে বিপক্ষয়ো এখোপ চৰাকৈ আত ওকট্)—বুঢ়ীয়ে মুখ মেলি যেতিয়া **ওলোটা হাল যুৰিলে**, তেতিয়া বিপক্ষৰ সকলোটি কালাংফুলুংকৈ আঁতৰি গ'ল

ঔ

ঔচ্ খুলিলেই আছ্—(নীচভাৱে আনৰ কথামতে চল্)—আত্মসম্মান থকা মানুহে কোনোবাই **ঔচ্ খুলিলেই আছে** জানো?

ঔ পাব্—(কিলা)—চোৰৰ পিঠিত গিৰীহঁতে আজি **ঔ পাৰিলে**।

ঔৰস মোহোৰা—(গৰাকী নোহোৱা)—ল'ৰাটোৰ **ঔৰস নোহোৱা** যেন পাইছ নেকি, যে যেয়ে যেনে ইচ্ছা, তেনে ব্যৱহাৰ কৰিবি?

ঔৰে কিলোৱা দে—(বৰকৈ কিলা)—মাকে ল'ৰাটোক গেজেপ্ গেজেপ্কৈ ভুকুৱাই **ঔৰে কিলোৱা দিলে**।

ক

কঁকাল-কটা কৰ্—(দুৰ্বল বা নিৰুপায় অৱস্থাত পেলা)—তেওঁ দিব লগীয়া ধনখিনি নিদি কামটোত মোক **কঁকাল-কটা কৰিলে**।

কঁকাল চাই মেখেলা—(যথাযোগ্য বস্তু)—তোমালৈ চোলাটো ধুনীয়া হৈছে, **কঁকাল চাইহে মেখেলা**।

কঁকাল-ছিগা কৰ্—('কঁকাল-কটা কৰ্' চোৱা।

কঁকাল পৰ্—(দুৰ্বল হ)—ডেকা কালত তেওঁ কিমান বলী আছিল, এতিয়া **ককাল পৰাতো** তাৰ প্ৰমাণ পাবা।

কঁকাল বান্ধ্—(কোনো কামলৈ সচেষ্ট হ)—কামটোত **কঁকাল বান্ধি** লাগা।

কঁকাল ভাগ্—(বল পৰ্)—ৰবিবাৰে তেওঁৰ **কঁকাল ভাগিল।**

কঁটলুৱা পৰ্—(গছৰ পাত আদি মাইকিয়া হৈ বা খীণাই যা)—ডাল-পাতবোৰ ৰবৰৈলে নিওঁতে নিওঁতে গছজোপা **কঁটলুৱা পৰি** গৈছে।

কঁটীয়া-বজক—(টান বাকৰ চুটি-চাপৰ মানুহ)—সেই **কঁটীয়া-বজকটোৰে** গাত হাতীৰ বল আছে।

কঁঠাল গুটি ফুটা দে—'আখৈ ফুটা দে' চোৱা। তাৰ কথা কি শুনিবা? **কঁঠাল গুটি ফুটা দিয়ে।**

কঁঠাল গুটিৰে ৰবৰী বা—(অসাৰ্থক কাম কৰি কাল কটা)—**কঁঠাল গুটিৰে ৰবৰী বাই** থাকিলে কি হব? কামত ধৰা।

কইনা-বিয়া—(সৰু ছোৱালীয়ে পুতলাৰে বিয়া পতা ধেমালি; মূল্যহীন কাম)—এই ঘৰ ধৰিবৰ হোৱা ছোৱালীজনীয়ে এতিয়া **কইনা-বিয়াত** কাল কটাব নালাগে।

কইনা-বুলন দে—(লাহে লাহে খোজ কাঢ়্)—কিনো **কইনা-বুলন দিবলৈ** ধৰিলা; ঘৰ পাবা কেতিয়া?

কচু কাটোঁতে দা ভাঙ্—(অতি সহজ কথাতে জব্দ বা পৰাস্ত হ)—আজি **কচু কাটোঁতে দা ভাঙিলোঁ;** এই সামান্য কথাটোকে বুজোঁতে।

কচু ঘোঁটা দে—(অতিশয় তাড়না দে)—ছোৱালীজনীক দিনে ৰাতিয়ে শাহুৱেকে **কচু ঘোঁটা দিব** লাগিছে।

কচু দে—(শিক্ষা দে, শাস্তি দে)—মোক গালি পৰাৰ **কচু দিওঁ** ৰবি।

কচপাতৰ পানী—(ক্ষণস্থায়ী প্ৰকৃতিৰ)—মানুহৰ জীৱনটো **কচুপাতৰ পানী** হেন।

কচুত কঁাচি ভাঙ্—'কচু কাটোঁতে দা ভাঙ্' চোৱা।

কচু কটা দে—(কাটি উজাৰ কৰ্)—অসমীয়াই শৰাইঘাটত মোগল সৈন্যক **কচু কটা দিছিল।**

কচু জোবা দে—(১। নিন্দা বা গালিৰে বিপক্ষক জব্দ কৰ্। ২। কচু কটা দে) —১। তাৰ টপটপনি কি চাবা? পিছত যেতিয়া তাৰ পুৰণি কথা উলিয়াই **কচু জোবা দিলোঁ,** তেতিয়া নমতা হ'ল। ২। মানে অসমীয়া ৰাইজক **কচু জোবা দিছিল।**

কচু-পাত ফুলা—(আচৰিত ঘটনা দেখুৱা)—সেই যাদুকৰটোৱে এনে কিছুমান **কচু পাত ফুলা** দৃশ্য দেখুৱায়, যে বিশ্বাস নকৰি নোৱাৰি।

কচুৰ কটাৰী—(অকামিলা বস্তু বা মানুহ)—এই **কচুৰ কটাৰীখন** আনিলা কিয়? ইয়াৰে কচুও কাটিব নোৱাৰি।

কহুৱাৰ কইনা—(কোনো কাম কিছু কৰি, মাজতে ঠেহ পতা)—ভাত খাবলৈ বহি **কহুৱাৰ কইনাৰ** দৰে ঠেহ পাতিলি কিয়?

কটনা কাট্—(বৰ্চৰলৈ বোৱা-কটা কৰ্)—মাকে **কটনা কাটি** পুতেকক পঢ়ুৱাইছে।

কটৰাত গল সুমা—(নিৰুপায় অৱস্থাত পেলা)—সি কায়দা কৰি **কটৰাত তোমাৰ গল সুমাই** লৈছে।

কটা কাণ চুলিৰে ঢাক্—(লাজৰ কথা লুকাই ৰাখ্)—যি হবৰ হ'ল এতিয়া কথাটো সদৰী নোহোৱাকৈ **কটা কাণ চুলিৰে ঢাকি থোৱা।**

কটা-গছ—(নায়কবিহীন আৰু বিপদ্‌জনক বস্তু বা প্ৰাণী)—বিধবা জীয়েৰাক **কটা-গছ** বুলি ভাবি কাম কৰিবা।

কটা-গছৰ তলত জিৰা—(বিপদ্‌জনক মানুহৰ আশ্ৰয় চাপ্)—হৰি কেনে মানুহ তুমি চিনা নাই; কিছুদিন পিছতহে কটা-গছৰ তলত জিৰোৱাৰ মজা পাবা।

কটা ঘাত কলা-খাৰ (বা **খাৰণিৰ চাট**) দে—(কষ্টৰ ওপৰত কষ্ট দে)—পুতেকৰ মৃত্যুত এনেয়ে তেওঁ ম্ৰিয়মান,—এইবোৰ টান কথা কৈ **কটা ঘাত কলা-খাৰ নিদিবা।**

কটা ঘাত-চেঙা-তেল দে—'কটা ঘাত কলা-খাৰ দে' চোৱা।

কটা-বান্ধ দে—(মানুহৰ হাতদুখন পাছলৈ নি বা জন্তুৰ আগ-ঠেংদুখন ডিঙিৰ ওপৰলৈ তুলি টানকৈ বান্ধ্)—**কটা-বান্ধ দি** ছাগলীটো আধা-মৰা কৰা কিয়?

কটা মুৰে—(শিতানত গাৰু নোলোৱাকৈ)—**কটা-মুৰে** শুব নাপায়।

কটা-যোৱা—(যাৰ কটা যাবলৈ অৰ্থাৎ মৰিবলৈ সময় হৈছে—গালি)—হেৰ **কটা-যোৱা,** তইনো এইখন কৰিব পাৰ নে?

কটাৰ পো—(কটা-যোৱাৰ পুতেক,—গালি)—সেই **কটাৰ পোক** এবাৰ চাম।

কটাক্ষ নকৰ্—(বেকাকৈ নচৰ্: গ্ৰাহ্য নকৰ্)—মোৰ কথালৈ সি **কটাক্ষকে নকৰে।**

কঠত বহুৱাই ভাঙ্—(প্ৰাপ্য সন্মান আদিৰপৰা বঞ্চিত কৰ্)—এওঁৰ অধিকাৰ পতাৰপৰা বিমান মইমতালি বাঢ়ি গৈছে, **কঠত বহুৱাই** ভাঙিবহে লাগিব।

কঠীয়া উতলা দে—(উভালি মৰিমূৰ কৰ্)—জলকীয়াৰ পুলিবোৰ কোনোবাই **কঠীয়া উতলা দিলে।**

কঠীয়া পাৰ্—(পুলি গজিলে সেই পুলি তুলি ৰুবলৈ খাব সিঁচ্)—বৰষুণ নোহোৱা বাবে খেতিয়কৈ এতিয়াও **কঠীয়া পাৰিব** পৰা নাই।

কঠীয়া মৰ্—(সমূলি ধ্বংস হ)—বান-পানী উঠাত এইবাৰ আদাৰ **কঠীয়া মৰিল।**

কঠীয়া মাৰ্—(সমূলি ধ্বংস কৰ)—বজাই এই পৰিয়ালটোৰ **কঠীয়া মাৰিবলৈ** বিচাৰিছিল।

কঠীয়াহে চুটি, জেঠতে পকা—(দেখাত কটাৰা হলেও বয়স হোৱা; বাহিৰত অজলা যেন দেখিলেও ভিতৰি সিয়ান)—তেওঁক চহা বুলি উলাই নকৰিবা; **কঠীয়াহে চুটি, জেঠতে পকা।**

কঠুৱা ছেলনি—(অন্তৰত বেয়া ভাৱ ৰাখি বাহিৰত দেখুৱা ভাল ভাৱ)—তোৰ **কঠুৱা ছেলনিত** মোৰ অন্তৰ নগলে।

কঠুৱা ভকতি—(অন্তৰত শ্ৰদ্ধা নহলেও বাহিৰত দেখুৱা ভক্তিভাৱ)—তাৰ **কঠুৱা ভকতিত** মই মুগ্ধ নহওঁ।

কড়া মাৰি কড়া খা—(হাঁতেৰে আৰ্জি পেটত খা, বৰ কষ্টেৰে খা)—**কড়া মাৰি কড়া খাই** বৰ কষ্টেৰে দিন নিয়াইছোঁ।

কণ কঠীয়া মাৰ্—'কঠীয়া মাৰ' চোৱা।

কণটোত মনটো ভাগ্—(সামান্য কথাতে মনোবিচ্ছেদ ঘট্)—এই আযাৰ কথা কিমান দ'লৈ গৈছে, গম পাইছা নে? **কণটোতে মনটো ভাগে।**

কণাক বাট দেখুৱা—(আনৰ উপকাৰ কৰিবলৈ নিষ্ফল কাম কৰ্)—ডাক্তৰী বিদ্যাৰ এইবোৰ কথা আমাক কৈছে হয়, ই **কণাক বাট দেখুৱাহে হৈছে।** আমি এইবোৰ বুজি নাপাওঁ।

কণা গৰু ঘূৰা দে—(কামত উন্নতি নাপাই ঘূৰি ফুৰ্)—পুৱাৰপৰা **কণা গৰু ঘূৰা দিও** কামটো কৰিবলৈ সুচল পোৱা নাই।

কণা বিধাতা—(দুৰ্ভগীয়া মানুহে ঈশ্বৰক পৰা গালি)—মোৰ এই দুৰ্গতি **কণা বিধাতাই** দেখা নাই।

কণা-বেহা কৰ্—(লোকচানৰ বেচা-কিনা কৰ্)—তুমি গৰুটো সলাই **কণা-বেহা কৰিলা**; এইটো তোমাৰটোৰ বিয়াজতো নাবায়।

কণা-মাকবিটোৰেও গম মাপা—(কোনো কথা অতি গুপুতে ৰাখ্)—চাবা, আমাৰ কথাটো যেন **কণা-মাকবিটোৰেও গম মাপায়**।

কণা মুৰি লাগ্—(বাট হেৰুৱাই বা কিংকৰ্ত্তব্যবিমূঢ় হৈ বিমোৰত পৰ্)—মোৰ **কণা-মুৰি লাগিছে**; পিতাই পঠায় কলেজলৈ; ককায়ে কয় চাকৰিত সোমাবলৈ; আয়ে পাতে বিয়া।

কণাৰ দলি—(উদ্দেশ্যলৈ লক্ষ্য নকৰাকৈ কৰা উদাসীন চেষ্টা)—**কণাৰ দলি** হিচাপেহে প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰ দিলোঁ।

কণাৰ দিন-ৰাতি—(ভাল বেয়া বিবেচনা কৰা শক্তিৰ অভাৱ)—এই কথাটো মোৰ পক্ষে **কণাৰ দিন-ৰাতিহে**; ইয়াৰ মই একো নুবুজোঁ।

কণাৰ লাখুটি—(নিৰাশ্ৰয় লোকৰ পক্ষে একমাত্ৰ সম্বল)—এই বিপদত সেই ল'ৰাটোৱেই মোৰ একমাত্ৰ **কণাৰ লাখুটি**।

কণা হাঁহক পতান দি ভুককা—(নজনা মানুহক বেয়া বস্তুৰে ঠগ্)—আপুনি আমাক **কণা হাঁহক পতান দি ভুককাব** খুজিলেও, আমি তেনেই নুবুজা বিধৰ নহওঁ।

কণি-বিহুৰ গুটি—(মাৰাত্মক প্ৰকৃতিৰ পৰিয়ালৰ মানুহ)—এই ল'ৰা'টোৰ বাপেকক জানাই; তাকো **কণি-বিহুৰ গুটি** বুলি ধৰি লবা।

কথাই কোবাই উকৰাই নে—(কথাৰ লেথা'ৰয়ে মূল বিষয়বপৰ' আঁতৰাই নে)—**কথাই কোবাই উকৰাই নি** যে আমাক বহুত দূৰ পোৱালে, পিছতহে গম পালোঁ।

কথা কিন্—(নিজৰ পেটৰ কথা ভাঙি কোৱাৰ ছলেৰে আনৰ পেটৰ কথা উলিয়াই ল)—**কথা কিনাত** তেওঁৰ সমান কাজী কোনো নাই।

কথা গৰক্—(কোনো কথা ভাল নে বেয়া, ভালকৈ গমি চা)—**কথা গৰকা** মানুহে ওপৰ-চাপৰকৈ কথা নকয়।

কথা-চহকী—(কামতকৈ কথাত বেছি পাৰ্গত)—**কথা-চহকী** মানুহৰ কথাৰ একো মূল্য নাই।

কথা চোবা—(অনাৱশ্যকভাৱে বহুত কথা কৈ থাক্)—**কথা চোবাই** থাকিলে পেট নভৰে।

কথাত আঁখে ফুট্—(কট্‌কট্‌কৈ কথা ক)—কণমান ল'ৰাটোৱে **কথাত আঁখে ফুটে**।

কথা তল পেলা—(এটা আন কথা উলিয়াই মূল কথাটো বন্ধ কৰ্)—বৰা, তুমি আমাৰ **কথাটো তল পেলাবলৈ** চেষ্টা কৰিছা।

কথাত ৰ—(প্ৰতিশ্ৰুতি অনুসৰি কাৰ্য কৰ্)—কথা কোৱা, অথচ **কথাত ৰব** নোৱাৰা কিয় ?

কথা দি কথা ল—(পেটৰ কথা ভাঙি কোৱাৰ ছলেৰে আনৰ গোপন কথা উলিয়া ; কথা কিন্)—তুমি যে **কথা দি কথা লবলৈ** আহিছা, তাক আমি বেছকৈ বুজিছোঁ।

কথা দি—(প্ৰতিশ্ৰুতি দে)—মই যাম বুলি **কথা দিছোঁ**।

কথা পাগুল্—(একে কথাকে ঘূৰাই ঘূৰাই ক)—সেই একে **কথাকে পাগুলি** থাকিলে কি হব ?

কথা-পানী—(অনৰ্গল কথা কৈ থকা)—সেই ছোৱালীজনী বৰ **কথা-পানী**।

কথা পিন্ধা—(১। এজনৰ বেয়া কথা আন এজনৰ ডিঙিত আঁৰি দে। ২। অ'ৰ কথা ত'ত কৈ ফুৰ্)—১। কুতৰ্কী সমজুৱা এজনে এই কুকথাবোৰ এজন ডেকাক পিন্ধাব খুজিছে। ২। ইঘৰৰ **কথা** সিঘৰত **পিন্ধোৱাত** দেউ বৰ কাজী।

কথা পেৰ্—'কথা পাগুল্' চোৱাঁ।

কথা ফুট্—(১। কব পৰা হ। ২। স্পষ্ট কৈ মাত্)—১। কেঁচুৱাটোৰ **কথা ফুটিছে নে ?** ২) তুমি আঁতৰ হলে তাইৰ **কথা ফুটিব**।

কথা ফুটি-ফাটি যা—(গোপন কথা বৰকৈ সদৰী হ)—তাৰ কুখ্যাতিৰ **কথা** দশোদিশে **ফুটি-ফাটি গৈছে**।

কথা বান্ধ্—(কোনো বিষয়ে কথাৰে বন্দবস্ত বা প্ৰতিজ্ঞা কৰ্)—তালৈ কেতিয়াও নাযাওঁ বুলি আমি **কথা বান্ধিছোঁ**।

কথা বুলিলে বতাহ বল্—(বেগাই ৰাষ্ট্ৰ হ)—**কথা বুলিলে বতাহ বলে**। এই কথা ৰাষ্ট্ৰ হবলৈ কিমান পৰ ?

কথাৰ আঁত—(আলোচ্য বিষয়ৰ গুৰি)—তৰ্কাতৰ্কি কৰোঁতে **কথাৰ আঁত** হেৰুৱাই পেলাইছিলোঁ।

কথাৰ কথা—(কথাৰ লগৰ প্ৰাসঙ্গিক বা যোগ্য কথা ; টান বিষয়)—এইটো একো **কথাৰ কথা** নহয়।

কথাৰ চেও—(কথা কোৱাৰ ভাও, ভঙ্গী বা কৌশল)—তেওঁৰ **কথাৰ চেও** বৰ সুন্দৰ।

কথাৰ চল (কথা-প্ৰসঙ্গ)—**কথাৰ চলত** তেওঁক পেটৰ কথাটো কলোঁ।

কথাৰ ধাৰ—(কথাৰ সোঁত; আলোচনাৰ মুখ্য গতি)—তোমালোকৰ **কথাৰ ধাৰ** বুজি পালেহে ময়ো খেও দিব পাৰোঁ।

কথাৰ নাল—(কথা ভাবিবলৈ, ধুৰ লগাবলৈ বা কথা কোৱাৰ অভ্যাসত কিছুমান নিৰৰ্থক বা অপ্ৰাসঙ্গিক কথা কোৱা হয়,—এনেবোৰ কথা)—পিছে, **কৃষ্ণক চিন্তি,** তুমি তাক কিয় মাৰিলা? **কথাৰ নালবোৰ** এৰি আচল কথাটো কোৱা।

কথাৰ মহলা—(পাৰ্গতালিৰে কোৱা কথা)—**কথাৰ মহলা** মাৰিয়েই খাব পাৰিবা নে?

কথাৰ মুৰত—(কথা-প্ৰসঙ্গত)—**কথাৰ মুৰত** কথা ওলায়।

কথাৰ মুৰ মৰ্—(আলোচনাৰ ঠাই নোহোৱা হ)—তেনেহলে আমাৰ **কথাৰ মুৰেই মৰিল**; আমি যাওঁহে।

কথা ৰো—(ভৱিষ্যতলৈ কামত আহিব পাৰে বুলি কোনো কথা কৈ থ)—এই আবাৰ কথা কৈ মই **কথা ৰবলৈহে** আহিছোঁ।

কথা শুন্—(১। পৰামৰ্শমতে কাম কৰ্। ২। টান কথা শুন্)—১। সি মোৰ **কথা নুশুনে** যেতিয়া, টান কথা কৈ কি লাভ? ২। তোৰ কাৰণে আজি বহুত **কথা শুনিব** লগীয়া হ'ল।

কথা শুনি তল যা—(বৰকৈ বিস্মিত হ)—'গড়গাঁও গড়গাঁও, কথা শুনি তল যাওঁ।'

কথা হ—(১। আলাপ কৰ্। ২। আলোচনা কৰ্)—১। কলেজৰ নতুন অধ্যক্ষজনক দেখিছোঁহে, **কথা হব** পৰা নাই। ২। মই তেওঁৰ লগত এই বিষয়ে **কথা হৈ** চাম।

কন্দাৰ পৰ ফেকুৰি কটা—(যেতিয়া যিটো কৰিব লাগে, তাকে নকৰি অবাবত সময় নষ্ট কৰ্)—এতিয়ালৈ যে টিঘিল-ঘিলাই আছা, কামটো নকৰিলা কিয়? **কন্দাৰ পৰ** ফেকুৰি কটালে পিছত সময় ক'ত পাবা?

কন্ধ-পৰা—(ধ্বংস হোৱা—গালি)—'হেৰ জানি তোৰ আজি **পৰিবেক কন্ধ**।' হেৰ **কন্ধ-পৰা**, ভাত খাব্ব বোলে, এতিয়া নাখাব্ব কিয় ?

কন্ধ পাত হ—(কন্ধ পৰ্—গালি)—হেৰ **কন্ধ-পাত-হোৱা**, তই নো এইখন কৰিব পাব্ব নে ?

কন্যাকাল হ—(বিয়াৰ বয়স হ)—'ৰুক্মিনী জীয়াৰী মোৰ **ভৈলা কন্যাকাল**।'

কপালক থিয়া—(কপালত যি আছে হব বুলি ভাবি থাক্)—**কপালক থিয়াই** বহি থকাই আমাৰ স্বভাৱ।

কপাল খা—(নিজৰ সৌভাগ্য নাশ কৰ্)—নাযাওঁ বুলিছ হয়, নিজৰ **কপাল খাবি**।

কপাল খেপিয়া—(সৌভাগ্যবান হ)--পঞ্চাশ টকা দিলেচোন তই **কপাল খেপিয়াবি**।

কপাল ঠুকি কৰ্—(কপালক থিয়াই কৰ্)—কামটো **কপাল ঠুকি কৰি** আহিলোঁ ; কি হয়, কব নোৱাৰোঁ।

কপালত জুই লাগ্—(সৌভাগ্য নষ্ট হ)—বুঢ়ীৰ **কপালত জুই লাগিল** ; তাইৰ ধন-সোণ সোপাকে চোৰে নিলে।

কপাল ধুই আহ্—(দুৰ্ভাগ্যৰপৰা সৌভাগ্যবান হ)—পাৰ এযোৰ আঠ অনাত পাৰলৈ কাল'দিয়া নদীত **কপাল ধুই আহগৈ**।

কপাল ফুট্—(ভাগ্য লোপ হ)—তোৰ **কপাল ফুটিছে** ; এই বিপদৰপৰা ৰক্ষা নাই।

কপাল ফল্—(ভাগ্য উদয় হ)—তেওঁৰ **কপাল ফলিল** ; লটাৰীত দহ হাজাৰ টকা পালে।

কপাল ফুল্ —'কপাল ফল্' চোৱাঁ।

কপাল বেয়া হ—(দুৰ্ভাগ্য হ)—**কপাল বেয়া হলে** মানুহৰ কোনো কালে ভাল নহয়।

কপাল মুকলি হ—(দুৰ্ভাগ্য আঁতৰি যা)—লাহে লাহে তেওঁৰ **কপাল মুকলি** হ'ল ; শত্ৰুবিলাকো আঁতৰিল।

কপালৰ আঁক—(বিধাতাই কপালত লিখি দিয়া সুখ-দুখ)—কোনে কাৰ **কপালৰ আঁক** মচিব পাৰে ?

কপালৰ গাঁঠি—(দুৰ্ভাগ্য)—***কপালৰ গাঁঠি*** তেওঁৰ কেতিয়া মুকলি হ'ব ?

কপালৰ গাঁঠি খোপা কৰ্—(ৰবকৈ খং উঠাত কপাল কোঁচ খা)—কথা কওঁতেই তুমি দেখোন **কপালৰ গাঁঠি খোপা কৰিলা** ?

কপালৰ গাঁঠি মুকলি হ—(কপালত লিখা দুৰ্ভাগ্যৰ অন্ত হ)—মোৰ দৰে দুৰ্ভগীয়াবো **কপালৰ গাঁঠি মুকলি হ'ব** নে ?

কপালৰ ঘাম মাটিত পেলা—(ৰবকৈ পৰিশ্ৰম কৰ্)—খেতিয়কে **কপালৰ ঘাম মাটিত পেলাই** সোণ আৰ্জে।

কপালৰ ফেৰ—(ভাগ্যৰ বল)—বৰ **কপালৰ ফেৰ** বুলিছোঁ, তেওঁৰ দৰে ডেকাই পদুম ফুল যেন ছোৱালী পালে।

কপালৰ ফোঁট মচ্—(বিধৱা হ)- হতভাগিনীয়ে **কপালৰ ফোঁট মচিলে** ; ফুলতে বাঁৰী হ'ল।

কপাৰ লিখন—(বিধিৰ বিধান)—পুত্ৰশোকত দুখ কৰি লাভ নাই ; **কপালৰ লিখন** কোনে এৰাব ?

কবুল কৰ্—(অঙ্গীকাৰ কৰ্ ; প্ৰতিশ্ৰুতি দি)—তেওঁক পাঁচ শ টকা দিম বুলি **কবুল কৰিছোঁ**।

কম কথা—(এলা-পেচা কথা)—সি **কম কথাত** এই পুৱাই অহা নাই।

কয়েদ কৰ্—(অধিকাৰ নোহোৱা বস্তুকো নিজৰ দৰে জোৰ কৰ্)—কি **কয়েদ কৰিবলৈ** আহিছা ? গাইজনী নিদিওঁ বুলিছোঁ, নিদিওঁ।

ক'ৰ ঢেকুৰী ক'লৈ আহিছ বুলি নোসোধ্—(কুকুৰৰ দৰে তাচ্ছীল্য কৰি সোধ-পোচ নকৰ্)—সেই ঠাইত আমাক **ক'ৰ ঢেকুৰী ক'লৈ আহিছে বুলি** সুসুধিলেই।

ক'ৰ পানী ক'লৈ যায় চা—(কোনো কথাৰ ভাব-গতি লক্ষ্য কৰ্)—সমাজে বো কি কৰে,—**ক'ৰ পানী ক'লৈ যায় চাওঁৰেই** বৰা।

ক'ৰবাৰ কোনোবা—(নিলগৰ, সম্বন্ধ নথকা মানুহ)—**ক'ৰবাৰ কোনোবাৰ** দৰে এনেকৈ যাব নোৱাৰা ; খাই-বৈ যোৱা।

কৰম-কানি—(প্ৰেতকৰ্মাদি)—এই ল'ৰাটোৱেই মোৰ **কৰম-কানিৰ** অধিকাৰী।

কৰম-কাৰী—(প্ৰেতকৰ্ম ত ক্ৰিয়াধাৰী)—**কৰম-কাৰীয়ে** পাতভহে ভৰ লাগে।

কৰৰপৰা কণ্ঠলৈ গোটা—(আদ্যোপান্ত হিচাপ কৰ্: লাভালাভ ভালকৈ বিবেচনা কৰ্)—লাভ হব নে লোকচান হব, **কৰৰপৰা কণ্ঠলৈ গোটাই** নোচোৱাকৈ তেওঁ মাটি নিকিনে।

কৰা খা—(আনৰ শ্ৰমৰপৰা সুখ ভোগ কৰ্)—তোমাৰ **কৰা-খোৱালৈ** মই আশা নকৰোঁ।

কৰাতৰ-কাজী—(কৰাতৰ—কৌশল। কোনো গুণ বা কাৰ্যত পাৰ্গত)—**কৰাতৰ-কাজী** নহয় বুলি মাকে পুতেকক গালি পাৰিছে।

কৰি কৰি মুৰা-কুক ভৰা—(বৰ পৰিশ্ৰম কৰি, কৰ্মফল মুৰ নোহোৱা কুকত ভৰা, অৰ্থাৎ বৰকৈ পৰিশ্ৰম কৰ্—ব্যঙ্গাৰ্থত)—তাৰ কথা নকবা; সি **কৰি কৰি মুৰা-কুক ভৰাব** লাগিছে।

কৰি খা—(পৰিশ্ৰমৰদ্বাৰা জীৱিকা উপাৰ্জন কৰ্)—এওঁলোক **কৰি খোৱা** মানুহ; ৰাজনীতি বা কুট-নীতি কি নাজানে?

কৰি-ধৰি গৰীয়া নাম ল (বা পাৰ্)—(কোনো কাম অসম্পূৰ্ণ কৈ এৰি দুৰ্নাম ল)—**কৰি-ধৰি গৰীয়া নাম লোৱাৰ** দৰ্কাৰ নাই; বাকী কামো কৰি পেলোৱা।

কৰিবলৈ কুঁৰীয়া, খাবলৈ যম—(কৰাৰ সময়ত সোৰোপালি কৰি, খোৱাৰ সময়ত সৱাতকৈ আগ্ বাঢ়্)—তই **কৰিবলৈহে কুঁৰীয়া, খাবলৈ যম**; মই কিন্তু তোক এনেকৈ পুহি থাকিব নোৱাৰোঁ।

কৰ্ণৰো অগোচৰ—(সম্পূৰ্ণ অবিদিত)—তুমি যে আহিবা, সেই কথা আমাৰ **কৰ্ণৰো অগোচৰ**।

কৰ্ম-চণ্ডাল—(শাস্ত্ৰীয় ক্ৰিয়াকাণ্ড পতিত কৰা মানুহ)—তুমি যে ল'ৰাটোৰ এটা কৰ্মও নকৰিলা, তাক **কৰ্ম-চণ্ডাল** কৰি ৰাখিবা নেকি?

কৰ্ম-মল কাট্—(কুকৰ্মৰপৰা হোৱা দোষ আদিৰপৰা উদ্ধাৰ কৰ্)—আজি তোৰ **কৰ্ম-মল কাটিবলৈ** মোক লগা হৈছে; দুদিন পিছত এই শলাগ পুৰি খাবি।

কৰ্মৰুগীয়া—(পূৰ্বজন্মৰ কৰ্মৰ ফলত হোৱা ৰুগীয়া; চিৰ-ৰুগীয়া)—তাৰ চিকিৎসা কৰি কি হব? সি কৰ্ম-ৰুগীয়া মানুহ।

কল্‌কলীয়া হৈ থাক্—(তেজাল হৈ থাক্)—মাছকেইটা এতিয়াও **কল্‌কলীয়া হৈ আছে**।

কল খোৱা ধাতু উবি যা—(কল খাই কেঁচুৱা ডাঙৰ হয়,—এই অৰ্থত জীউ যা)—ভৰা বাৰিষা লুইতৰ বুকুত চুচি-নাৱত **কল খোৱা ধাতু উবি যোৱা** যেন পালোঁ।।

কল খোৱা ধাতু উলিয়া—(ৰৰকৈ কষ্ট দি ধাতু বাজ কৰাব নিচিনা কৰ্)—তোৰ আজি **কল খোৱা ধাতু উলিয়াম**।

কলগছ্ পৰা দি—(দীঘলে দীঘলে আফাল খাই পৰ্)—পিছল চোতালত সি **কলগছ্ পৰা দিলে**।

কলত ঢোকা ৰ, ঢোকাত কল ৰ (পৰস্পৰৰ সাহায্যত বৰ্তি থাক—**কলত ঢোক ৰোৱা, ঢোকাত কল ৰোৱাৰ** দৰে একে ঠাইৰ মানুহে পৰস্পৰক সাহায্য কৰিলেহে সকলোৰে মঙ্গল হয়।

কলতলে বাঁহতলে—(মানুহে নেদেখা আওচৰীয়া ঠাইত)—**কলতলে বাঁহতলে** শত্ৰুৱে পিয়া-পি দিছে।

কল দি ভুকুকা—(সামান্য বস্তু দি ছলনা কৰ্)—সি **কল দি ভুকুকাই** তোমাকো তাৰ ফলীয়া কৰিছিল ; পিছে এতিয়া কি বুজিলা ?

কলপ কাট্—(১) গাৰ ছাল বা মোট সলা। ২। বিপদৰপৰা সাৰ্)—(১) সাপটোৱে **কলপ কাটিছে** ; সেই দেখি বেগাই যাব পৰা নাই। (২) পিতাকৰ মৃত্যুত তেওঁ এটা **কলপ্ কাটি** উঠিল।

কলপ্ কলপ্ কৰ্—(অতি কষ্টেৰে কাল কটা)—সিহঁতে খাবলৈ নাপাই **কলপ্ কলপ্ কৰিছে**।

কলপ্-জলপকৈ (অতি কষ্টেৰে, কলৌ-জপৌকৈ)—পিতাৰ মৃত্যুৰ পিছত **কলপ্ জলপকৈ** কাল কটাইছোঁ।।

কলপুলিৰে বিয়া হ (তিৰোতা মানুহ আজীৱন আবিয়ৈ হৈ থাক্—আত্মশুদ্ধিৰ কাৰণে এনে তিৰোতাক মৃত্যুৰ পূৰ্বে কলপুলিৰ লগত বিয়া দিয়া হৈছিল)—তোক আৰু কোনে নিব ? **কলপুলিৰেহে বিয়া হব**।

কল পেলাই কল ভাঙ্—(এজনৰদ্বাৰা আন এজনৰ অপকাৰ কৰ্)—এনেকৈ **কল পেলাই কল ভাঙিলে** নো এই গাঁৱত থাকিবা কেনেকৈ ?

কলম ছুই দি—(নিজৰহে কোনো কথা লিখিবলৈ আনক ক্ষমতা দি)—আপুনি যদি বাতি দিব-চকু বংগলে মণিব নোৱাৰে, **কলম ছুই দিলেই** হব।

কলম দি—(কৰলৈ ডালত পিপা ধৰা)—জেঠ মাহত টেঙাজোপাত **কলম দিব**।

কলহৰ কাণে ঢাল্—(বৰকৈ বৰষুণ দি)—আজি বৰষুণ **কলহৰ কাণে ঢালিছে**।

কলহৰ কাণেদি ঢালি দি, টোপ ধৰিও নপৰ্--(কথাত উদাৰতা দেখুৱাই কাযত কৃপণালি কৰ্)—তেওঁ বৰ দানী মানুহ; পিছে, **কলহৰ কাণেদি ঢালি দিয়ে** হয়, **টোপ ধৰিও নপৰে**।

কলা ধাতু—(কিঞ্চিৎমান জীউ: সামান্য ভৎ)—মেকুৰীটো মৰিছেই; **কলা ধাতুটোহে** আছে।

ক'লা পৰ্—(নিস্তেজ হ)—মানুহজন জ্বৰপৰা উঠি একেবাৰে **ক'লা পৰি** গৈছে।

কলা বগা সাত বৰণীয়া হ--(কোনো কথাত ধৰা পৰি বা পৰশ্ৰীকাতৰতাত বিবৰ্ণ হ)—তেওঁৰ উন্নতিত মাহী-মাক **ক'লা বগা সাত বৰণীয়া হবলৈ** ধৰিলে। যেতিয়া তাৰ আচল কথাত ধৰিলোঁ, সি তেতিয়া **ক'লা বগা সাত বৰণীয়া হবলৈ** ধৰিলে।

কলা লাগ্—(১। কাণেৰে নুশুনা হ। ২। নবজা হ)—১। নৰিয়াৰপৰা উঠি সি **কলা লাগিছে** ২। পেঁপাটো **কলা লাগিল**।

ক'লা সুতাৰ বতিয়া যেন হ—(শুকাই খীণাই যা)—মাক মৰাৰপৰাই ছোৱালীজনী **ক'লা সুতাৰ বতিয়া যেন হৈ** গৈছে; আগৰ চেহেৰা এতিয়া নাই।

কলিকতীয়া ফাঁকি—(ডাঙৰ ফাঁকি)—তাৰ **কলিকতীয়া ফাঁকিত** ভোল নাযাবা

কলিজা খা—(কাৰো সৰ্বনাশ কৰ্)—সি তোৰ **কলিজা খাব** বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছে।

কলিজাত ধৰাকৈ ক—(মৰ্মস্থানত আঘাত লগাকৈ ক)—তেওঁক এনেকৈ **কলিজাত ধৰাকৈ কৈছা** কিয় ?

কলিয়ে পা—(বেয়া বুদ্ধিয়ে লগ ধৰ্)—তই যে এইবোৰ কাম কৰি ফুৰ, তোক নো কি **কলিয়ে পাইছে** ?

কলিৰ নাৰকী—(অতি অসৎ প্ৰকৃতিৰ লোক)—তোৰ সমান **কলিৰ নাৰকী** কোন আছে ?

কলি লাগ্—'কলিয়ে পা' চোৱা।

ক'লীয়া-পানী—(আন্দামানলৈ নি দিয়া জনম-কাটক)—এই দোষৰ বাবে তোৰ **ক'লীয়া-পানী** নহয়, ভয় নকৰিবি।

কল্প সলা—'কলপ্ কাট্' চোৱা।

কহুৱা চোৰ—(কোনো বিশেষ কামৰ বাবে অলায়ক লোক)—লাজুৱা বামুণ **কহুৱা চোৰ**, —এনে মানুহৰদ্বাৰা কাৰ্যসিদ্ধি নহয়।

কাঁইটৰ মাজত গোলাপ ফুল—(দুখকষ্টৰ মাজেদিহে সৌভাগ্য উদয় হয়)—কঠোৰ পৰিশ্ৰমলৈ ভয় নকৰিবা; মানুহ সৌভাগ্যশালী হয় এনেকৈয়ে। **কাঁইটৰ মাজতহে গোলাপ ফুল**।

কাঁকৈ-ছিৰা মেল্—(নিচেই সৰু সৰুকৈ ফাট্)—এইডোখৰ কাঠত ৰবকৈ **কাঁকৈ-ছিৰা মেলিছে;** আন এডোখৰ দিয়া।

কাঁচৰ দৰত মাণিক বিক্—(মূল্যবান বস্তুক উপলুঙা কৰ্)—সামান্য সুখৰ বাবে ডেকা কাল অনাহকত কটাই **কাঁচৰ দৰত মাণিক বিকিছিলোঁ**।

কাঁটা উঠ্—(ৰবকৈ খীণাই যা)—নৰিয়াত ল'ৰাটো তেনেই **কাঁটা উঠিল**।

কাঁড় যোৱা দি—(বৰ বেগাই যা)—সাপটোৱে **কাঁড় যোৱা দি** ভেকুলীটো ধৰিলেগৈ।

কাঁথিৰ কুকুৰ নলৰ্—(ৰতাহ ৰৰষুণ দিয়া বতৰ হ)—এনে **কাঁথিৰ কুকুৰ নলৰা** দিনতো আপুনি অহা দেখি বৰ বং পালোঁ।

কাঁথিৰ কুকুৰে বাট এৰি নিদি—(সকলোৱে অৱজ্ঞা কৰিব পৰা দুৰ্দিন হ)—দিন বেয়া হলে **কাঁথিৰ কুকুৰেও বাট এৰি নিদিয়ে**।

কাঁথিৰ কুকুৰে বাতৰি নাপা—(অতি সহজে কোনো টান কাম সম্পন্ন হ)—প্ৰসন্ন হোৱাত কোনো দিগদাৰি নাছিল; এনেকি **কাঁথিৰ কুকুৰেও বাতৰি নাপালে**।

কাঁহ পৰি জিন যা—(সম্পূৰ্ণ নিজম বা নিস্তব্ধ হ)—ভেওঁ আহিলত সমজুৱাসকলে হাই-উৰুমি কৰিবলৈ এৰিলে, যেন **কাঁহ পৰিহে জিন গ'ল**।

কাঁহি-পাতে গা নাকাট্—(সামান্য কষ্টও নোপোৱাকৈ থাক্; সাংসাৰিক দুখ কষ্টৰ অভিজ্ঞতা নোহোৱ'কৈ থাক্)—ডাঙৰ হলেহে বুজিবা সাংসাৰিক জীৱন কেনে; এতিয়াও তোমাৰ **কাঁহি-পাতে গা কটা নাই**।

কাঁহে কাঁহে লাগিলে বাজ—(সামান্য বিষয়তে কাজিয়া লাগ্)—তোমা-লোকৰ দেখোন **কাঁহে কাঁহে লাগিলেই বাজে**; এনেকৈ চলিলা কেনেকৈ?

কাউ বাউ কৰ্—(বৰকৈ কাকুতি-মিনতি কৰ্)—এমুঠি ভাতৰ বাবে মগনীয়া-টোৱে **কাউ বাউ কৰিবলৈ** ধৰিলে।

কাউৰী-কুকুৰা মাটিত নোপৰোঁতে—(ৰাতি ফাট দিওঁতেই)—**কাউৰী-কুকুৰা** মাটিত নোপৰোঁতেই সাতোটা ঘাটৰ পানী তুলি আনিবা।

কাউৰী-কুকুৰালৈ — (সৰু ল'ৰা-ছোৱালীহঁতলৈ)— **কাউৰী-কুকুৰালৈ** ভাত তুলি থ'লৈ নাপাহৰিবা।

কাউৰী খেদি ভাত খা—(বৰ কষ্টৰে জীৱন কটা)— পিতাকে কলে,—'মোৰ ছোৱালীজনীয়ে **কাউৰী খেদি ভাত খাব**; তথাপি তেবে কুকৰ'কৰি ৰাজৰাণী হবলৈ নাযায়।

কাউৰী-ঘুমটি—(আধা-মেলা চকুৰে নৰা চিলমিলীয়া টোপনি)—সি কেনেকৈ **কাউৰী-ঘুমটি** মাৰিছে চোৱা; চকু আধা-মেলা হৈ আছে।

কাউৰী-ঠেঙীয়া—(কাউৰীৰ ঠেঙৰ নিচিনা ভ'জুৱা)—মোৰ **কাউৰী-ঠেঙীয়া** আখৰবোৰ দেখি নাহাঁহিবা।

কাউৰী-বাঁজী—(মুঠে এটা সন্তান হৈ আৰু নোহোৱা)—আমাৰ গাঁৱত **কাউৰ-বাঁজী** তিনিজনী আছে।

কাউৰীয়া হ—(অপদস্থ হ)—তুমি **কাউৰীয়া হোৱা** দেখি আমি ভাল পাম নে?

কাউৰীয়ে কা কা কৰা পৰ—(নিচেই ৰাতি পুৱা)—**কাউৰীয়ে কা-কা কৰা পৰতে** উঠি কামত ধৰিছোঁ।

কাউৰীয়ে ঢুঁহা কঁঠাল যেন কৰ্—(নানা প্ৰকাৰৰ উৎপাত বা অত্যাচাৰ আদিৰে অৱস্থা শোচনীয় কৰ্)—তেওঁৰ মৃত্যুৰ পিছত গোটেই গৃহস্থালীখনকে শত্ৰুৱে **কাউৰীয়ে ঢুঁহা কঁঠাল যেন কৰিলে**।

কাউৰীৰ বাহত কুলি পৰ্— (বৰ চিঞৰ-বাখৰ লাগ্)—সেই ঘৰত দেখোন **কাউৰীৰ বাহত কুলি পৰা** যেন হৈছে; কিনো হৈছে?

কাউৰী-শগুণেও নোখোৱা অৱস্থা হ—(অতিশয় শোচনীয় অৱস্থা হ)—মই নথিলে তোৰ **কাউৰী শগুণেও নোখোৱা অৱস্থা হব**।

কাং ওলা—(কাং—কাণৰ ওচৰৰ হাড। শুকাই খীণাই যা) ল'ৰাটো সৰুবেপৰা ৰৰ **কাং ওলোৱা**।

কাকো পৰ্ তালো সৰ্—(আকস্মিক ভাৱে দুটা কাম একেলগে ঘট্)— কিনো **কাকো পৰে, তালো সৰে**, মই জেনেকৈ কলোঁ, তেওঁৰো ঠিক তেনেই হ'ল।

কাচৰৰ পেৰী—(কাচৰ অসময় এজাতৰ ডাঙৰ ম'হ; গতিকে, ৰৰ ডাঙৰ-দীঘল, শকত-আৱত তিৰোতা)- **কাচৰৰ পেৰীজনীক** তুমি বোলে বিয়া কৰাবা ?

কাছুই গল লুকালেও টানি কাট্—(জব্দত পেলাই ইচ্ছামতে শাস্তি দি)— সি সাবে ক'ত ? **কাছুই গল লুকালেও টানি কাটিম**।

কাছ্-পাৰ্—(ভালকৈ কাপোৰ-কানি পিন্ধ) **কাছ্-পাৰ্** কৰোঁতে তেওঁক এবেলা লাগে ।

কাছুটি এৰ—(বিতত হ) বিপদত পৰি তেওঁ **কাছুটি এৰিছে**।

কাটক নাকাটক দা খন—(অকামিলা হলেও নামত সম্বল)—তাই কোনো কামৰ লায়ক নহলেও অন্ততঃ মানুহ এজনী, **কাটক নাকাটক দা এখন**,—এই কথা মনত ৰাখিবা।

কাট কৰ্- (গুণকাৰী হ)—কিমান যে দৰৱ খুৱালোঁ, একোৱে **কাট নকৰে**।

কাট-বাট—(সুযোগ সুবিধা)—**কাট-বাট** চাই কাম কৰিলেহে কাম সিজে।

কাটি-দোকানী (বা বেপাৰী)— (ছলাহী বেপাৰী; কমকৈ বস্তু বেচি ঠগোৱা বেপাৰী)—সেই **কাটি-দোকানীটোৰ**পৰা একো নিকিনিবা।

কাটিলেও কটা নাযা, কুটিলেও কুটা নাযা—(লাজ বা অপমান দিলেও গণ্য নকৰ্)—তাক লাজ দিলে, অপমান কৰিলে কি হব ? সি **কাটিলেও কটা নাযায়, কুটিলেও কুটা নাযায়**।

কাটি কাটি ডেকুৰ দি—(নানা প্ৰকাৰে শাস্তি-শলা দি)—দুদিন পিছহে বুজিবি, শহুৰিলৈ গলে তোক **কাটি কাটি ডেকুৰ দিব**।

কাঠ-কঠিন—(কাঠৰ দৰে টান; নিৰ্মম)—তাৰ দৰে **কাঠ-কঠিন** মানুহ আমি দেখা নাই।

কাঠ-কুঠাৰ—(বৰ কিৰ্পিন)—তেওঁৰ দৰে **কাঠ-কুঠাৰ** মানুহৰপৰা একো সহায় নোপোৱা।

কাঠ-চৰ—(বৰ ডাঙৰ চৰ)—এটা **কাঠ-চৰ** খাই সি বাগৰি পৰিল।

কাঠ-চিত—(নিৰ্দয় অন্তৰ)—মাকবো এনে **কাঠ-চিত** হব পাৰে, এনে কথা শুনা নাই।

কাঠ-বাঁজী—সন্তান উৎপাদনৰ শক্তি নোহোৱা তিৰোতা)— **কাঠ-বাঁজী** বুলি সতিনীয়েকে তেওঁক হাঁহে।

কাঠ বান্ধ্ (বা মাৰ্)—(কাঠৰ নিচিনা টান হ)—বাহী পেক, **কাঠ বান্ধিছে**, ৰুবা কেনেকৈ ?

কাঠ-বুকু—'কাঠ-চিত' চোৱা।

কাঠৰ কঠুৱা—(কাঠতকৈও টান)—এই কৃপণটো বৰ **কাঠৰ কঠুৱা** প্ৰকৃতিৰ মানুহ।

কাঠৰ পুতলা—আনৰ নিৰ্দেশমতে চলা মানুহ)—ইংলণ্ডৰ ৰজা নামতহে ক্ষমতা-শালী, প্ৰকৃততে এটা **কাঠৰ পুতলা**।

কাঠৰ পোকে কাঠ খাই থাক্—(আনৰ দৰব বা পুতৌ নোপোৱাকৈ দিন কটা)—কণ্ কৰ্ণীয়া পৰিয়ালত উপজিও, কেঁচুৱাতে মাউৰা হৈ, তাই **কাঠৰ পোকে কাঠ খাই** ডাঙৰ হৈছিল।

কাঠ হাঁহি—(নিষ্ঠুৰ হাঁহি)—কৃপণে **কাঠ-হাঁহি** মাৰিলে।

কাঠী-চেলেকা—(কুসঙ্গত পৰি সামান্য দোষত দোষী)—খাই বৈ বোন্দা বনলৈ গ'ল; **কাঠী চেলেকাৰ** মৰণ হ'ল।

কাণ-কটা—(বৰ দুষ্ট বুলি জনাজাত)—সেই **কাণ-কটা** গাঁওবুঢ়াটোৰ ঘৰ ক'ত ?

কাণ কৰ্—(মনোযোগ দি)—তেওঁ কি কৈছে, মই **কাণ কৰা** নাই।

কাণ কলা কৰ্—(একে কথাকে কৈ থাক্)—ভাইৰ কথা কৈ কৈ তুমি মোৰ **কাণ কলা কৰিলা**।

কাণ কলা হ—(একে কথাকে শুনি বিৰক্তি লাগ্)—তাৰ কথা আৰু নকবা; শুনি শুনি **কাণ কলা হ'ল**।

কাণ কাটি তাল বজা—(উগ্ৰ শাস্তি দি)—তোৰ দুষ্টালি চাইহে আছোঁ, ধৰিব লাগিলে **কাণ কাটি তাল বজাম**।

কাণ কাটিলে ভুলি ভৰ্—(বহুত মানুহ থাক্) -তেওঁৰ মিতিৰ কুটুম বহুত; **কাণ কাটিলে ভুলি ভৰে।**

কাণ ঘোলা কৰ্—'কাণ কলা ক'ৰ চোৱাঁ।

কাণ ঘোলা হ—'কাণ কলা হ' চোৱাঁ।

কাণ-চকু দি—(নজৰ ৰাখ্)—তেওঁ নিজৰ ছোৱালীবোৰৰ পঢ়া-শুনাতে অলপো **কাণ চকু নিদিয়ে।**

কাণ ছুৱাই থ—(শুনিবলৈ দি; জনাই থ)—তুমি নাভাবিবা; মই তাক আগতেই এই কথাটো **কাণ ছুৱাই থম।**

কাণ জাগ—(নাভিত কাণ লগাই কেঁচুৱাৰ পেটৰ অসুখ কমাবলৈ মাকে বা আনে কৰা ক্ৰিয়া)—ল'ৰাটোৰ পেটত তেল দি ৰাতি মাকে **কাণ-জাগ** দিব।

কাণত-কাপোৰ দি থাক্—(একো গম নোপোৱা ভাও জুৰি থাক)—এতিয়া আৰু **কাণত কাপোৰ দি থাকিলে** কি হব? বিয়া আহি পালেই দেখোন।

কাণ টাহ মাৰ্—(ডাঙৰ শব্দ শুনি কাণত সোপা মাৰি ধৰ্)—পুৱাৰেপৰা চিঞৰ বাখৰত মোৰ **কাণ টাহ মাৰি** ধৰিছে।

কাণ-টাহা—(১। গালৰ মঙহৰ ভিতৰত থকা হাড়। ২। মাছৰ গাল)—১। তাক এটা **কাণ-টাহা** ফলা চৰ মাৰি দিলোঁ। ২। মাছটোৰ **কাণ-টাহাখন** দাঙি চোৱাচোন।

কাণ টাহা—(কাণ টাহ মাৰি ধৰা)—তাক **কাণ টাহা** চৰটো বিনাদোষত কিয় মাৰিলা?

কাণ-তলীয়া চৰ্—(কাণ তাল মাৰি ধৰাকৈ মৰা চৰ)—**কাণ-তলীয়া চৰ** খাই ল'ৰাটো মূৰ্চ্ছা গ'ল।

কাণ তাল মাৰ্—'কাণ টাহ মাৰ্' চোৱাঁ।

কাণ থিয় কৰ্—(সতৰ্ক হৈ শুন্)—**কাণ থিয় কৰি** কি শুনিছা?

কাণ দি—'কাণ কৰ্' চোৱাঁ।

কাণনি-নাকনি কৰ্—(কথা বা কামেৰে অতিষ্ঠ কৰ্)—আম পাৰি দিবলৈ ইহঁতে মোক **কাণনি-নাকনি কৰিছে।**

কাণ পাত্—(শুনিবলৈ সাজু হ বা আগ্ৰহ কৰ্)—তেওঁৰ কথালৈ **কাণ পাতিব** নালাগে।

কাণ পেলা—(মৰিবৰ আগন্তুক হ)—পুলিটো মৰিব হব পায়, **কাণ পেলাইছে**।

কাণ বাগৰ্—(ইকাণৰপৰা সিকাণলৈ গৈ বাষ্ট্ৰ হ)—কথাটো বহুত **কাণ বাগৰি** আহিছে ; ই নিৰ্ভৰযোগ্য নহয়।

কাণ-মুৰ নাইকিয়া কেঁকোৰা—(কাণ আদি কাটি কেঁকোৰাৰ দৰে কৰা দুষ্ট প্ৰকৃতিৰ মানুহ)—সেই **কাণ-মুৰ নাইকিয়া কেঁকোৰাটোক** কোনে বিশ্বাস কৰিব ?

কাণ-মুৰ পেলা—'কাণ পেলা, চোৱা'।

কাণ-মুৰীয়া—(পাত্ৰৰ কাণলৈ ওপচা)—**কাণ-মুৰীয়া** এপাচি চাউল শিয়ালে খালে।

কাণ-মুৰীয়া—(কাণ-সমনীয়া ; ওখই ডাঙৰে সমান)—**কাণ-মুৰীয়া** পুতেকক হেৰুৱাই পিতাক পগলা হৈছে।

কাণৰ কণামাকৰি সৰুৱা—(কাণৰ কাষত বহুত পৰলৈ চিঞৰি চিঞৰি ক থাক্)—তই যে এইবোৰ বলকি আছ, মোৰ **কাণৰ কণামাকৰি সৰুৱাব** খুজিছ নেকি ?

কাণৰ পোক সৰুৱা—'কাণৰ কণামাকৰি সৰুৱা' চোৱা।

কাণ-সঁহাৰি—(কাণেৰে গম লোৱা কাৰ্য)—ওচৰত শত্ৰু আছে নেকি জানিবলৈ হৰিণাই **কাণ-সঁহাৰি** দিলে।

কাণ-সমনীয়া—'কাণ-মুৰীয়া' চোৱা।

কাণ-সৰালি—(মুগুনা ভাও জুৰি কাণ পাতি থকা কাৰ্য)—তেওঁ **কাণ-সৰালি** দি আমাৰ কথাকে শুনিছে

কাণ-সাৰ কৰ্—(মনোযোগ দি)—তেওঁ যি ইমান কৈছে, অলপ **কাণ-সাৰ কৰাচোন**।

কাণি-ছুৰৰীয়া—(অলপকৈ মেলি থোৱা) দুৱাৰখন **কাণি-ছুৰৰীয়াকৈ** হৈছা কিয় ? কুকুৰ সোমাব।

কাণি-ভাগ—(সমানতকৈ সৰু ভাগ)—মই পিছত অহা বুলি **কাণি-ভাগ** দিবা নেকি ?

কাণি-মুনি দি—(নভবা নিচিন্তাকৈ, উধাই মুধাই কোনো কাৰ্য কৰ্)—ইমান

মানুহেৰে অকলে যুঁজিব নোৱাৰিব জানিও অগত্যা মধুসূদন বুলি দাখনেৰে **কাণি-মুণি দিলোঁ।**

কাণে-কাণ মাৰ্—(কথমপি কোনো কাম কৰ্)—বিপদৰপৰা **কাণে কাণ মাৰিহে** সাৰিলোঁ।

কাণে-নাকে খা—(বৰ ততাতৈয়াকৈ খা)—গাৰী নাপাওঁ বুলি **কাণে-নাকে খাই** আহিলোঁ।

কাণে-নাকে মাত যা—(নৰিয়া আদিত বৰ দুৰ্বল হ)—নৰিয়াৰপৰা উঠি ল'ৰাটোৰ **কাণে-নাকে মাত যোৱা** হৈছে।

কাণে ভাৱনা নহ—(অলপো মনোযোগ নিদি)—ঘৰটো ভাল কৰিবলৈ কাৰো সেখোন **কণে ভাৱনাই নোহোৱা হ'ল।**

কাতি কৰি থ—(অৱজ্ঞা বা অমান্য কৰ্)—মোৰ পৰামৰ্শ তই যে **কাতি কৰি থৰি** তাক মই জানো।

কাতি-সাতোৱা—(কাতি মাহত একে লালিযে কেৰা দিনো হোৱা বৰষুণ)—পুহ মাহতো দেখোন **কাতি-সাতোৱা** ধৰে যেনহে পাইছোঁ।

কাতি-সাতোৱা পাত (একে লালিযে কথা কৈ থাক্)—কিনো **কাতি-সাতোৱা পাতিলাহে;** এতিয়া এৰা, ৰাতি হৈছে।

কাতি হ—(শুই জিৰা)—তুমি বহা, মই অলপ **কাতি হৈ** লওঁ।

কাতি হৈ পৰ্—(দীঘল দি পৰ্, নম্ৰতাৰে অনুনয় কৰ্)—শেষত বিপদ হব বুলি তাই সমাজৰ আগত **কাতি হৈ পৰিল।**

কাতি হৈ পৰিলে বঙালেও নাকাট্—(নম্ৰতাৰে উগ্ৰ প্ৰকৃতিৰ মানুহৰ হাততো ৰক্ষা পা)—**কাতি হৈ পৰিলে বঙালেও নাকাটে;** তেওঁৰ ওচৰত সেও হোৱাগৈ; যেওঁৰ খং আপুনি জিমাব।

কান-ভৰীয়া—(কান্ধত ভাৰ লৈ ফুৰা)—**কান-ভৰীয়া** বেপাৰী হৈও পিতাকে তেওঁক উচ্চ শিক্ষা দিয়াইছিল।

কান্দিবৰ বেলা ফেকুৰি কটা—(কামলৈ আগ-যোগ কৰোঁতে কামৰ বেলি কটাই দি)—তুমি **কান্দিবৰ বেলা ফেকুৰি কটোৱা** কিয়? এনে সুযোগ দুনাই পাবা জানো?

কান্দি ভাত খা—(বৰ দুখেৰে দিন কটা)—'আদৰৰা বাছা মোৰ **কান্দি ভাত খায়।'**

কান্দিলে কল পা—(চিঞৰি বাখৰি বা বোহ কৰি মনোবাঞ্ছা পূৰ্ণ কৰ্)—**কান্দিলে কল পোৱা** দিন তোমাৰ এতিয়া নাই।

কান্দোনত গছৰ পাত সৰা—(মৰ্মস্থানত লগাকৈ কান্দ্)—মাকৰ মৃত্যুত ছোৱালীজনীয়ে **কান্দোনত গছৰ পাত সৰাইছে।**

কান্ধ পাতি ল—(কোনো কামৰ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰ্)—এই কামটো আপুনি **কান্ধ পাতি লওক,** আমি লগত আছোঁ।

কান্ধ পেলাই দি—(টান পালে কামৰপৰা এৰা দি)--তাক কৰিবলৈ কৈছা হয়, অলপ টান পালে সি **কান্ধ পেলাই দিব।**

কান্ধৰ ভাৰ কাঢ়ি ল—(বয়সিযাল আৰু কৰ্মক্ষম হৈ কোনো কামৰ দায়িত্ব লব পৰা হ)—তেওঁৰ পুতেকজন বাপেকৰ **কান্ধৰ ভাৰ কাঢ়ি লব পৰা হৈছে।**

কান্ধুলি জপা দি—(ঠেক ঠাইতে বহুত মানুহ বা বস্তু জাপ খাই থাক্)—একেটা ঘৰতে যে ইমানবোৰ মানুহ কেনেকৈ **কান্ধুলি জপা দি** আছে, ভাবি নাপাওঁ।

কাপ খা (বা **খাই ধৰ্**)—(টানকৈ লাগি ধৰ্)—বাঁহচটা **কাপ খোৱাকৈ** বান্ধা।

কাপ-চেলেকা—(কেৰানী—বিদ্ৰূপাৰ্থত)—অফিচলৈ গলে সেই **কাপ-চেলেকাটোৰ** উৎপাতক সহিব নোৱাৰি।

কাপে খা—(নিজে লিখা কোনো কথাই নিজৰ মাৰাত্মক অনিষ্ট কৰ্)—কত কাকত লিখি তেওঁ বুঢ়া হ'ল ; শেষত তেওঁক **কাপে খালে।**

কাপোৰ-বাউলি দি—(কাপোৰ জোকাবি দূৰৰপৰা সঙ্কেত দি)—ম'বাবিলাকৰ ছুৱো দলে **কাপোৰ-বাউলি দি** কিবাকিবি কলে।

কাপোৰৰ তলত কিলাকুটি চাঁচ্—(শত্ৰুৰ অনিষ্ট কৰিবলৈ গুপুতে ষড়যন্ত্ৰ কৰ্)—**কাপোৰৰ তলত কিলাকুটি নাচাঁচি** দেখা-দেখিকৈ নালাগ কিয় ?

কাবাৰ হ—(সম্পূৰ্ণ শেষ হ)—এপাচি লাৰু ভায়ৰীসকলক দিওঁতেই **কাবাৰ হ'ল।**

কাবু কৰ্—(বন্দ কৰ্ ; ক্ষমতাৰ অধীন কৰ্)—তেওঁক **কাবু কৰা** ইমান সহজ নহয়।

কাৰো কথা যোঁৰা, লাহে লাহে চলা—(অনুৰোধ এবাৰ নোৱাৰি কথা কাম মন্থৰ গতিৰ হয়)—বহোটা মানুহে নো এইখিনি কামহে কৰিলে নে? হবই তো, **কাৰো কথা যোঁৰা লাহে লাহে চলা**।

কাম আহ্—(অন্ত্যেষ্টি ক্ৰিয়া শাস্ত্ৰ সঙ্গত হ)—অপঘাত হৈ মৰা মানুহৰ **কাম আহে** নে নাহে?

কামৰি কাঢ়্—(মৰিবৰ সময়ত দাঁত সৰাহি দি উশাহ টান্)—**কামৰি কাঢ়োঁতেও** কৃপণে ধনৰ কথাহে ভাবে।

কাম ল—(অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ নেতৃত্ব ল)—ডাঙৰ পুতেকেহে সাধাৰণতঃ **কাম লয়**।

কামী-ছায়া—(ভলকৈ পোহৰ নপৰা ঠাই)—**কামী-ছায়াত** বহি সেইজন কোন?

কামুৰি খা—(আনৰ প্ৰতি ঈৰ্ষামূলককথা ক)—আমি কৰি খোৱাও যাৰ বৈৰীয়ে দেখিব নোৱাৰে; সদায় **কামুৰি খায়**।

কামোৰ খাই ধৰ্—(টানকৈ লাগি ধৰ্; কাপ খাই ধৰ্)—কামীটো **কামোৰ খাই ধৰা** নাই।

কামোৰ মাৰ্—(১। দংশন কৰ্। ২। ঈৰ্ষামূলক কথাৰে অনিষ্ট কৰ্)—১। কুকুৰটোৱে খেমালি কৰি থাকি **কামোৰ মাৰিলে**। ২। ছোৱালীজনীৰ খামাক থুনুক মাত শুনি সি মুখৰ আগতে **কামোৰ মাৰিলে**; বেচেৰী চুৰিৰ পিছতেই মাৰিল।

কামোৰা কামুৰি—(হিংসা-হিংসি)—ভাই-ককাইৰ মাজত এনে **কামোৰা কামুৰি** নকৰিবা, লোকে হাঁহিব।

কাৰ দিন কাৰ ৰাতি—(অপৰিমিত আনন্দ বা স্বাধীনতাৰ ভাৱ)—আজি তেওঁ-লোকৰ আনন্দ চায় কোনে? প্ৰত্যেকৰ মনত আজি **কাৰ দিন কাৰ ৰাতি**।

কাক-বিক কৰ্—(আকুলভাৱে আগ্ৰহ কৰ্)—যি পাৰোঁ, কৰিবলৈ **কাক-বিক কৰোঁ** হয়, শক্তিয়ে নুবুলায়।

কালক-কালে হৰি যা—(সময়ৰ লগে লগে নোহোৱা হ)—আমাৰ দেশ এসময়ত মাছগাখীৰত অদৰিদ্ আছিল; কিন্তু সকলো **কালক কালে হৰি গ'ল**।

কালক-গুণ্—(সময়লৈ বিবেচনা কৰ্)—মই কিবা **কালক গুণিহে** ৰয়তাকৈ থাকিলোঁ।

কালনেমীৰ লঙ্কা ভাগ—(কোনো কাৰ্য নোহওঁতেই তাৰ ফলৰ হিচাপ)—**কালনেমীৰ লঙ্কা ভাগ** এৰি দিয়া; কাৰবাৰ কৰা; লাভ হলে পিছতো ভগাবা।

কালফুৰা-সঁফুৰা—(এই দুটা যমৰ অনুচৰ; গতিকে কুৎসিত মানুহ)—সেই **কালফুৰা সঁফুৰাটোলৈ** কোনে ছোৱালী দিব?

কালমেঘ যেন হৈ আহ্—(শস্য আদি অতি শীঘ্ৰে শ্ৰীমন্ত হৈ উঠ্)—মোৰ শাকবোৰ **কালমেঘ যেন হৈ আহিছে।**

কালৰ কাল খোঁটা—(চিৰকাললৈ মনত থকা মাৰাত্মক খোঁটা)—কথাটো অমূলক বুলি উলাই নকৰিবা; ই **কালৰ কাল খোঁটা** হৈ ৰ'ব।

কালৰ কুখ্যাতি—(চিৰকাললৈ ৰোৱা কুখ্যাতি)—তই আজি **কালৰ কুখ্যাতি** ৰাখিলি।

কালৰ চক্ৰ—(সময়ৰ লগে লগে হোৱা পৰিবৰ্ত্তন)—**কালৰ চক্ৰত** সকলো ঘূৰি যায়; দুখীয়া ৰজা হয়, ৰজা ভিকহু হয়।

কাল-শত্ৰু—(মাৰাত্মক শত্ৰু)—আপোনাৰ মনত মইতো **কাল শত্ৰুৱেই।**

কাল-সৰ্প—(মাৰাত্মক অনিষ্টকাৰী মানুহ)—তেওঁ ভাবে, মই তেওঁৰ ভায়েক নহওঁ, **কাল-সৰ্পহে।**

কালা-চোৰ—(কল্পিত মানুহ; নোহোৱা চোৰ)—তই নিনি কোন **কালা-চোৰে** চোলাটো নিলে?

কালিকা চৰ্—(বৰ খং উঠি মতলীয়াৰ দৰে হ)—তোৰ নো আজি কি **কালিকা চৰিল,** যে উত্তগালিখন লগালি?

কালিকা লাগ্—'কালিকা চৰ্' চোৱা।

কালিৰ ছলিয়ে পৰহিৰ গীত গা—(সৰু মানুহে বৰ কথা ক; কম বয়সীয়া মানুহে বুঢ়াৰ দৰে কথা ক)—**কালিৰ ছলিয়ে পৰহিৰ গীত গোৱাই** এই যুগৰ ধৰ্ম'।

কালে টান্—(আয়ু কম হ)—তোক **কালে টানিছে** দেখিহে এনেকৈ জঁপিয়াইছ।

কালে পাছ লাগ্—(যমে পাছ ল)—তোৰ **কালে পাছ লাগিছে;** সেই কথা মনত ৰাখিবি।

কালে-ভালে—(কেতিয়াও)—**কালে-ভালে** চুৰ নকৰোঁ বুলি শপত খা।

কাণে লগা—(বিবেকহীন হৈ কথা ক)—তোক **কাণে লগাইছে;** সেই দেখিছো এনে কথা কব লাগিছ।

কাষৰ কাটি যা—(নোহোৱাকৈ ওচৰেদি যা)—শত্ৰু সেইজন মোক এনেই **কাষৰ কাটি গ'ল।**

কাষৰকৈ থ—(উপেক্ষা কৰ্) মোৰ কথাবাৰ **কাষৰকৈ থৈছে** সি এই কষ্ট পাইছে।

কাষৰীয়া কৰি ৰাখ্—(এৰি থ)—দুষ্টামিৰ বাবে সমাজে তাক **কাষৰীয়া কৰি ৰাখিছে।**

কাষৰে পাঁজৰে (বা **কাষে**)—(ওচৰত; দাঁতিয়ে দাঁতিয়ে) বাৰীৰ **কাষৰে-পাঁজৰে** বিচাৰি চোৱা, দামুৰিটো ওচৰতে আছে।

কাহ-মেঠনি মাৰ্—(অন্তৰত বেয়া ভাব ৰাখি বাহিৰত মিত্ৰতা দেখুৱা)—বুঢ়ীয়ে **কাহ-মেঠনি মাৰি** কলে, 'আই, মই তোক কেতিয়াও পৰ নাভাবোঁ।'

কাহিলি-কাহিলি—(অলপ; অসম্পূৰ্ণ—পোহৰ)—**কাহিলি-কাহিলি** পোহৰ হওঁতেই তেওঁ বাট মেলা দিলে।

কি গছৰ গুটি খালে মানুহ মৰে তাক নাজান্—(কি কাম কৰিলে কি বিপদ হয় গম নাপা)—তুমি নো তেওঁকহে ডাঙৰ আশ্ৰয় পালা নে? **কি গছৰ গুটি খালে মানুহ মৰে, তাক জনা** উচিত আছিল।

কিমা হাঁহৰ ঠোঁটটৈলে মঙহ—(ধন দি অলপ বস্তু অপব্যয় কৰিব নোৱাৰি)—এনে ধান আনে নাখালেও আমি খাবই লাগিব; **কিমা হাঁহৰ ঠোঁটটৈলে মঙহ।**

কিৰা কাঢ়্—(শপত খা)—তই যদি চুৰ কৰা নাই, **কিৰা কাঢ়্।**

কিৰা দি—(শপত খাবলৈ ক)—আমি **কিৰা দিলোঁ,** তই ভাগৱত চুই ক কথাটো সঁচা নে মিছা।

কিৰা-খাৰী—(ক্ৰিয়াখাৰী; অন্তেষ্টিক্ৰিয়া কৰোঁতা)—**কিৰা-খাৰী** হৈ তুমি নো পীৰাত বহা কিয়?

কিৰা-পৰীক্ষা—(শপত খাই সত্যাসত্য প্ৰমাণ কৰা কাৰ্য)—আমি তেওঁক **কিৰা-পৰীক্ষা** দিবলৈ কলোঁ।

কিৰ্পিণৰ ধন—(কিৰ্পিনে ধনক যেনেকৈ আদৰ কৰে, তেনেকৈ আদৰৰ বস্তু)—অৰ্দ্ধাটো চোপোলাটোৱেই **কিৰ্পিণৰ ধন।**

কিল-কীৰ্তন—(বৰকৈ কিলোৱা কাম)—তাক এটা **কিল-কীৰ্তন** দিলেহে সৰি হ'ব।

কিলৰ খাৰ খা—(সদায় কিল খাই থাক্)—সেই মাউৰাটোৱে **কিলৰ খাৰ খাই** দিন কটাইছে।

কিলৰ গাঁক—(সকলোৰে মাৰ-পিটৰ বস্তু)—এই ছোৱালীজনী ঘৰ-ৰখোৱাহঁতৰ **কিলৰ গাঁকহে** হৈছে।

কিলতে বাসুদেৱৰ ভঁৰা—(অমানুষিকভাৱে মাৰ-পিট কৰ্)—তেওঁৰ **কিলতে বাসুদেৱৰ ভঁৰায়**; জানি শুনিও কিয় খং তোলা ?

কিলাকুটি চাঁচ্—(মাৰিম মাৰিম বুলি আলটি থাক্)—তোৰ **কিলাকুটি চাঁচা** বহুত দিনৰপৰা দেখি আছোঁ; পিছে, মাৰিছ কিমানক ?

কিস্তি খিলাপ হ—(কিস্তিমতে ৰাজহ, জৰিমানা আদি শোধাবলৈ অক্ষম হ)—**কিস্তি খিলাপ হোৱা** বাবে তেওঁৰ মৌজা গ'ল।

কিস্তি বন্দী কৰ্—(ঋণ, ৰাজহ আদি কেবা কিস্তিত শোধাবলৈ চুক্তি কৰ্)—ধাৰৰ টকাখিনি শোধাবলৈ **কিস্তি বন্দী কৰিলোঁ**।

কিস্তি মাত হ—(সাৰিব নোৱাৰি ধৰা পৰ্)—শেষত **কিস্তি মাত হ'ল** ; পৰ্বতৰ গুহাত শুই থাকোঁতে ডকাইতৰ চৰ্দাৰ ধৰা পৰিল।

কিহৰাই পা—(ভূত-পিশাচ আদিয়ে ধৰ্)—তাক **কিহৰাই পাইছে** ; নহলে নো দোভাগ ৰাতি নদীৰ ঘাটলৈ দৌৰে নে ?

কুঁচিয়া খোঁচা দি—(বৰকৈ শাৰীৰিক শাস্তি দি)—শাহুৱেকে আজি বোৱাৰীয়েকক **কুঁচিয়া খোঁচা দিলে**।

কুঁজৰ মূৰত কিল মাৰ—(কোনো মানুহৰ দুৰ্বল অংশত বৰকৈ মাৰ্)—**কুঁজৰ মূৰত কিল মামাবিবা** ; সেই আধা-মৰা মানুহটোক মামাখিবা।

কুঁজাত ধৰ্—(খেতি কৰিবলৈ ধৰ্)—চাকৰি এৰি তেওঁ **কুঁজাত ধৰি** খেতিয়ক হ'ল।

কুঁৱা-মুৱা—(কুঁৱলীৰ দৰে ডাঠ)—এনে **কুঁৱা-মুৱা** ধোঁৱাত ভাত খাব নোৱাৰি।

কুকুৰ ইন্দাই টাঙোন—(উপযুক্ত শাস্তি)—কেনে পালি এতিয়া ? আগতে টপ্‌টপনিত ঠাই নাই ; এতিয়া **কুকুৰ ইন্দাই টাঙোন** পাই সজ হৈছে।

কুকুৰ-কম্বলি—(অতি সামান্য কথাত লগাই থকা খৰিয়াল)—তইতে এইদৰে **কুকুৰ-কম্বলিখন** লগাই থাকি কি সুখ পাৱ ?

কুকুৰ চিকণ গিৰীহঁতৰ যশ—(তলতীয়া লোকৰ ভাল হলে গৰাকীৰে যশস্যা)—নিবাশ্ৰয় ল'ৰাটোৰ যদি ভাল হয়, তোমাৰেই যশস্যা। **কুকুৰ চিকণ হলে গিৰীহঁতৰে যশ।**

কুকুৰ-টেঙীয়া—(খিংখিঙীয়া ; সহজে খং উঠা। 'কুকুৰ-তেকীয়া'ও একে)—**কুকুৰ টেঙীয়া** স্বভাৱৰ বাবেহে মানুহে তেওঁক বেয়া পায়।

কুকুৰ-টোপনি—(তৎক্ষণাৎ সাৰ পোৱা টোপনি)—এই বুঢ়ীজনীৰ টোপনিটো **কুকুৰ-টোপনি** ; বাতি কোনোবাই চোতাল পালেই বুঢ়ীয়ে মাত দিয়ে।

কুকুৰ-দোৱা দি—(বৰ বেগাই আহ্) –দিনটো **কুকুৰ দোৱা দি** আছোঁ ; এতিয়া একো কৰিব নোৱাৰোঁ।

কুকুৰ-ধুলি—(অতি নগণ্য, ঘৃণিত প্ৰাণী)—সেই **কুকুৰ-ধুলিটোৰ** কথালৈ কাণ নকৰিব।

কুকুৰ-মৰণে মৰ্—(বৰ কষ্টেৰে আৰু ঘৃণনীয় অৱস্থাত মৰ্)—সি যেনে কুটিল আৰু চতুৰ-চৰহা, মৰিলে **কুকুৰ-মৰণে মৰিব।**

কুকুৰ-মোটোকা দি—(ঠেক ঠাইত বৰ কষ্টেৰে শো)—টোপনি আহক বা নাহক, এবাৰ **কুকুৰ-মোটোকা দিব** পাৰিলেও গাটো সৰি লাগিব।

কুকুৰৰ নেজ দীঘল হলে নিজে পাৰি বহ্—(নীচ প্ৰকৃতিৰ লোকৰ সুখ সম্পদ বাঢ়িলেও নিজেহে ভোগ কৰ্)—ওচৰ-চুবুৰীয়াৰ ইমান কষ্টতো তেওঁ পাৰিও সাহায্য নকৰে কিয় ? কাৰণ, **কুকুৰৰ নেজ দীঘল হলে নিজেহে পাৰি বহে,** আনক নবহুৱায়।

কুকুৰ-শাস্তি—(বৰ কষ্ট বা অসুবিধা)—গান চাবলৈ গৈ **কুকুৰ-শাস্তি** ভুগিলোঁ ; বহিবলৈ ঠাই এডোখৰকে নোপোৱা হেন পালোঁ।

কুকুৰা কাটি শপত খা—(ডাঙৰ শপত খা)—ৰখৰকৰাই **কুকুৰা কাটি শপত খাবলৈ** আগ বাঢ়িল।

কুকুৰাৰ ঠেং কাটি মঙ্গল চা—(আহোমৰ নিয়মে মঙ্গল চা)—বাইলুঙে **কুকুৰাৰ ঠেং কাটি মঙ্গল চাই** কলে, 'স্বৰ্গদেউ, শত্ৰুক আক্ৰমণ কৰিবৰ সময় হ'ল।'

কুকুৰী-কণা—(গধূলি পৰত চকুৰে নেদেখা ৰোগ)—এই ল'ৰাটো **কুকুৰী-কণা**; তাক বেলিয়ে-গোহৰে পঠাই দিয়া।

কুকুৰী পিটা দি—(নিদাৰুণভাৱে মাৰ্)—গৃহস্থে লগুৱাটোক **কুকুৰী পিটা দিলে**।

কুকুৰে আঠুৰ তলতহে কামোৰ্—(সামান্ত মানুহে সামান্ত অপকাৰহে কৰিবলৈ সক্ষম হ)—তাৰ যি ইচ্ছা, কৰক দিয়া; **কুকুৰে আঠুৰ তলতহে কামোৰে**।

কুকুৰে কামোৰ্ হৰালে দলিয়া—(সামান্ত মানুহৰ হাতত বৰকৈ লাঞ্ছিত হ)—'দুখৰে উপৰি দুখ পাবেৰতী, দুখৰে উপৰি দুখ; **কুকুৰে কামোৰে হৰালে দলিয়ায়**, কতো নিমিলয় সুখ।'

কুকুৰে মৈ টান্—(বৰ সৌভাগ্যৰ দিন উপস্থিত হ)—তইঁতৰ ঘৰত **কুকুৰেও মৈ টানে**; কাক নো ভয় কৰিবি?

কুকুৰে লাই পালে মূৰলৈ জঁপিয়া—(সামান্ত লোকক বৰকৈ প্ৰশ্ৰয় দিয়াত অনিষ্ট হ)—ল'ৰাটো উদ্ধত হোৱা দোষটো কাৰ? তুমি জানো জনা নাছিলা যে **কুকুৰে লাই পালে মূৰলৈ জঁপিয়ায়**?

কুটা কঢ়িয়া—(বাহ সাজি কণী পাৰিবলৈ খেৰ, জাবৰ আদি গোটা; খেৰ ব)—পাৰবোৰে **কুটা কঢ়িয়াব** লাগিছে; কণী পাৰিব।

কুটা ছিঙি এৰ্—(সকলো সম্পৰ্ক ত্যাগ কৰ্)—গিৰীয়েকে ঘৈণীয়েকক **কুটা ছিঙি এৰিলে**।

কুটি-খোৱা—(মহা কৃপণ)—এনে **কুটি-খোৱা** লাখ-পতি দেখিছা? ঘিঁউৰ চিচালৈ চাই চাই ভাত খায়।

কুটিল-কণ—(কুটিল প্ৰকৃতিৰ)—ল'ৰাটো যেনেহে **কুটিল-কণ**, বুঢ়া হলে যে কি হয়, কব পৰা নাই।

কুটুৰি থাক্—(সকাতৰ প্ৰাৰ্থনা কৰি থাক্)—তাক গৰুটো দিব লাগে বুলি সি এটা বেলা **কুটুৰি আছিল**; কৃপণে কিন্তু কেৰ্পাক দিও নাচালে।

কুঠাৰ জৰা দি—(অতি চোকা কথাৰে আক্ৰমণ কৰ্)—বুঢ়ীয়ে তেওঁক আজি **কুঠাৰ জৰা দিলে**।

কুঠাৰৰ জলাকো মমল্, বেজীৰ জলাকো মল্—(ধৰিব লগীয়া কথাত

ধৰিছি, ধৰিব নদীয়াত থৰ্)—কৃপণে পাই-পইচাটোকে যত্নত যেন ৰেখে; অথচ কেতিয়াবা মুঠিয়ে মুঠিয়ে ধন দলিয়াইও তৰণি নাপায়; তেনে মানুহে কুঠাৰৰ জলাকো নমনে, বেজীৰ জলাকো মনে।

কুঠীয়া ঠেহ—(নৰচৰ নকৰাকৈ পাতি থকা ঠেহ)—কি নো **কুঠীয়া ঠেহখন** পাতিলি? আজি ভাত নাখাৱ নেকি?

কুন্দত-কটা—(বৰ ধুনীয়া)—'নাকান্দিবি কইনাৰ মাক, জোঁৱাই **কুন্দত-কটা**।'

কুমটিয়ে খন্দা দি—(পেটত বৰকৈ ভোক লাগ্)—মোৰ পেটত **কুমটিয়ে খন্দা দিছে**; কি আছে, খাবলৈ দিয়া।

কুমটিৰ দৰে মুৰ উলিয়াব নোৱাৰ্—(আলৈ-আহুকাল আদিৰ বাবে বাহিৰলৈ ওলাই আহিবলৈ অক্ষম হ)—ধাৰত পৰি, তেওঁ **কুমটিৰ দৰে মুৰ উলিয়াব নোৱাৰা** হৈছে।

কুমাৰণীয়ে পঁইতা-চোবা নিয়া দি—(এজনে আন এজনক মন্ত্রমুগ্ধৰ দৰে কৰি লৈ যা)—আমাৰ মানুহকেইজনক তেওঁ আহি **কুমাৰণীয়ে পঁইতা-চোবা নিয়া দিলে**।

কুমাৰৰ চাক ঘূৰা দি—(বৰকৈ ঘূৰ্)—মোৰ মূৰটো আজি **কুমাৰৰ চাক ঘূৰা দিছে**।

কুমজেলুকা বোৱা দি—(অতিশয় লাহে লাহে যা)—এই দৰে **কুমজেলুকা বোৱা দিলে নো** কেতিয়া ঘৰ পাবাগৈ?

কুম্ভকর্ণৰ টোপনি—(বৰ দীঘলীয়া টোপনি)—কিনো **কুম্ভকর্ণৰ টোপনি** মাৰিছাহে, যে দিন-দুপৰলৈ শুই থাকা?

কুকং-কাবাং কৰ্—(অলপ নৰচৰ কৰ; সামান্য মনোযোগ দি)—আজি দুদিনমান দেখোন তেৱেঁ এই বিষয়ে **কুকং-কাবাং কৰিছে**।

কুৰু-পাণ্ডৱৰ যুদ্ধ—(ভয়াময়া যুঁজ)—তেওঁলোকৰ ঘৰত আজি বেলেগ হোৱা লৈ **কুৰু-পাণ্ডৱৰ যুদ্ধ** লাগিছে।

কুকলি পিট্—(১। বৰকৈ মৰিয়া। ২। বৰকৈ হাই-উৰুমি কৰি বন্দ কৰ্)—১। শাহুৱেকে বোৱাৰীয়েকক আজি **কুকলি পিটিলে**। ২। তহঁতে পঢ়া-শুনা কৰিবলৈ এৰি কিয় **কুকলি পিটিব** লাগিছ?

কুকুৰাৰ হাতৰপৰা পকচুৰীয়াৰ হাতত পৰ্—(এটা বিপদৰপৰা

তাঁতোকৈ ডাঙৰ বিপদত পৰ্)—নতুন জোৱানৰ দিনত বাইজে ঢুকনাৰ হাতৰপৰা পঞ্চমুখীয়াৰ হাতত পৰা যেনহে পাইছে।

কুলকে অষ্ট কৰ্—(বংশৰ দুৰ্নাম আন্)—এই কামেৰে তুমি আমাৰ **কুলকে অষ্ট কৰিলা।**

কুলাই পাচিয়ে মথৰা হ—(অপৰিমিত দুখকষ্ট হ)—বানপানীৰ পিছত বাইজৰ দুখ **কুলাই পাচিয়ে মথৰা হৈছে।**

কুলিৰ তিজা যেন হ—(ৰবৈকে ক'লা হ)—উত্তৰ-পশ্চিমে **কুলিৰ তিজা যেন হৈছে;** ৰবৈকে বৰষুণ দিব।

কুলিৰ বাহত কাউৰী বাহ্—(সম্পূৰ্ণ নিঃশব্দ কৰ্)—কলেৰা লাগিবৰে-পৰা, সাঁজ লাগিলেই এইখন গাঁৱত **কুলিৰ বাহত কাউৰী বহা হয়;** চিঞৰি মৰিলেও কাৰো একাৰাৰ মাত নোপোৱা।

কুৱাঙে নাড়ী ছুৱা দি—(কুৱাং—বাং-কুকুৰ; ই বৰ হিংস্ৰক জন্তু। তাৰপৰা, কৃপণ। অতি কৃপণ স্বভাৱৰ মানুহৰ দৰে আচৰণ কৰ্)—বুঢ়াটো কম মানুহ নহয়; নাই বুলিলেও নেৰে; **কুৱাঙে নাড়ী ছুৱা দিয়ে।**

কুশ কাটি (বা ছিণ্ডি) দি—(সম্পূৰ্ণকৈ সকলো সম্বন্ধ ত্যাগ কৰি ছোৱালী দান কৰ্)—'কুশ কাটি দিয়া, কুশ কাটি দিয়া, তই বৰ সাদৰৰ ভাই।'

কুশৰ আগেদি খালেও খোৱা হ—(সামান্য খালেও খোৱাৰ নাম হ)—ভোঁট খোৱা মহা পাপ; তাক **কুশৰ আগেদি খালেও খোৱা হয়।**

কেঁকো-জেকোকৈ—(বৰ গধুৰ বস্তুৰ ভৰত কুঁজা হৈ)—বুঢ়াই **কেঁকো-জেকোকৈ** ভাৰখন লৈ আহিছিল।

কেঁকোৰা খুঁটাক বাৰ-মুখে লগা—(দুষ্ট মানুহে সাঁৰৰ নোৱাৰাকে জব্দ কৰ্)—তাক যদি টকা লাগে, মাটিখিনি লিখি দিব কৰা; তেতিয়াহে টকা দিবা। **কেঁকোৰা খুঁটাক বাৰ-মুখেহে লগাব** লাগে।

কেঁকোৰা খোলা দি—(সমূলকে খুলি খা; সমূলি নষ্ট কৰ্)—বুঢ়াই কলে, 'তইতে মোক **কেঁকোৰা খোলা দি** খালি; আৰু কি পাবলৈ বিচাৰিছ?'

কেঁকোৰা-গাঁত বিচাৰ্—(ভয়ত পলা—ব্যঙ্গাৰ্থত)—তোমাৰ ভয়ত **কেঁকোৰা-গাঁতহে বিচাৰিব** লাগিল দেখিছোঁ।

কেঁকোৰ-গেঁথোৰ কৰ্—(কোনো বিষয়ত কিছু অসম্মতি বা আপত্তি কৰ্)—এইখিনি সাহায্য দিবলৈ আপুনি **কেঁকোৰ-গেঁথোৰ** নকৰিব।

কেঁকোৰাই চেপা দি—(টানকৈ চেপি কষ্ট দি)—কৃপণে ধনৰাটোক **কেঁকোৰাই চেপা দিছে।**

কেঁকোৰা-মকৰাৰ দৰে লাগি থাক্—(নিজৰ নানা কষ্ট বা ক্ষতি স্বীকাৰ কৰিও কোনো কামত লাগি থাক্)—কামটোত লাগিলোঁ যেতিয়া, আনে এৰা দিলেও মই **কেঁকোৰা-মকৰাৰ দৰে** শেষলৈ **লাগি থাকিমেই।**

কেঁকোৰা-মুঠিত ধৰ্—(নাঙল লৈ খেতি কৰিবলৈ ধৰ্)—বহুত বামুণেও **কেঁকোৰা-মুঠিত ধৰিবলৈ** আগুৱাইছে।

কেঁকোৰাৰ খোলা যেন হ—(ভোক বা নৰিয়াত পেট চেপেটা খাই যা)—ৰাতি তই ভাত খোৱা নাছিলি নেকি? পেটটো দেখোন **কেঁকোৰাৰ খোলা যেন হৈছে।**

কেঁচা আলিত ভৰি নিদি—(কাৰো সামান্য অপকাৰো নকৰ্)—আমি কেতিয়াও কাৰো **কেঁচা আলিত ভৰি দিবলৈ** যোৱা নাই; তথাপি আনে হিংসা কৰে কিয়?

কেঁচাই-খোৱা—(খৰ উগ্ৰ বা খঙাল প্ৰকৃতিৰ)—সেই **কেঁচাই-খোৱাটোক** নামাতিবা; তোমাকে খাব।

কেঁচা কিল খা—(মাৰত বৰকৈ কষ্ট পা)—তই যে **কেঁচা কিলবোৰ খাই** মৰিছ, গিৰীয়েৰৰ কথা কৈ নিদিয় কিয়?

কেঁচা ৰণত পৰি মৰ্—(নিশ্চিত মৃত্যু জানিও আগুৱাই গৈ মৰ্)—**কেঁচা ৰণত পৰি মৰাটো** কম সাহসৰ কথা নহয়।

কেঁচু এবাৰ গাঁতৰপৰা ওলালে সোমাব নোৱাৰ্—(দুৰ্বল লোকে এবাৰ কোনো সুবিধা এৰি দি পুনৰায় তাক নাপা)—তুমি এই মাটি বেচি এই টকাৰেই কিছুদিন পিছত আকৌ ভাল মাটি কিনিম বুলিছা হয়, ভাবি চাবা—**কেঁচু এবাৰ গাঁতৰ-পৰা ওলালে, সোমাব নোৱাৰে।**

কেঁচু খান্দোতে সাপ ওলা—(সামান্য লাভৰ আশা কৰোঁতে ডাঙৰ বিপদ হ)—**কেঁচু খান্দোতে সাপ ওলাল;** পকা আম পাৰোঁতে ভৰিখন ভাঙিলোঁ।

কেঁচু গাতত সোমা—(শত্ৰু আদিৰ হাতৰপৰা সাৰি যা)—তাক এৰি দিলা; এতিয়া বিচাৰি ক'ত পাবা? এবাৰ **কেঁচু গঁাতত সোমালে** তাক পোৱা টান।

কেঁচুটো হ—(শক্তিহীন হৈ আনৰ বশ হ)—ঘৰতহে টমটমাইছ; বাহিৰ ওলালে এতিয়াই **কেঁচুটো হবি**।

কেঁচুত শগুণ পৰ্—(ডাঙৰ মানুহে সামান্য বস্তুলৈ লোভ বা নজৰ কৰ্)—**কেঁচুতো শগুণ পৰে**; চাকৰটোৱে ঘৰণী বাই দুটা পুঠী মাছ পালেও হাকিমে তাৰে এটা লৈ যায়।

কেঁচু মাৰ্—(বৰকৈ তিতা লগা কথা ক)—মিঠা মুখে আজি তেওঁৰ **কেঁচু মাৰিছোঁ**।

কেঁচু-লগা (বৰ দুৰ্বল স্বাস্থ্যৰ)—ল'ৰাটো সৰুৰেপৰা বৰ **কেঁচু-লগা** চেহেৰাৰ।

কেঁত কৰ্—(কষ্ট পোৱাৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰ্)—সি গছৰপৰা পৰাত আমি আটাই ধৰিলোঁ; কিন্তু সি **কেঁতকে নকৰিলে**।

কেঁত কৰে—(অকস্মাৎ কামোৰ মাৰি ধৰি)—কুকুৰটোৱে **কেঁত কৰে** হাঁহটো লৈ গ'ল।

কেঁৰা কুঁজা ভাঙ্—(কোনো কাৰ্যৰ আসোঁৱাহ-বিসোঁৱাহ গুচা)—**কেঁৰা-কুঁজা ভাঙি** ভোজ খাওঁতে ৰাতি পুৱাল।

কেঁৰা দুপৰীয়া—(থিয়-দুপৰীয়াৰ অলপ আগৰ সময়)—এই **কেঁৰা-দুপৰীয়া** যাব নালাগে, খাই-বৈ জিৰাই-শঁতাই যোৱা।

কেঁৰা লাগ্—(কেণা লাগ্; আঁৰ লাগ)—কামটো কৰোঁ বোলোঁতে মাজতে **কেঁৰা লাগিল**; এৰি পেলালোঁ।

কঁহা তামোলৰ চূণ নিদি—(বৰ কিপিণালি কৰ্)—তেওঁ কাকো **কেঁহা তামোলৰ চূণখিনিও নিদিয়ে**; কালৈ ধন সাঁচিছে, কব নোৱাৰোঁ।

কেও-কিছু নোহোৱা—(নিৰাশ্ৰয় আৰু সম্বলহীন)—তাক **কেও-কিছু নোহোৱা** বুলি নাভাবিবা; আন নহলেও মই আছোঁ।

কেঞা-আঙুলিৰ সমান নহ—(বা জোৰ নৰ নোৱাৰ্)—(সমুলি সমকক্ষ নহ)—'স আপোনাৰ **কেঞা-আঙুলিৰো সমান নহয়**; এনে স্থলত নো সি যুঁজিব আহিব লাগে নে?

কেটাই-কেকেৰীয়া—(কেট্‌কেটাই থকা ; অলপতে খং উঠা)—ধৰিয়াকপৰা উঠাৰ পিছত তেওঁ আগতকৈও বেছি **কেটাই-কেকেৰীয়া** হ'ল ; মাতিবই নোৱাৰি।

কেটেঙা-হুলা—(নৰিয়া আদিত ধৰকৈ দুৰ্বল হোৱা আৰু সহজতে খং উঠা)—সেই **কেটেঙা-হুলাটোক** নামাতিবা।

কেটেৰ-কেতেৰ—(কটু বাক্য ; বেজাৰ লগোৱা মাত)—আমি দুখিনলৈ আছোঁ ; আমাক **কেটেৰ-কেতেৰ** কৰিলে মনত দুখ লাগে।

কেতৰ-ক'লীয়া—(ভুতৰ দৰে ; অতিশয় ক'লা)—তাৰ দৰে **কেতৰ-ক'লীয়া** মানুহ ক'তো দেখা নাই।

কেত্‌-সন্ধানে—(ক্ৰিয়াবি ; সম্ভৱতঃ)—**কেত্‌-সন্ধানে** তেওঁ এতিয়ামানে পালেগৈ।

কেনে বুলি চিনি নাপা—(কেনে প্ৰকৃতিৰ, তাক নাজান্)—মোক **কেনে বুলি চিনি পোৱা নাই** হব পায়,—আজি তোক এশিকনি দিছে এৰিম।

কেন্দীয়াৰ সহস্ৰ ঠেং থাক্—(বাহিৰত নিৰাশ্ৰয় যেন দেখিলেও ভিতৰি যথেষ্ট শক্তিমান্ হ)—**কেন্দীয়াৰো সহস্ৰ ঠেং আছে ;** মাউৰাটোৰ হৈ মাতোতাও মেলত ওলাল।

কেপ-কৰা—(খাবলৈ থাকিবলৈ নোহোৱা বাবে আনৰ ঘৰত চাপি থকা কেলেহুৱা মানুহ)—সেই **কেপ-কৰাটোৱে** কেপ্‌কেপনি শুনচোন।

কেপা-কানি—(আফুৰ আঠা টুকি বা সানি ৰখা ফটাকানি)—কানীয়াৰ পক্ষে **কেপা-কানি** ডুখৰিয়েই আছিল আটাইতকৈ মূল্যবান সম্পত্তি।

কেপেৰা-লাখুটি—(পেং-লাখুটি ; মানুহে তাৰ ওপৰত উঠি খোজ কঢ়া দুডাল লাখুটি)—**কেপেৰা-লাখুটিৰে** সেই ডেকাজনে কেনেকৈ দৌৰিব, চাবা ৰ'বা।

কেৰ-পাক দি (বা কৰি) চা—(ভ্ৰূক্ষেপ কৰ ; গণ্য কৰ্‌)—মই ইমান কৈছোঁ ; কিন্তু তুমি যেখোন **কেৰ-পাক কৰিয়েই চোৱা নাই**।

কেৰাহি কৰ্‌—(সামান্যভাৱে গণ্য কৰ্‌)—মোৰ কথালৈ সি **কেৰাহি কৰিছে** জানো ?

কেৰেলাতকৈ গুটি দীঘল হ—(মূল বস্তু বা বিষয়তকৈ আনুষঙ্গিক বস্তু বা বিষয়টো গুৰুতৰ হ)—কুৰি টকাৰ মোকৰ্দমাত পাঁচ শবো বেছি খৰচ হ'ল ; **কেৰেলাতকৈ গুটি দীঘল হব** বুলি ভবা নাছিলোঁ।

কেঁজি-কেম্বেলি—(কামলৈ আওকাণ কৰি যেনেতেনে কৰা কাজিয়া বা হাই-উৰমি)—**কেজি-কেম্বেলি** কৰি ৰাতি কৰিলা ; কামটো আধৰুৱা হৈ থাকিল।

কেলেং মেলেং হ—(ভোক, পিয়াহ, পৰিশ্ৰম আদিত বৰকৈ দুৰ্বল হ)—এদিন লঘোন থকিয়েই ইমান **কেলেং মেলেং হলা** নে ?

কেলেপা লাগ্—(বৰ কষ্টেৰে কাল কটা)—খাবলৈ নাপাই মানুহ কেইটা **কেলেপা লাগিছে** ; তাতে পানীয়ে ঘৰ ডুবালে।

কেৰাৱ কৰ্—(ডাঙৰ মানুহৰ ঘৰত গোলামৰ দৰে খাটি থাক্)—তেওঁৰ ঘৰত কিমান মানুহে **কেৰাৱ কৰি** থাকে, তাৰ লেখ-জোখ নাই।

কেহৰাজ-বটা যেন হ—(বৰ ক'লা হ)—কথাটো শুনি তেওঁৰ মুখ **কেহৰাজ-বটা যেন হ'ল**।

কোঁচ খা—(১। সঙ্কুচিত হ। ২। নিৰুৎসাহ)—১। ধুলে কাপৰখন **কোঁচ খাব**। ২। তেওঁৰ কথা শুনি মনটোৱে **কোঁচ খালে**।

কোঁচাই-গৰকি আন্—(শস্য আদি চপা)—আহু ধানৰ হিচাপ এতিয়া নকৰিবা ; **কোঁচাই-গৰকি আনিলেহে** অনা বুলি কবা।

কোঁহ্ কোহাই উঠ্—(অসম্মতি বা অসন্তোষ প্ৰকাশ কৰ্)—চাদা তুলিবলৈ ডেকাসকল অহা দেখি কৃপণে **কোঁহ্ কোঁহাই উঠিল**।

কোকামলে পি—(চুহাৰপৰা বৈ যোৱাৰ নিচিনাকৈ শব্দ কৰি ; কোক্ কোক্কৈ পি)—তাইৰ বৰ পিয়াহ লাগিছিল ; পানীলোটা **কোকামলে পিহে** শান্তি পালে।

কোটি-কলীয়া—(চিৰকলীয়া ; অকহি-যুগীয়া)—**কোটি-কলীয়া** ৰীতিনীতি-বোৰ আজি এৰিবৰ সময় হ'ল।

· **কোদাল শালোঁতে মাহৰ বতৰ যা**—(কোনো কামলৈ আগ-যোগ কৰি থাকোঁতে কাম কৰাৰ সময় উকলি যা)—গান চাবলৈ বুলি সাজ-কাছ কৰোঁতেই দেখোন **'কোদাল শালোঁতে মাহৰ বতৰ যায়** যেন পাইছোঁ।

কোনে বোলে ক'লৈ যায়—(অলপ সময়ো নথকা, তৎক্ষণাৎ)—তুমিও উঠি গ'লা ; ইফালে, কোনে বোলে ক'লৈ যোৱা, বেমাৰীৰ অৱস্থাও সাংঘাতিক হৈ উঠিল।

কোবত-কোবে—(দোপত-দোপে ; ক্ৰমে) বানপানী **কোবত-কোবে** বাঢ়ি আহিছে।

কোবত জোনাকী উকৰা—(বৰ ডাঙৰকৈ কোবাই বিতত কৰ্)—

পিৰীয়েকে কোনও বৈৰীয়েকৰ **জোনাকী উকৱালে**; তাতহে তাইৰ তং আছিলে।

কোবাই মৰা জৰাই কৰা—(অতিশয় উগ্ৰ আৰু অমানুষিক প্ৰকৃতিৰ)—সেই **কোবাই মৰা জৰাই কৰা** মানুহটোলৈ ছোৱালীজনী নিদিবা।

কোবা-কুবি—(হাই-কাজিয়া)—তোমালোকে ভায়ে ভায়ে **কোবা-কুবি** কৰি থাকা; মই আহিলোঁ।

কোমল-চাউল—(বোকা-চাউল)—অসমীয়া মানুহে **কোমল-চাউলেৰে** জলপান খোৱা দেখি অনা-অসমীয়া মানুহে আচৰিত মানে।

কোৰ মাত্—(যি কাম কৰিলে নৰিয়া হয়, তেনে কাম কৰ্)—আনক চিকুটি থাকিব নাপায়; তেনে কৰিলে **কোৰ মাতি** অনা হয়।

কোৱা বাজ্—(সাঙী কৰি ল)—কাঠডোখৰ দহজনমানে **কোৱা বাজিহে** নিব পাৰিবা।

কোৱা-মুঠীয়াকৈ ধৰ্—(কোনও ধৰাৰ নিচিনাকৈ টানকৈ মুঠি মাৰি ধৰ্)—বাঁহডাল **কোৱা-মুঠীয়াকৈ ধৰা**, চাবা যেন নিপিছলে।

কোলাই-বোকাই কৰি—(নানা কষ্ট খাই বিশেষ যত্নেৰে)—মাক মৰিলত বুঢ়াই ল'ৰাছোৱালীহঁতক **কোলাই-বোকাই কৰি** তুলিলে।

কোলাৰ কাকত—(বাতৰি-কাকতৰ লগত দিয়া অতিৰিক্ত কাকত; ক্ৰোড়-পত্ৰ)—আজিৰ 'নতুন অসমীয়া'ৰ লগত এখন **কোলাৰ কাকত** আছে।

কোলাৰটো এৰি পেটৰটোলৈ আশা কৰ্—(বৰ্তমান সম্বলৰ কথা এৰি ভৱিষ্যতলৈ আশা পালি থাক্)—তেওঁ আশাবাদী হলেও **কোলাৰটো এৰি পেটৰটোলৈ আশা** নকৰে।

কোৱাৰি চেলেক্—(নিৰাশ বা নিৰুপায় হ)—আমি খাই শেষ কৰিলোঁ; তুমি এতিয়া **কোৱাৰি চেলেকা**; নহলে আঙুলিৰ মূৰকে খোৱা।

কোৱাত কৈ বাতৰি দি—(যেনে তেনে উপায়ে বাতৰি পঠা)—তেওঁ মোৰ ইমান আপোন যে **কোৱাত কৈ বাতৰি দিলেও** আহিব।

কৌৰৱৰ লোণ খাই পাণ্ডৱৰ গুণ গা—(অকৃতজ্ঞ হ)—তুমি মোৰ আশ্ৰয়ত থাকি মোৰে বদনাম ৰটিছা; **কৌৰৱৰ লোণ খাই পাণ্ডৱৰ গুণ গোৱাটো** উচিত নে?

থ

থঁৰা দা জোকাৰ্—(দুৰ্বলী মানুহে ভয় দেখুওৱা)—তোৰ নিচিনা ছাল-ছিগা ডিকহটোৱে **থঁৰা দা জোকাৰি** মোক ভয় দেখুৱাব নোৱাৰিবি।

থঁৰা-থুন—(নিজ ভাল ভাবিলেও ত্ৰুটিযুক্ত থুন)—তোমাৰ এই **থঁৰা-থুনে** দেখি মানুহে হাঁহিব।

থঁৰা-নকা—(চুটি নাক থকা)—তেওঁক **থঁৰা-নকা** বুলি নাবাহিবা; তেনে গুণী ডেকা কাচিৎহে মিলে।

থঁৰা-বাঁৰী—(নিৰাশ্ৰয়া বিধৱা)—এই **থঁৰা-বাৰীজনীৰে** পৰাখিতাপ চোৱাঁ।

থঁৰা-মুৰা—(আগ-গুৰি কটা; নেজ-মূৰ নথকা; ডাল-পাত নোহোৱা)—এই **থঁৰা-মুৰা** নাওখনেৰে মই কি কৰিম?

থকৰা-মুকুটি—(হাতৰ মুঠি মাৰি বুঢ়া আঙুলিৰ মূৰেৰে গালত মৰা খুন্দা)—তাই তোমাৰ কি কৰিছিল যে **থকৰা-মুকুটিটো** মাৰিলা?

থকা-খুন্দা—(উথনা-উথলি)—'পাছে জানো ঘৰত লাগয় **থকা-খুন্দা**।'

থকা-মকা—(নবালবিত হোৱা বিশৃঙ্খল বা ভ্ৰম)—বিয়াৰ দিনা এসোপা কাকত পঠোৱাটো হয়; মযো **থকা-মকাত** ক'ত চহী দিলোঁ কব নোৱাৰিলোঁ।

থং জাৰ্—(ৰবকৈ থং কৰ্)—অন্যায়ৰ প্ৰতিকাৰ কৰিব নোৱাৰি মিছাকৈ **থং জাৰিলে** কি হব? ছোৱালীজনীৰ গাত দোষ নাই।

থঙত অগ্নিশৰ্মা হ—(ৰবকৈ থং প্ৰকাশ কৰ্)—মোৰ কথা শুনি তেওঁ **থঙত অগ্নিশৰ্মা হৈ** উঠিল।

থঙত নিজৰ মঙহ নিজে খা—(থঙত মতলীয়া আৰু বিহ্বল হ)—কোনো প্ৰতিকাৰ কৰিব নোৱাৰি পিতাকে **থঙত নিজৰ মঙহ নিজে খাবলৈ** ধৰিলে।

থঙত পেট কাটি শুকনিত ছমাহ নি—(থঙত মতলীয়া হৈ কোনো অনিষ্ট কৰি নিজে কষ্ট পা)—থঙত ঘৰটোকে কাটি পেলাইছিলা; **পেট কাটিছিলা**, এতিয়া **শুকনিত ছমাহ নিয়া**।

খং খাব-কৰিব নাজান্‌—(খং সকলোৰে থকা হেতুকে আনৰপৰা অনাৰ প্ৰয়োজন নহয়)—খং কোনোৱে খাব কৰিব নাজানে; তোমাৰো আছে; তুমি অনৰ্থকহে খং কৰিছা।

খং মাৰে চণ্ডাল—(খং উঠিলে মানুহ চণ্ডাল-প্ৰকৃতিৰ হয়)—খং মাৰে চণ্ডাল; জানি শুনি খং কৰি নীচতাৰ পৰিচয় দিয়া কিয়?

খং-মাহ্‌না—(মাহ্‌না=ঠেহ, অভিমান। খং-ৰোহ)—যদি যাব নোৱাৰা খং-মাহ্‌না নকৰিবা।

খং-শিঙা বজা—(বিপদৰ সংকেত দি)—কোনো বিপদ্‌ ওচৰ চপা দেখিলে খং-শিঙা বজাবলৈ গহৰীয়াক কোৱা হৈছে।

খং সাৰ্‌—(খঙৰপৰা উদ্ধাৰ হ)—মই নাহিলোঁ হয়; তোমাৰ খং সাৰিব-লৈহে আহিছোঁ।

খঙে চুলিৰ আগ পা—(ৰৰকৈ খং উঠ্‌)—টকা নাপাই তেওঁৰ খঙে চুলিৰ আগ পালেগৈ।

খচি-ফেনেকি চা—(হাত বা শৰীৰে তল-ওপৰকৈ ভালকৈ খোহাৰি চা)—বোকাবোৰ খচি ফেনেকি চোৱাঁ, লোটাটো আছেই।

খটীয়া পাছ জঁপিয়া দি—(লেৰা-লেপেৰাকৈ জঁপিয়াই থাক্‌)—মহৰ কামোৰত ৰাতি গৰুবোৰে খটীয়া পাছ জঁপিয়া দি আছিল।

খণ্ড-পুষ্প—(বৰ ধৰতকীয়া)—ল'ৰাটো সৰু হলেও কামত বৰ খণ্ড-পুষ্প।

খত-কবীয়া—(খত বা দলিল সম্পাদনৰদ্বাৰা চুক্তিবদ্ধ)—মই তেওঁৰ বাপেকৰ কালৰ খত-কবীয়া বান্দী নহয় বুলি কলা।

খত-বান্ধ কৰ্‌—(অমান্তি মানুহক ৰৰকৈ ধৰি মেলি শাস্তি কৰ্‌)—কত খত-বান্ধ কৰাতহে তেওঁ ৰৰঙণিখিনি দিলে।

খত-বান্ধ দি—(দলিলেৰে বন্ধাৰ দৰে বান্ধ বা চেপত পেলা)—তাক এইবাৰ মহাজনে খত-বান্ধ দি ধৰিছে, সাৰিব কেনেকৈ?

খতম কৰ্‌—(নীলামৰ বস্তু শেষ-মূল্যত দি)—মাটিডোখৰ কিমান টকাত খতম কৰিলা?

খতৰ খা—(নিজৰ কথাতে অসাৱধানতাৰ বাবে মাটি খা)—এনেকৈ খতৰ খোৱাতকৈ অলপ সাৱধান হৈ কথা কোৱাই ভাল।

খৰীয়া-কাপোৰ—(একুৰে তুল থকা বীজল, আৰু তুলোৱোঁৱা কৰি লব পৰা কপাহী কাপোৰ)—তোমাৰ **খৰীয়া-কাপোৰখন** দেখি ভাল লাগিছে; এই কাপোৰ আজি কালি দেখিবলৈকে নোহোৱা হ'ল।

খতীয়া-খুঁচৰীয়া—(খতিয়ে খুঁচৰি উলিওৱা, অৰ্থাৎ সৰু-সুৰা; অনাৱশ্যকীয়)—**খতীয়া-খুঁচৰীয়া** কথাবোৰ এৰি দিয়া; মূল অভিযোগটোৰ বিচাৰ কৰা।

খতীয়া-পাখি—(খতিৰ দৰে আকৃতিৰ সৰু পাখি)—পাৰবোৰ বেছি ডাঙৰ হোৱা নাই; মুঠে **খতীয়া পাখিহে** আহিছে।

খন্দ মাৰ্—(খেতিৰ এটা বতৰ টিকি থকা কৰ্)—মাঙলখন মুঠে **খন্দ মাৰিব** পৰাহে হ'ল।

খন্দ মাৰি দি—(এটা নিৰ্দিষ্ট সময় বান্ধি, বিশেষকৈ এটা বতৰলৈ মাটি খাবলৈ দি)—মোৰ মাটি পুৰা তেওঁক **খন্দ মাৰি দিলোঁ**।

খন্দা-ছিগা—(সীমা আদিৰে পৃথক্ হৈ থকা, লগা-লগি হৈ নথকা)—এনেকৈ **খন্দা-ছিগা** খেতি কৰি চম্ভালিবা কেনেকৈ?

খন্দিয়াই সোধ্—(গোপন কথা জানিবলৈ খণ্ড খণ্ডকৈ ফঁহিয়াই প্ৰশ্ন সোধ্)—সমজুৱাসকলে ভিকহুটোক **খন্দিয়াই সুধিবলৈ** ধৰিলে।

খপি সোধ্—'খন্দিয়াই সোধ্' চোৱা।

খপুৰা বা—(আগে নেদেখাকৈ, চাপৰ হৈ মাটিত হাতেৰে খেপিয়াই, চোৰ বা শত্ৰু ধৰিবলৈ আগ বাঢ়্)—আমি সেই নিশা বাৰীৰ মাজেদি **খপুৰা বাই** গৈ চোৰটো ধৰিলোঁ।

খবৰা-খবৰি—(পৰস্পৰ বাতৰি লোৱা কাৰ্য)—খবিয়া কেনে হয় **খবৰা-খবৰি** কৰিবা।

খৰ-উশাহ ধৰ্—(মৰকৈ ভাগৰি বা মৰিবলৈ ওলাই বেগাই উশাহ ল)—গৰুটোৱে **খৰ-উশাহ ধৰিছে**, মৰেহে।

খৰ খাই পৰ্—(ভ'ৰ ওপৰলৈ কৰি লুটি খাই পৰ্)—ল'ৰাটো মুখৰ আগতে **খৰ খাই পৰিল**, আমি চক খাই উঠিলোঁ।

খৰ-খেদা কৰ্—(বেগাবেগি কৰ্)—**খৰ-খেদা কৰি** আহিবা, ৰাতি হৈছে।

খবচি মোহোৱা কৰ্—(ত্ৰুটি বা অসম্পূৰ্ণ অংশ মোহোৱা কৰ্)—টেঙাটো পিটিকি **খবচি মোহোৱা কৰা**।

খৰচি মাৰ্—(যাকী অৱধাকৈ কৰ্)—যি কামকে কৰা, **খৰচি মাৰি** কৰিবা।

খৰ টান্—(বৰষুণৰ অভাৱ হ)—এইবাৰ বৰষে **খৰ টানিলে**; খেতি হব কেনেকৈ?

খৰম-খুৰীয়া—(ভৰিৰ তলুৱাৰ মাজভাগ মাটিত নলগা)—ছোৱালীজনীৰ ভৰিদুখন **খৰম-খুৰীয়া**।

খৰ মাৰ্—(১। 'খৰ টান্' চোৱা। ২। ওপৰলৈ ভৰি তুলি বাগৰ মাৰ্)—১। বাৰিষা এনেকৈ **খৰ মাৰিলে** খেতিৰ হাহাকাৰ হয়।

খৰ-মিহলি—(সান-মিহলি; খেলিমেলি)—মজিয়াত বস্তুবোৰ **খৰ-মিহলিকৈ** কেইদিন থবা?

খৰৰ দৰৱ খুখুন্দত ঘঁহ্—(কোনো বস্তুৰ অপপ্ৰয়োগ কৰ্)—**খৰৰ দৰৱ খুখুন্দত ঘঁহিলে** লাভতো নহয়েই, লোক্চান হোৱাৰো আশঙ্কা আছে।

খৰলি খা—(বৰ কষ্টেৰে বাস বা প্ৰবাস কৰ্)—আজি অত দিনে যে **খৰলি খাই** আছোঁ, কোনেনো খবৰ লৈছে?

খৰলি-পাক—(ঠাইতে বেগাই ঘূৰি মৰা পাক)—বুঢ়ায়ে **খৰলি-পাক** মাৰি বলকিবলৈ ধৰিলে।

খৰলি পিট্—(বৰকৈ অসুখ অশান্তি প্ৰকাশ কৰ্; ধুম-ধুপাল কৰ্)—তেওঁৰ মুখ দেখি বুঢ়ায়ে **খৰলি পিটিব** লাগিছে।

খৰিকা-চুঙা—(দাঁত খৰিকিয়া খৰিকা থোৱা চুঙা)—মানুহে খৰিকা লবলৈকে এৰিলে, **খৰিকা-চুঙাৰে** কি কৰিবা?

খৰিকাত জি—(শলাৰে মাছ বা মঙহ বিন্ধি জুইৰ তাপত সিজা। 'বিন্ধিত দিয়া'ও একে)—**খৰিকাত জি** মাছ বহুতে খায়।

খৰিকা-বাৰি—(নঙলাত পথালিকৈ দিয়া ডাং)—যাওঁতে **খৰিকা-বাৰিডাল** দি যাবা।

খৰিকা ল—(খোৱাৰ পিছত মুখ ধোওঁতে খৰিকাৰে দাঁত পৰিষ্কাৰ কৰ্)—আজি কালি মানুহে **খৰিকা লবলৈ** এৰিলেই।

খৰিকা লগা—(মুগাৰ কণী আৰু নকৈ লগা পলু থকা খৰিকা চোম গছত আঁৰি দি)—আমি আজি কালি মুগা নেমেলোঁ; কেনেকৈ **খৰিকা লগায়**, ক'ত দেখিবা?

খৰি কাট্—(১। জুই জ্বলাবলৈ খৰি, গছ আদি কাট্। ২। মৰা শ' পুৰিবলৈ খৰি কাটি ছিঙি উলিওৱা)—১। আমি হাবিলৈ **খৰি কাটিবলৈ** গৈছিলোঁ। ২। বুঢ়ী মৰে বুলি আমি **খৰি কাটিবলৈ** গলোঁ।

খৰি চা—(হাবি বা বাৰীত খৰি বিচাৰ্)—ল'ৰা ছুটাই বাৰীত **খৰি চাই** ফুৰোঁতে বাঘ এটা দেখিলে।

খৰি দে—(মৰা শ' পোৰ্)—বুঢ়ীক **খৰি দিবলৈ** ময়ো গৈছিলোঁ।

খৰি লোৰ্—'খৰি চা' চোৱা। 'অৰণ্যৰ পশি সজ্জি, **খৰি লুৰি** বোজা বান্ধি।'

খকৰা উঠ্—(খকৰা = খলপা, খাপ, পুৰুষ। সাকৰা খাপ শেষ হ)—বছৰি একো খেতি কৰি থকাত মাটিডোখৰৰ **খকৰা উঠিল**। আমাৰ বংশৰ **খকৰা উঠিল**; এজনো বুদ্ধিমান ল'ৰা নাই।

খকৰা পৰ্—(গছবোৰ, বুঢ়া আৰু মাটি নীৰস হোৱা বাবে অধিক খাৰযুক্ত আৰু আকৃতিত সৰু হ—বেঙেনাত খাটে)—এতিয়া বেঙেনা **খকৰা পৰিছে**; এইবোৰ কিয় আনিলা?

খৰে খা—(১। খৰ ৰোগে ধৰ্। ২। খৰৰ খজুৱতিত অস্থিৰ হোৱাৰ দৰে ব্যগ্ৰ বা অতিষ্ঠ হ)—১। তোমাক দেখোন **খৰে খালে**; দৰৱ নলগোৱা কিয়? ২। ৰবিচোন, যাব লাগিছোঁ। তোক নো কি **খৰে খালে** যে উশাহ নোপোৱা হলি?

খৰে পৰ্ (বা ধৰ্)—(পুষ্টিকৰ খাদ্যৰ অভাৱত পেটত অজীৰ্ণ ভাৱ হ)—তোমাৰ এইটো আচল পেটৰ অসুখ নহয়; **খৰে পৰা** যেন হৈছে।

খৰ্ব-নিখৰ্ব—(বৰ চোকা; বৰ উদ্যোগী)—তোমালোক ডেকা মানুহ, **খৰ্ব-নিখৰ্ব** হব লাগে। তেহে কাম সিজে।

খলক-ধ্বনি—(বৰ ডাঙৰ হাই; কোলাহল)—যোৱা ৰাতি সেই গাঁৱত কি **খলক-ধ্বনি** লাগিছিল?

খলক-লগা—(কোলাহল কৰ্)—বুঢ়ীয়ে কথাটো শুনিয়েই গাঁৱত **খলক লগালে**।

খল্খল্ কৰ্—(ঈৰ্ষাত ছটফুটি কৰ্)—তোমাৰ সৌভাগ্যত সিহঁতে **খল্খল্ কৰিছে**।

খলপা বাজ্ (বা মাৰ্)—(শুকাই খলপ হ)—তেজে-পুঁজে **খলপা বাজিছে**, ধুই দৰৱ লগোৱা।

খলিত নহয়—(ব্যৰ্থ বা নিষ্ফল নহয়)—সন্ন্যাসীৰ শাও **খলিত নহ'ল,** সিদিনাই সদাগৰৰ নাও ডুবিল।

খলি পোত্—(থাকিবলৈ নিগাজীকৈ ঠাই কৰি ল)—দুই এদিনৰ পিছত সি ভালকৈ **খলি পুতি** বহিল।

খলি ল—(সহজে অহা-যোৱা কৰ ; থাকিবলৈ ঠাই ল)—তই এই গাঁৱত **খলি ললি** নেকি ? পুৱাৰপৰা ৰাতিলৈকে দেখোন ইয়াতেই থাক।

খলিহা-যখে ধৰ্—(বৰকৈ খীণাই যা)—বুঢ়ীয়ে মঙ্গল চাই কলে, 'বোৱাৰীজনীক খলিহা-যখে ধৰিছে।'

খল্‌ডি-খোৱা—(অতি দৰিদ্ৰ অৱস্থাৰ)—তহঁতৰ এনে **খল্‌ডি-খোৱা** গৃহস্থালী নে, যে একঠা শালি-চাউলো ঘৰত নাই ?

খহনীয়া দে—(আনৰ ঘৰত চপনীয়া হৈ থাক্—এনে মানুহে আনৰ গৃহস্থালী খহায়)—ভাল মানুহ হলে নো সি এই দৰে **খহনীয়া দি** থাকে নে ?

খহুৱা-ভেকুলী—(এনে ভেকুলীৰ দৰে পেট-ডাঙৰ্ কদাকাৰ মানুহ)—সেই **খহুৱা-ভেকুলীটোক** দেখিলেই ঘিণ লাগে ; তাক ধনী বুলি কব কোনে ?

খাই উঠি খাবৰ মন, দেউ-গণ নে ৰাক্ষস-গণ—(বৰ খঁকুৱা)—তেওঁক যিমানে দিছা, নালাগে নোবোলে। **খাই উঠি খাবৰ মন, দেউ-গণ নে ৰাক্ষস গণ ?**

খাই এগাৰি যা—(উগাৰ ছাড়িব নোৱাৰাকৈ খা)—আজি খাহী **খাই** তেওঁ **এগাৰি গৈছে।**

খাই-কহ—('ৰাক্ষস' শব্দৰ অপভ্ৰংশ 'খাক্ষস'। অতিশয় খঁকুৱা)—সেই **খাই-কহটো** নামাতিলেও আহিব।

খাই তেল—(মিঠা-তেল ; সৰিয়হৰ তেল)—আজিকালি **খাই-তেলতে** বোলে আটাইতকৈ বেছি ভেজাল।

খাই ধৰ্—('কাণ খাই ধৰ্' চোৱা)।

খাই পাত ফাল্—(উপকাৰ পাহৰি যা)—উপকাৰীৰ শলাগ লবা ; কেতিয়াও **খাই পাত নাফালিবা।**

খাই-ভুঁহুৰা—(বৰ বেছিকৈ খোৱা অভ্যাসৰ বাবে ঢিলা বাহুৰ অকৰ্মণ্য মানুহ)—সেই **খাই ভুঁহুৰাটোক** এই কামলৈ নপঠিবা।

খাই মাৰ্—(অতিশয় বিৰক্তি বা আহুকাল দে)—হোক ওকণীয়ে **খাই মাৰিব**।

খাই-ঘুৰা—(বংশৰ আটাইবিলাক মৰি যোৱাৰ পিছত অকলে জীয়াই থকা মানুহ; গজ-ঘুৰা)—সেই **খাই-ঘুৰা** ল'ৰাটোলৈ মৰঙ-যম নাই।

খাওঁ খাওঁ মূৰ্তি—(অতিশয় খঙুৱা স্বভাৱৰ)—যেনেকৈ খাওক, তাৰ কেৱল **খাওঁ খাওঁ মূৰ্তি**।

খাঁজ কাট্—(খোপ কাট্)—বাঁহডালৰ মূৰত **খাঁজ কাটি** লোৱা; যেহে পাঁচিটো বৰ।

খাঁজ খা (বাজ)—(খাঁজত বা খোলনিত বা গাঁত আঁদত আট খাই ধৰ্)—গাঁতটো ত বহুত মাগুৰ মাছ **খাঁজ খাই** আছে।

খাঁজ-খোপ—(য'ত যেতিয়া যেনে হব লাগে, ঠিক তেনে অৱস্থা আদি; ঠিকঠাক; জোৰা-জোখা)—তেওঁ **খাঁজ-খোপ** লগাই কব পাৰে। তেওঁৰ কথাবতৰ **খাঁজে-খোপে** খাই পৰিছে।

খাঁজ-লব্—(সোলোক ঢোলোক হৈ থাক্)—চুঙাটোত পজালবোৰ ভালকৈ নথলা; **খাঁজ লবিব** হব পায়।

খাঁজি-খোৰা—(খাঁজি = এসাজি। ১। বাটকৰাই এসাজ খাই জিৰাবলৈ বাটত সাজি থোৱা ঘৰ। ২। ৰজাই অ'লৈ ত'লৈ গলে জিৰাবলৈ বাটত সাজি থোৱা ঘৰ)—আগৰ দিনত **খাঁজি-খোৰা** আমাৰ ৰাজ্যত বহুতো আছিল; বাটকৰা বা ৰজাই অ'লৈ ত'লৈ যাওঁতে তাত জিৰাব পাৰিছিল।

খাজ্-মাছ—(ধৰ্ম অনুসৰি অনিষিদ্ধ মাছ)—আমি শিঙী নাখাওঁ, **খাজ্-মাছহে** দিয়া।

খাটনি ধৰ্—(কোনো উদ্দেশ্যে আনক বৰকৈ ধৰ)—আজি এমাহ **খাটনি ধৰিও** তেওঁৰপৰা এশ টকা পাবলৈ পোৱা নাই।

খাটনিক লোটনি বোল্—(খাটনি আৰু লোটনি একে)—তেওঁ যেনেকৈ লেবেৰা-টেকেলা হৈ খাটনি ধৰিছে, এই **খাটনিক লোটনিহে বুলিব** লাগে।

খাটনি-লোটনি—(বহুদিন বা অধিককৈ কৰা খাটনি)—তেওঁৰ **খাটনি-লোটনিত** এশ টকা দিবলৈ বাধ্য হলোঁ।

খাড়া-পুৰা—(গোপনমিলা)—তেওঁ **খাড়া-পুৰা** কথাৰ মানুহ; অপ্ৰিয় সত্য হলেও কয়।

খাণ্ডৱ-দাহ কৰ্—(বিস্তৰ ক্ষতি সাধন কৰ্)—সিদিনাৰ জুয়ে **খাণ্ডৱ-দাহ কৰিছিল।**

খানা-তালাচ কৰ্—(চোৰাং বা নিষিদ্ধ বস্তু-বাহানিৰ বাবে ঘৰত বিচাৰি চা)—পুলিচে তেওঁৰ **খানা-তালাচ কৰি** একোকে নাপালে।

খাজিক খালেও খুঁটিয়া জীয়ে—(সামান্য লোকৰ পক্ষে সামান্যতেই যথেষ্ট)—চাৰি মাইল গলেই যদি চাৰি অনা পায়, সিও ক'বপৰা আছে। **খাজিক খালেও খুঁটিয়া জীয়ে।**

খানিকা পাত্—(থলি ল; থাকিবলৈ ঠাই কৰি ল)—তোমাৰ ঘৰত তেওঁ **খানিকা পাতিলে** নেকি?

খাম্পি পাত্—(কোনো ঠাইত বিশেষ লাভৰ ব্যৱস্থা কৰ্)—সেই মানুহটোৱে তেওঁৰ ঘৰত ভালকৈ **খাম্পি পাতিছে**, যেতিয়া যাওঁ, তেতিয়াই সি তাতে।

খাপ দে (বা ল)—(কোনো উদ্দেশ্যে লুকাই বৈ চল চাই থাক্)—বাঘটোৱে গৰুলৈ **খাপ দি** হাবিৰ দাঁতিত বহি আছিল।

খাব-জীৱৰ লথ থাক্—(জীৱিকাৰ সাধাৰণ উপায় থাক্)—সেই ডেকাটোৰ **খাব-জীৱৰ লথ** সমূলি **নাই**; তালৈ ছোৱালীজনী দিয়া কেনেকৈ?

খাবৰ পৰত কুকুৎ-দিয়া মহা—(টানৰ পৰত এৰা দি সম্পদ বা লাভৰ সময়ত ঘনিষ্ঠতা লগ বলৈ চেষ্টা কৰা মানুহ)—আম পাৰিবলৈ মাতোঁতে পলাইছিলা; এতিয়া পাৰি অনা দেখি কাষ চাপিছা; **খাবৰ পৰত কুকুৎ-দিয়া মহাক** মোক নালাগে যোৱা।

খাবৰ সময়ত কুকুৰকো চেই নোবোলে—(খোৱাৰ পৰত কাকো টান কথা কব নাপায়)—**খাবৰ সময়ত কুকুৰকো চেই নোবোলে**,—তুমি তাইক ভাতৰ পাতত মাৰি বৰ পাপ কাম কৰিছা।

খাম বান্ধ্ (বা মাৰ্)—(জুলীয়া গুটি গোট মাৰ্—গাখীৰ আদি)—আজিৰ গাখীৰ কালিলৈ **খাম বান্ধিব।**

খা-মাটি—(শিকৰ কৰি বা এনেয়ে পুৰি খোৱা এবিধ কুমাৰ-মাটি)—গৰ্ভৱতী তিৰোতাই **খা-মাটি** বৰকৈ বিচাৰে।

খামি-ডাঠ—(বুকু-ডাঠ; সাহিয়াল)—তেওঁ বৰ খামি-ডাঠ মানুহ; ৰাতি হ'লে ত'লৈ অকলে যায়।

খামি খুঁটি ধৰ্‌—(নিৰ্জৰে আৰু টানকৈ খোপনি পুতি ধৰ্‌)—**খামি খুঁটি ধৰিলে** কোনো কাম নিসিজাকৈ নাথাকে।

খামি হ—'খাম্‌ খাৰ্‌' চোৱা।

খাৰ উঠ্‌—(খাৰ গুণ যুক্ত হৈ পানী অপৰিষ্কাৰ বা অপকাৰী হ)—বিলত **খাৰ উঠি** মাছ মৰিছে।

খাৰ-কড়া জিভা—(শিষ্টাচাৰী আৰু মাৰ্জিত ভাষাৰ জিভা)—তেওঁৰ জিভাখন বৰ **খাৰ-কড়া জিভা**; কথা কব ধৰিলে শুনি থাকিবৰ মন যায়।

খাৰ কাড়্‌—(টেঙাৰে খাৰ বা লোণৰ গুণ গুচা)—কুন্‌থৰা-সূতাবোৰ অলপ পৰ টেঙাৰ পানীত পেলাই থৈ **খাৰ কাড়িবা**।

খাৰ-খোৱা জিভা—(অমাৰ্জিত বা অসতৰ্ক কথা কোৱা জিভা)—**খাৰ-খোৱা জিভা**, আই, কিবা কওঁতে কিবা আহে।

খাৰ-ঘৰ—(ৰণৰ সঁজুলি, বিশেষকৈ হিলৈৰ খাৰ ৰখা ঘৰ)—তেওঁলোকে **খাৰ-ঘৰত** জুই দিলে।

খাৰ থাক্‌—(অন্তৰত অপ্ৰিয় ভাৱ থাক্‌)—পেটত সাত পাচি **খাৰ থাকিলেও** বিপদত পৰা মানুহক সহায় কৰিব লাগে।

খাৰ-মাছ কৰ্‌—(অতি শীঘ্ৰে সিদ্ধান্ত বা শেষ কৰ্‌)—মেলখন তেওঁ তৎকালতে **খাৰ মাছ্‌ কৰি** পেলালে।

খাৰ-মাটি—(খাৰৰ গুণ থকা আৰু সস্তীয়া চাপোনত ব্যৱহাৰ কৰা এবিধ মাটি; চাজি মাটি)—**খাৰ-মাটিৰেও** কাপোৰ ধুব পাৰি।

খাৰ-সিটা—(নীৰস আৰু স্বাদহীন)—দৈখিনি কেনে হৈ আছে; **খাৰ-সিটা** যেন লাগে।

খাৰি বান্ধ্‌—(মন সংস্কাৰ বা ধাৰণা ডাঠকৈ বহ্‌)—সদায় দেখি শুনি থকা কথা মনত **খাৰি বান্ধে**; সেই বাবে শুনি শিকাতকৈ দেখি শিকা ভাল।

খাকৰা দে (বা **ধৰ্‌**)—(খাকৰা পানীত মাছে কমাই ফুৰি ওপঙি উঠ্‌)—পুখুৰীত বহুত মাছে **খাকৰা দিছে**; এইবোৰ মাছ মৰিব।

· **খাবে ধৰ** —(মাটিত খাৰৰ গুণ বেছি থকা কাৰণে উদ্ভিদ্ আদি শ্ৰীহীন হ বা মৰি যা)—শাকবোৰ **খাবে ধৰিলে**; সোনকালে তুলি খোৱা।

খাল-খোং —(বিপদ্-আপদ্; ভাল-বেয়া)—**খাল-খোং** মোকলোৱাকৈ ছোৱালী দিয়াটো কেতিয়াও পুণ্য-কাৰ্য হ'ব নোৱাৰে।

খালৰ যখিনী —(অতিশয় লেতেৰা তিৰোতা)—সেই **খালৰ যখিনীটোৰ** হাতে পানী এটোপাও খাব নোৱাৰি।

খাহ-বাজ —(বোৱতী নৈৰপৰা দূৰত থকা ঠাইক খাহ বোলে; গতিকে নগৰৰ পৰা দূৰত থকা, সামান্য মানুহ বাস কৰা গাঁও; পিছ-পৰা অঞ্চল)—আমি **খাহ-বাজত** থকা, **খাহ-বজীয়া** মানুহ, সেইভা; চহৰৰ ভু-ভা একো নাপাওঁ।

খিচা-গীত—(বিয়াত কোনো লোকক ঠাট্টা-বিদ্ৰূপ কৰি গোৱা গীত)—ভদ্ৰসমাজত **খিচা-গীতৰ** আদৰ নাই।

খিতিং-খাতাং—(সামান্য দন্দ-কাজিয়া)—তেওঁলোকৰ পৰিয়ালত সদায় **খিতিং-খাতাং** আছেই, গিৰীঘৰৰ শান্তি নাই।

খুঁটা-কণীয়াকৈ ধৰ—(এৰাব নোৱাৰাকৈ ধৰ)—তেওঁ যেনে **খুঁটা-কণীয়াকৈ ধৰিছে**, টকা নিদিওঁ কেনেকৈ?

· **খুঁটাত বন্ধা হ**—(লৰচৰ কৰিব নোৱাৰা; আশানুৰূপ ফলদায়ক হ)—আপোনাৰ এপালি দৰৱতে নৰিয়া **খুঁটাত বন্ধা হ'ল**; যি মুখে দৰৱ দিছিল, সেই মুখেই ফল ধৰিলে।

খুঁটি খাব পৰা হ—(নিজে আহাৰ খাব পৰা হ; কিছু ডাঙৰ হ)—তেওঁৰ ল'ৰাটো কথমপি **খুঁটি খাব পৰা হৈছে**।

খুঁটি-গছা—(মাটিত পুতি থব পৰা সৰু গছা)—**খুঁটি-গছাখনত** চাকিটো থোৱা।

খুঁটি-টান —(১। টানকৈ খুঁটি পুতি থোৱা। ২। কোনো কথাত ধৰি সহজে এৰি নিদিয়া)—১। এখিলা কপোৰ **খুঁটি-টান** হলেহে ভাল। ২। তেওঁ বৰ **খুঁটি-টান** মানুহ; লাগিলে সহজে এৰি নিদিয়ে।

খুঁটি-তাল বা—(আন মানুহে গম পোৱা-নোপোৱাকৈ সদায় কাজিয়া কৰি থাক্)—বায়েক-ভনীয়েকে দিনে ৰাতি **খুঁটি-তাল বাই** থাকে, সেইচাকে দেখিলে একো নাই হোৱা বুলি কয়।

খুঁটি পুতি উজটি খা—(নিজৰ কাৰ্যৰদ্বাৰা নিজে ঘাটি খা)—তুমিয়ে দাখন পাৰি থৈছিলা ; সেয়ে তোমাক কাটিলে ; ইয়াকে **খুঁটি পুতি উজটি খোৱা** বোলে।

খুঁটি পোত—(থাকিবলৈ ঠাই ল)—তোমাৰ ইয়াতেই ৰাতিটোলৈ **খুঁটি পুতিব** খুজিছোঁ।

খুঁটি বাজ—(কোনো বিষয়ে টানকৈ ঠেহ পাত)—ল'ৰাটোৱে কিহৰ কাৰে **খুঁটি বাজিছে ?** খুঁটি বাজাড়ি মাৰিলে কি হব ?

খুঁটি-মাল—(কোনো বিষয়ে লেখোঁ-টেকেলা হৈ ঠেহ পতা ল'ৰা বা ছোৱালী)—তোৰ দৰে **খুঁটি-মাল** দেখা নাই ; সদায় কিবা এটা লৈ ঠেহ পাতিবিয়েই।

খুঁটিয়া-খুঁটি—(জোকা-জুকি ; মৰা-মৰি)—এটা আমৰ হৈ এনেকৈ **খুঁটিয়া-খুঁটি** নকৰিবা ; আম আৰু আছে, আনি খোৱাগৈ।

খুঁটিয়া গাঁৰ—(খুঁটিয়া—ভাত ৰান্ধিবলৈ পোতা খুঁটি। তাৰপৰা—সোনকালে নাহি পলমকৈ থাক)—সি দেখোন এতিয়াই আহোঁ বুলি গৈ **খুঁটিয়া গাঁৰিলে** হব পায়।

খুঁটিয়া ম'হে মাও ঘূৰা—(নিজৰ আশ্ৰয়ত থকা লোকে অনিষ্ট কৰ)—সৰুৰপৰা পুহি-পালি **খুঁটিয়া ম'হে মাও ঘূৰাবি** বুলি ভবা নাছিলোঁ।

খুঁটি লাৰি দে—(খোপনি এৰি দে)—তুমি **খুঁটি লাৰি নিদিলে** আনে তোমাক কেনেকৈ জব্দ কৰিব ?

খুকুৰিয়াই চা—(মনৰ খুকুৰি গুচাবলৈ ডিঙি মেলি চা)- কোনোৱা আহিছে বুলি দুৱাৰ মেলি বুঢ়াই **খুকুৰীয়াই চালে।**

খুচ্‌খুচাৰি যিমান, আজাহ পাৰি তিমান—(এজনে আনৰ অপকাৰ কৰি থাকিলে, আনেও তাৰ প্ৰতিশোধ দিয়ে)—সি মাৰিছে দেখি এতিয়া কান্দিছ ; মাৰিবই তো ; **খুচ্‌খুচাৰি যিমান, আজাহ পাৰি তিমান।**

খুদ-খহু মপলা—(খোৱা বস্তু নিচেই তাকৰ হোৱা বাবে অকণো তোক নুগুচ)—কিনো দিলাহে, পেটৰ **খুদ-খহুৱেই মপলাল।**

খুদ খাই ভোঁহ নষ্ট কৰ—(ভোঁহ—পেট। কোনো বস্তু অতি সামান্য বাবে আকণমান বিশেষ একো উপকাৰ নাপা)—মিঠোপাহে খালোঁ, **খুদ খাই ভোঁহ নষ্ট কৰাহে হ'ল।**

ঘুৰ-মগনীয়া—(খুদ-কণ মাগি খোৱা মগনীয়া ; ভাল-দৰিদ্ৰ)—ৰাজকুঁৱৰীয়ে সেই **ঘুৰ-মগনীয়াৰ** ডিঙিত মালা দিলে।

ঘুদ-মুদি—(খাবলৈ ইচ্ছা)—যি হে মাছৰ আকাল, সেই মাছত মনৰ **ঘুদ-মুদি** ৰপলায়।

ঘুন্দ খা—(ঠাহ খাই থাক্‌ ; নিসজ্জি হৈ ভৰি থাক)—গাৰীখন মানুহেৰে **ঘুন্দ খাই** আহিছে।

ঘুন্দাই-আঘুটি—(টক্‌টক্‌কৈ ঘূৰি ফুৰা, টান বান্ধৰ, চুটি-চাপৰ মানুহ) সেই **ঘুন্দাই-আঘুটিটো** ৰ'বা কথাটো সকলোৱে অনুভৱ কৰিছে।

ঘুন্দা খা—(১। ক'তো বেগেৰে ঠেকা খা। ২। কষ্ট পা, ঠেকা খা ; যন্ত্ৰণা ভোগ কৰ)- মোৰ জীৱনটো **ঘুন্দা খায়েই** কটালোঁ, হোৱাতো এখুন্দা, নোহোৱাতো এখুন্দা।

ঘুন্দাত গাল যা—(অ নৰ তিৰস্কাৰ বা অপমান সহ্য কৰিব লগীয়া হ)—কটাৰীখন নেকেৰৱাবি, হেৰুৱালে **ঘুন্দাত** মোৰ **গাল যাব**।

ঘুন্দা-ভজা—(১। সান্দহ, পিঠা আদি তৈয়াৰ কৰা কাম। ২। অনেক ঠাইত নিবাস হৈ পোৱা কষ্ট)—১। পূজা আহিছে, তিৰোতাসকলে ঘৰে ঘৰে **ঘুন্দা-ভজা** কৰিছে। ২। আশৈশৱ নানান **ঘুন্দা-ভজাৰ** মাজেৰে জীৱনটো কটাই আহিলোঁ।

ঘুন্দা মাৰ—(১। খুন্দিয়া। ২। কষ্ট দে, অপমান দে)—১। বাঁহডালে মুৰত **ঘুন্দা মাৰিলে**। ২। মই নো কি কৰিলোঁ যে যেয়ে পায় সেয়ে একো **ঘুন্দা মাৰিবলৈ** আহে?

ঘুন্দি ভাও কৰ্—(ৰবকৈ মাৰ-পিট কৰ্)—তাক আজি শত্ৰুৱে অকলে পাই **ঘুন্দি ভাও কৰিলে**।

ঘুম-মোহোৰা—(পাৰ্যতালি নথকা, অসাধন)—গৰুটোকে বান্ধিব নাজান, তোৰ দৰে **ঘুম-মোহোৰা** ল'ৰা মই দেখা নাই।

ঘুৰে কাটি শণি চপা—(দেখাত সামান্য অপকাৰৰ মাজেৰে ডাঙৰ অপকাৰৰ সূচনা কৰ্)—এজনী ছোৱালী, তাইক পুহি থকাটো টান বুলি নকওঁ, কিন্তু জানোচা **ঘুৰে কাটি শণি চপোৱা হয়!**

ঘোকাৰ-খোৱা—(অতিশয় নীচ প্ৰকৃতিৰ মানুহ—গালি)—সেই **ঘোকাৰ-খোৱাটোৱে** গাঁওখন খালে।

খেচা-খোৱা—(তিৰস্কাৰ বা অপমানসূচক কথাৰ যোগ্য)—তোৰ দৰে **খেচা-খোৱা** মই কম আছে ; আন কোনে এনেকৈ ছোৱালীৰ মুখ জোকাই থাকে ?

খেতি-খোলা—(খে লা—মৰণা মৰা ঠাই। কৃষিকার্য)—আমি কিনি-বিকি খোৱা মানুহ ; **খেতি-খোলা** নাই।

খেদ্-খেদীয়া—(ডাঠ মলিযুক্ত ; বৰ লেতেৰা)—কাঁহীখন **খেদ্-খেদীয়া** হৈ আছে ; ধুই আনা।

খেদা-কোবা—(ধৰিবলৈ পাছে পাছে লৰা কার্য)—বহুত **খেদা-কোবা** কৰিহে চোৰটো ধৰিলোঁ।

খেদা খা—(আন ঠাইলৈ যাবলৈ বাধ্য হ)—সি ক'তো থিতাপি হব পৰা নাই ; য'লৈকে যায়, তা'ৰপৰাই **খেদা খায়**।

খেদা-চিকাৰ—(হাবিত বনৰীয়া হাতী খেদি নি গড়ত সুমাই ধৰা কার্য)—অসমত **খেদা-চিকাৰত** বছৰি বহুত হাতী ধৰা হয়।

খেদা-ডেকা—(চলিত নিয়ম মতে অধিকাৰ হবৰ স্বত্ব নথকা লোক)—আপুনি **খেদা-ডেকা** ; সেই দেখি ৰাইজে আপোনাক অধিকাৰ নাপাতে।

খেদা দে (বা মাৰ্)—(লগ ধৰিবলৈ পাছে পাছে খেদ্)—দা এখন লৈ কুকুৰটোলৈ **খেদা দিলোঁ**।

খেদি-খোৱা—(বলেৰে আঁতৰাই খোৱা)—**খেদি-খোৱা** কোঁৱৰ বুলি ডেও বঙ্গা হব নোৱাৰিলে।

খেম চা—(কোনো কামৰ বাবে সুযোগ চা)—কামটো নকৰা কিয় ? কিবা **খেম চাইছা** নেকি ?

খেপ কৰ্—(খেপ—১। অন্তৰত থকা খং। ২। পাবলৈ জোত। গতিকে, ১। খং সাধিবলৈ ঢেলু বিচাৰ্। ২। পাবলৈ আগ্ৰহ কৰ্)—১। তোমাক তেওঁ বহুদিনৰপৰা **খেপ কৰি** আছে, সুযোগ পালে অপমান দিব। ২। তেনে সাধাৰণ বস্তুলৈ তই **খেপ কৰিব** নালাগে।

খেম-খাটনি কৰ্—(খাতিৰত আনৰ বাবে পৰিশ্ৰম কৰ্)—আপোনাৰ **খেম-খাটনি কৰি** থাকিলে মোৰ পেট নভৰে।

খেৰ-কুটা যেন দেখ্—(সমূলি অৱজ্ঞা কৰ্)—বয়সত বুঢ়া হলেও জেঠাইতে তেওঁক **খেৰ কুটা যেন দেখে**।

. **খেৰগছক বান্ধিলেহে খেৰগছেও বান্ধে**—(ইজনে সহায় কৰিলেহে সিজনেও সহায় কৰে)—তুমি যদি সহায় নকৰা, মই নো তোমাক সহায় কৰিম কিয়? **খেৰগছক বান্ধিলেহে খেৰগছেও বান্ধে।**

খেৰ-খৰী—(নিচেই সামান্য বস্তু)—'ভাই ভনী **খেৰৰ-খৰী,** অৰ্থা আছে সকলৰ মণি।'

খেৰ চাই বঠা মাৰ—(চল চাই কাৰ্য সিদ্ধ কৰ)—এই মাটিৰ ওপৰত কৃপণৰ চকু ৰেভিয়াৰ নপৰাই আছিল; এতিয়া **খেৰ চাই বঠা মাৰিব** খুজিছে।

খেৰ দে (বৈ পাৰ হবলৈ নাও মেল)—ধুমুহাই শাম কটাত নাৱৰীয়াই **খেৰ দিলে।**

খেহ-নেজীয়া (বৰ দুৰ্বল; অতি সামান্য)- সি **খেহ-নেজীয়া** মানুহ; টকা দিব কেনেকৈ?

খৈয়া-কমা—(আনৰ ঘৰত চাকৰ থাকি জীৱিকা উলিওৱা)—গোটেই জীৱনটো **খৈয়া কমায়ে** কটাবি নে? ঘৰ গৃহস্থালিও কৰিব লাগে।

খোঁকা পাত—(কোনো বস্তু পাবলৈ আশা পালি থাক)—তই **খোঁকা পাতি** বহি থাকিলেও, আজি তোক একোকে দিব নোৱাৰোঁ।

খোঁচনি-বিন্ধনি—(গাৰ ভিতৰত জোঙা অস্ত্ৰেৰে কৰা আঘাতৰ নিচিনা যন্ত্ৰণা)—ওৰে ৰাতি পেটৰ **খোঁচনি-বিন্ধনিত** ভত্ পোৱা নাই।

খোঁচনি-মাৰি—(মানুহ খৰি দিওঁতে মৰা শ' চিতাত লৰাই বা তুলি দিয়া বাঁহ বা মাৰি)—**খোঁচনি-মাৰিৰে** যিমান পাৰা খুঁচি থাকা, তেহে শ'টো সোনকালে পুৰিব।

খোঁচৰা-মাৰি—(খুৰলিত সান্দহ আদি লৰাই দিয়া, বাঁহৰ জোঙা মাৰি)—**খোচৰা-মাৰি** নহলে খুৰলিৰ সান্দহ লৰাই দিব কিহেৰে?

খোঁচা দে—(উকখনি মাৰিবলৈ পুৰণি চাল, নতুন খেৰ সুমাই মেৰামত কৰ)—তেওঁ **খোঁচা দিলে** পুৰণি চালো নতুন যেন হয়।

খোঁচা মাৰ—(কথা প্ৰসঙ্গত নতুন কথা এটা উলিয়া)—আবেলি কথা পাতোঁতে, তেওঁলোকৰ যোকৰ্মাৰ কথাটো **খোঁচা মাৰিলোঁ।**

খোঁটা দে—(উপকাৰ দে; পুৰণি কথা সোঁৱৰাই অপদস্থ কৰ)—মই নাহোঁ বুলি শপত খাইছিলোঁ, তথাপি আহিলোঁ; তুমি **খোঁটা দিয়াৰ** সুযোগ পালা, নহয়?

খোঁৰাৰ ঠেং খালত—(দুৰ্ভগীয়াক সকলো দুৰ্ভাগ্যই আগুৰি ধৰে)—এনেই কিংকিন, তাতে ঘৰত বৈৰীয়েক সুমাল, হালৰ হালোৱা মৰিল; **খোঁৰাৰ ঠেং খালত পৰেই।**

খোচামতি কৰ্—(ধৰকৈ কাবৌ-কোকালি কৰ্)—তেওঁক কিমান **খোচামতি কৰিলোঁ;** তথাপি ধান এমোণ নিদিলে।

খোজ-কাটল্—(খোজ কঢ়াৰ ধৰণ)—ছোৱালীজনীৰ **খোজ-কাটল্** যই ভাল পোৱা নাই।

খোজত পকৰা মৰ্—(পকৰা মৰে, এই ভয়ত লাহে লাহে যে যা) **খোজত পকৰা মৰে,** এই ভাব লৈ চলিলে মানুহে কেতিয়াও উন্নতি কৰিব নোৱাৰে।

খোজ ধৰ্—(ধৰিবলৈ পাছে পাছে যা)—আমিও হাতত সাৰে জুবিত সাৰে ডকাইতহঁতৰ **খোজ ধৰিলোঁ।**

খোজনীয়া-মগনীয়া—(মাগি খোৱা মানুহ)- **খোজনীয়া-মগনীয়াৰ** বাবে এপাচি ধান উলিয়াই থোৱা।

খোজ ল—(১। যাবলৈ ধৰ। ২। খোজ শিক্)—১। বেলি পৰাত আমি ঘৰলৈ **খোজ ললোঁ।** ২। তোমাৰ ল'ৰাটোৱে **খোজ ললে নে?**

খোজ লবা—(১। ডাক ফুৰ; পথাৰ ফুৰ্। ২। খোজ ল)—তোমাৰ চেউৰীজনীয়ে **খোজ লবোৱা** নাই। ২। নানান জনে নানান কথা কোৱাতো ছোৱালীজনীয়ে কাহানিও শহুৰিয়েকৰ **খোজ নলবালে।**

খোজা বঢ়া কৰ্—(বিয়া কৰাবলৈ ছোৱালী ধৰা-মেলা কৰ্)—ল'ৰাটোলৈ ছোৱালী **খোজা বঢ়া কৰিছোঁ,** পিছে ভাল ছোৱালী পোৱা নাই।

খোজে পতি—(প্ৰতি খোজত; ঘনাই ঘনাই; সামান্য কাৰণতে)—**খোজে পতি** তোমাক কোনে সহায় কৰি থাকিব?

খোপ ছিঙ্—(কোনো এটা মতৰপৰা আন এটা মতলৈ ঘূৰাই আন্)—তেওঁৰ কথাৰ **খোপ ছিঙিবলৈ** বহুত পৰ লাগিল; শেষত আমাৰ কথাত হয় দিলে।

খোপনি পোত্—(খলি ল; টানকৈ লাগি ধৰ্)—সি তোমাৰ ঘৰত **খোপনি পুতিব** খুজিছে নেকি? গোটেই গছ হৰ চাবা।

খোৰ ওলা—(গোপন কথা জনাজাত হ)—এতিয়াহে আচল কথাৰ **খোৰ ওলাইছে।**

খোৰ ল—(১। অনুসন্ধান বা উৰাদিহ ল। ২। থাকিবলৈ ঠাই ল)—১। আচল কথাটো কি, **খোৰ লবলৈ** যত্ন কৰা। ২। এইটো ক'ৰ মানুহ, এই গাঁৱত **খোৰ লবলৈ** পাঙিছে।?

খোলাই পাতিয়ে যা—(সমূলি নাশ হ)—আগেয়ে মাক মৰিল, অলপ পিছত কেঁচুৱাটোও মৰিল; বেচেৰী **খোলাই পাতিয়ে গ'ল।**

খোলা উলিয়া—(সাৰ পদাৰ্থ নাইকিয়া কৰ্; ধ্বংস কৰ্; নষ্ট কৰ্)—নাৰিকল-কণা **খোলা উলিয়াই** থোকা। অকৰ্মণ্য পুতেকহঁতে বুঢ়াৰ গৃহস্থালিৰ **খোলা উলিয়ালে।**

খোলাকটিৰ তাল—(নিষ্ফল কাম, প্ৰাৰ্থনা আদি)—'গালোঁ বালোঁ **খোলা-কটিৰ তাল।**'

খোলা-খুলিকৈ—(ঢাকঢুক নকৰাকৈ; স্পষ্টকৈ)—তেওঁক সকলো কথা **খোলা-খুলিকৈ** নোকোৱা কিয়?

খোলা-চপৰীয়া পিঠা (বা **খোলা-চাপৰি**)—(শুকান খোলাত ভজা, পিঠাগুড়িৰ এবিধ পিঠা)—**খোলা-চপৰীয়া পিঠা** কিছুমান লগত লোৱা; বাটত খাবা।

খোলা ভাৰ্—(চিঞৰ-বাখৰ কৰি অশান্তি দে)—এই বুঢ়ীজনীয়ে দিনে ৰাতি **খোলা ভাৰি** থাকে।

খোলা ফুৰ্—(কোনো কাম আৰম্ভ কৰিবলৈ সুচল-বিচল চাই সাজু হ)—খেলুৱৈ-বিলাকে অলপমান **খোলা ফুৰি** চাইছে, এতিয়াই খেল আৰম্ভ হ'ব।

খোৱা-কামোৰা—(দন্দ-খৰিয়াল; হিংসাহিংসি)—তোমালোকে **খোৱা-কামোৰাখন** এৰি মিলা-প্ৰীতিৰে থাকিব নোৱাৰা নে?

খোৱা-খুই—(১। এজনে আনৰ লগত খোৱা-বোৱা কাৰ্য। ২। খোৱা-কামোৰা)—১। আমাৰ তেওঁলোকৰ লগত **খোৱা-খুই** নাই। ২। ভায়েক-ককায়েকৰ মাজত এনে **খোৱা-খুই** আন ক'ত দেখিছা?

খোৱা-থকা উঠ্—(জীয়াই থকা বা বাস কৰাটো অসম্ভৱ হৈ উঠ্)—চোৰ উৎপাতত মোৰ **খোৱা-থকা উঠিল।**

খোৱা-ধোৱা—(গা পা ধোৱা আৰু খোৱা কাৰ্য)—দুপৰীয়া **খোৱা-ধোৱা** কৰি জিৰাই-শঁতাই লোৱা।

খোৱা-বোৱা—(খাবৰ-দাবৰ)—**খোৱা-বোৱা** কৰি আবেলি আহিব।

খোৱা-লোৱা—(১। একেলগে আহাৰাদিৰে আনৰ লগত কৰা সংসৰ্গ। ২। মতা-তিৰোতাৰ সংসৰ্গ)—১। গাঁৱে তেওঁলোকক এৰি থৈছে; এনে স্থলত আমি তেওঁলোকৰ লগত **খোৱা-লোৱা** কৰিব নোৱাৰোঁ। ২। সেই তিৰোতাজনী আৰু এই ডেকাটোৰ **খোৱা-লোৱাৰ** কথা সকলোৱে জানে।

খোৱা মাৰ্—(১। খোঁচা মাৰি সুমাই থ। ২। অলপ দিনলৈ কাৰো ঘৰত সুমাই থাক্)—১। কাউৰীজনীয়ে চালত কিবা এটা **খোৱা মাৰি** থলে। ২। কোনো ঘৰত **খোৱা মাৰি** থকাতকৈ হোটেলত থকাই ভাল।

গ

গঁড় সিজোৱা দি—(বহুত পৰ সিজা)—এই দাইল বেয়া; **গঁড় সিজোৱা দিলোঁ**; তেও নিসিজে।

গঁড়ে মাথায়, চেলেকি হাড় উলিয়ায়—(বাহিৰে বন্ধুৰ ভাও দেখুৱাই লাহে লাহে সৰ্বনাশ কৰা)—**গঁড়ে মাথায়, চেলেকি হাড় উলিয়ায়**; তেওঁ হিতৈষীৰ ভাও লৈ ইথন সিথনকৈ হাত কৰি আমাৰ পিতৃসম্পত্তি চুঁচিবলৈ ধৰিলে।

গগন ফটা (বা **ফাল্**)—(টেটু ফালি চিঞৰ্)—সি চিঞৰত **গগন ফটাবলৈ** ধৰিলে।

গঙ্গাবো যাত্ৰা, মাহীবো বতৰা—(একে সুযোগতে কেবাটাও কাম কৰা)—নিমন্ত্ৰণো খাবা, মামুহঁতোকো লগ ধৰিবা, বাটত আহোঁতে চাপি গৰুটোও আনিবা; **গঙ্গাবো যাত্ৰা, মাহীবো বতৰা**,—এনে সুযোগ নেৰিবা।

গচকত ছুৱৰি মৰ্—(বৰ শক্তিমান হোৱা বাবে শক্তি প্ৰকাশ কৰ্)—ডেকাজনক কি চাবা, তেওঁৰ **গচকতে ছুৱৰি মৰে**; কিন্তু ভগৱানে তেওঁক আঁতৰাই নিলে।

গছত-উঠা—(তল-ওপৰ নাচাই ফিতাহি মাৰি কাম কৰা প্ৰকৃতিৰ; উকা-দেও)—তই বৰ **গছত-উঠা** ল'ৰা; তল-ওপৰ নোচোৱাকৈ সকলো কামলৈ আগুৱাব লাগে নে?

গছত কঁঠাল ওঁঠত তেল—(কোনো কাম আৰম্ভ নোকৰোঁতেই তাৰ ফল লাভ হোৱা বুলি ভবা কাৰ্য)—গিৰীয়েকে গাই কিনিব, কি কি সাজত গাখীৰ খাব, ঘৈণীয়েকে

তাকে জানিছা। ইয়াকে বোলে,—'**গছত কঁঠাল ওঁঠত তেল, মোৰ ভাগতেই সেল-বেল।**'

গছত শক উঠা—(অসম্ভৱ, অমূলক, অবাস্তৱ)—তোমাৰ এই **গছত শক উঠা** কথাবোৰ এৰি পেলোৱা।

গছত তুলি গুৰিত কাট্—(কোনো কামলৈ আগুৱাই দি, পিছত বিপদত বা বিশ্বাসঘাতকতা কৰ্)—পিছত তুমি সহায় নকৰিলে বিপদ হ'ব; **গছত তুলি দি গুৰিত নাকাটিবা।**

গছত তুলি পেলাই মাৰ - (বিপদজনক কামলৈ আগুৱাই দি সৰ্বনাশ কৰ্)- তেওঁ বল দিদিলে মই এই কামলৈ নাগুৱালোহেঁতেন; এনেকৈ **গছত তুলি পেলাই মাৰিব** বুলি কোনে জানে?

গছ মাৰি গোট ল্—(ফল নিঙতে গছজোপা মাৰ্; য'ৰপৰা কিবা বস্তু আদি পোৱা যায়, সেই গুৰিটোকে নষ্ট কৰ)—আপুনি মাটি বেচি মোক সহায় কৰিব নালাগে; মই **গছ মাৰি গোট লব** খোজা নাই।

গছৰ আগ চা—(সান্ত্বনাৰ বাবে নিঃসহায়ভাৱে বহুত দূৰলৈ চাই থাক্)—মোৰ বাপা আজি অত বছৰে ঘৰলৈ ঘূৰাটিল; ঈশ্বৰে মোক **গছৰ আগ চোৱা** কৰিলে।

গছৰ আগত ক—(কোনো মানুহক কথা কৈও শুনাবলৈ অক্ষম হ)—তেওঁক এইবোৰ কৈ লাভ নাই; তাতকৈ, **গছৰ আগত কোৱাও** ভাল.

গছৰ আগত চাউল—(বহুত দূৰত থকা জীৱিকাৰ উপায়)—যেটা ছলিৰ **গছৰ আগত চাউল**; তোমাৰ ল'ৰাই দূৰ দেশলৈ যোৱাত বেজাৰ নকৰিবা।

গছৰ গুটি খাই নাম নক—(ঘৰা নপৰাকৈ কোনো অপৰাধ কৰ্)—তুমি সতৰ্ক হৈ চলিবা; **গছৰ গুটি খাই নাম নোকোৱাকৈ** কেই দিন থাকিবা?

গছৰ পাত লগে লৰৰ্—(সকলো মানুহ একেলগে নৰৰ্)—**গছৰ পাত লগে নসৰে**; আমি এইবাৰ ৰ'লোঁ; তেওঁ গ'ল; আমিও যাম।

গছ লৰিলেও গুৰি নলৰ্—(বিপদ আহিলেও ধৈৰ্যচ্যুত নোহোৱাকৈ থাক্)—**গছ লৰিলেও গুৰি নলৰে,** বিপদ অহা দেখিয়েই হতাশ হোৱা কিয়?

গজ-ভুৰা—(নিজৰ সকলো মৰি যোৱাৰ পিছত জীয়াই থকা; যেও-কিছু নোহোৱা)—সেই **গজ-ভুৰা** বুঢ়াটোক কিবা অলপ দিয়া।

গজ-মূৰ্খ—(হাতীৰ নিচিনা মূৰ্খ বা অজ্ঞানী)—এই **গজ-মূৰ্খটোক** মই শিকাব নোৱাৰো।

গজৰ-খাৰৈ—(হাতীৰ সমান খোৱা, কিন্তু এলেহুৱা মানুহ)—এই **গজৰ-খাৰৈটোক** পুহি থকাতকৈ চাকৰ নৰখাই ভাল।

গজৰ-খৈয়া—(কাম-বন ভালকৈ নকৰা, কিন্তু গজ্‌ গজ্‌কৈ কথা কোৱা মানুহ)-এই **গজৰ-খৈয়াটোক** মই নাৰাখোঁ; কামো নকৰে, কথা কলেও গা বেজ বেজাই যায়।

গজ-হস্তী—(কামত বৰ লেহেম; সহজে লৰচৰ কৰিব নোখোজা)—তাৰ দৰে **গজ-হস্তীক** কামটোলৈ পঠিয়াই নালাগিছিল।

গজা-পোখা নহয়—(সতি-সন্ততি নাথাক্)—তেওঁৰ ধনে খাব খোজে; কিন্তু **গজা-পোখা** একো **নাই**।

গজাল-ভূত—(মমতা নোবোলাকৈ একে ঠিৰে বহি থকা মানুহ—) সেই **গজাল-ভূতটোক** মাতি থাকি লাভ নাই; আমি যাওঁ বলা।

গড়-আবাদ—(পতিত মাটি)—সেই **গড়-আবাদডোখৰ** কিনি মই কি কৰিম?

গড়-কাপ্তানী--(যুদ্ধৰ সম্পৰ্ক নথকা, অৰ্থাৎ সাধাৰণ ঘাট, বাট, ঘৰ আদি সজা কামবিলাকৰ ভাৰ থকা চৰকাৰী বিভাগ)—আজি নতুন আলিটো জৰিপ কৰিবলৈ **গড়-কাপ্তানী** বিভাগৰ বিষয়া এজন আহিব।

গড় খা—(১। থিৰ হৈ অৰ্থাৎ নলৰাকৈ থাক্। ২। সন্মত হ)—১। বাটিটো **গড় খোৱা** নাই। ২। ছোৱালীৰ বাপেকে টকা নলবলৈ **গড় নাখায়**।

গড়-খাৰৈ-(গড়ৰ বাহিৰে দিয়া দীঘল, বহল আৰু দ' খাল)—আগেয়ে দুৰ্গৰ চাৰিওফালে একোটোকৈ নদী যেন **গড়--খাৰৈ** আছিল।

গড়গঞা কটাৰীৰ ভাবে কাটে—(দেখাত শুৱনি, কিন্তু কামত মূল্যহীন)—**গড়গঞা কটাৰীৰ ভাবে কাটে**; এই মানুহটোৱে যে এবোৰণীয়া হাব এখনো নিব নোৱাৰে, কোনে ভাবিব?

গড়গঞা মিতিৰ—(মুখতহে মিতিৰালি কৰা মানুহ—) তোমাৰ নিচিনা **গড়গঞা মিতিৰ** মোক নালাগে।

গড়-মিল—(অমিল)—হিচাপৰ **গড়-মিলটো** ক'ত হ'ল বিচাৰি উলিয়া।

গড়-অক্ষম—(অসমৰ্থ; অক্ষম)—কামটোৰ বাবে **গড়-অক্ষম** একেবাৰে কিয় পাতিছা ?

গড়-হাজিৰ—(কামৰপৰা অনুপস্থিত থকা কাৰ্য)—এই মাহৰ পাঁচ দিন তুমি **গড়-হাজিৰ** আছা ; এই কেইদিনৰ দৰমহা নাপাবা।

গড়-হিচাপ—(কম-বেছ সংখ্যাৰ মুঠ ধৰি সমানে কৰা ভাগ ; সম-অংশ)—**গড়-হিচাপত** এশজন মানুহৰ প্ৰতিজনৰ মাহিলি আয় ত্ৰিশ টকাকৈ।

গড়-গতি—(মতি-গতি ; চলন-ফুৰণ)—ল'ৰাটোৰ **গড়-গতি** ভাল নহয়।

গড়-শাল—(কঁহাৰৰ লাগতিয়াল সঁজুলিবোৰ)—**গড়-শাল** বেচি তেওঁ পাঁচ শ টকা পালে।

গড়-শালি—(কঁহাৰে সাজ গঢ়া ঠাই)—মই নিজাকৈ **গড়-শালি** এটা সাজিব লাগিছোঁ।

গড়-শিকা—(গড়-শালিত কঁহাৰৰ লগত কাম কৰা পালী)—মোৰ **গড়-শিকা** চাৰিজনৰ একজনহে বুদ্ধিমান্।

গঢ়ে-পিটে—(আকাৰে-প্ৰকাৰে ; স্বভাৱ-চৰিত্ৰত)—ল'ৰাটো **গঢ়ে-পিটে** বৰ মৰম লগা।

গঢ়ি-পিটি চা—(ভালকৈ লেখ-জোখ কৰ্)—নাৱিকসবোৰ **গঢ়ি-পিটি চোৱা** কিমান টকাৰ হব।

গণ্য কৰ্—(বিবেচনা কৰ্, সম্মান কৰ্)—কোনোৱে তেওঁক পণ্ডিত বুলি **গণ্য নকৰে**।

গত লগা—(যেনেকৈ থকা উচিত, তেনেকৈ ৰাখ্ ; শৃঙ্খলাবদ্ধ কৰি থ)—পুলিচে এইবাৰ চোৰৰ **গত লগালে**। কিতাপবোৰ **গত লগাই** থোৱা।

গতিৰ গতি নোহোৱা হ—(অতিশয় দুখকষ্ট পা)—শাহুৱেকৰ অত্যাচাৰত বোৱাৰীজনীৰ **গতিৰ গতি নোহোৱা হৈছে**।

গতি লগা—'গত্ লগা' চোৱা। কেনো প্ৰকাৰে বোৱাৰীজনীক **গতি লগালোঁ**।

গতি লাগ্—(বিষম অৱস্থাত পৰ্)—ৰাতি কেনেকৈ যাবি ? তোৰ আজি **গতি লাগিল**।

গতি হ—(মৃত্যু হ)—তাইৰ **গতি হ'ল** ; জীৱটোৱে উদ্ধাৰ পালে।

গতে গতে—(গঁত যেনেকৈ ৰাখিব লাগে তেনেকৈ)—কিতাপবোৰ গতে গতে থোৱা।

গন্ধ্-কলাই—(কস্তুৰী)—গন্ধ্-কলাই বৰ দামী বস্তু।

গন্ধ্-পছু—(যাইত গন্ধ্-কলাই উৎপন্ন হোৱা এবিধ পছু)—গন্ধ-পছু হিমালয় পৰ্বতত পোৱা যায়।

গন্ধৰ্ব-বিয়া—(ৰীতি-নীতি নমনাকৈ মতা-মাইকীৰ নিজৰ ইচ্ছামতে হোৱা বিয়া)—অনিৰুদ্ধই সৈতে ঊষাৰ গন্ধৰ্ব-বিয়া হৈছিল।

গপত গজ্জাটোপ হ—(অহঙ্কাৰেৰে ডাঙৰ বোলা)—গপত গজ্জাটোপ অহঁহ কামত কৃতিত্ব দেখুৱাটোহে পুৰুষালি।

গপ মাৰ্—(বৰ কথা ক)—গপ মাৰিব নালাগে, কামটো পাৰি আনি দেখুৱা।

গপ মাৰি থাক্—(অহঙ্কাৰ কৰি, কথা নকৈ মনে মনে থাক্; কাম নকৰি বৈ থাক্)—গপ মাৰি থাকিলে আপুনি পেট নভৰে; খাব খুজিছা যদি, কাম কৰা।

গপাগপি কৰ্—(ইটোৱে সিটোৱে গপ মাৰি কোনো কথা আলোচনা কৰ্)—এই মানুহবিলাকে কিহৰ এনে গপাগপি কৰিছে?

গপে খাব খোজ্—(বৰ গপাল প্ৰকৃতিৰ হ)—তেওঁৰ গপে তেওঁকে খাব খোজে; মই তেওঁক জানিম কেনেকৈ?

গপে সিদ্ধি আৰু তপে সিদ্ধি হ—(কোনো কাৰ্য গপ মাৰিয়েই, আৰু আন কোনো কাৰ্য তপস্যা অৰ্থাৎ ঐকান্তিক কষ্টৰেহে সিদ্ধ কৰিব পাৰি)—গপে সিদ্ধি আৰু তপে সিদ্ধি হোৱাটো সঁচা, তেওঁ গপ মাৰিয়েই এই কাৰ্য সাধন কৰিলে।

গৰা মাৰি ধৰ্—(দুয়ো হাতেৰে আটি হেঁচা মাৰি ধৰ্)—চোৰটোক পাহৰাৱা গৰা মাৰি ধৰাত সি এৰাব নোৱাৰিলে।

গম ধৰ্—(আটকাল পা)—তেতিয়া সাৰে আছিলোঁ; মানুহ অহা গম ধৰিব পাৰিলোঁ।

গমা-গৰু—(গমা ৰোগ হোৱাৰ দৰে; তেনেই অকামিলা আৰু মূৰ্খ)—সেই গমা গৰুটোক পঠালে কি হব? তাৰ দেখোন বাও-বাওৱেই নাই।

গৰখীয়া-খেমালি—(গৰখীয়াই কৰা খেমালিৰ দৰে সময় কটাবলৈ কৰা খেমালি;

অর্থহীন আৰু ল'ৰামতীয়া কাম)—গৰখীয়া-ধেমালিৰ কবি সময় কটোৱা তোমাৰ কাম নহয়।

গৰখীয়া-নাম—(১) গৰখীয়া ল'ৰাই গোৱা বিনাম নাম; (২) গৰখীয়া ল'ৰাই গাই উদ্ভৱ কৰা ফুকি-ফুতি)—১। গৰখীয়া-নামবোৰ গোটাবলৈ চেষ্টা কৰা; এইবোৰো সাহিত্যৰ অঙ্গ। ২। আজি গধূলি গৰখীয়া-নাম পাতিবলৈ আহিবাইক।

গৰখীয়া মাটে মৰা মাটে একেলগে পাত্—(কেইটাও শৰণৰ সামগ্ৰী থকা কাম একেলগে কৰ্)—এৰা, গৰখীয়া মাটে মৰা মাটে একেলগে পাতিলোঁ, ডাঙৰটো ল'ৰাৰ লগুণ-দিয়নি, মাজুটোৰ চূড়াকৰণ, সৰুটোৰ অন্ন-প্ৰাশন একে দিনাই। এবাৰ বাবা।

গৰখীয়া ভাল হলে গৰু ভাল হ—(চলাওঁতা ভাল হলে চলোঁতা বেয়া হব নোৱাৰে)—বোৱাৰীজনীৰ বেয়া কথা কোৱাতো তোমাৰেই বেয়া; গৰখীয়া ভাল হলে গৰু ভাল হয় বুলি মানুহে জানে।

গৰখীয়া-মেল—(মূল্যহীন আলাপ-আলোচনা)—গৰখীয়া-মেলেদি আমাৰ গা ঢাক নাখায়; আমাৰ উঠাহে।

গৰত থৈ কাট্—(মাছ-মঙহ আদি কটাৰ দৰে নিৰ্মমভাৱে কাটি মাৰি বুজাবাৰ কৰ)—মানে অসমীয়া মানুহক গৰত থৈ কাটিলে।

গৰাকী খা—(স্বামী গ্ৰহণ কৰ্)—এই ছোৱালীজনীয়ে এতিয়াও গৰাকী খোৱা নাই।

গৰাহ দি উঠ্—(কামুকিবলৈ মুখ মেলি উঠ্)—সেই কুকুৰটোৰ কাষলৈ মানুহ গলেই গৰাহ দি উঠে।

গৰীয়াৰ পজা'ত কাছ পৰ্—(কোনো কথা বা কাৰ্যৰ মাজত সমূলি নষ্ট হ)—সি চুৰ কৰা নাই বুলি টমটমাই আছিল; পিছে, তাৰ টোপোলাত চুৰিকৰা বস্তুবোৰ ওলাল, সি গৰীয়াৰ পজা'ত কাছ পৰা যেন হ'ল।

গৰুও মৰ্ পোকো মৰ্—(লাজজনক বোৱোৰা দেখি বন্ধুত্ব এৰি দি)—তোমাৰ ধন-সম্পত্তি আছিল, বন্ধু-বান্ধৱো অনেক আছিল; ধনো নোহোৱা হ'ল; তেওঁলোকো আঁতৰিল। গৰুও মৰিল, পোকো নাইকিয়া।

গৰু কিনি গৰা-দি—(কোনো কাৰণ নাজিব নৈ তাক সম্পাদন কৰ্)—

জোৰণী দিয়া কথাইহে তুমি; কাপোৰ-কানিও দিবা বুলিছই। গৰু কিনিছি পঘা কিনিবা কিয়?

গৰু কোবোৱা দি—(ধৰ্ষৈ মাৰ্‌)—বাপেকে পুতেকটোক আজি গৰু কোবোৱা দিলে।

গৰু খোজৰ পানী—(অতি অলপীয়া সৰল)—তেওঁৰ যে ধন কিমান? তেনেই **গৰু-খোজৰ পানী**।

গৰু চুৰ কৰি পঘা ধৰিবলৈ লাজ পা—(কোনো ডাঙৰ দুষ্কৰ্ম কৰি তাৰ আনুষঙ্গিক সৰু কামটো কৰিবলৈ সংকোচ কৰ্‌)—ভাই-বোৱাৰী লোক মাৰিবলৈ লাজ নাপালা; এতিয়া খেলতে আহিবলৈহে টান পাইছা। **গৰু চুৰ কৰিলে পঘা ধৰিবলৈ লাজ পাব নালাগে।**

গৰু-চোৰ—(বৰ অসৎ আৰু কথাৰ সঁজাত নোহোৱা মানুহ)—তোৰ দৰে **গৰু-চোৰক** কোনে বিশ্বাস কৰিব?

গৰু-চোৰৰ গঙ্গাস্নান—(মহা পাতক কৰি তাক খণ্ডন কৰিবলৈ কৰা কাৰ্য)—সেই মহাপাপীয়ে ব্ৰহ্ম ভোজন পাতিছে, **গৰু-চোৰৰ গঙ্গাস্নানত** কি লাভ?

গৰু পেলাই গা ধো—(কোনো বিৰক্তিজনক কাম কৰি দায় সাৰ্‌)—শহুৰে নো ভাল কাপোৰ কিয় দিব? **গৰু পেলাই গা ধুইছে।**

গৰু বিচৰা দি—(হাবাথুৰি খাই বিচাৰ্‌)—কলমটো **গৰু বিচৰা দি বিচাৰিলোঁ**; ক'তো নাপালোঁ।

গৰু হৈ ঘাঁহ খা—(মূৰ্খ হৈ মূৰ্খতাৰ পৰিচয় দি)—তোমাক সহায় কৰি **গৰু হৈ ঘাঁহ খাইছোঁ** বুজিছোঁ।

গল-কটা তেজ—(বৰ অপবিত্ৰ বস্তু—শাও দি কোনো জুলীয়া বস্তু খোৱাৰ কথা কওঁতে ব্যৱহৃত)—গৰু নাচাবিলে **গল-কটা তেজ** খাবি ক'ৰপৰা?

গল-কাম্ৰোৱা—(ডিঙিত প্ৰায় আটি ধৰা)—হাৰগছ **গল-কাম্ৰোৱা** কৰিবা।

গল-চাপৰি (গল-চাপজি, গল-বিচনী)—(গৰু ম'হ আদিৰ ডিঙিৰ তলত ওলমি থকা ডাঠ ছাল)—**গল-চাপৰিয়ে** সৈতে বলদটো বৰ ধুনীয়া দেখি।

গলত বান্ধ—(ডিঙিত বান্ধি ল)—কেঁচুৱাটোক নো বাপেকে **গলত বান্ধি** থাকিব পাৰে নে?

গলত বাঁহ দি—(কোনো কাম কৰিবলৈ বাধ্য কৰ্)—তোৰ যদি ভোক নাছিল, খাবলৈ কোনে **গলত বাঁহ দিছিল?**

গল দি—(মনৰ কথা ওলা; আগ বাঢ়ি আহ্)—জেঠৰ কথা শুনি মোৰো বহুত কথা **গল দি** আহিল। এনে সাহসৰ কামলৈ কোন ডেকাই **গল দিব** পাৰে?

গলধন ধৰ্—(ডেকা হৈ চিকণ বা পুষ্ট হ—ম'হ, খাহী, ছাগলী আদিত ব্যৱহাৰ হয়)—ম'হটোৱে এতিয়াহে **গলধন ধৰিবলৈ** ধৰিছে।

গলধনৰ গাগৰি—(বৰ কথা কবলৈ সংকোচ নকৰা ভাৱ, ওকোন্দা ভেৰ)—তোমাৰ **গলধনৰ গাগৰিক** ভয় কৰা মানুহ আমি নহয়।

গল-পতা—(কোনো মূল্যবান ধাতুৰ চাকলিৰে কৰা, তিৰোতাই ডিঙিত পিন্ধা এবিধ অলঙ্কাৰ)—আজিকালি ছোৱালীবিলাকে **গল-পতা** পিন্ধিবলৈ এৰিলে।

গল-বন্ধা—(জাৰকালি ডিঙিত মেৰাই লোৱা গৰম কাপোৰ)—ৰাতি **গল-বন্ধাখন** ডিঙিত মেৰাই শুবা; নহলে ডিঙিৰ বিষ বেছি হব।

গ'ল-ব'ল কথা—(হৈ যোৱা কথা, গ'ল—গতিকে আলোচনা আদি নিষ্প্ৰয়োজন)—সেইবোৰ **গ'ল-ব'ল কথা** এৰি দিয়া, এতিয়া কি কৰিবা তাকে কোৱা।

গল-বিচনী—'গল-চাপৰি' চোৱা;

গল ভাঙি চা—(সমুখৰ ফালে নথকা বস্তু বা মানুহক ডিঙি ঘূৰাই আগ্ৰহেৰে চা)—তই **গল ভাঙি চাব লাগিছ,** তেওঁ বা তোৰ ফালে চোৱাই নাই।

গলৰ কথাই ভালুক হ—(নিজৰ কথাৰে নিজে বিষম বিপদত পৰ্)—মাটি ডোখৰ লম বুলি কৈ বিপদহে চপালোঁ; **গলৰ কথাই ভালুক হ'ল।**

গলৰ হাৰ-মালা (বা **গলৰ মণি**)—কেতিয়াও আঁতৰাই নথকা অৰ্থাৎ অতিশয় মৰমৰ পাত্ৰ,—বিশেষকৈ সৰু ল'ৰা-ছোৱালী)—মোৰ ল'ৰাটো আবুৰেকৰ **গলৰ হাৰ-মালাহে** হ'ল।

গলে খুঁটাই বান্ধ্—(গৰু আদি খুঁটাত বৰ চুটিকৈ বান্ধ্)—গাইজনী **গলে-খুঁটাই বান্ধিলি** দেখোন; ৰাতি শুব কেনেকৈ?

গহ-গতি—(গচ-গতি; ধৰণ-ধাৰণ)—এইবাৰ ধানখেতিলৈ বতৰৰ **গহ-গতি** ভাল যেন দেখা নাই।

গা আহ্—(বাজনাৰ ছেৱে ছেৱে মিলাই গাৰে অঙ্গভঙ্গী কৰ্)—বাজনা বাজিবলৈ ধৰিলে; লাহে লাহে নাচনিয়াৰৰো **গা আহিল।**

গা আলগা দি—(কোনো কামৰপৰা আঁতৰ হ বা অমনোযোগ কৰ্)—এই আন্দোলনৰ নেতৃত্ব কৰিবলৈ আগ বাঢ়ি এতিয়া আপুনি কিয়বা গা আলগাকৈ দিছে?

গাই গাই লাগ্, মাত-বোল নহ—(ওচৰ-চুবুৰীয়া হৈও পিঠিয়া-পিঠি কৰি থাক্)—তোমালোকৰ **গাই গাই লাগে**, তথাপি **মাত-বোল নাই**; কোনে বখানিব?

গাই-গুটীয়া—(অকলশৰীয়া; নিজানিজি)—এই কামত লাভ-লোকচান আমাৰ **গাই-গুটীয়া**, সমূহীয়া নহয়।

গাই-গুৱালে মিল হ—(দুয়ো পক্ষৰ মাজত বিশেষ সহযোগিতাৰে লেন-দেন আদি কৰ্)—**গাই-গুৱালে মিল হৈ** গাঁৱলীয়া ৰাইজে সকলো কাম কৰিছে।

গাই-গোটা—(১। অকলশৰীয়া। ২। স্বাৰ্থপৰ)—১। ভায়েক কেবাজন হৈও তেওঁলোক এতিয়া **গাই-গোটা**; প্ৰত্যেকে, নিজা নিজা কামত আঁতৰি আছে। ২। 'পাইকৰ বেটা, **গাই-গোটা**'; সিহঁতৰ কাৰো লগত কাৰো মিল নাই।

গাই-গোটা পেটে ভঁৰাল হ—(কোনোৱে কাৰো লগত সহযোগিতা নকৰাকৈ স্বকীয়া স্বকীয়াকৈ খোৱা-থকাৰ ব্যৱস্থা কৰ্)—একে পৰিয়ালৰ মানুহে এনেকৈ **গাই-গোটা পেটে ভঁৰাল হৈ** থাকিলে কেতিয়াও উন্নতি নহয়।

গাই-পতি—(প্ৰতিজনে; জন-মূৰি)—**গাই-পতি** এটকাকৈ আনিবা।

গাই-বাই চা—(কাৰ্যসিদ্ধিৰ অৰ্থে সকলো প্ৰকাৰে চেষ্টা কৰি চা)—কিজানি বস্তুটো পোৱাই; এবাৰ **গাই-বাই নোচোৱা** কিয়?

গাই মাত্—(নালাগিব লগীয়া কথাতো লাগি উত্তেজনাৰ সৃষ্টি কৰি ফুৰ্; উঠলু স্বভাৱৰ পৰিচয় দি)—এই ডেকাজনে হক-নহক সকলো কথাতে লাগি ফুৰিছে কিয়? তেওঁৰ **গাই মাতিছে**।

গাই-মুৰা—(তিৰোতাৰ মুখৰ দৰে ডাঢ়ি-গোঁফ নথকা)—যাত্ৰাৰ সময়ত **গাই-মুৰা** মানুহ দেখাটো বেয়া।

গাই স—(শৰীৰেৰে সহি থাক্)—যোৱাবাৰেক হ'ল বুলিও, এনে উৎপীড়ন তেওঁৰ **গাই** নো আৰ কিমান দিন **সহি** থাকিব?

গা উঠ্—(কোনো কামলৈ বিশেষ উদ্যোগী বা ইচ্ছুক হ)—এটা ঘোঁৰা কিনিবলৈ **মোৰো গা উঠিছে**।

গা-উঠলু—(কিজানি যাবি কথা কওঁতা)—এনে **গা-উঠলু** মানুহক কোনোৱে ভাল নাপায়।

গা-উঠা— 'গা-উঠলু' চোৱা।

গা এৰ—(গা খালচ হ; প্ৰসৱ হ; গা সাৰ)—জিয়েকজনীৰ **গা এৰিলে**; এজনী ছোৱালী হ'ল।

গা এৰা দি—('গা আলগা দি' চোৱা। সকলো কামতে তেওঁ **গা এৰা দি** ফুৰে।

গা এৰি দি—(সময় বা কামৰ সোঁতত গাৰ প্ৰতি মনোযোগ এৰি দি)—এনেকৈ **গা এৰি দি** কাম কৰিছা হয়, নৰিয়া হলে তোমাক কোনে চাব?

গাঁও-ভূঞা—(একে গাঁৱত থকা মানুহ; ওচৰ-চুবুৰীয়া)—**গাঁও-ভূঞাক** মাতি কথাটো কোৱা।

গাঁওখন নে ভূঁইখন—(মাজ-পথাৰত চিঞৰিলেও সাহায্য পোৱা টান; কিন্তু গাঁৱত এনে সাহায্য স্বাভাৱিকতে আশা কৰিব পাৰি। সেই দেখি গাঁৱত থকাজনে এনে সাহায্য নোপোৱাত কোৱা হয়)—আতুৰত পৰি ইমান চিঞৰিলোঁ, তথাপি কেৱে যে কি হৈছে বুলিও সুধিলা, **গাঁওখন নে ভূঁইখন**?

গাঁও-পৰীয়া—(গাঁৱত থকা)—আমি **গাঁও-পৰীয়া** মানুহ, নগৰৰ ভু-ভা কি পাম?

গাঁও-বুঢ়া—(১। গাঁৱৰ বৰ-বুঢ়ীয়া লোক। ২। চৰকাৰে গাঁৱৰ ওপৰত পতা বিষয়া)—১। **গাঁও-বুঢ়াসকলক** মাতি পৰামৰ্শ লোৱা উচিত। ২। গাঁৱলীয়া ৰাইজে সেই ডেকাজনক **গাঁও-বুঢ়া** পাতিব খোজে।

গাঁজাখুৰী গল্প—(অমূলক কথা)—তাৰ **গাঁজাখুৰী গল্প** শুনি তুমিও ভোল গ'লা নে?

গাঁঠি-কটা—(গাৰ কাপোৰৰ গাঁঠি মেলি বা কাটি বস্তু চুৰ কৰা মানুহ)—আজি-কালি আমাৰ ইয়াতো **গাঁঠি-কটা** দুই-এটা ওলাল।

গাঁঠি খা—(চৰ্চৰণি খা)—গুণ্ডা মুখত এনেকৈ ঘনাই ঘনাই **গাঁঠি খাইছা** কিয়?

গাঁঠিৰ ওৱা খাই যা—(নিজা সম্বন্ধে কাৰ্য সম্পাদন কৰ; আনৰ অভ্যৰ্থনাৰ অপেক্ষা নকৰ)—আপোনাসকলক আমি যোগ্য সমাদৰ কৰিব পৰা নাই; তথাপি যে নিজৰ **গাঁঠিৰ ওৱা খাই** আমাক আশীৰ্বাদ কৰি গ'ল, তাৰ বাবে আমি চিৰকৃতজ্ঞ।

গাঁৱৰ এন্দুৰ—(বহির্জগতৰ জ্ঞান নোহোৱা মানুহ)—তই গাঁৱৰ এন্দুৰে কি জানিবি, জগতত কি হব ধৰিছে ?

গাঁতলৈ যা—(১। মাটিৰ তললৈ যা। ২। বৃদ্ধ হ)—১। শত্ৰু সৈন্য দেখি আমাৰ সৈন্যবিলাক গাঁতলৈ গ'ল। ২। তাৰ উমৰখিনি বাঢ়ি গৈছে; গাঁতলৈ যাবলৈ বেছি দিন নাই যেন লাগিছে।

গাঁথি ধৰ্ (বা বাঢ়্)—(সওহাল হ)—তাৰ গাঁথি দিনে দিনে বাঢ়ি গৈছে।

গাঁথি-সূতে এৰাব নোৱাৰ্—(নানা প্ৰকাৰে এৰা দিবলৈ চেষ্টা কৰিও অকৃতকাৰ্য হ)—সি ইহল-সিহলকৈ যাব খুজিছিল, পিছে গাঁথি-সূতে এৰাব নোৱাৰিহে কামত ধৰিলে।

গাঁথি-গুৱাৰ—(বন-গাথি নকৰি শুই সময় কটোৱা এলেহুৱা মানুহ)—তোৰ দৰে গাঁথি-গুৱাৰক মই পুহি থাকিব নোৱাৰোঁ।

গা কট্কটা—(কোনো কামলৈ বৰকৈ আগ্ৰহান্বিত হ)—তেওঁলোক হাঁকোলা দিবলৈ গ'ল; ইফালে নবিনা পাটিতে বৰঙাৰ গা কট্কটাবলৈ ধৰিলে।

গা কৰ্—(১। গাত ল, কোনো গৰাকৰ বাবে জগৰীয়া থাকিবলৈ মান্তি হ। ২। চিকণ হ বা পুষ্ট হ। ৩। হীন অৱস্থাৰপৰা উন্নত অৱস্থালৈ আহ্। ৪। কামত আগ বাঢ়্)—১। বন্দীবোৰ এৰি দিব এই বুলি তেওঁ গা কৰি গ'ল। ২। নৰিয়াৰ পিছত এতিয়াহে তেওঁ গা কৰিবলৈ ধৰিছে। ৩। চোবাং বজাৰত বহুতে গা কৰিলে, আমিহে এপইচাও ধৰিব নোৱাৰিলোঁ। ৪। কামটোত কেতিয়াবাই ধৰিলোঁ কিন্তু গা কৰিব পৰা নাই।

গা খবা—(ঘনে ঘনে প্ৰস্ৰাৱ হ)—প্ৰায়েই তেওঁৰ এনেকৈ গা খবে, তেওঁ ডাক্তৰৰ পৰামৰ্শ লোৱা উচিত।

গা খহা—(দৰব খাই বা খুৱাই গৰ্ভ নষ্ট কৰ্)—বিধবাজনীৰ গা খহাবলৈ ওজাজনে বৰকৈ চেষ্টা কৰিছে।

গা খা—(১। গা কট্কটা; কোনো কাম কৰিবলৈ উত্তেজিত হ। ২। প্ৰবৃত্তি হ)—১। লোকে মনা কৰিছে; তই তাত যাবলৈ কিয় গা খাইছে! ২। এনে ভাল আহাৰখন পেলাই দিবলৈ গা নাখায়।

গা খালী (বা খালাচ) হ—(গৰ্ভৰ সন্তান প্ৰসৱ হ)—সোনকালে যে গা খালী হ'ল এয়ে সৌভাগ্য।

গাখীৰতে ম'হৰ খুটি—(সুখৰ উপৰি সুখ; অপৰিমিত সুখ)—তোমাৰ গাখীৰতে ম'হৰ খুটি; এনে সৌভাগ্য আমাৰ কেনেকৈ হ'ব?

গা-গছে (বা **গাই-গছে** বা **গা-গাঁথিৰে**)—(ওখই আৰু ডাঙৰে)—মানুহটো গা-গছে কি চাবা? কিন্তু কামত বেলিকা ঠন্‌ঠন্‌।

গা-গৰি দি (বা **মাৰ্**)—(কাৰো আশ্ৰয় পাই সাহেৰে আনক ডাবি মাৰ্, বা গেঞেৰি দি)—কুকুৰটো কেনে সাহী চোৱাচোন; তোমাৰ কাৰ পাই কেনেকৈ গা-গৰি দি উঠিছে?

গা-গাঁথিৰে—'গা-গছে' চোৱা।

গা-গধুৰ—(এলেহুৱা প্ৰকৃতিৰ; কাম কৰিবলৈ অনিচ্ছুক)—সি বৰ গা-গধুৰ মানুহ; এনে থৰকৈ কেনেকৈ কাম কৰিব?

গা-গুটিয়া—'গাই-গুটিয়া' চোৱা।

গা গুৱাহটীয়া হ—(একালৰ আহোমৰ ৰাজধানী শিৱসাগৰৰ ভাটিত গুৱাহাটী। গতিকে, গা ভাটি দি; সোঁ-বয়স পাৰ হ)—লাহে লাহে আমাৰ গা গুৱাহটীয়া হৈছে।

গা ঘাটি দি—(শাৰীৰিক অৱস্থা হীন হ)—আমাৰ গা লাহে লাহে ঘাটি দিছে; এতিয়া আগৰ জোৰ-বল নাই।

গা ঘূৰা—(অসুবিধাৰ মাজত থাকিও আন কোনো বিষয়ত মনোযোগ দি বা কাম কৰ্)—মই আহিবলৈ বৰ যত্ন কৰিছিলোঁ, কিন্তু গা ঘূৰাব নোৱাৰিলোঁ।

গা ঘেলা—(বল-বাৰি নকৰি গা নচুৱাই আয়েসে ফুৰ্)—ডেকাসকলে বাটে বাটে গা ঘেলাই ফুৰিছে।

গা চা—(গাত টান পোৱা যাব বুলি কাম বল নকৰ্)—ল'ৰাটোৱে বৰকৈ গা চায়; তাক মই নাৰাখোঁ।

গা চাই গামোচা—(যথাযোগ্য বস্তু)—তোমাৰ বাবে এই চাদৰখন জোখে-মাপে বৰ ঠিক হৈছে; **গা চাইহে গামোচা।**

গা চাই ফুৰ্—(বিপদত নপৰিবলৈ সাৱধানে চল্)—ৰাতি-বিয়লি ফুৰোঁতে অলপ গা চাই ফুৰিবা।

গা চিকেহি মাৰি উঠ্—(গা শিঁয়ৰি বা জিকাৰ খাই উঠ্)—তোমাৰ এই ভয়ানক গল্পটো শুনি মোৰ গা চিকেহি মাৰি উঠিছে।

গা চুৱা কৰ্—(অপমান আদিৰদ্বাৰা শৰীৰ অপবিত্ৰ কৰ্)—এই বয়সত আপোনাৰ **গাটো চুৱা কৰিব** নোখোজোঁ ?

গা চুৱা যা—(প্ৰসৱৰ পূৰ্বে স্ৰাৱ হ)—যদি **গা চুৱা হৈছে**, এই দৰৱটো খুৱাবা ।

গা-চোৱা—(গা আৰু সাজ-পাৰ আদি পিন্ধাত আল-পৈচান ধৰা)—কুঁৱৰীৰ **গা-চোৱা** লিগিৰীজনী ক'লৈ গ'ল ?

গাজত লগা—(অন্তৰত আঘাত দিয়া; মৰ্মভেদী)—তই এই আমাৰ বৰ **গাজত লগা** কথা কলি ; মই ইয়াক নমৰালৈ পাহৰিব নোৱাৰোঁ ।।

গাজ মুৰা—(১। মেঘৰ গাজনি বৰকৈ হোৱা সময়ৰ (পেট)। ২। গজোঁ গজোঁ হোৱা)—১। **গাজ-মুৰা** পেট, ল'ৰাটোক কল বেছিকৈ নুখুৱাবা। ২। বুটবোৰ **গাজ-মুৰা** দিছে, গজালি ওলাবই ।

গাজি-গুজা—(সৰু মাতেৰে কোৱা, গতিকে ভালকৈ নুশুনা কথা)—বাহিৰত কিবা **গাজি-গুজা** শুনিছোঁ ; কোন সেইবিলাক ?

গাজি-গুঁড়া খুৱা—(সগৰ্ভা তিৰোতাক পাঁচ মাহত পঞ্চামৃত আদি খুৱা)—ছোৱালীজনীৰ এতিয়া পাঁচ মাহ ; **গাজি-গুঁড়া খুৱাবলৈ** যোগাৰ কৰা ।

গাজিয়া বাজ লাগ্—(দেখাত সৰু কিন্তু প্ৰকৃততে টান বিপদ হ)—মোৰ এতিয়া এটা **গাজিয়া বাজহে লাগিল** । ছোৱালীজনী চপাই লৈ বিপদহে চপালে ।।

গা জিলিক্—(গৰ্ভ হোৱাৰ চিন ওলা)—তিৰোতাজনীৰ যদি গৰ্ভ হৈছে, দুই এমাহতে **গা জিলিকিব** ।

গা জুৰা—(সুখ বা শান্তি দি)—তোমাৰে বোৱাৰী মজিয়া শুৱনী, সেয়েহে **জুৰাব গা** ।

গা জোঁকাৰি ফুৰ্—(কিতাহি মাৰি কথা কৈ ফুৰ্)—**গা জোঁকাৰি ফুৰাই** তোমাৰ অভ্যাস ; সেইদৰে কাম নকৰা কিয় ?

গা জোঁকাৰ মাৰি উঠ্—(বলবান্ হৈ উঠ্ ; হঠাৎ হীন অৱস্থাৰপৰা উন্নত অৱস্থা পা)—সিহঁত আজিকালি **গা জোঁকাৰ মাৰি উঠিল** ; এতিয়া আমাৰ কথা শুনিব কিয় ?

গা জোৰ্—(আঁট্ ; যিমান লাগে সিমান বা যথেষ্ট হ)—এইখিনি·হলেই মোৰ **গা জুৰিব** ।

গা টঙা—(বহিবা আদিৰ বাবে শাৰীৰিক দুৰ্বলতাৰ পিছত সবল হ)—এই মহা-মূল্য বৰিষাৰ পিছত ছোৱালীজনীয়ে এতিয়াও গা টঙাৰ লক্ষণ নাই।

গা টেঙা—(মনত বিতৃষ্ণা হ; বেজাৰ পা)—তাৰ ব্যৱহাৰত মোৰ গা টেঙাইছে।

গাটোৰ লগত ছাটো যা—(কোনো প্ৰধান কামৰ লগত আৰু কোনো আনুষঙ্গিক সৰু কাম অনায়াসে হ)—যদি যাওঁ, কাপোৰখনো মনে দিব পাৰিম; গাটোৰ লগত ছাটোও যাবাৰ নে?

গাটো সাতখন আঠখন লাগ্—(মনৰ আনন্দত উঠল-পাটল লাগ্)—বিয়াৰ নাম শুনিয়েই বুঢ়াৰ গাটো সাতখন আঠখন লাগিল।

গাত কাপোৰ ল (বা গামোচা ল)—(এখনীয়া কাপোৰ এৰি ছোৱালীয়ে গাত আন এখন কাপোৰ ল; পাট-গাভৰু হ)—ভাল ছোৱালীজনী মৰিল; ছমাহমান আগেয়ে গাত কাপোৰ লৈছিল।

গাত গোসাঁই নোহোৱা হ—(ডাঙৰ বিপদত বৰ বিতত অৱস্থাত পৰ্)—মৰত দুই লগাত বুঢ়াৰ গাত গোসাঁই নোহোৱা হ'ল।

গাত চিকুটিলে গম পা—(নিজৰ দুখেৰে বিজাই পৰৰ দুখ অনুমান কৰ্)—দুখীয়াৰ দুখ তুমি ধনী হৈ বুজিবা কেনেকৈ? নিজৰ গাত চিকুটিলেহে চিকুটাৰ দুখৰ গম পোৱা যায়।

গাত চেঙা লাগ্—(জুইৰ তাপৰ দৰে কোনো কথাত কষ্ট অনুভৱ কৰ্)—মোৰ কথাত কোনোবা কোনোবাৰ গাত চেঙা লাগিবও পাৰে; কিন্তু মই সঁচা কথাহে কৈছোঁ।

গাত জুই জ্বল্—(বৰকৈ উত্তেজিত হৈ উচ্পিচ্ লগা)—বুঢ়াৰ কথা শুনি ডেকাৰ গাত জুই জ্বলিবলৈ ধৰিলে; আমাতোঁ বুলিও মাতিবলৈ বাধ্য হ'ল।

গাত দি—(বদ্নাম কৰ্; অপবাদ দি)—তিৰোতাজনীয়ে দায়টো কাৰ গাত দিলে?

গাত পাখি গজ্—(ডাঙৰ-দীঘল হ; নিজৰ তত্ত্বাৱধান নিজে কৰিবলৈ সমৰ্থ হ)—তেওঁৰ গাত এতিয়া পাখি গজিছে; তোমাৰ কথা শুনিব কিয়?

গাত বিহ-কাঁড় লাগ—(কোনো কথা, কাম আদিত অতিশয় বেয়া অনুভৱ কৰ্)—তোমাৰ উন্নতিৰ বাতৰি তেওঁৰ গাত বিহ-কাঁড় লগা যেন হৈছে।

গাত বিহ পৰা (বা লগা) দি—(অতিশয় কষ্ট পা)—মোৰ কথা শুনি কেলৈ গাত বিহ পৰা দিয়ে কিয়?

গাত বিহু লাগ্—(১। বিহুৰ আবেগত উত্তেজিত হ। ২। বিহুৰ আবেগৰ সদৃশ আবেগত উত্তেজিত হ)—১। বিহু আহিল; সকলোৰে গাত বিহু লাগিল। ২। বাজিষ্ঠেকৰ নিয়ত বুঢ়াৰ গাত বিহু লাগিল।

গাত ল—(১। দোষ স্বীকাৰ কৰ্। ২। কোনো কাম কৰিবলৈ দায়িত্ব ল)—১। গৰুটো কোনোৱা বুলি সি নিজেই গাত লৈছে। ২। এই কাম কৰিবলৈ মই গাত লব নোৱাৰোঁ।

গাত লাগ্—(অসুখ কৰি কষ্ট পা)—লোকচান হোৱা বুলি এতিয়াহে গাত লাগিল নে?

গাত লেঠা হ—(সগৰ্ভা হ)—ছোৱালীৰ গাত লেঠা হ'ল; এতিয়া দীঘ-বাটখন খোজ কাঢ়ি যাব নালাগে।

গাত-লোৱা—(তিৰোতাই গাত মেৰাই লোৱা কাপোৰ; বিহা)—তোমাৰ গাত-লোৱাখন ক'ত এৰিলা? এইখন সুৰত লোৱাহে।

গাত শিপা গজ্—(বহুদিন একে ঠাইতে থাক্)—তোমাৰ গাত শিপা গজিল নেকি? বহি দেখোন উঠিবই পাহৰিলা।

গাত সাতকুৰা জুই জ্বল্—(কোনো দুখ শোক আদিত অতিশয় কষ্ট অনুভৱ কৰ্)—বুঢ়ীয়ে এনেয়ে বেজাৰ বিবৰ্জিত হা-হুতাশ কৰি আছে; পুতেকৰ টান নৰিয়াৰ বাতৰি পাই তেওঁৰ গাত সাতকুৰা জুই জ্বলিবলৈ ধৰিলে।

গাত হাত দি—(কোনো শাৰীৰিক কাৰ্যেৰে অপমান কৰ্)—এনে এজন লোকৰ গাত হাত দি সি বৰ গৰ্হিত কাম কৰিছে।

গাত হাত বুলা (বা বুলাই)—(সস্নেহ আচৰণ কৰ্)—তোমাৰ গাত হাত বুলাই তেওঁ তোমাৰ মাটিখিনি হাত কৰিবলৈ বিচাৰিছে।

গা থা—(পানীত ডুব নোখোৱাকৈ থাক্; থাউনি পা)—পুখুৰীটোত গা নাথায়; সাৱধানে নামিবা।

গা জাত্—(১। লোকান্তৰ হ। ২। নৰিয়াৰপৰা উঠি সবল হ। ৩। হীন অৱস্থাৰপৰা উন্নত হ)—১। আইতাৰ অৱস্থা বেয়া, কেতিয়াবা গা জাতিছে। ২। এনে টান নৰিয়াৰ পিছত গা জাতিবলৈ তেওঁৰ আৰ

কিমুৰিক লাগিব। ৩। এইবাৰ যেনেহে খেতি হৈছে, তেওঁলোকে অতি সোনকালে গা জাতিব।

গা জাতি ক—(সাহ কৰি ক; নিশ্চয় কৰি ডাঠি ক)—তুমি যদি কথাটো জানা, **গা জাতি** নোকোৱা কিয়?

গা দি—(১। ডাঙৰ-দীঘল হৈ আৰ্জিব পৰা হ। ২। চহকী বা শ্ৰীমন্ত হ)—১। পুতেকে **গা দিছে** যেতিয়া, বাপেকৰ দুখ সোনকালে গুচিব। এইবাৰৰ ধানৰ দৰ পাই মানুহবোৰে **গা দিলে**।

গাদি-গুদা—(১। গুদাৰ দৰে সৰু আৰু অৱহেলাৰ বস্তু। ২। কণ কণ ল'ৰা-ছোৱালী—চেনেহত কোৱা হয়)—১। **গাদি-গুদা** মাহলৈ এনে কঠিন পৰিশ্ৰম কৰিব নোৱাৰি। ২। তোমাৰ **গাদি-গুদা দুটি** ভালে আছে নে?

গা দুখা—'গা টেঙা' চোৱা।

গা-ধন—(ছোৱালীৰ বাবে দৰাৰপৰা পোৱা ধন)—ওৰ-গোৰ মাৰি পাঁচ শ টকা **গা-ধন** দিবলৈ ঠিক কৰা হ'ল।

গা ধৰ্—(পুষ্ট বা মঙহাল হ)—নিশকতীয়া ল'ৰাটোৱে দুমাহতে **গা ধৰিলে**।

গা ধুব লাগ্—(শৌচ কৰিব লাগ)—আজি পেটৰ অসুখ হৈছে; আকৌ **গা ধুব লাগিল**।

গা মচুৰাই ফুৰ্—(কাম-বন নকৰি গা ফেলাই ফুৰ্)—ডেকা মানুহে যে **গা মচুৰাই ফুৰে**, তেওঁলোকৰ ভাত মিলে কেনেকৈ?

গা-ভৰিয়া—(গৰ্ভৱতী)—দেখিলেই তিৰোতাজনী **গা-ভৰিয়া** বুলি কব পাৰি।

গাজী মাৰি হাত গোন্ধা—(তুচ্ছ লোকক শাস্তি দি নিজে কুনাম ল)—সেই ভিকহটোৰ অন্যায় চিন্তি, তুমি **গাজী মাৰি হাত গোন্ধাব** খুজিছা নেকি?

গাপ উঠ্—(ৰসাল বস্তুৰ গাৰপৰা সামান্য ভাগ ওলা)—আমাৰ মোনাখনৰ **গাপ উঠিছে**; আমবোৰ উলিয়াই এটা এটাকৈ থোৱা।

গাপ দি—(১। সোনকালে গজিবলৈ বা পকিবলৈ বতাহ নলগাকৈ ঢাকি ৰাখ্। ২। ভাপ লগাই কোমল কৰ্। ৩। তপত কৰ্)—১। ধানডুলিত কলবোৰ **গাপ দি** থোৱা; তেহে পকিব। ২। **গাপ দিলেহে** বাঁহডাল পোন কৰিব পাৰিবা। ৩। মাতওল কিছু **গাপ দিয়া**।

গাপ লাগ্—(ৰন্ধা বা সেমেকা বস্তু ঢাক খাই বা বৈ থাই বতাহ পৰা ভাপ উৎপন্ন হ)—কেঁচা খাদ্যবোৰ এনেকৈ থোৱা কিয়? **গাপ লাগি** নষ্ট হব।

গা পাতল—(লাহী শৰীৰযুক্ত)—ছোৱালীজনী **গা-পাতল**; মুখৰ ছবিটোও শুৱনি।

গা পাতল লাগ্—(চিন্তা বা ৰোগ নোহোৱা হেতু মনত ভাল লাগ্)—কামটো হৈ উঠাতহে **গা পাতল লাগিছে**।

গা পাতি ল—(গাত ল; কোনো কথা বা কামৰ দায়িত্ব নিজে ল)—দোষটো তুমি কৰা নাই, তথাপি তুমি **গা পাতি ললা** কিয়?

গা পিন্ধ—(কোনো বিষয়ে প্ৰতিশ্ৰুতি দি)—তোমাক টকা দিবলৈ, দেউতাক নোসোধাকৈ মই **গা পিন্ধিব** নোৱাৰোঁ।

গা পেলাই দি—(চেষ্টা কৰিবলৈ এৰ্)—এবাৰ অকৃতকাৰ্য হওঁতেই **গা পেলাই দিলা নে?**

গা ব—(পেট চল্; জহনিত পৰ্)—শেষ নিশাৰপৰা তেওঁৰ **গা বৈছে**; বহাগতে জহনি আছিল।

গা-বন্দী—(সগৰ্ভা)—ছোৱালীজনী **গা-বন্দী**, এই মাহতে প্ৰসৱ হব।

গা-বন্ধ—(গৰ্ভাৱস্থা)—**গা-বন্ধ** হলে তিৰোতাক সাৱধানে ৰখা উচিত।

গা বজন হ—(গৰ্ভৱতী হ)—**গা বজন হলে** তিৰোতাক পাঁচ মাহত পঞ্চামৃত খুৱাব লাগে।

গা বাজ্—('গাত লাগ' চোৱা। গালৈ গম আহ্)—বহুবি কিমান ক্ষতি হৈছে, এতিয়াহে তেওঁৰ **গা বাজিছে**।

গা বাঢ়নি দি—(হৃষ্টপুষ্ট হবলৈ ধৰ্)—ল'ৰাটোৱে এতিয়াহে **গা বাঢ়নি দিব**।

গা বেজ্‌বেজা—(কোনো অপ্ৰীতিকৰ কথা বা কামত উত্তেজিত হ)—মই তেওঁকহে কৈছোঁ, তোমাৰ **গা বেজবেজায়** কিয়?

গা-ভকণ—(গৰ্ভৱতী)—**গা-ভকণ** অৱস্থাত তেওঁ গৰুৰ গাৰীত নোযোৱাই ভাল।

গা ভাগ্—(বীৰ্যস্খলন হ)—কুচিন্তাত ডেকা মানুহৰ **গা ভাগে**; ই বৰ বেয়া ৰোগ।

গা-ভাৰী—(গৰ্ভৱতী)—তিৰোতাজনী যে গা-ভাৰী, দেখিলেই বুজিব পাৰি।

গাণ্ডিৱী-শিয়াল—(দুৰ্ণামিয়া শৰত, কিন্তু প্ৰকৃত কৰিব নোৱাৰা অকামিলা মানুহ)—সেই **গাণ্ডিৱী শিয়ালজনটোক** ধৰক তৈ মহাপ্ৰেমেই ভাল আছিল।

গাভ্‌ৰা দি—(মাছৰ অকালতে গৰ্ভপাত হ)—বোৰ পাইকলীয়ে **গাভ্‌ৰা দিলে** ; এইবাৰ আৰু ধৰত গাথীৰ নহব।

গা-মাটি—(আগেয়ে ৰজাই পাইকক খাটনিৰ বাবে গাই প্ৰতি শৰতে দিয়া মাটি)—পাইকবিলাকে গা-মাটিত খেতি কৰি জীৱিকা চলাইছিল, কিন্তু তাৰ বেচা-কিনা কৰিব নোৱাৰিছিল।

গা-মানুহ—(কোনো মুখিয়াল লোকৰ অধীন, সহকাৰী বা ঘনিষ্ঠ মানুহ)—তেওঁৰ **গা-মানুহ** বহুত আছে ; বিপদত সেইবিলাকে আগুৰি ধৰে।

গা মাৰি যা—(সমাজত কাৰো গাত লগাকৈ কাপোৰ আদি কোঁচাই যা)—**গা মাৰি যাবলৈ** তোমাকো শিকাব লাগে নেকি ?

গা-মূৰ ধো—(ঋতুস্নান কৰ্‌)—ঋতুমতী তিৰোতাই **গা-মূৰ ধুই** শুচি হয়।

গা-মুৰি—(১। এণ্ডামুৰি। ২। গাইপতি)—১। তুমি ঘৰে ঘৰে **গা-মুৰি** দিয়া কিয় ? অসুখ হৈছে নেকি ? ২। **গা-মুৰি** কেইসেৰকৈ পালা ?

গাৱঁৰ ঘৰৰ কুকুৰে বাগ টান্—(পৰিয়ালৰ মুৰব্বী কোনো কামত পাৰদৰ্শী হলে সেই ঘৰৰ সকলোৱে কিছু পৰিমাণে সেই কাম জান্। 'বামুণৰ শিয়ালেও মন্ত্ৰ বোল্' একে)—**গাৱঁৰ ঘৰৰ কুকুৰেও বাগ টানে** ; সেই পৰিয়ালৰো সকলোটিয়েই সম্পাদক, অন্ততঃ প্ৰত্যেকেই বাতৰি কাকতৰ কাম কিছু জানে।

গাৱঁৰ জেঙা মাৰ্—(কোনো জটিল বিষয়ৰ নিষ্পত্তি কৰ্‌)—তেওঁলোকৰ বেলেগ কৰা মানে **গাৱঁৰ জেঙা মৰা**। মই সেই কাম কৰিব নোৱাৰোঁ।

গা যা—(গা মুৰি যা ; তিৰোতাৰ ৰজস্ৰাৱ হ)—ছোৱালীজনীৰ কেবামাহ ধৰি **গা** যায় ; দৰব-পাতি নিদিয়া কিয় ?

গাঁয়ে গাঁয়ে—(গাই প্ৰতি)—পিঠা কোৰে কোৰে খোৱা, **গাঁয়ে গাঁয়ে** দিয়াহি।

গা ঘাঁটি ফুৰ্—(কাজিয়া কৰাৰ চেলু বিচাৰি ফুৰ্‌)—তাক কিহে পাইছে কব নোৱাৰোঁ ; সদায় দেখোন **গা ঘাঁটি ফুৰিছে**।—

গা ৰ—(১। শান্তি বা সুখ পা। ২। হানি বা কষ্টৰপৰা ৰক্ষা পা ; কদাপি অৰ্থ ৰক্ষা পৰ্‌। ৩। তিৰোতাৰ ৰজস্ৰাৱ বন্ধ হ)—১। এই কাগোৰখন দিপিছিলো তোৰ

গা জবৰ নেকি ? ২। মাছ কিমান পালা ? কৰণি গা ব'ল। ৩। চাৰিদিন চিকিৎসা কৰালোঁ ; আজিহে দোৱানীজনীৰ গা ভৈছে।

গাৰ কাঁটা মাখি—(কোনো এজনৰ লগত সদায় লাগি থকা মানুহ)—এই ল'ৰাটো মোৰ **গাৰ কাঁটা মাখি** যেন হৈছে ; মোক এৰি এখন্তেকো নাথাকে।

গাৰ কেৰেপ নহ—(ভ্ৰূক্ষেপ নকৰাকৈ অকাতৰে সহি থাক্)—গিৰীয়েকে ইমান কিলায় ; তাইৰ কিন্তু **গাৰ কেৰেপ নাই।**

গা-বৰীয়া—(বিপদত ৰক্ষা কৰিবলৈ লগত ৰখা মানুহ)—ৰজাৰ **গা-বৰীয়াহঁত** লগতে আছিল !

গাৰ গোন্ধত সাত ভূত পলা—(শৰীৰ অতিশয় দুৰ্গন্ধযুক্ত হ)—তাৰ কাষত কোনে বহিব ? **গাৰ গোন্ধত সাত ভূত পলায়।**

গাৰ ছাল কামুৰি খা—(ৰবকৈ জুলুম কৰ্)—আমৰ বাবে পুৱাবপৰা **গাৰ ছাল কামুৰি খাইছিলি** ; এতিয়া কিমান আম লাগে নে।

গা বণজিত বণজিত কৰ্—(বণ জিকাৰ দৰে আনন্দত গা নাচি উঠ্—'গা খিলাফত খিলাফত কৰ'—একে অৰ্থাত্মক)—পৰীক্ষাত প্ৰথম হোৱাত তেওঁৰ **গা বণজিত বণজিত কৰিছে।**

গাৰ নোম থিয় হ—(বা 'গাৰ নোম ডাল ডাল হ—অকস্মাৎ ভয় খাই বা ভয় খাই হোৱাৰ দৰে গা শিঞৰি উঠ্)—কলিকতাত যেনে কটাকটি হৈছিল, শুনিলে **গাৰ নোম থিয় হয়।**

গাৰ নোম নেদেখা হ—(সামান্য আকাৰ হ ; গধূলি হ)—**গাৰ নোম নেদেখা হোৱাতহে** তেওঁ আহি পালে।

গাৰ নোমেও শত্ৰু হ—(অতি আপোনজনেও শত্ৰুতা কৰ্)—অলপ চাইচিতি ফুৰিবা ; দেখিছাই নহয়, **গাৰ নোমেও শত্ৰু হৈছে।**

গাৰ মলি—(মূল্যহীন বুলি ভবা বস্তু)—তোমাৰ হেজাৰ টকা হানি হ'ল ; এই টকা **গাৰ মলি** যেন ভাবা। পৰিশ্ৰম কৰা ; দেহা আছে, লাখ আছে।

গাৰ বজস্ যা—(গা সুৰি যা)—তেওঁৰ **গাৰ বজস্** যোৱা কেবাদিনো হ'ল ; ডাক্তৰক দেখুৱা।

গা বাইজাই কৰ্—(দুৰ্বলতাত সুৰ ঘূৰা যেন হ)—তোকত মোৰ গাটো **বাইজাই কৰিছে।**

গা ৰাখ্—(হানি বা বিপদৰপৰা নিজক ৰক্ষা কৰ্)—নেতৃত্ব কৰিছা হয়, সদায় গা ৰাখি চলিবা। পৰীক্ষাত তেওঁ কথমপি গা ৰাখিলে।

গাৰি মেৰ খা—(বৰলৈ ধৰা কাপোৰ টোলোঠাত মেৰাৰ পৰা হ)—মোৰ কাপোৰখন এতিয়াও গাৰি মেৰ খোৱা নাই।

গা লগা—(মনোযোগ দি; পৰিশ্ৰম কৰ্)—পৰীক্ষা আহিল; গা লগাই পঢ়া।

গা লৰ্—(প্ৰসৱৰ সময় উপস্থিত হ)—তেওঁৰ গা লৰিল কেতিয়াবাই; কিন্তু প্ৰসৱ হোৱা নাই।

গা লৰা—(কাম কৰিবলৈ তৎপৰ হ)—এনিৰ বেলি তেনি গ'ল, এতিয়াও গা লৰোৱাই নাই; কামটো কৰিবা কেতিয়া?

গালি আলি আলিয়ে যা—(গালিৰ একো অপকাৰ কৰাৰ শক্তি নাই—এই অৰ্থ)—তাই গালি পাৰিছে, পাৰক। তোমাৰ মাত দিয়াৰ সকাম নাই; গালি আলি আলিয়ে যাব।

গালিৰ বাহ—(সকলোৰে গালি বা নিন্দাৰ পাত্ৰ)—পুৱাৰপৰা গধূলিলৈ তাই গালিৰ বাহ হৈছে।

গালে গপ মাৰ্—(অসাধন হৈও কিতাহি মাৰি কথা ক)—গালে গপ মাৰি মাছ ধৰিবলৈ গৈছিলা; পিছে মাছ পালা কিমান?

গালৈ সামৰ্—(কোনো বস্তু চপাই আনি আত্মসাৎ কৰ্)—দহজনীয়া বস্তু গালৈ সামৰা তেওঁৰ অভ্যাস আছে।

গা সাতখন কৰ্—(বা 'গা সাতখন আঠখন কৰ্')—'গাটো সাতখন আঠখন লাগ্' চোৱা।

গা সাৰ্—(প্ৰসৱ হ)—তেওঁ গৰ্ভৱতী; এই মাহতে গা সাৰিব।

গা-সূতা—(কাপোৰ বোৱা বাণি-সূতা)—কাপোৰখনৰ গা-সূতা বেলেগ ৰঙৰ দিবা।

গা হুৰ্—(বা 'গা হুৰি যা'—তিৰোতাৰ ৰজস্ৰাৱ হ)—কেবামাহ ধৰি তেওঁৰ গা হুৰিছিল; ইমান ৰজস্ৰাৱ হোৱাত আজি ঢুকাল।

গা হ—(কাৰো হৈ কোনো কাম আদিৰ দায়িত্ব ল; জামিন হ)—আপুনি গা নহলে মোক ইহঁতে এৰি নিদিয়ে।

গাহৰি-গঁড়াল—(অতি অপৰিষ্কাৰ বা লেতেৰা ঠাই)—সিহঁতৰ ঘৰটো ঘৰ নহয়, গাহৰি-গঁড়ালহে।

গাহৰিলৈ আলু-কচু মিল্—(পৃথিৱীৰ সকলো প্ৰাণীৰ বাবে জীৱিকাৰ কিবা এটা উপায় থাক্)—**গাহৰিলৈও আলু-কচু মিলে ;** মোলৈ কিবা এটা নিমিলিব নে ?

গিয়াতাল হ—(সামাজিক অনুষ্ঠানেৰে গিয়াতিৰ সঙ্গ লা)—গিৰীয়েকৰ মৃত্যুৰ পিছত ঘৈণীয়েকে আজি **গিয়াতাল হবলৈ** যো-যা কৰিছে।

গিৰী-গছ- (আশ্ৰয়ৰ স্থান বা গৰাকী)—এই ল'ৰাটোৰ **গিৰী-গছ** কোনো নাই নেকি ?

গিৰী নহ—(আশ্ৰয় দিবলৈ স্বীকৃত নহ)—তুমি যদি কুকুৰটোৰ **গিৰী নোহোৱা,** তাক মাৰি পেলোৱাহে ভাল।

গিৰী নোহোৱা গৰু—(অনাশ্ৰিত বা অৱহেলিত মানুহ বা বস্তু)--সি জানো **গিৰী নোহোৱা গৰু**হে হ'ল ? **গিৰী নোহোৱা গৰু,** ঢাকোন নোহোৱা চৰু।

গিৰী-মুৰীয়াকৈ—(পৰিয়ালে পতি)—লাকবোৰ **গিৰী-মুৰীয়াকৈ** পাঁচোটাকৈ ভগাই দিয়া।

গিৰ্মিট দিয়া কুলী—(আনৰ বাধ্যবাধকতাত চলা মানুহ)—মই তোমাৰ **গিৰ্মিট দিয়া কুলী** নহয় যে তুমি যি কামলৈ পঠিয়াবা তাকেই কৰিম।

গিলি ধৰ—(সম্পূৰ্ণকৈ ঢাকি ধৰ)—এই চোলাটোৱে ল'ৰাটোক **গিলি ধৰে ;** আন এটা দিয়ক।

গিলিপ মাৰি ধৰ—(তেনেই আগুৰি ধৰ)—গছ-গছনিয়ে **গিলিপ মাৰি ধৰা** সেই ঘৰটোত তেওঁলোক কেনেকৈ আছে ?

গীত গাই থাক্—(সদায় কৈ থাক্)—তোমালোকৰ তালৈ যাম যামকৈ তাই **গীত গাই আছে।**

গু-খোৱাৰ পো—(অধম লোকৰ অধম সন্তান—গালিত ব্যৱহৃত)—**গু-খোৱাৰ পো** নাৰবীয়া আজিও নাহিল ?

গু-জীৱন—(অসাৰ্থক বা অধম জীৱন)—ধনত শিতান দি থাকিও চুৰ কৰি লাজ নাপাব নে ? এনে **গু-জীৱন** ধৰি থকাতকৈ মৰি যোৱাই ভাল।

গুটীয়া-ভকত—(মহত্ত্বপৰা নাম-কথা নোলোৱাকৈ নিজেই হোৱা ভকত)—**গুটীয়া-ভকত** হোৱাতকৈ মহন্তৰপৰা নাম-কথা লোৱাই ভাল।

গুড় চেলেকা—(মনা প্ৰলোভনেৰে ফুচুলা)—তুমি তাক **গুড় চেলেকাৰ** খুজিছা হয়, সি বৰ শিয়াল ল'ৰা।

গুণ টান্—(১। উজাই নিযা নাও পাৰেদি জৰীৰে টানি নি। ২। কোনো কামত প্ৰাণ-কাতৰে শক্তি প্ৰয়োগ কৰ্)—১। দুজনে **গুণ টনাতহে** নাওখন উজাই গৈছে। ২। এনে টান কামত **গুণ টানিবলৈ** আপুনি নহলে আমি কেতিয়াও কৃতকাৰ্য হব নোৱাৰোঁ।

গুণ ধৰ্—(গুণদায়ক হ)—মোৰ পৰামৰ্শই **গুণ ধৰা** যেন লাগিছে।

গুণ নাপালে ধৰম পা—(ইহলোকত যশস্যা নাপালেও পৰলোকত পুণ্যফল ভোগ কৰ্)– সত্ পথ নেৰিবা, **গুণ নাপালেও ধৰম পাবা।**

গুত চাউল ভিজাই খা–(জঘন্য কৃপণালি কৰ)—এনে **গুত চাউল ভিজাই খোৱা** মানুহ ক'তো দেখা নাই।

গুত পৰা গু– (অতি ঘৃণনীয় মানুহ বা বস্তু) –সিনো ক'ত **গুত পৰা গুটো** যে তাক বিযালৈ মাতিলা ?

গুমৰ ফাঁক হ—(গোপন কথা সদৰী হ)—কথাটো ইমান দিনে গুমৰত ৰাখিছিলা, কিন্তু আজি **গুমৰ ফাঁক হ'ল।**

গুৰি-কঠাল– (শকত-আৱত, হৃষ্টপুষ্ট)—মানুহটো গা-গাঁৰিযে **গুৰি-কঠাল।**

গুৰি-কথা—(কোনো কথা বা বিষয়ৰ আৰম্ভণি বা মূল)—কিতাপখনৰ **গুৰি-কথাখিনি** বৰ চিত্তাকৰ্ষক হৈছে।

গুৰি-গছ—(১। গছৰ গুৰি ভাগ। ২। উৎপত্তি স্থান; ৩। উৎপত্তি বা জন্মৰ আদিস্থান)—১। গছজোপাৰ **গুৰি-গছডোখৰ** মই কিনিছোঁ। ২। কথাটোৰ **গুৰি-গছ** বিচাৰি বিচাৰি চাব লাগে। ৩। **গুৰি-গছ** ভাল চাইহে ছোৱালী আনিবা।

গুৰিত কাটি আগত পানী ঢাল্—(ভিতৰি মহৎ শত্ৰুতা কৰি বাহিৰত মিত্ৰতা কৰ্)—তাৰ কথাত বিশ্বাস নকৰিবা, সি সদায় **গুৰিত কাটি আগত পানী ঢালে।**

গুৰিত গাজ্—(বায়ুকোণত মেঘে গাজ্)—মেঘে **গুৰিত গাজিছে;** বৰষুণ হবই।

গুৰি ধৰ্—(১। গুৰি চলাই নাৱৰ গতি ঠিক ৰাখ্। ২। দিহা বুদ্ধি দি কোনো

কাম চলা)—১। ভবা নৈত নাবৰ **গুৰি ধৰিবলৈ** এজন পাকৈত নাৱৰীয়া বিচাৰি আনা। ২। আপুনি আমাৰ কামটোত **গুৰি ধৰিব** লাগে।

গুৰি-বঠা ধৰ্—'গুৰি ধৰ্' চোৱাঁ।

গুৰি-শকত—(ভিতৰি ভাল মানুহৰ সাহায্য পোৱা)—সি বৰ **গুৰি শকত** মানুহ; তাক কেনেকৈ জব্দ কৰিবা ?

গুৰি-সদিয়া—(পূৰ্ব পৰম্পৰা চলি অহা বংশগত আদৰ্শ)—তেওঁলোকৰ **গুৰি-সদিয়া** বিচাৰ নকৰাকৈ মই বিয়াত সম্মত হব নোৱাৰোঁ।

গুৰু-গোসাঁই নামান্—(জঘন্যতাৰে অভদ্ৰ হ)—তাক নামাতিবা; সি **গুৰু-গোসাঁই নামানে**।

গুৰু ভকতৰ আঁৰ হ—(মৰ্)—আপোনাক যদি ফাঁকি দিছোঁ, **গুৰু-ভকতৰ আঁৰ হম**।

গুৰু-মণ্ডলী কৰ্—(কোনো কাৰ্যৰ সূত্ৰপাত কৰ্)—**গুৰু-মণ্ডলীয়েই কৰা** নাই; তুমি সুধিছা, কামটো আজি শেষ হব নে? তাই **গুৰু-মণ্ডলী কৰিছে**; দন্দ লগায়হে।

গুৰু-সমুখীয়া হ—(গুৰুৰপৰা নাম-কথা ল)—এই বুঢ়া বয়সলৈ **গুৰু--সমুখীয়া হোৱা** নাই নে ?

গুৰু-সেৱা কৰ্—(ইষ্টমন্ত্ৰ জপ কৰ)—সি গুৰু-সমুখীয়া হৈছিল, পিছে **গুৰু-সেৱাহে** নকৰে।

গুলি পানী পি—(কোনো মানুহ বা বস্তুৰ অস্তিত্ব সমূলি নোহোৱা কৰ্)—তেওঁৰ আগত সকলো কথা নোকোৱা কিয় ? তোমাকতো তেওঁ **গুলি পানি পিব** নোৱাৰে।

গুলুম বাজ্ (বা **মাৰ্**)—(ঢাকি বা আগুৰি ধৰি অন্ধকাৰ বা অশান্তি কৰ)—বান্ধনি-ঘৰত ধোঁৱাই **গুলুম বাজিছে**; মানুহ সোমাব নোৱাৰি। হাবিয়ে **গুলুম মাৰি** ধৰা ঘৰটোত তেওঁলোক কেনেকৈ থাকে ?

গুলৈয়া-নাও—(বৰ ডাঙৰ হৈবে হোৱা ডাঙৰ নাও)—এখন **গুলৈয়া নাৱত** পথালিকৈ আমি দহজন মানুহ শুই গৈছিলোঁ।

গুৱাল-গালি—(কাৰো নাম নধৰাকৈ পৰা গালি)—আইকো নধৰে, পিতাকো নধৰে, পাৰে মোক **গুৱাল-গালি**।

গৃহস্থ-বস্তু—(ঘাই পুৰুষ ; ধৰ্মৰ ঘাই গৰাকী)—তেওঁলোকৰ বংশৰ **গৃহস্থ-বস্তুৰ** সোঁৱৰণী হিচাপে বহুৰি একোখন মেলা তেওঁলোকে সদায় পাতি আহিছে। মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ **গৃহস্থ-বস্তু** শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰমাধৱ অসমীয়াৰ চিৰ-পূজ্য।

গৈঁৰ ধৰ—(ধান আদিৰ গৰ্ভত কোমল কল বা ফুলৰ থোক ধৰ)—ধানে **গৈঁৰ ধৰিছে** ; বতাহত বাগৰি পৰিলে ধানবোৰ পতনুৱা হব।

গৈঁৰ-নসৰা—(পেট ডাঙৰ হৈ থকা আৰু নিচেই কম বয়সৰ,—চৰাইৰ পোৱালিত খাটে)—এই **গৈঁৰ-নসৰা** পাৰবোৰ কিয় আনিলা ? ওভোতাই দিয়াগৈ।

গেজেনা মাৰ—(আনক হান মাৰি টান কথা ক)—সি সদায় এনেকৈ **গেজেনা মাৰি** থাকে ; মইনো বাৰু কিমান সহিম ?

গেজেৰা মাৰ—(কেটেৰ-জেঙেৰকৈ টান কথা ক) তুমি এনেকৈ **গেজেৰা মাৰি** থাকিলে মই গুচি যামগৈ।

গেদেৰা (বা **গেদেৰি**) **কাট**—(কুঁহিয়াৰৰ ৰস আদি জুলীয়া বস্তু তপ-তাওঁতে ওপৰলৈ উঠি অহা মল চালনী আদিৰে তোল্)—কুঁহিয়াৰৰ ৰস তপত হৈ আহিল ; এতিয়াই চালনীৰে **গেদেৰা কাটিব** লাগিব।

গেৰা-খোৰা—(কুঁহিয়াৰৰ ৰসৰ গেদেৰা খোৰা ; এৰেহা বা ধাই পেলাই দিবা বস্তু খোৰা)—**গেৰা-খোৰা** স্বভাৱটো এৰি পেলাই কাম-বন কৰি খাবলৈ ধৰা ; তেতিয়াহে তুমিও যে মানুহ, এই কথাটো বুজি পাবা।

গেৰা-খোৰা শিয়াল যেন হ—(বৰ অপৰিস্কাৰ অপৰিচ্ছন্নভাৱে থাক্)—তইঁত **গেৰা-খোৰা শিয়াল যেন হলি** ; গা-পা ধুই কাপোৰ-কানি সলাই আহগৈ যা।

গেৰেউ-গেঁথেউ কৰ—(১। সৰহকৈ খোৱাৰ ফলত ৺ গধুৰ হোৱাত লৰচৰ কৰিব নোখোজ। ২। কৰোঁ-নকৰোঁ কৰ ; কামলৈ অনিচ্ছা কৰ)—১। তিৰোতাজনী এনেই গৰ্ভৱতী, তাতে এইমাত্ৰ খাই উঠিল ; তেওঁ **গেৰেউ-গেঁথেউ কৰিবই**। ২। এই **গেঁৰেউ-গেঁথেউ কৰি** থাল কটোৱা মানুহটোৰে কামটো কেতিয়া হৈ উঠিব ?

গেৰেলা হালত বা—(সম্বলযুক্ত মানুহক দেখি নিঃসম্বল মানুহেও সদৃশ কাম কৰিবলৈ গৈ হাস্যাস্পদ হ)—আনে কলেজত পঢ়ে ; তাকে দেখি এৰোঁ **গেৰেলাকে হালত বাবলৈ** ওলাইছে।

গেলা গপ—(অসাৰ্থক অহঙ্কাৰ)—তোৰ দৰে এনে ধুম নোহোৱা মানুহে এনে গপ কৰিলে **গেলা গপ** কথাহে হব।

গেলা গপা কৰ্—(গমি-পিটি ভালকৈ ভাবি চা)—আৰু **গেলা গপা কৰি** সময় নাই; কিবা এটা সিদ্ধান্তলৈ আহাঁ।

গেলা-ভাৰৰীয়া—(লানি নিছিগা বৰষুণ আৰু ভাৰৰীয়া বতৰৰ বাবে বাট-পদূলি বোকাময় হোৱা)—এই **গেলা ভাৰৰীয়া** বতৰত কাথিৰ কুকুৰো নলবে; আপুনি কেনেকৈ আহিল।

গেলাত টেঙা দি—(কষ্টৰ উপৰি কষ্ট দি)—বুঢ়ী এনেয়ে শোকত আধা-মৰা; তাতে টান কথা কৈ **গেলাত টেঙা দিছা** কিয়?

গেলা-মাল—(সহজে গেলিবা পঁচি যোৱা বস্তুবাহানি)—**গেলা-মালৰ** দোকান এখনকে দিওঁ বুলি ভাবিছোঁ।

গেলেপা লাগ্—(ঢাক বা হেঁচা খাই পঁচি নষ্ট হ)—উখোৱা ধানখিনি আজি তিনি দিনে শুকাব নোৱাৰিলোঁ; **গেলেপা লাগি** গ'ল।

গোঁ-গোঁৱাই উঠ্—(খঙেৰে গুঁজৰি উঠ্)—মোক দেখিয়েই তেওঁ **গোঁ-গোঁৱাই উঠিল**; একো কবলৈ সাহ নহ'ল, উভতি আহিলোঁ।

গোঁজৰা দি—(থং উঠি থমকি ৰ)—তই দেখোন **গোঁজৰা দি** থাকিলি; কামটো নকৰ নেকি?

গোঁজা-খা—(১। অলপীয়াকৈ হান বা খোঁচ খা। ২। দোঁ খা; হল্)—১। আহোঁতে ভৰিৰ তলুৱাত কিহবাৰ **গোঁজা খালোঁ**; এতিয়া খোঁৰাইছোঁ। ২। বাঁহডাল শুকাইছে; এতিয়া গোঁজা নাখায়।

গোঁজা মাৰ্—(১। লাহেকৈ ঠেলি সুমা। ২। মাটিত অলপকৈ পুতি থো)—১। খুঁটিটো **গোঁজা মাৰি** থোৱা; আকৌ লবাব লাগিব। ২। পুলিকেইটা **গোঁজা মাৰিহে** থৈছোঁ; মৰিল নে জীলৈ চাব পৰাই নাই।

গোঁজা মাৰি বহ—(লাহেকৈ বহি তাতে বৈ থাক্)—জাৰকালিৰ জুই দেখি কাষত **গোঁজা মাৰি বহিলোঁ**; উঠি যাবলৈ পাহৰিলোঁৱেই।

গোঁজা-মিল দি—(নিমিলিলেও হেঁচা মাৰি মিলাই থ; কোনো কাম ভিতৰি খুঁত ৰাখি দেখাত সম্পূৰ্ণ কৰ্)—অঙ্কটো সি **গোঁজা-মিল দি** কৰি আহিছে। দিন-হাজিৰা কুলীয়ে কামটো **গোঁজা-মিল দি** কৰিবলৈ বিচাৰে।

গোঁজেই গজালি হ—(আপাততঃ নিজৰ সা-সুবিধাৰ বাবে যথা মানুহ বা বস্তুৰেই পিছলৈ অপকাৰৰ কাৰণ হ)—তোমাৰ মাটিত তাক বহুৱাবা খুজিছা হয় ; পিছত গৈ **গোঁজেই গজালি হব** চাবা।

গোকুলৰ গোসাঁই—(বৰ মৰমহেতু ক'ত থওঁ ক'ত নথওঁকৈ লৈ ফুৰা ল'ৰা-ছোৱালী বা বস্তু আদি) –**গোকুলৰ গোসাঁইৰ দৰে** কেঁচুৱাটিক যে ইহঁতে কি কৰিব কি নকৰিব খুজিছে।

গো-খুজীয়া—(গৰুৰ ঘন ঘন খোজ পৰি বৰকৈ খলা-বমা হোৱা ঠাই)—**গো-খুজীয়াত** খোজ কাঢ়ি কাঢ়ি ভৰিৰ তলুৱা বিষাইছে।

গোছ ল—(ধান কৰলৈ আৰম্ভ কৰ্)—'বকুল বৰাৰ **গোছ ললি** নে নাই ?'

গোট কৰ্—(একে ঠাইতে গোটা, মুঠ কৰ্)—বৰষুণ আহিব, খৰিবোৰ **গোট কৰা**। তুমি পাব লগা টকাখিনি **গোট কৰি** চোৱাচোন।

গোট-কৰাই—(গুৰি নকৰা কৰাই)—**গোট-কৰাই**বোৰ দাঁত নোহোৱা মানুহজনে কেনেকৈ খাব ? গুৰি কৰাই দিয়া।

গোট-কৰাই গোটে-গোটে খাই গুৰি-কৰাইত দাঁত ভাঙ্—(ডাঙৰ ডাঙৰ কাম নিপুণভাবে কৰি সামান্য কামত পৰাস্ত হ)—**গোট-কৰাই গোটে-গোটে খাই গুৰি-কৰাইত দাঁত ভাঙি** ফিৰি যোৱা মানুহ মই নহয়; এই সামান্য কামটো মই এতিয়াই কৰিম।

গোট-কাঠ—(কাঠৰ দৰে অৰ্থাৎ কাণ্ডজ্ঞানহীন মানুহ)—এই **গোট-কাঠটোৱে** একো নুবুজে।

গোট খা—(একত্ৰিত হ)—ইমানবোৰ মানুহ ইয়াত **গোট খাইছে** কিয় ?

গোট খুৱা—(একে ঠাইত লগ লগা, থুপুৱিয়া)—গাঁৱৰ বাইজক গধূলিহে **গোট খুৱাব** পাৰিম।

গোট-গৰু—(সম্পূৰ্ণ অজ্ঞান মানুহ)—এই **গোট-গৰুটোক** পঢ়ুৱাই কি লাভ ?

গো-টঙনা—(শুকান আৰু অসাৰুৱা)—এই **গো-টঙনা** মাটিত ইয়াতকৈ ভাল খেতি কেনেকৈ হব ?

গোট ধৰ্—(১। গুটি ধৰ্। ২। ফল ধৰ্; লাভ হ)—১। গছজোপাই এতিয়াও **গুটি ধৰা** নাই। ২। তোমাৰ পৰিশ্ৰমে এতিয়াহে **গোট ধৰিব**।

গোট-পিটকৈ—(সম্পূৰ্ণকৈ, নিজাকৈ)—তই এতিয়াই **গোট-পিটকৈ** কাপোৰ বৰ্‌ পৰা হলি নে ?

গোট মাৰ্‌—(জুলীয়া গুচি টান হ)—জাৰকালি ইয়াত পানী **গোট মাৰি** বৰফ হয়।

গোটা-কণীয়া—(কাণ বা দাঁতিত ফুল, ঢৌ আদি একো নথকা)—মোলৈ **গোটা-কণীয়া** বাটি দুটা আনিবা।

গোটা-খাৰ—(খাৰ হোৱা ছাই, বা জুলীয়া খাৰৰূপৰা কৰা ডোখৰ-খাৰ)—মোলৈ **গোটা-খাৰ** দুসেৰমান আনিবা।

গোটা-ধঁপাত—(মুখত-খোৱা ধঁপাত)—গুড় সানি চুঙাত খুন্দি খোৱা **গোটা-ধঁপাত** বৰ সোৱাদ।

গোটা-সজীয়া—(গোটা আকৃতিযুক্ত; প্ৰায় গোটা)—কাঠডোখৰ **গোটা-সজীয়াকৈ** কাটি উলিয়াবা।

গোটে-গোটে—(নভঙা-নিছিঙাকৈ ; ডোখৰ ডোখৰ নকৰাকৈ)—বাঁহবোৰ কাটি **গোটে-গোটে** উলিয়াবা।

গোত-গিয়াতি—(বংশ-পৰিয়াল ; ইষ্ট-মিত্ৰ)—এই ঠাইত তোমাৰ **গোত-গিয়াতি** কোনো নাই ; বিপদে-আপদে কেনেকৈ চলিবা ?

গোত-গিয়াতিৰ আলগ্‌ হ—(কোনো মাৰাত্মক দোষৰ বাবে নিজৰ বয়-বংশৰ মানুহৰপৰা এঘৰীয়া হৈ থাক্‌)—মই যদি কিবা কথা সমাজক আঁৰ কৰিছোঁ, তেনেহলে অচিৰে **গোত-গিয়াতিৰ আলগ্‌ হম**।

গোত্ৰৰ গালি—(নিজ বংশৰ মানুহে পৰা গালি বা কৰা নিন্দা)—ৰাৱণে **গোত্ৰৰ গালিলৈ** ভয় কৰিয়েই সীতাক ফিৰাই নিদিলে।

গোনা-মতা—(গলধন ধৰা মতা 'ম'হৰ দৰে ছালি ধৰি, পৰাক্ৰমী বুলি বুজাবলৈ বুকু ফিন্দাই ফুৰা; অহঙ্কাৰী মানুহ)—**গোনা-মতাটোলৈ** ভয় কৰিয়েই কামটো এৰিদিবা নে ?

গোপাল-ভোগ—(হিন্দুৰ মতে গোপাল গৰু আৰু গৰখীয়াৰ ৰক্ষক দেৱতা ; তেওঁৰ অৰ্থে এঁৱা গাখীৰ, আৰৈ চাউলৰ গুড়ি, কল আৰু চেনি সানি আগ বঢ়োৱা ভোগ)—বছৰি বহাগ মাহত আমি **গোপাল-ভোগ** দি আহিছোঁ।

গো-পিঠি কৰ্‌—(গৰুৰ পিঠিত হাত দি শপত খা)—তই যদি চুৰ কৰা নাই, তেনেহলে **গো-পিঠি কৰি** ক।

গোপিনী-সবাহ—(গোসাঁই-গোসাঁনীৰ নাম-কীৰ্ত্তন কৰা তিৰোতাৰ সবাহ)—ল'বাটোৰ নবিয়াত **গোপিনী-সবাহ** কৰিম বুলি সৈছিলোঁ, তাকেই কৰিব পৰা নাই।

গো-ফাংনা লাগ্—(গৰুৰ ডিঙিত টানকৈ ফাঁচ লগাৰ দৰে বিপদ্ হ)—তেওঁৰ পৰা ধাৰলৈ টকা আনি **গো-ফাংনাহে লাগিল**।

গোবৰ উঠ্—(পঁচি বা ভিজি গোবৰ যেন হ)—কাপোৰখন মুগুকোৱাকৈ থৈছা, **গোবৰ উঠিল**।

গোবৰ গোবৰ হ—'গোবৰ উঠ' চোৱাঁ।

গোবৰ-খেপীয়া—(এখেপা গোবৰৰ সমান আৰু তেনে কোমল—গৈৰ নসবা চৰাইত ব্যৱহাৰ কৰা হয)—পাৰযোৰ **গোবৰ-খেপীয়াহে** হৈছে। উৰণ-তেকীয়া হোৱা নাই।

গোবৰত পদুম ফুল্—(ভাগ্য সুপ্ৰসন্ন হ)—তেওঁলোকৰ ঘৰত সেই ছোৱালী-জনী, যেন **গোবৰত পদুমহে ফুলিছে**।

গো-বৰনে ব—(গৰুৰ দৰে বৰ টান কাম কৰ্)—সি সেই পৰিয়ালতে **গো-বৰনে বৈ মৰে**, অথচ নাম-শলাগ নাই।

গো-বাট—(গৰু আদি অহা-যোৱা কৰা বাট; অতিশয় বোকাৱনীযা ঠাই)—পথাৰলৈ অহা-যোৱা কৰিবলৈ **গো-বাটটো** এৰিহে ঘৰ সাজিবা। এইখন চোতাল নহয়, যেন **গো-বাটহে** হ'ল।

গো-বান্ধ—(গৰুৰ বান্ধৰ, গতিকে কুৎসিত বা অকৰ্মণ্য মানুহ)—এই **গো-বান্ধটোক** চাকৰ ৰাখি লাভ নাই।

গোম সাপৰ কণী আন্—(শক্তিমন্ত লোকৰ দ্ৰোহ আচৰি বিপদ্ চপাই ল)—হাকিমৰ ল'ৰাক বেত দিয়া যে **গোম সাপৰ কণী অনা** তাক মই জনা নাছিলোঁ।

গো-মাৰ্গা—(গৰুৰ নিচিনা অৰ্থাৎ বুজ-বিবেচনা নোহোৱা মানুহ)—তোক এনে **গো-মাৰ্গা** বুলি জনা নাছিলোঁ; এনে সৰু কামটোকে নাজান নে?

গো-মুখ—'গো-মাৰ্গা' চোৱাঁ।

গোৰ দি—(মৰা মানুহ পোত্)—শ'টো **গোৰ নিদি** পুৰি পেলোৱাই ভাল আছিল।

গোৰ মাৰি গঙ্গাত পেলা— (অপকাৰ কৰিব খোজোঁতে উপকাৰ কৰ)—যেওঁ-টোক মাৰোঁতে যদি তাৰ মাত ওলাল, তাক **গোৰ মাৰি গঙ্গাত পেলোৱাহে** হ'ল।

গোৰে পোৰে তল যা—(সমূলঞ্চে পতিত বা ভ্ৰষ্ট হ)—গিৰীহঁতৰ সেই আমানুষিক পাপত গোটেই বংশটো **গোৰে পোৰে তল গ'ল**।

গোসাঁই এৰা দিয়া সময়—(ফুট-গধূলি)—এই **গোসাঁই এৰা দিয়া সময়ত** খেদাখেদি নকৰিবা।

গোসাঁই-গুৰুৰ তেজে-ভাতে খা—(মহাপাতক এটাৰে শপত খা)—তিৰোতাজনীয়ে কলে,—মই যদি গাখীৰ খাইছোঁ, **গোসাঁই-গুৰুৰ তেজে-ভাতে খাইছোঁ**।

গোসাঁইৰ কল—(অতিশয় যত্নত তোলা ল'ৰা বা ছোৱালী)- আবুয়েকে ল'ৰাটোক **গোসাঁইৰ কলহে** কৰিছে।

গোসাঁয়ে কৰে—(মঙ্গলসূচক কামনাবোধক)- -**গোসাঁয়ে কৰে,** আজিৰপৰা তোমাৰ ল'ৰাটিৰ নৰিয়া কমিব।

গৌৰীদান কৰ—(আঠ বছৰতে ছোৱালী বিয়া দি)—এতিয়া আৰু **গৌৰী-দান কৰা** দিন নাই; মোৰ ছোৱালীজনীক সম্প্ৰতি পঢ়ুৱাইছে।

গোহালিৰ গৰুৰে বাৰীৰ ঘাঁহে বাহি নাহ—(যাৰ লগত যাৰ মিল হোৱা উচিত, সেইটো নহৈ আনৰ লগত মিল হ)—আমাৰ আকৌ **গোহালিৰ গৰুৰে বাৰীৰ ঘাঁহে বাহি নহা** হৈছে। পুতেকে মাকক এৰি গাঁৱৰ আন এগৰাকী তিৰোতাকহে 'আই' বোলা হ'ল।

গ্ৰহণে গিল—(সূৰ্যৰ পোহৰ অকণো নপৰ)—তোমালোকৰ এই **গ্ৰহণে গিলা** ঠাইখনত আজিকালি কেনেকৈ থাকা?

গ্ৰাম্য কথা—(১। কুৰুচিপূৰ্ণ কথা। ২। সাংসাৰিক কথা)—১। এনেকৈ **গ্ৰাম্য কথাত** সময় কটোৱাতকৈ ৰেডিওকে শুনা কিয়? ২। মহন্ত-ভকতে **গ্ৰাম্য-কথালৈ** আওকাণ কৰি ধৰ্ম-কথাহে আলচে।

ঘ

ঘঁটা কোবাই ফুৰ—(বিনাকামে টৌ-টৌকৈ ঘূৰি ফুৰ)—এই বাৰীজনীৰ ঘৰত একো কাম-বন নাই; পুৱাৰ পৰা **ঘঁটা কোবাই ফুৰাই** তেওঁৰ কাম।

ঘঁটা জোকৰা দি—(খঙত কোনো মানুহক ধৰি জোকাৰ্)বাপেকে পুতেকক ধৰি **ঘঁটা জোকৰা** দিলে।

ঘাঁটি কচা—(নাকৰ নোম উঘলা সৰু চিমটা)—**ঘাঁটি কচা** এপাট নহলে কাণৰ ভিতৰৰপৰা খাৰটো উলিয়াব নোৱাৰি।

ঘঁৰিয়াল পৰা দি—(দীঘল দি পৰি থাক্)—সি **ঘঁৰিয়াল পৰা দি** শুই আছে।

ঘন কাপোৰৰ বাতি জোৰ্—(ঘনাই অহা-যোৱা কৰ্)— তুমি নো কি **ঘন কাপোৰৰ বাতি জুৰিলা ?** ৰহা যদি ৰহি থাকা, যাবা যদি যোৱাই।

ঘনকৈ খুঁটিলে শিঙৰাও মাছ হ- (সামান্য লাভ ঘনকৈ হলে তাৰেই বেছি লাভ হ)—নিতৌ অলপ-অচৰপ পাই থাকিলেই হব, **ঘনকৈ খুঁটিলে শিঙৰাও মাছ।**

ঘন-চিৰিকাই ৰাজহাঁহৰ বুলন ধৰ—(আনক অনুকৰণ কৰিবলৈ গৈ নিজৰ অস্তিত্বকো হেৰুৱাৰ উপক্ৰম হোৱাত হাঁহিয়াতৰ পাত্ৰ হ)—আনক দেখি তেৱোঁ ঠিকাদাৰ হওঁ বুলি ঠিকাদাৰ যে হব নোৱাৰিলেই, সাতামপুৰুষীয়া মাটিডৰাও বেচিবলৈ বাধ্য হ'ল, **ঘন-চিৰিকাই ৰাজহাঁহৰ বুলন ধৰিবলৈ** গৈ বিপাঙতহে পৰিল।

ঘন জালৰ বাঘিনী যেন হ—(বিপদত পৰি তাৰপৰা উদ্ধাৰ হ'বলৈ উধাতু খাই ফুৰ্)—পুতেকক মাৰিবলৈ ষড়যন্ত্ৰ কৰিছে বুলি শুনি, পুতেক আহি নাপালে মানে মাকে **ঘন-জালৰ বাঘিনী যেন** হৈ ঘূৰি ফুৰিছিল।

ঘৰ উঠ্—(বিয়াৰ তিনদিন পিছত দৰা-কইনা ছোৱালীৰ বাপেক মাকৰ ঘৰলৈ প্ৰথম বাৰ যা)—আজি দৰা-কইনাই **ঘৰ উঠিব** খুজিছে।

ঘৰ কৰ্—(স্বামী ভাৰ্যা স্বৰূপে গৃহস্থালি কৰ)—বিয়াহে হৈছে, ছোৱালীজনী অত দিনে **ঘৰ কৰিবলৈ** নাহিল।

ঘৰ খা—(স্বামীৰ ঘৰত থাকিবলৈ মন বহুৱা)—ছোৱালীজনী **ঘৰ নোখোৱা** হৈছে।

ঘৰ গচ্ছক্—(বিয়াৰ পিছত কইনা প্ৰথম বাৰলৈ স্বামীৰ ঘৰত ভৰি দি)—**ঘৰ গচ্ছকিবলৈ** নৌপাওঁতেই ছোৱালীজনী বিধৱা হ'ল।

ঘৰ-গিৰী—(কোনো গৃহস্থালিৰ সকলো কাম চলোৱা যাই চাকৰ)—এই চাকৰটো আমাৰ পুৰণি **ঘৰ-গিৰী।**

ঘৰ শুচি বাঁহতল হ—(ঘৰৰ কাম-বনলৈ আওকাণ কৰাত ঘৰ শ্ৰীহীন হ)—এই সোণ-ৰূপৰ গৃহস্থালি তোমাৰ হাতত পৰি **ঘৰ শুচি বাঁহতল হ'ল।**

ঘৰ-গোনা—(ঘৰ এৰি যাবলৈ ভাল নোপোৱা)—অসমীয়া মানুহ স্বভাৱত **ঘৰ-গোনা।**

ঘৰ-গৃহস্থালি কৰ্—(বিয়া-বাৰু কৰাই সংসাৰিক জীৱন যাপন কৰ্)—এই বুঢ়া বয়স পালি, এতিয়াও **ঘৰ-গৃহস্থালি নকৰিবি** নেকি ?

ঘৰ-ঘৰোৱাহ—(গোটেই পৰিয়ালটো)—**ঘৰ-ঘৰোৱাহকে** নিমন্ত্ৰণ কৰিলোঁ, হেলা নকৰি যাব।

ঘৰ চেপি আহ্—(ৰবলৈ থোঁৰ আহ্)—তই **ঘৰ চেপি** মাৰিবলৈ **অহাটো** উচিত হৈছে নে ?

ঘৰ-চোতাল কৰ্—(নৰিযাৰ পিছত অলপ-অচৰপ খোজ কাঢ়িব পৰা হ)—জ্বৰৰ পিছত তেওঁ এতিযাও **ঘৰ-চোতাল কৰিব** পৰা হোৱা নাই।

.**ঘৰ-চোতালৰ মানুহ**—(অতি ওচৰৰ মানুহ)—**ঘৰ-চোতালৰ মানুহে** পিঠীয়া-পিঠি কৰি থকাটো ভাল নেদেখি।

ঘৰ-জিনা—(ঘৰত প্ৰতিপত্তি কৰিব পৰা হোৱা)—**ঘৰ-জিনা** ছোৱালী ; এতিযা তেওঁক টান কথা কৈ লাভ নাই।

ঘৰ-জীয়া থাক্—(নিজৰ ঘৰ স্বামীৰ ঘৰত চপনীয়া থাক্)—এই ডেকাটো সেই পৰিয়ালত **ঘৰ-জীয়া আছে।**

ঘৰ-জোঁৱাই—(শহুৰেকৰ ঘৰত বাস কৰা জোঁৱাই)—সম্পাত্তটো পোৱাৰ আশাত বহুতে **ঘৰ-জোঁৱাই** হবলৈ আহিব।

ঘৰ ধৰ্—(গৃহস্থালি চলোৱাৰ দায়িত্ব ল)—তেওঁ **ঘৰ ধৰিব** পৰা ছোৱালী বিয়া কৰাব খুজিছে।

ঘৰ-নিবস্তুৱে—(কোনো ৰব বা পৰিয়াল বাকী নথকাকৈ)—**ঘৰ-নিবস্তুৱে** জ্বৰ হব লাগিছে।

ঘৰ-পতা ককা—(দৰা-কইনা আদি ঠিক কৰি বিয়া ঘটাই দিয়া মানুহ)—তোমাকে **ঘৰ-পতা ককা পাতিলোঁ** ; বিয়াটো ঘটাই দিয়া।

ঘৰ পাত্—(বিয়া-বাৰু কৰাই সাংসাৰিক জীৱন আৰম্ভ কৰ্) মাউৰা ল'ৰাটোৱে **ঘৰ পাতিব** খুজিছে, সকলোৱে তাৰ বাবে হাত জোৰা উচিত।

ঘৰ-বৰ চা—(ছোৱালীৰ পক্ষৰ লোকে দৰা আৰু তেওঁৰ ঘৰ আদি চাই-চিতি ল)—আমি কইনা চালোঁ ; আপোনালোকে এতিয়া **ঘৰ-বৰ চায়** কেতিয়া ?

ঘৰ-বুঢ়া—(গৃহস্থালি চলোৱালি ঘৰত থকা বুঢ়া মানুহ) - **ঘৰ-বুঢ়া** হৈ আছোঁ ; মোৰতো কৰাৰ নাম নহবই ।

ঘৰ-বেৰা দি—(শত্ৰুৱে ঘৰৰ চাৰিও ফালে বেৰি ধৰ্)—বাতি পুওৱাৰ আগেয়েই পুলিচে **ঘৰ-বেৰা দি** আছিল ।

ঘৰ-ভঙা ককা—(আনৰ গৃহস্থালিত বিশৃংখলা ঘটাই ফুৰা টুটকীয়া প্ৰকৃতিৰ মানুহ)—গাঁৱে গাঁৱে **ঘৰ-ভঙা ককা** আমাৰ মাজত আছেই ।

ঘৰ ভাগ—(১। ঘৰৰ কাম কাজত বিশৃংখল ঘট্। ২। মতা-তিৰোতাৰ কন্দল লাগি এৰা-এৰি হ)—১। বুঢ়া মৰাৰ পিছত তেওঁলোকৰ **ঘৰ ভাগিল**। ২। সামান্য কথা এটাতে মতা-তিৰোতা হালৰ **ঘৰ ভাগিল** ; দুয়ো এৰা-এৰি হ'ল । .

ঘৰ ভাঙ্—('ঘৰ ভাগ' চোৱা—সকৰ্মক ৰূপ) ।

ঘৰ মচি দুৱাৰত লেচা থ—(কোনো কাম কৰি সামান্য অৱশেষ এৰ্)—ইমান দিন কামটো কৰি এতিয়া এবেলা বা এদিনৰ বাবে এইখিনি বাকী ৰাখি **ঘৰ মচি দুৱাৰত লেচা থবা** নে ?

ঘৰ-মুৰি—(ঘৰে প্ৰতি ; প্ৰত্যেক পৰিয়ালে প্ৰতি)—**ঘৰ-মুৰি** একোজনকৈ মাতিবা ।

ঘৰৰ খাই বনৰ ম'হ খেদ্—(নিজৰ স্বাৰ্থ ক্ষতি কৰি আনৰ কোনো কাম কৰ্)—**ঘৰৰ খাই বনৰ ম'হ খেদি** ফুৰিলে তোমাৰ নিজৰ কাম-বন হ'ব কেনেকৈ ?

ঘৰৰ মানুহ—(১। একে পৰিয়ালৰ। গিৰীয়েক বা ঘৈণীয়েক)—১। তেওঁ আমাৰে **ঘৰৰ মানুহ** ; চাকৰ নহয়। ২। হেৰ মানুহজনী তোৰ **ঘৰৰ মানুহটো** ক'ত আছে কৈ দে ।

ঘৰ ল—১। আনৰ ঘৰখনকে নিজৰ বুলি ভাবি থাকিবলৈ ধৰ্ (জন্তুত খাটে) : ২। নকৈ সজা ঘৰত প্ৰথম থাকিবলৈ ল)—১। গাইজনীয়ে এতিয়াহে **ঘৰ ললে** যেন পাইছোঁ। ২। তোমালোকে কোন দিনা **ঘৰ লবলৈ** ঠিক কৰিলা ?

ঘৰা-কাতি—(ঘঁহাৰ দৰে বাগৰি যোৱা কাৰ্য ; ঘৰা-মুটি)—ধূলিৰ ওপৰত **ঘৰা-কাতি** মাৰি কাপোৰ-কানি নষ্ট কৰিলা কিয় ?

ঘৰা-মুটি—'ঘৰা-কাতি' চোৱা ।

ঘৰা-ঘুটি মাৰ্—(ঠেলা মাৰি লুটি খুৱাই দি)—ল'ৰাটোক অনাহকত **ঘৰা-ঘুটি মাৰিলা** কিয় ?

ঘৰে-পৰে—(ঘ'তে ত'তে : বাহিৰে ভিতৰে)—তুমি **ঘৰে-পৰে** মোৰ বদনাম বটি ফুৰা কিয় ?

ঘলো-মলো —(কাম-বন নকৰি গা ঘেলাই ফুৰা)—ডেকা মানুহে **ঘলো-মলো** কৰি ফুৰাটো কোনে ভাল পাব ?

ঘাই-চুলিত ধৰ্—(দুৰ্বল স্থানত ধৰি জব্দ কৰ্)—উকীলে সাখীজনৰ **ঘাই চুলিত ধৰি** তেওঁক জেৰা কৰিবলৈ ধৰিলে ; সঁচা কথাবোৰ টপ্‌টপ্‌কৈ ওলাই আহিল।

ঘাই দি—(যুঁজিবলৈ ফেৰ পাত্)—তাক কোনে কি ক'লে ? সি এনেকৈ **ঘাই দি** ফুৰিছে কিয় ?

ঘাই পাত্—(১। হাবিত ফান্দ পাতি, শিকাই লোৱা চৰাইৰ সহায়েৰে বনৰীয়া চৰাই ধৰ্। ২। পৰিয়ালত এটাৰ পিছত এটাকৈ নৰিয়া আদি হৈ থাক)—১। হাবিত **ঘাই পাতি** মানুহটো ওচৰতে লুকাই আছিল। ২। নৰিয়াই আমাৰ ঘৰত এইবাৰ **ঘাই পাতিছে ;** বুঢ়ী নমৰেও, নৰতে'ও ; ইফালে এটা এটাকৈ বাগৰি পৰিছে।

ঘাই-মুৰীয়া—(ঘাই বা মুৰী মানুহ)—মেললৈ **ঘাই-মুৰীয়াসকলক** মাতিলেই হব।

ঘাউৰা পাত্—(কোনো কাম আদিলৈ আসোঁৱাহ দেখুৱাহ বা অমান্তি হৈ থাক্) —তই নো কি **ঘাউৰা পাতিলি ?** বিযালৈ নগলে জানো ভাল হব ?

ঘাঁহত ধৰ্—(পিয়ন ছাৰি ঘাঁহ খাবলৈ ধৰ্—গৰু, ম'হ আদিৰ পোৱালিত খাটে) – পামুৰিটোৱে **ঘাঁহত ধৰাই** নাই ; তাক মই নিবিনো।

ঘাঁহ ধৰ্—'ঘাঁহত ধৰ্' চোৱাঁ।

ঘাগৰি-গাতি—(এফালে কান্ধৰ ওপৰেদি নি সিফালে কাষলতি বা বাহুৰ তলেদি ওলোমাই মৰা কাপোৰ আদিৰ বান্ধ)—**ঘাগৰি-গাতি** মাৰি ক'লৈ বুলি ওলালা ?

ঘাট-মাউৰা—(ঘাটে বাটে পৰি থাকিলেও তত্তাৱধান কৰিবলৈ যে-কিছু নোহোৱা ; পিতৃমাতৃহীন)—এই **ঘাট-মাউৰা** ল'ৰাটোৰ কিবা উপায় কৰিব পাৰে নে ?

ঘাটৰ চেলেকনা—(নদীৰ ঘাটে ঘাটে থাক্ত বিচাৰি ফুৰা এবিধ মাছ। ইঘৰ-সিঘৰ কৰি কথা চোৰাই ফুৰা মানুহ,—বিশেষকৈ তিৰোতা)—আজি দেখোন **ঘাটৰ চেলেকনা** সেই তিৰোতাজনী নাই।

ঘাটা মাৰ্—(১। আকস্মিকভাৱে অশেষ লাভৱান হ। ২। ধৰা নপৰাকৈ সাৰি যা)—১। সি আজি **ঘাটা মাৰিলে**, মাছ ধৰিবলৈ গৈ একলহ টকা পালে। ২। মই ঘৰত সোমালোঁ, সি বাৰীত সোমাই তামোল লৈ **ঘাটা মাৰিলে**।

ঘাটি খা—(বিপদ বা জগৰত পৰি জব্দ হ)—যি মানুহ যি কামত পাৰ্গত, তেওঁ তেনে কামত **ঘাটি নাখায়**।

ঘাটিনামালৈ যা—(পৰাস্ত বা জব্দ হোৱাৰ নামল, সামান্যভাৱে হেৰ বা ক্ষতিগ্ৰস্ত হ)—মিটমাট কৰিবলৈ তেওঁ মেলখন মাতিলে বুলিয়েই **ঘাটিনামালৈ যোৱা** হ'ল নে?

ঘাটি মাৰ্—(সাৰি যা)—আমি তেওঁৰপৰা এশ টকা লম বুলি আছিলোঁ; তেওঁ ঘৈণীয়েকৰ হতুৱাই পঞ্চাশ টকা দিয়াই **ঘাটি মাৰিলে**।

ঘাটি লাগ্—(কোনো দেৱতাৰ অপৰাধত পৰ্)—শীতলা দেৱীৰ **ঘাটি লাগিছে**, সেই দেখিহে ল'ৰাটোৰ জ্বৰ এৰা নাই।

ঘাৰ খা—(সন্মত হ, আপত্তি কৰিবলৈ এৰ্)—কত বুজালোঁ, তেওঁ কিন্তু এতিয়াও বিয়া কৰাবলৈ **ঘাৰ খোৱা** নাই।

ঘাৰে হেঁচি কৰ—(শাৰীৰিক বল প্ৰয়োগ কৰি কৰ্)—ই **ঘাৰে হেঁচি কৰা** কাম নহয়, কৌশলেৰেহে কৰিব পাৰিবা।

ঘিউ-মৌ পা—(বৰ আকৰ্ষণীয় বস্তু বা বিষয় পা)—তই নো তাত কি **ঘিউ-মৌ পাইছ** যে পুৱাৰপৰা গধূলিলৈ সুঠাই হলি?

ঘিউ-লোণ দি—(ন বোৱাৰীয়ে পাগ-দিৱনিত মানুহৰ পাতে পাতে ঘিউ আৰু লোণ দি)—ছোৱালীজনী ওলাই আহি এতিয়া **ঘিউ-লোণ দি** যাওক।

ঘিটিং মাৰ্—(হঠাৎ শুচি যা)—খোৱা-বোৱা হৈ গলেই তেওঁ **ঘিটিং মাৰিব**; তেতিয়া ক'ত লগ পাবা?

ঘিলা-খোঁপা—(ঘিলাৰ নিচিনা চেপেটা আৰু ঘূৰণীয়াকৈ বন্ধা খোঁপা)—**ঘিলা-খোঁপা** ছোৱালীৰ মূৰত এতিয়া দেখিছা জানো?

ঘিলা-পিঠা—(বহাগৰ দোমাহীত কৰা এবিধ চেপেটা আৰু ঘূৰণীয়া ভজোৱা পিঠা)—দোমাহী আহিল; আমালৈ **ঘিলা-পিঠা** কৰিবা।

ঘিলা-সংযোগ—(ডাঙৰ পেৰা আদিৰ তলত লগোৱা চকৰিৰ যতন)—ইমান ডাঙৰ পেৰাটো কৰিলা, ঘিলা-সংযোগ নহলে অনা-নিয়া কৰিবা কেনেকৈ?

ঘুঁকুচিয়াই থাক্—(কোনো কথা বাবে বাবে, আঙুলি .আদিবে খোঁচা মাৰি সোঁৰবাই থাক্)—পুৰাবপৰা সেই একে কথাটো **ঘুঁকুচিয়াই থাকি** তুমি দন্দ লগাবলৈ বিচাবিছা নেকি ?

ঘুগুলা ওলা—(অতি দুৰ্বল বা সৰ্বস্বান্ত হ)—মোকদ্দমা খেলি খেলি এই পিৰী মানুহ **ঘুগুলা ওলাল**।

ঘুটি পবি চা—(চকু নলবোৱাকৈ বব আগ্ৰহেবে চাই থাক্)—বুঢীয়ে কেনেকৈ **ঘুটি পবি চাই** আছে। কেঁচুৱাটি ভিতবলৈ লৈ আহা।

ঘুণ লগা—(ক্ষত বা কলঙ্কিত কব্)—ল'বা বজাই সৈকলো কোঁৱৰৰ গাত **ঘুণ লগাবলৈ** পাঙিলে।

ঘুণে খোৱা খুটা—(ভিতবি দোষযুক্ত হৈ থকা মানুহ)--সেই ভেকাজনলৈ ছোৱালীজনী নিদিবা ; ভেওঁ তেনেই **ঘুণে খোৱা খুটা**।

ঘুমটি-ঘূৰণ—(এবিধ বোগ)—এই ল'বাটোৰ **ঘুমটি ঘূৰণ** হৈছে। সি ঘূৰি ফুৰিছে ; কিন্তু তৎ নাই।

ঘুমটিত ভাত হেকৰা—(এলাহত সুযোগ যাবলৈ দি)—**ঘুমটিত ভাত হেকৰা**, লাজত কাজ হেকবা একে কথা।

ঘুমটিত মবা শবীৰ—(গভীৰ টোপনিত মানুহ মবাব দবে নিতৎ হৈ থাকে)—দুৱাবখন মাবি থবা ; **ঘুমটিত মবা শবীৰ**, কিবা সোমোৱাতো আটক নাই।

ঘুমটীয়াক জগা—(বিবেচনা বা তৎ নোহোৱা মানুহক কোনো বিষয়ে বোধ জন্মাই দি)—এইদবে **ঘুমটীয়াক জগাই** মই সকলো কালে চম্ভালি থাকিব নোৱাৰোঁ।

ঘুম মাৰ্—(সৰ্বশবীৰ কাপোবেবে ঢাকি ল)—**ঘুম মাৰি** ললা যে উশাহ-নিশাহ লবা কেনেকৈ ?

ঘুমে খাইতী—(এবিধ মাছ ; খালৈ-ভাঙী)—**ঘুমে-খাইতী** হলেও মাছ ; কিয় পেলাই দিয়া ?

ঘুমে-খোৱা—(বন-বাবি নকবি শুই সময় কটোৱা, গাঁড়ীয়া)—সেই **ঘুমে-খোৱা** মানুহটোৱে এই কাম কবিব নোৱাৰে।

ঘুমে-গঁড়ীয়া—'ঘুমে-খোৱা' চোৱা।

ঘুলি ল—(১। ম'হে বোকাত ঘুলি কবি লেটি ল। ২। কোনো পাপকাৰ্যত

সম্পূর্ণ লিপ্ত হ)—১। ম'হ কেইটাই কেনেকৈ ঘুলি লৈছে চোৱাচোন। ২। সিহঁতে জবস্ত মনোবৃত্তিত ঘুলি লৈছে ; এইবোৰ যে গৰ্হিত কাৰ্য, বুজিব কেনেকৈ ?

ঘুৰ-ঘুৰী পকা—(কোনো বিষয়ে ঘূৰি ঘূৰি লাগি থাক)—মোক মাস্তি কৰাবলৈ তেওঁলোকে **ঘুৰ-ঘুৰী পকাই** আছিল।

ঘুৰ-পাক—(ঠাইতে খৰকৈ মৰা পাক ; খৰলি-পাক)—বুঢ়ীয়ে তিনবাৰ মান **ঘুৰ-পাক** মাৰি মুখ মেলিলে।

ঘুৰি-পকি—(নানা প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ মাজত মেৰ-পাক খাই, অৱশেষত)—আজিও মৰা আহি নাপালে ; **ঘূৰি-পকি** বিয়াটো পৰে নেকি ?

ঘুম্মুটি খাই ফুৰ—(বাট বা বস্তু বিচাৰি ঘূৰি ফুৰ)—**ঘূম্মুটি খাই ফুৰিও** লাখন নাপালোঁ।

ঘেং কৰি উঠ—(ঘেংঘেঙাই উঠ, বৰ খং কৰি ভেকাহি মাৰি দি)—তাক মাতিবই নোৱাৰি ; **ঘেং কৰি উঠে**।

ঘেকেটা খা—(বাৰে বাৰে অপদস্থ হৈ নিলাজ হ)—বাৰে বাৰে অপমান পাই থাকিলে মানুহ **ঘেকেটা খোৱা** স্বভাৱৰ হবই।

ঘেতা ধ—(সামৰণি বাঁন্ধেৰে নাম সামৰাৰ দৰে কোনো বিষয়ৰ অন্ত পেলা)—দিনটো দন্দ কৰি কৰি এতিয়া মোৰ মুৰত **ঘেতা ধৰবলৈ** আহিছ নেকি ?

ঘেতা মাৰ—(দীঘলীয়া বা বিৰক্তিজনক কোনো কথা সামৰ)—তোমালোকৰ দন্দৰ এতিয়া **ঘেতা মৰাই** ভাল।

ঘেঁাক মাৰি পি—(বৰকৈ চুহি চুহি পি—দামুৰি আদিয়ে পিয়াত খাটে)—দামুৰিয়ে **ঘেঁাক মাৰি পিলেই,** গাই খীৰালে নো গাখীৰ কত পাবা ?

ঘেঁাকা জালি—(চল পাই সৰহকৈ নিষা কাৰ্য)—**ঘেঁাকা-জালি** মাৰি প্ৰসাদখিনি অকল তোমালোকেই শেষ নকৰিবা।

ঘেঁাকো-মোকো—(অস্বাভাৱিক ব্যগ্ৰতাহেতু কৰা খৰ-ধৰ)—**ঘেঁাকো-মোকো** নকৰি লাহে লাহে খোৱা ; দি থাকিম।

ঘেঁাটে ঘেঁাটে পানী খুৱা—(বৰকৈ বিপদত পেলা)—মোৰ লগত যুঁজিব খুজিছ যদি, **ঘেঁাটে ঘেঁাটে পানী খুৱাইছে** এবিম।

ঘেঁাৰা-পাক যোৱা দি—((শুকান গাৰ আৰু দীঘল ঠেঙৰ মানুহে বেগাই যা)—তেওঁ দেখোন আজি উত্তৰমুৱাকৈ **ঘেঁাৰা-পাক যোৱা দিছে**।

ঘোঁৰা-বাগৰ—(নিচেই অলপ পৰ শোৱা কাৰ্য)—তুমি অলপ বহা ; মই এটা **ঘোঁৰা-বাগৰ** দি উঠোঁ।

ঘোঁৰাৰ আগত দৌৰা—(অতি সুনিশ্চিত)—তেওঁ যে পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হব ই **ঘোঁৰাৰ আগত দৌৰা** কথা।

ঘোঁৰাৰ ঘাঁহ কাট্—(মূল্যহীন কাম কৰি সময় কটা)—অত পৰ ক'ত ঘোঁৰাৰ ঘাঁহ কাটি আছিলি ?

ঘোঁৰা-শিঙৰ কবিয়া—(অসম্ভৱ বস্তু)—তোমাক লাগে বুলিয়েই মই বাৰু **ঘোঁৰা-শিঙৰ কবিয়াটো** ক'ৰপৰা আনিম ?

ঘোচাম-গাঁঠি—(সহজে সোলোকাব নোৱাৰা টান গাঁঠি)—কিনো **ঘোচাম-গাঁঠিটো** দিছাহে, সোলোকাব নোৱাৰেঁ।

ঘোচামৰ জৰী—(সহজে নিছিগা বান্ধ—মৈণী)—মৈণীক এৰিম ক'ত ? তেওঁ যে **ঘোচামৰ জৰী**।

ঘোপ-মৰা—(চাৰিওফালৰপৰা ঢাকি ধৰা, গতিকে অতিশয় (আন্ধাৰ)—এনে **ঘোপ-মৰা** আন্ধাৰত যাম কেনেকৈ ?

ঘোপলা-ঘুপলি—(ওখ চাপৰকৈ কটা—চুলি)—তোমাৰ চুলিকোঁচা **ঘোপলা-ঘুপলিকৈ** কটালা কিয় ?

ঘোপা কৰ্—(খঙেৰে তীব্ৰদৃষ্টিৰে চা)—তেওঁ মোৰ ফালে **ঘোপা কৰি** চাই থাকিল, মই আঁতৰি আহিলোঁ।

ঘোৰ কৰ্—(কেওফালৰপৰা ঢাকি আন্ধাৰ কৰ্)—মেঘে **ঘোৰ কৰি** আহিছে, বৰষুণ আহেহে।

ঘোৰ খা (বা **লা**)—(ভাজ বা দোঁ খা)—তোমাৰ খৰাহিটোৱে ভালকৈ **ঘোৰ নাখালে**।

ঘোল-ঘুলীয়া—(দৈ পুৰণি হৈ বেছি পনীয়া হোৱা)—এনে **ঘোল-ঘুলীয়া** গাখীৰ খাব নোৱাৰি।

ঘোলা কৰ্—(১। পানী খচি বোকাযুক্ত কৰ্। ২। উদ্দেশ্য পণ্ড কৰ্)—১। উটে পানী **ঘোলা কৰিছে** খায়। ২। মাছ মাৰিব নোৱাৰিলেও পানী **ঘোলা কৰিছে** এৰিম। সিইঁতৰ ষড়যন্ত্ৰ মই **ঘোলা কৰি** দিলোঁ।

চ

চং কৰ্—(ভাও জোৰ্) নৰিয়া বুলি এইদৰে **চং কৰি** থাকিলে খুৱাব কোনে ?

চঁক ধৰ্—(ভয় পাই শিং-মূৰ থিয় কৰ্)—বনৰীয়া ম'হে মানুহ দেখিলে **চঁক ধৰে**।

চঁহা মেল্—(গাৰপৰা এচকলা এৰি পৰিবলৈ ফাট মেল্)—কলহটোৰ গাত **চঁহা মেলিছে**; বেলেগ এটা দিয়া।

চঁহা যা—(গাৰপৰা পাতল এডোখৰ এৰি পৰ্)—পটাখন ভাল বুলিছা, কিন্তু তলৰ ফালে কেনেকৈ **চঁহা গৈছে** চোৱাচোন ?

চক-চৰা—(বাও বন্ধা ঘূৰণীয়া চাৰি; মেৰ-চৰা)--আজিকালি **চক চৰাৰ** দিন নাই; চেৱাৰ আনা।

চকা-চৰাই ভঙা দি—(ভয়েৰে তৎক্ষণাৎ জাকটোৱেই আঁতৰ হ)—শিক্ষক অহা দেখি ল'ৰাবিলাকে **চকা-চৰাই ভঙা দি** ঘৰত সোমালগৈ।

চকা যা- 'চঁহা যা' চোৱা। টেকেলিটো বেযা; জুইত তুলি দিওঁতেই **চকা গ'ল**।

চকাৰকাৰ কৰ্—(মূৰটো ঘূৰা যেন লাগ)—ৰবা, মোৰ মূৰটো **চকাৰকাৰ কৰিছে**।

চকাৰ-বকাৰ—(সামান্য শুংসূত্ৰ)—মই কথাটোৰ **চকাৰ-বকাৰ** একো পোৱা নাই।

চকাহ দি—(ৰৰমূণৰ বতৰত সামান্য ব'দ ওলা)—এইখিনি পৰ **চকাহ দিছে**; তোমাৰ ধানকেইটা উলিয়াই দিয়া।

চকু-কাণ কৰ্--(নজৰ ৰাখ, তত্বাৱধান কৰ্)—তুমি চকু-কাণ নকৰিলে এই কাৰ্য সিদ্ধ হোৱা টান।

চকু-কাণ মুদি থাক্—(উদাসীন হৈ থাক্)—ইমান বিপদ, তেও **তুমি চকু-কাণ মুদি আছা** কেনেকৈ ?

চকু গজ—(বুজন হ)—ল'ৰাটোৰ এতিয়া **চকু গজিছে**; মই নো তাক কি কম ?

চকু-চৰহা—(পৰশ্ৰীকাতৰ ; চকু-পোৰা)—গাঁৱত **চকু-চৰহা** মানুহ বহুত আছে।

চকু-চাওঁতেই—(চকুৰ পচাৰতে ; নিমিষতে)—**চকু-চাওঁতেই** ঘৰ-দুৱাৰ ছাই হৈ গ'ল।

চকু চিপ্—(সামান্য টোপনি মাৰ্)—ৰাতিটো **চকু চিপা** নাই ; ৰবিয়াক পৰ দি আছিলোঁ।

চকু জুৰা—(চাই সন্তোষ পা)—ল'ৰাটো চায়েই মাকে **চকু জুৰাই** আছে।

চকু-টোকা—(চকুৰ পানী টোকা ; পৰশ্ৰীকাতৰ)—তোমাৰ এই **চকু-টোকা** ভাৱটো বৰ বেয়া ; তুমিও আনৰ দৰে উন্নতি নকৰা কিয় ?

চকুত-তেল দি কান্দ্—(কন্দাৰ ভাও জোৰ্)—খেতি নহ'ল বুলি তুমি আকৌ **চকুত তেল দি কান্দা** কিয় ? তোমাৰ দৰে ভাল খেতি কাৰ হৈছে ?

চকুত থু দি কান্দ—'চকুত তেল দি কান্দ' চোৱা।

চকুত ধৰ্—(বৰ উজ্জ্বলতা বা তাপে চকুত আঘাত কৰ্)—কাপোৰখনৰ ৰঙে ৰবকৈ **চকুত ধৰে**।

চকুত ধুলি মাৰ্—(ফাঁকি দি ; প্ৰবঞ্চনা কৰ্)—এইডোখৰ পিতল ; সি তোমাৰ **চকুত ধুলি মাৰি** সোণৰ দাম নিলে।

চকুত পৰ্—(নজৰত পৰ্)—এইফালে হালোৱা গৰু এহাল আপোনাৰ **চকুত পৰিছে** নে ?

চকুত লাগ্—(বৰ ধুনীয়া হ)—তোমাৰ কামটো মোৰ **চকুত লাগিছে** ; ইমান ধুনীয়া হৈছে !

চকু থাকিও কণা—(লিখা-পঢ়া নজনা)—আমি লিখা-পঢ়া নাজানো ; **চকু থাকিও কণা**।

চকু থাকিও খালত পৰ্—(জানি শুনিও নজনাৰ দৰে কাম কৰ্)—এনে গোপনীয় কথাটো ভাঙি কৈ **চকু থাকিও খালত পৰিলা** কিয় ?

চকু-দান—(প্ৰতিমাৰ প্ৰাণপ্ৰতিষ্ঠা কাৰ্য)—**চকু-দানৰ** কাপোৰ এখন দিব লাগে।

চকু দান দি—(জ্ঞান দান কৰ্)—গুৰুৱে শিষ্যক **চকু দান দিয়ে**।

চকু দি—(বিশেষ মনোযোগেৰে চা ; পাবৰ আশাৰে চা) পৰৰ বস্তুলৈ **চকু দিয়া** জ্ঞানীলোকৰ কাম নহয়।

চকু নাম্—(চকু উৰ্ধহি বঙা পৰা বোগ হ)—তোমাৰ **চকু নামিছে**; স্কুললৈ নাহিবা।

চকু পকা—(খং ভাব দেখুৱা)—মোৰ কথাত ভেঙে **চকু পকাই** উঠিল।

চকু পৰ্—(দেখি ভাল পোৱা ভাব প্ৰকাশ কৰ)—এই ছোৱালীজনীতহে তোমাৰ **চকু পৰিল** নে?

চকু পেলা—(কোনো ফালে চা)—ঈশ্বৰে মোৰ পিনে **চকু নেপেলাব** নে?

চকু পোৰ্—(আনৰ ভাল দেখি বেযা পা)—আনৰ ভাল দেখি তাৰ **চকু পোৰে** কিয়? সিও ভাল কৰাহে উচিত।

চকু-পোৰা—'চকু-চৰহা' চোৱাঁ।

চকু ফুৰা—(ওপৰে ওপৰে চা)—মোৰ পুথিখন এবাৰ **চকু ফুৰাই** দিব নে?

চকু মুদ্—(১। টোপনি আন্। ২। মৃত্যু হ)— ১। মোৱা বাতি মুৰৰ বিষত **চকু মুদিব** পৰা নাই। ২। পিতাকে **চকু মুদিলত** ল'বা দুটি নিৰাশ্ৰয় হ'ল।

চকু মুদা, কাণ জাগা—(সামান্য টোপনি)—মোৰ টোপনি অহা নাছিল, **চকু মুদা, কাণ জাগা,** এনেকৈ আছিলোঁ।

চকু মুদা কুলি—(প্ৰবঞ্চক)—সি **চকু মুদা কুলি**; স্বাৰ্থ-সিদ্ধিৰ বাবেহে নম্ৰভাকৈ আছে।

চকু মুদি আধাৰ খা—(অন্তৰত বুদ্ধি লুকাই বাখি বাহিৰত অজলাৰ ভাও জোৰা মানুহ; ঠগ) এওঁক অজলা বুলি নাভাবিবা; **চকু মুদি আধাৰ খায়**; চল পালে ঠগিব।

চকু মেলি চা—(কৃপাদৃষ্টি কৰ্)—ঈশ্বৰে কেতিয়া মোৰ পিনে **চকু মেলি চাব**?

চকুৰ আগতে—(১। মুখৰ আগতে। ২। চকুৰে চোৱামাত্ৰে, তৎক্ষণাৎ)— ১। আমাৰ **চকুৰ আগতে** গৰুটো বাঘে মাৰিলে। ২। তোৰ নো **চকুৰ আগতে** তীখা উঠে কিয়?

চকুৰ কুটা—(দেখিলে বিৰক্তি হোৱা বস্তু বা মানুহ)—মই সকলোৰে **চকুৰ কুটা** দাঁতৰ হুল হৈছোঁ।

চকুৰ চৰম এৰি দি—(চকুৰ লাজ নোহোৱা হ)—তুমি নো **চকুৰ চৰম এৰি দি** ককায়েৰাৰ বিৰোধী হ'লা কেনেকৈ?

চকুৰ পচাৰতে—(নিমিষতে ; তুৰন্তে)—মই **চকুৰ পচাৰতে** আহিম ; তুমি অলপ ৰোৱা।

চকুৰ পানীৰে বাট নেদেখা হ—(কান্দি কান্দিও উপায়হীন হ)—এতিয়া পঢ়াশুনা নকৰা হয় ; পিছত **চকুৰ পানীৰে বাট নেদেখা হবা।**

চকুৰ পুতলা (চকুৰ মণি)—(বৰ আদৰৰ বস্তু বা মানুহ) এই ল'ৰাটিয়েই মাকৰ **চকুৰ পুতলা।**

চকু ৰাখ্—(সতৰ্কদৃষ্টি ৰাখি থাক্)—মোৰ বাৰীখনত অলপ **চকু ৰাখিবা** চোন।

চকুৰে দেখি নাকত আঙুলি ভৰা—(অমনোযোগিতাৰ বাবে কি কৰা হৈছে নৈহেছে তৎ নাপা)—তাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিলে কামটো নহব ; সি **চকুৰে দেখি নাকত আঙুলি ভৰায়।**

চকু-ৰোৱা—(দেখিলেই চাই থাকিবলৈ মন যোৱা ; বৰ শুৱনি)—তেওঁৰ বাৰীখন কি চাবা। চালেই **চকু-ৰোৱা** বাৰী।

চকু লাগ—(১। সামান্য টোপনি আহ্। ২। কুনজৰত পৰি শ্ৰীহীন হ)—১। **চকু লাগিছিল** মাথোঁন, তেওঁ আহি মাতিলে। ২। খেতিডৰাত কোনোবাৰ **চকু লাগিল,** পুলিবোৰ মৰি যাব ধৰিছে।

চকুৰে চকুৰে চাই থাক্—(আন ফালে নোচোৱাকৈ চাই থাক্)—মই তাৰ **চকুৰে চকুৰে চাই আছিলোঁ**, কিন্তু তথাপি লোটাটো সৰকালে।

চকুৰে জুই-আঙনি দেখ্ (বা **সৰিয়হ ফুল দেখ্**)—(বৰকৈ আঘাত আদি পোৱাত মস্তিস্ক দুৰ্বল হ) –শিলত খুন্দা খাই **চকুৰে জুই-আঙনি দেখিবলৈ** ধৰিলে।

চগা পৰ্—(অকস্মাৎ আহি, আনে ভগাই লব খোজা বস্তুৰ ভাগ ল)—আমবোৰ পাৰি আনি ভগাব খুজিছোঁ, এনেতে সিহঁত আহি **চগা পৰিল** ; ভাগত দুই-এটাহে পালোঁ।

চটহা মাৰ্—(চটা বান্ধি টানকৈ লাগি ধৰ্)—বালতিটোত চূণে **চটহা মাৰিছে,** দাৰে এৰুৱা।

চটাই তৰা—(বাও বন্ধা আৰু ওপৰত পাটি নলগোৱা ঢাৰি)—**চটাই তৰা** হলেও বহিবলৈ হব।

চটাই পাখৰী—(ধুন পেচ মাৰি চটচটাই ফুৰা বিলাসিনী)—এই **চটাই পাখৰীৰ** ফান্দত পৰিলে মস্কিল হব।

চঠা-দিনা—(পৰহিৰ আগৰ বা পাছৰ দিনটো)—তেওঁ **চঠা-দিনা** আহিছিল, তুমিও **চঠা-দিনাই** আহিবা।

চটুৱাই জোল খা—(মিছা প্ৰশংসাৰে কাযসিদ্ধি কৰ্)—তুমি যে **চটুৱাই জোল খাব** খুজিছা, তেওঁ সুবুজাকৈ থকা নাই।

চঠিয়া কোবা—(অনাৱশ্যকভাৱে চট্ চট্ কৈ কথাৰ উত্তৰ দি থাক্)—**চঠিয়া কোবাই** কি লাভ হ'ল? তেওঁৰ খং উঠিল, এপইচাও নিদিলে।

চ'ত ফুৰ্—(চ'ত মাহৰ পহিলা ছদিন সংস্কৃত টোলৰ ছাত্ৰসকলে ঘৰে ঘৰে আশীৰ্বাদ দি ধন সংগ্ৰহ কৰ)—আজিকালি টোলেই নোহোৱা হ'ল, **চ'ত ফুৰিব** কোনে?

চ'তৰ বিহুলৈ ছমাহ থাকোঁতেই হাত মেলি নাচ্—(আনন্দৰ কাৰণ উপস্থিত হোৱাৰ বহুত আগৰপৰা বৰ আনন্দ পা) —নাতিনীয়েকৰ বিয়াৰ খবৰ পাই, **চ'তৰ বিহুলৈ ছমাহ থাকোঁতেই** বুঢ়াযে **হাত মেলি নাচিবলৈ** ধৰিলে।

চতিয়া-চতি কৰ্—(তিৰোতাৰ মাজত কামৰ অৰিয়া-অৰি লাগ্)—আজি নাম গাওঁতে কেবাজনা তিৰোতাৰ মাজত **চতিয়া-চতি লাগিছিল।**

চতীয়া বাও লাগ্—(চ'ত মাহত পচোৱা বাও বলিলে বেচুৱাই পাতলকৈ শৌচ কৰ্)—তুমি ভয় নকৰিবা, ছোৱালীজনীৰ গাত **চতীয়া বাও লাগিছে,** ভাল হৈ যাব।

চতুৰী-ভাজন-দৈ—(নিজে কাম-বন নকৰি আনৰ কামত ছিদ্ৰ উলিয়াই ফুৰা তিৰোতা)—বোৱাৰী কালত কেনে আছিলা, আমি জানো, আজি শাহুৱেক হৈ **চতুৰী-ভাজন-দৈ** নহবাচোন।

চতুৰ্ভূজৰ গাঁড়ীয়া—(বৰ সোৰোপা)—সেই **চতুৰ্ভূজৰ গাঁড়ীয়াটোক** মই চাকৰ নাৰাখোঁ।

চন বাৰীত (বা **ভূঁইত**) **গু পৰা দি**—(ভুকু আদি মাৰি বৰ ডাঙৰ শব্দ হোৱাকৈ আঘাত কৰ)—মাকে আজি ছোৱালীজনীৰ পিঠিত **চন বাৰীৰ গু পৰা দিলে**, তাই এতিয়াও উঠিব পৰা নাই।

চন-ভূঁইৰ কালা, কোবাই-ধোবাই যি পালা—(নাপাবলগীয়া ঠাইৰপৰা পোৱা সামান্য লাভ)—যি পালোঁ সেযে ভাল ; সেয়ে **চন-ভূঁইৰ কালা, কোবাই-ধোবাই যি পালা।**

চনমুৰ কৰ্—(খঙত দুখ, কষ্ট বা বেয়া কথা কৈ বেজাৰ কৰ)—পৰিয়ালৰ কথা কৈ তেওঁ তেতিয়া **চনমুৰ কৰি** বহি আছিল।

চন হ—(মৰি-হাজি সম্পূৰ্ণ ধ্বংস হ)—এই পৰিয়ালটো দুবছৰ আগেয়ে **চন হৈ গ'ল** ; পিণ্ড দিবলৈও কোনো নাই।

চম্বুৰা পৰ্—(কোনো গহিত কাম কৰি লোকৰ আগত ওলাবলৈ লাজ পা)—চুৰ কৰি **চম্বুৰা পৰিছ** ; ওলাই আহ্‌চোন, মুখখন চাওঁ।

চপ্ কৰে—(অতি শীঘ্ৰে)—**চপ্ কৰে** আহিবা ; পাৰা যাহেই।

চপাই কাট্—(মাটিৰ ওচৰতে নিচেই শুৰিত কাট)—ধান **চপাই কাটিবা** ; খেৰৰ বৰ আকাল।

চপাই গৰকি আন্—(শস্য আদি থুপুৰিয়াই আন্)—ধান পকিল ; এতিয়া **চপাই গৰকি আনিব** পাৰিলেই হয়।

চফৰ ফুৰ্—(চৰকাৰী কৰ্মচাৰীয়ে চৰকাৰী কামত ফুৰিবলৈ যা)—শিক্ষা-সচিব নাই, **চফৰ ফুৰিবলৈ** গৈছে।

চভিয়া খা (বা **পৰ** বা **চভিয়াৰ মুৰ খা**) —(দুৰ্বলতা বা এলাহৰ কাৰণে সোৰোপালি কৰ)—তই ডেকা মানুহটো এনে **চভিয়াৰ মুৰ খোৱা** হলি কিয় ?

চমকা মাৰ্—(হাতৰ আঙুলিবোৰ মেলি খামোচ মাৰি আন্) —**চমকা মাৰি** এচমকাকৈ প্ৰত্যেকক দিয়া।

চমটা মাৰ্—(উগ্ৰ শাস্তি দি)—মই নাযাওঁ বুলিছোঁ নাযাওঁ ; কোনে মোক **চমটা মাৰিব** ?

চমৰা মাৰ্—(জুলীয়া বস্তুৰ ওপৰত ডাঠ ছালৰ দৰে হ)—গাখীৰ **চমৰা মাৰি** উঠিছে।

চমু চাপ্—(ওচৰ পা) —পৰীক্ষা **চমু চাপিছে।**

চয় দেখ্—(স্বভাৱ চৰিত্ৰ সম্পৰ্কে আশঙ্কা কৰ্)—বৈণীয়েকৰ মতি-গতিলৈ চাই গিৰীয়েকে **চয় দেখিছে।**

চয়-নিচয় কৰ্—(সঁচা-মিছা নিৰ্ণয় কৰ্)– সি যদি চোৰ, সেই কথাটো **চয়-নিচয় কৰা** ভাল।

চৰ-খৰীয়াত পৰ্—(হঠাৎ বিপদত পৰ্)—ইমান দিনে নিৰাপদে থাকি আজি তেওঁ **চৰ-খৰীয়াত পৰিল।**

চৰ খা—(১। আনে হাতৰ তলুৱাৰে গালত কৰা আঘাত পা। ২। ঘূৰি ফুৰি

খাদ্য সংগ্ৰহ কৰ্)—১। তই ভাল হলে তেওঁৰ **চৰ খালি** কিয় ? ২। কেইটামান **চৰ খাবলৈ** অহা পুঠিমাছ ধৰি আনিলোঁ।

চৰগ্ পৰ্—(বজ্ৰপাত হ)—এই ঢেৰেকণি এনেয়ে যোৱা নাই; ক'ৰবাত **চৰগ্ পৰিল**।

চৰগ্ পৰা যেন হ—(কোনো আকস্মিক বিপদ্ বা ভয়ত স্তব্ধ হ)—মহাত্মাজীৰ মৃত্যুত জগৎবাসী **চৰগ পৰা যেন হৈছে**।

চৰচৰীয়া পৰ্—(অলপ শুকা)—মাটিখিনি **চৰচৰীয়া পৰিলেহে** গুটি সিঁচিবা।

চৰণে চপাই ধৰ্—(বৰলোকে ইতৰ লোকৰ প্ৰতি সামান্য অনুগ্ৰহ কৰ্)—আপুনি **চৰণে চপাই নধৰিলে** এই দাসৰ আৰু উদ্ধাৰৰ উপায় নাই।

চৰ পৰা নদী—(ক্ষমতালুপ্ত নিঃসম্বল লোক)—মই এতিয়া **চৰ পৰা নদী**; মোৰ ওচৰলৈ আহিলে কি হব ?

চৰ পা—(পেট ভৰাই ঘাঁহ আদি খাব পা)—আজি দেখোন এটা গৰুৱো **চৰ পোৱা** নাই।

চৰবৰাহকাৰ-(নাবালকৰ অভিভাৱক)—তেওঁ আচল মৌজাদাৰ নহয়, **চৰবৰাহকাৰহে**।

চৰহা মাৰ্ (বা **মাৰি ধৰ্**)—(শুকাই বা নীৰস হৈ কামোৰ মাৰি ধৰ)—ভাতখিনিয়ে কেৰাহীত **চৰহা মাৰি ধৰিছে**।

চৰাই-কণীয়া -(নিচেই সৰু শব্দকো বহুত দূৰৈৰপৰা শুনি পোৱা; পহু-কণীয়া)—তেওঁ বৰ **চৰাই-কণীয়া**, নিচেই সামান্য গোলমাল হলেও শুনে।

চৰাইটো নাউমান, বাহটো হলে ডাঙৰ—(দেখাত সৰু হলেও ডাঙৰ কথা কোৱা)—তুমি ল'ৰাটো হৈ ইমান ডাঙৰ কথা কোৱা নে? **চৰাইটো নাউমান, বাহটো হলে ডাঙৰ ?**

চৰাইটো হৈ ধানটো খুঁটি নাখা—(কাৰো সামান্য অপকাৰো নকৰা; নিৰীহ)—মই **চৰাইটো হৈ কাৰো ধানটো খুঁটি খোৱা নাই**, মোৰ নো কোনে কি অপকাৰ কৰিব ?

চৰা-নাও—(আহোম ৰজাই খেমালি কৰিবলৈ সজা বৰ ওখ টিঙৰ নাও)—স্বৰ্গদেৱে খেমালি কৰিবলৈ ডাঙৰীয়াসকলে সৈতে **চৰা-নাওত** উঠিল।

চবাৰ ছয় ফুকন—(আহোম ৰজাৰ দিনত ডাঙৰ মেল বিচাৰ কৰিবলৈ বহা ছজন ফুকনৰ মেল)—আপোনালোক **চবাৰ ছয় ফুকনে** আজি আমাৰ মেলটো মাৰি দিয়ক ; বাইজৰ শান্তি হওক।

চৰিয়াই গাল দোণ যেন কৰ্—(ৰবকৈ চৰ মাৰ্)—তই ইমান মাত-মূৰা নেদেখুৱাবি ; **চৰিয়াই গাল দোণ যেন কৰিম।**

চৰিয়া মেল্ -(গুপ্ত বিষয় জানিবলৈ মানুহ নিযুক্ত কৰ্)—গদাপাণিক বিচাৰিবলৈ ৰজাই **চৰিয়া মেলিলে।**

চৰুক সুধি চাউল বহা—(তলতীয়া মানুহবো অনুমতি লৈহে কোনো কাম কৰ্)—তেওঁৰ ল'ৰাই সেই ঘৰত বিয়া কৰাব নে নকৰে, তেওঁ নোসোধে ; তেওঁ বোলে **চৰুক সুধি চাউল নবহায়।**

চৰুত খা (বা হাড়ীত খা)—বান্ধি থাকোঁতে বান্ধনীয়ে ওপৰে ওপৰে চুৰ কৰি খা)—তেওঁৰ ঘৈণীয়েকে বোলে **চৰুত খায় ;** তেওঁকেই ভাল বান্ধনী বোলা নে ?

চৰুত বহাবলৈ চাউল নহ—(তেনেই নিঃসম্বল)—গাঁৱৰ বহুতৰ **চৰুত বহাবলৈ চাউল নোহোৱা হৈছে।**

চৰুলৈ জাল নাযা -(ভাত নবন্ধা ; অনাহাৰে থকা)—আজি দুদিন এই গিৰী মানুহৰ **চৰুলৈ জাল যোৱা নাই ;** তোমালোকে নোচোৱা কিয় ?

চৰ্বিত চৰ্বণ কৰ্—(কোৱা কথাকে কৈ থাক্)—**চৰ্বিত চৰ্বণ কৰি** থাকি কি হব ? নতুন কথা কোৱা।

চলক-ঢৌ—(ঢৌৰ নিচিনা বাগৰি ফুৰা স্বভাৱৰ ; চঞ্চল প্ৰকৃতিৰ)—সেই **চলক-ঢৌ** তিৰোতাজনী আজি দেখোন অহা নাই।

চলক-ভলক—(চঞ্চল ; অস্থিৰ ; বৰ সঁজাত নোহোৱা)—তাৰ **চলক-ভলক** কথাত ভোল নাযাবা ;

চল-কৰ থাক্—(অহা-যোৱা, খোৱা-বোৱা আদি সম্প্ৰীতি থাক্)—তেওঁলোকৰ গাঁওখন আমাৰ নিচেই ওচৰত হলেও, আমাৰ গাঁৱৰ লগত **চল-কৰ নাই।**

চল চাই কাণ কাট্—(ছেগ চাই জব্দ কৰ্)—**চল চাইহে** বলবান শত্ৰুৰ **কাণ কাটিব** পাৰি।

চল পাই চাপৰি বা—(সুযোগ পাই আনন্দ প্ৰকাশ কৰ্)—তুমি বিপদত পৰিছা দেখি শত্ৰুৱে **চল পাই চাপৰি বাইছে।**

চলা জনা পুৰুষ—(স্বৰ্গী হোৱা মান্যৱন্ত পুৰুষজন)—এই বংশৰ **চলা জনা পুৰুষ** বৰ খ্যাতিমন্ত লোক আছিল।

চলি-কৰি —(চল-কৰ কৰি থাকি ; সক্ষম অদ্বৰ্স্থাত থাকি)—নেহক এদিনো পৰি নাথাকিল ; তেওঁ **চলি-কৰিয়েই** পাৰ হৈ গ'ল।

চলিহাই ধৰ্—(বা **চলিহা লাগ্**)- (বুঢা বয়সত দৃষ্টিশক্তি ক্ষীণ হ)—মোৰ অলপ **চলিহা লাগিছে ;** ৰাতি পুথি পঢাত টান পাওঁ।

চলো-ভলো—'চলক-ভলক' চোৱাঁ।

চলৌ-পাতী—(অস্থিৰ ; অমনোযোগী ; কোনো কামতে মন নবহা)—এতিয়া **চলৌ-পাতী** হৈ থাকিলে নহব ; কাম-বনত মন দিয়া।

চহ দি মহ মাৰ্—(ফাঁকি দি নিজৰ উদ্দেশ্য সাধন কৰ)—তুমি **চহ দি মহ মাৰিব** খুজিলেও, তেওঁ যেনেহে সিয়ান, নোৱাৰিবা।

চহ-মহ দি—'চহ দি মহ মাৰ্' চোৱাঁ।

চহাই বেহা শিক্—(সামান্য বা অজলা মানুহে উচ্চ কাম কৰি ফুটনি কৰ্)--আজি কালি কিমান **চহাই বেহা শিকিছে,** তেওঁলোকক এতিয়া চহা সুধুলিবা।

চহৰ ফুৰ্—(গাঁৱে গাঁৱে ফুৰ্—বিশেষকৈ গুৰুৱে শিষ্যৰ ঘৰে ঘৰে। গোসাঁই প্ৰভু নাই, নগা পাহাৰলৈ **চহৰ ফুৰিবলৈ** গৈছে।

চহী-মোহৰী—(দস্তখত আৰু মোহৰ থকা,—চৰকাৰী কাকত)—এনেই লিখা এইসোপা কি আনিছা ? **চহী-মোহৰী** হলেহে আদালতে গ্ৰাহ্য কৰিব।

চাই বাট বুল্—(সাৱধানে কাম কৰ্) —জীৱনৰ খলা-বমা বহুত আছে ; **চাই বাট বুলিবা।**

চাউডাং উঠ্—(উগ্ৰভাৱে তদাৰ্স্তি কৰ্)—তই **চাউডাং উঠিলি নে** কি, যে সোপাকে তদাৰ্স্তি কৰিব খুজিছ ?

চাউডাং মৰদ্—(বৰ স্বাস্থ্যৱান ডাঙৰ দীঘল মানুহ)—সেই **চাউডাং মৰদ-টোৱেও** ৰাতি অকলে যাব নোৱাৰে নে ?

চাউল উঠ্—(১। জীৱিকাৰ উপায় নোহোৱা হ। ২। আয়ুস টুট্)—১। এই ঠাইত আমাৰ **চাউল উঠিল।** ২। তেওঁৰ যে **চাউল উঠি** আহিছিল, নিজে ভবাই নাছিল।

চাউল-কঠীয়া—(একঠা চাউলৰ ভাত খাবলৈ জোৰা,—সৰু মাছত খাটে)—**চাউল-কঠীয়া** মাছ এটা পালোঁ।

চাউল খা—(ভোগ কৰ্) —আমি তিনি বছৰ **চাউল খালোঁ।**

চাউল-চক লৈ আছ—(কিছুদিন দীঘলীয়াকৈ থাক,—আমাৰ ঘৰলৈ নবিয়া আহিলে **চাউল-চক লৈ আছে।**

চাউল টুট্—(মৰাৰ ওচৰ চাপ্)—আমাৰ **চাউল টুটি** আহিছে, তোমালোক ডেকাসকল সষ্টম হোৱা।

চাউল ঢুকা—'চাউল টুট্' চোৱাঁ।

চাউল মৰ্—(জীৱিকাৰ উপায় নষ্ট হ)—নিজৰ কৰ্মদোষত এহ ঠাইত মোৰ **চাউল মৰিল।**

চাউল মাৰ্—(জীৱিকাৰ উপায় নষ্ট কৰ)—মোৰ নিজৰ **চাউল** নিজে **মাৰিলোঁ,** আনৰ দোষ নাই।

চাউল মোকলা—(কষ্টেৰে জীৱিকা উপাৰ্জন কৰ)—গাঁৱত কথমপি **চাউল মোকলাব** পাৰিছোঁ।

চাউল-সিজা—(ভাত ৰান্ধ)—ৰাতি হে আহিছে, **চাউলমুঠি সিজাওক।**

চাউল-সিজোৱা—(ভাত)—সান্দহ খাই থাকিব নোৱাৰি, **চাউল সিজোৱা** এমুঠি যোগাৰ কৰা।

চাও-চকলীয়া—(লম্বভাৱে কাথ চাৰিটা পোন সমানে আগুৰা)—মাটিডৰা **চাও-চকলীয়া** নহয়, কাটি-কুটি তেনে কৰি লবা।

চাওত তুলি ধোঁৱা দি—(অতি যত্নেৰে ৰাখ)—তুমি তোমাৰ ঘেণীয়েৰাক **চাওত তুলি ধোঁৱা দিবা,** দিয়া।

চাং পতা কথা—(অমূলক বা মিছা কথা)—তোৰ এই **চাং পতা কথাবোৰ** দিন-কণাইহে বিশ্বাস কৰিব।

চাং-বঙলা—(গোটেই ঘৰ জুৰি চাং থকা ঘৰ, চাং-ঘৰ)—তোমালোকৰ **চাং-বঙলাৰ** মজিয়াত থাকিও চাওত থাকা, আমি মাটিৰ মজিয়াত চাং সাজি লওঁ।

চাং ভাঙি খা—(বন-কাম নকৰি শুই শুই খা)—**চাং ভাঙি খাব** পাৰিলে আমি জানো বন-কাম কৰিলোহেঁতেন ?

চাং-মাই—(বন-বাবি বকবি শুই শুই থোৱা তিৰোতা)—বোৱাৰী ক'লৈ গৈছে, **চাংমাই** চাওঁত উঠিছে।

চাংমাই-শাল—(আহোমবিলাকৰ বান্ধনি-ঘৰ)—**চাংমাই-শাল** আমাৰ বান্ধনি-ঘৰৰ দৰে একে ধৰণৰ।

চাণ্ডিত উঠ্—(মৃত্যু হ)—তোৰ যে **চাণ্ডিত উঠিবলৈ** সৰহ দিন নাই, বুজা নাই হব পায়।

চাঁচৰি কোবা (সত্য লুকাবলৈ ঘূৰাই পকাই উত্তৰ দি)—**চাঁচৰি কোবা-বলৈ** এৰ ; ক'চোন, কোনে টকা নিলে ?

চাক-জালে বেৰা দি—(চাৰিওকালৰপৰা আগুৰি ধৰ)—শ'বিৰা পৰাৰ লগে লগে বেমাৰে **চাক-জালে বেৰা দিছে**।

চাক ধৰ্—(হিলৈ বা কাঁড় টোঁৱা বা লক্ষ্য কৰ ; চিপাহীবিলাকে **চাক ধৰা** দেখি মানুহ ক্রশোদিশে পলাল।

চাক-নৈয়া (নৈৰ পানীৰ সোঁতত হোৱা পাক)—**চাক-নৈয়াত** পৰি নাওখন ডুবিল।

চাক-নৈয়াত পৰ্—(বৰ বিপদত পৰ)- জীৱনত যাতে **চাক-নৈয়াত নপৰা**, তালৈ লক্ষ্য ৰাখিবা।

চাকলি-চৰা—(ঘূৰ্ণীয়া বা চাৰিচুকীয়া সৰু এজনীয়া চৰা)—**চাকলি-চৰা** বোৱাবো তোৰ খুম নাই নে ?

চাকি চা—(জুতি বুজ)—আগ্ৰাথন কেনে হৈছে, **চাকি চাইছোঁ**।

চাকিন নোহোৱা হ—(খিতাপি নোহোৱা অৱস্থাত পৰ্)—সাধাৰণ নিবাচন আহিল, প্ৰাৰ্থীসকলৰ **চাকিন নোহোৱা হ'ল**।

চাকি পাত্—(কাপোৰত ঘূৰণীয়া ফুল তোল্)—ছোৱালীজনীয়ে কি ধুনীযাকৈ **চাকি পাতিছে** চোৱাঁ। সেই দেখি কাপোৰখন সকলোৱে চাইছে।

চাকি-শলাই—(ওপৰ কাণত পিন্ধা, সোণৰ চাকলি এটাৰ অলঙ্কাৰ—চাইথালে)—আজিকালি ছোৱালীবিলাকে **চাকি-শলাই** নিপিন্ধে ; সেইবোৰ নাৰাখেঁ।

চাট খা—(চকুত এছাবি আদিৰ কোব খা)—বাঁহৰ জেঙৰ **চাট খালোঁ** ; চকুটো উখহিছে।

চাটৰ তলত পোত্—(চিতাৰ চাৰি চুকৰ নিচানৰ গুৰিত পোত্ ; অপবিহাৰ্য

বিপদত খৰচ কৰ্)—মোৰ হাতত **চাটৰ তলত পুতিবলৈও** মৰ পইচা এটাও নাই।

চাটৰ তলত বঞ্চ্—(কোনো লোকৰ অধীনত বাস কৰ্)—মই তেওঁৰ বা আন কাৰো **চাটৰ তলত বঞ্চা নাই** ; মই কাৰো কথা মুশুনো।

চাট স—(ওচৰ চপাৰ গম পাইও বৈ থাক্)—বনৰীয়া জন্তুৱে মানুহৰ **চাট নসয়।**

চাত হ—(একগোট হ)—গাঁৱৰ মানুহে সকলো বাজহুৱা কাম **চাত হৈ** কৰে।

চান কাঢ়্—(কোনো বস্তুৰ অলপমান নি)—ধান বেচি সকলো গৃহস্থই এচিমটা ধান **চান কাঢ়ে।**

চান মাৰ্—(চিন-চাব নোহোৱা কৰ্)—ভূইকঁপে এই চহৰখনৰ **চান মাৰিলে।**

চান-মাৰি—(এটা নিচান পুতি তালৈ লক্ষ্য কৰি হিলৈ মৰা অভ্যাস কৰা ঠাই)—গৃহ-ৰক্ষী বাহিনীক শিকাবলৈ **চান-মাৰি** ক'ত কৰিব ?

চান্দা-ভাহা দি—(দুৰ্ভাগ্যৰ মাজত বিপাঙত পৰ্)—বুঢ়ী **চান্দা-ভাহা দিলে** ; তাইৰ একমাত্ৰ পুতেকটোও ঢুকাল।

চাম্পিব পাৰ্—(তৰ্কিবলৈ সক্ষম হ)—সি যে চোৰ, মই **চাম্পিব পৰা** নাছিলো।

চাম্পি-বান্ধি ধৰ্—(আগৰপৰা আটকাল কৰি দোষীক ধৰা পেলা)—তুমি মোক **চাম্পি-বান্ধি ধৰিব** খুজিলেও, মই এই কথাৰ একো ভু নাপাওঁ।

চাপৰি কাঢ়্—(সাজ সাজিবলৈ কুমাৰ-মাটিৰ সৰু সৰু চপৰা কৰ)—মই এতিয়া এই মাটিৰ **চাপৰি কাঢ়ি** থম।

চাপৰি যোৱাকে কুঁজা বোল্—(কোনো নিন্দনীয় কাম গোপনে গোপনে স্বীকাৰ নকৰি, আওপাকে মানি ল)—কামটো কৰিব নোৱাৰ, তাকে নকৈ এতিয়া সময় নাই বুলি বাগি-বুগা কৰিছ, **চাপৰি যোৱাকে কুঁজা বোলে,** নহয় জানো ?

চাপৰিলে ৰৰমুণ নেৰ্—(প্ৰতিকাৰৰ চেষ্টা নকৰি সহি থাকিলেই দুৰ্ভাগ্যৰ হাত সাৰিব নোৱাৰ)—বিপদ্ আহিলে প্ৰতিকাৰৰ চেষ্টা কৰা, চকু মুদি থাকিলেই বিপদ্ ন'তৰে ; চাপৰিলে ৰৰমুণ নেৰে।

চাপি থা—(গৰাকীহীন অৱস্থাত আন ঠাইত আশ্ৰয় লৈ থাক্)—১। আমাৰ গাঁৱত দুটা **চাপি থোৱা** গৰু আছে। ২। তই দেখোন **চাপি থোৱা** মানুহৰ দৰে দোভাগ ৰাতিও ঘৰলৈ আহিব পাহৰা হলি।

চাপি-চুপা—(কোনো কাম প্ৰকাশ্যে নকৰি গোপনে ৰাখিবলৈ কৰা চেষ্টা)—**চাপি-চুপা** কৰি থাকিলে কি হব? তুমিও প্ৰাৰ্থী হোৱা বুলি সদৰীকৈ নোকোৱা কিয়?

চাব কাট্—(নাঙলৰ মুখত উঠা মাটি বা জাবৰ গুচা)—হাল বাওঁতে **চাব কাটিবলৈ** পাহৰিলে কেনেকৈ হাল বাবি?

চাব-খৰি—(নৈত উটি অহা খৰি)—ডাঙৰ নৈৰ পাৰৰ মানুহে বাৰিষা বহুত **চাব-খৰি** ধৰি বেপাৰ কৰে।

চাব দি—(বা **ধৰ্**)—(নাও চলাবলৈ বঠা মাৰ)—সকলোৱে একেলগে **চাব দিলেহে** নাও চলে।

চাব দি ধৰ্—(প্ৰমাণ নোহোৱাকৈ কোনো লোকক দোষী বুলি ধৰি পিছত জব্দ কৰি প্ৰমাণ উলিয়াবলৈ চেষ্টা কৰ)—সাক্ষী-চাবুদ নোহোৱাকৈয়ে দোষী বুলি তেওঁক **চাব দি ধৰাটো** উচিত নহয়।

চাবৰ বন নাই—(ৰোৱা বা বিবেচনা কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই)—**চাবৰ বন নাই**, উঠাহে, খাবৰ হৈছে।

চাবুক মাৰ্—(শাস্তি দি মই নাযাওঁ,—এই বাবে কোনে মোক **চাবুক মাৰিব** পাৰে?

চামদলা বান্ধ—(মলি ডমি জমি গাৰ ছালৰ ওপৰত চৰুলা-চকলা হ)—তোৰ গাটোত যে **চামদলা বান্ধিছে**, কেইমাহ গা ধোৱা নাই?

চামনি উৰা (গাখীৰৰ চামনি ৰপতাই ঘিউ তোল্)—কৰবাত **চামনি উৰাইছে**, তুমিও গোন্ধ পোৱা নাই নে?

চামনি তোল্—(গাখীৰৰ চামনি বেলেগকৈ উলিয়া)—আমি গাখীৰৰ **চামনি নোতোলোঁ**।

চামনি বান্ধ (বা **মাৰ্**) (১। জুলীয়া বস্তুৰ ওপৰত ডাল বান্ধি ছালৰ দৰে হ। ২। ছালৰ ওপৰত চাম বান্ধি ওলা)—১। গাখীৰৰ আজিও ভালকৈ **চামনি বন্ধা** নাই, আজি তুলি নষ্ট নকৰিবা। ২। তোমাৰ গাত দেখোন ঘামচিয়ে **চামনি বান্ধিছে**।

চামৰ পীৰা পাৰি দি—(বিশেষ সম্ভ্ৰম দেখুৱাই অভ্যৰ্থনা কৰ)—গৃহস্থই গুৰুজনাক **চামৰ পীৰা পাৰি দিলে**।

চামে-চামে -(জাকে জাকে)—**চামে-চামে** মানুহ আহি আছে, গৈ আছে।

চায়ন দি ধৰ—(বতাৰ দৰে আগুৰি এৱাৰ কৰ)—ভিৰাবোৰে **চায়ন দি ধৰিছে,** সেইদেখি গোট কম হৈছে।

চাৰণ দি—(মাজে সময়ে ধন-বিত আদিৰে ভৰপ সাহায্য কৰ)' আপুনি **চাৰণ দি** নাথাকিলে মই জানো জীয়াই থাকিব পাৰিলোহেঁতেন ?

চাৰণ পৰ—(ওচৰৰ ঠাইৰপৰা উটি আহি সাৰ পৰ,, গোবৰ-জাবৰ আহি পৰি সাৰুৱা হ)—এনে **চাৰণ পৰা** মাটিতো খেতি নহব নে ?

চাৰণ পা –'চাৰণ দি' চোৱা।

চাৰণি বজা—(যিমান বজাব লাগে, ত'তকৈ বেছিকৈ বজা)—ঘৰীত ৪, ৮, ১২ বাজিলে কাঁহ কোবাওঁতে **চাৰণি বজায়।**

চাৰি আলিৰ বটনি—(বাহিৰা মানুহৰ নানা বিবেচনাহীন উক্তি)—তোমাৰ বিবেচনাৰে কাম কৰ , **চাৰি আলিৰ বটনিলৈ** কাণ নকৰিবা ?

চাৰি-খনীয়া—(অধিকাৰ বহিৰলৈ পাৰি দিয়া চাৰি, বঠ, খণ্ডা আৰু বানত,—এই চাৰিটা বস্ত)—অধিকাৰ আহি পাযহে, **চাৰি-খনীয়া** লৈ আহা ?

চাৰি চকুৰ মিলন হ—(প্ৰথম দেখাদেখিতে ডেকা-গাভৰুৰ পৰস্পৰৰ প্ৰতি প্ৰেমভাৱ ওপজ) –তেওঁলোকৰ চাৰি চকুৰ মিলন হ'ল, আমি সুখ পালোঁ।

চাৰি চৰিয়াৰ কাছ বামত পৰি থাক্—(শক্তিমন্ত লোকেও অৱস্থাৰ ফেৰ পাকত শক্তিহীন হ)—মই **চাৰি চৰিয়াৰ কাছ হৈও বামত পৰি আছোঁ**; তাকে জানি শত্ৰুৱে এই সময়তে তোমাক পীড়া কৰিবলৈ বিচাৰিছে।

চাৰি চুকৰ এচুকো নেদেখ্—(সংসাৰৰ আওভাও একোকে নাজান)—সি সৰু ল'ৰা, **চাৰি চুকৰ এচুকো দেখা নাই।**

চাৰি ঢাপৰ বাজ –(টোলৰ বাজ, সকলো প্ৰকাৰ সম্পৰ্কৰহিত)—১। ব্ৰহ্মভোজনৰ প্ৰদক্ষিণৰ সময়ত তেওঁলোক **চাৰি ঢাপৰ বাজত** নহে। ২। বাজকুৱা কামত তেওঁ সদায় **চাৰি ঢাপৰ বাজ।**

চাৰি-খনীয়—(চাৰিখন থাল পাতিব লগা শ্ৰাদ্ধ, নান্দীমুখ)—**চাৰি-খনীয়া শৰাধ;** চাউল বেছি লাগিব।

চাৰি দিনীয়া গা ধো—(ৰজস্বলা হোৱাৰ চতুৰ্থ দিনা গা ধুই শুচি হ)—**চাৰি দিনীয়া গা ধুইহে** ঋতুমতী তিৰোতা শুচি হয়।

চাৰি দিনীয়া ভকত হৈ ভাতক অন্ন বোল্—(মিছা ভক্তিভাৱ

যেখুৱা)--সৈন্য বিভাগত ভৰ্তি হৈয়েই দেখোন সেনাপতিৰ বাব পোৱা বুলি কৰলৈ খিচাখিছা : **চাৰি দিনীয়া ভকত হৈ ভাতক অন্ন বোলা** হ'লা নে ?

চাৰি-প্ৰসঙ্গ—(পুৱা, দুপৰীয়া, আবেলি আৰু গধূলি কৰা নাম কীৰ্তন)—সত্ৰত সদায় **চাৰি-প্ৰসঙ্গ** নিয়মিতভাৱে হৈ থাকে।

চাৰি-বস্তু—(শৰণ লগাওঁতে দিয়া নাম, গুৰু, ভকত, দেৱ—এই চাৰি নাম)—গুৰুজনাই **চাৰি বস্তুৰ** কথা শিষ্যক বিৰবি বুজালে।

চাৰি বেদ—(ঋক্, যজুঃ, সাম, অথৰ্ব বেদ)—বামুণৰ ল'ৰা হৈ **চাৰি বেদৰ** ভু-ভা পোৱা উচিত।

চাৰি ভাইৰ মুৰ পকা, কাকো কোনোৱে নোবোলে কাকা—(প্ৰত্যেকে নিজেই জনা বুলি ভাবি কেৱে আন কাকো ডাঙৰ বা শ্ৰেষ্ঠ বুলিব নোখোজ)—**চাৰি ভাইৰ মুৰ পকা, কাকো কোনোৱে নোবোলে কাকা**—এই ভাৱধাৰাৰেই আমাৰ দহজনীয়া কামবোৰ পণ্ড হয়।

চাৰি সত্ৰীয়া—(আহোম ৰজাই স্থাপন কৰা দক্ষিণপাট, আউনীআটী, গড়মুৰ, কুৰুৱাবাহী—এই চাৰিখন সত্ৰ সম্পৰ্কীয়)—গুৰুজনা **চাৰি সত্ৰীয়া** গোসাঁইৰ বংশধৰ।

চাৰে-ঘাৰে—(১। ওখই আৰু শকত-আৱতে। ২। লাভ-লোকচান হিচাপ কৰি)—১। **চাৰে-ঘাৰে** আছে হয়, পিছে হালোৱাটো কাটন নহব যেন লাগিছে। ২। **চাৰে-ঘাৰে** কিমান টকা লাভ কৰিলা ?

চাল খা—(চালনীত সৰক্)—জেকা পিঠাগুড়ি চালনী ভাল হলেও সহজে **চাল নাখায়।**

চাল দি—(চালাকি কৰ)—চোৰৰ অনুসন্ধান পোৱা বুলি সি **চাল দি** কৈছে ; কথাটো মিছা।

চালনী-সৰকা—(১। ভৰিৰ তলুৱাত চালনীৰ ফুটাৰ দৰে ফুট ফুটীয়া দি ছাল উঠি যোৱা। ২। দুই বাহৰে বাহুলি ওলোমা দি তাৰ মাজেদি পাছলৈ ভৰি দুখন সৰকাই আলাসতে মৰা বাগৰ।) ১। ভৰিৰ তলুৱাত **চালনী-সৰকা** ওলাইছে ; শিলৰ ওপৰত খোজ কাঢোঁতে দুখ পাওঁ। ২। দুপৰীয়া **চালনী-সৰকা** দিব নালাগে ; পকা মাটিত পৰিলে সেকা পাবি।

চালৰ কুটা বেৰৰ মাটি—(নিচেই সাধাৰণ বস্তুও মাজে সময়ে বৰ মূল্যবান বা হিতকাৰী হ)—ঔষধ বুলিলে **চালৰ কুটা বেৰৰ মাটিয়েও** ঔষধ হয়।

চালামৰ ছুৱাবে যা—(অবাৰত হানি বা ক্ষতি হ)—কালি যে গিলাচ কিনিছিলা, আজি ভাগিল; পইচাখিনি **চালামৰ ছুৱাবে গ'ল।**

চালি-জাৰি চা—(বিশেষ মনোযোগেৰে ভাল বেয়া বিচাৰ কৰ্)—প্ৰস্তাৱটোৰ সপক্ষে বিপক্ষে সকলো কথা **চালি-জাৰি চোৱা হওঁক।**

চালি-জাৰি থাক্—(ঘূৰি ঘূৰি একে কথাকে আলোচনা কৰি থাক্)—তোমা-লোকে পুৰাৰপৰা এটা কথাকে **চালি-জাৰি আছা**; এতিয়াও সিদ্ধান্ত নহ'ল নে?

চালি ধৰ্—(ম'হ চৰায়ে পেথম ধৰাৰ দৰে ধুন মাৰি ফুৰ)—গধূলি নৈৰ পাৰে পাৰে **চালি ধৰি** ফুৰা ডেকা-গাভৰুসকলক চাবাগৈ।

চালু হ (বা কৰ্)—(প্ৰচলিত হ)—এইবোৰ শব্দ আজিকালি অসমীয়াতো **চালু হ'ল।**

চালে চকু ৰ—(চালে চাই থাকিবলৈ মন যা; ৰৰ ধুনীয়া)—তোমাৰ ছবিখন ৰৰ ধুনীয়া হৈছে; **চালে চকু ৰয়।**

চালে পানী কাট্—(ঘৰ ডাঙৰকৈ বৰষুণ দি; ৰৰ ডাঙৰ বান-পানী হ)—১। যোৱা ৰাতি বৰষুণত **চালে পানী কাটি** তৰণি পোৱা নাছিল। ২। **চালে পানী কটা** বান-পানী অসমত দুই-এবাৰ হৈছে।

চালে-বাৰে কোবা—(সত্য লুকাবলৈ বা বিবুদ্ধি হৈ ই-সি কথা ক)—মোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ্নিদিয়া; **চালে বাৰে কোবাবলৈ** এৰা।

চাস্তেলি মাৰ্—(গপ মাৰি ক)—তুমি **চাস্তেলি মাৰি** কথা কবলৈ এৰা।

চাহ এৰা দি—(লাহে লাহে অনাদৰ কৰি পিছত সম্পূৰ্ণ এৰি পেলা)—এই বাৰীখন তুমি **চাহ এৰা দিলা** নেকি? ইচোন চন বাৰীতকৈও হাবিময় হ'ল।

চাহ দি—(চাহ—সহায়। অভাৱ দূৰ কৰ্)—এইবাৰ মোৰ পুৰণি থান কেইটাই যৰ **চাহ দিলে**; নহ'লে শুকাই মৰিলোহেঁতেন।

চাহ মাৰ্—(চাহপাত ছিঙি আনি মাৰি আৰু শুকাই খোৱাৰ উপযোগী কৰ্)—কল-ঘৰত **চাহ মৰা** কৌশলটো চোৱাঁহি।

চাহীনী খা—(লোকৰ বস্তুৰ সামান্য অংশ চুৰ কৰি খা)—এই মানুহটোক চাবা; তাৰ **চাহীনী খোৱা** অভ্যাস আছে।

চিকণ-চোৰ—(চোৰ স্বভাৱ গোপন কৰি ভাল মানুহৰ ভাও জুৰি সৰু-সুৰা বস্তু চুৰ

কৰা মানুহ)—আমাৰ গাঁৱত **চিকণ-চোৰ** ওলাইছে; প্ৰত্যেক ব্যক্তি বাগানবোৰৰ পৰা এটা দুটাকৈ কৰি নোহোৱা হ'ব লাগিছে।

চিকন-টৈমা—(গাত বোকা নলগা এবিধ পানীত গজা বন। তাৰপৰা, ভাল জুতিৰ পৰিস্কাৰ পৰিচ্ছন্ন খাদ্যাদি ভাল পোৱা)—আগ্ৰাখন তিতা পাই নাখালি; তই বৰ **চিকণ-টৈমা** হলি ?

চিকা-চন্দা—(শুচি-অশুচি ভাল-বেয়া আদিৰ বৰকৈ বিচাৰ কৰা)—মোৰ দৰে **চিকা-চন্দা** মানুহে য'তে ত'তে যেনে তেনেকৈ খোৱা টান।

চিকা ফুৰা—(১। চিকা উঠাৰ বাবে দুৰ্গন্ধ হোৱা। ২। স্বভাৱত চেকা লগা। ৩। চুৰ কৰাৰ অৱশিষ্ট)—১। **চিকা ফুৰা** এইবোৰ চাউল নাবান্ধিবা। ২। **চিকা ফুৰা** স্বভাৱৰ বাবে তেওঁক লোকে বেয়া পায়। ৩। আলু গোটেইবোৰ চোৰে নিলে; **চিকা ফুৰা** দুসেৰমান বুটলি আনিলোঁ।

চিঁকা মাৰি হাত গোন্ধা—(নগণ্য লোকক শাস্তি দি অপযশ পা)—মণ্ডল এজনক ৰৰথাস্ত কৰিবলৈ আপোনাৰ পক্ষে **চিকা মাৰি হাত গোন্ধোৱাহে হ'ব।**

চিকুটি লাও বুঢ়া কৰ্—(সামান্য অপকাৰ কৰি শত্ৰুক সজাগ কৰ্)—এই ষড়যন্ত্ৰত তেওঁক পেলাব নোৱাৰা; বৰং **চিকুটি লাও বুঢ়াহে কৰিবা।**

চিকুটি শিল ক্ষয় কৰিব নোৱাৰ্—(ইতৰ লোকে বৰ লোকৰ অনিষ্ট কৰিবলৈ অপাৰগ হ)—**চিকুটি শিল ক্ষয় কৰিব নোৱাৰি**; তেওঁৰ তুল্য দেশ-পুজ্য লোকক তুমি কি কৰিবা ?

চিকেহি মাৰি উঠ্—(বোমাঞ্চিত হৈ উঠ্; জিকাৰ খাই উঠ্)—জোক দেখিলেই মোৰ গা **চিকেহি মাৰি উঠে।**

চিঞৰত গগন ফাল্—(বৰ ডাঙৰকৈ চিঞৰ্)—সি নো কিয় **চিঞৰত গগন ফালিছে,** কোনে সুধিছা ?

চিঞৰত গছৰ পাত সৰা—(বৰ ডাঙৰকৈ চিঞৰ্)—তোৰ **চিঞৰত গছৰ পাত সৰিব** যেন লাগিছে।

চিঞৰত টৌ্‌ ফাল্—(ডিঙি ফালি যোৱা যেনকৈ চিঞৰ্)—**চিঞৰি টৌ ফালিলেও** এই গাঁৱত তোক কোনোৱে সাহায্য নকৰে।

চিত খা (বা হ)—(চিত হৈ থাক্)—শোওঁতে **চিত হৈ** শুওৰা।

চিতপতং হ—(চিত হৈ পৰ্)—পিছল চোতালত তেওঁ **চিতপতং হৈ** পৰিল।

চিত্ত-ভোলোঙা দি—(চিত্ত হৈ পৰ্)—তেওঁ দেখোন শেক্তেলিত **চিত্ত-ভোলোঙা দি** পৰি আছে ; অসুখ হৈছে নেকি ?

চিত হৈ মাৰলি গণ্—(বা **লেখ্**)—অনৰ্থক চিন্তাৰে সময় কটা ; নবিয়া পৰি থাক্)—ঘৰৰ মূৰী মানুহটোৱে আজি দুমাহে **চিত হৈ মাৰলি গণিছে ;** টকাৰ বৰ টান হৈছে।

চিন-চাব—(সকলো প্ৰমাণ বা চিন)—কিতাপখন যে তোমাৰ বুলিছা, কিবা **চিন-চাব** আছে নেকি ?

চিনৰ চাউল খা—(যিটোৰপৰা উপকাৰ হয় বুলি জনাশুনা আছে, তাকেহে কৰ্ বা তাৰ ওপৰতহে নিৰ্ভৰ কৰ্। "অচিন কাঠৰ খোৰা নলগা" একে)—সুখ-শান্তি বিচাৰিলে, **চিনৰ চাউলহে খাব লাগে ;** কেতিয়াও অচিন কাঠৰ খোৰা লগোৱা উচিত নহয়।

চিনাচিনি হ—(ইওনে সিজনক ভালকৈ বুজ্ ; পৰস্পৰৰ শক্তি-সামৰ্থ্য সম্বন্ধে বুজ পা-)—আজি বাক সাৰিলি ; এদিন কিন্তু **চিনাচিনি হম,** মনত ৰাখিবি।

চিনা-জনা হ—(পৰস্পৰ ঘনিষ্ঠ হ)—এদিন আমাৰ ঘৰলৈ আহিবা ; **চিনা-জনা হোৱাওতো** দৰ্কাৰ।

চিনা-জোক—(কাৰ্যসিদ্ধি নোহোৱা পৰ্যন্ত নেৰা-নেপেৰাকৈ লাগি থকা মানুহ—নিন্দাৰ্থক)—এই মানুহজন সাক্ষাৎ **চিনা-জোক ;** পাছ লাগিলে এৰা নিদিয়ে।

চিনা-জোকৰ দৰে লিউ লিউ কৰি ফুৰ্—(কিবা বিচাৰি য'তে ত'তে বগাই ফুৰ্)—ক'ত কি পায়, বিচাৰি বুঢ়ীয়ে দিনটো **চিনা-জোকৰ দৰে লিউ লিউ কৰি ফুৰে।**

চিনা বামুণৰ লগুণ নালাগ্—(যি লোকৰ বা বস্তুৰ গুণ-চৰিত্ৰ সম্পৰ্কে জনা-শুনা আছে, তাৰ বিষয়ে ওপকৰা চিন-চাবৰ দৰ্কাৰ নহ)—চন্দন-কাঠ এনেয়ে চিনিব পাৰি ; কোনোৱে তাক চিনাই দিব নালাগে ; **চিনা বামুণৰ লগুণ নালাগে।**

চিনে-চাপে—(সকলো প্ৰকাৰ চিনেৰে মিল হৈ)—**চিনে-চাপে** মিলিছে বুলিহে এই কাপোৰখন মোৰ বুলি কৈছোঁ।

চিপক-চিপে—(বা **চিপত-চিপে**)—(বাবে পতি ; ঘনে ঘনে)—**চিপক-চিপে** চাহ খাই থকা ভাল নহয়।

চিপ কাঢ়্ (বা **ল**)—(মৰিবৰ সময়ত টানি টানি উশাহ ল)—মানুহটোৱে **চিপ কাঢ়িব** লাগিছে ; মৰেহে।

চিপ-জৰী—(খোৰোচা গাঁঠি লগোৱা জৰী)—১। মানুহটো **চিপ-জৰীত** ওলমি আছে। ২। **চিপ-জৰীৰে** পছু আদিও ধৰা হয়।

চিপ টান্—'চিপ কাঢ়্' চোৱা।

চিপ পাত্—(কিবা ধৰিবলৈ চিপ-জৰী পাত্; ফান্দ পাত্)—তুমি কিহৰ বাবে **চিপ পাতিছা**? কি চিকাৰ কৰিবা ?

চিপ মাৰ্—(চিপ কাটি থাকি উশাহ নিশাহ বন্ধ হ বা মৰ্)—বুঢ়ীয়ে চিপ টানিছে; এতিয়াই **চিপ মাৰিব**; শীঘ্রে খোৱা-বোৱা সামৰা।

চিপ লাগ্—(খোৰোচাত চেপ খাই লাগি ধৰ্)—কোনো কোনোৱে **চিপ লগাই** চৰাই ধৰে।

চিপিৰা-কটীয়া—(কৃপণ প্রকৃতিৰ)--তুমি বৰ **চিপিৰা-কটীয়া** মানুহ; এপাচি প্রসাদৰ এমুঠিও তোমাৰ হাতত সুঠে নে ?

চিয়া-চৰিত—(মূল চৰিত্র; নিৰ্ভাজ সত্য থকা পুথি)—১। গুৰুজনৰ **চিয়া-চৰিতভহে** আচল কথা পোৱা যায়। ২। এইপনি পুথিৰহে অসম বুৰঞ্জীৰ **চিয়া-চৰিত** বুলিব পাৰি।

চিৰাল ফটা·দি—(ৰৰকৈ ফাট্)—তেওঁৰ ভৰি দুখন জাৰকালি **চিৰাল ফটা দিয়ে**।

চিৰিং কৰি উঠ্—(শোক, দুখ, ভয় আদিৰ কথা হঠাৎ দেখি, শুনি বা মনত পৰি গা আৰু বুকুত জোঙা অস্ত্রেৰে অকস্মাৎ খোঁচ মাৰি দিয়া যেন পা)—নেহকৰ মৃত্যুৰ বাতৰি শুনি বুকুখন **চিৰিং কৰি উঠিল**।

চিলনী-আই—(আজলী জীয়েকৰ টেঙৰী মাক)—আমাৰ বোৱাৰীয়ে **চিলনী মাকলৈ** বাতৰি পঠিয়াইছে; তেওঁ আহিলেহে কাম-বন কৰিব।

চিলনী-জী—(টেঙৰী মাকৰ আজলী জীয়েক)—'চিলনী-আই' চোৱা।

চিলনী-সাঁতোৰ—(পানীত চিত হৈ ওপৰলৈ মুখ কৰি দিয়া সাঁতোৰ)—**চিলনী-সাঁতোৰ** বহুতে নাজানে।

চিলৰ পানী বিলত ঢাল্—(চিল=চলু। হাতত থকা বস্তু ব্যৱহাৰত নলগাই নষ্ট কৰি পেলা)—চেনিসেৰ লৈ আহোঁতে টোপোলাটো পানীত পেলাই দি সি **চিলৰ পানী বিলত ঢালিব** পায় নে ?

চিলাই কাণ নিয়া বুলি কলেই পাছে পাছে খেদ্—(কোনো

বিবেচনা নকৰাকৈ আনৰ কথাত মূৰ্খৰ দৰে আচৰণ কৰ)—কামটো লাজজনক হয় নে নহয়, নিজে বিবেচনা কৰি চোৱাঁ। **চিলাই কাণ নিয়া বুলি কলেই পাছে পাছে খেদা কিয়?**

চিলাই ছাৱ নিয়া দি—(কোনো বস্তু অকস্মাৎ থাপ মাৰি লৈ অনায়াসে, অতি বেগেৰে গুচি যা)—বাঘে দামুৰিটো **চিলাই ছাৱ নিয়া দিলে।**

চিলাই থাপ মাৰ্—(অকস্মাৎ থাপ মাৰি লৈ বেগাই পলা)—ছাগলীটো বাঘে **চিলাই থাপ মৰা দিলে।**

চিলাত কৈ বাতৰি পঠা—(গোপনে দূৰণিলৈ বাতৰি পঠা)—ছোৱালীজনীয়ে শহুৰিয়েকৰ কোনোবা **চিলাত কৈ এই বাতৰিটো পঠিয়াইছিল।**

চিলাৰপৰা আনি বিলত ঢাল্—(মাছ চিলাৰপৰা কাঢ়ি আনি বিলত এৰি দিয়াৰ দৰে, কোনো বস্তু আদি এঠাইৰপৰা যত্নেৰে আনি অনাহকত নষ্ট কৰ্)—পাখীৰটোপা দামুৰিৰ মুখৰপৰা কাঢ়ি আনি বগৰাই পেলালা; **চিলাৰপৰা আনি বিলত ঢলাতকৈ** দামুৰিয়ে খোৱাই ভাল আছিল।

চিলিম কামোৰ্—(কোনো সঙ্কেতেৰে ছোৱালীয়ে স্বামী নিৰ্বাচন কৰা কথাটো আনক বুজা)—তাই ডেকাজনক স্বামীস্বৰূপে বাছি লৈছে; চিঠিপত্ৰ লিখিয়েই তাই **চিলিম কামোৰা** যেন ব্যৱহাৰ কৰিছে।

চিলিম ছিগ্—(সকলো উপায় বা আশা নষ্ট হ)—ভৰ বতৰত গৰুটো মৰি, তাৰ খেতিৰ **চিলিম ছিগিল।**

চিলো চিলো কৰ্—(শোক দুখ আদিয়ে মন আকুল কৰ্)—শকুন্তলা পতি-গৃহলৈ যাব,—কণ্ব মুনিৰ মনটো **চিলো চিলো কৰিবলৈ** ধৰিলে।

চুঁট-খৰে খা—(আন্তৰিক উত্তেজনা উপস্থিত হ)—তাৰ ঘৈণীয়েকৰ নৰিয়া হৈছে; খবৰ লৈ থাকিবলৈ তোৰ নো কি **চুঁট-খৰে খালে?**

চুকত থাকি বুকত খা—(আশ্ৰিত লোকে অপকাৰ কৰ্)—তোক সৰুৰেপৰা পোহপাল দিলোঁ; এতিয়া তয়ে **চুকত থাকি বুকত খাবলৈ** ওলাইছ।

চুকনীয়া খা—(বছৰি কেৱল খাজনা শোধোৱা বন্দোবস্তত আনৰ মাটিত খেতি কৰ্)—এই মোৰ মাটি নহয়; **চুকনীয়া খাইছোঁ।**

চুকৰ জেকুলী—(বাহিৰৰ আওভাও নোপোৱা ঘৰ-গোনা মানুহ)—আমি

গাঁৱলীয়া মানুহ,**চুকৰ ভেকুলী ;** স্বাধীনতা থায় নে পিকে আমি নাজানো। **চুকৰ ভেকুলীয়ে** চুকহে মাথোন চিনে।

চুক-সুন্দৰ—(চুক শুৱনি কৰি থকা আৰু বাহিৰৰ আও ভাও নোপোৱা মানুহ)—আমাৰ ভাগৰ বোপা **চুক-সুন্দৰ ;** তেওঁৰ তুল্য লোক ক'ত আছে ?

চুঙা চাই সোপা দি—(অৱস্থা চাই ব্যৱস্থা কৰ্; যোগ্য প্ৰতিবিধান কৰ্)—**চুঙা চাই সোপা দিব** জনা নাই দেখি, তেওঁ তোমাৰ বিৰোধিতা কৰিছে।

চুঙা-ধঁপাত—(মুখত খাবলৈ চুঙাত খুন্দি তৈয়াৰ কৰা ধঁপাত)—ভাল **চুঙা-ধঁপাত** গাঁৱত পোৱা যায়।

চুঙা-পিঠা—(গুড় গাখীৰ আদিৰে পিঠাগুড়ি সানি কোমল বাঁহৰ চুঙাত ভৰাই, সেই চুঙা জুইত পুৰি তৈয়াৰ কৰা অসমীয়া পিঠা)—খোলা-চাপৰি আৰু **চুঙা-পিঠা,** এই পিঠা আমি এৰিব নোৱাৰোঁ।

চুঙাৰ কোঁপত হাত সুমাই থাক্—(কাম-বন কৰিবলৈ হেলাৰ বাবে হাত লুকাই এলেহুৱা হৈ সময় কটা)—ডেকা একোজনে **চুঙাৰ কোঁপত হাত সুমাই থাকিলে** গৃহস্থালিৰ বন-কাম হব কেনেকৈ ?

চুঙাৰ কোঁপত সোমাই থাক্—'চুঙাৰ কোঁপত হাত সুমাই থাক্' চোৱা।

চুঙাৰ বাদুলি—(এবিধ বাঁহৰ কোঁপত থকা বাদুলি। তাৰ দৰে সংসাৰৰ আও-ভাও নোপোৱা মানুহ)—আমি **চুঙাৰ বাদুলি ;** চুঙাৰ বাহিৰে আৰু কিবা আছে বুলি আমি স্বীকাৰ নকৰোঁ।

চুঙাৰ বাদুলিয়ে ঢোল যেন ভিমা পাব্—(অতিৰঞ্জিত কৰি কোনো কাম কৰ্ বা কথা ক)—**চুঙাৰ বাদুলিয়ে ঢোল যেন ভিমা পাবে,**—এনে কথা বজিতা লগাই অ'ত ত'ত কৈ ফুৰাই তেওঁৰ কাম।

চুচি-মাজি ওলালে বান্দৰীও সুন্দৰী হ—(চাফ চিকুণকৈ থাকি কুৎসিৎ লোকো ধুনীয়া হ)—পুৰি দিলেও ভূতে নোখোৱা এই মানুহবিলাককে থিবেটাৰত কেনে ধুনীয়া দেখি! **চুচি-মাজি ওলালে বান্দৰীও সুন্দৰী হয়।**

চুটি-কাপোৰ—(তিৰোতাই কঁকালত পিন্ধা মেখেলা)—এইবোৰ **চুটি-কাপোৰ ;** তোমাৰ বাকচত নাবাখি বৈণীয়েৰাক দি দিয়া।

চুটি গাঁতৰ এন্দুৰ—(অকাৰণত বা মিছা কাৰণ দেখুৱাই ঘনে ঘনে একে ঠাইলৈ

অহা-যোৱা কৰি থকা মানুহ)—তুমি নো কি **চুটি গাঁতৰ এন্দুৰটো** ওলালাহে? ঘৰে ঘৰে অহা-যোৱা নকৰিলে নহয় জানো?

চুতীয়া কৰ্—(উত্তৰ-চুটি কৰ্; কোনো মৰ্মকথা কৈ জব্দ কৰ্)—সমাজে মেলেকিজনক **চুতীয়া কৰি** থৈদি দিলে।

চুপ কৰি থ—(মাতিবলৈ হাক দি নিমাত কৰ্)—তুমি **চুপ কৰি থব** খুজিলা বুলিয়েই মই হক কথাত নমতাকৈ থাকিম নে?

চুপনা পাত্—(কিবা গোৱাৰ আশাৰে বহুত পৰ বৈ থাক্)—ইয়াত **চুপনা পাতি** থাকিলেও তোক ভাত দিব নোৱাৰোঁ।

চুপৰীয়া বনতো বাঘ থাক্—(দেখাত সামান্য যেন হলেও মূল্যবান বা গুণ-বিশিষ্ট হ)—সৰু কবিৰাজ হলেও তেওঁকে এবাৰ মতাই আনা; কব নোৱাৰি, **চুপৰীয়া বনতো বাঘ থাকে**।

চুপাই-বাহে—(পৰিয়ালৰ গোটেইবিলাকে; ছা-ছলিয়ে; দলে-বলে)—তেওঁলোকে **চুপাই-বাহে** আহি আমাৰ ঘৰত থিতাপি লৈছে।

চুৰ্ কৰ্—(আনৰ বস্তু মনে মনে নি)—তোমাৰ কঠালবোৰ কোনে **চুৰ কৰিলে** ভু পালা নে?

চুৰ নোৱৰা হ—(ৰজস্বলা হ)—পৰহি ছোৱালীজনী **চুৰ নোৱৰা হৈছে**; আমাৰ ভাত ৰন্ধা মানুহ নাই।

চুৰুণী-কুকুৰ—(পদূলি মুখি ফুৰা মানুহ; লোকৰ চুৱা চেলেকি ফুৰা লোক)—**চুৰুণী কুকুৰে** আত্মসম্মানৰ কথা কোৱাটো শোভা নাপায়।

চুৰুপা খা—(কোনো বস্তুৰ ভাল অংশ নিজে লুকাই খা)—এওঁৱা গাখীৰ তপতাই থলো, চামনি নাই কিয়? নাউ-বাপাই **চুৰুপা খালে**।

চুলি ছিঙি কাতৰ কৰ্—(অতি সকৰুণভাৱে কাকুতি কৰ্)—ল'ৰাটিৰ জীৱন ভিক্ষা কৰি মাকে দেৱতাৰ ওচৰত **চুলি ছিঙি কাতৰ কৰিছে**।

চুলি ছিৰা ধাৰ—(চুলিকো দুফাল কৰিব পৰা ধাৰ)—কটাৰীখন নালাগিবা; **চুলি ছিৰা ধাৰ** উঠিছে।

চুলিয়ে ধাতু যা—(বৰ ভয় লাগ্)—আমি অলপ-ধতুৱা মানুহ; এইবোৰ শুনিলে **চুলিয়ে ধাতু যায়**।

চুলিৰ আগে জীউ যা—'চুলিয়ে ধাতু যা' চোৱা।

চুলুং-মুখীয়া—(প্ৰকাশ্যে ফুৰা-চকা বা কোনো কাম কৰিবলৈ সাহ নথকাত গোপনে তেনে কৰি ফুৰা প্ৰকৃতিৰ)—ল'ৰাটো বৰ **চুলুং-মুখীয়া**; লোকৰ আগত ওলাবলৈও লাজ কৰে।

চুৰনিত ব'দ উঠ্—(ভাগ্য সুপ্ৰসন্ন হ)—আপোনাৰ পদাৰ্পণ আমাৰ ঘৰত **চুৰনিত ব'দ উঠা** যেন হৈছে।

চুৱা খা—(অপবিত্ৰ বস্তু খা বা তেনে ঘৃণনীয় কাম কৰ)—পাছত পৰৰ চৰ্চা কৰা আৰু চুৱা খোৱা একে কথা।

চুৱা খোলা যেন হ—(নিচেই অনাদৃত বা মূল্যহীন হ)—আমাৰ টকা টকাই নহ'ল নে? **চুৱা খোলা যেনহে হ'ল।**

চুৱা-গজা—(স্পৰ্শ কৰা কাৰ্য)—বাহী কাপোৰেৰে নৈবেদ্য **চুৱা-গজা** নকৰিবা।

চুৱা পাত চেলেক্—(আনৰ অনাদৃত বস্তু ঘৃণনীয়ভাৱে বিচাৰি ফুৰ্)—**চুৱা পাত চেলেকিবলৈ** এৰি স্বাধীনভাৱে জীৱিকা নিৰ্বাহ নকৰা কিয়?

চুৱা যা—(১। অপবিত্ৰ বা অশুচি হ। ২। প্ৰথম ঋতুমতী হ। ৩। কোনো প্ৰতিশ্ৰুতি দি তাক ৰাখিবলৈ সক্ষম নহ)—১। গৰুটো আনিবলৈ গৈ **চুৱা গলোঁ**; মোক নুচুবা। ২। ছোৱালীজনী এতিয়াও **চুৱা যোৱা** নাই। ৩। টকাখিনি দিব নোৱাৰি তেওঁৰ মনত **চুৱা যাই আছোঁ**।

চুৱা হ—(চুৱ নোৱৰা হ; ৰজস্বলা হ)—ছিৰোতাজনীৰ **চুৱা হৈছে**; আজি ৰান্ধনি তুমি।

চুহা আমৰা যেন হ—(ৰৰকৈ খীণাই যা)—ডেকা মানুহ, তথাপি তেওঁৰ মুখটো **চুহা আমৰা যেন হৈছে**।

চূড়াকৰণ কৰ্—(কোনো উদ্ভিদ্ আদি লঠাকৈ কাট্ বা খা)—তোমাৰ গাইজনীয়ে শাক-পাচলিৰ **চূড়াকৰণ কৰিলে**।

চুণ-খাৰ কৰ্—(ৰৰকৈ অপদস্থ বা অপ্ৰতিভ কৰ্)—সমজুৱাসকলে তেওঁক আজি চুণ-খাৰ কৰি পেলালে।

চুণত পাণ পিছলা—(ওলোটা কামেৰে আনৰ অহিত চিন্তা কৰ্)—কাৰো **চুণত পাণ নিপিছলোৱাকৈ** এই বয়স পালোঁহি, বাকী দিনকেইটা ভালে ভালে গলেই হয়।

চুণৰ চকত হাত দি আহ্—(কপালত দুৰ্ভাগ্য সাধি আহ্)—পূৰ্বে **চুণৰ চকত হাত দি আহিছা**; আজি সৌভাগ্য পাবা ক'ত?

চুণৰ কোঁটত মাৰ্—(সম্পূৰ্ণ ঠিকভাৱে কোনো কাম কৰ্)—কামটো তেওঁ সম্পূৰ্ণ নিয়াৰিকৈ কৰিব ; তেওঁৰ কৰ্মপটুতা **চুণৰ কোঁটত মাৰিব পৰা।**

চৈঁচনি দি—(শান্ত হবলৈ বুজনি দি)—যিমানেই **চৈঁচনি দিয়া,** মাকৰ মন শান্ত হব কেনেকৈ ?

চেঁচেঁৰা কোবা—(আওকাণ বা অৱহেলা কৰ্)—সকলো কামলৈ যে **চেঁচেঁৰা কোবাই** থাক, কি কৰি খাবি ?

চেঁচেঁৰাত পৰ্—(বিপদত পৰ্)—এই পাপ কামৰ বাবে সি এদিন নহয় এদিন **চেঁচেঁৰাত পৰিবই।**

চেঁচেঁৰা পৰ্—(চেঁচা বা জেকা পাই কমকৈ জ্বল্)—জুইকুৰা **চেঁচেৰা পৰি** গ'ল ; জ্বলাই দিয়া।

চেঁচেঁৰা খা—(কষ্ট পা)—এই অপৰাধৰ বাবে ফাটকৰ হাত সাৰিলেও সি এইবাৰ **চেঁচেঁৰা নোখোৱাকৈ** নাথাকে।

চেঙক ছাই দি ধৰ্—(দুষ্ট লোকক কৌশলেৰে আয়ত্ব কৰ্)—**চেঙক ছাই দি ধৰাৰ** দৰে কৌশলেৰেহে সেই দুৰ্বৃত্তটোক জব্দ কৰিব পাৰিবা।

চেং-পিছল—(বৰ দুষ্ট প্ৰকৃতিৰ)—সি বৰ **চেং-পিছল** মানুহ ; তাৰপৰা এনে সহজে টকা আদায় কৰিব নোৱাৰিবা।

চেংমাছ জঁপিয়া দি—(বৰ কষ্ট পাই ছট্‌ফট্ কৰ্)—বেতৰ কোবত সি **চেংমাছ জঁপিয়া দিবলৈ** ধৰিলে।

চেঙালুটি পাৰ্—(কষ্ট বা বেদনাত চেংমাছৰ দৰে লুটি বাগৰ খা)—মৌমাখিৰ কামোৰত ল'ৰাটোৱে **চেঙালুটি পাৰিছিল।**

চেনাৰী পৰ্—(দুয়ো দলক ভাল লগাবলৈ গৈ দুয়ো দলৰ সন্দেহত পৰ্)—সকলোৰে প্ৰিয় হবলৈ চাওঁতে **চেনাৰী পৰিবা** চাবা।

চেনেহৰ চুমাই নাকটি ছিঙ্—(মিত্ৰভাৱ দেখুৱাই শত্ৰুতাচৰণ কৰ্)—তোমাক তেওঁলোকে বৰ মৰম কৰিবলৈ ধৰিছে ; কিন্তু **চেনেহৰ চুমাই নাকটি ছিঙিব** চাবা।

চেপত পৰ্—(ঠেকত পৰি সাৰিবৰ বাট নোপোৱা হ)—এইবাৰ **চেপত পৰিছে** সি তোমাৰ কাষ চাপিছে।

চেপা খা—'চেপত পৰ্' চোৱা।

চেপাৰ মুখত পৰ্—(সাৰিবৰ উপায় নোহোৱা হ)—সি এইবাৰ **চেপাৰ মুখত পৰিছে ;** কেনেকৈ সাৰে দেখা যাওক।

চেপি আন্—(ক্ৰমে শক্তিহীন কৰ) —ৰোগে তেওঁক দিনে দিনে **চেপি আনিছে।**

চেৰ পৰ্—(আনতকৈ নিকৃষ্ট হ)—শ্ৰেণাত প্ৰথম হোৱা ল'ৰাটো এইবাৰ **চেৰ পৰিছে।**

চেৰা-কণী —(আটাইতকৈ পিছত পৰা কণী)—এইবোৰ **চেৰা-কণী ;** উম দিলেও নজগে।

চেৰা-ঘাম—(দুৰ্বলতা আদিৰ বাবে গাত ওলোৱা অস্বাভাৱিক ঘাম) ৰোগীটো **চেৰা-ঘামে ঘামিছে ;** ডাক্তৰক মাতা।

চেৰা-চুলি—(ওপজি আহোঁতে থকা চুলি)—**চেৰা-চুলিবোৰ** খুৰাই দিলেহে ভালকৈ চুলি গজে।

চেৰা পৰ্—(শক্তি, সৌন্দৰ্য, মূল্য আদি কমি অহাত উপেক্ষিত বা অনাদৃত হ)— তোমাৰ আগৰ কলমটো কি হ'ল ? **চেৰা পৰিল** নেকি ?

চেৰা-ফাল—(কম যোৱা, পুৰণি ফাল)—**চেৰা-ফালটো** এৰি নতুন ফাল এটা লগোৱা।

চেৰা-বলিয়া—(আধা-পগলা)—সেই **চেৰা-বলিয়াটোৱে** সৈতে ল'ৰাটো নপঠবা।

চেৰা-শালি—(প্ৰসৱ কৰা ঘৰ)—**চেৰা-শালিতে** মাক আৰু কেঁচুৱাটোৰ মৃত্যু হ'ল।

চেৰা-শালিত পৰ্—(প্ৰসৱ কৰ্)—তেওঁৰ **চেৰা-শালিত পৰিবৰ** সময় হৈ আহিছে দেখি নিজেই সষ্টম হব লাগিছে।

চেলাই খা ভেলাই ডাক্ —(বেদনা বা কষ্টত বৰ অস্থিৰ হ) **চেলাই খোৱা ভেলাই ডাকা** মানুহৰ দৰে দুগৰাহ খাবেই উঠিলা কিয় ? কিবা অসুখ হৈছে নেকি ?

চেলেকনা-মাছ—(চেল্‌চেলীয়া স্বভাৱৰ সামান্য মানুহ)—এই **চেলেকনা-মাছটোৱে** এই দৰে দুৱাৰে দুৱাৰে কথা চোবাই ফুৰেই।

চেলেকা-চুবুৰা—(সমান নোহোৱা ; চকাচন্দা —ৰং দিয়া, ৰেখা লিপা আদিত

খাটে)—বেবাখন কেনেকৈ লিপিলা? **চেলেকা-চুমুবা হ'ল**; সমান আক নিমজ্জ হলেহে ভাল দেখি।

চৈত্রলি গা—(টোলব ছাত্রই চ'ত মাহব প্রথম ছদিন শ্লোক মাতি ঘৰে ঘৰে ভিক্ষা কৰি ফুৰ্)—আজিকালি টোলেই নাই, **চৈত্রালি গাব** কোনে?

চৈধ্য ভুৱন দেখুৱা—(নানা দুৰ্গতিত পেলা)—এই বাৰ সি কেনেকৈ সাবিব? তাক **চৈধ্য ভুৱন দেখুৱাইছে** এবিম।

• **চোং সলা**—(থকা ঠাই পৰিবৰ্তন কৰ্)—তাই আজি **চোং সলালে**; মাকৰ লগতহে বোলে থাকিব।

চোঁচনি খা—(খোৰোচা গাঁঠি লাগ্)—ঙবীগছ নাটানিবা; **চোঁচনি লাগিব**।

চোঁচ পৰ্—(১। ঘা শুকাই মঙহেৰে পূর্ণ হৈ আহ্। ২। নদী শুকাই তৰাং হ)—১। ঘাডোখৰৰ চোকোৰা একৰাই নিদিবা; **চোঁচ পৰি** আহিছে, সোনকালে শুকাব। ২। জেঠমহীয়াও নৈ এনেকৈ **চোঁচ পৰে** নে?

চোঁচা মাৰ্ (বা **ল**)—(খেদা মাৰ্)—ম'হটোৱে আমাৰ ফালে **চোঁচা মাৰিলে**; আমি গছত উঠিলোঁ।

চোকৰ-তৰোৱাল—(বৰ ধাৰ থকা মানুহ কটা অস্ত্র)—পগলাটোৱে এখন **চোকৰ তৰোৱাল** লৈ ফুৰিছে; সকলোৱে সাৱধানে থাকিবা।

চোকৰ-ধৰা—(তৰোৱালধাৰী)—এই **চোকৰ-ধৰা** মানুহবোৰ ক'ৰপৰা কিয় আহিল?

চোকা-টেকেলা—(নেবা-নেপেৰাকৈ লাগি থকা টান মুখৰ মানুহ)—অলপমান ভিৰাই লৈ যাম যা; তই নো ক'ৰ **চোকা-টেকেলাটো** আহিলি?

চোকোৰা এৰা সাপ—(দুৰ্বল বা নিঃসম্বল হোৱা মানুহ)—সম্পত্তি হেৰুৱাই মানুহটো **চোকোৰা এৰা সাপহে** হ'ল।

চোট-ঘাত—(খণ্ডৰ কাৰ্য)—সৰু ল'ৰাটোৰে **চোট-ঘাত** দেখি তবধ মানিছোঁ; মাকক কেনেকৈ মাৰিলে?

চোতাল-ঘৰ কৰ্—(নৰিয়া আদিৰ পিছত সামান্য সবল হ)—ভেওঁৰ নৰিয়া এতিয়া শাম কাটিছে; কিন্তু এতিয়াও **চোতাল-ঘৰ কৰিব** পৰা হোৱা নাই।

চোতাল-ঘৰৰ মানুহ—(নিচেই ওচৰৰ মানুহ)—**চোতাল-ঘৰৰ মানুহৰ** মাজত এনে দন্দ-হাই হব নালাগে।

চোতালৰ আগৰ দুবৰি—(বহু অত্যাচাৰ সহিও ধৈৰ্যেৰে থকা মানুহ)—তেওঁ **চোতালৰ আগৰ দুবৰি**; চুবুৰীয়াৰ এনে উৎপীড়ন তেওঁ সদায় সহি আছিছে।

চোতালৰ ব'দ চেঙা লাগ্—(মূল্যবান বস্তুও থকা কালত মূল্যহীন হ)—নিজৰ ঘৰত মাছ গাখীৰ আছে দেখি খাবলৈ ইচ্ছা নকৰা,—**চোতালৰ ব'দ চেঙা লাগেই**।

চোতাললৈ যা—(প্ৰস্ৰাব কৰিবলৈ বাহিৰলৈ যা—তিৰোতাৰ ভাষা)—তয়ো **চোতাললৈ যাব** নেকি? নহলে মই দুৱাৰ মাৰিম।

চোপনা পাত্—'চুপনা পাত্' চোৱা।

চোপা দি (বাল)—(ধৰিবৰ কাৰণে লুকাই বৈ থাক্)—তাক মাৰিবলৈ শত্ৰুবিলাকে কেবাদিনো **চোপা দি** আছিল।

চোপা পাত্—(কিবা পোৱাৰ আশাৰে বৈ থাক্)—তই **চোপা পাতি** থাকিলেও মই টকা দিব নোৱাৰোঁ।

চোবা-চেলেকা—(আনৰ অনুগ্ৰহপ্ৰাৰ্থী নীচ প্ৰকৃতিৰ মানুহ)—তই এনে কৰ্মী পৰিয়ালত উপজিও **চোবা চেলেকা** হলি কিয়? নিজে আৰ্জি খাবলৈ তোৰ কি নাই?

চোবা-ধৰা—(কুঁহিয়াৰ-শালত কুঁহিয়াৰ পেৰোঁতে ভাবৰি বা ডাবহি ধৰা মানুহ—কাঠৰ পেৰাত এনে মানুহ লাগিছিল)—আজিকালি কুঁহিয়াৰ পেৰোঁতে **চোবা-ধৰাই** ভাবৰি ধৰি বহি থাকিব নালাগে।

চোভা কৰ্—(কোনো দোষ কৰা বুলি সন্দেহ কৰ্)—চুৰ কৰা বুলি গাঁৱৰ মানুহে তাক **চোভা কৰিছে**।

চোৰক মেলে দুগুৰা—(হানিকৰ কামত সময় নিওৱা অযুগুত)—আমি বেলিয়ে-পোহৰে ঘৰ পাব লাগিব; সোনকালে উঠা, **চোৰক মেলে দুগুৰায়**।

চোৰক মোৰে পা—(এটা চোৰক ঠগাই আন এজনে তাৰ চুৰ কৰা বস্তুকে লৈ যা)—**চোৰক মোৰে পালে**; চুৰ কৰি অনা গৰুটো টেঁটাৰে তাক ঠগাই লৈ গ'ল।

চোৰ কিলা দি—(ৰবকৈ মাৰধৰ কৰ্)—তই নো নিজৰ ল'ৰাটোকে **চোৰ কিলা দিছ** কিয়?

চোৰ গলে দুপদুপিয়া—(যেতিয়াৰ যি কাম, তেতিয়া তাক নকৰি পিছত-

অসাৰ্থক চেষ্টা কৰ্‌বা সাহ দেখুৱা)—আমি শ আনি চিতাত তুলি দিছোঁ, এতিয়া তই বাহিলেও হব; **চোৰ গলে তুপতুপিয়াৰ** লাগিছে কিয়?

চোৰ গলে বুধি—(কোনো অনিষ্ট হৈ যোৱাৰ পিছত সেই অনিষ্ট নিবাৰণৰ উপায় চিন্তা কৰ্‌)—পগলা কুকুৰটো পলাল ; এতিয়া টোকোন বিচাৰি কি হব? **চোৰ গলে বুধি** উলিয়াৰ বা বৰষুণ গলে জাপি বিচৰাৰ আৱশ্যক নাই।

চোৰ-চৰিয়া—(চোৰাং-চোৱা)—ল'ৰা বজাই গদাপাণিক বিচাৰিবলৈ **চোৰ-চৰিয়া** মেলিলে।

চোৰ-চাং—(শোৱা চাঙৰ ওচৰতে চাঙৰ ওপৰত শকত বেৰ দি মূল্যবান বস্তু-বাহানি থবলৈ কৰা চাং)—আজিকালি মানুহে **চোৰ-চাং** নকৰে ; কাৰণ আজিকালিৰ চোৰৰ হাতৰপৰা এনে উপায়ে কোনো বস্তু ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰি।

চোৰ-পঘা—(গৰুৱে মূৰ পোলোকা দিব নোৱৰা, ডিঙিৰ ওচৰত থাম্বি থকা পঘা)—গাইজনীক বাতি **চোৰ-পঘাৰে** বান্ধিবা ; তাই সদায় মূৰ পোলোকা দি পলায়।

চোৰ বুলিলে ওৰ—(দোষীৰ পক্ষৰ যুক্তি-তৰ্কৰ মূল্য নাই)—**চোৰ বুলিলে ওৰ,**—সি ঘৰৰ ভিতৰত ধৰা পৰিছে ; আমি তাৰ আন কথা নুশুনো।

চোৰ বেছি হলে কিলৰ সৰহ—(সৰহ = সহজ। কোনো কামত মানুহ বেছি হলে সেই কামৰ কষ্ট বা দায়িত্ব প্ৰত্যেকৰ ভাগত কমকৈ পৰে)—আলিটো বান্ধোতে যদি সি চুবাৰ মানুহেও যোগ দিয়ে, ভালহে ; **চোৰ বেছি হলে কিলৰ সৰহ।**

চোৰৰ মেলে গা ঢাক নাযা—'চোৰক মেলে নুশুৱা' চোৱাঁ।

চোৰৰ শ দিন গৃহস্থৰ এদিন—(অপকৰ্মৰ পৰাচিত এদিন হবই)—তোমাক যি অত্যাচাৰ কৰক, তুমি সহি থাকা ; মনত ৰাখিবা, **চোৰৰ শ দিন, গৃহস্থৰ এদিন** ; এদিন সিও তোমাৰ হাতত পৰিব।

চোৰৰ শপত—(মিছা শপত)—ঘনে ঘনে যি মানুহে শপত খায়, তাৰ শপত **চোৰৰ শপত** বুলি ধৰি লবা।

চোৰৰ সাক্ষী মাতাল—(এটা দুষ্টই আন এটা দুষ্টৰ নিৰ্দোষিতা প্ৰমাণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰেই)—তোৰ কথা আমি বিশ্বাস নকৰোঁ ; **চোৰৰ সাক্ষী মাতাল** হবই।

চোৰ-হাত লাগ্‌—(চোৰে চুৰ কৰা কোনো ফল আদি নষ্ট হ)—**চোৰ হাত লাগি** সুমথিৰাজোপাৰ ফলবোৰ টেঙা হ'ল।

চোবাং কৰ্—(মনে মনে কোনো কাম কৰ)— আম খাব খুজিছা, দেখাদেখিকৈ খোৱা ; **চোবাং কৰিব** লাগিছে কিয় ?

চোবাং-চোৱা—(গুপ্তচৰ ; চোৰ-চৰিয়া)—চৰকাৰে **চোবাং-চোৱা** মেলি চোবাং কাৰবাৰৰ ভু লৈছে ।

চোবাত মেল্— (চোবাতেৰে কোবাই পানী ঢালি উগ্ৰ শাস্তি দি)—কোনো কোনো দুষ্ট তিৰোতাক গিৰীয়েকে **চোবাত মেলে** ।

চোৰে চোৰে পিতল গঢ়া—(কোনো বিষয়ে গৰাকীয়ে নজনাকৈ বা তেওঁৰ মত নোলোৱাকৈ, সম্পৰ্ক নোহোৱা মানুহে মিলি কোনো কাৰ্য কৰ)— গৰাকীয়ে নজনাকৈ তোমালোকে দেখোন আম পাৰি **চোৰে চোৰে পিতল গঢ়াব লাগিছা** ।

চোৰে নিয়া গৰুৰ বাটে বাটে আধাৰ—(খাম খিতাপি নোহোৱা লোকে য'তে ত'তে যেনে তেনেকৈ খোৱা-বোৱা আদি কৰ)— **চোৰে নিয়া গৰুৰ বাটে বাটে আধাৰ** ; সিও গিৰীহঁতক খুজি দুগৰাহ খাই খেৰৰ ওপৰতে ৰাতিটোলৈ শুই পৰিল ।

চৌখাম কৰ্—(নিজে নগৈ আনৰদ্বাৰা বাতৰি পঠিয়া)—বিদ্ৰোহী নগাবিলাকে চৰকাৰৰ ওচৰলৈ **চৌখাম কৰিব** খুজিছে ।

চৌগুণ-চোলা—(পুৰণি কালত অসমৰ গাঁৱলীয়া লোকে ব্যৱহাৰ কৰা, ডিঙিৰপৰা কঁকাললৈ ওলমি থকা চুটি চোলা)—**চৌগুণ-চোলাৰ** ব্যৱহাৰ আজিকালি নাই ।

চৌ-চিৰলা মেল্—(দীঘে-পথালিয়ে বৰ বেছিকৈ ফাঁট্)—খুটাটো যেনেকৈ **চৌ-চিৰলা মেলিছে**, তাক কিনি কি হব ?

চৌ-ঠেঙীয়া কৰ্—(বৰকৈ নিৰুপায়ত পেলা বা অপদস্থ কৰ)—ইমান দিনে টকাখিনি খাব খুগুজি মোক তুমি **চৌ-ঠেঙীয়া কৰিলা** ।

চৌতাং মাৰ্—(ডাঙৰ ডাঙৰ কথা কৈ মিছাতে ঘূৰি ফুৰ্)—এনেকৈ **চৌতাং মাৰি** ফুৰিলে তোমাৰ দৰে ডেকাৰ ভাত মিলিব কেনেকৈ ?

চৌ-মুখীয়া হ—(চাৰিও কালৰ কোনো একালে যাবলৈ সদায় সাজু হৈ থাক্ বা যা)—খোৱা-বোৱা কৰি সি দিনটোলৈ **চৌ-মুখীয়া হ'ল** ; ঘৰত আৰু তাক দেখা নোপোৱা ।

চৌবাঙ্গী কৰ্—(দুৰ্বলতা আদিৰ বাবে হাত-ভৰি আৰু মূৰ অৱশ হ)—পিঙৌৰ ঘিৰে মোক সিদিনা **চৌবাঙ্গী কৰি** পেলাইছিল ।

ছ

ছুঁৱা কাট্—(লৰি বা বেগাই যাওঁতে নিজৰ ছাঁটো বা বাটত আন কিবা দেখি হঠাৎ এফলীয়া হৈ যা)—হাতীটো বেগাই গৈ আছিল, এনেতে বেগাই অহা মোটৰখন দেখি **ছুঁৱা কাটিলে।**

ছুটৰ-বটৰ—(এবাৰ সঁচা, এবাৰ মিছা,—এনেকৈ কোৱা কথা, লৰক-ফৰক কথা) তাৰ কথাত সঁজাত নাই, **ছুটৰ-বটৰ** কথা কৈয়েই সি ভাল পায়।

ছত্ৰভঙ্গ দি (বিশৃঙ্খল হৈ আঁতৰি যা)—বন্দুক লৈ চিপাহীবিলাক অহা দেখি উন্মত্ত জনতাই **ছত্ৰভঙ্গ দিলে।**

ছন ভুঁইত ঔ পেলোৱা দি—(বৰ ডাঙৰ ডাঙৰকৈ ভুকু মাৰ্)—মাকে ল'ৰাটোক নো কি সতেৰে **ছন ভুঁইত ঔ পেলোৱা দিলে?**

ছন ভুঁইৰ কালা—(কালা=খেচাৰি কলাই। য'ৰপৰা একোকে পোৱা সম্ভৱ নাছিল, ত'ৰপৰা পোৱা সামান্য বস্তুও যথালাভ)—যদি সম্পত্তিৰ দাবী কৰি এপুৰা মাটিও পোৱা, সেযে লাভ। **ছন ভুঁইৰ কালা**, কোবাই-খোবাই যি পালা, সেয়ে জানো কম লাভ?

ছয় চতিয়া ছয় পুত—(কৰ্মেন্দ্ৰিয়বোৰ পুত্ৰতুল্য)—মানুহৰ **ছয় চতিয়াই ছয় পুত**; সেইদেখি যি মানুহ চতিয়াৰ মূৰ খোৱা, সিহে হতভাগ্য।

ছয় পো বাৰ নাতি দেখ্—(অতিশয় দীৰ্ঘজীৱী আৰু ভাগ্যবান হ)—এইজন বুঢ়া বৰ ভাগ্যবান, তেওঁ **ছয় পো বাৰ নাতি দেখিছে।**

ছল-ছন্দ—(ছলনা বা প্ৰতাৰণা)—**ছল-ছন্দ** কৰি তাক ধৰি আনিবা।

ছলত কাণ কাট্—(বিশেষ কৌশলেৰে শত্ৰুক অপদস্থ কৰ্ বা নিজৰ অভিপ্ৰায় সিদ্ধ কৰ্)—থাবলৈ মাতি নি তেওঁ যে মোৰ **ছলত কাণ কাটিব**, বুজাই নাছিলোঁ।

ছলাহ-মলাহ—(ফাঁকিফুঁকা)—**ছলাহ-মলাহ** এৰি দিয়া; মন পুতি কাম কৰা।

ছলাহ মাৰ্—(প্ৰতাৰণা কৰ্)—সি মোৰপৰা টকাকেইটা **ছলাহ মাৰি** নিলে।

ছলি-ধৰীয়া—(কেঁচুৱা থকা মাইকী)—তেওঁ **ছলি-ধৰীয়া** মাইকী, তোমাৰ দৰে দোং-মুঠীয়া নহয়; আহোঁ বুলিয়েই এই বাৰিষা সতকাই অহা টান।

ছলি মৰক, বেজৰ প্ৰমাণ চা—(বৰ ডাঙৰ ক্ষতি স্বীকাৰ কৰিও কোনো

কাম কৰিবলৈ উদ্যত হ)—মোৰ টকা হেজাৰ যায় যদি যাব; সি যাক ভবা ব্ৰহ্মপুত্ৰটো সাঁতুৰি পাৰ হৈ দেখুৱাওক। **ছুলি মৰক, বেজৰে প্ৰমাণ চাওঁ।**

ছুলিৰ মেল, কলৰ তেল—(মূল্যহীন কথা, কাম বা বস্তু)—তোমালোকে অভিজ্ঞ লোক এজনক সুমাই লোৱাঁ; নহলে তোমালোকৰ এই কাম **ছুলিৰ মেল কলৰ তেল** বুলি লোকে উলাই কৰিব।

ছলে-বলে—(ছল চাতুৰী বা শাৰীৰিক শক্তি প্ৰয়োগ কৰি; যি কোনো উপায়ে)—**ছলে-বলে** শত্ৰুক অপদস্থ কৰাই তেওঁলোকৰ উদ্দেশ্য।

ছহ দি—(শান্তি কৰিবলৈ মিছা আশা দেখুৱা)—ভাল গাই এজনী দিম বুলি তেওঁ **ছহ দি** মোৰপৰা দহ টকা আগ-ধন নিছিল।

ছাঁ চাই নাচ্—(মিছা অনুমানৰ ওপৰত কোনো কাম কৰ্)—মিছাতে মোক শত্ৰু ভাবি **ছাঁ চাই নাচিছা**; পিছতহে বুজিবা।

ছাঁটোক লথিয়ালে, ছাঁটোৱে লথিয়া—(যাক যেনে ব্যৱহাৰ কৰা যায়, তাৰপৰা তেনে ব্যৱহাৰ পা)—তুমি তেওঁক ছেই ছেই কৰিছা; সি তোমাক শ্ৰদ্ধা কৰিব কিয়? **ছাঁটোক লথিয়ালে ছাঁটোৱেও লথিয়ায়।**

ছাঁটোকে বাঘ যেন দেখ্—(অমূলকভাৱে ভয় পা) পৰীক্ষালৈ ভয় কিহৰ? পঢ়াশুনা কৰা; **ছাঁটোকে, বাঘ যেন দেখাৰ** একো কাৰণ নাই।

ছাঁত ভাঙৰ হ—(কষ্ট নোপোৱাকৈ বয়সত বাঢ়্)—ইমান দিনে **ছাঁত ভাঙৰ হৈছা**; সংসাৰৰ ভু ভা পোৱা নাই।

ছাঁতে শুকোৱা, মুঠিতে লুকোৱা—(সুকোমল আৰু বৰ মিহি বা ধুনীয়া)—অসমীয়া শিপিনীসকলে **ছাঁতে শুকোৱা, মুঠিতে লুকোৱা** কাপোৰ বব পাৰে।

ছাঁতো ভৰি নিদি—(কোনো সম্পৰ্ক নাৰাখ্)—'শিশুপাল ৰজাৰ মই **ছাঁতো নিদিওঁ ভৰি।**'

ছাঁহা-বাহা—(হা-হুলিয়ে গোটেই পৰিয়ালটো)—পূজাৰ বন্ধত তেওঁলোকৰ **ছাঁহা-বাহাই** আমাৰ ঘৰলৈ আহিছিল।

ছাই-আলি—(ক্ষণস্থায়ী বা অসাৰ বস্তু; বালিৰ বান্ধ)—ধন-সম্পত্তি **ছাই-আলি**; জ্ঞানহে স্থায়ী সম্পদ।

ছাই খাবলৈ গৈ হৰিণা ফান্দত পৰ্—(লোভৰ বাবে বিপদত পৰ্)—

ছাই খাবলৈ গৈ হৰিণা কান্দত্ পৰিলি ঃ তইতৰ ঘৰতো কুঁহিয়াৰ নাছিল নে আনৰ কুঁহিয়াৰ খাবলৈ গৈছিলি ?

ছাই খোঁচৰ্—(অন্যায় উপায়েৰে উপাৰ্জন কৰ্)—**ছাঁই খোঁচৰা** কতাৰৰ সেই কৃপণটোৰ নামত গৰুৰ পোক সৰে।

ছাই ছটিয়া দি—(বৰ ঘনকৈ পৰ্—মহ চেৰেপা আদি)—মহে মোৰা বাতি **ছাই ছটিয়া দিছিল।**

ছাইমুঠি ধৰিলে সোণমুঠি হ—(ভাল দিনত সকলো কালে ভাল হ)—তেওঁলোকৰ এতিয়া সকলো কালে জয়জয় ময়ময়; এনেকি **ছাইমুঠি ধৰিলেও** সেয়ে **সোণমুঠি হয়।**

ছাই-মুৰা কৰ্—(কথা বা কামেৰে অপদস্থ কৰ্)—ভোজত লগাকৈ কেই আষাৰমান কৈ বুঢ়ায়ে তেওঁক **ছাই-মুৰা কৰিলে।**

ছাইৰে জুই ঢাকিব নোৱাৰ্—(সত্য লুকাই ৰাখিব নোৱাৰি)—মানুহটো কোনে মাৰিলে, আজি নহলেও এদিন ·আপুনি সদৰী হব; **ছাইৰে জুই ঢাকিব নোৱাৰি।**

ছাগৰ যিমান ভয়, বাঘৰো তিমান ভয়—(শত্রু হলে সকৰ যিমান ভয় বা চিন্তাৰ কাৰণ থাকে, ডাঙৰ বা বলবানৰো তিমান থাকে)—তেওঁ তোমাৰ অপকাৰ কৰিব বুলি তুমি যিমান ভয় কৰিছা, তোমাকো তেওঁ তিমানে ভয় কৰিছে; **ছাগৰ যিমান ভয়, বাঘৰো তিমান ভয়।**

ছাগল চাৰি ফুৰ্—(জিৰণি নোহোৱাকৈ দিনটো ঘূৰি ফুৰ্)—দিনটো **ছাগল চাৰি ফুৰিছ;** এতিয়া সাজ-গধূলিতে বিছনাত পৰিলি; পঢ়িবি কেতিয়া ?

ছাগল-টোকাৰী—(চেলুচেলুকৈ কথা কৈ বিনা সকামে ঘূৰি ফুৰা মানুহ)—তোমাৰ দৰে **ছাগল-টোকাৰী** মানুহৰ ঘূৰি ফুৰাৰ বাহিৰে আন কাম কি আছে ?

ছাগল বান্ধ দি—(কোনো কাৰ্যৰ নিমিত্তে নেৰা নেপেৰাকৈ ধৰ্)—তেওঁ চান্দাৰ বাবে যেনেহে **ছাগল বান্ধ দি** ধৰিব; তুমি এৰুৱাবা কেনেকৈ ?

ছাগলী মৰিবৰ বাৰ বছৰ হোৱাতহে ছাগলীয়ে বেৰা—(যিটো কথা আও-পুৰণি হ'ল, সেই কথা অনাহকত উত্থাপন কৰ্)—এই মাটি ডেৰ কুৰি বছৰ আগেয়ে আনৰ হাতলৈ গ'ল, এতিয়া তাক বিচাৰিলে পাবা কেনেকৈ ? **ছাগলী মৰিবৰ বাৰ বছৰ হ'ল, এতিয়াহে সেই ছাগলী বেৰায় নে ?**

ছাগলীয়ে মাথায় কি, পগলাই মকয় কি—(মনলৈ যি আহে, বিবেচনা নকৰাকৈ তাকে কৰ্)—তাৰ কথালৈ কাণ নিদিবা; নিজৰ বিবেচনাৰে কাম কৰা; তাৰতো জানাই, **ছাগলীয়ে মাথায় কি, পগলাই মকয় কি?**

ছাগলীয়ে পাণ খোৱা দি—(বৰ খৰকৈ আৰু বৰ আগ্ৰহেৰে কথা ক)—তেওঁ কথা কবলৈ ধৰিলে **ছাগলীয়ে পাণ খোৱা দিয়ে।**

ছাগলীৰ কাণ মল্—(দুৰ্বলৰ ওপৰত অত্যাচাৰ কৰি অসাৰ্থক পুৰুষালি কৰ্)—**ছাগলীৰ কাণ মলিব** পাৰি, সি নিচেই ছাল-ছিগা, তাক অপমানিত কৰাটো বীৰত্বৰ চিন নহয়।

ছাগে বাঘে একে ঘাটতে পানী খা—(ভয়ত স্বাভাৱিক শত্ৰুতা পাহৰি মিত্ৰভাৱে থাক)—ৰজাৰ প্ৰতাপত সেই দিনত **ছাগে বাঘে একে ঘাটতে পানী খাইছিল।**

ছা-ছুলি—(বা **ছাৰ-ছুলি**)—(ল'ৰা-ছোৱালী)—**ছা-ছুলিয়ে** আজি আমাৰ ঘৰলৈ আহিবা।

ছাট মাৰ্ (১। পানীয়ে ঢাকি ধৰ্ বা বুৰাই পেলা। ২। বৰ উজ্জ্বল কিৰণৰ বাবে নেদেখা হ)—১। বানপানীয়ে গাঁওখন **ছাট মাৰিলে।** ২। দুৱাৰখন জপাই দিয়া, পোহাৰে **ছাট মাৰি** ধৰে।

ছাটি ধৰ—(চাৰিওফালে আগুৰি বা মেৰাই ধৰ)—মুহূৰ্ততে জুয়ে ঘৰনি **ছাটি ধৰিলে।**

ছাটি-ফুটি কৰ্—(শাৰীৰিক বা মানসিক কষ্টত ছট্‌ফটা)- তেওঁ বিছনাত পৰি **ছাটি-ফুটি কৰি** আছিল।

ছাটি মাৰ্—(ছটিয়াৰ দৰে কৰ বহলাই নিক্ষেপ কৰ)—১। গৰুটোৱে নেজেৰে **ছাটি মাৰি** মহ খেদিছে। ২। পানী এচলুৰে **ছাটি মাৰি** দিয়া।

ছাটি যা—(চাৰিওফালে বিয়প্ বা আগুৰি পৰ্)—১। সি চোৰ বুলি ডাক্কা **ছাটি পৈছে।** ২। ৰাতিটোৰ ভিতৰতে পানী **ছাটি গ'ল।**

ছান্দনী-জৰী—(গাই খীৰাওঁতে পাছ ঠেংদুখন বান্ধি থোৱা জৰী)—গাইজনী ভেনেই শান্ত; **ছান্দনী-জৰীও** নালাগে; যেয়ে সেয়ে খীৰাব পাৰে।

ছান্দি-বান্ধি ধৰ্—(এৰাব নোৱৰাকৈ সম্পূৰ্ণ প্ৰমাণসহ বন্দ কৰ্)—মই যদি

টকা চুৰ কৰিছোঁ, ছাল্লি-বাম্ভি অথবা কিয়? তাকে নকৰি বদনাম বটি ফুৰাটো মই বেয়া পাইছোঁ।

ছাল্লি-বোকা—(কাপোৰেৰে বান্ধি পিঠিত লোৱা কেঁচুৱাৰ বোকোচা)—জনজাতীয় মানুহৰ মাজত এতিয়াও **ছাল্লি-বোকা** লোৱা দেখা যায়।

ছাল কাটি—(সাপ, পশু আদিয়ে মোট সলা)—সাপটোৱে বেছিকৈ নকচৰ কৰিব পৰা নাই; এইমাত্র **ছাল কাটিছে।**

ছাল কাঢ়ি ঢোল ছে—(আনক জধ আৰু বিশেষ ক্ষতিগ্ৰস্ত কৰিও নিজৰ স্বাৰ্থ সাধন কৰ্)—কৃপণে টকা নাপাই মানুহটোৰ **ছাল কাঢ়ি ঢোল ছেৰ** বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছে।

ছাল-ছিগা—(দুখকষ্টত গাৰ ছাল পৰ্যন্ত কাটি যোৱা; তেনেই নিচলা)—**ছাল-ছিগা** ভিকহু এটাক মাৰি অপযশ নলবা।

ছাল-ছিগা-ঢেকুৰা—(তেনেই দুৰ্বল, গতিকে ঘৃণা বা উপহাসৰ পাত্ৰ)—সেই **ছাল-ছিগা-ঢেকুৰাটোক** কৈ দিবা, সি কি পাবে কৰক, মই ভয় নকৰোঁ।

ছাল-ছিগা ঢেকুৰাৰ বাঘৰায় নাম—(আনে স্বীকাৰ নকৰিলেও নিজকে নিজে কোনো বিষয়ে ৰবাই কৰ্)—ভোমালোকে নামানিলেও, তাৰ মানত তাৰ সমান বলবান কেও নাই; **ছাল-ছিগা ঢেকুৰায়ো বাঘৰায় নাম** লৈ ভাল পায়।

ছাল-বাকলি নোহোৱা হ—(তেনেই নিঃসম্বল হ)—ধাৰত ভেওঁৰ **ছাল-বাকলি নোহোৱা হ'ল।**

ছাৰ-ছুলি—'**ছা-ছুলি**' চোৱাঁ।

ছাৰখৰীয়া বাঘ—(পৰৰ অপকাৰ কৰিবলৈ চল চাই ফুৰা মানুহ)—সি **ছাৰখৰীয়া বাঘ**; তাক বিশ্বাস কৰিলে বিপদত পৰিবা।

ছাৰলে মাৰলক বান্ধ—(সামান্য মানুহে ডাঙৰক জব্দ বা অপদস্থ কৰ্)—এই গৰখীয়াটোৱে তাৰ গৰুৰে ধান খুৱাই মোৰ গৰুৱে খোৱা বুলি **ছাৰলে মাৰলক বান্ধিবলৈ** আহিছে।

ছিকো ছিকো নাৰিকল, ভিমকহে উত্তম ফল—(বিভিন্ন লোকৰ বিভিন্ন ৰুচি, বান্দৰেও ভিমকহে ভাল পায়)—তোৰ দৰে মানুহে পায়স বেয়া বোলাটো স্বাভাৱিক; কথাতে কয়,—**ছিকো ছিকো নাৰিকল, ভিমকহে উত্তম ফল।**

ছিগা (বা) ভগা হাড় যোৰা লাগ্—(এবাৰ মনোবিচ্ছেদ হলে দুয়াই মনৰ

সম্পূৰ্ণ মিল নহ)—ছিগা হাড় যোৰা নালাগে; ভায়েকহঁতৰ মিল ছুলাই কেনেকৈ হব?

ছিটা দি—(গাৰ ছাল কালি বসন্তৰোগৰ বীজ লগা)—বসন্ত ৰোগ নিৰ্মূল কৰিবলৈ চৰকাৰে সকলো মানুহকে **ছিটা দিবলৈ** স্থিৰ কৰিছে।

ছিটা পৰ্—(১। জুলীয়া বস্তু ছটিয়াই দিয়াত বা এনেয়ে ছিটিকণি পৰ্। ২। ছেকা লাগ্)—১। পুৰোহিতে শান্তি কৰিলে হয়; মোৰ গাত হলে পানীৰ এটা **ছিটাও নপৰিল**। ২। সেই বদনামৰ **ছিটা** তেওঁৰ গাতো **পৰিল**।

ছিটা পৰিবলৈ নিদি—(কোনো দোষ বা নিন্দনীয় কামে যাতে স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰে, তাকে কৰ্)—পুতেকৰ নাম ওলালেই মাকে জঁাপ মাৰি উঠে, পুতেকৰ গাত **ছিটা পৰিবলৈকে** নিদিয়ে।

ছিটিকি ফুৰ্—(কোনো প্ৰকাৰৰ উত্তেজনাৰ বাবে একে ঠাইতে নাথাকি অস্থিৰ হৈ ফুৰ্)—কথাটো শুনিয়েই তেওঁ খঙত **ছিটিকি ফুৰিবলৈ** ধৰিলে।

ছিদিৰ ধৰ্—(আনৰ দোষ, জগৰ বা দায় বিচাৰি বিচাৰি উলিৱা)—আনৰ **ছিদিৰ ধৰি** ফুৰা লোকক কেৱে ভাল নাপায়।

ছুই খাই নাযা—(ছুবলৈ বা ওচৰলৈ আহিবলৈকে নিদি; নামকে নুশুন্)—তোমাক সহায় কৰাটোত তেওঁ **ছুই খাইয়ে নাযায়**।

ছুই নিকিলা—(মাৰ-ধৰ নকৰাকৈ গালি-শপনি পাৰিয়েই কিলোৱাৰ দৰে অপমানিত কৰ্)—তেওঁ ছোৱালীজনীক **ছুই নিকিলালে**; তাই কান্দি কাটি উভতি আহিছে।

ছুবলৈ পালে খাবলৈ পা—(কোনো অধিকাৰ কিছু পালে কালক্ৰমে সকলো অধিকাৰ পা)—এতিয়া সামান্য অংশ পালেও সকলোখিনি কালক্ৰমে তোমাৰ হাতলৈ আহিব। **ছুবলৈ পালে খাবলৈ পায়,** তুমিও পাবা।

ছুটন নাপা—(কামৰপৰা আজৰি নাপা)—ওবে দিনটো **ছুটন পোৱা নাই;** এতিয়া অলপ জিৰাওঁ বুলিছোঁ।

ছুটি লাগ্—(আনৰ সংস্পৰ্শলৈ অহাত নবিয়া আদি হ)—সেই তিৰোতাজনীয়ে লোৱাৰ দিনৰপৰা কেঁচুৱাটোৰ কিবা **ছুটি লাগিল;** নবিয়াই নেৰাই হ'ল।

ছেই ছেই লেই লেই কৰ্—(ৰবকৈ ঘৃণাৰ ভাব প্ৰকাশ কৰ্)—তোমাৰ এই কু-অভ্যাসৰ বাবেই মানুহে তোমাক **ছেই ছেই লেই লেই কৰে**।

ছেই-নেছেই কৰ্—(খোৱা-বোৱাত ঘৃণাৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰ্)—ভাত খাওঁতে তুমি সদায় **ছেই-নেছেই কৰা** কিয়?

ছেগ মাৰি—(সুচল পালে; মাজে সময়ে)—১। **ছেগ মাৰি** তেওঁ সকলো কাম নিয়াৰিকৈ কৰে। ২। **ছেগ মাৰি** আহি থাকিবা।

ছেগা-চোৰোকা—(এঠাইত হোৱা এঠাইত নোহোৱা)—আহুখেতি এইবাৰ ভাল নহ'ল; দুই-এঠাইত **ছেগা-চোৰোকাকৈ** হৈছে।

ছেদ-ভেদ নহ—(নিষ্পত্তি, সিদ্ধান্ত বা ওৰ নহ)—তাৰ কথাৰ কোনো দিনো **ছেদ-ভেদ নাই**; কবলৈ ধৰিলে কৈ থাকে, কিন্তু সাৰ-মৰ্ম একোকে নোপোৱা।

ছেদি-ভেদি ক—(খাতাংকৈ ক)—তুমি মান্তি হ'লা নে নাই, **ছেদি-ভেদি নোকোৱা** কিয়?

ছেদেলি-ভেদেলি হ—(ছিন্নভিন্ন হৈ যা)—আমাৰ সৈন্যৰ আক্ৰমণ সহিব নোৱাৰি শত্ৰুসৈন্য **ছেদেলি-ভেদেলি হৈ** গ'ল।

ছেলুখ তোল্—(বিদ্বেষ কৰ্; বিদ্ৰূপ কৰ্)—কাম কৰাৰ সাধন নহলেও তই কিন্তু মাতৰ **ছেলুখ তোলাত** বৰ কাজী।

ছেলো-বেলো—(নিষ্ফল; বৰ নিপুণ নোহোৱা; অসাধন)—১। কামটো বৰ **ছেলো-বেলো** হ'ল। ২। তেওঁ **ছেলো-বেলোকৈ** কিবাকিবি কৰে।

ছেলো-মণি—(কামত সাধন লগাব নোৱাৰি সেমেনা সেমেনি কৰা মানুহ)—কামটো কৰিব নোৱাৰিলে; **ছেলো-মণিয়ে** এতিয়া কি কয়?

ছেলোৱা কপৌ—(অতি ক্ষীণ মানুহ)—ল'ৰাটোৰ গাটোত একো নাই; এটা **ছেলোৱা কপৌহে**।

ছেলোৱা লাগ্—(নিৰাশ বা অকৃতকাৰ্য হ)—কামত আগুৱাব নোৱাৰি সি **ছেলোৱা লাগিছে**।

ছৈ-পিঠীয়া লাগ্—(বৰ প্ৰখৰ ৰ'দত আধা-পোৰা হ)—বেঁচুৰাটো এনে ৰ'দত **ছৈ-পিঠীয়া লগাইছা** কিয়?

জ

জঁয় (বা জঁই) পৰ্—(১। লেৰেলি যা। ২। লাজ, নৈৰাশ্য আদিত তলমূৰ কৰ্)—১। এ'দিন এই গৃহস্থালি শ্ৰীমন্ত আছিল ; আজি **জঁয় পৰি** গ'ল। ২। ছোৱালী-জনী বেজাৰত **জঁয় পৰি** গ'ল।

জঁক উঠ্—(খং উঠ্, উত্তেজিত হ)—কেঁচুৱাটোৰ বৰ **জঁক উঠিছে** ; নিচুকাই শুৱাই থোৱা।

জঁক দি—(খঙত বা বিহ লাগি বিকাৰগ্ৰস্ত হ)—আমাৰ গাঁৱৰ কুকুৰ এটা **জঁক দিছে** ; সি কেবাজনো মানুহ কামুৰিলে।

জঁকি উঠ্—(১। অকস্মাৎ খং কৰি উঠ্। ২। নৰিয়া আদি উক দি)—১। মোৰ প্ৰস্তাৱত তেওঁ **জঁকি উঠিল**। ২। খাহী খাই তাৰ নৰিয়া **জঁকি উঠিছে**।

জঁট ভাঙ—(আউল গুচা ; বিশৃঙ্খলা আঁতৰ কৰ্)—১। নবাপাটখিনি **জঁট ভাঙি** থোৱাঁ। ২। কাজিয়াৰ **জঁট ভাঙোতে** ভাঙোতে ৰাতি পুৱাই গ'ল।

জঁট লাগ্—(আউল লাগ্)—১। সূতাৰ **জঁট লাগিল** ; মই হলে ভাঙিব নোৱাৰোঁ। ২। কথাৰ পাকত কিবা **জঁট লাগিল** ; দুয়ো খণ্ডাখণ্ডিকৈ উঠি গ'ল।

জঁটীয়া গোসাঁয়ে বাহ ল—(চুলিত বৰকৈ জঁট বান্ধ)—ছোৱালীজনীৰ মূৰত **জঁটীয়া গোসাঁয়ে বাহ লৈছে**। জঁট ভাঙি দিয়া।

জঁৰবিৰ মূৰ খা—(বৰ বিমোৰত পৰ্, ত্ৰাস লাগ্)—উকীলৰ জেৰাই বৰ চতুৰ মানুহকো **জঁৰবিৰ মূৰ খুৱাব** পাৰে।

জকাৰ কাৰ দি ধৰ্—(বহুত মানুহে আগুৰি ধৰি চাৰিও কালৰপৰা ভাঙৰ ভাঙৰকৈ কথা সোধ্)—তোমালোকে মোক **জকাৰ কাৰ দি ধৰিলা** কিয় ? কব লাগিছেঁা, ধৈৰ্য ধৰি শুনা।

জগতৰ মূৰত ভৰি দি—(ৰাজপাটত উঠ্)—কৌৰৱে যোল বছৰ বয়সত **জগতৰ মূৰত ভৰি দিলে**।

জগলি-মোহন—(সান-মিহলি)—খানবোৰ বিধে ঘিধে মধে ভুৰি দেখোন **জগলি মোহন** কৰিলা !

জগা-কাঠ—(পানীৰ তলত পৰি থকা কাঠৰ দৰে লৰচৰ নকৰাকৈ থকা অকামিলা মানুহ)—সি এপেট খাই পৰি থাকে ; এনে **জগা-কাঠক** মই চাকৰ নাৰাখোঁ।

জঙ্গল-বলছ—(লেতেৰা আৰু পাৰিপাট্য নোহোৱা মানুহ)—সেই **জঙ্গল-বলছটোক** মই শহৰ বুলিব নোৱাৰোঁ।

জড়-ভৰত—(লৰচৰ নকৰাকৈ বহি থকা, অকামিলা, একো নজনা মানুহ)—তেওঁ কেনেকৈ ইমান ধন আৰ্জিলে ? মানুহজনক **জড়-ভৰত** যেন দেখি।

জধা-মূৰ্খ—(অতিশয় মূৰ্খ লোক)—ল'ৰাটো **জধা-মূৰ্খ** ; তাক সহায় কৰি লাভ নাই।

জধে-মধে—(বিবেচনাহীনভাৱে ; পাৰিপাট্য বা শৃংখলা নোহোৱাকৈ)—কাপোৰবোৰ **জধে-মধে** বিলাই নিদিবা ; কাক কি দিব লাগে, মই চাই-চিতি দিম।

জনত থাকি মনত ৰ—(কোনো কাৰ্যত উপস্থিত থাকি বা আন উপায়ে বাহ্যিক সহানুভূতি দেখুৱা)—এতিয়া তেওঁ **জনত থাকি মনত ৰবলৈহে** আহিছে ; সহায় কৰিবলৈ অহা নাই।

জনম-জাতি ক—(আঁতি-গুৰি ক)—এই মানুহটোৰ **জনম-জাতি** কোনোৱে কব নোৱাৰে।

জনমটি যা—(গোটেই জীৱন দুখত অতিবাহিত হ)- ইয়াৰ চৰ তাৰ খুন্দা খাই বেচেৰীৰ **জনমটি গ'ল**।

জনম-ফাটক—(চিৰজীৱনলৈ হোৱা কাৰাদণ্ড)—মানুহটো কটা যাবে তাৰ **জনম-ফাটক** হৈছে।

জনম-মুগীয়া—(এটা জীৱনৰ পৰিমিত থকা)—ঘৰটো **জনম-মুগীয়া** হ'ল ; মোৰ পিছত যেয়ে যি কৰে, কৰিব।

জনমৰ দুখীয়া—(আজন্ম দৰিদ্ৰ)—মই **জনমৰ দুখীয়া** ; দুখতে জীৱন যাব।

জন-মুৰি—(জনে পতি)—**জন-মুৰি** পাঁচ পণ্ডাকৈ লাৰবোৰ ভগাই দিয়া।

জনাজাত দি—(সকলোৱে জনাগুনাকৈ জাতক ধৰি গালি পাৰ)—পাগলীজনীয়ে মৌজাদাৰক আজি **জনাজাত দিলে**।

জনাৰ ভাত-মাছ, নজনাৰ গলগ্ৰহ—(জনা মানুহৰ পক্ষে সকলো কাম সহজ, নজনাৰ পক্ষে বৰ কষ্টকৰ)—এই কামত মোৰ দুদিন লাগিল ; তুমি এদিনতে কৰিলা ; **জনাৰ ভাত-মাছ, নজনাৰ গলগ্ৰহ**,—মোৰো সেয়ে হ'ল।

জন্ম নোহোৱা কৰ্—(ৰবকৈ উপদ্ৰৱ কৰি নষ্ট কৰ)—পুৱাৰপৰা বিছনাখন খচি খচি ইহঁতে তাৰ **জন্ম নোহোৱা কৰিছে।**

জপ-মালা—(১। জপ কৰোঁতে হাতত লৈ গণি থকা মালা। ২। সদায় বুকুত সাবটি থকা বৰ আদৰৰ বস্তু আদি)—১। সন্ন্যাসীয়ে **জপ-মালা** লৈ জপ কৰি আছিল। ২। মোৰ ল'ৰাটোৰ মাকৰ লগত সম্বন্ধ নাই, সি আবুয়েকৰ **জপ-মালা** হৈছে।

জপা-পিজ্ঞা—(বহুত জপাৰ ভিতৰত থাকি পুৰণি হোৱা)—এই **জপা-পিজ্ঞা** কাপোৰখন ইমান দামত কিনিব নোৱাৰি।

জপাৰ কাপোৰ পোকে কুট্—(সুযোগ থাকোঁতে তাৰ সদ্ব্যৱহাৰ নকৰিলে সেই সুযোগ বৈ নাথাক্)—কাম-বন কৰিবলৈ সুচল থাকোঁতেই কৰি লোৱাঁ, সুচল সদায় বৈ নাথাকে, **জপাৰ কাপোৰো পোকে কুটে।**

জপাৰ ভিতৰত সুমাই থ—(কোনো বস্তু বৰ নিৰাপদে ৰাখ্)—গাঁৱত বেমাৰ-আজাৰ হ'ল বুলি ল'ৰা-ছোৱালীকেইটাক নো ক'ত **জপাৰ ভিতৰত সুমাই থবা ?**

জবান-চোৰ—(নিজৰ বাক্য বা অঙ্গীকাৰ ৰাখিবলৈ অসমৰ্থ) –ধনৰ দুখীয়া হ'লা বুলিয়েই **জবান-চোৰ** হবা নে ?

জমক উঠ্—(জঁক উঠ, উত্তেজিত হ)—তাৰ নো কি **জমক উঠিলহে ;** কোনে তাক কি কলে ?

জম্‌জম্ কৰ্—(ৰবকৈ বেদনা বা দুৰ্বলতা অনুভৱ কৰ)—মূৰটো ৰবকৈ **জম্‌জম্ কৰিছে ;** অলপ শোওঁ ৰবা।

জয় কালত ভয় নোহোৱা হ—(সৌভাগ্যৰ দিনত কোনো বিষয়ত ঘাটি খোৱাৰ শঙ্কা নোহোৱা হ)—**জয় কালত ভয় নোহোৱা হয় ;** তেওঁ যি কামতে হাত দিয়ে, তাতেই সুখ্যাতি হয়।

জয়-ঘণ্টা লাৰ্—(কোনো মানুহক চুলিত ধৰি ঘণ্টা জোকৰা দি)—মানুহটোৰে সমাজৰ মাজতে গাঁওবুঢ়াৰ **জয়-ঘণ্টা লাৰি** দিলে।

জয় জয়—ময় ময়—(সকলো প্ৰকাৰে জয়যুক্ত)—তেওঁলোকৰ এতিয়া সৌভাগ্যৰ দিন, সকলো কামতে **জয় জয়—ময় ময়।**

জয়ঢোল কোবা—(কোনো সৌভাগ্যৰ বাবে উচ্চ শব্দেৰে গৌৰৱ বা আনন্দ প্ৰকাশ কৰ্)—তুমি নো কি ডাঙৰ কামটো কৰিলা যে **জয়ঢোল কোবাই** ফুৰিব লগীয়া হৈছে ?

জয়দেউ-কাকুতি—(অতি আগ্ৰহ আৰু আন্তৰিকতাৰে কৰা কাকুতি)—তেওঁৰ **জয়দেউ-কাকুতিত,** নাযাওঁ বুলিও যাবলৈ বাধ্য হ'ল।

জয় পাতে ক্ষয়—(সৌভাগ্যৰ অলপ পিছতে অৱনতি) -এবছৰৰ ভিতৰতে ইমান ধন আৰ্জি আজি তেওঁৰ **জয়পাতে ক্ষয়** হ'ল।

জয়যাত্ৰা কৰ্—(মঙ্গল কামনাৰে কোনো কাৰ্য আৰম্ভ কৰ্)—মানুহৰ বেঙেনা লাগিল ; আমাৰ কৰলৈকেই **জয়যাত্ৰা কৰিব** পৰা নাই।

জয় ৰাম বোল্ জয় হৰি বোল্—(কোনো কাৰ্য শেষ কৰ্)—আৰু এঘণ্টামান ধৈৰ্য ধৰা ; **জয় ৰাম জয় হৰি বুলিবৰ** সময় হৈ আহিছে।

জয়ে-জয়ে (বা **জয় জয়তে**)—ভগৱানক স্মঁৰি কোনো কাৰ্য আৰম্ভ কৰোঁতেই ; আৰম্ভণিতে)—**জয়ে জয়ে** আমি বাইজৰ ওচৰত মুৰ দোঁৱাইছোঁ।

জৰা-খৰা—(জৰা=জৃ—ক্ষয় হোৱা। খৰাং ; শুকাই খীণাই যোৱা ; বৰ কষ্ট কৰ্)—এই চাৰি দিন **জৰা-খৰা** লঘোন খটিব লাগিব।

জৰা বেত অহা দি—(বৰ উত্তেজিত হৈ বেগাই আহ্)—ধানডৰা গৰুৱে খালে বুলি শুনি গৰাকীয়ে **জৰা বেত অহা দিছে।**

জৰা হাত—(মাৰ-ধৰ কৰাত বৰ বেছিকৈ চলা হাত)--তাৰ **জৰা হাত ;** যাকে তাকে মাৰি ফুৰে ; সেইদেখি তাক মানুহে ভয় কৰে।

জৰীত ধৰি বল নিদি—(মানুহক দেখুৱাবলৈ কামত ধৰি তাক আন্তৰিকতাৰে নকৰ্)--সি কেতিয়াও **জৰীত ধৰি বল নিদিয়ে ;** তেনে মানুহেদি মোৰ কাম হৈ নুঠিব।

জৰী বৰকৈ টানিলে ছিগ্—(কোনো কাৰ্য বৰ ভালকৈ কৰিবলৈ অতিৰিক্ত শক্তি প্ৰয়োগৰদ্বাৰা কামটো নষ্ট কৰ্)—**জৰী বৰকৈ টানিলে ছিগি যায় ;** তোমাৰ ল'ৰাকো এনে কঠোৰভাৱে শাসন কৰিবলৈ যাওঁতে শাসনৰ ডোল ছিগি যাব চাবা।

জৰীয়েই সাপ হ—(অমূলক বিষয় বা বস্তুৱেই সঁচা বুলি ভ্ৰম হ)—দুৰ্বল মনৰ মানুহৰ পক্ষে **জৰীয়েই সাপ হয়,** আৰু তেনে সাপৰপৰা ৰক্ষা পৰিবলৈকেই হাবাথুৰি খাব লগীয়া হয়।

জলক-তবক দি—(তৰ্ক বা বিমৰ্ষ হৈ নবিয়া বা টোপনিৰ উপক্ৰমত বহি থাক্)—শকটোৱে আজি ঘাঁহ-পানী খোৱা নাই; **জলক-তবক দি** আছে।

জলকীয়াৰ জলাকেই সোৱাদ পা—(কোনো অনিষ্টকৰ বস্তু বা কাৰ্যৰো তাৰ কোনো এটা আকৰ্ষণীয় শক্তিৰে আনক আকৰ্ষণ কৰ্)—জুৱাখেল তুমি বেয়া বুলিলেও তেওঁ তাক এৰিব নোৱাৰে; **জলকীয়াৰ জলাকেই সোৱাদ পোৱাৰ** দৰে তেৱোঁ তাক ভাল পায়।

জল্‌জল্‌-পট্‌পট্‌—(স্পষ্ট, সকলোৱে জনা বা বুজি পোৱা)—তেওঁ কি কাম কৰিছে, তাৰ প্ৰমাণ এতিয়াও **জল্‌জল্‌-পট্‌পট্‌** হৈ পৰি আছে।

জল-জীয়াত—(১। জীৱিত। ২। সকলোৱে জনা)—১। শহুৰেক **জল-জীয়াত** থাকোঁতে তেওঁৰ সম্পত্তি ভৱিষ্যতে কোনে খাব ভাবিব নালাগে। ২। এনে **জল-জীয়াত** ঘটনা এটা লুকাব পাৰে কোনে?

জলত দি থলত দি—(নানা ঠাইত নানা প্ৰকাৰে দান দি বা ব্যয় কৰ্)—বিয়াত মূল খৰচৰ বাহিৰেও **জলত দিওঁতে থলত দিওঁতে** আৰু বহুত খৰচ লাগিব।

জল-পটি—(পানীত ঘনাই ঘনাই তিয়াই মূৰ বা আন ঠাইত তাপ কমাবলৈ পাৰি দিয়া এচটা কাপোৰ)—বেছি জ্বৰ উঠিলে মূৰত **জল-পটি** দি বিছি থাকিবা।

জলপান খা—(বা কৰ্)—(ভাত-আঞ্জাৰ বাহিৰে আন কিবাকিবি লঘু আহাৰ কৰ্)—ভাত খাবলৈ নাথাকা যদি, অলপ **জলপান কৰি** যোৱা।

জলপানী পা—(বৃত্তি লাভ কৰ্)—ল'ৰাটোৱে দহটকীয়া **জলপানী** এটা **পাইছে**।

জলম কাট্—(পকিবৰ সময়ত বীজলীয়া লাল উলিয়াই দি—মুগাত খাটে)—মুগা পলুবোৰ পকিবলৈ পলম নাই; **জলম কাটিব** লাগিছে।

জলম-জটম—(জলমৰ দৰে সোলোক-ঢোলোক; গাত ভালকৈ নাখাই ওলমি পৰা)—এইটো কেনে চোলা আনিলা? কিবা **জলম-জটম** হ'ল।

জলম বাট্—(অতিৰঞ্জিত কৰ্)—**জলম বাটি** কথা কোৱাটো মানুহৰ প্ৰকৃতি-গত অভ্যাস।

জলম লগাই ক—(জলম বাটি ক)—বুঢ়ীয়ে ইঘৰৰ কথা সিঘৰত **জলম লগাই কৈ** ফুৰে।

জলা-কলা কৰ্—(বৰকৈ আমনি কৰ্ বা কষ্ট দি)—গৃহস্থালিৰ নানা সমস্যাই মোক **জলা-কলা কৰিলে।**

জলাঞ্জলি দি—(একেবাৰেই এৰ ; সম্পূৰ্ণৰূপে ত্যাগ কৰ)—ভেওঁৰপৰা সেই টকা কেতিয়াও নাপাওঁ বুলি আজি **জলাঞ্জলি দিলোঁ ;** তাৰ নাম আৰু নলওঁ।

জলা-তিতা নস—(সামান্য কষ্ট বা অপ্ৰিয় ব্যৱহাৰো সহ্য নকৰ)—তোমতো কোনোৱে মাৰ-কিল কৰা নাই যে ইমান খং কৰিব লাগে ; সামান্য **জলা-তিতাও নোসোৱা** হলি নে ?

জলা নস—(দেখা বা নাম আদি শুনামাত্ৰকে উত্তেজিত হৈ উঠ্)—সি মোক ইমান বেয়া পাইছে যে এনেকি **জলাকে নসয়।**

জলাহ-যমুনা হ—(পানীৰে উপচি পৰ্)—বাৰিষা এইবোৰ ঠাই **জলাহ-যমুনা হয় ;** মানুহে নাৱেৰেহে অহা যোৱা কৰে।

জলো-থলো—(জুলিয়াও বুলিব পাৰি, গোটাও বুলিব পাৰি, এনে অৱস্থাৰ ; কিছু পনীয়া)—বংশ-লোচন বাঁহৰ ভিতৰত থাকে ; ই প্ৰায়েই **জলো-থলো।**

জলৌ-জপৌ (বা **জলো-মলো**)—(কানি-কাপোৰ লোৱাত অপৰিপাটি)—বুঢ়ীক **জলৌ-জপৌকৈ** জুইৰ কাষলৈ আহিব নিদিবা ; দুৰতে বহুৱা।

জলৌ-পলৌ—(থাকিবলৈ ঠাই নোহোৱা ; নিৰাশ্ৰয়)—বিধৱা হোৱাৰ লগে লগে বুঢ়ীজনী বৰ **জলৌ-পলৌ** অৱস্থাত পৰিল ; পুতেকইতে বুঢ়ীক নাচায়।

জলৌ-যথৌ—(১। কিছু পনীয়া ; জলো-থলো। ২। অস্থিৰ বা কঁপি থকা)—১। আঞ্জাথন বৰ **জলৌ-যথৌ** হৈ থাকিল ; আৰু কিছু জাল লাগিছিল। ২। বুঢ়ীয়ে **জলৌ-যথৌকৈ** কিবাকিবি কৰ খোজোঁতে উকীলৰ ডাবি খাই একোকে নকওঁ বুলি নমতা হৈ থাকিল।

জলৌ-লৌৱা—(বৰকৈ ফটা—কাপোৰ)—এই **জলৌ-লৌৱা** কাপোৰখন পিন্ধি মই বাহিৰলৈ ওলাম কেনেকৈ ?

জহ গা—(জহকালি ৰাতি চোতালত বহি বা শুই গা শাঁত লগা)—চোতালত **জহ গাই** আছোঁ, মুখৰ আগতে এটা বাঘ ওলাল।

জহৰ-মহৰ তোল্ (বা **পা**)—(অতিশয় জুলুম বা বিৰক্ত কৰ্)—হোৱালীজনীয়ে থামুচি, কামুৰি, কিলাই, ভুকুৱাই মোৰ **জহৰ-মহৰ তুলিলে।**

জঁাই ধৰ—(খং, শোক আদিত মূৰ্চ্ছা যোৱাৰ উপক্ৰম হ)—কান্দোতে কান্দোতে ছোৱালীজনীৰ **জঁাই ধৰিছে।**

জাকত জিলিকা—(বহুতৰ মাজত নৰ শুৱনি; প্ৰখ্যাত)—মোৰ গৰুটো **জাকত জিলিকা** নহলেও বৰ বেয়া নহয়।

জাক ল—(জাকৰ জন্তুৰ লগ ল)—কিনি অনা গৰুটোৱে এতিয়াও **জাক লোৱা** নাই।

জাক সাতোৱা—(কেবাদিনো লেৰা-লেপেৰাকৈ আনি থকা বৰষুণ)—এই বাৰৰ **জাক-সাতোৱাত** মানুহৰ চাউল-খৰি নোহোৱা হৈছে।

জা, কাষত খৰি দা—(জায়েকবিলাকৰ কোনোৱে কাকো বিশ্বাস নকৰে)—**জা, কাষত খৰি দা**; মইনো তাইক বিশ্বাস কৰিম কিয়?

জাং-দীঘল—(জাং আঁঠুৰ তলৰ ভাগ। দীঘলীয়া গঠনযুক্ত)—ল'ৰাটো **জাং-দীঘল**; কিন্তু সেই অনুপাতে তাৰ গা নাই।

জাং-সৰীয়া লাগ্—(বহুত দিন লৰচৰ নকৰা বাবে অঙ্গ প্ৰত্যঙ্গ অৱশ হ)—গাইজনী গোহালিত বধা ভালেই হৈছে: পিছে, **জাং-সৰীয়া লাগিব** চাবা।

জাকি খা—(শৃঙ্খলা লাগ্ বা খাপ খা)—দিনে-ৰাতিয়ে কাম কৰিছা হয়, তোমাৰ কামে **জাকি খোৱা নাই**; সেইদেখিহে তৎ নোপোৱাকৈ কৰিব লগীয়া হৈছে।

জাকি মাৰ—(কোনো প্ৰবল উত্তেজনাত জিকাৰ খাই উঠ্)—জ্বৰ উঠে নেকি? গাটো **জাকি মাৰি** আহিছে।

জাকুৰাই খঁকুৰাই সমান—(খঁকুৱাৰ দৰে জাককৰা মানুহকো বহুত বস্তু লাগে)—দুসেৰ মাংসই তেওঁলোকৰ পৰিয়ালত কি তুৰিব? **জাকুৰাই খঁকুৰাই সমান।**

জাকৈ মাৰে, কুকৰ নাম—(কাম কৰোঁতাৰ নাম নহৈ আনৰ নাম হ)—কিতাপ লিখিলে ছাত্ৰজনে; নাম হ'ল অধ্যাপকৰ; ইয়াকেই বোলে **জাকৈ মাৰে, কুকৰ নাম** হয়।

জাকৈয়া ছোৱালী—(বাহিৰত জাকৈ মৰা আদি নানা কাম-বন কৰি ফুৰা ছোৱালী)—তোমালোক শিক্ষিত ডেকা; **জাকৈয়া ছোৱালী** বিয়া কৰাবা জানো?

জাগ দি—(পানীৰ তলৰপৰা ওলা—ঠাইত খাটে)—বানপানী ক'ত কমিছে? গাঁওবোৰ এতিয়াও **জাগ দিয়া** নাই।

জাপ দি পকা—(সামান্য তাপ বা উম লগাই পকা)—এইবোৰ কল **জাপ দি পকোৱা ;** ইয়াক নিকিবা।

জাগৰ পাত্—(একেবাহে বৰষুণ দি থাক্)—বৰষুণে **জাগৰ পাতিলে ;** গাঁও-ভূঁইলৈ ওলাব নোৱৰা হ'ল।

জাগনি দি—(মহ, ঘণমেৰুতা আদি খেদিবলৈ বৰ ধোঁৱা কৰি দি)—তুমি কিবা **জাগনি দিলা** নেকিহে ? ধোঁৱাৰ তাপত ব'ব নোৱৰা হলোঁ।

জাগৰ-জিগিৰ কৰ্—(বৰকৈ জুলুম কৰ ; হাবাশাস্তি কৰ্)—তেওঁৰ মবিয়াই আমাৰ পৰিয়ালটোক **জাগৰ-জিগিৰ কৰিলে**।

জাঙুৰ খা—(১। খং কৰ্। ২। উজাব খা)—১। কুকুৰটোক নোজোঁকাবা ; সি **জাঙুৰ খালে** কামুৰিব পাৰে। ২। মৌ-মাখিবোৰে **জাঙুৰ খাই** উঠিল কিয় ? সাপ-কটাই মৌ খাবলৈ আহিছে নেকি ?

জাঙুল খা (বহুতে একে ঠাইত গোট খা ; জাক পাত্)—বাইৰে মেলত বহিছে ; ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে ইয়াত **জাঙুল খাই** বহিল কিয় ?

জাজ্‌লা দি—(অপমান কৰিবলৈ বা লাজত পেলাবলৈ পূৰ্বৰ দোষ বা ত্ৰুটিৰ কথা সোঁৱৰাই দি)—সদায় এনেকৈ **জাজ্‌লা দি** বোৱাৰী বাৰ নোৱাৰি ; বোৱাৰীয়েকেও মাত দিব।

জাজবণি মাৰ্—(নাক বা মুখেৰে উচ্চ শব্দ কৰি উগ্ৰ খং প্ৰকাশ কৰ্)—ম'হটোৱে **জাজবণি মাৰি** উঠা দেখি মই লৰি পলালোঁ।

জাত ইচ্ছাই পাত্ বিধান ইচ্ছাই ভাত—(মাক-বাপেক চাই ল'ৰা-ছোৱালী)—লেতেৰী মাকৰ ল'ৰা-ছোৱালী লেতেৰা নহৈ কি হব ? **জাত ইচ্ছাই পাত্ বিধান ইচ্ছাই ভাত**।

জাত এৰ্—(১। নিজৰ কুল বা ধৰ্ম পৰিত্যাগ কৰ্। ২। বিজাতীয়া হ—শস্য আদি)—১। সি **জাত এৰি** খৃষ্টীয়ান হ'ল। ২। আমজোপাই **জাত এৰিলে ;** এতিয়া আগৰ দৰে ডাঙৰো নহয়, সোৱাদো কমিল।

জাত ওকোট্—(কোনো মানুহৰ তেওঁৰ বংশৰ আঁতি-গুৰি বিচাৰি নিন্দা কৰ্)—হাজাৰ হলেও তেওঁৰ দৰে মানী লোকৰ **জাত ওকোটা** তোমাৰ পক্ষে উচিত হোৱা নাই।

জাত চাই কঠিয়া—'জাত ইচ্ছাই পাত, বিধান ইচ্ছাই ভাত' চোৱা।

জাতত তোল্—(ঘূনাই নিজৰ পূৰ্বৰ জাতলৈ আন্) - অধ্যাপকে ব্যৱস্থা দি বিধৱা-জনীক আকৌ **জাতত তুলিলে**।

জাত-তদীয়া--(সম্পূৰ্ণ নিৰ্বোধ আৰু অসাধন)—সি **জাত-তদীয়া** ; এইটো কাম কেনেকৈ কৰিব ?

জাত মাৰ্—(নিজৰ জাতি নষ্ট কৰ্)—কোনোৱে বলেৰে কাৰো **জাত মাৰিব** নোৱাৰে ; জাতি-ধৰ্ম কচুপাতৰ পানী নহয়।

জাতি-জনম—(জন্মৰ আঁতি-গুৰি আৰু বংশৰ আদৰ্শ)—খোৱা-বোৱাত আজিকালি কোনোৱে **জাতি-জনমলৈ** লক্ষ্য নকৰা হৈছে।

জাতি-মহত—(জাতিগত নৈষ্ঠিকতা)--য'তে ত'তে খাই **জাতি-মহত** খেদালি।

জান-নাজান—(অনুভৱ কৰিব পাৰিও নোৱাৰিও ; অতি সামান্য)—এইটো বাটি সিটোতকৈ **জান-নাজান** পাতল।

জানন্তা মামা—(বৰ জনা বুলি মিছাকৈ গপ মাৰি ফুৰা মানুহ)—আমাৰ গাঁৱতো **জানন্তা মামা** এজন আছে ; পৃথিৱীৰ কোনো কথাকে তেওঁ নজনা নাই।

জানি শুনি ববাহ পাগল হ—(কোনো কথা নিজে জানিও একোকে নজনা মানুহৰ দৰে আচৰণ কৰ্)—তোমাৰ দৰে পণ্ডিতে কোষ্ঠী চাবলৈ সেই জধা-মূৰ্খটোক মাতি **জানি শুনি ববাহ পাগল হোৱাৰ দৃষ্টান্তহে** দেখুৱাইছা।

জাপ-ডুৱাৰ—(ওলমি থকাকৈ লগোৱা দুৱাৰ)—ঘৰটোত **জাপ-ডুৱাৰ** দিলে কিছু সস্তা হব।

জাপি-টোকোনে ওলাই যা—(সম্পত্তিৰ অংশ বা আন সা-সম্বল নোহোৱাকৈ ঘৰৰপৰা আঁতৰ হ) সি যদি মোৰ লগত নাথাকে ; **জাপি-টোকোনে ওলাই যাওক** ; তাক মই একো নিদিওঁ।

জাপিৰ ঠাই—(এচমকা ঠাই, নিচেই তাৰবীয়া মাটি)—মূঠে এটা **জাপিৰ ঠাই** ; তাতে কেচুপামান পালেং শাক।

জাপি, লাঠি, টনা—ইয়াক নহলে দিনতে কণা—(টনা—দুয়োমূৰে মোনাৰ দৰে সিয়া এবীয়াৰ গামোচা। মানুহৰ পক্ষে অপৰিহাৰ্য সম্বল)—**জাপি, লাঠি, টনা—ইয়াক নহলে দিনতে কণা**। এই দেখি আগৰ কালৰ মানুহে এই তিনিওটি বস্তু নোহোৱাকৈ বাহিৰলৈ নোলাইছিল।

জাপে-দলে—(বিহুকে পায় তাকে)—সি **জাপে-দলে** খাইছে বৰিয়াটো বেছি কৰিছে।

জাপে-মুলে—(জপটিয়াই ; সকলোখিনি একেলগ কৰি)—এটা এটাকৈ চাই সময় কটাব নোৱাৰোঁ ; **জাপে-মুলে** কিমান আনিছা কোৱাঁ।

জাবৰ-জোঁথৰ—(জাবৰ আৰু সেই নিচিনা পেলনীয়া বস্তু)—**জাবৰ-জোঁথৰ** সকলোবোৰ পচন-সাৰৰ খালত পেলাই দিয়াঁ ; উপকাৰত আহিব।

জাবৰি চেপিলে ৰস নোলা—(য'ত যি বস্তু পোৱা নাযায়, তাত সেই বস্তুৰ বাবে চেষ্টা কৰা বৃথা)—মই চাত্ৰ-ছিগা ভিকহু, ক'ৰপৰা ইমান টকা দিম ? **জাবৰি চেপিলে ৰস নোলায়।**

জাৰ-কেঁকোৰা—(জাৰত কেঁকাই কোঁচমোচ খাই থকা মানুহ)—জাৰকালি এতিয়াও পোৱাহি নাই ; এতিয়াই **জাৰ-কেঁকোৰা** হলে পিছলৈ কি কৰিবা ?

জাৰ-গেনেৰা—(জাৰ জাৰ বুলি বহি থকা অকামিলা)—সি বৰ **জাৰ-গেনেৰা** মানুহ ; জাৰত হাত-ভৰি লৰাবও টান পায়।

জাৰ-বানাহ—(নানা বিপদ-আপদ ; কোনো কামৰ বাবে হোৱা কষ্ট বা পৰিশ্ৰম)—বিয়াৰ সকলো **জাৰ-বানাহ** মোৰ ওপৰেদি যাওক ; তোমালোকে সান্দহ-পিঠা খাই আনন্দ কৰা।

জাৰৰ ছাতা—(সামান্য জাৰ ভাব)—**জাৰৰ ছাতা** পৰোঁতেই গৰম চোলা লব লাগে নে ?

জাৰ-শোগোনা—'জাৰ-গেনেৰা' চোৱাঁ।

জাৰি-জোকাৰি—(চালি-জাৰি ; ভালকৈ অনুসন্ধান কৰি ; অলপো নৰখাকৈ শেষ অংশখিনি)—১। কথাটো **জাৰি-জোকাৰি** চোৱাঁ, কিবা সত্য আছে নে নাই। ২। যদি এমুঠি আছে, তাকে **জাৰি-জোকাৰি** দিয়া।

জালত পৰা পহু—(অকলশৰীয়া অৱস্থাত শত্ৰুৰ মাজত থকা মানুহ)—মই ভাবো গলোঁ নে **জালত পৰা পহুটোহে** হলোঁ, প্ৰত্যেকে নানা প্ৰকাৰে মোক আক্ৰমণ কৰিলে।

জালত পৰা বাঘ—(অতিশয় উগ্ৰ আৰু উত্তেজিত)—পুতেকৰ বিৰুদ্ধে শত্ৰুৰ ষড়যন্ত্ৰৰ গম পাই বাপেক **জালত পৰা বাঘ** যেন হ'ল।

জালত লগা শিঙৰা—(ঠেকত পৰি জব্দ হোৱা বিমোৰত পৰা মানুহ)—ফকাৰেক চুকোৱাৰ পিছত তেওঁ এতিয়া **জালত লগা শিঙৰা** যেন হৈছে।

জাল দি—(১। জলা আঞ্জা খাবলৈ দি। ২। সিজা বা তপত কৰ্)—১। পোৱাতী-জনীক এটা **জাল দিবা**; তেহে গাৰ বিষ মৰিব। ২। আঞ্জাখনত আৰু অলপ **জাল দিয়া**; বহুত পানী আছে।

জাল মেলেখা বুঢ়াক জাল দেখুৱা—(নজনা মানুহক ঠগ্)—এইটো মাছতে দহ টকা বুলি কৈ **জাল মেলেখা বুঢ়াক জাল দেখুৱাবলৈ** আহিছা নেকি?

জাল পাত্—(১। মাছ, চৰাই বা জন্তু ধৰিবলৈ জাল তৰি থ। ২। জব্দ কৰিবলৈ ষড়যন্ত্ৰ কৰ্)—১। পানী আহিছে; ধানৰ মাজত **জাল পাতিলে** মাছ পাবা। ২। তোমাক পেলাবলৈ সিহঁতে **জাল পাতি** ফুৰিছে।

জাল পিট্—(পৰশ্ৰীকাতৰ হ)—সেই পৰিয়ালৰ ল'ৰাজনে বৃত্তি পোৱাত এই পৰিয়ালৰ বুঢ়ীজনীয়ে দিনে ৰাতি **জাল পিটিব** লাগিছে।

জাল পেলা—'জাল পাত্' চোৱা।

জাল ফালি হৰিণা যা—(শত্ৰুৰ ষড়যন্ত্ৰ ব্যৰ্থ কৰি বিপদৰপৰা উত্তীৰ্ণ হ)—গাঁৱৰ মানুহে তেওঁক পেলাবলৈ জাল পাতিছিল; পিছে, **জাল ফালি হৰিণা গ'ল**।

জাল মাৰ—'জাল পেলা' চোৱা। (জলা গুণ নষ্ট কৰ)—ঘাড়োখৰৰ **জাল মাৰিবলৈ** এটা দৰৱ লগোৱা।

জাল-মোনা সি—(বৃথা টকা-পইচা পোৱাৰ আশা কৰ্)—সি তোমাৰ টকা দিব, **জাল-মোনা সি** থোৱা।

জালৰ লাউ—(বৰ বেছিকৈ দিগ বা জুলুম সহ্য কৰিব লগা মানুহ)—ল'ৰা-ছোৱালী আকে বুঢ়ীক পুৱাবেপৰা **জালৰ লাউ** কৰি থাকে।

জালি-পানী—(স্বাস্থ্য আৰু শাৰীৰিক গঠন)—ল'ৰাটো বুদ্ধিমান, কিন্তু তেওঁৰ **জালি-পানী** বৰ তেজাল নহয়।

জালিম মেল্—(গাত জালিম জাপি শাস্তি দি)—কোনো কোনো শাহুৱেকে বোৱাৰীয়েকক **জালিম মেলিছিল**।

জালিম যেন হ—(খঙত বৰ উত্তেজিত হ)—তাইক দেখি পিতাক **জালিম যেন হ'ল**; জীয়েকে কান্দি কাটি গুচি আহিল।

জালিৰ মুৰ খা—(জুই বা ৰ'দৰ তাপত বা বৰ পৰিশ্ৰম কৰি অতিশয় কষ্ট পা)—গোটেই দিন ভাত বাঢ়ি তেওঁ **জালিৰ মুৰ খাইছে।**

জালী-কটা—(জলা বা ফুটা কাটি কাটি জালৰ নিচিনা কৰা, এতেকে বৰ ধুনীয়া—অলঙ্কাৰত খাটে)—**জালী-কটা** মাদুলি আজিকালি নাই।

জালী-গাঁত—(মাছৰ একে ঠাইতে জুই যাব পৰাকৈ ওচৰা-ওচৰিকৈ খন্দা কেবাটাও গাঁত)—এইটো কেনে গাঁত খান্দিলা? **জালী-গাঁত** যেন হ'ল; গুৰ পগাবলৈহে এনে গাঁত খন্দা হয়।

জালুক খাই তোল্—(বৰ চোকা প্ৰকৃতিৰ কোনো সন্তান প্ৰসৱ কৰ্)—ল'ৰাটো কিমান চোকাৰ চোকা; মাকে তেওঁক **জালুক খাই তুলিব** পায়।

জালুক-পাণ কাট্—(ঘোৰ শত্ৰুতা আচৰণ কৰ্)—এই দুটা পৰিয়ালৰ পৰস্পৰে **জালুক-পাণ কটাকটি** কৰিছে।

জাহ দি—(১। জুই, পানী আদিত জাঁপ দি আত্মহত্যা কৰ্। ২। খাৰত পানী দি খাৰণি দিয়া। ৩। অপবাদ দি; বদনাম তোল্)—১। গিৰীয়েকৰ অত্যাচাৰত থাকিব নোৱাৰি ঘৈণীয়েকে নদীত **জাহ দিলে।** ২। ছাইখিনি এতিয়া জীপ দি থোৱা; অলপ পিছত **জাহ দিলে** খাৰণি ওলাব। ৩। উদ্দেকাজনক ধন কৰিবলৈ সিহঁতে মিছাকৈ নি চোৰ বুলি **জাহ দিছে।**

জাহ নি—(জীৰ্ণ কৰ্ বা ক্ষয় কৰ্)—এই দৰবে তেওঁৰ পেটত থকা খাদ্য **জাহ নিব।**

জাহ যা—(১। তললৈ যা; বহি যা। ২। নাও আদি পানীত ডুব্)—১। তাৰ পেটটো এতিয়াহে **জাহ গৈছে।** তাৰ পেটত কথা **জাহ নাযায়।** ২। ব্ৰহ্মপুত্ৰত আজি নাও **জাহ গৈ** বহুত মানুহ মৰিল।

জিঁজিৰি মুৰ খা—(মূৰত আঘাত লাগি বা আঘাত লগা যেন হৈ কাণ তাল মাৰি ধৰ্; স্তব্ধ হ)—নেহৰুৰ বিয়োগ বাতৰিত সকলোৱে **জিঁজিৰি মুৰ খালে।**

জিকা জৰী—(বৰ কট্‌কিনা)—সি যেনেহে **জিকা-জৰী,** সি জানো টকা দিব?

জিকাই-বুৰাই—(তিতা গা আৰু তিতা কাপোৰেৰে)—মাক-বাপেকৰ মৃত্যুত পুত্ৰেকে **জিকাই-বুৰাই** থাকি ব্ৰত কৰিব লাগে।

জিকাৰ খা—(অকস্মাৎ দুখ, ভয় বা জাৰত গা কঁপি উঠ্)—সাপটো বিছনাৰ তলত দেখি মোৰ গা **জিকাৰ খাই উঠিল।**

জিকাৰ মাৰ্—'জিকাৰ খা' চোৱা।

জিত কৰ্—(শান্ত কৰ্)—কেঁচুৱাটোৱে বৰকৈ কান্দিছে; পিয়াহ খুৱাই তাক **জিত কৰা**।

জিভা উলিয়া—(বা মেল্)—(ডাঙৰ বিপদত পৰি আতুৰ হ)—এতিয়াহে ভমৃতমাইছ; হেঙু ধৰিব লাগিলে **জিভা উলিয়াবি**।

জিভা কোঁচা—(খোৱাৰ লোভ কমা)—**জিভা কোঁচাব** নোৱৰা যদি, ঔষধ খোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই।

জিভা-কটা—(খোৱা বস্তু দেখিলেই চাকি চাব খোজা; লুভীয়া)—মোৰ ল'ৰাটো বৰ **জিভা কটা**; দুখনমান পিঠা তালৈ নিও।

জিভা কাটি পেলা—(কথা লৰা)—জানো বুলি কৈ এতিয়া **জিভা কাটি পেলাব** নোৱাৰোঁ।

জিভা ঘূৰা—(এবাৰ এক ধৰণে কৈ পিছত সলাই ক)—মই যি কৈছোঁ, তাকে কম; **জিভা ঘূৰোৱা** অভ্যাস মোৰ নাই।

জিভাত কঁকিলাৰ দাঁড় মাৰ্—(লুভীয়া; জিভা জথম কৰি বস্তু খোৱাবপৰা বিৰত ৰখ)—মাহী-মাকে কলে,—এই পিঠা খালে তোৰ **জিভাত কঁকিলাৰ দাঁড় মাৰিম**।

জিভাৰ পানী পেলা—(খাবলৈ বৰ আগ্ৰহ কৰি থাক্)—তোমাৰ বিয়াৰ বাতৰি পাই আমি **জিভাৰ পানী পেলাই** আছোঁ।

জিভাৰ হাড় নহ—(কথা সলাই কৈ মিছা কাৰণ দেখুৱা)—সি'দিনা টকা দিম বুলি কৈ আজি সি দিব নোৱাৰে বুলি কলে; মানুহৰ যে **জিভাত হাড় নাই**।

জিভা লৰা—(১। প্ৰকাশ কৰ্। ২। কথা সলাই ক)—১। কথাটো কলোঁ হয়, কাৰো ওচৰত **জিভা নলৰাবা**। ২। আগেয়ে কথাটো সঁচা বুলি কৈ এতিয়া **জিভা লৰালা** কিয়?

জিভা লাৰ্—'জিভা লৰা'ৰ প্ৰথম অৰ্থ চোৱা।

জিৰণীয়া মৌ—(জিৰাবলৈ এঠাইত দুই-এদিনলৈ পৰা মৌ-মাখি; তাৰপৰা, অস্থায়ীভাৱে থকা কোনো মানুহ)—'আই নাকান্দিবা, ভাই নাকান্দিবা, আমি **জিৰণীয়া মৌ**'।

জীউ টোপোলাত বান্ধ—(বৰ ভয় পাই সন্ত্ৰস্ত হৈ থাক্)—সৈন্ত আহিব বুলি শুনি গাঁৱৰ মানুহে **জীউ টোপোলাত বান্ধিছে।**

জীউ-খাবা—(কষ্টাৰপৰা ওলোৱা বংশ)—বুঢ়াৰ **জীউ-খাবাৰ** কালেমি কোনো নাই।

জীউৰ থানি নহ—(অলপ পৰো সুস্থিৰে থাকিবলৈ সক্ষম নহ)—এই ল'ৰাটো যে মোৰ কি হ'ল! পুৱাৰপৰা গধূলিলৈ ইয়াৰ **জীউৰ থানি নাই।**

জীউৰ বুঢ়া—(জ্ঞানীৰ দৰে কথা কোৱা সৰু ল'ৰা-ছোৱালী)—ল'ৰাটি **জীউৰ বুঢ়া**; কি সুন্দৰ কথা কৈছে শুনাচোন।

জীউ-লাউ—(বৰ মৰমৰ পাত্ৰ কোনো মানুহ)—সেই ল'ৰাটিয়েই বুঢ়ীৰ **জীউ-লাউ।**

জীণ যা—(১। হজম হ। ২। প্ৰকাশ নোহোৱাকৈ থাক্। ৩। মিলিজুলি থাক্)—১। পেটৰ খাদ্য **জীণ গলেহে** তেওঁ ভাল পাব। ২। তাৰ আগত একোকে নকবা; তাৰ পেটত কথা **জীণ নাযায়।** ৩। সি সমাজত **জীণ যাব** নোৱাৰে।

জীপ আহ্—(মাটি আদিত ৰস চাপ্)—আজিৰ বৰষুণত্বহে মাটিত অলপ **জীপ আহিছে।**

জীপ দি—(পানীৰে তিয়াই থ)—ছাইথিনি এতিয়া **জীপ দি** থোৱা; অলপ পিছত পাৰ সৰাবা।

জীপ ধৰ্—(ৰস পাই গছ আদি জীপাল হ)—বৰষুণ পাই পুলিবোৰে **জীপ ধৰিছে।**

জী মৰা জোঁৱাই—(মৰম-চেনেহৰপৰা বঞ্চিত হোৱা মানুহ)—আমি এতিয়া **জী মৰা জোঁৱাই**, আমাক কোনে সুধিব?

জীয়ন্তে মৰা—(জীয়াই থাকোঁতেই মৃতপ্ৰায় হোৱা)—নেংকৰ বৃত্ত্যুত ভাৰতবাসীয়ে **জীয়ন্তে মৰা** যেন পালে।

জীয়াই জীয়াই ছাল কাঢ়্—(উগ্ৰ শাস্তি দি; অমানুষিক অত্যাচাৰ কৰ)—খাজনা সময়মতে শোধাব নোৱাৰিলে সেই জমিদাৰটোৱে দুখীয়া ৰায়তৰ **জীয়াই জীয়াই ছাল কাঢ়িছিল।**

জীয়া খোৱা—(কেঁচাই খোৱা প্ৰকৃতিৰ; বৰ উগ্ৰ স্বভাৱৰ)—সেই **জীয়া-খোৱা** মানুহটোৰ কথা কোনে নাজানে? তালৈ কোনে ছোৱালী দিব?

জীয়া-জুই—(দেখিলে বৰ দুখ লগা বিপদগ্ৰস্ত বা দুৰ্ভগীয়া আত্মীয় লোক)—বিধৱা জীয়েকজনী বাপেকৰ পক্ষে **জীয়া-জুই** এবুৰাহে হৈছে।

জীয়াততে বাঁৰী হ—(কোনো বস্তু আদি থকা'তে, ত্ৰুটি বা দোষ আদিৰ বাবে—নথকাৰ দৰে অসাৰ্থক হ)—বাকচটো কিয় কিনিলা? কাঠবোৰ ফটা-ছিঙা **জীয়াততে বাঁৰী হৈ** আছে।

জীয়াততে শিয়াল-কুকুৰে খা—(জীয়াই থাকোঁতেই মৰাৰ দৰে নিঃসম্বল বা নিৰাশ্ৰয় হ)—তোৰ মুখটো নহ'লে তোক **জীয়াততে শিয়াল-কুকুৰে** খা'লেহেঁতেন।

জীয়াত যম—(প্ৰাণ নাশ কৰিব পৰা কোনো উগ্ৰ প্ৰকৃতিৰ প্ৰাণী)—ম'হৰ কাষলৈ মই কেতিয়াও নাযাওঁ; **জীয়াত যমত** কি বিশ্বাস?

জীয়া-বাঁৰী—(স্বামী বৰ্তমান, কিন্তু কোনো কাৰণে স্বামীসুখৰপৰা বঞ্চিত তিৰোতা)—গিৰীয়েকৰ অত্যাচাৰত থাকিব নোৱাৰি ছোৱালীজনীয়ে **জীয়া-বাঁৰী** হৈ দিন কটাইছে।

জীয়া-ভূত—(১। ভূতৰ দৰে উপদ্ৰৱ কৰি ফুৰা উগ্ৰ লোক। ২। বৰ খঙুৱা মানুহ)—১। সেই **জীয়া-ভূতটোৰ** উপদ্ৰৱত গাঁৱৰ মানুহ শান্তিৰে থাকিব নোৱৰা হৈছে। ২। সি বোলে **জীয়া-ভূত**, ভাত আগ্ৰা সোপাকে খাব খোজে।

জীয়া-যম—(মাৰাত্মক শত্ৰু)—সি আমাৰ পক্ষে **জীয়া-যম**; আমি কাহানিও তাৰ লগত অহা-যোৱা বা মিত্ৰতা নকৰোঁ।

জীয়া-ৰুগীয়া—(সদায় গাত ৰোগ থকা)—ডেকাজন **জীয়া-ৰুগীয়া**, সদায় কিবা নহয় কিবা এটা অসুখ আছেই।

জীৱনত কাম নহ—(জীৱন অসাৰ্থক হ)—ধনীৰ এনে টান কথা শুনি থকাত **জীৱনত কাম নাই।**

জীৱে উজান ভাটি কৰ—(বৰ বিপদত পৰি জীৱ যাওঁ যাওঁ হ)—ভাণ্ডৰ-ঘৰত জুই লগা দেখি খোঁৱাৰ **জীৱে উজান ভাটি কৰিবলৈ** ধৰিলে।

জুই উঠ—(বৰ শোক বা খঙত উত্তেজিত হ)—১। পুতেকৰ চোলাটো দেখি মাকৰ **জুই উঠিল**; হাও-যাৱে কান্দিবলৈ ধৰিলে। ২। তাৰ কাম দেখি মোৰ **জুই উঠিল**; তৎক্ষণাৎ খেদি দিলোঁ।

জুই-উঠা—(বৰ পুৰঠ বা শুকান)—এই **জুই-উঠা** বাঁহৰ বাও কৰিলে ধোঁ খুৱাবা কেনেকৈ?

ভুইক কাপোৰেৰে ঢাকিব নোৱাৰ—(মহৎ গুণ যেনে তেনে প্ৰকাশ হবই)—**ভুইক কাপোৰেৰে ঢাকি ৰাখিব নোৱাৰি**; তেওঁৰ সদ্‌গুণৰ প্ৰশংসা এদিন হবই।

ভুই খালেহে এঙাৰলৈ ভয়—(পাপ কাম কৰিলেহে কু-ফললৈ ভয় কৰিব লাগে)—যদি চুৰ কৰা নাই, শপত খাবলৈ কিহৰ ভয়? **ভুই খালেহে এঙাৰলৈ ভয়** কৰিব ল'গে।

ভুই-ছাই—(১। ভুই আৰু ভুই থকা আন বস্তু। ২। অতিশয়, অতিৰিক্ত)—১। এই দিনত মাটিয়েদি ভুই বুলে; **ভুই-ছাই** অতি সাৱধানে চাবা। ২। এই **ভুই-ছাই** টেঙা মই নাখাওঁ।

ভুই-জলা—(১। ভুই হব। হাই-কাজিয়া বা অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰ)—১। এই জাৰত চোতালত **ভুই** এবুৰা **নজলালে** কোনে এনেকৈ বহি থাকিব? ২। বুঢ়ী য'তে থাকে, ত'তে **ভুই জলায়।**

ভুই জাল্‌ পানী ঢাল্‌—(হাই-কাজিয়াৰে সদায় অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰি থাক্‌)—পিতাকে ল'ৰা-ছোৱালীহঁতৰ মাজত সদায় **ভুই জালি পানী ঢালি** থাকে।

ভুই-জাল বা—(দন্দ-খৰিয়াল বা হাই-উকমি কৰি থাক্‌)—দিনে-ৰাতিয়ে **ভুই-জাল বাই** থাকিলে কোনে তোমাক ভাল পাব?

ভুইত খেৰকুটাও নিদি—(সমূলি দেখিব নোৱাৰ)—জোঁৱায়েকে শাহুয়েকৰ নামত **ভুইত খেৰকুটাও নিদিয়ে।**

ভুইত জঁাপ দি—(নিশ্চিত ডাঙৰ বিপদৰ সন্মুখীন হ)—যি মানুহে এশ টকাও আৰ্জিব নোৱাৰে, তেওঁ হেজাৰ টকা খৰচ কৰিবলৈ ওলোৱাটো **ভুইত জঁাপ দিয়াৰ** বাহিৰে আন একো নহয়।

ভুইত ধৰি কিবা কাঢ়—(এনে কৰি বৰ ডাঙৰ শপত খা)—তই যদি চুৰ কৰা নাই, **ভুইত ধৰি কিবা কাঢ়।**

ভুই-পানী বৰ্জিত (বা আলগ) কৰ—(সম্পূৰ্ণভাৱে সমাজৰপৰা এঘৰীয়া কৰ)—গাঁৱৰপৰা তেওঁক **ভুই-পানী বৰ্জিত কৰা** হৈছে।

ভুই-পানীয়ে খা—(বৰ ওপৰতে থাকোঁতে ভাত খা)—এনে **ভুই-পানীয়ে ভাত খালে** আগ্ৰাৰ কি সোৱাদ পাবা?

জুই মাৰ্—(পোৱা যাৰ পোৰণি গুচা)—ঘাড়োখৰৰ **জুই মাৰিবলৈ** এই মলমটো লগাবা।

জুইৰ কাষৰ ঘিঁউ—(ওচৰ সম্পৰ্কৰ পৰা পৰস্পৰৰ উত্তেজিত হবা পৰা কোনো বস্তু, মানুহ আদি)—সহ-শিক্ষা ভাল বুলিলেও ডেকা-গাভৰু পৰস্পৰে **জুইৰ কাষৰ ঘিঁউ**; সেই দেখি সদায় চোকা নজৰ ৰাখিব লাগে।

জুইৰ গুৰি তপত ভাত বিচাৰ্—(কেবাটাও সুবিধা একেলগে পাবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰ্)—তোমাক ধুনীয়া আৰু শিক্ষিতা ছোৱালীও লাগে; শহুৰেৰাও ধনী হব লাগে; এনেকৈ **জুইৰ গুৰি তপত ভাত বিচাৰিলে** ক'ত পাবা?

জুইৰ দৰে দৰ—(কিনো বুলি কাৰলৈ যাব নোৱৰা দৰ)—আমাৰ ইয়াতো আজিকালি মাছৰ **জুইৰ দৰে দৰ**।

জুইৰ ভয়ত উধান পলা—(কষ্ট বা পৰিশ্ৰমলৈ ভয় ক'ৰ কৰ্ত্তব্যৰ পৰা বিৰত হ)—পঢ়াশুনাত টান পাইছা; বেছি মনোযোগেৰে পঢ়া; **জুইৰ ভয়ত উধান পলায়** জানো?

জুইৰ মাজত উধানৰ বাস—(কৰ্ত্তব্যৰ কঠোৰ কষ্টৰ মাজেদি মানুহ উত্তীৰ্ণ হব লাগে)—কৰ্ত্তব্যৰ পৰা পলাই থাকি মানুহ বোলাবা কেনেকৈ? কৰ্ত্তব্যৰ মাজেদিহে মনুষ্যত্বৰ বিকাশ হয়; **জুইৰ মাজতহে উধানৰ বাস**।

জুই-লগা–(১। দুৰ্ভগীয়া। ২। অতিপাত খৰচ কৰি ধন-সম্পত্তি উৰোৱা। ৩। একো পাবলৈ নাইকিয়া)—১। মোৰ **জুই-লগা** কপাল; ক'তো একো মিলি নাহে। ২। মোৰ **জুই-লগা** হাত; পৈত্ৰিক সা-সম্পত্তি মোৰ হাতত পানী-ভাত উঠিল। ৩। এইখন **জুই-লগা** ঠাই: মাছ-পুঠি এটাও পাবলৈ নাই।

জুইশালত গঢ়িলেহে কামাৰশালত গঢ়িব পাৰ্—(সকলো ডাঙৰ কামকে সৰুকৈ আৰম্ভ কৰিলেহে কৰিব পাৰি)—**জুইশালত গঢ়িলেহে কমাৰ-শালত গঢ়িব পাৰি**; গাঁৱলীয়া সভা-সমিতিয়ে কথা কবলৈ শিকিলেহে ডাঙৰ সভাত বক্তৃতা দিব পাৰিবা।

জুতি চা—(সোৱাদ ল; ভাল বেয়াৰ প্ৰমাণ চা)—আগ্ৰাধন কেনে হৈছে, **জুতি চাওঁ**; অলপমান দিয়া। নাওঁলখন কাটিহে উলিয়ালোঁ, এতিয়ালৈ বাই **জুতি চাব** পৰা নাই।

জুতি-বুদ্ধি জান্—(কোনো কামৰ সুচল আৰু কৌশল জান্)—সকলো কামকে নিয়াৰিকৈ কৰিবলৈ **জুতি-বুদ্ধি জানিব** লাগে।

জুতি ল—'জুতি চা' চোৱাঁ।

জুতি লাগ্—(তৃপ্তিকৰ হ)—কেঁচা জলকীয়া হলেহে খোৱাত **জুতি লাগিব।**

জুনা গা—(বৈ বৈ বহুত পৰলৈ কান্দি বা তেনে কৰি থাক্)—পুৰাই মাকে এটা চাপৰ মাৰিলে; ছোৱালীজনীয়ে তাৰে **জুনা গাই** আছে গধূলিলৈ।

জুপুকা মাৰ্ (বা লাগ্)—(১। নিচেই চাপৰ হ। ২। ভুললৈ মুখ কৰি মনে মনে বহি থাক্)—১। তুমি নো এইটো কি **জুপুকা মৰা** হৈ সাজিলা? বা-বতাহ সোমাব জানো? ২। তেওঁ **জুপুকা মাৰি** বহি থাকিল; ভাল বেয়া কোনো কথাৰ বাৰ্-বাৰ্ নকৰিলে।

জুম খা (বা পাত্ বা বান্ধ্)—(একে ঠাইত জাক পাতি গোট খা)—সেই ঠাইত ইমান মানুহে **জুম খাই** কি চাইছে?

জুম-খেতি—(পৰ্বতৰ কাঠনি মাটি জুৰি কৰা বাম খেতি)—**জুম-খেতিৰ** ফলত অসমৰ পৰ্বতবোৰত কাঠ-কুঠ নোহোৱা হৈ গৈছে, বৰষুণো কমি আহিছে।

জুম ল—(পকিবলৈ লৰচৰ নকৰাকৈ বৈ থাক্—মুগা পলুত খাটে)—মুগা-পলুবোৰে **জুম লৈছে;** পকিবৰ সময় হৈ আহিছে।

জুমা-জুম—(বহুত জাক)—মানুহবিলাকে **জুমা-জুম** হৈ আজি ক'লৈ যায়?

জুমা-জুমি—(জাক পাতি ঘনে ঘনে জুমি চোৱা কাৰ্য)—ইয়াত **জুমা-জুমি** কৰি কি চাইছা? এতিয়া সকলো ঘৰাঘৰি যোৱাঁ।

জুমি-জামি—(ওচৰলৈ গৈ ভালকৈ মূৰ দোঁৱাই চাই)—বুঢ়ীয়ে ল'ৰাটিৰ কাষলৈ গৈ তাক **জুমি-জামি** চাইহে পতিয়ালে যে সি তেওঁৰ নাতিয়েক হয়।

জুমুধি পোৰ—(মৃতকৰ শ স্বৰূপে খেৰৰ আঁটি পোৰ্)—এই অন্ত্যেষ্টি ক্ৰিয়া **জুমুধি পুৰি** কৰিব লাগিব।

জুমুৰি দি—(জুম বন্ধাৰ দৰে হ)—আমজোপা **জুমুৰি দি** পকিছে।

জুমুৰি দি ধৰ্—(চাৰিও কালৰপৰা জাক পাতি আগুৰি ধৰ)—বিপদে মোক **জুমুৰি দি ধৰিছে**; কি কৰোঁ, নিৰুপায় হৈছোঁ।

জুৰ পৰ্—(১। বৰ্দৰ তাপৰ শাম কাটু। ২। হাই-উৰুমি গুচি শান্ত হ)—১। এই ৰ'দত কেনেকৈ যাবা? **জুৰ পৰিলে** পিছত যাবা। ২। ইমান হাই-উৰুমিৰ মাজত কেনেকৈ থাকিবা? ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ গ'ল; এতিয়াহে ঘৰটোত অলপ **জুৰ পৰিছে।**

জুৰ ল—(ৰ'দৰপৰা আঁতৰি জিৰা)—ইয়াত কি কৰিছা ? বাঁহৰ ছাঁত অলপ **জুৰ লৈছোঁ**।

জুৰি ক—(নিজে সাজি কোনো কথা ক)—এইবোৰ **জুৰি কোৱা** কথা ; তাই কেতিয়াও টকা নিয়া নাই ।

জুকলি-জুপুৰি—(বৰকৈ তিতা)—বৰষুণত ল'ৰাবোৰ **জুকলি-জুপুৰি** হ'ল, হাজিৰা কৰিয়েই যাবলৈ দিবা ।

জুৰে-শাঁতে—(চেঁচা হলে, লাহে-ধীৰে)—খোৱা-বোৱা **জুৰে-শাঁতে** কৰিলেহে খাই ভাল লাগে ।

জুলুকা লাগ্—(নমতা নাবোল'কৈ বহি থাক্)— ল'ৰাটো **জুলুকা লাগি** বহি আছে, টোপ'ন আহিব ; শুৱাই থোৱাগৈ ।

জুলুম-বাজ—(আমনি কৰাত বা দিগ দিয়াত পটু)—এই ল'ৰাটো বৰ **জুলুম বাজ** হ'ল ; পঢ়াশুনাও নকৰে, আন এবোকে নকৰে ।

জুৱা-চোৰ—(মহা ঠগ , প্ৰৱঞ্চক)—সি এটা **জুৱা-চোৰ** , তাৰ কথাত বিশ্বাস নকৰিবা ।

জেউৰ ধৰ্—(কোনো বিষয়ে ঠেহ পাতি কান্দ্)—চুঙা-পিঠাৰ বাবে ল'ৰাটোৱে **জেউৰ ধৰিছে**, নিদিয়া মানে শান্ত নহয় ।

জেউৰা খুৱা—(গৰ্ভৱতী তিৰোতাক পঞ্চামৃত খুৱা)—ছোৱালীজনীক **জেউৰা খুৱাবলৈ** দিন-বাৰ চোৱা ।

জেঙা-জঁট ভাঙ—(সকহৰা মনোমালিন্য দূৰ কৰ)—বিয়াৰ আগতে গাঁৱৰ লগত সকলো **জেঙা-জঁট ভাঙি** লোৱা উচিত ।

জেঠৰ বাৰ-খৰ—(জেঠ মাহত হোৱা, বৰ চোকা কেবাদিনীয়া ৰ'দ)—এইবাৰ কাতি মাহতো **জেঠৰ বাৰ-খৰ** হোৱা যেন লাগিছে ।

জেঠমহীয়া পকা আম যেই সেই জোপাই সোৱাদ হ—(একো একো সময়ত প্ৰত্যেকৰে কিবা এটা আকৰ্ষণীয় গুণ হ)—**জেঠমহীয়া পকা আম যেই সেই জোপাই সোৱাদ** হয় ; প্ৰত্যেক ছোৱালীৰো তেনে একোটা সময় থাকে ।

জেঠী-নেগুৰীয়া—(ক্ষীণ স্বাস্থ্যৰ)—সেই **জেঠী-নেগুৰীয়া** ল'ৰাটোৱে পৰাখিভাপ চোৱা ; সি বগ্লাকো দেৱ নোবোলা হ'ল ।

জেঠীয়ে টিক্‌টিকা—(সঁচা কোৱা বুলি প্ৰমাণ পা)—**জেঠীয়ে টিক্‌টি-কাইছে** ; সি কল খোৱা মই দেখিছোঁ।

জেঠুৱা মোৰ ভাঙ্‌—(জেঠত ওপজা ল'ৰাক বছৰি সেই মাহৰ পহিলা তাৰিখে লোকাচাৰ অনুসৰি সম্বৰ্ধনা কৰ্)—তোমাৰ ল'ৰাটো জেঠত উপজিল ; তুমি এতিয়া বছৰি তেওঁৰ **জেঠুৱা মোৰ ভাঙিব** লাগিব।

জেৰবাৰ হ—(হাৰাশাস্তি হ)—মোকৰ্দমাত তেওঁ **জেৰবাৰ হ'ল** ; মা-সম্পত্তি সকলো গ'ল।

জেৰেঙালৈ নি—(গুৰুতৰ শাস্তি দি ; প্ৰাণদণ্ড দি)—আহোম ৰজাৰ দিনত সামান্য অপৰাধতে দোষীক **জেৰেঙালৈ নিয়া** হৈছিল ?

জেলুকীয়া লাগ্—(চেঁচুক বা জেকা ঠাইত হোৱা বাবে মৰি যা)—বেঙেনাজোপা **জেলেকুৱা লাগিছে** ; পানীখিনি কাটি উলিয়াই দিয়া।

জেলেং দি—(চাবিৰে যতন সাজি সোঁতৰ পানীত মাছ ধৰ্)—নদীত আজি **জেলেং দি** বহুত মাছ মাৰিছে।

জোং বঢ়াই দি—(আনক জুলুম কৰিবলৈ দুৰ্বপৰা প্ৰৰোচিত কৰ্)—কৃপণক জুলুম কৰিবলৈ ডেকাইতক তেওঁ **জোং বঢ়াই দি** চাই আছিল।

জোঙৰ মুৰত খঁৰ মাৰ্—(নিশ্চিত বিপদৰ সন্মুখীন হ)—ইমান টকা ধাৰ কৰি তোমাক পঢ়ুৱাটো মোৰ পক্ষে **জোঙৰ মুৰত খঁৰ মৰাহে** হৈছে, এই কথা নাপাহৰিবা।

জোঁট (বা জট) খা (বা বান্ধ্ বা লাগ্)—(আউল লাগ্ ; পাক খা ; মেৰাই ধৰ)—১। ৰছীটো উলিয়াব নোৱাৰি ; আগলিটো **জোঁট খাইছে**।

জোঁট (বা জট) ভাঙ্—(আউল গুচা ; বিশৃঙ্খলা দূৰ কৰ্)—১। সূতা লগুছে **জোঁট ভাঙিব** নোৱাৰি ছিঙি পেলাব লাগে নেকি ? ২। গৃহস্থালিৰ **জোঁট** নিজে নিজে **নাভাঙিলে** আনি আন মানুহে কেনেকৈ ভাঙিব ?

জোঁট-পোট—(১। আউল হোৱা অৱস্থা। ২। কামৰ টনাটনি বা হেঁচা)—১। বিয়াৰ পিছত গৃহস্থালিৰ বস্তু-বাহানিৰ **জোঁট-পোট** ভাঙিবই পৰা নাই। ২। মই **জোঁট-পোটত** ব্যস্ত হৈ আছিলোঁ, সেইদেখিহে আহোঁতে পলম হ'ল।

জোঁটা-পুটি (বা পোটা)—(দুজন বা বেছিৰ মাজত টনাটনি বা হেঁচকে

মৰামৰি লগা কাৰ্য)—দুয়ো মোৰ লগত কথা পাতি আছিল ; হঠাৎ দুয়োৰে **জোঁটা-পোঁটা** লাগিল ; মইহে মৰামৰিটো একৰাই দিলোঁ।

জোঁটা-শলীয়া—(কোনো কাৰ্য কৰিবলৈ জোঁটা-শালী বা লগ বন্ধা)—কামটো কৰিলে মযে অকলে কৰিম ; **জোঁটা-শলীয়াকৈ** কাৰো লগত নকৰোঁ।

জোঁৰ কাট্ (বা বা)—(বাতি পানীত ওপৰত জোঁৰ ধৰি তাৰ পোহৰত মাছ মাৰ্)—আজি **জোঁৰ কাটি** তেওঁ কেবাটাও ডাঙৰ মাছ পাইছে।

জোঁৰ পুৰি হাতত লাগ্—(কোনো সঙ্কট নিচেই ওচৰ চাপি আহ্)—ধানৰ দিহা কৰা ; **জোঁৰ পুৰি হাতত লাগোঁ** লাগোঁ হৈছে, দুদিনমানৰহে চাউল আছে।

জোঁৰৰ আগত শলাৰ পোহৰ—(কোনো এবিধ ডাঙৰ তুলনাত তেনেই নিকৃষ্ট)—আগৰ জনা প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ তুলনাত বৰ্তমান প্ৰধান মন্ত্ৰী **জোঁৰৰ আগত শলাৰ পোহৰ** বুলিহে কব পাৰি।

জোঁৱাইক দিলেও দিয়া যমক দিলেও দিয়া—(যদি যোৱা আৰু বিয়া দি উলিয়াই দিয়াও একে বুলি কোৱা হৈছে)—জোঁৱায়ে যদি ছোৱালীজনীক আতিবলৈ নিদিয়ে, দুখ কৰি কি কৰিবা ? ছোৱালী **জোঁৱাইক দিলেও দিছোঁ, যমক দিলেও দিছোঁ,** এই ভাবি সান্ত্বনা লোৱা।

জোকৰ মুখত চুণ দি—(চোকা কথাৰে নিমাত কৰ্)—সি টপ্‌টপাই আছিল ; মই এবাৰ কথাৰে **জোকৰ মুখত চুণ দিলোঁ।**

জোকাৰ দি—(উকলী দি)—মণ্ডল পাতোঁ ; অলপ জোকাৰ দিয়ক।

জোকে তেজটোপা নিপি—(সাংসাৰিক দুখকষ্ট নাপা)—এতিয়াও **জোকে তেজটোপা পিয়া নাই ;** এনে ডেকা বয়সতে কামলৈ হেলা কিয় ?

জোকে ধৰা দি—(নেৰা-নেপেৰাকৈ লাগি থাক্)—দামুদিটোৱে **জোকে ধৰা দিছে ;** গাখীৰটোপা খালেই।

জোকোবা মাৰ্—(কেটেৰা মাৰি উঠ্)—ফুল আছে নে বুলি সোধোঁতে জিয়োভাজনীৰে **জোকোবা মাৰি উঠিল ;** মই উভতি আহিলোঁ।

জোখ-পোত (বা **জোখ-মাফ**)—(কোনো বস্তু বা ঘৰ আদি সজা কাৰ্যত আগধৰি হিচাপ কৰি লোৱা মাপ আদি)—**জোখ-পোত** নোহোৱাকৈ বাঁহবোৰ বাকাটিবা ; মই মিস্ত্ৰীইতক মাতি আনোগৈ।

জোটোৰ-পোটোৰ—'জোঁটা-পোটা' চোৱা।

জোন দি (বা লগা)—(পুৰণি কোৰৰ মুখত অৰ্ধচন্দ্ৰৰ আকৃতিৰ জো লগাই দি)—কমাৰৰ হতুৱাই কোৰখনত **জোন দি** লব লাগিল; এটা বুটা কোৰেৰে কাম নহয়।

জোন মৰ্ (বা মাৰ যা)—(আঁউসী হ)—**জোন মৰিবলৈ** আৰু কেইদিন আছে ?

জোনাকত হেৰুৱাই আন্ধাৰত বিচাৰ্—(সুচল বা সুযোগ থাকোঁতে তাক অৱহেলা কৰি পিছত সুচল বিচাৰি হাবাথুৰি খা—) ডেকা কালত যোগ্যতা আৰ্জিবলৈ হেলা কৰিলা; এতিয়া দুখ কৰিলে কি হব? **জোনাকত হেৰুৱাই আন্ধাৰত** কোনো বস্তু **বিচাৰি** কি লাভ ?

জোনাকী পৰুৱাৰ গা পোহৰ হ—(সামান্য মানুহে অলপীয়া সৌভাগ্যতে মতলীয়া হ)—ডাল-দৰিদ্ৰ এটা লটাৰীত টকা পালে; তাতেই **জোনাকী পৰুৱাৰ গা পোহৰ হ'ল।**

জোপা-জোপে—(কেৱা ঠাইতো আৰু সৰহীয়াকৈ—চোপ লৈ থকা মানুহত খাটে)—মানুহবোৰে **জোপা-জোপে** বাটৰ কাষে কাষে কিয় এনেকৈ আছে ?

জোপাল—(খাপ লৈ থাক্)—বাঘটোৱে গছৰ তলৰ হাবিত **জোপা লৈ** আছিল।

জোবোবা মাৰ—(পানীত গা বুৰাই লৰালৰিকৈ গা ধো)—বৰ জাৰ; **জোবোবা মাৰি** আহাগৈ।

জোৰণ পিন্ধা—(ছোৱালীক আ-অলঙ্কাৰ পিন্ধাই বিয়া কৰাবলৈ ঠিক কৰ্)—ছোৱালী ঠিক হ'ল; এতিয়া **জোৰণ পিন্ধাবা** কেতিয়া ?

জোৰা আহ—(ল'ৰা আৰু ছোৱালীৰ কোষ্ঠীৰ ৰাশিচক্ৰ আদিৰ মিল হ)—এই দুখন কোষ্ঠী চাওকচোন, **জোৰাটো আহে** নে নাহে ?

জোৰাই জোখাই—(যেনে হব লাগে ঠিক তেনেকৈ; উচিত বা উপযুক্তমতে)—কইনাৰ সাজ-পাৰ সকলোখিনি **জোৰাই-জোখাই** মিলিছে।

জোৰা কৰ্—(দিহা বা যোগাৰ কৰ্; আয়োজন কৰ্)—দুপৰীয়া হৈ আহিল; আহ্না-পাচলিৰ বা কি **জোৰা কৰিলা** ?

জোৰা খুৱা—(১। সংলগ্ন কৰ্। ২। মিল বা সঙ্গত কৰ্)—কাঠবোৰ

জোৰা খুৰালা হয়, মিল হোৱা নাই। ২। এই শব্দবোৰ **জোৰা খুৰাই** এটা বাক্য ৰচনা কৰা।

জোৰা দি—(১। সংলগ্ন কৰি মিল কৰ্। ২। অতিৰঞ্জিত কৰ্)—১। কাঠ দুডোখৰ ভালকৈ **জোৰা দিবা।** ২। তেওঁৰ জন্নানবন্দীত বহুত কথা **জোৰা দিয়া** হৈছে।

জোৰা মৰ্—(১। মিল হ, সঙ্গত হ। ২। আঁট্, যথেষ্ট হ)—১। আঙঠিৰ **জোৰাটো** ভ.লকৈ **মৰিল।** ২। ভোজত এইখিনি বস্তুৰে **জোৰা মৰিব** নে?

জোৰা মাৰ্—(যথেষ্ট হোৱাকৈ মিলা বা যোগাৰ কৰ্)—সাত ঠাইত সাত **জোৰা মাৰি** খুওৱা যেন পাইছে, আভিৰপৰা এবোকে নবাবোঁ।

জোৰা লগা—(জোৰা খুৰাই সম্পূৰ্ণ এক কৰ্)—যলা বাঁহ **জোৰা লগাবা** কেনেকৈ?

জোৰা লৰ—(জোৰা ঢিলা হ)—মোৰ আঁঠুৰ **জোৰাটো লৰিছে,** খোজ কাঢ়িব নোৱাৰোঁ।

জোৰা লাগ্—(মিল হ, কেবাডোখৰ গুচি এডোখৰ হ)—এই দৰৱটো বান্ধি লগালে তোমাৰ ভগা হাড় **জোৰা লাগিব।**

জোল ওলা—(বৰ কষ্ট পা)—চোবাং কাঠ কাটিবলৈ গৈ সিহঁতৰ **জোল ওলাইছে;** জনমলৈ শিক্ষা পালে।

জোল কৰ্—(১। জুলীয়া আপ্লাডবাঙ্ক। ২। মৰিবাহ হাড়-মূৰ গুড়্; খুন্দি-ভাঙি নষ্ট কৰ্)—১। মাংস গোটেইখিনি **জোল নকৰিবা,** বাছি বাছি অলপ ভাজিবাও। ২। গৰুটো মৰিয়াই দেখোন **জোল কৰিলি?** সি আৰু জীব নে?

জোলোঙা কোবা—(বেঙ্গালি কৰি ঘূৰি ফুৰ)—**জোলোঙা কোবাই** দুটা টকা পাইছিলোঁ, সিও গ'ল?

জোৱাৰ উঠ্—(১। সাগৰৰ পানী ওফন্দি উঠ্। ২। ৰবকৈ কামৰ হেঁচা পৰ্)—১। সাগৰত **জোৱাৰ উঠিছে,** চোবোৰ কেনেকৈ পাবলৈ বাগৰি আহিছে, চোৱাঁ। ২। বিয়াৰ বাবে ঘৰত কামৰ **জোৱাৰ উঠিছে,** কৰি শেষ কৰিব নোৱাৰি।

জোৱাৰ-ভাটা—(১। সাগৰৰ পানীৰ বাঢ়্তি-টুট্তি। ২। জীৱনৰ

সৌভাগ্য-দুৰ্ভাগ্য)—সাগৰৰ দৰে জীৱনতো **জোৱাৰ-ভাটা** আছে; তাত খাউৰিব পাৰিলেহে পৰা।

জাতিয়ে অগা-ভেটা নকৰিলে গঙ্গা পা—(জাতি-কুটুম্বৰপৰা বাধা নহ'লে উন্নতি কৰিবলৈ সক্ষম হ)—**জাতিয়ে অগা ভেটা নকৰিলে কুকুৰেও গঙ্গা পোৱাৰ** দৰে, জাতি-হিংসা নহলে তেওঁ বহুত উন্নতি কৰিব পাৰিলে-হেঁতেন।

জ্ঞানে-গৰকা—(বহুত জ্ঞান থকা)—নিৰক্ষৰ হলেও বুঢ়াজন বৰ **জ্ঞানে-গৰকা** পুৰুষ।

জ্বৰ উঠ্—(১। জ্বৰে আক্ৰমণ কৰ্। ২। কঁঠাল পকোঁ পকোঁ হ্)—১। তেওঁৰ **জ্বৰ উঠিছে**, শুই আছে। ২। কঁঠালটোৰ **জ্বৰ উঠিছে**; কালিলৈ পকিব।

জ্বৰ-ঘামে আঁটি মাৰ্—(শাৰীৰিক বা মানসিক উত্তেজনা বা অস্থিৰতা হেতু বৰকৈ ঘাম ওলা)—প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰ দিব নোৱাৰাত তেওঁক **জ্বৰ-ঘামে আঁটি মাৰিবলৈ** ধৰিলে।

জ্বৰতকৈ দাহ বেছি হ—(যিমান হব লাগে, লোকক দেখুৱাবলৈ তাতকৈ বেছি কৰ্)—শোক-সভাত বক্তৃতা দিওঁতে প্ৰত্যেকে আগৰ জনতকৈ পিছৰ জনে বেছিকৈ কান্দিলে; কিয় বাৰু? **জ্বৰতকৈ দাহ বেছি হয়**, জানাই দেখোন।

জ্বৰৰ দৰৱ খৰত ঘঁহ্—(নজনা সুগুনাকৈ কোনো কাম কৰি বিপদত পৰ্)—**জ্বৰৰ দৰৱ খৰত ঘঁহি** তেওঁ ল'ৰাটো মাৰিব ধৰিছিল; ভাগ্যেহে ৰক্ষা পৰিল।

জ্বৰৰ দাহত বেৰক লথিয়া—(কাৰবাৰ খং আন কাৰবাৰ ওপৰত জাৰ্)—গিৰীয়েকৰ ওপৰত খং কৰি ঘৈণীয়েকে নিৰ্দোষী ল'ৰাটোক মাৰিলে। কিন্তু **জ্বৰৰ দাহত বেৰক লথিয়াটো** জানো ভাল কথা?

জ্বালত দিয়া সোণ—(বৰ উজ্জ্বল বা শুৱনি)—ছোৱালীজনী কি চাবা, যেন **জ্বালত দিয়া সোণহে**।

ট

টং কৰ্—(আট্‌কাল কৰ্; লক্ষ্য কৰ্)—কলহটো যে ফুটা, তুমি **টং কৰা** নাই হব পায় !

টঁক লাগ্—(তথা লাগি চাই থাক্)—সি যেনেকৈ থপ্‌থপাই গছত উঠিলে, আমি **টঁক লাগি** চাই আছিলোঁ।

টকচালি কৰ্—(বা **পাৰ্**, বা **মাৰ্**)—(কাম-বন নকৰি গা জোকাৰি ফুৰ্)—এনেকৈ **টকচালি কৰি** ফুৰিলেই তোমাৰ ভাত মিলিব নে ?

টকলিয়াই থাক্—(ভোগ কৰি সুখ পাবলৈ আশা পালি থাক্)—খাইটো দেখি মানুহবিলাকে **টকলিয়াই আছে।**

টকা কোবাই ফুৰ্—(কাম-কাজ নোহোৱাকৈ আৰু খাবলৈ নাপাই ঘূৰি ফুৰ্)—দিনে ৰাতি **টকা কোবাই** ফুৰোঁতেই তাৰ জনমটো গ'ল ।

টকাত শিতান দি থাক্—(বৰ ধনবান হ)—তেওঁৰ কিহৰ অভাৱ ? **টকাত শিতান দি থাকে।**

টকাৰ সুত ঘোঁৰাৰ আগত যা—(ঘোঁৰাই যিমান বেগেৰে দৌৰে, খাবলৈ পোৱা টকাৰ সুত তাতোকৈ বেছি বেগেৰে বাঢ়)—তেওঁৰ টকা চুলে মৰিবা ; তেওঁৰ **টকাৰ সুত ঘোঁৰাৰ আগত যায়।**

টকাৰে মঠ বান্ধ্—(অসীম ঐশ্বৰ্যশালী হ)—মই জানো **টকাৰে মঠ বান্ধি** থৈছোঁ যে দিনে নিশাই পাচিয়ে পাচিয়ে ধন বিলাব পাৰোঁ ?

টকালি পাৰি (বা টকলিয়াই) খা—(বৰ আগ্ৰহেৰে খা)—তুমি দিয়া মাছটো আমি **টকালি পাৰি খাইছোঁ।**

টগৰ-বগৰ কৰ্—(এবাৰ এক প্ৰকাৰে কৈ পাছত আন এক প্ৰকাৰে কথা ক বা কাৰ্য কৰ্ ; সঁজাত নোহোৱা আচৰণ কৰ্)—আমাৰ লগত ভালকৈ থাকিবা ; **টগৰ-বগৰ কৰিলে** সিদিনাই ইয়াৰপৰা উলিয়াই দিম ;

টঙনা ঘোঁৰা যোৱা দি—(বৰ বেগাই যা)—বুঢ়াক বুঢ়া বুলিবা ; তেওঁ এতিয়াও **টঙনা ঘোঁৰা যোৱা দিয়ে।**

টঙালি বাজি উঠ—(কোনো কাম কৰিবলৈ সাজু হ)—পৰীক্ষাৰ **টঙালি বাজি উঠিবৰ** সময় হ'ল।

টটাটিঙনা কৰ্—(কৃপণালি কৰ্; প্ৰবঞ্চনা কৰ্)—গিৰীহঁতে খোৱা-বোৱাৰ সকলো সম্ভাৰ প্ৰচুৰকৈ আনিছে; তোমালোকে বিলাই দিওঁতে **টটাটিঙনা** কৰা কিয়?

টটি পাত্—(ঠেহ পাত্; বিৰোধিতা কৰ্)—'বামৰ কাৰত বহা নাই, **নাপাতিবা টটি**।'

টটুৰা পৰি থাক্—(নবঢ়াকৈ সৰু হৈ থাক্)—গছজোপা কাটি দিয়া; নহলে তাৰ চাৰিও ফালৰ এই পুলিবোৰ **টটুৰা পৰি থাকিব**।

টটুৰা বেং—(এবিধ সৰু, নিকৃষ্ট বিধৰ ভেকুলী; ভাবপৰা,—নিকৃষ্ট, নগণ্য মানুহ)—মই হলোঁ। সাত কালৰ চেং; মোক কৰা তুমি **টটুৰা বেং**?

টটুৰা মথে পা—(খীণাই যোৱা ৰোগে ধৰ্)—জোৱাৰীজনীক কিবা **টটুৰা মথে পালে**; খায় দায়, তথাপি খীণাই যায়।

টনা-আঁজোৰা—(টনাটনি; কিছু প্ৰতিকুল অৱস্থা)—বৰ **টনা-আঁজোৰাৰ** মাজেদিহে কামটো কৰিব লগীয়া হৈছে।

টপ্ তৈয়াৰ কৰ্—(সম্পূৰ্ণৰূপে সাজু কৰি ৰাখ্)—আপোনালোকৰ খোৱা-বোৱা সকলো **টপ্ তৈয়াৰ কৰি** ৰাখিছোঁ।

টপা মুৰ ঢাক নাযা—(স্থায়ী অভাৱ পূৰণ নহ)—অভিধি সুধিবলৈ একোৱেই নাই; লুক-ঢাক কৰিলে কি হব? **টপা মুৰ ঢাক নাযায়**।

টভং খা—(স্তব্ধ হ; বিস্মিত হ)—ল'ৰাটোৰ এনে কঠুৱা ব্যৱহাৰত আমি **টভং খালোঁ**।

টলকা মাৰ্—(অলপ সময় নিমাত বা নিস্তব্ধ হ)—ল'ৰাটোৱে গাৰ বিষত চিঞৰি আছিল; এতিয়াহে অলপ **টলকা মাৰিছে**।

টলৌ-টলৌকে ঘূৰি ফুৰ্—(অবাবত সময় কটা)—ডেকাটোৱে **টলৌ-টলৌকৈ ঘূৰি ফুৰি** নিজৰ সৰ্বনাশ কৰিছে।

টহল দি ফুৰ্—(কাম-বন নোহোৱাকৈ ঘূৰি ফুৰ)—পুৱাৰপৰা গধূলিলৈ **টহল দি ফুৰাই** তাৰ অভ্যাস।

টাং গুটি বাই ফুৰ্—(অসাৰ্থক কাম কৰি মূল্যবান সময় নষ্ট কৰ্)—ডেকাকাল **টাং-গুটি বাই ফুৰোঁতে** গ'ল; এতিয়া কেনেকৈ খোৱা ভাবিছা।

টাং টিঙালি কৰ্—(লৰক-ফৰক কথা ক; মিছলীয়া স্বভাৱৰ হ)—ল'ৰাটো ভাল নহয়; **টাং টিঙালি কৰি** ফুৰাই তাৰ কাম।

টাং বাং কৰ্—(মিছাকৈ কোনো কাম কৰাত অনৰ্থক পলম কৰ)—ধান যদি দিব নোৱাৰা, আনৰপৰাই নিওঁ; মিছাকৈ অত দিন **টাং বাং কৰিছা** কিয়?

টাঁই-টুঁই কৰ্—(নৰিয়াৰ পিছত সামান্যভাৱে লৰচৰ কৰিব পৰা হ)—ছোৱালী-জনীৰ কেবাদিনো মৰা-মূৰ্চ্ছা জ্বৰ; আজি দুদিনহে অলপ **টাঁই-টুঁই কৰিছে**।

টাই-বাই চা—(সকলো প্ৰকাৰে চেষ্টা কৰি চা)—তেওঁৰপৰা মূল টকাখিনিকে সৰকাবলৈ **টাই-বাই চালোঁ**, নোৱাৰিলোঁ।

টাক লাগ্—(বৰকৈ দুৰ্লভ হ)—চেনিৰ **টাক লাগিছে**; দুটকা দিলেও পাবলৈ নাই।

টাকুৰী (বা টকুৰা) ঘূৰা দি—(বৰকৈ ঘূৰ্)—আজি চাৰি দিন **টাকুৰী ঘূৰা দি** গৰুটো বিচাৰিলোঁ; আৰু কিমান বিচাৰিম?

টাঙোন জোকাৰ্—(মাৰিম বুলি ভয় দেখুৱা)—বাৰী কোনোবাই খাব? বুঢ়াই **টাঙোন জোকাৰি** তলত বহি আছে।

টাঙী দি—(ছুৰী, নৰণী আদিৰে গাৰপৰা তেজ উলিয়া)—**টাঙী দি** দুসেৰমান তেজ উলিয়াতহে তেওঁ চকু মেলিলে।

টাটক-নাটক—(ফাঁকি-ফুঁকা; লগনীয়া মিছা কথা)—**টাটক-নাটক** কি, তাই কেনো দিনো জনা নাই।

টানত পৰি নাম ল—(টান পালে ৰাম বোল্)—সি যে মোৰ কাষ চাপিছে, **টানত পৰিহে নাম লৈছে** জানিবা।

টানত পৰি নোম সৰ্—(বিপদত অনন্যোপায় হৈ দুৰ্বলতা স্বীকাৰ কৰ্ বা সেও হ)—সি তোমাক এনেয়ে অনুৰোধ কৰিবলৈ অহা নাই; **টানত পৰিহে নোম সৰিছে**।

টান ধৰ্—(১। জুলীয়া গুটি গোটা হবলৈ ধৰ্; আঁট খাই ধৰ্। ২। বৰকৈ পিয়াহ লাগ্)—১। মাটিখিনি এতিয়াহে **টান ধৰিছে**; অলপ পিছত শুকাব। ২। বেমাৰটোৰ আজি পানীৰ **টান ধৰিছে**; পানী খাই খাই পেটটো ঢোল যেন হৈছে।

টান পা—(কষ্ট পা)—তই আজি ৰ'দত বৰ **টান পালি**; এতিয়া জিৰা।

টান মাৰ্—(গোট বান্ধি টান হ)—মাটিখিনি **টান মাৰিলে** পুতলা গঢ়িবা কেনেকৈ ?

টান মুখ—(দৃঢ়তাসূচক কথা)—**টান মুখেৰে** সকলে ভাবধাৰা এই কাম কৰাৰ পৰা টান।

টান মুখ দীঘল ফুঁক, তেহে দেখিবা ভুইৰ মুখ—(টানকৈ লাগিলেহে কাৰ্যসিদ্ধি হয়)—**টান মুখ দীঘল ফুঁক, তেহে দেখিবা ভুইৰ মুখ ;** তেওঁৰপৰা টকা আদায় কৰিবলৈ ওলাইছা ; এই কথা মনত ৰাখিবা।

টানি-টুনি—(ৰৰ টনাটনিকৈ ; ৰৰ কষ্টেৰে)—**টানি-টুনি** তইঁতক পঢ়ুৱালোঁ ; এতিয়া তইঁতে মোৰ কান্ধৰ গৃহস্থালিৰ বোজাটো তুলি ল।

টানি-মানি—(কোনো প্ৰকাৰে ; মুখামুখিকৈ)—ধান **টানি-মানিহে** দহ মোন হব।

টানে-মছিলে—(বিপদে আপদে)—কাপোৰখন থৈ দিয়া ; **টানে-মছিলে** ই তোমাক আগুৰিব।

টাৰ্-চিলিঙি—(গুৰুজনৰ আজ্ঞাৰে সমাজৰপৰা বাজ কৰা মানুহৰ ঘৰৰ আগত পোতা খুঁটা)—সৌ যে পদুলি-মুখত খুঁটাটো দেখিছা, সেইটো **টাৰ্-চিলিঙি ;** সমাজে সেই পৰিয়ালটোক গুৰুজনৰ আজ্ঞাৰে এঘৰীয়া কৰি থৈছে।

টাবুৰি-ভাবুৰি—(কাঁকটি-ফুঁকুটা)—**টাবুৰি-ভাবুৰি** এৰি পেলোৱা ; মন পুতি কাম কৰা ; পেটৰ ভাত আপুনি মিলিব।

টালি-বাজি—(বা **টালি-বালি**)—(ফাঁকি দিয়া কথা ; লৰক-ফৰক)—তোৰ **টালি-বাজি** মই নাজানো ; গছজোপা কাটিবি নে নাকাট ক।

টিংথপ মাৰ্—(১। ডেও পাৰি কথা কৈ ফুৰ্। ২। দৰকাৰী কথাৰ মাজত অনাৱশ্যকীয় লঘু কথা ক)—১। **টিংথপ মাৰি** ফুৰিছিলি ; কামটো কৰি নেদেখুৱালি কিয় ? ২। আমাৰ কথাৰ মাজত কিনো **টিংথপ মাৰিবলৈ** আহিলা ? তুমি এতিয়া যোৱা।

টিঁয়াই কটা গুড়—(অনাদৃত বস্তু বা মানুহ)—আমি দেখোন ইমান দিনে **টিঁয়াই কটা গুড়হে** আছিলোঁ ; আজি ভোট দিয়াৰ সময়তহে ডাঙৰীয়াৰ নজৰত পৰিলোঁ নে ?

টিঁয়াই লাডুৰ ধন খা—(পণ্ডশ্ৰম কৰ্ ; কোনো সুবিধা আনে ল)—দিনে

মিশাই পৰিশ্ৰম কৰিলোঁ, কিন্তু লাভ হ'ল আনৰ; **টিঁয়াই লাভৰ ধন খালে।**

টিক্‌চি (বা **টিক্‌চি-বিক্‌চি**) **উঠ্‌**—(খঙত উগ্ৰমূৰ্তি হ)—তেওঁক একো কবই নোৱাৰি,—**টিক্‌চি-বিক্‌চি উঠে।**

টিক ধৰ্‌—(দৰা কইনাৰ চুলি লগ লগাই দিল, তিল আদি তাত দি মন্ত্ৰ পঢ়ি দুয়োকে বিবাহ-বন্ধনত সুমা)—'সোণে ৰূপে **টিক্ ধৰা** আঁজলি ভৰিয়া।'

টিক্‌টিক্ কৰে—(বৰ ধুনীয়া দেখাত ৰঙা ৰং বুজায়)—বিলাহীবোৰ দেখিলেই খাবলৈ মন যায়; কেনে **টিক্‌টিক্ কৰে** ৰঙা! **টিক্‌টিকীয়া** ৰঙা।

টিক্‌টিকা—(কোনো কথা সঁচা বা ঘটিব বুলি মনত আপুনি ধাৰণা ওপজ্)—তেওঁ আজি আহিব বু'ল মোৰ মনে **টিক্‌টিকাইছে।**

টিক্‌টিকীত দি—(অপৰাধীক বান্ধিবলৈ সজা কাঠৰ যন্ত্ৰত বান্ধি বেতেৰে কোবা)—আগৰ দিনত উগ্ৰ অপৰাধীক **টিক্‌টিকীত দি** গুৰুতৰ শাস্তি দিয়া হৈছিল।

টিকনিৰ আগত খং উঠ্‌—(খঙে তৎক্ষণাৎ চুলিৰ আগ পা)—এই সামান্য কথাটোতে তোমাৰ **টিকনিৰ আগত খং উঠিব** নালাগিছিল।

টিকৰ স্বামী—(শাস্ত্ৰসঙ্গত বিধানেৰে বিয়া কৰোৱা স্বামী)—**টিকৰ স্বামী** সতী তিৰোতাৰ মানত দেৱতা।

টিকা কৰ্‌—(আন্দাজ কৰ্‌; মনেৰে ঠাৱৰ কৰ্‌)—সেইটোৰ তুলনাত এইটো মাছত 'কমান দিব পাৰি, **টিকা কৰাচোন।**

টিকা কোবা—(বা **চপৰিয়া**)—(অতিশয় আনন্দ প্ৰকাশ কৰ্‌)—নাতিয়েকে ডাঙৰ পদবী পাইছে বুলি শুনি বুঢ়াই **টিকা চপৰিয়াবলৈ** ধ'ৰলে।

টিকাত কিলাই—(অলপো কম নকৰাকৈ; সম্পূৰ্ণ পৰিমাণে)—সি তাৰ বস্তুৰ দাম **টিকাত কিলাই** আদায় কৰিলে।

টিকা পা (মূল্য আদি ঠাৱৰ কৰাত নিভুল অনুমান কৰিবলৈ সক্ষম হ)—আন্দাজত দিবলৈ লোণৰ **টিকা নাপাওঁ,** আপুনি দিয়ক।

টিকা-ফটা—(বৰ চোকা—বঁহত খাটে)—এই **টিকা-ফটা** বঁহত কাম কৰিলে জ্বৰ হব।

টিকাৰ কানি মুৰত দি হাঁহ—(অভদ্ৰভাৱে আনন্দ কৰি শত্ৰুক ব্যঙ্গ বা উপহাস কৰ্‌)—তুমি এনে গৰ্হিত কাম কৰিলে শত্ৰুৱে **টিকাৰ কানি মুৰত দি হাঁহিব।**

টিকাৰ ছাল এতৰপ যা—(কোনো কাম বৰ কষ্টেৰে বহুদিন লাগি থাকি কৰ্)—এই কিতাপখন লিখোঁতে তেওঁৰ **টিকাৰ ছাল এতৰপ হৈছিল**।

টিকাৰ ছাল ছেলিলেও কথা নেৰ্—(উগ্ৰ শাস্তি দিলেও নিজৰ মতত লাগি থাক্)—**টিকাৰ ছাল ছেলিলেও** সি নিজৰ **কথা নেৰে**, গতিকে তাক বুজাই বঢ়াই লাভ নাই।

টিকে চুলিয়ে লগ লগা—(কোনো প্ৰকাৰে বিয়াৰ কাৰ্য সমাধা কৰ্)—বিয়াৰ বাবে বেছি যোগাৰ কৰিব নালাগে; কোনোমতে **টিকে চুলিয়ে লগ লগাই দিয়াৰ** ব্যৱস্থা কৰা।

টিঙত-কোবোৱা—(দুঃসাহসী)—সি **টিঙত-কোবোৱা** ল'ৰা; এনেকৈ ভয়-সংশয় নাই।

টিঙনা নাৰত ওপৰ-ভৰা হ—(যি ভাৰ বা দায়িত্ব চম্ভালিবৰ যোগ্যতা আছে তাতকৈ বেছি দায়িত্ব ল)—তেওঁৰ ওপৰত এনে এটাকৈ কিমান দায়িত্ব জাপি দিব খুজিছা? **টিঙনা নাৰত ওপৰ-ভৰা হব** পাৰে, ভালৈ চাবা।

টিঙিতকৈ খং উঠ্—(তৎক্ষণাৎ খং উঠ্)—কথাটো নোবোধোঁতেই তোমাৰ **টিঙিতকৈ খং উঠে কিয়**?

টিঙিৰি-তুলা—(বৰ খঙাল মানুহ)—নবিয়াৰপৰা উঠি ল'ৰাটো **টিঙিৰি-তুলা** হ'ল; তাক মাতিবই নোৱাৰি, টিঙিতকৈ খং উঠে।

টিপ খা—(হেঁপা পাই টান হ—মাটিত খাটে)—ঘৰৰ ভেটিটো **টিপ খোৱা** নাই; ন-মটীয়া ভেটিত গাঁতবোৰ দ'কৈ খানিবা।

টিপ-চহী—(দস্তখত দিব নোৱাৰা মানুহে হাতৰ বুঢ়া আঙুলিৰ পেটাত চিয়াঁহী আদি লগাই কাকত-পত্ৰত দিয়া স্বীকৃতিৰ চিন)—এইয়া **টিপ-চহী** দিয়া দিন নাই; দস্তখতটো শিকি লোৱা।

টিপ-টাপ—(বধা লুকাবাৰ চেষ্টা; চাকচুক)—কামটো **টিপ-টাপকৈ** কৰা; সদৰী নকৰিবা।

টিপত লুকা—(নিঃচই সৰু হ)—সেইটোকো মাছ বোলা নে? যেনেই **টিপতে লুকোৱা** পুঠি এটা।

টিপ মাৰ্—(১। চকুৰ ইঙ্গিতেৰে কথা বুজা। ২। খন্তেক চকু মুদি টোপনি যা। ৩। মাছে বৰশীৰ টোপত খোট্)—১। তেওঁ **টিপ মাৰি** কি কলে, বুজিলোঁ।

২। মোৰা বাতি **টিপ মাৰিবই** পৰা নাই, এতিয়া শোৱাগৈ। ৩। ৰৱণী লৈ গৈছিলোঁ, মাছে **টিপেই মাৰাবিলে।**

টিপা মাৰ্ (বা **মাৰি চা**)—(মনৰ ভাব বুজ)—বিয়াৰ প্ৰস্তাৱত তেওঁ মান্তি আছে নে নাই কথাটো **টিপা মাৰিবাচোন।**

টিপিটাপি চা—(ভালকৈ পৰীক্ষা বা বিবেচনা কৰ্)—কামটো উচিত হব নে অনুচিত হব, এতিয়াই **টিপিটাপি চোৱাঁ।**

টিপিয়াটিপি কৰ্—(পৰস্পৰে চকুৰ ঠাঁৰেৰে মনৰ ভাবৰ আদান প্ৰদান কৰ)—**টিপিয়াটিপি কৰিব** নালাগে, কি হৈছে ভাঙি কোৱা।

টিলিকতে উৰাই দি—(সম্পূৰ্ণ অৱজ্ঞা কৰ; নিমিষতে অস্বীকাৰ কৰ্)—তুমি যাকে তাকে **টিলিকতে উৰাই দিয়াই**; কিন্তু তুমি নো কিমান ডাঙৰ?

টুকুৰিয়াই চা—(মনৰ ভাব বুজ)—এই বিয়াত তেওঁৰ মতামত কি, টুকুৰিয়াই চাবাচোঁন।

টুটকীয়া নহলে গাঁও নবহে্—(টুটকীয়া মানুহবো আৱশ্যক থাক)—টুটকীয়া বুলি তেওঁক নিন্দা নকৰিবা: **টুটকীয়া নহলে গাঁও নবহে।**

টুটকীয়া নাবদ—(লগনীয়া কথা কৈ কাজিয়া লগাই ফুৰা মানুহ)—তেওঁৰ দৰে **টুটকীয়া নাবদ** এই অঞ্চলত আন কোনো নাই; তেওঁ য'লৈ যায়, তাতেই কাজিয়া লগাই থৈ আহে।

টুটবি লাগ্—(টটুৰা পৰ্, শুকাই খীণাই সৰু হ)—শাকবোৰ বৰ চেঁচাত **টুটবি লাগিল।**

টুপাই বুৰ মাৰ্—(সমূলি নোহোৱা হ বা মিছা মাত)—সকলো কথাতে **টুপাই বুৰ মৰাত** তেওঁ বৰ পাৰ্গত।

টুলুং ভুটুং কৰ্—(ডুবোঁ ডুবোঁ কৰ্)—এই নাৱত ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰ হবলৈ মোৰ সাহ নাই; যেনেহে'**টুলুং ভুটুং কৰিছে,** ক'ত ডুবে ঠিক নাই।

টেঁটুৰা লাগ্ (বা **ধৰ**)—ডিঙিত টানকৈ চেপা খাই ধৰ্)—গাইজনীৰ পঘাগছ কাটি দিয়া: **টেঁটুৰা লাগিছে।**

টেকেলি দি—জোৰণ পিন্ধাবৰ দিনা দৰা-ঘৰৰপৰা কইনাৰ ঘৰলৈ পানী-তোলা টেকেলি লৈ যা)—দেশ-দস্তুৰ অনুসৰি আপোনালোকে বিয়াৰ আগদিনা কইনা-ঘৰলৈ **টেকেলি দি** পঠাব।

টেকেলি-পেটা—(বৰ পেটাল) মানুহটো বৰ **টেকেলি-পেটা**, খায়ও বহুত।

টেঙৰৰ ভিতিত ভোল লাগ্‌—(বৰ চতুৰালি কৰোঁতে ডাঙৰ বিপদত পৰ্‌)—টুটকীয়া লগাই ফুৰিছা হয়, **টেঙৰৰ ভিতিত ভোল লাগিব** চাবা।

টেঙা আম এবাৰহে বেচিব পাৰ্‌—(ছুষ্টালি কৰি মানুহক এবাৰহে ঠগাব পাৰ্‌)—**টেঙা আম এবাৰহে বেচিব পাৰি**; এবাৰ তোমাৰ হাতত ঠগি দুনাই তোমাক কোনে বিশ্বাস কৰিব?

টেঙা খোৱা যেন হ—(জব্দ হ; বিমোৰত পৰ্‌)—মেলেকিয়ে আচামীৰ নির্দোষিতাৰ বিষয়ে কৈ আছিল; এনেতে আচামীপৰা ভেটি খোৱা বুলি সমজুৱাৰে এজনে কৈ দিলে; **মেলেকি টেঙা খোৱা যেন হ'ল।**

টেঙা দি (বা **লগা**—(বিৰক্তি বা বেজাৰ দি)—তাৰ ব্যৱহাৰে মোৰ মনত বৰকৈ **টেঙা লগালে।**

টেঙাৰ আঙ্গাৰ মাছ ধৰি খাব নাজান্‌—(তেনেই অজলা (বিদ্রূপ অৰ্থত); আচলতে বৰ সিয়ান)—তুমি যাক বিয়ৈ পাবা, তেওঁ **টেঙাৰ আঙ্গাৰ মাছ ধৰি খাবও নাজানে;** তেওঁৰ লগত সাৱধানে চলিবা।

টেটাৰ-বাজি—(টালি-বাজি)—তোৰ **টেটাৰ-বাজি** মই শুনো, খাবলৈ মাতিলোঁ, যাবি।

টেটুত খুব দিলেও ফুটা কড়ি এটা নোলা—(বৰ টোকোনা বা কৃপণ মানুহ)-১। সি ডাল-দৰিদ্ৰ; তাৰ **টেটুত খুব দিলেও ফুটা কড়ি এটা নোলায়।** ২। সি যেনেহে যথ, তাৰ **টেটুত খুব দিলেও ফুটা কড়ি এটা** কাহানিও **নোলাব।**

টেটেৰা পৰ্‌ (বা **লাগ্‌**)—(চেবেলা হ, খীণাই যা)—এদিন লঘোনে থাকোঁতেই **টেটেৰা পৰিলা** দেখোন।

টেপৰ ঠুকা দি—(মুখৰ আগতে বৰ চোকা কথাৰে নিন্দা কৰ্‌)-তাক আজি **টেপৰ ঠুকা** দিলোঁ; হুম-তুম নামাতি বহি আছিল।

টেপৰ মুঁজা—(নিজে আঁৰত থাকি আনৰ মাজত কাজিয়া লগা)—ভাই-ককাইৰ মাজত **টেপৰ মুঁজাৰ** লাগিছে কোনে? তই নহয় নে?

টেপাল দি (বা **পৰ্‌**)—(গৌৰৱোন্নত ভাৱ এৰি কোঁচ খা)—বুঢ়ীয়ে ভেদত লগাকৈ কলে; সি **টেপাল দিবলৈ** বাধ্য হ'ল।

টেপলা পৰি যা—(ক্ৰমে অৱনতিৰ ফালে যা)—টেপৰৰ ঢেঁকী থাকলে গৃহস্থালি **টেপলা পৰি যায়** বুলি লোকে কয়।

টেপাই-চেলাই—(মিছাকৈয়ে বৰ কথকৈ বুলি দেখুৱা কাৰ্য)—**টেপাই-চেলাই** কৰি থাকিবা ; তুমি কিয় ন কাঢ়া, আমি বুজি পাইছোঁ।

টেপাই মাৰ—(বেগাকৈ কাম কৰি ফাঁকি দি)—পইচাৰ বাবে কাম কৰা মানুহে **টেপাই মাৰিবই ;** সেই দেখি কাৰো নিজে চাই থাকি কৰাব লাগিছিল।

টেপা খা (বা হ)—(ভয়ত কোচ খাই মনে মনে থাক্)—শিক্ষক অহা দেখি ল'ৰাবিলাকে **টেপা খালে।**

টেমী-গলা—(গাল দুখন টেমী যেন হ)—ছোৱালীজনী **টেমী-গলা** বুলি তেওঁলোকে বাছিলে।

টেমী যেন কৰ—(মৰিবাই টেমীৰ নিচিনাই ওখহাই তোল্)—মাকে চৰিয়াই চৰিয়াই জীয়েকৰ গালদুখন **টেমী যেন কৰিছে।**

টেৰা-টেৰি—(সৰকৈ আৰু অসৰল বা গোপনভাৱে চোৱা কাৰ)—মোক আহিবলৈ দেখি বুঢ়ায়ে **টেৰা-টেৰি** লগালে ; অলপ পৰ থাকি মই উভতি আহিলোঁ।

টেৰা-বেঁকা—(বহুত ভাঁজ থকা)—আলিটো তোমালোকে যাতে অলপো **টেৰা-বেঁকা** নহয়, তালৈ লক্ষ্য ৰাখিবা।

টেৰি-মেৰি—(আঁকোৱা-পকোৱা বা অসৰল কথা)—তোৰ **টেৰি-মেৰি** শুনিবলৈ অহা নাই ; আজি গধূলি মোৰ পাওনাখিনি দিবই লাগিব।

টোকনী-কাকত—(ব্লটিং কাকত)--**টোকনী-কাকতেৰে** কেঁচা চিয়াঁহী তুলি পেলোৱা।

টোকাৰী বাই ফুৰ—(বিনাকামে ঘূৰি ফুৰ)—ডেকা মানুহে **টোকাৰী বাই ফুৰিলে** কোনে ভাল পাব ?

টোকোনতে ইমান, ঠেং পালে আছেই—(চেলু নোপাওঁতেই কাকো আক্ৰমণ কৰিব খোজ)—মোৰ গৰু ভাৰ ধানৰ ওচৰলৈকেই যোৱা নাই, তাতেই মাৰিবলৈ আহে ; **টোকোনতে ইমান ঠেং পালে আছেই।**

টোকোন মাৰ—(খোজনীয় কামত ঘৰে ঘৰে ঘূৰি ফুৰ)—**টোকোন মাৰিবলৈ** আমাক লাগে ; নাম কিন্তু আনৰহে।

টৌকোৰা-পঁজা—(নিচেই সামান্য ঘৰ)—মোৰ **টৌকোৰা-পঁজাটোলৈ** এবাৰ আহিব নে ?

টৌকোৰা লথিয়া দি—(বহুতে একেলগে মাৰ-পিট কৰ)—চোৰ মেহেৰাক সকলোৱে **টৌকোৰা লথিয়া দিবলৈ** ধৰিলে।

টৌটক-নাটক—(লগনীয়া বা লৰক ফৰক কথা কোৱা অভ্যাস)—**টৌটক-নাটক** কি আমি নাজানো ; যি দেখিছোঁ, তাকে কৈছোঁ ?

টৌপনি-গধুৰা (বা **দণ্ডুৰা** বা **বহীয়া**)—বৰ বেছি টোপনি যোৱা অভ্যাসৰ)—ডেকা মানুহ ইমান **টৌপনি-গধুৰা** হোৱাটো বৰ লাজৰ কথা।

টৌপনিত ভোজ হেৰুৱা—(অলসতা বা হেলাৰ বাবে সুযোগ নষ্ট কৰ্)—পোৱা সুযোগ গ্ৰহণ কৰা; **টৌপনিত ভোজ হেৰুৱাটো** বিবেচক লোকৰ কাম নহয়।

টৌপনিয়ে জোকা—(টোপনি ধৰ্)—ল'ৰাটোক **টৌপনিয়ে জোকাইছে** ; তাক শুৱাই থোৱা।

টৌপনিয়ে বৰি-বকৰা মাজান্—(টোপনি ধৰিলে য'তে ত'তে শুই পৰ) —যি ঠাইত শুলোঁ, দেখিলেও থু পেলাব লাগে ; কিন্তু কিয় শুলোঁ ? **টৌপনিয়ে মাজানে বৰি-বকৰা**।

টৌপনিৰ জেলেকা লাগ্—(টোপনি অহাৰ উপক্ৰম হ)—মোৰ অলপ **টৌপনিৰ জেলেকা লাগিছে** ; মই শোওঁ, তুমি বহা।

টৌপ পৰিবলৈ নিদি—(সামান্য কষ্টও পাবলৈ নিদি ; বৰ চেনেহেৰে লালন পালন কৰ্)—মাকে ল'ৰাটিক **টৌপ পৰিবলৈ নিদিয়াকৈ** ৰাখিছে।

টৌপ পেলা—(কাৰ্যসিদ্ধিৰ বাবে প্ৰলোভন দেখুৱা)—আমাৰ পক্ষলৈ কোন কোন আহে; এতিয়াও কব নোৱাৰোঁ ; এইমাত্ৰ **টৌপ পেলাইছোঁহে**।

টৌপা-কাঁড় যোৱা দি -(বৰ বেগাই বা)—পুতেকৰ টান নৰিয়া বুলি শুনি পিতাক **টৌপা-কাঁড় যোৱা দিছে**।

টৌপা-খেকেচা দি—(খেকেচি খেকেচি মাৰ্)—সামান্য দোষতে মাকে ল'ৰাটোক **টৌপা-খেকেচা দিলে**।

টৌপোলা-কটা—(চুপ'ৰিয়া ; একে লেখাৰিয়ে নথকা)—এই **টৌপোলা-কটা** কাৰিতো বাঘ থাকে বুলি কোনে জানে ?

টৌপোলা দেখি টুপলি মাচ্—(আনে মিতিৰালি দেখুৱালেহে নিজেও

মিচিকিয়ালি দেখুৱা)—তেওঁলোকলৈ কিয় একো নিদিলোঁ, সুধিছা ? **টৌপোলা দেখিলেহে টুপলি নাচে** ; নাই টোপোলা, খগ দি আছে।

টৌ-খুঁটিয়া মাৰ—(ভাত বান্ধ)—আপুনি এতিয়া যাব নালাগে, **টৌ-খুঁটিয়া মাৰক।**

টৌ-খুঁটিয়া লৈ আছ—(দীঘলীয়াকৈ থাকিবলৈ আহ)—আমাৰ ঘৰলৈ নৰিয়া আহিলে সদায় **টৌ-খুঁটিয়া লৈ আহে।**

ঠ

ঠগ কৰ—(বঞ্চনা কৰ)—আনক **ঠগ কৰি** ফুৰা মানুহৰ মঙ্গল নহয়।

ঠগ দি—(ভেম কৰি লৰচৰ নকৰাকৈ থাক)—কিহৰ বাবে ঠগ দি থাকিছা ? ভাঁড়-ফুটি নকৰ্ত্ৰ কিয় ?

ঠগ ধৰ (বা ল) নিজৰ স্বাভাৱিক গঢ় এৰি আনৰ গঢ় ল)—ল'ৰাটোৱে মোমায়েকৰ **ঠগ ললে।**

ঠগা-বাটি—(বান-বাটি) অসমতহে **ঠগা-বাটি** পোৱা যায়।

ঠগুনা খা—(মাৰ-ধৰ, গঞ্জনা আদি ভোগ কৰ) -লোকৰ **ঠগুনা খাই** ভাই ইমান দিন কটালে।

ঠঠ-মঠ খা (বিস্মিত আৰু নিৰুত্তৰ হ)- তাৰ কাণ্ড দেখি আমি **ঠঠ-মঠ খালোঁ।**

ঠঠি পাত—(ঠেহ পাত)—'ৰামৰ কাষত বহা মাই **নাপাতিবা ঠঠি।**

ঠঠীয়া উত্তৰ দি -(চোকা চোকাকৈ প্ৰতি কথাৰ উত্তৰ দি থাক) ঘৈণীয়েকে **ঠঠীয়া উত্তৰ দি** থকাতহে গিৰীয়েকৰ খং উঠিছিল ।

ঠঠীয়া কোবা—(কোনো প্ৰকাৰে সৈমান নহৈ চোকা উত্তৰ দি থাক)—তুমি শিক্ষকৰ লগত এনেকৈ **ঠঠীয়া কোবোৱা** উচিত হোৱা নাই।

ঠম্ঠম্ মদন গোপাল—(লৰিব চৰিব নোখোজা অকামিলা মানুহ, -তোমাৰ কাম-বন নাই হব পায় যে **ঠম্ঠম্ মদন গোপাল** হৈ বহি আছা ?

ঠমক ধৰ—(কামৰ মাজত বা যাওঁতে মাজে মাজে ৰ)—কামটো কৰিবলৈ লৈছা যেতিয়া, একেবাৰে কৰি পেলোৱা, **থমক ধৰি ধৰি** সময় কটোৱা কিয় ?

ঠৰঙা-পাচলা—(কাম-বন কৰিবলৈ ইচ্ছা নথকা, অকামিলা মানুহ)—**ঠৰঙা-পাচলা** হৈ কিমান দিন থাকিবা? কাম-বনত ধৰা।

ঠৰ পৰ্—(বা **লাগ্**)—১। জৰচৰ নকৰাকৈ থকাত ঠৰঙা হ। ২। শৰীৰ বা মনৰ বিকাৰৰ হেতুকে অভিভূত হৈ বিচুৰ্তি বা নিমাত হ)—১। ভৰি দুখনত নিয়মীয়াকৈ তেল ঘঁহা; কেবামাহো বিছনাত পৰি থকাত **ঠৰ লাগিছে**। ২। কেঁচুৱাটো কান্দি কান্দি **ঠৰ পৰিছে**; লওঁতা কোনো নাই নে?

ঠৰিহ দি—(ঠেঁৰেহা মাৰ্; জাৰত হাত-ভৰি অৱশ হ)—এই জাৰত বুঢ়া মানুহ **ঠৰিহ দিব**।

ঠাঁই ঠাঁই—(থান থান)—ভাই হলে **ঠাই ঠাই**; তোমালোক বেলেগ হোৱাটো আচৰিত নহয়।

ঠাই দি টপ্‌টপনি শুন্—(আশ্ৰিত মানুহৰপৰা অপকাৰ পা) -তোক **ঠাই দি টপ্‌টপনি শুনিম** বুলি ভৰা নাছিলোঁ।

ঠাই নাই—(বা **ঠাই নাইকিয়া** বা **ঠাই নোহোৱা হ**)—অতিৰিক্ত বা অসংখ্য বা অতিশয় হ)—১। তুমি নগলা, তেওঁৰ খঙত **ঠাই নাই**। ২। তুমি যিমান কৰিছা, **ঠাই নাই**, নকৰা। ৩। আম পকি **ঠাই নোহোৱা হৈছে**।

ঠাই-সৰী -(ঠাই সৰা তিৰোতা) **ঠাই-সৰী**জনীক মাতা, চোতালখন সাৰি দিয়ক।

ঠাক-বাজি মাৰ্—(ইঙ্গিত বা সঙ্কেতেৰে কোনো কথাৰ আভাস দি)– সমাজৰ মাজতে আচামীটোক **ঠাক-বাজি মাৰি** কিবা কৈ তেওঁ গুচি গ'ল।

ঠাকক-ঠিয়াঁৰে- (সম্পূৰ্ণ ঠিকভাৱে)—ল'ৰাটোৱে সকলো কথাকে **ঠাকক-ঠিয়াঁৰে** কৈ দিছে।

ঠাট-কটক—(সৈন্য আৰু সৈন্যৰ লগত যোৱা মানুহৰ দল)– শিষ্যকসকল দেখোন আজি **ঠাটে-কটকে** আহিছে; কথা বা কি?

ঠাঠুৰি মাৰ্—(বেয়াকৈ কাম কৰি ভালকৈ কৰা বুলি দেখুৱা)—**ঠাঠুৰি মাৰি** মোক নো সেইখন কি দা গঢ়ি দিছ?

ঠাম-ভাম—(অঙ্গী-ভঙ্গী)—থানাক খুন্দকৈ কথা কৈ সি কেনেকৈ **ঠাম-ভাম** দিব লাগিছে চোৱাচোন।

ঠাৱ-মুদ্ৰা—(অঙ্গী-ভঙ্গী, বিশেষকৈ হাতেৰে কৰা ভঙ্গী)—মোক দোষ-পাচ কৰা হুৰৰ কথা, বুঢ়াই **ঠাৱ-মুদ্ৰা** দিবলৈ ধৰিলে।

ঠাৰে-চিয়াঁৰে—(ঠাৰ দি; ইঙ্গিতেৰে)—**ঠাৰে-চিয়াঁৰে** তাক কিবা কৈ সি গুচি গ'ল।

ঠাৰে-ঠোৰে—(গুপ্ত অৰ্থাৎ আকাৰে ইঙ্গিতেৰেহে প্ৰকাশ কৰা অৱস্থাত)—কথাটো এতিয়াও **ঠাৰে-ঠোৰে** আছে; সদৰী হোৱা নাই।

ঠাহাৰ-ঠুহুৰ—(কৰোঁ নকৰোঁকৈ থকা)—যোৱা যদি যোৱাই, **ঠাহাৰ-ঠুহুৰকৈ** থাকা কিয়?

ঠিক চাই টোকোন পোত্—(বিশেষ সঠিকভাৱে, নিজৰ স্বাৰ্থসিদ্ধিৰ বাবে কোনো কাম কৰ্)—আমি যাওঁ বুলি খোজ লব খুজিছোঁ; **ঠিক চাই টোকোন পুতি** মগনীয়াটোৱে কিবা পাবলৈ হাতখন মেলিছে।

ঠিকনা চা—(গণনা কৰি ভৱিষ্যতে হব লগা নলগা আদি কথা ক)—গৰুটো ক'ত বিচাৰি পাওঁ, তাৰে ঠিকনা চোৱাবলৈ আহিছোঁ।

ঠিকনা নোহোৱা—(স্থিৰতা বা নিশ্চয়তা নথকা)—মই বৰ্তমানে **ঠিকনা নোহোৱা** অৱস্থাত আছোঁ, সোম'লোৱৰ কামৰ দায়িত্ব মই লব নোৱাৰিম।

ঠিলা-মেলা—(চিচা আদিৰ ঠিলা উলিওৱা পাক-ভোঁহৰ)—ঠিলাটো এনেই কেনেকৈ উলিয়াবা? **ঠিলা-মেলাটো** আনা।

ঠুঁটিয়াই থাক্—(ঠোটেৰে অলপ অলপকৈ খোৱাৰ দৰে খাই বা খুৱাই থাক্)—পুৱাৰপৰা গধূলিলৈ এইদৰে **ঠুঁটিয়াই থকাই** তাৰ অভ্যাস।

ঠুক ভাওৰে—(সংক্ষেপে)—কথাটো **ঠুক ভাওৰে** কোৱাঁ; আমি লিখি লওঁ।

ঠেং আগ বঢ়াই দি—(ডাঙৰে সৰুক অনুগ্ৰহ দেখুৱাই উদ্ধাৰ কৰিবলৈ সন্মত হ)—তেওঁক কিমান কাকুতি কৰিলোঁ, তেও **ঠেং আগ বঢ়াই নিদিলে**।

ঠেং গজ্—(খোজ কাঢ়িবপৰা হ)—কেঁচুৱাটোৰ **ঠেং গজিলেহে** তাক আওৰা টান হব।

ঠেং-তলে যোৱা—(তুলনাত অতি নিকৃষ্ট)—সি তোমাৰ **ঠেং-তলে যোৱা** মানুহ; তাৰ লগত যুঁজিলে লোকে তোমাক নিন্দিব।

ঠেং দাঙ্—(১। নৰিয়া হোৱা বাবে বিছনাত পৰ্। ২। গাইয়ে গাখীৰ খীৰাব নিদিয়া হ)—১। আমাৰ বোৱাৰীয়ে কালিৰপৰা **ঠেং দাঙিছে**। ২। গাইজনীয়ে **ঠেং দাঙিলেই**; এতিয়া গাখীৰৰহে হাহাকাৰ হ'ব।

ঠেং দাঙি থাক্—(যাওঁ যাওঁ বুলি আগ্ৰহ দেখুৱাই থাক্)—ন'ৰা-ছোৱালীহঁতে বিয়ালৈ যাওঁ বুলি **ঠেং দাঙি আছেই**।

ঠেং নচুৱা—(এলাহেৰে কাল কটা)—পিতাকে অতুল সম্পত্তি এৰি থৈ গৈছে, পুতেকে **ঠেং নচুৱাই খাইছে**।

ঠেং-নামনি (বা **ঠেং-পচা**)—(ভৰি-পথান)—যাৰ মূৰ-শিতানেদি যাব নালাগে, তোমাৰ হকে তেনে মানুহৰ **ঠেং-পচাইদিও** গৈছোঁ।

ঠেং পাক মাৰি বহ্—(কোনোৱে অনুগ্ৰহ প্ৰাৰ্থনা কৰিলে গৰ্বেৰে অনুগ্ৰহ দেখুৱাবলৈ অস্বীকাৰ কৰ্)—তুমি যিমানে ওচৰ চাপিব খুজিছা, তেওঁ সিমানে **ঠেং পাক মাৰি বহিছে**।

ঠেক আঙুৰ্—(টানত সহায় কৰ্)—মোৰ এই **ঠেকটো** তুমি যেনে তেনে **আঙুৰি** দিয়া, নহলে মই নিৰুপায়।

ঠেকত পৰ্—(বিপদ, কষ্ট বা নিৰুপায় অৱস্থাত পৰ্)—**ঠেকত পৰিছে** সি তোমাৰ ওচৰ চাপিছে, পাৰা যদি সহায় কৰা।

ঠেকত পেলা—(বিপদ্‌গ্ৰস্ত কৰ্)—টকাখিনি দিব নোৱাৰিলে তেওঁক **ঠেকত পেলোৱা** হ'ব।

ঠেক দি—(১। সমানে সমানে চল্। ২। বিপদ্ বা টান আঁতৰাবলৈ সক্ষম হ)—১। সি তাৰ লগত কোনো কামতে **ঠেক দিব** নোৱাৰে। ২। তুমি দহ টকা দিলাই, মোৰ অভাৱত সেই টকাই কি **ঠেক দিব**?

ঠেক পা—(কোনো বস্তু অনাটন হোৱাত অসুবিধাত পৰ)—বিয়াত গাখীৰৰ বাবে বৰ **ঠেক পাব** লগীয়া হৈছিল।

ঠেকা খা—(খুন্দা খা; ঠেকত পৰি কষ্ট পা; কষ্ট পাই শিক্)—সিবাৰ **ঠেকা খাইছে** এইবাৰ তেওঁ তোমাৰ কাষ চাপিছে।

ঠেকাৰ-নেকাৰ—(নানা কষ্ট বা অসুবিধা)—এনে **ঠেকাৰ-নেকাৰ** কৰি এই বন্দাবস্ত কৰিব নোৱাৰোঁ।

ঠেঙত চুলি মেৰাই ফুৰ্—(প্ৰাৰ্থনা ভিক্ষা কৰি এজনৰপৰা আন এজনৰ

ওচৰলৈ গৈ ফুৰ্)—কেইজনৰ ঠেঙত ছুলি মেৰাই ফুৰিলোঁ, কোনোৱে জানো এমুঠি চাউলো দিছিলা ? মোৰ বাছা অনাহাৰত মৰিল !

ঠেঙত ধৰ্—(অনুগ্ৰহ প্ৰাৰ্থনা কৰ্)—দোষ কৰি এতিয়া **ঠেঙত ধৰিবলৈ** লাজ কৰিব নালাগে।

ঠেঙৰ ওপৰত ঠেং তুলি খা—(আৰামেৰে কাল কটা)—তোমাবো তিমান ধন-সম্পত্তি থকা হলে তুমিও ঠেঙৰ ওপৰত ঠেং তুলি খাব পাৰিলাহেঁতেন।

ঠেঙান দি (বা **পিট্**)—(কৰিব লগীয়া কোনো কাম নকৰি থিয় দি বৈ থাক্)—তোক তেতিয়াই সেই কামটোলৈ পঠিলোঁ; তই দেখোন **ঠেঙান দিছে** থাকিলি·

ঠেঙুনীয়া-মেঙুনীয়া—(ঠেঙুনিৰ দৰে; বৰ সৰু বা পাতল)—আম এইবাৰ নাহেই; ক'ৰবাত **ঠেঙুনীয়া-মেঙুনীয়া** দুই-এটাহে পালোঁ।

ঠেঙে-হাতে জঁপিয়া—(বৰ উদ্ধত আচৰণ কৰ্)—ধন-সম্পত্তিৰ গৰ্বত সি **ঠেঙে-হাতে জঁপিয়াইছে।**

ঠেক-ছিগা—(অবলম্বনহীন; নিৰাশ্ৰয়)—বকৰাৰ মৃত্যুৰ পিছত ল'ৰাটো **ঠেক-ছিগা** হ'ল; সি এতিয়া যায় ক'লৈ ?

ঠেবেহা মাৰ্—(নপকি বা নিসিজি টান হৈ থাক্)—এইজোপা বেলৰ কলবোৰ ডালকৈ নপকে, কিবা দেখোন **ঠেবেহা মাৰি** থাকে।

ঠেলা-মৰা—(পৰোক্ষভাৱে আক্ৰমণমূলক)—তোমাৰ এনে **ঠেলা-মৰা** কথাই। চিধাচিধিকৈ কৰ নোৱাৰা নে ?

ঠেলাৰ নাম বাবাজী—(ঠেলাত পৰিহে কথাৰ প্ৰকৃত মৰ্ম বুজি পা)—চৌধুৰীৰ আগত সিহঁত ভিজা মেকুৰী যেন হ'ল; সেয়েতো **ঠেলাৰ নাম বাবাজী।**

ঠেলাৰ মুখত পৰ্—(ঠেক বা সঙ্কটত পৰ্)—দেউতাক মৰাত পুতেকে নানা কথাত **ঠেলাৰ মুখত পৰি** চৌদিশে আন্ধাৰ দেখিবলৈ ধৰিলে।

ঠেলেঙা-ঠেলেঙি—(যেনি পায় তেনি পৰা; বিশৃঙ্খল)—খৰিবোৰ সৰিকৈ থৰ নোৱাৰিলা নে ? কেনে **ঠেলেঙা-ঠেলেঙি** হৈ থাকিল ?

ঠেহ পাত্—(ৰোহ কৰ্)—সি পুৱাবেপৰা কিবা **ঠেহ পাতিছে**; নামাতেও, নাখায়ও।

ঠেহেৰা মাৰ্—(গেজেনা মাৰি ক)—শাহুৱেকে সদায় **ঠেহেৰা মাৰিহে** বোৱাৰীয়েকক সকলো কথা কয়; বোৱাৰীয়েকৰ খং উঠে।

ঠোঁট কোবা—(চোকা চোকা কথাৰে তৰ্কাতৰ্কি কৰ্)—অনাহকত **ঠোঁট কোবাই** থাকি একো লাভ নাই ; নিজ নিজ কামলৈ যোৱা ।

ঠোঁট-মুখ চেলেক্—(লাজত পৰি বিব্ৰত বা অপ্ৰস্তুত হ)—ধৰা পৰি বপুৰাই **ঠোঁট-মুখ চেলেকিবলৈ** ধৰিলে ।

ঠোঁটা মুখ ভোঁটা হ—(আনৰপৰা কিবা আশা কৰি থাকি সমূলি নিৰাশ হ)—তাই গাখীৰ বিচাৰি আহিছিল ; দিব নোৱাৰোঁ বুলি কোৱাত **ঠোঁটা মুখ ভোটা হৈ** গুচি গ'ল ।

ঠোঁটা-মোজা লাগ্—(বাচ্যাবাচি ; উখনা উখনি লাগ্)—মানুহ মাত্ৰেই এনে **ঠোঁটা-মোজা লাগে** ; সেই বুলি জানো চিৰ শত্ৰু হব লাগে ?

ঠোঁঠোমা একৰা—(খুন্দিয়াই গালৰ মঙহ ছিঙ ; বৰকৈ অপমান কৰ্)—তেতিয়াই কৈছোঁ, সোনকালে আঁতৰি যা ; ধৰিব লাগিলে **ঠোঁঠোমা একৰাইহে** এৰিম ।

ঠোকোনাত গাল যা—(অতিশয় অপমান বা গঞ্জনা ভোগ কৰ্)—এই কথা সি শুনিলে **ঠোকোনাত তইঁতৰ গাল যাব** ।

ঠোঙোনা-মোঙোনা—(অভদ্ৰ মাত-কথা, গালি-গালাজ ,—তোমালোকৰ এই **ঠোঙোনা-মোঙোনা** লোকে শুনিলে কি বুলিব ?

ড

ডঠুৰ কৰ্—(টান কথাৰে কোনো কামলৈ জব্দ কৰ্)—তুমি **ডঠুৰ কৰিলে** মই কামটো নকৰোঁৱেই ।

ডবনিকৈ খা—(অতিৰিক্ত পৰিমাণে ভোজন কৰ্)—ইমান মানুহে **ডবনিকৈ খোৱাতো** ভাত-আঞ্জা পেলনিহে গ'ল ।

ডবাই ধৰ্—(তললৈ হেঁচা মাৰি ধৰ্)—বাঁহডাল **ডবাই ধৰা**, তেহে ইটো মূৰ ওপৰলৈ উঠিব ।

ডবা-কানীয়া—(ডাঙৰ কানীয়া)—এসময়ত এনে এজন **ডবা-কানীয়া** আছিল যে তেওঁ দিনে এতোলাকৈ আফিং খাইছিল ।

ডলাৰ বগৰী—(খাব-খিত নোহোৱা মানুহ ; বিশেষকৈ, মতৰ স্থিৰতা নোহোৱা

মানুহ)—সুবিধাবাদী মানুহ **ভলাৰ বগৰী** ; এনে মানুহে স্বাৰ্থসাধনৰ বাবে নীতিৰ পৰিবৰ্ত্তন কৰে।

ভাইনা পালী—(ওজাৰ সোঁফালে থাকি গীত গোৱা আৰু সেই গীতৰ অৰ্থ ভাঙি কোৱা পালী)—ওজা চাবলৈ যাওঁ বলা ; বৰ ভাল **ভাইনা পালী** আহিছে বোলে।

ভাং-কটা—(বৰ দুষ্ট)—সেই **ভাং-কটা** চোৰটো যোৱা ৰাতি হাতে হাতে ধৰা পৰিছে।

ভাং-কোৱা—(ডেকা মানুহে ছুইটালি কৰি ফুৰ্)—সি দিনে ৰাতিয়ে **ভাং-কোৱাই** ফুৰে, ভাল মানুহে তালৈ ছোৱালী দিব নোখোজে।

ভাং-জাপি—(ছাতিৰ নিচিনাকৈ ভাং থকা জাপি)—তোমাৰ **ভাং-জাপিটো** হলেই হব ; ছাতি কেলেই লাগিছে ?

ভাং-ঠেৰীয়া—(চৰীয়া, মিহি সূতাৰ নোহোৱা)—**ভাং-ঠেৰীয়া** সূতাৰ এই কাপোৰখন ত্ৰিশ টকাত কিনিব নোৱাৰি।

ভাং-ধৰীয়া—(ভাঙোপ মৰা)—**ভাং-ধৰীয়া** কথা যে কব পাৰ, কাম কৰাৰ গুণ নাই কিয় ?

ভাং-বৰলা--(বহুত বয়সলৈ বিয়া-বাৰু নোহোৱা)—তোৰ ঘৰে **ভাং-বৰলাৰ** ঘৰলৈ কিহৰ চিন্তা ?

ভাং-মুঠীয়া--(সৰু লʼৰা ছোৱালী নথকা ; নিষ্কণ্টকীয়া)—তুমি **ভাং-মুঠীয়া** মানুহ, যেনেকৈ লে আহিব পাৰা, মই নোৱাৰোঁ।

ভাঁৰ পৰ-(সময় নিৰূপণ কৰা যন্ত্ৰ)—পুৰণি ভাৰতত সময় নিৰ্ণয় কৰিবলৈ একো একো বিধৰ **ভাঁৰ-পৰ** আছিল।

ভাঁৰৰ বাতৰি ভাঁৰে ভাঁৰে দি থাক্—(যনাই সকলো বাতৰি জনাই থাক্)—নবিয়াৰ কথা নাভাবিবা ; আমি তোমাক **ভাঁৰৰ বাতৰি ভাঁৰে ভাঁৰে দি থাকিম**।

ভাকৰ ঘেঁৱা—(বৰ বেগাই চৌ-চৌকৈ ঘূৰি ফুৰা মানুহ)—তই **ভাকৰ ঘেঁৱা** ; তোৰ ঘৰে ঘূৰিলে আমি মৰি যাম।

ভাঙৰ-আই—(জেঠী)—আমাৰ **ভাঙৰ-আই** নিজৰ আইতকৈও বেছি মৰমিয়াল।

ডাঙৰ গছত আউজ—(আশ্ৰয়ৰ বাবে ডাঙৰ মানুহৰ ওচৰ চাপ্)—বিপদত পৰিছোঁ; **ডাঙৰ গছত আউজিবই** লাগিব; নহলে ৰক্ষা পৰিম কেনেকৈ?

ডাঙৰ গছত বতাহ লাগ্—(মূৰী বা মুখিয়াল লোকে আনৰ হৈ সকলো বিপদৰ সন্মুখীন হ)—আপুনি মুখিয়াল লোক; বিপদলৈ ভয় কৰিলে কেনেকৈ হব? **ডাঙৰ গছত বতাহ লাগেই।**

ডাঙৰ গছ পাত্—(ডাঙৰ বুলি মান্; আশ্ৰয়ৰ বাবে কোনো মানুহৰ ওচৰ চাপ্)—আপোনাক **ডাঙৰ গছ পাতিছোঁ**, আপুনি কিবা এটা উপায় দিয়ক।

ডাঙৰ পিতা—(জেঠা)—**ডাঙৰ পিতাতকৈ** পিতা পাঁচ বছৰে সৰু।

ডাঙৰি কাপোৰ—(ডাঙৰি সূতাৰে বোৱা কাপোৰ)—**ডাঙৰি কাপোৰ** হলেও ইয়াৰ কিন্তু বৰ পাগ।

ডাঙৰৰ দায় পিছলি যা—(ডাঙৰ মানুহে কৰা অপৰাধ তেনে বুলি গণ্য নহ)—**ডাঙৰৰ দায় পিছলি যায়**; এই গুৰুতৰ দোষ কৰিও ৰক্ষা পৰি গ'ল; আন হোৱা হলে ভেটি উছন হ'লহেঁতেন।

ডাঙ্কা উঠ্—(বদনাম উঠ্)—সেই তিৰোতাজনীৰ চৰিত্ৰ সম্পৰ্কে **ডাঙ্কা উঠিছে।**

ডাঙ্কা ছাট্—(বদনাম বিয়পি পৰ্)—তোৰ গুণ-চৰিত্ৰৰ **ডাঙ্কা ছাটি** গৈছে।

ডাঙ্কাৰ বিল—(ডাঙ্কা—মানুহৰ মাজত বৰকৈ জনাজাত। সকলোৰে মাজত বৰ নাম থকা ঠাই, কিন্তু সাধাৰণতঃ তাৰ ওলোটা ফল পোৱা ঠাই)—**ডাঙ্কাৰ বিললৈ** নাযাবি; ডাঙ্কাৰ তিৰী নানিবি।

ডা ডাঙৰীয়া—(ডাঙৰীয়াসকল আৰু অন্যান্য মুখ্য লোক)—আমাৰ **ডা-ডাঙৰীয়াসকলে** এই দৰে কলে।

ডাপি (বা ডাবি) যা—(তললৈ বহি যা; অৱস্থাৰ হ্ৰাস হ)—১। এই খুঁটাটো তিনি ইঞ্চিমান **ডাপি গ'ল**; সোনকালে তুলি দিয়া। ২। পিতাকৰ মৃত্যুৰ পিছত তেওঁলোকৰ গৃহস্থালি **ডাপি গ'ল।**

ডাব কাট্—(ডাঙৰকৈ প্ৰতিজ্ঞা কৰ্)—এদিন নহয় এদিন তোক শিকাম, আজি **ডাব কাটিলোঁ।**

ডাবৰ মাৰি কৰ্—(নানা কামৰ মাজতো ছেগ চাই কৰ্)—গৃহস্থালিৰ নানা আহকালৰ মাজতো তেওঁ **ডাবৰ মাৰি** কিমান কাম কৰে চোৱাঁগৈ।

ভাবিত স্থবাস্থব মাগ কঁপ_— ববকৈ ডবিয়া)— তোমাৰ **ভাবিত স্থবাস্থব মাগ কঁপাই** দিয়া, এনেকৈ ল'বাটোক কি শিকাবা ?

ভাবি মাৰ (বা **দি**)—(খণ্ডেৰে ডাঙৰকৈ ভিবস্কাৰ কৰ্; ভেকাহি মাৰ্)-
১। ল'বাটোক পিতাকে ববকৈ **ভাবি দিলে**, সি কন্দনামুৰা হৈ আঁতৰি গ'ল।
২। 'তেওঁক কিবা সুধিলেই **ভাবি মাৰি** উঠে।

ভাবে কাট্—(এজনৰ প্ৰসিদ্ধি বা সুখ্যাতিৰ গুণে নিজৰ সুখ্যাতি নথকা আন এজনো সুখ্যাত হ)— গড়গঞা কটাৰী; তাৰ **ভাবেও কাটে**। ভায়েক জজ হৈছে, ককায়েক সমাজৰ বৰমূৰীয়া হবই।

ভাল কটা ভাটৌ—(আশ্ৰিত হৈও সুযোগ পালে বিশ্বাসঘাতকতা কৰা মানুহ)— সকবেপৰা তুলি-তালি তাক সকলো বিষয়ত বিশ্বাস কৰিছিলোঁ, সি যে **ভাল কটা ভাটৌ** হব, মই ভাবিয়েই পৰা নাছিলোঁ।

ভাল কোবা—(ডালে ডালে অৰ্থাৎ নানা ঠাইত ঘঁবি ফুৰ — পুৱাবেপৰা এই দৰে **ভাল কোবাই** নুফুৰিবা, পঢ়াশুনা কৰাতহে মন দিয়া।

ভাল-চোৰ—(দগধা চোৰ) - সেই **ভাল-চোৰটোক** চাকৰ ৰাখিছা কিয় ?

ভাল যোবা দি-- নোহোৱাক হ বুলি ক)— তোমাৰ এইবোৰ **ভাল যোবা দিয়া** কথা আমি পতিয়াব নোৱাৰোঁ।

ভাল-ভঙুৱা—(ল'ৰা-ছোৱালী বা আন কেও নথকা অকলশৰীয়া মানুহ) –**ভাল-ভঙুৱা** এটাই গৃহস্থালিৰ সুখ কি বুজিব ?

ভাল-দবিদ্ৰ—(নিচেই দুখীয়া)—মই **ভাল-দবিদ্ৰ** লোক; আপোনালোকক মই কিহেৰে তুষিম ?

ভাল-ধোৱা দি—(আগেয়ে তিয়াই নোখোৱাকৈ ধুই আন)—চাউলখিনি **ভাল-ধোৱা দিবা**; আগবেপৰা তিয়াই থলে সান্দহ ভাল নহব।

ভাল-পচলা মাৰ্—(কলগছেৰে কোবোৱাৰ দৰে ববকৈ মাৰ-পিট কৰ্)— চোৰটোক ধৰি বাইজে তাক **ভাল-পচলা মাৰিলে**; সেই চোৰটোকে ধৰা বুলি পুলিচে গৌৰৱ কৰিছে।

ভালৰ কাউৰী—(ওৰে দিন ঘূৰি ফুৰা মানুহ)—**ভালৰ কাউৰী** ওলাল, দোভাগ ৰাতি ঘৰ পালেও ভাল।

ভালে-মূলে—(শাক-পাচলি আদিৰ একো অংশ বাদ নিদিয়াকৈ; সম্পূৰ্ণৰূপে)—

শাক তুলিবলৈ গৈ **ডালে-মূলে** চাঁহি-চুঁহি আনিলা; পিছে শাক হ'ল বুলিও **ডালে-মূলে** খাব পাৰি জানো?

ডিঙি পাতি থ—(ডাঙৰ বিপদৰ সন্মুখীন হবলৈ সাজু হৈ থাক্)—এই কাম কৰাৰ সকলো দায়িত্বৰ বাবে **ডিঙি পাতি থৈছোঁ**।

ডিমৰুৰ ফুল—(অসম্ভৱ বস্তু)—**ডিমৰুৰ ফুল** বিচাৰি লাভ নাই; যিটো সম্ভৱপৰ, তাকেহে কৰিবলৈ আগ বাঢ়া।

ডিমা এৰা গৰৈ—(অতিকৈ শুকাই খীণাই যোৱা মানুহ)—বিয়াৰ পিছৰপৰা ল'ৰাটো **ডিমা এৰা গৰৈ** যেন হৈছে।

ডিমাত আঁহ উলিয়া—(য'তে ত'তে দোষ ধৰি ফুৰ্)—তেওঁ **ডিমাতো আঁহ উলিয়াৰ** খোজে; আমাৰ কামত খুঁত বিচৰাটোত আচৰিত নহবা।

ডিবা-হিবা—(ডিবা-দ্বিৰহিত। ল'বা-ছোৱালী ডাঙৰ হোৱা ভিৰোতা)—তুমি **ডিবা-হিবা** মানুহ; এদিন আমাৰ সান্দহকেইটা কুটি দিয়া।

ডুখৰি-পীৰা—(একে ডোখৰ কাঠৰপৰা কৰা সৰু পীৰা)—**ডুখৰি-পীৰা** কেইখন তুলি থোৱা; এনে সৰু পীৰাত বহিব নোৱাৰি।

ডুখৰি পীৰাৰে মাৰ্—(চুকি পোৱাত থকা যেই সেই বস্তুৰে ৰবকৈ মাৰ্)—তোমাৰ ঘৰলৈ আহিলোঁ বুলিয়েই **ডুখৰি পীৰাৰে মাৰিবা** নে?

ডুব মাৰ্—(১। বুৰ মাৰি পানীৰ তললৈ বা জলমুখে যা। ২। সমূলি অস্বীকাৰ কৰ্)—**ডুব মাৰি** তেওঁ বহুত পৰলৈ উঠি নাহিল; আমি মৰা বুলি ভাবিলোঁ। ২। তেওঁ এই বিষয়ে কি জানে সোধামাত্ৰেই তেওঁ পোণছাটে **ডুব মাৰিলে**।

ডুব মাৰি পানী খা—(গোপনে কোনো কাম কৰি নাই কৰা বুলি ক)—তেওঁক ধৰিবা কেনেকৈ? সদায়ে **ডুব মাৰি পানী খায়েই** আছে; কিন্তু প্ৰমাণ পাবা ক'ত?

ডুলি-পেটা—(বৰ ডাঙৰ পেটৰ)—সৌ যে **ডুলি-পেটা** মানুহজন বহি আছে, তেৱেঁই দবাৰ দেউতাক।

ডুলি যেন হ—(বৰ ডাঙৰ হৈ উঠ্—পেটত খাটে)—পানী খাই খাই ৰোগীৰ পেটটো **ডুলি যেন হৈছে**, তেও পানী খায়েই আছে।

ডেও পাৰ্—(আগ-পাছ নুগুণি কাম কৰ্)—এনেকৈ **ডেও পাৰি** ফুৰিলে বিপদত পৰিবা।

ভেও দি (বা মাৰ্)- (জঁপিয়াই যা)—ক'ৰবাত অশুচি হয় বুলি তেওঁ **ভেও দিছে** খোজ কাঢ়ে।

ভেং মেল্—(দীঘলকৈ খোজ দি বা লাহেকৈ জঁপিয়া)— **ভেং মেলি** খাবৈটো পাৰ হব পাৰি।

ভেকা-কুৰি— (কুৰিতকৈ কিছু কম) - ছাগলীজনীৰ দাম কুৰি টকা নহয়, **ভেকা-কুৰি**।

ভেকা কচে যা—(ডেকা কালতে মৰ)—তেৰ **ভেকা কচে যোৱা,** এই ঠিক-ঠিক দুপৰীয়া ক'লৈ যাব ?

ভেকা-ভণ্ডুৱা—(ডেকা বয়সৰ আৰু ডংৰা প্ৰকৃতিৰ)— তোমালোক **ভেকা-ভণ্ডুৱা** মানুহ, কামলৈ ভয় কৰা কিয় ?

ভেকুৰ দি (১। জন্তুৰ ঠেঙত চুটি এৰাল দি বান্ধ। ২। উদ্ধতালি দমোৱাৰ উপায় কৰ্)—১। দামুৰিটো **ভেকুৰ দি** থোৱা, নহলে গাৰীয়ে চেপিব পাৰে। ২। ছোৱালীজনীক **ভেকুৰ দিবলৈ** মাকে উপায় চিন্তিছে।

ভেৰ-কেঁচীয়া হ –(কোনো ফলৰ কিছু অংশ পকি কিছু নপকাকৈ থাক - কঁঠালটো ভালকৈ পকক দিয়া ; এতিয়া **ভেৰ-কেঁচীয়া হৈছে,** খাবলৈ সোৱাদ হোৱা নাই।

ভোঙা বাজ্—(পানী আদি একে ঠাইত গোট খাই সৰু খাল যেন হ) -১। ইমান বৰষুণ, বাটে-পথে **ভোঙা বান্ধিলে**। ২। কলিকতা'ত সেইবেলি বাঢ় বাটতে তেজৰ **ভোঙা বান্ধিলে**।

ভোৰা খচা দি –(খচি-সাৰি বিশৃঙ্খল কৰ্)—শেতেলিখন মই জা'ৰ দোকা'ৰি থৈ গলোঁ ; কোনে আহি **ভোৰা খচা দিলে** ?

ভোম-চোৰ (অথাইত চোৰ)—সি যে **ভোম-চোৰ** তুমি জনা নাই নে ?

ভোম-জ্বৰ—(দুদিনৰ পিছত তৃতীয় দিন উঠা জ্বৰ)—তোমাৰ **ভোম-জ্বৰ** ডাক্তৰি চিকিৎসাত দূৰ হ'চে বুলি কোনে কলে ?

ভোমৰ ঢেঁকী –(চুটি-চাপৰ মানুহ—নিম্বাৰ্থত)—সেই **ভোমৰ ঢেঁকীটোৰ** কোনো কামতে সাধম নাই।

ভোমৰ সবাহ—(বৰ হাই-উৰুমি) –তোমালোকে নো ইযাত কি **ভোমৰ সবাহখন** পাতিছা হে ? মানুহ ৰেখোন থাকিবই নোৱাৰি।

ভোল ছিঙি ঘাঁহ খা—(শাসন এৰাই উচ্ছৃংখল আচৰণ কৰ্)—এনে কাম নকৰিবলৈ বাৰে বাৰে হাক দিছোঁ ; তথাপি যদি **ভোল ছিঙি ঘাঁহ খায়,** শাস্তি পাবই।

ঢ

ঢক ছুট্—(ভাগৰ বা ভোক পিয়াহত আতুৰ হৈ মূৰ্ছা যাবৰ উপক্ৰম হ)—দুমাইল খোজ কাঢ়োঁতেই ডেকা একোজনৰ **ঢক ছুটিব** নালাগে।

ঢক পিট্—(পৰিশ্ৰম ৰ'দ আদিৰ বাবে ফোঁপা)—ৰ'দত গৰুটোৱে **ঢক পিটিছে;** ছাঁত বান্ধা।

ঢক ফুট্ (বা **উঠ্**)—(ৰবকৈ ব্যাপ্ত বা প্ৰকাশ হ)—তোৰ গুণ-চৰিত্ৰ **ঢক ফুটি** ওলাইছে।

ঢকা-গলতি—(চৰ-চাপৰ, বিৰক্তি বা অনিচ্ছাৰে কৰা অলপীযা সাহায্য)—কেবাজনৰ **ঢকা-গলতিৰ** মাজেদিহে কামটো হৈ উঠিল।

ঢকা-চমকা (বা **চমকা**)—(মেঘৰপৰা অলপ ওলায়েই মাৰ যোৱা)—এনে **ঢকা-চমকা** ৰ'দত ধান কেনেকৈ শুকাবা ?

ঢকা-ভাত—(খাই এৰা ভাত—গ্যলিত খাটে)—তোৰ দৰে **ঢকা-ভাত** খাই ফুৰা মানুহে কেনেকৈ মানুহ বোলাবি ?

ঢপলা পিট্ (বা **মাৰ্**)—(দুয়ো হাত মেলি নিজৰ কৰতলত চপৰিয়া—দন্দ কৰা তিৰোতাত খাটে)—নাহে-পিতে এই তিৰোতাজনী জনাজাত ; দন্দ কৰোঁতে কেনেকৈ যে **ঢপলা পিটে !**

ঢবাই-মবাই পৰ্—(দুখ বা ভাগৰত ঢবা বা মাটিত বাগৰ খাই পৰ্)—একালে দুদিন খোৱা নাই, আন ফালে কুৰি মাইল বাট কুৰি বাট আহিছে ; আহি পায়েই তেওঁ **ঢবাই-মবাই পৰিল।**

ঢবা খাব—(গুদা খাবেদি বন্ধা বৰ ঢোকা আগ্ৰা)—এনে **ঢবা খাবেদি** ভাত খোৱা আমাৰ অভ্যাস নাই ; আজি খোৱাত পেট কামুৰিছে।

চৰা-চাপৰ—(বৰ ডাঙৰকৈ মৰা চাপৰ)—বুজাক বুজাবা ইঙ্গিতে আকাৰে ; সুবুজাক বুজাবা **চৰা-চাপৰে**।

চৰা লঘোন—(পানী এটোপাও নোখোৱাকৈ দিয়া লঘোন)—এই জেঠমহীয়া ব'দত **চৰা লঘোন** দিয়াটো মুখৰ কথা নহয়।

চঁৰি-বাজ (বা **চঁৰিয়া-বাজ**)—(চাঁৰিয়া বা শলিয়াৰ নিচিনা বৰ টেঙৰ)— তাৰ দৰে **চঁৰি-বাজ** ক'ত পাবা ? প্ৰতি কথাতে কিমান যে বাগৰ মাৰে !

চল আহ্—(নদীয়েদি উজনিৰ বহুত পানী আহ্)—আজি নদীত **চল আহিছে** ; বান পানী হব পাৰে।

চলা-বিছনা—(বহিবলৈ পাৰি দিয়া বহল বিছনা)—বৰ-যাত্ৰী বহিবলৈ **চলা-বিছনা** পাৰি দিয়া।

চঁাচ কৰে পৰ্—(গধুৰ বস্তু মাটিত পৰি অকস্মাৎ কৰা শব্দৰ দৰে শব্দ কৰি বাগৰি পৰ্) কলগছীয়া মৰদটো **চঁাচ্ কৰে** চোতালত **পৰি** মূৰ্ছা গ'ল ; ধৰত অকলে ঘৈণীয়েক।

চঁাহি-চুঁহি— (টানি-আঁজুৰি , বৰ কষ্টেৰে)—মাকে চাৰিও ফালৰপৰা **চঁাহি-চুঁহি** আনি ল'ৰা-ছোৱালীকেইটিক পোহপাল দিছে।

চঁাহি-মুহি—(একেবাৰে ছিঙি-ভাঙি ; একো-নাইকীয়া কৰি)- কেৰেলা চাওঁতে গোটেইখন **চঁাহি-মুহি** উজাৰ কৰিব লাগে নে ?

চাক-চুক—(লুকালুকি ; কথা গোপন কৰা কায)—**চাক-চুক** নকৰাকৈ সকলো কথা বাইজৰ আগত কোৱাঁ।

চাক-চুক কি- (কথা গোপন কৰি লাভ কি ? খুলি কবলৈ হলে)—**চাক-চুক কি**, মোৰ বৰ ভোক লাগিছে ; যি আছে তাকে দিয়া।

চাট-কপাল (বা **চাৰ্-কপাল**)—(দুৰ্কপাল ; মন্দ ভাগ্য)—মোৰ **চাট-কপালত** নো এনে সৌভাগ্য কাহানিবা হব নে

চাপত গজা—(১। আপুনি হোৱা । ২। খিলঞ্জীয়া নোহোৱা—বিন্দাৰ্থত মানুহত খাটে)—১। **চাপত গজা** শাকৰ সোৱাদ নাই। ২। **চাপত গজা** ডাঙৰ মানুহ দেখিছা ? ভেৰোঁ এজন।

চাপলি মেল্—(বৰ বেগেৰে লৰ মাৰ্)—ঘোঁৰাটোৱে **চাপলি মেলি** নিমিষতে দিগন্ত পালেগৈ।

চাম্‌ধৰ্—(বৰ লোকৰপৰা স্বাৰ্থ সাধন কৰিবলৈ অতিশয় হীনভাৱে তেনে লোকৰ সকলো কাম কৰ)—ডাঙৰ মানুহৰ **চাম্‌ধৰি** নিজেও ডাঙৰ হোৱা মানুহ আজি কালি সমাজত অনেক।

চাৰি-পাটি—(শোৱা বিছনা)—উঠা পিবিসাই **চাৰি-পাটি** এৰি।

চাৰিত হগা ছুলি—(কোনো কুকাৰ্য লুকাব নোৱাৰি লাজত পৰা মানুহ)—সি কলখোক কাটিবলৈ ধৰোঁতেই মই দেখিলোঁ; সি **চাৰিত হগা ছুলিৰ** দৰে সেমেনা-সেমেনি কৰিবলৈ ধৰিলে।

চাৰিৰ আঁৰত বজাকো চৰ্চ্—(পাছত ডাঙৰ মানুহকো সমালোচনা বা নিন্দা কৰ্)—পাছত কোনে কি কয়, নুশুনিবা; **চাৰিৰ আঁৰত বজাকো চৰ্চে**।

চাল খা—(এফাললৈ হেলনীয়া বা কাতি হ)—মানৱ সমাজে এতিয়া গণতন্ত্ৰৰ ফালে **চাল খাইছে**।

চাল-তৰোৱাল নোহোৱা নিধিৰাম চৰ্দাৰ—(পুৰণি কলীয়া গৌৰৱৰ কথা কৈ ফিতাহি মৰা মানুহ)—লাচিত বৰফুকনে শৰাইঘাটৰ যুঁজত জিকিছিল; আমাৰ **চাল-তৰোৱাল নোহোৱা নিধিৰাম চৰ্দাৰসকলেও** তেনে যুঁজকে এতিয়াও জিকে!

চাল ল—(কোনো এফাললৈ গতি কৰ্)—কাকতি-ফৰিংজাকে হেনো অসমলৈ **চাল লৈছে**।

চিমিক-চামাক কৰ্—(এবাৰ এলপীয়াকৈ জ্বলি এবাৰ নুমাব খোজ)—চাকিগছে **চিমিক-চামাক কৰিছে**; অলপ তেল দি শলিতাগছি বঢ়াই দিয়া।

চিমিকি-চিমিকি—(অতিশয় ক্ষীণ বা দুৰ্বলভাৱে—জ্বলা, পোহৰ হোৱা বা উশাহ লোৱাত খাটে)—ৰোগীজনে **চিমিকি-চিমিকি** উশাহ লৈছে; ডাক্তৰে আশা এৰি দিছে।

চিলা আদা পাই কটিত মচি খা—(সৰল প্ৰকৃতিৰ বা সাধু স্বভাৱৰ মানুহক যেনে তেনে ব্যৱহাৰ কৰ্)—তেওঁক **চিলা আদা পাই কটিত মচি খাব খুজিছা**; এইবাৰ কিন্তু তোমাক সহজে নেৰিছোঁ।

চিলা কাট্—(চিলাই দি)—আগেয়ে খুঁটি-টানকৈ ধৰি এতিয়া সকলোৱে **চিলা কাটিলে** কামটো হব কেনেকৈ?

চিলা পালে ঠিলা মাৰ—(য'ত স্বাৰ্থসিদ্ধ কৰা সহজ, তাতেহে মানুহে সুবো

নয়)—**ঢিলা পালে ঠিলা মৰা** মানুহৰ স্বভাৱ, তোমাক সহজ পাই তেওঁলোকে দহ টকা দিলে; আনবোৰে কিমান দিলে ?

ঢিলা মাটিতহে বিড়ালীয়ে হাগ্—(সহজ পালেহে আনে স্বাৰ্থসিদ্ধিৰ সুযোগ লয়)—**ঢিলা মাটিতহে বিড়ালীয়ে হাগে**, তুমি যদি ঢিলাই দি'দিয়া, সিহঁত ঠোঁটা মুখ ভোঁটা হৈ শুচি যাব।

ঢুকি পা—(১। হাতেৰে লগ পা। ২। বুজি পা)—১। জখলা নহলে কোমোৰাটো **ঢুকি নাপাওঁ**। ২। আপোনাৰ কল-কৌশল মোৰ বুদ্ধিৰে **ঢুকি পোৱা** নাই।

ঢুলীয়া-ঘুমটি—(গভীৰ টোপনি)- সি **ঢুলীয়া-ঘুমটিত** পৰিছে, ইমান সহজে সাৰ পাব নে ?

ঢুলিয়াৰ ভাৱৰীয়া—(বৰকৈ খুহুতীয়া কথা কৈ হঁহুৱাব পৰা মানুহ)—এই ল'ৰাটো এটা **ঢুলিয়াৰ ভাৱৰীয়া**, তাৰ কথা শুনি হাঁহি বাগৰি পৰিব লাগে।

ঢেং জোৰ্—(ভাও জুৰি পৰি থাক)—ভাই বোলে নৰিয়াৰ **ঢেং জুৰিছে**, তেনেহলে ডাক্তৰ আনা কিয় ?

ঢেং দি—(দীঘল দি এলাহত পৰি থাক)—সি পুৱাবেপৰা **ঢেং দি** আছে, দুপৰীয়া খাই উঠি আকৌ বিচনাত পৰিব।

ঢেঁকীত মহে খা, উৰালত ফৰ্ফৰা—(অনাৱশ্যকভাৱে কোনো কথা গা পাতি ল')—মই কৈছোঁ তাক, তোমাৰ কি হ'ল ? **ঢেঁকীত মহে খায়, উৰালত ফৰ্ফৰায়**।

ঢেঁকী-থুৰীয়া বুদ্ধি—(মোটা বুদ্ধি)—তাৰ যিহে **ঢেকী-থুৰীয়া বুদ্ধি**, সি জানো এই পৰীক্ষাত পাছ কৰিব ?

ঢেঁকী-থুৰীয়া মাৰ—(গুৰুতৰ মাৰ-পিট)—ৰাইজে চোৰটোক **ঢেঁকী-থুৰীয়া মাৰ** শোধালে।

ঢেঁকী-খোৱা পাৰি নাক কাট্ -(বৰকৈ নিন্দা বা অপমান কৰ)—তুমি এই কাম কৰিলে সমাজে **ঢেঁকী খোৱা পাৰি** তোমাৰ **নাক কাটিব**।

ঢেঁকী দি—(ঢেঁকীৰে খুন্দ্ বা পৰিষ্কাৰ কৰ্)—চাউলবোৰ এবাৰ **ঢেঁকী দি** লোৱাঁ; পৰিষ্কাৰ হব।

ঢেঁকী ফুৰা—(লাহে লাহে ঢেঁকীৰে পৰিষ্কাৰ কৰ্)—চাউলখিনি এবাৰ **ঢেঁকী ফুৰালে** পৰিষ্কাৰ হব।

ঢেঁকীৰ গৰিক—(অমূলক জনৰৱ)—ব্ৰহ্মপুত্ৰত সোণৰ দুৰ্গাপ্ৰতিমা ওলোৱাটো **ঢেঁকীৰ গৰিকহে** ; আন একো নহয়।

ঢেঁকীশাল চোঁকা- (আনৰপৰা খুজি মাগি খোৱা, বৰ দুখীয়া—নিম্নাৰ্থত)—এনে ঢেঁকা নোহোৱা **ঢেঁকীশাল চোঁকা** মানুহলৈহে আই-বোপায়ে মোক বিয়া দিলে নে ?

ঢেঁকীশাল ফুৰিলে খুদকণৰ আকাল নহয়—(সামান্য মানুহৰ সামান্য অভাৱ যতে ত'তে পূৰণ হয়)—তুমি সহায় নকৰিলেও নমৰোঁ, **ঢেঁকীশাল ফুৰিলে খুদকণৰ আকাল নাই**।

ঢেঁকী স্বৰ্গলৈ গলেও ধান বানে (অসৎ লোকে সাধু সমাজত থাকিও অসৎ কৰ্ম কৰে)—জগন্নাথলৈ গলেও সি চোৰহে ; কপৰ হোঁকা এটি সৰকালে। **ঢেঁকী স্বৰ্গলৈ গলেও ধান বানে**।

ঢেকনি মাৰ—(পানীৰে ঢাকি ধৰ)—পথাৰখন পানীৰে **ঢেকনি মাৰিছে**, কঠিয়াবোৰ পঁচি যাব।

ঢেকুৰী কোবোৱা দি—(বৰকৈ মাৰি অপমানিত কৰ)—ছোঁৱালীজনীক নিয়ৰ ছাৰি মাকক গিৰাইতে **ঢেকুৰী কোবোৱা দিলে**।

ঢেঙাকাৰ দি—(মৰাৰ পিছত উথহি বৰ ডাঙৰ হ)—ইমান ডাঙৰ মাছবোৰ মৰি পানীত ওপঙি **ঢেঙাকাৰ দি** আছে।

ঢেপ তোল—(ঘাটি বা ক্ষতি পূৰণ কৰ)—যোৱা বাৰৰ খেতিৰ **ঢেপ** এইবাৰো **তুলিব** পৰা নাযাব।

ঢেবাই মেবাই পৰ—'ঢবাই-মবাই পৰ' চোৱা।

ঢেকৰা দি তেজ-পানী নোহোৱাকৈ গাটো উথহি উঠ —ল'ৰাটো **ঢেকৰা দিছে** কিয় ? গাল দুখনো উথহা যেন লাগিছে।

ঢেকৰা লাই সিজা—(অবুজনক বৰ কষ্টেৰে কোনো পৰামৰ্শ দি মা'ন্ত বা সেমান কৰ) এইবিলাক মানুহক দেশৰ কথা বুজোৱাটো **ঢেকৰা লাই সিজোৱাহে**।

ঢেৰেকা-পোৰা (আধা-পোৰা বা আধা-ভজা)—**ঢেৰেকা-পোৰা** পিঠা খাই বইনা চাই আছিলে।।

ঢেল ওপঙা দি—(মৰাৰ নিচিনা পানীত ওপঙ)—কিবা এটা বগা **ঢেল ওপঙা দি** আহিব লাগিছে।

ঢেল খা—(চকুৰ মণিৰ চাৰিওফালৰ বগা ভাগ পতাৰ বাহিৰলৈ ওলা)—কুকুৰটো দেখোন **ঢেল খাই** পৰি আছে ; মৰিল নেকি ?

ঢেলা-চকুৱা—(বগা ভাগ বেছিকৈ ওলোৱা চকুৰে)—ল'ৰাটো ধুনীয়া, কিন্তু **ঢেলা-চকুৱা**।

ঢেলুক ঢেলুক জীৱ থাক্—(জীৱনৰ যৎসামান্য লক্ষণ থাক্)—ছাগলীজনী এতিয়াও মৰা নাই ; **ঢেলুক ঢেলুক জীৱ আছে**।

ঢেলুক ঢেলুক লাগ্—(বা কৰ্)—(ৰবকৈ চিন্তিত হ)—তাৰ নবিয়াৰ কথা শুনি মোৰ মনটো **ঢেলুক ঢেলুক লাগিল**।

ঢোঁহোৰ-মোহোৰকৈ—উচিত-অনুচিত একোকে নভবাকৈ ; বিশৃঙ্খলভাৱে ; বিমোৰত পৰি)—শুই আছিলোঁ, তেওঁ অহা শুনি **ঢোঁহোৰ-মোহোৰকৈ** শুদা গাৰেই ওলাই আহিলোঁ।

ঢোকা চাপ্ (বা **লাগ্**)—(সন্দেহ, আশঙ্কা বা ধাৰণা ওপজ্)—মই তালৈ নগলোহেঁতেন, কিবা এটা **ঢোকা চাপিছে** গলোঁ।

ঢোকাত কল ৰ, কলত ঢোকা ৰ—(পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ সহায়ত বৰ্তি বা তিষ্ঠি থাক্)—গঞা বাইজে বুজা উচিত যে **ঢোকাত কল** যেনেকৈ **ৰয়**, তেনেকৈ **কলতহে ঢোকা ৰয়** ; কোনোৱে কাকো সহায় নকৰিলে কেৱে তিষ্ঠিব নোৱাৰিব।

ঢোকা থাক্—(বাঁৰী তিৰোতালৈ চপনীয়া হৈ থাক্)—সি আমাৰ এই ঠাইৰ মানুহ নহয় ; ক'ৰবাৰপৰা আহি সেই বাঁৰীজনীলৈ **ঢোকা আছে**।

ঢোকা দি—(সহায় কৰ্ ; আশ্ৰয় হ)—আজি সহায় কৰিলোঁ, কালিলৈও কৰিম ; কিন্তু মই তোমাক সদায় **ঢোকা দি** থাকিব নোৱাৰিম।

ঢোকা দিয়া কল—(আনৰ আশ্ৰয় বা বলত মানুহ বোলাই থকা মানুহ)—মোৰ ওপৰত বেছিকৈ নিৰ্ভৰ নকৰিবা ; মই নিজেই **ঢোকা দিয়া কল**।

ঢোকে ঢোকে পানী খুৱা—(সম্পূৰ্ণৰূপে জব্দ বা পৰাস্ত কৰ্)—তেওঁৰ লগত যুঁজি কেনে পালা ? **ঢোকে ঢোকে পানী খুৱালে** ; ফাটকলৈ যে নগ'লা, সেয়ে সৌভাগ্য।

ঢোপ দলিয়া দি—(অনায়াসে দলিয়া)—ডুইমোণী দগাটো সি **ঢোপ দলিয়া দিলে**।

ঢোপা-কলি—(ফুলিবলৈ ধৰা ফুলৰ কলি)—ফুলবোৰহে আনিবা, **ঢোপা-কলিবোৰ** নিছিঙিবা।

ঢোপা পৰ্—(ফুলিবলৈ ধৰ্)—কলিবোৰ **ঢোপা পৰিছে**; দুই এদিনতে ফুলিব।

ঢোপা-চালি—(মেঘৰপৰা হোৱা আন্ধাৰ)—এতিয়াও ৰাতি হোৱা নাই; **ঢোপা-চালিৰ** বাবেহে এন্ধাৰ হৈছে।

ঢোল পিটি দি—(কোনো কথা বৰকৈ প্ৰচাৰ কৰ) -তেওঁ হাকিম হোৱা বাতৰিটো ককায়েকে **ঢোল পিটি দিছে**।

ঢোল মাৰিলেহে নাচন আহ্—(দুটা ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধ থকা কথা বা কামৰ প্ৰথমটো হলেহে পিছৰটো সম্ভৱপৰ হ)—তোমালোকে খ্যাটনি ধৰিলেও ডাইনা-পালীয়ে তেওঁৰ খুহুতীয়া কথাবোৰ তিমান সুন্দৰকৈ এতিয়া কব নোৱাৰে; ওজাই গীত গালে লগে লগে সেইবোৰ আপুনি ওলাই আহে; **ঢোল মাৰিলেহে নাচন আহে**।

ঢোলৰ লগৰ টেমেকা—(ডাঙৰ মানুহৰ লগত ফুৰা সামান্য মানুহ)—আমাৰ দেশত **ঢোলৰ লগৰ টেমেকা** হৈ ফুৰা মানুহ বহুত আছে।

ঢোলে-দগৰে—(বৰ সমাৰোহেৰে)—শিষ্যসকলে গুৰুজনাক **ঢোলে-দগৰে** আদৰি আনিলে।

ঢৌ উঠ্—(ডাঙ্কা বা বদনাম ৰটনা হ) —তেওঁ গহিত কাম কৰা নাই যদি, এনেযে **ঢৌ উঠিছে** নে?

ঢৌ কাট্—(গাত ঢৌ তুলি গঢ়)—বটাটোৰ কাণত ধুনীয়াকৈ **ঢৌ কাটিবা**, যেন পদুম ফুল এটি হয়।

ঢৌ খেল্—(১। পানীত ঢৌ উঠি খেমালি কৰা যেন লাগ্। ২। পানীত হাত আদিৰে ঢৌ তুলি খেমালি কৰ্। ৩। দমে দমে খৰচ কৰ)—১। নৈৰ বুকুত কেনেকৈ **ঢৌ খেলিছে** চোৱাচোন। ২। পুখুৰীত **ঢৌ খেলি** খেলি তেওঁ বৰ আনন্দ পায়। ৩। ধনেৰে তেওঁ **ঢৌ খেলিছে**, কিন্তু এই ধন কেইদিন থাকিব?

ঢৌ-ছিৰা—(এমূৰৰপৰা আন মূৰলৈ ফটা)—**ঢৌ-ছিৰা** বাটিটো মোক নালাগে।

ঢৌটোকে বৌটো কৰ—(কোনো অমূলক বা সামান্য কথাকে ডাঙৰ বুলি ৰট্)—ভায়েক ককায়েকৰ মাজত এনে কাজিয়া কাৰ নালাগে? তাকে **ঢৌটোকে বৌটো কৰাৰ** কোনো কাৰণ নাই।

চৌতে খঁৰ মাৰ্—(নানা আহুকালৰ মাজতো চল চাই কাৰসিদ্ধি কৰ্)—**চৌতে খঁৰ মাৰিব** নোৱাৰিলে জীৱনত সুযোগবোৰ আপুনি আগ বাঢ়ি নাহে।

ঢৌ ফুট্—(১। ঢৌ উঠ, বদনাম ৰটনা হ। ২। ঢৌ কাটি ফুলৰ নিচিনাকৈ মেল খা)—১। সি চুৰ কৰা বুলি **ঢৌ ফুটিছে**। ২। পানীত শিলগুটি একোটাকৈ দলিয়াই দিলে কেনেকৈ **ঢৌ ফুটি** লাহে লাহে মেল খাই যায়, দেখিছা নে?

ঢৌ-বানাহ—(ধুমুহাৰ দৰে উঠা বদনামৰ ঢৌ)—ছোৱালীজনীৰ এইবোৰ **ঢৌ-বানাহ** দূৰৰেপৰা শুনি আছোঁ।

ঢৌ বান্ধ্—(পানীজোলা বান্ধ্)—পোৰামাত্ৰেই পোৰা ঠাইডোখৰত এই তেলটো লগাই দিলে **ঢৌ বন্ধাৰ** ভয় নাথাকে।

ঢৌ লেখ্—(কাম-বন নকৰি অবাবত সময় কটা)—**ঢৌ লেখিও** গাৰ ভাত মিলে, কি কাম কৰিব কিয়?

ত

তই-তোকৰা লগা—(তই, তোক আদি কথাৰে অপমানিত কৰ)—সি আজি তাৰ পুৰোহিতক **তই-তোকৰা লগাইছিল**; পুৰোহিতে অপমান পাই গুচি গ'ল।

তই মাছ মই মাছ হ—(মাছময় হ, মাছেৰে ভৰি পৰ)—চাৰিওফালে **তই মাছ মই মাছ** হৈছে; আমিহে কানী-দৰিকণা এটাও দেখা নাপাওঁ।

তক্লতি কৰ্—(অৰ্থহীন উথনা-উথনি কৰ)—**তক্লতি কৰি** একো লাভ নাই; এতিয়া যাওঁ বলা।

তচো-নচো—(বিশৃঙ্খলতা, খেলিমেলি, উভালুল বা অস্থিৰ অৱস্থা)—১। লৰা-ছোৱালী কেইটাই ঘৰৰ বস্তুবাহানি **তচো-নচো** কৰি থাকে। ২। এই বৰষত ইয়াত **তচো-নচো** অভাৱৰ হ'বই।

তৎ কৰ্—(১। জ্ঞান বা চৈতন্য লভ্। ২। কথাৰ ভাৱ বুজ)—১। কোন ঠাইত দুখ পাইছ, **তৎ কৰি** কচোন। ২। তুমি **তৎ কৰিছা** নে নাই, মই হলে বুজিলোঁ, তেওঁ বিয়া নকৰায়।

তৎ পা—(১। চৈতন্য পা। ২। কথাৰ বুজ পা। ৩। কষ্ট বা পৰিশ্ৰমৰপৰা সকাহ

পা,—১। বেমাৰীটোৱে আজি দুদিন পিছত এতিয়াহে **তৎ পাইছে**। ২। সি যে দোষী, মই **তৎ পাইছোঁ**। ৩। পুতেকৰ নৰিয়া টিলোৱাতহে বাপেকে অলপ **তৎ পাইছে**।

তৎ-বুদ্ধি হেৰুৱা—(ধৈৰ্য্যশূন্য বা বিবুধি হ)—বিপদৰ নাম শুনিয়েই মানুহে **তৎ-বুদ্ধি হেৰুৱাব** নালাগে।

তৎ-মুৰ – (আগ-গুৰি ; সম্বন্ধ)— কথাৰ **তৎ-মুৰ** নোপোৱাকৈ তুমি নো এইবোৰ কি কৈছা ?

তৎ ল—(১। চৈতন্য ফিৰাই আন্। ২। খন্তেক ৰ ; ধৈৰ্য ধৰ্। ৩। সাৱধান হ)—১। তুমি অলপ **তৎ লোৱাচোন** ; পানী খাবা নেকি ? ২। এনে খৰ-ধৰ কৰিছা কিয় ? অলপ **তৎ লোৱা**। ৩। সি তোমাৰ অনিষ্ট কৰিবলৈ বিচাৰিছে ; অলপ **তৎ লৈ** থাকিবা।

তৎ হেৰুৱা—(১। চৈতন্য লোপ হ। ২। অধৈৰ্য হ)—১। মূধৰপৰা বাগৰি পৰিয়েই তেওঁ **তৎ হেৰুৱালে**। ২। ভাতলৈ **তৎ হেৰুৱাইছা** কিয় ? ভাত দিয়েছে।

ততত ধৰ্—(মৰ্মস্থানত আঘাত কৰি জব্দ কৰ্)—উকীলে যেতিয়া সাধীটোৰ **ততত ধৰি** জেৰা আৰম্ভ কৰিলে সি বিবুধি হৈ যি পায় তাকে কলে।

ততত পৰি নোম সৰ্—(বে-কায়দাত পৰি জব্দ হ)—সি যে আজি বাইজৰ আগত মতা নাই, কিয় জানা ? **ততত পৰি** তাৰ **নোম সৰিছে**।

ততৰ মাৰ্—(অভাৱ পূৰণ কৰ্ ; সঙ্কটত উদ্ধাৰ কৰ্)—আজি মোক নালাগে হয় ; টানত পৰিলে **ততৰ মাৰিবলৈ** এদিন মোক লাগিবই।

তধাউৰি (বা **তধামুৰি**) **খা**—(বিতত হ ; বিবুধি হ)—তাৰ উত্তৰবোৰ দেখি সকলোৱে **তধাউৰি খালে**।

তন্দ্ৰা খা—(কোনো আঘাতাদি পাই মূৰ্ছা যা বা স্তব্ধ হ)—একে কোনেই কুকুৰটো **তন্দ্ৰা খাই** বাগৰি পৰিল।

তপত পিণ্ড—(মৃতকক দাহ কৰি উঠিয়েই দিয়া পিণ্ড)—পিতাক মৰাৰ আগেয়ে পুতেকে পুৰাই খোৱা হেতুকে তেওঁ আজি **তপত পিণ্ড** দিব নোৱাৰিলে।

তপত পিণ্ড খুৱা—(মৃতকক দাহ কৰি উঠিয়েই পিণ্ড দি—শ্লেষাৰ্থত)—তই মোক **তপত পিণ্ড খুৱাব** নালাগে ; জীউ থাকোঁতে যি কৰিছ ; তাতেই সন্তুষ্ট হৈছোঁ।

তপত ৰাঁৰী—(মূঠে কেদিনমান আগেয়ে স্বামী মৰা তিৰোতা)—তেওঁ **তপত-ৰাঁৰী**; যাত্ৰাৰ সময়ত উপস্থিত নথকাই ভাল।

তপত ভাতৰ ধোঁৱাই খা—(সকলো সুখৰ মাজতো কাল্পনিক ক্লেশ পা)—ঘুটীয়ে নিজৰ পুতেকতকৈও তাক বেছি মৰম কৰে; তাক কিন্তু **তপত ভাতৰ ধোঁৱাই খাইছে**; সি বোলে পেহীয়েকৰ তালৈহে যাব।

তপত ভাতে জুইৰ গুৰিয়ে বিচাৰ্—(সকলো প্ৰকাৰ সুখ একেলগে ভোগ কৰিবলৈ বাঞ্ছা কৰ্)—জীৱনত সুখ দুখ সকলোৰে আছে, তুমি **তপত ভাতে জুইৰ গুৰিয়ে বিচাৰিলাই,** পাবা ক'ত?

তপতে তপতে—(অলপো পলম নকৰাকৈ)—**তপতে তপতে** মোৰ প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰ দিয়া।

তপ মনি থাক্—(তপস্যা কৰাৰ দৰে লৰচৰ নকৰাকৈ নমতা-নোবোলাকৈ থাক্)—জাৰ বুলি **তপ মনি থাকিলে** পেট ভৰিব নে?

তপিনাত গোৰ লগাই নাচ্—(অতিশয় আনন্দ কৰ্)—প্ৰমোছন পৰীক্ষাত প্ৰথম হৈয়ে **তপিনাত গোৰ লগাই নাচিলে** নহব, শেষ পৰীক্ষাতো প্ৰথম হবলৈ চেষ্টা কৰা।

তপিনা-পৰা—(কোনো কাম সততাই কৰিব নোৱৰা; চেপেটা স্বভাৱৰ)—সেই **তপিনা-পৰা** বান্ধনিটোক নামাতিবা; তেওঁ লৰচৰ কৰিবই নোখোজে।

তম-গম—(তল-ওপৰ; ভাল-বেয়া; মনোযোগ, পাৰিপাটা)—কাম কৰাত **তম-গম** নোহোৱা মানুহ মোক নালাগে।

তমোময় দেখুৱা—(বিপদে নিৰুপায় অৱস্থাত পেলা)—ল'ৰাটোৰ নৰিয়াই মাক বাপেকক **তমোময় দেখুৱালে**।

তমোৰোল লাগ্—(বৰ হাহাকাৰ বা হৈ-চৈ লাগ্)—এই দোভাগ ৰাতি তেওঁলোকৰ ঘৰত কিহৰ **তমোৰোল লাগিল**?

তয়-নাচ কৰ্—(তৰ্ণাপ্তি কৰ; বৰ ক্ষতি বা হানি কৰ)—ল'ৰাটোৱে গিলাচ-কেইটা **তয়-নাচ কৰিলে**; ভঙা কাঁচবোৰ সোনকালে পেলাই দিয়া।

তয়-নাচ মাৰ্—(ডেও পাৰি ফুৰ্; অস্থিৰভাৱে চল্)—দিনে ৰাতি **তয়-নাচ মাৰি** ফুৰাই তাৰ কাম; পঢ়াশুনালৈ পিঠি দিছে।

তয়া-তোকা কৰ্—('তই' আদি মাতেৰে অমান্য কৰি কথা ক)—গুৰুজনক **তয়া-তোকা কৰিব** নাপায়; তোকনো তাকো শিকাব লাগে নে?

তয়া-তোকা লাগ্—(অপমানজনক উখনা-উখনি লাগ্)—তেওঁলোকৰ মাজত কিবা **তয়া-তোকা লাগিছিল**; সিহঁতবিলাকৰ মতামতি নাই।

তয়া-ময়া কৰ্—(অ'ৰ ত'ৰপৰা আনি যোগাৰ কৰ্)—সাত **তয়া-ময়া কৰিছে** ইহঁতক পুহি আছোঁ।।

তয়া-ময়া—(দুজনৰ মাজত টানকৈ লগা কাজিয়া)—ভাই-ককাইৰ মাজত এই দৰে **তয়া-ময়া** লাগি থকাটো বৰ অমঙ্গলীয়া কথা।

তৰক ধৰ্—(তৰ্কিব পাৰ্)—মেকুৰীটোৱে কেতিয়া গাখীৰ খায়, **তৰক ধৰিবই** নোৱাৰি।

তৰ-চেঙেলী—(ৰৰকৈ ছট্‌ৰটাই ফুৰা)—ল'ৰাটো বৰ **তৰ-চেঙেলী**; এখন্তেকো সুস্থিৰে থাকিব নোৱাৰে ?

তৰ পৰ্—(পানী শুকাই যাম হ, পানী নোহোৱা হ)—বান পানী গ'ল, কিন্তু ধানবোৰ এতিয়াও **তৰ পৰা** নাই।

তৰ পা—(পানীৰপৰা বাম পা)—দুমাইল পানী ভাঙি এতিয়াহে **তৰ পালোঁ**।।

তৰপা-তৰপি—(কেবা তৰপা বা থলপ ওপা-ওপৰাকৈ থকা অৱস্থা)—ধানবোৰ **তৰপা-তৰপি** হৈ পৰি আছে; একালৰপৰা কাটি যোৱা।

তৰপা মাৰ্—(এতৰপৰ লগত আন তৰপ লাগি ধৰ্)—ধঁপাতৰ পাতবোৰ **তৰপা মাৰিছে**; একবাৰ খুঁজিলে ফালি যাব।

তৰা চোৱা লঘোন—(পুৱাৰপৰা গধুলিলৈ দিয়া উপবাস)—তুমি **তৰা চোৱা লঘোন** দিলেই হব, তৰা চাই ভাত খাবা।

তৰা খুনা দি—(তৰ্ভাস্তি কৰ্; বৰ উন্তওালি কৰ্)—ল'ৰাবিলাকে অমিতা যে খালেই, গছবোৰো **তৰা খুনা দিলে**।

তৰা-নৰা ছিঙি—(সকলো বাধা-বিঘিনিৰ মাজেদি আৰু বৰ বেগাই)—বাঘ ওলোৱা শুনিয়েই সি **তৰা-নৰা ছিঙি** ঘৰলৈ লৰ মাৰিলে।

তল-ওপৰ কৰ্—(ওপৰৰ ভাগৰ লগত তলৰ ভাগ সান-মিহলি কৰ্)—মাহচাউল-খিচি ভালকৈ **তল-ওপৰ কৰিছে** বিলাবা; লোণ আৰু আদা ওপৰতে আছে।

তল-ওপৰ লাগ্—(তোলপাৰ লাগ্, হুলস্থুল লাগ্)—এই সম্প্ৰদায়ৰ মানুহক জল-চল কৰাৰ প্ৰস্তাৱত এসময়ত সমাজত **তল-ওপৰ লাগিছিল**।

তলক টেপল দি—(কব লগীয়া কথা নকৈ মনে মনে থাক্)—মোবো কথা গল দি আহিছিল; পিছে, সাত-পাঁচ ভাবিহে **তলক টেপল দি** থাকিলোঁ।

তল-খুচৰীয়া—(ভিতৰৰ কথা খুচৰি খুচৰি মনে মনে আনৰ বিৰুদ্ধে কৈ ফুৰা স্বভাৱৰ)—সেই বুঢীজনী **তল-খুচৰীয়া** স্বভাৱৰ, অ'ৰ কথা ত'ত কৈ কাজিয়া লগাই ফুৰে।

তল-গৰীয়া—(১। পানীত নোপঙা। ২। পানীৰ নিচেই তলত থকা- মাছত খাটে)—১। এইবোৰ অকাঠী হলেও **তল-গৰীয়া কাঠ**; নাৱেৰেহে নিব লাগিব। ২। কিছুমান মাছ **তল-গৰীয়া** দ' পানীত নিচেই তলত থাকে, জালেৰে মাৰিব নোৱাৰি।

তল-ঘুপীয়া—(ভিতৰ তৰপৰ গোপন)—**তল-ঘুপীয়া** মেল এৰা, কি কৰ খোজা, সদৰীকৈ কোৱা।

তল-চেৰীয়া (চালনী আদিৰ তলত বাগৰি থকা) ওপৰ-চেৰীয়া চাউলখিনি প্ৰসাদলৈ থৈ **তল-চেৰীয়াখিনি** লাকৰ বাবে ৰাখা।

তল পৰ—(১। বুৰ যা। ২। তল থাপলৈ যা। ৩। পাহৰণিত পৰ)—১। মানুহটো অলপ পিছত **তল পৰিল**, নদীত জাল মাৰিও তাক পোৱা নগ'ল। ২। চালনী ঘূৰালে চাউলবোৰ আপুনি **তল পৰে,** আৰু সৰি পৰে। ৩। কথাটো বেইদিনমান **তল পৰিছে,** কাৰো মুখত শুনা নাযায়।

তল-পৰা—(বিছনাৰ ওপৰত পৰা কাপোৰ)—পাৰিষ্কাৰ **তল-পৰাখন** দেখি বিছনাখনো পৰিষ্কাৰ বুলি ধৰি নলবা।

তল-মুৰা হ (১। নিশাত বা বিষণ্ণ হ। ২। নাম্নিবলৈ ধৰ)—১। শহুৰেকৰ কথা শুনি তেওঁ **তল-মুৰা হ'ল;** অলপ পিছত উঠি গ'ল। ২। বস্তুবাহানিৰ দৰ **তলমুৰা হোৱাৰ** একো চিন নাই, ক্ৰমাৎ উভাইহে আছে।

তল-মুৰৰ বাহিৰে ওপৰ-মুৰ নকৰ—(অভদ্ৰ বা অশিষ্ট আচৰণ নকৰ)—ল'ৰাটো বৰ ভদ্ৰ; গুৰুজনৰ আগত কেতিয়াও **তল-মুৰৰ বাহিৰে ওপৰ-মুৰ নকৰে।**

তলৰ জিভা ওপৰ কৰ—(গোপন কথা ভাঙি ক)—এইবোৰ কথা গোপনে ৰাখিবা; কাৰো ওচৰত **তলৰ জিভা ওপৰ নকৰিবা।**

তলৰ মাটি ওপৰ কৰ—(কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰ)—বেলেগ হোৱাৰ

পিছত সি **তলৰ মাটি ওপৰ কৰিব** লাগিছে; আগেয়ে টঙালপাট মুচৰিৰও নাজানিছিল।

তললৈ টান্—(ক্ৰমাৎ শ্ৰীহীন বা দুৰ্বল হ)—ল'ৰাটোক ইমান যত্নেৰে পতিপাল কৰিছোঁ, তথাপি সি **তললৈহে টানিছে**।

তললৈ যা—(অধঃপাতে যা)—পিতাকৰ মৃত্যুৰ লগে লগে তেওঁৰ গৃহস্থালি **তললৈ গ'ল**।

তল-সৰা—(১। গছৰপৰা সৰি তলত পৰা। ২। মূল্যহীন ; এনেই পোৱা)—১। **তল-সৰা** ফলবোৰ বুটলি আনা। ২। গছৰপৰা পাণ এপাতো ছিঙা নাই ; দুপাতমান **তল-সৰা** বুটলি আনিছোঁ।

তল-সুঁতীয়া—(তলেদি সোঁত বৈ থকা)—কল্প নদী হেনো **তল-সুঁতীয়া**, শুকান বালি খানিলে পানী পোৱা যায়।

তল-সুৰীয়া—(সক মাতেৰে কোৱা বা গোৱা)—তল-সুৰীয়া মেল আক **তল-সুৰীয়া** কথাই গৃহস্থালি খালে।

তল-সুতা কাট্—(গোপনে কথা লগা)—তেওঁ তলে তলে **তল-সুতা কটাত** কাজী ; য'তে ধৰে, ত'তে কিবা অঘটন ঘটায়।

তল-হাত—(আনৰ মতামত মানি চলিব লগা অৱস্থা)—কইনাৰ বাপেকৰ **তল-হাত** এই কথা সকলোৱে জানে।

তলা-উদী—(ধন-বিত নথকা)—আমি **তলা-উদী** মানুহ ; ইমান টকা একে দিনে ক'ত পাম ?

তলা-ওপৰা—(১। ওলট-পালট হোৱা। ২। ইটোৰ ওপৰত সিটো)—১। ভঁৰাল ভঙাত ধানবোৰ বেযাকৈ **তলা-ওপৰা** হ'ল। ২। কাঠবোৰ **তলা-ওপৰাকৈ** জাপি থোৱা।

তলা ওলা—(১। একো নাইকিয়া বা দুখীয়া হ। ২। গোপন কথা প্ৰকাশ হ)—১। কুৰি টকীয়া ধানৰ বজাৰত আমাৰ গৃহস্থালিৰ **তলা ওলাল**। ২। তুমি কথাটো গোপনে ৰাখিব খুজিছিলা ; কিন্তু তাৰো **তলা ওলাল**।

তলাতল মাৰ্—(সকলো ঠাইতে বিচাৰ)—বাটিটো কোনে নিলে, বিচাৰি **তলাতল মাৰিলোঁ**।

তলা-নলা পা—(গোপন কথাৰ সন্ধেদ পা , প্ৰকৃত অৰ্থ বুজ) —তেওঁলোকৰ গোপন আলোচনাৰ একো তলা-নলা নাপালোঁ।

তলা পা—(গুপ্ত কথাৰ বুজ পা)—এদিনতে তেওঁলোকৰ গৃহস্থালিৰ কি তলা পাবা ?

তলি-উদং—(সা-সম্বলহীন , ভিতৰ-ফোঁপোলা)—আমি **তলি-উদং** মানুহ , বৰঙণিখিনি অলপীয়া হলেও যোগাৰ কৰোঁতে পলম লাগিব।

তলি-ফুটা চুঙা—(তেনেই সা-সম্বল নোহোৱা)— সেই ধান শেষ হ'ল , **তলি-ফুটা চুঙা** ; যিমানে আনা, সিমানে নাটে।

তলে গো-বধ, ওপৰে ব্ৰহ্ম-বধ—(উভয়সঙ্কট)—কি যে কৰোঁ, উপায় পোৱা নাই। **তলে গো-বধ, ওপৰে ব্ৰহ্ম-বধ** ; গলেও বিপদ্, নগলেও বিপদ।

তলে তলে—(গোপনে)—**তলে তলে** কাঁড় নাচাঁচি প্ৰকাশ্যে শত্ৰুতা নকৰা কিয়?

তলে তলে হুল দি—(গোপনে শত্ৰুতা কৰ) –সি মোৰ লগত মুখামুখিকৈ শত্ৰুতা কৰা নাই, **তলে তলেহে হুল দি** ফুৰিছে।

তলে পুতল দি—(গোপনে ষড়যন্ত্ৰ কৰ্) –তোমাৰ শত্ৰুপক্ষই **তলে পুতল দি** ফুৰিছে, সতৰ্ক হৈ চলিবা।

তলে শিল ওপৰে কিল—(কেও ফালৰপৰা পোৱা কঠোৰ শাস্তি বা যন্ত্ৰণা)— তোমাক নো কোনে **তলে শিল ওপৰে কিল** মাৰিছে যে যাওঁ যাওঁ লগাইছা ?

তহিকত কৰ্—(অস্বাভাৱিকৰূপে মৰিলে তাৰ তদন্ত ক'ৰি শেষ কৰ)—পুলিচে **তহিকত কৰিলেহে** শ টো দেখিলে গা ধুব লাগিব।

তহিলং কৰ্—(ভাঙিছিঙি নষ্ট কৰ্)—ষাড়টোৱে মাটিৰ সাজবোৰ **তহিলং কৰিলে** ; দুখীয়া পৰিয়ালটোৰ মূৰত টাঙোন পৰিল।

তাইতুই কৰ্—(নৰিয়া আদিৰ পিছত সামান্য বল পা) ল ৰাটিয়ে আজি দুদিন মানহে **তাইতুই কৰিছে**, ভাল হৈ উঠোঁতে বহুত দিন লাগিব।

তাইন নহ—(নিশ্চয়তা নহ)—সি কেতিয়া আহিব, তাৰ একো **তাইন নাই** ; তুমি যোৱাহে ভাল।

তাই-লুকীয়া—(গোপনে আনৰ দুৰ্ণাম কোৱা , লগনীয়া)—তোমাৰ লগুৱাটো **তাই-লুকীয়া** স্বভাৱৰ , তাক খেদি দিয়াই ভাল।

তাও কৰ—(মাৰি চেপেটা কৰ্)– গিৰীয়েকে বৈণীয়েকক মাৰি **তাও কৰিলে ;** তাই এতিয়াও চোতালত পৰি আছে।

তাঁতীৰ কি ঘোঁৰা বোৱা—(যাৰ যিটো কৰ্তব্য নহয়, তাকে কৰি বিপদ্ চপা)—তুমি মোটৰ চলাবলৈ গৈ নিজেই বিপদ্ মাতি আনিছিলা ; **তাঁতীৰ কি ঘোঁৰা বোৱা ?**

তাড়কা ৰাক্ষসী—(বৰ টোকা মুখৰ আৰু উগ্ৰ প্ৰকৃতিৰ তিৰোতা)—ছোৱালী-জনী **তাড়কা ৰাক্ষসী ;** তাইক কোনে বিয়া কৰাব ?

তাড়কা ৰাক্ষসী উঠা দি—(কোনো তিৰোতাই বৰ উগ্ৰমূৰ্তি ধাৰণ কৰ্)—বোৱাৰীয়েকক নিবলৈ অহা বুলি শুনি শাহুৱেকে **তাড়কা ৰাক্ষসী উঠা দিলে।**

তাপ মাৰ্—(শুদ্ধ হ ; নিজম পৰ্)—সভাখন দেখোন **তাপ মাৰিলে ;** কাৰো মাত-বোল নোহোৱা হ'ল।

তাম-তুলসী নামান্—(পাপাচাৰী হ)—আজি-কালিৰ ডেকাবিলাক **তাম-তুলসী নমনা** হ'ল,—বুঢ়াই কলে।

তামৰ গাড়ু যেন হ—(গাড়ু– জাৰি লোটা। উখহি বৰ ডাঙৰ হ)– মাকে ল'ৰাটোক বৰকৈ মৰিয়ালে ; তাৰ গাটো **তামৰ গাড়ু যেন হৈছে।**

তামা-কাঁহা—(তমোময় বা অতিপাত ত্ৰাস লগোৱা কাৰ্য)– গাইজনী এৰা পৰিব লাগিলে **তামা-কাঁহা** দেখুৱাই এৰিব।

তামুলী-চ'ৰা—(ডাঙৰ মানুহৰ বাহিৰৰ চ'ৰা-ঘৰ)—**তামুলী-চ'ৰাত** বহি ডেকা অধিকাৰে কথা পাতি আছিল।

তামুলীৰ কাষত বহি বিলাহী নাম—(নামিক মানুহৰ আশ্ৰয় লৈ নামিক হোৱা কাৰ্য)—তেওঁ কেনে সাহিত্যিক, আমি জানো ; পিছে, **তামুলীৰ কাষত বহি বিলাহী নাম** লৈছে।

তামোল-কটা—(ডাঙৰ মানুহক তামোল কাটি যোগাওঁতা)—এই **তামোল-কটাটো** পিছলৈ তামুলী-ফুকন হ'লগৈ।

তামোল-গামোচা—(খাবলৈ তামোল পাণ আদি বান্ধি লগত লৈ ফুৰা গামোচা) —বুঢ়াই এতিয়াও **তামোল-গামোচাখন** এৰা নাই ; তাতে তামোল খোৱাৰ সকলো যোগাৰ আছে।

তামোল-পাণ কাট্—(বিয়াৰ বন্দবস্ত হলে দেশ দস্তুৰমতে দৰাঘৰৰপৰা তামোল-

পাণৰ ভাৰ দি বাইজক মাতি তামোল দি ছোৱালী খোজ্)—জোৰা-কোষ্ঠী চাই, **তামোল-পাণ কাটিবলৈ** এটা দিন চোৱাঁ।

তামোল-পাণ দি জনা—(সসম্ভ্ৰমে নিবেদন কৰ্)—সাউদে ৰজাক **তামোল-পাণ দি** এই কথা **জনালে**।

তামোল-পাণ দি মাত—(সসম্ভ্ৰমে নিমন্ত্ৰণ কৰ্)—বিয়ালৈ **তামোল-পাণ দি মাতি** গৈছে, নগলে বেয়া পাব।

তামোলৰ বেটু পঁচ্, কথাৰ বেটু নপঁচ্—(মনৰ আঘাত চিৰস্থায়ী হ)—তোমাৰ এই সকু কথাটো চিৰদিন মনত থাকিব ; তুমিতো জানাই, **তামোলৰ বেটু পঁচে, কথাৰ বেটু নপঁচে**।

তাৰাংতিৰিং কৰ্—(চক খাই বা উদ্বিগ্নভাৱে ঘনাই ইফালে সিফালে চা)—১। বাঘৰ কালে কিহবাৰ শব্দ পাই গৰুটোৱে **তাৰাংতিৰিং কৰিছে**। ২। মই যোৱা দেখি তেওঁ **তাৰাংতিৰিং কৰিবলৈ** ধৰিলে।

তালক তালে—(ঠিক সময়ত ; অলপো ক্ৰুটি নকৰাকৈ)—আমিও যাওঁ বুলি ওলাইছোঁ, তেৱোঁ **তালক তালে** আহি পালে।

তাল দি—(কামত সহায়তা কৰ্ ; মনোযোগ দি)—১। মই সাত ঠাইত সাতোটা কামত **তাল দিব** নোৱাৰোঁ। ২। আমাৰ কথাত **তাল দিয়া** তোমাৰ কৰ্তব্য নহয়।

তাল ধৰ্-(১। গীতৰ তালে তালে তালেৰে বাজনা বজা। ২। মনৰ কথা বুজিবলৈ কোনো কথা সমৰ্থন কৰাৰ ভাও জোৰ্)—১। মই কেতিযাও নাম গোৱাত **তাল ধৰি** পোৱা নাই। ২। তেওঁ গৃহস্থালিৰ কথা উলিয়ালে ;ময়ো **তাল ধৰিলোঁ** ককায়েকৰ কথা কি কয় বুজিবলৈ।

তাল পৰা দি—(বৰ আঘাত পোৱাৰ দৰে হ, স্তব্ধ হ)—ডেকাজনক গাৰীয়ে কাটিলে বুলি শুনি আমি আটায়ে **তাল পৰা দিলোঁ**।

তাল প্ৰমাণে বাঢ়্ তিল প্ৰমাণে টুট্ (ৰোগ আদি হঠাৎ বৰ ভয়ানকৰূপে বাঢ়ি অতিশয় ল'হে লাহে শাম কাট্)—ৰবিয়া একেদিনাই নকমে ; **তাল প্ৰমাণে বাঢ়ি তিল প্ৰমাণেহে টুটে**।

তাল বা—(তালে বাজনা বজা)—ল'ৰাটোৱে **তাল বাবও** জানে, নাম গাবও পাৰে।

তাল-বাল খা—(বিভ্ৰত বা চুৰ্ত্তিহীন হ)—বাহিৰত বাৰষ গৌজৰণি,—ঘৰৰ ভিতৰতে **তাল-বাল খালোঁ**।

তাল-ফাল লাগ্—(অস্থিৰ বা উত্তেজিত হ)—খাবলৈ নাপাই তাৰ **তাল-ফাল লাগিছে**।

তাল-মৰা—(আধা-মৰা ; নিতাস)—এই **তাল-মৰা** মাছটোকে আপুনি পচা বুলিছে নে?

তাল-মৰা দি—(আকস্মিক শাৰীৰিক বা মানসিক আঘাত পাই মৃতপ্ৰায় হ)—ঘৰ ওলোৱাৰ সময়ত এনে দুৰ্ঘটনা হোৱাত **তাল-মৰা দিলোঁ**।

তাল মাৰি ধৰ্—(ডাঙৰ শব্দ আদি শুনি কাণেৰে নুশুনা যেন হ)—ঢোলৰ কোবত কাণত **তাল মাৰি ধৰিছে** ; ইয়াত বব নোৱাৰি।

তাল-যুৰীয়া—(সকলো প্ৰকাৰে তুল্য)—এই ল'ৰা দুটা **তাল-যুৰীয়া**, কোন ডাঙৰ কোন সৰু কৰ নোৱাৰি।

তাল লাগ্—(বৰকৈ অভাৱ হ)—আমাৰ ইয়াত চেনিৰ **তাল লাগিছে** ; এতোলাও পাবলৈ নাই।

তালা-ঘাটা মাৰ্—(তাল বুজি বা চল চাই সকলো বয়বস্তু নি)—তোমালোকে চোতালত জহ গাইছা ; সিফালে বাৰীত চোৰে **তালা-ঘাটা মাৰিলে**।

তালি মাৰ্—(তাপলি মাৰ্)—তেওঁৰ চোলাটোলৈ চোৱাঁ, কিমান যে **তালি মাৰিছে**।

তালু ফুটি জীউ যা—(মৰাৰ দৰে বৰ ভয় পা)—বেলখন দেখিলেই আমাৰ দৰে অলপ-ধতুৰা মানুহৰ **তালু ফুটি জীউ যাব** খোজে।

তালুৱে জিভাই লাগ্—(অতিশয় বিস্মিত হ)—এনে দুৰ্ঘটনা দেখিব নালাগে, শুনিলেও আমাৰ **তালুৱে জিভাই লাগে**।

তালে-ঘাতে—(ঠিক সময়ত)—**তালে-ঘাতে** চপাই আনিব পাৰিলে দহযোণ-মান সৰিয়হ পাম।

তালে-তালে—(গীতৰ তাল অনুসৰি)—মেলেকিয়ে কথা পকাই পকাই সুধি আছে, ময়ো **তালে-তালে** ঘূৰি আছোঁ।

তালে-তিলে—(সৰু বৰ একোকে নেৰাকৈ ; সম্পূৰ্ণৰূপে)—**তালে-তিলে** সকলোখিনি শস্য যত্নেৰে থুপুৰিয়াই আনা।

তালে-মানে—(সকলো প্ৰকাৰে মিল ৰাখি)—**তালে-মানে** গৃহস্থি চলোৱাটো মুখৰ কথা নহয়।

তাৱৰ মাৰ্—(তত্বৰ মাৰ্; জোৰা মাৰ্)—গৃহস্থালি যে কেনেকৈ **তাৱৰ মাৰি** চলাব লগীয়া হৈছে, তুমি কি বুজিবা ?

· **তিগ্ৰমাত্তি খং**—(তিগ্ৰমাত্তি= অত্যুগ্ৰ মূৰ্তি। ৰব খং)—তাৰ ঘৰে **তিগ্ৰমাত্তি খঙৰ** মানুহ দেখা নাই।

তিত-পখিলা—(পখিলাৰ দৰে বেগাই ঘূৰি ফুৰা মানুহ)—তাইৰ দৰে **তিত-পখিলাৰ** এইখিনি যাওঁতে কিমান পৰ লাগিব ?

তিতা-টনি খট্—(বা **তিতা-টঙালি**)—(পিতৃমাতৃৰ মৃত্যুত তিতা কাপোৰ পিন্ধি ব্ৰত কৰ্)—তেওঁৰ পিতাক ঢুকাইছে; সেই দেখি **তিতা-টনি খটিছে**।

তিতা দি—(ৰবকৈ বেজাৰ বা দুখ দি)—তাই মোক ৰবকৈ **তিতা দিছে**, মৰিলেও নাপাহৰোঁ।

তিতা-মুৰীয়া লাগ্—(ভোকত মূৰ ঘূৰাই লালকাল দি; ভোক-মূৰীয়া লাগ্)—দিনটো লঘোনে থকাত তাৰ **তিতা-মুৰীয়া লাগিছে**।

তিতা লগা—'তিতা দি' চোৱাঁ।

তিথিৰ মুৰত পানীচলু দি—(নিৰ্দিষ্ট তিথিত মৃতকৰ উদ্দেশে জলাঞ্জলি দি)—আন একো কৰিব নোৱাৰিলেও, **তিথিৰ মুৰত পানীচলু দিবলৈ**·তেওঁ হেলা নকৰে।

তিন ঘৰজীয়াৰ মাটিত শগুণেও শ' নাখা—(ঘৰজীয়া থকাৰ মান ঘৃণনীয় কাম নহ)—**তিন ঘৰজীয়াৰ মাটিত শগুণেও শ' নাখায়**; ঘৰজীয়াক কোনে মানুহ বোলে ?

তিন টকালি মাৰি খা—(সোৱাদ পাই ৰব আগ্ৰহেৰে খা)—আজি তোমাৰ ঘৰত **তিন টকালি মাৰি খালে**, কাইলৈ তোমাকো খুৱাব পাৰিম নে ?

তিন তিলিকতে—(অতি শীঘ্ৰে)—তুমি দেখোন **তিন তিলিকতে** আহি পালা ? তামোল নগ'লাই নেকি ?

তিন তেলনি মাৰি খা—(ৰব আগ্ৰহেৰে দিব কটা)—পৰৰ ওপৰত **তিন তেলনি মাৰি খাব** নালাগে; নিজে আৰ্জি ফুটনি কৰাগৈ।

তিন-দিনীয়া গা ধো—(ঋতুৰ তৃতীয় দিনা গা ধুই শুচি হ)—**তিন-দিনীয়া গা ধুই** তিৰোতাই নদী পাৰ হব নাপায়।

তিন-দুপৰীয়া—(ঠিক দুপৰীয়া)—এই **তিন-দুপৰীয়া** এনেই যাব নালাগে; খাই বৈ যোৱা।

তিন নাচ মাৰ্—(আনন্দত উত্ৰাৱল হ)—তোমাৰ বিয়া পাতিলে আমিতো **তিন নাচ মাৰিমেই**।

তিন পাক খাই পৰি মৰ্—(বৰ দুৰ্বল হ)—জ্বৰ এবাৰ ইমান দিন হল; এতিয়াও **তিন পাক খাই পৰি মৰ** কিয়?

তিনিও প্ৰসঙ্গত—(পুৱা, দুপৰীয়া আৰু গধূলি; সদায়)—তুমি **তিনিও প্ৰসঙ্গত** মোক এই দৰে বিৰক্ত কৰি নাথাকিবা।

তিনি কুৰি বছৰতো তিৰীৰ আঁচলে হাঁহ্—(বুঢ়াৰো বিলাসিতা বা সৌন্দৰ্যলিপ্সা থাক্)—ডেকাটোৱে বুঢ়াক বিয়া কৰালে কিয়? কাৰণ, **তিনি কুৰি বছৰতো তিৰীৰ আঁচলে হাঁহে**।

তিনি কাল গৈ একালত লাগ্—(শৈশৱ, যৌৱন আৰু বাৰ্ধক্যৰ পিছত জৰাকাল উপস্থিত হ)—**তিনি কাল গৈ একালত লাগিল**, এনে কুকাণ্ড কোনো দিনো দেখা নাছিলোঁ।

তিনি কুল ভ্ৰষ্ট কৰ্—(পিতৃকুল, মাতৃকুল, স্বামীকুল—এই তিনিও কুলৰ দুৰ্নাম আন্)—অসতী তিৰোতাই **তিনি কুলকে ভ্ৰষ্ট কৰে**।

তিনি-গধুলি—(ঠিক ঠিক সন্ধিয়া)—এই **তিনি গধুলি** কিয় যাব লাগিছে? বাতি চাৰি ডাঁৰ থাকি যোৱা।

তিনি জাঁপ মাৰ্—(অতিশয় আনন্দিত হ)—পুত্ৰাৰ বন্ধত দেউতাকে ল'ৰা-ছোৱালীহঁতক কলিকতালৈ নিব বুলি শুনি সিহঁতে **তিনি জাঁপ মাৰিলে**।

তিনি টিলিকি মাৰ্—'তিনি জাঁপ মাৰ্' চোৱা।

তিনি টেলেঙনি খা—(বিপদত জুৰুলা হ)—মাকৰ মৃত্যুৰ পিছত সি **তিনি টেলেঙনি খাইছে**।

তিনি পৰৰ ভাটিত—(শেষ মুহূৰ্ত্ত; আন উপায় নহলে)—**তিনি পৰৰ ভাটিত**, আন নহা দেখি তেওঁ আহিল।

তিনি পৰীয়া বেলি—'তিনি পৰৰ ভাটিত' চোৱা।

তিনি পাইকৰ শ্ৰীৰাম ৰবা—'ঢাল-তৰোৱাল ৰহোৱা নিধিৰাম চদ'ৰ' চোৰ।

তিনি-মুনি বাট—(তিনিটা বাট লগ হোৱা ঠাই ; তেবাটা)—থিয় চুপৰীয়া কেঁচুৱাটো লৈ **তিনি-মুনি বাটলৈ** নাযাবা।

· **তিনি-মুৰীয়া**—(আঁঠুৰ মাজত মূৰ সোমোৱা ; বৰ বুঢ়া)—মানৰ দিনৰ কথা আমাৰ গাঁৱৰ **তিনি-মুৰীয়া** বুঢ়াটোৱে জানে।

তিনি সইত খা—(তিনি বাৰ সপত খা)—**তিনি সইত খাইছোঁ,** মই তেওঁক আজি দেখাই নাই।

তিপচি-ভজা—(নগণ্য বা যৎসামান্য উপহাৰ)—গুৰুৱে গোপালৰ গাখীৰ টেকেলি **তিপচি-ভজা** জ্ঞান কৰিলে।

তিপচিয়ে গৰুড়ৰ উৰাও মাৰিব খোজ—(অসম্ভৱ কাম কৰিবলৈ আগ্ৰহ কৰ্)—তেওঁক দেখি তুমি এনে কাম কৰিব খুজিছা হয়, **তিপচিয়ে গৰুড়ৰ উৰাও মাৰিব** পাৰে জানো ?

তিৰিণ কুটা ছিৰিণ নকৰ—(তিৰিণ = তৃণ ; ছিৰিণ = হীন, ক্ষয়। তৃণকুটা নোছোৱাকৈ বা একো নকৰাকৈ থাক্)—আজি তিন দিন বহি আছোঁ, **তিৰিণ কুটাও ছিৰিণ কৰা নাই।**

তিৰী বধ, গো বধ, সাত কপিলা বধ—(বৰ ডাঙৰ শপত)— **তিৰী বধ, গো বধ, সাত কপিলা বধ,** মই হাক দি পঠোৱা কামবোৰ কেতিয়াও নকৰিবা।

তিৰী বৈৰী, সীমা বৈৰী—(বৰ ডাঙৰ শত্ৰু)—**তিৰী বৈৰী, সীমা বৈৰী,**—এনে মানুহৰ মাজত মিত্ৰতা কেতিয়াও নহয়।

তিৰী-মতীয়া—(দুৰ্বল মনৰ)—গা-গাঁড়িয়ে শকত হলেও সি **তিৰী-মতীয়া** মানুহ ; তাক ক্ষমা কৰা।

তিৰীৰ দণ্ডিত পত্তা খা—(তিৰোতাৰ বাধ্য হৈ যি কয় তাকে কৰ্)—কত ডাঙৰ মানুহেও **তিৰীৰ দণ্ডিত পত্তা খায়,** দোষটো অকল তোমাৰহে নে ?

তিৰীৰ ভুচুং—(তিৰোতা-সেকৰা মানুহ)—ঘৈণীয়েকে বন কাম নকৰিলেও **তিৰীৰ ভুচুংটোৱে** একোকে নামাতে।

তিৰী-লগীয়া—(ভাৰ্যা থকা)—**তিৰী-লগীয়া** চাকৰ পালে ৰাখোঁ ; তিৰোতা-জনীৰ বাবে কাম মোৰ আছে।

তিৰোতা-সেকুৰা—(বৈণীয়েকৰ বাধ্যত চলা ; স্ত্রৈণ)— **তিৰোতা-সেকুৰা** মানুহ আনৰ উপহাসৰ পাত্র হয়।

তিলকে তাল কৰ্—(সামান্য কথাকে অতিৰঞ্জিত কৰ্)— **তিলকে তাল কৰি** অ ব কথা ত'ত কোৱাই বুঢ়ীৰ কাম।

তিলখুদমান—(অতিশয় অলপমান)—চেনি আজি **তিলখুদমানো** নাই ; কিহেৰে চাহ খাবা ?

তিল-তজু´ল—(অলপো কম-বেছ নকৰাকৈ ভগা)—আমি তোমালোকক **তিল-তজু´লৈ** বেলেগ কৰিবলৈ অহা নাই।

তিল-পৰিমাণে—(বৰ কমকৈ, বৰ লাহে লাহে)—নৰিয়া বেল-পৰিমাণে বাঢ়ে, **তিল-পৰিমাণে** টুটে।

তিল-মাহ খা—(স্বামী ভাযা হবলৈ সাধি আহ)—তেওঁৰ **তিল-মাহ খাই** আহিছা যদি, তেওঁক স্বামী পাবাই।

তিলে তিলে—(১। লাহে লাহেকৈ ; বৰ কম পৰিমাণে। ২। নিমিষে পতি ; বাৰে বাৰে)—১। তেওঁৰ জীৱন-বন্তি **তিলে তিলে** নুমাই আহিছিল। ২। **তিলে তিলে** উঠা বহা লগাইছা কিয় ? চকু মুদি শোৱা।

তিহ্ তিহাই উঠ্—(বৰকৈ খং কৰ)—পাতত ভজা মাছ নেদেখি সি **তিহ্ তিহাই উঠিল**।

তিহ-বিহ কৰ্—(চোকা বিষ গাত লগাৰ দৰে অস্থিৰ হ)—তোমাৰ ধন-দৌলত দেখি বুঢ়ীয়ে **তিহ-বিহ কৰি** মৰিছে।

তীখা উঠ্—(তৎক্ষণাৎ খং উঠ্)—যি সেই কথাতে তোমাৰ **তীখা উঠে** কিয় ?

তীখা দি—(চোকা কথাৰে আঘাত দি)—**তীখা দিয়াত** কাজী আছিলা, কাম কৰিবলৈহে সাধন নাই।

তীখা-মোখৰা—(১। বৰ চোকা মুখৰ। ২। বৰ উগ্র)—১। এনে **তীখা-মোখৰা** মানুহক কোনোৱে ভাল নাপায। ২। এঃ **তীখা-মোখৰা** ব'লত এতিয়া নাযাবা।

তুঁহত হগা বোন্দা যেন হ—(কোনো কুকৰ্ম কৰি ধৰা পৰাত অপদস্থ বা লজ্জিত হ)—বাৰীত বাঁহ কাটোতে মোক দেখা পাই সি **তুঁহত হগা বোন্দা যেন হ'ল**।

তুঁহ-তুঁহকৈ—(অকণ অকণকৈ)—অকণমান এখন পিঠা ; তাকে **তুঁহ-তুঁহকৈ** সকলোটিয়ে-ভগাই খালে।

তুঁহৰ জুই উমাই পোৰ—(পাপকাৰ্যৰ শাস্তি লাহে লাহে পা)— **তুঁহৰ জুই উমাই উমাই পোৰে**; অধৰ্মই মানুহক কেনেকৈ সৰ্বনাশ কৰে, তাকো লাহে লাহে দেখিবা।

তুমি-তুমা কৰ—(সমনীয়াৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰ)—আজি নহয়, মই তেওঁক সদায় **তুমি-তুমা কৰিছে** মাতোঁ।

তুৰি-মুৰি কৰ—(নিৰূপিত নিয়ম বা আজ্ঞাবপৰা লৰচৰ বা ইফাল সিফাল কৰ)—মই যি কৈছোঁ, তাকে নকৰি **তুৰি-মুৰি কৰিলে** চাবি।

তুলসীৰ লগত কল পটুৱাৰ মুক্তি হ—(মহৎ লোকৰ সঙ্গত থাকি সামান্য লোকো উদ্ধাৰ হ)—ফুকন ডাঙৰীয়াৰ সঙ্গ পাই সেই লগুৱাটোৰো **তুলসীৰ লগত কল-পটুৱাৰ মুক্তি হ'ল**।

তুলা ধুনা দি—(বৰকৈ কোবাই কষ্ট দি)– বিষত মুৰটো **তুলা ধুনা দিব** লাগিছে।

তুলা মুলা গা—(বৰ দুৰ্গতিত পেলা ; বৰ কষ্ট দি)—মই চাইহে আছোঁ, ধৰিব লাগিলে **তুলা মুলা গাই** এৰিম।

তুলি আফাল্—(নবিয়া আদিয়ে অসীম কষ্ট দি)—ন-বোৱাৰীজনী আহিবৰে পৰা গৃহস্থালিখন **তুলি আফালিব** লাগিছে।

তুলি ধৰ—(১। দাঙি ধৰ ; সমৰ্থন কৰ । ২। ওপৰ বা শ্ৰেষ্ঠ কৰ)— ১। তেওঁৰ কথাটো আমি **তুলি ধৰিলোঁ**; বিপক্ষদল নিমাত হ'ল। ২। দহতনে **তুলি নধৰিলে** কোনো মানুহ ডাঙৰ হব নোৱাৰে।

তুলি ল—(তোলনীয়া কৰ)—মাউৰা ল'ৰাটোক বুঢ়ীয়ে **তুলি লব** খুজিছে।

তুষাই আন্—(অভাৱ পূৰণ কৰ)—দশোদিশৰপৰা এনেকৈ যোগান ধৰিও ভালো **তুষাই আনিব** পাৰিছা ?

তৃণ-কুটা জ্ঞান নকৰ—(সমুলি উপেক্ষা কৰ)—সি পিতাকক **তৃণ-কুটা জ্ঞান নকৰে**।

তেঁতেলি-খাটনিয়াৰ—(তৃতীয় পক্ষৰ হৈ খাটি ফুৰোঁতা—নিন্দাৰ্থত)—মোৰ বিয়া হওক বা নহওক, তোক নো কোনে **তেঁতেলি-খাটনিয়াৰ** ধৰিলে ?

তেইচ মাৰ্—(মূল মাৰি খা বা নি)—শাকতলীত গৰু সোমাই আজি বেঙেনা বোৰ **তেইচ মাৰিলে**।

তেজক পানী কৰ্—(ৰৰকৈ পৰিশ্ৰম কৰি কষ্ট পা)—**তেজক পানী কৰি** তেওঁ যি দুটা টকা পায়, তাৰে এই গৃহস্থালিখন চলাব লাগে।

তেজ খা—(১। বিষ শুচা । ২। অনিষ্ট কৰ ; কষ্ট দি)—১। উখহা ঠাইডোখৰত এই দৰৰটো ঘঁহিবা ; **তেজ খাব,** জামৰি যাব । ২। সি যদি মোৰ অহিত আচৰে, মযো তাৰ **তেজ খাম**।

তেজ-গোৰা—(ৰঙাৰ লগত মিহলি বগা বৰণৰ)—ছোৱালীজনী ঠিক বগা নহয়, **তেজ-গোৰা**।

তেজ ধৰ – (স্বাস্থ্যবান বা পুষ্ট হ)—ডেকা বযসত সকলোৱে **তেজ ধৰে** ; এওঁ দেখোন খীণাইহে গৈছে।

তেজ ধুলে উট্, মঙহ ধুলে মুট্—(সৌভাগ্যৰ কথা সহজে পাহৰি গৈ দুৰ্ভাগ্যৰ কথাহে সুঁৱৰি থাক্)—**তেজ ধুলে উটে, মঙহ ধুলে মুটে ;** তুমিও তোমাৰ অস্থাযা দুৰ্ভাগ্যৰ কথা পাগুলি অধীৰ হৈছা ; লগতে তোমাৰ সৌভাগ্যৰ কথাও নাভাবা কিয ?

তেজ-পম—(তেজ-পানী , বল-শক্তি)—ছোৱালীজনী **তেজ-পম** নাইকিযা ; আন এজনী চোৱাঁ।

তেজ-পানী নোহোৱা—(স্বাস্থ্যশ্ৰীহীন)—ল'ৰাটো দেখোন **তেজ-পানী নোহোৱা,** কিবা বেমাৰ আছে নে কি ?

তেজ পি—(তেজ চুহি খাই মাৰি পেলা)—যোৱা ৰাতি বাঘে এটা গৰুৰ **তেজ পিলে**।

তেজ-পিয়া—(জেঠীজাতীয় এবিধ বিষাক্ত সৰীসৃপ)—**তেজ-পিয়াই** নিজৰ গাৰ বৰণ সলায়।

তেজৰ টান—(আপোনজনলৈ স্বাভাৱিক মৰম)—সি যিমান অন্যায় কৰিছে, তাৰ দুৰ্ভাগ্যত মই নহৈ আন হোৱা হলে আনন্দ কৰিলেহেঁতেন ; কিন্তু মোৰ প্ৰাণে নসয় ; কি কৰিম ? **তেজৰ টান**।

তেজে ফুটোঁ ফুটোঁ কৰ্ (বা **তেজে মুখে ফুটি যা**)—(বৰ স্ফূৰ্ত্তি আৰু ডেতাল হ)—ছোৱালীজনী কি চাবা, **তেজে ফুটোঁ ফুটোঁ কৰে**।

তেভূত কৰ্—(বৰ চোকা কথাৰে ভূতৰ দৰে নমতা নোবোলা কৰ্)—সকলো গুণৰ কথা কৈ তাক আজি **তেভূত কৰিলোঁ**।

তেল-কুৰ—(তেল আৰু তাৰ লগত মিহলোৱা গাত ঘঁহা ঔষধ মচলা আদি)—**তেল-কুৰ** সদায় ঘঁহি থাকিলে অকল চৰ্মৰোগেই নহয়, আৰু নানাবিধ ৰোগৰ হাত সাৰিব পাৰি।

তেল-ক'লীয়া—(বগা ৰঙৰ লগত ঈষৎ ক'লা মিহলি থকা)—ছোৱালীজনী **তেল-ক'লীয়া**, কিন্তু বৰ গুৱনী আৰু স্বাস্থ্যৱতী।

তেল কাঢ়্—(১। তেলৰ ভাগ আঁতৰা। ২। সেকা দি)—১। বাঘৰ **তেল কাঢ়িব** জানা? এই তেল দৰৱত লাগে। ২। কথা নুশুনি জঁপিয়াই ফুৰিছ, তোৰ আজি **তেল কাঢ়িম**।

তেল কোঁহা কাঢ়্—'তেল কাঢ়্' চোৱাঁ।

তেল-গছ—(তেল পেৰা যতন)—**তেল-গছৰ** প্ৰতিটো যতনৰ অলপকৈ কাটি আনিবা ; মই দৰৱ দিম।

তেল-গাজ—(ধুন-পেচ মাৰি ফুৰা বিলাসী ডেকা)— দুপৰীয়া-মধ্যাহ্ন নাই, **তেল-গাজটো** টৌটৌকৈ ঘূৰি ফুৰে।

তেল-গামোচা—(বিয়াত দৰাই পিন্ধি গা ধোৱা কাপোৰ)—ভেওঁৰ বিয়া আহিলেই ; তোমাৰ **তেল-গামোচা** নোলাগে দেখোন।

তেল-চিকটি—(তেল লাগি গাত বা কাপোৰত বন্ধ হোৱা মলি)—থাৰেবে নিসিজালে কাপোৰখনৰ **তেল-চিকটি** নেৰিব।

তেল-টেঙা ঘঁহ্—(মন যোগাই আনৰপৰা কোনো স্বাৰ্থ সাধনৰ বাবে নিন্দনীয় কাৰ্য কৰ্)—এই দৰে **তেল-টেঙা ঘঁহি** ফুৰিলে তোমাৰ সন্মান বাঢ়ে নে টুটে?

তেলত মাৰ্—(ঔষধ আদি তেলত সিজা)—এই দৰৱটো **তেলত মাৰি** চেঁচা হলে গুঁড়ি কৰি খাবা।

তেল-তামোলে ছিৰী—(গাত তেল ঘঁহিলে আৰু মুখত তামোলৰ ৰং বোলালেহে মানুহক শুৱনি দেখি)—**তেল-তামোলে ছিৰী** ; তুমি আকৌ দুযোটাকেই এৰি চাহাব হ'লা।

তেল থাকোঁতে চাকি নুমা—(আয়ুস্ থাকোঁতেও মৃত্যু হ)—মানুহটোক চিকিৎসা নকৰিলে **তেল থাকোঁতেও চাকি নুমাব** পাৰে।

তেল দি—'তেল-টেঙা ঘঁহ' চোৱা।

তেল নাইকিয়াত কঁপৰীয়া হ—(অৱস্থা হীন হোৱাতো হীন হোৱা বুলি স্বীকাৰ নকৰি আন প্ৰকাৰে ক)—**তেল নাইকিয়াত কঁপৰীয়া হোৱা** বাবে দুখীয়া মুবুলিবাচোন।

তেল-পানী দি—(তেল আৰু পানী দি মগজু ঠাণ্ডা কৰ)—বহুত পৰ **তেল-পানী দিয়াতহে** তেওঁ তৎ পালে।

তেল পিছলা দি পিছল্—(বৰ টেঙৰ স্বভাৱৰ হ)—তেওঁ **তেল পিছলা দি পিছলে**; তুমিও টকা সৰকাৰ পাবিলেহে পাবা বুলি কম।

তেল ফুট্—(চৰ্বি বেছি হৈ মৰ)—আমাৰ খাহীটোৰ কেতিয়াবা **তেল ফুটেহে**; ইমান ডাঙৰ খাহী দেখাই নাই।

তেল বাঢ়্ (বা ফাট্)—(আনন্দত মতলীয়া হৈ ডেও পাৰি ফুৰ) – ইমান গালি-শপনি খাইও তোৰ দেখোন **তেল বাঢ়িহে** গৈছে।

তেল বেছি হলে বালিত ঢাল্—(মূল্যবান বস্তু অবাবত নষ্ট কৰ)—ঢাৰি বহুতো আছে বুলিয়েই ব'দে বৰষুণে পেলাই থোৱা কিয়? **তেল বেছি হলে বালিত ঢালে** কোনে?

তেল মাৰ্—(দৰৱ, মচলা আদি তেলত সিজাই তেল তৈয়াৰ কৰ)—এই দৰৱটো মিঠা-তেলত ভাজি **তেল মাৰিবা**; দৰৱটো পেলাই দি সেই তেল বহুত ঘঁহিবা।

তেল-মুৰনি—(জুলীয়া বস্তুবে পাত্ৰৰ মুখলৈ, ভৰ-পূৰ)—কলহটো **তেল-মুৰনি** কৰিলা যে নিবা কেনেকৈ?

তেলৰ কামোৰ—(সুস্বাস্থ্যৰ বাবে কৰা পৌৰুষ বা উক্তালি)—এই ডেকাটোৰ **তেলৰ কামোৰ** কিমান সহি থাকিবা?

তেলৰ ভাৰ—(বিয়াৰ আগ দিনা তেল, তেল-কাপোৰ, অ-অলঙ্কাৰ আদিৰে দৰাঘৰৰপৰা কইনাৰ ঘৰলৈ পঠোৱা ভাৰ)—বিয়াত **তেলৰ ভাৰ** পঠোৱা কেৱল দস্তুৰ নহয়, শুভকাৰ্যও।

তেলৰ ভাৰ হ—(কেবাবিধ বস্তু একেলগে নিব লগীয়া হোৱাত বৰ কষ্টকৰ হ)—শাকে, মাছে, পাণে, তামোলে, গাখীৰে,— এইবোৰ চাইকেলত নিম কেনেকৈ? এখন **তেলৰ ভাৰহে** হ'ল।

তেলীৰ মুৰত তেল দি—(যাৰ কি বস্তুৰ অভাৱ নাই, তাক তেনে বস্তু দি)—**তেলীৰ মুৰত তেল দিবলৈ** কৰা এই আইনৰদ্বাৰা বাইজৰ একো উপকাৰ নহয়।

তেলে কামোৰ ধৰ্—(সুস্বাস্থ্য আৰু মনৰ স্ফূৰ্তিৰ বাবে আনন্দত উত্ৰাৱল হ)—তোৰ **তেলে কামোৰ ধৰিছে** হয়, এই কামোৰ ভাললৈ নহয়।

তেলে টেকেলিয়ে মিল হ—(যাৰ লগত যাৰ স্বাভাৱিক আকৰ্ষণ আছে, তাৰ তাৰ মাজত মিলন ঘটে)—বিয়ৈ বিয়ৈনী,—আপোনালোকে বিয়নী-মেল পাতিলে, আমি জাবত কঁপি মৰিছোঁ; **তেলে-টেকেলিয়ে মিল হবই**; আমি মেদেবাখিনি আঁতৰি থোৱাহে উচিত।

তেলে ধৰ্—'তেলে কামোৰ ধৰ্' চোৱা।

তেলে পানীয়ে মিহলি নহ—(বিভিন্ন প্ৰকৃতিৰ মানুহৰ মাজত আন্তৰিক মিল নহ)—**তেলে পানীয়ে মিহলি নহয়**; এই দুৰ্বৃত্তটোৰ লগত তেনে ঋষিতুল্য লোকৰ বন্ধুত্ব কেনেকৈ সম্ভৱ হ'ল?

তোমবাঞ্জি নৈত উটাই দি—(অতি উগ্ৰ দণ্ড দি)—সমাজে এই দৰে এজন মানুহক অত্যাচাৰ নকৰি বৰং **তোম বাঞ্জি নৈত উটাই দিয়াও** ভাল।

তোলনি-বিয়া—(ছোৱালীৰ পুষ্পোৎসৱ)—তেওঁৰ ছোৱালীজনী পুষ্পিতা হৈছে; তোমাক **তোলনি-বিয়ালৈ** মতা নাই নে?

তোল-নোতোল কৰ্—(এজনক ডাঙৰ এজনক সৰু পাতি অনৰ্থক অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰ্)—গাঁৱত **তোল-নোতোল কৰি** ফুৰাই তেওঁৰ একমাত্ৰ কাম।

তোল-পাৰ লাগ্—(হুলস্থুল বা বৰ উত্তেজনাৰ সৃষ্টি হ)—পঞ্চায়তৰ নিৰ্বাচন আহিছে; গাঁওবোৰত **তোল-পাৰ লাগিছে**।

তোলা-মহা নাপা—(কথাৰ একো বুজ নাপা)—এই কাজিয়াখনৰ **তোলা-মহা** মই একো **পোৱা নাই**; এনে স্থলত মই কেনেকৈ মধ্যস্থতা কৰিম?

তৌবা তৌবা দেখুৱা—(কোনো কাৰ্যৰদ্বাৰা ৰবকৈ বিস্মিত কৰ্)—ডেকাটোৰ উত্তওালিয়ে সকলোকে **তৌবা তৌবা দেখুৱালে**।

ত্ৰাহি ত্ৰাহি কৰ্ (বা **লগা**)—(বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ কৰিবলৈ প্ৰাৰ্থনা কৰ্; নিৰুপায়ত পৰ্)—ঘৰত আটাই কেইজনৰ অসুখ; ইফালে চাউল এমুঠিও নাই; লগতে আহিল বান পানী; বুঢ়াই **ত্ৰাহি ত্ৰাহি কৰিলে**।

ত্ৰাহি মধুসূদন দেখ্—(ৰবকৈ ভয় পা; বাপ বাপ সোঁৱৰ)—দোভাগ ৰাতি ডকাইতইতক দেখি গিৰীহঁতে **ত্ৰাহি মধুসূদন দেখিলে**।

থ

থকা জুই বাৰ বাৰ, নথকা জুই একেবাৰ—(অপদাৰ্থ লোকে জীয়াই থাকি বাৰে বাৰে দুখ দিয়াতকৈ মৰি গৈ এবাৰ দুখ দিয়াই ভাল)—কু-পুত্ৰ জীয়াই থকাতকৈ মৰি যোৱাই ভাল; **থকা জুই বাৰ বাৰ, নথকা জুই একেবাৰ।**

থকা-থমকা (বা থকা-থৈয়া) কৰ্—(কামৰ মাজত থমক খাই ৰ)—কামটোত ধৰিছা যেতিয়া, **থকা-থমকা কৰা** কিয়? একেবাহে কৰি পেলোৱা।

থকা-সৰকা—(১। মাজে মাজে বিস্কা থকা আৰু মাজে মাজে নথকা ২। জপ কৰা)—১। এই **থকা-সৰকা** কাঠডোখৰেদি মোৰ একো কাম নহয়। কাঠডোখৰ ঘৈয়াই ঘৈয়াই **থকা-সৰকা** কৰিলা; এতিয়া থৰিহে হব। ২। তেওঁ কথাৰে ডেকাটোক **থকা-সৰকা** কৰিলে।

থণ্ডা-সনীয়া—(থণাত আসন পাতি অৰ্থাৎ কাম-বন নকৰি কটোৱা)—ভাল-মৰদ একোটা **থণ্ডা-সনীয়া** হৈ থাকিলে গৃহস্থালি তললৈ যায়।

থমক ধৰ্—(অসন্তোষ বা বোহ পাতি বৈ থাক্)—কাম জানে যদিও, মানুহটোৱে মাজে মাজে **থমক ধৰে।**

থমকা খা—(বাধা বিঘিনি দেখি আগ নবঢ়াকৈ থাক্)—হাতীটো গৈ আছিল, হঠাৎ **থমকা খালে**; প্ৰথমে একো বুজা নাছিলোঁ।

থমকা মাৰ্—(আগ নবঢ়াকৈ থাক্)—কামটোৰ মাজতে **থমকা মাৰিলা** কিয়? কিবা লাগে নেকি?

থম থম কৰে—(স্থিৰভাৱে)—তেওঁ মাত-বোল নকৰাকৈ **থম থম কৰে** বহি থাকিল।

থমনাত উঠ্—(বোহ পাত)—আমাৰ ন-বোৱাৰী কালিৰপৰা **থমনাত উঠিছে**; ৰাতি ভাতো খোৱা নাই।

থৰ-কাছুটি এৰ্—(অধৈৰ্য বা বিতত হ)—বিপদ্ আহিল বুলিয়েই এনেকৈ **থৰ-কাছুটি এৰিব** লাগিল নে?

থৰ-মুগুতি এৰ্—(অধৈৰ্য হৈ বিবেচনা এৰ্)—কোনোবাই বিৰোধিতা কৰিছে বুলিয়েই লাগে, সিপিনে তেওঁ **থৰ-মুগুতি এৰিলেই**।

থৰক্-বৰক্ কৰ্—(স্থিৰতা হেৰুৱা)—লাকবোৰ ভগাই দিওঁতে **থৰক্-বৰক্ কৰিছা** কিয় ?

থৰ্থৰি লাগ্—(কঁপিবলৈ ধৰ্)··বাঘটো দেখি তেওঁৰ **থৰ্থৰি লাগিল**।

থৰহৰি কম্পমান—(ধৈৰ্য হেৰুৱাই কঁপিবলৈ ধৰা)—ডকাইত অহা শুনি সকলো মানুহ **থৰহৰি কম্পমান** হ'ল।

থল গৰক্—(থিতাপি হৈ প্ৰতিপত্তি বিস্তাৰ কৰ্)—নতুন ঠাইলৈ আহিল বুলিও **থল গৰকিবলৈ** আপোনাৰ বেছি দিন নালাগে।

থল চাই কঠিয়া পাৰ্—(লাভৰ বাবে লক্ষ্য কৰি কোনো কাম কৰ্)—**থল চাই কঠিয়া পাৰিব** জানিলেহে জীৱনত সুখী হব পাৰি।

থলী দাণ্ডি—(থলীত একো নৰখাকৈ ; উবাৰি)—মাহচাউলখিনি **থলী-দাণ্ডি** ভগাই দিয়া; এমুঠিও ৰাখিব নালাগে।

থলে-কঠিয়াই আঁট্—(প্ৰয়োজনৰ জোখাৰে সম্বল হ)—গাখীৰ কমো হোৱা নাই, বেছিও নহ'ল, **থলে কঠিয়াই আঁটি** গৈছে।

থাউনি পা—(বিপদত ৰক্ষাৰ উপায় পা)—মহৰ কামোৰত **থাউনি নোপোৱা** হলোঁ।

থাং বাং কৰ্—(সমূলি নাশ কৰ্)—বিনন্দীয়া গৃহস্থালিটো এবছৰ নৌহওঁতেই পুতেকে **থাং বাং কৰি** পেলালে।

থাকৰি নোহোৱা—(শক্তিশালী ভিত্তি নোহোৱা)—**থাকৰি নোহোৱা** গৃহস্থালিত যিমানে আৰ্জিবা, তিমানে নটা হৈয়েই থাকিব।

থাকাৰ-থুকুৰ—(থুমুক-থাৰাক)— ল'ৰাটিৰ **থাকাৰ-থুকুৰ** কথাবোৰ শুনি বৰ বং লাগে।

থান-থান হ—(নানা ঠাইত সিঁচৰতি হ)—ভায়েক-ককায়েকহঁত বেলেগ হৈ **থান-থান হ'ল**।

থান-থিত নোহোৱা হ—(স্থায়ীভাৱে এঠাইত নাথাকি নানা ঠাইত ঘূৰি ফুৰ্)—বেলেগ হোৱাৰ পিছত সকজন ভায়েকে **থান-থিত নোহোৱা হৈ** ফুৰিছে।

থান-বৰণ—(বিয়াত বৰপক্ষৰপৰা কন্যাপক্ষৰ পুৰোহিতক দিয়া ধন)—**থান-বৰণৰ** কুৰিটা টকা দিব লাগে।

থান-বান হ—'থান থান হ' চোৱা।

থানৰ দেৱতা থানে থানে যা—(কাৰ্যশেষত ঘৰাঘৰি যা)—গধূলি **থানৰ দেৱতা থানে থানে গ'ল**; নবিয়া-পাটিত তেওঁ পৰি থাকিল।

থান হেৰুৱালে মান হেৰুৱা—(নিজ ঠাই এৰি আন ঠাইলৈ গ'লে স্থায়ী স্বীকৃতি বা সন্মান নাপা)— **থান হেৰুৱালে মান হেৰুৱাব লাগে**; তাকে জানি য'তে আছা, ত'তে থাকা।

থাপতে উৰা—(কোনো বস্তু অতি শীঘ্ৰে শেষ কৰ্)—গ্ৰাহকসকলে পাঁচমোণ চেনি **থাপতে উৰালে**।

থাপ দি খোৱা চিলাই পাখি সোপাহে পা—(ধীৰে ধীৰে কোনো কাম নকৰাকৈ অস্থিৰভাৱে কৰিলে লাভবান নহ)—পঢ়া যদি, মন পুতি সদায় পঢ়া; কেৱল পৰীক্ষাৰ সময়ত পঢ়িলে একো ফল নহয়; **থাপ দি খোৱা চিলাই পাখিসোপাহে পায়**।

থাপ মাৰ্—(১। অকস্মাৎ আহি লৈ যা। ২। খন্তেকৰ নিমিত্তে কৰ্ বা ধৰ্)—১। ৰ'বা, আমবোৰ মই ভগাই দিওঁ; মাজতে কোনোৱে **থাপ নামাৰিবা**। ২। কামটো লাগি ছাটি কৰিব পৰা নাই; **থাপ মাৰিহে** কৰি আছোঁ।

থাপি-থুপি থ—(হাই-কাজিয়াৰ সংক্ষেপ আপোষ নিষ্পত্তি কৰ্)—তোমালোকৰ বেলেগ হোৱাৰ কাল হোৱা নাই; আমিও **থাপি-থুপিহে থৈ** যাব খুজিছোঁ।

থালী ভগা জুয়ে খেদ্—(বিপদে অকস্মাৎ প্ৰবলভাৱে আক্ৰমণ কৰ্)—মানুহঘৰে বিপদত তৎ পোৱা নাই; তেওঁলোকক **থালী ভগা জুয়ে খেদি** জুৰুলা কৰিলে।

থিউ আটাহ থিউ গেৰি—(যন্ত্ৰণাত বৰ ডাঙৰকৈ কৰা চিঞৰ-বাখৰ)—ঘাড়োথৰৰ বিষত তাৰ **থিউ আটাহ থিউ গেৰিত** ঠাই নোহোৱা হৈছে।

থিয়হৈ থিয়হৈ স্বৰ্গ লৈ যা—(নমৰাকৈ স্বৰ্গলৈ যা; অতি পূণ্যবান হ)—তুমিয়েই **থিয়হৈ থিয়হৈ স্বৰ্গ লৈ যাবা** দিয়া; আমি নাযাওঁ।

থিয়হৈ মৰ্—(সম্পূৰ্ণ নিৰুপায় হ)—হাতীটো কেনেকৈ এবা পৰিল? এতিয়াহে **থিয়হৈ মৰিলোঁ**।

থিয়-কাণ--(সজাগ বা সতর্ক)—কিয় জানো, হৰিণাটোৱে **থিয়-কাণে** শব দিলে।

থিয়-কিল—(বৰ ডাঙৰ কিল বা তেনে আঘাত)—ল'ৰাটোক তাৰ ওচৰলৈ পঠিয়াই **থিয়-কিলকেটাহে** খুৱালোঁ।

থিয়-গোৰ—(বৰ ডাঙৰকৈ ভৰিৰ গোবোহাৰে কৰা আঘাত)—একেটা **থিয়-গোৰতে** তিৰোতাজনী মৰিল।

থিয়-চকু—(খঙাল চকু)—তোমাৰ **থিয়-চকু** চাব নোখোজোঁ; যাবা নে নোযোৱা ?

থিয়-ঠেঙান দি (বা **কৰ্**)—(অ'ত ত'ত থিয় হৈ সময় কটা)—এনেকৈ **থিয়-ঠেঙান দি** ফুৰিলে ঘৰৰ কাম-বন কোনে কৰিব ?

থিয়-দণ্ডা দি—(দুৰ্বলতাৰ পিছত বা কেঁচুৱা দুই এখোজ কাঢ়িব পৰা হ)—ছোৱালীজনী এতিয়াহে অলপ **থিয়-দণ্ডা দিছে**।

থিয়-দি—(১। শুই বা বহি নাথাকি ভৰিৰ ওপৰত পোন হৈ ৰ। ২। অলপ সময় থাক্)—১। বহি নাথাকি **থিয় দিয়া**। ২। আপুনি এবাৰ **থিয় দি** আহিলেও হব।

থিয়-দুপৰীয়া—(ভৰ দুপৰীয়া)—এই **থিয়-দুপৰীয়া**, মগনীয়াটোক কিবা এবিধ দিয়া।

থিয়-নাম—(থিয় হৈ ধৰা নাম)—পাঠকক কোৱাঁ, আমাক **থিয়-নাম** দেখুৱাওক।

থিয়-পোহাৰী—(ঘৰে ঘৰে বস্তু বেচি ফুৰা তিৰোতা)—**থিয়-পোহাৰী-বিলাকে** এনে গোটা খাব বেচি ফুৰে।

থিয়া-থি—(অতি সোনকালে)—তুমি **থিয়া-থি** আহিবা; নবিয়া বৰ টান।

থিয়া-থি কৰ্—(থিয় হৈ কটা)—কামটো কৰিবাই যেতিয়া, **থিয়া-থি কৰি** কি হব ?

থিৰ-জুৰ—(নিজু´; শান্ত)—মানুহজন বৰ **থিৰ-জুৰ** প্ৰকৃতিৰ; সকলো কাম লাহে ধীৰে নিয়াৰিকৈ কৰে।

থিৰে-জুৰে—(লাহে লাহে; ধীৰে সুস্থিৰে)—অন্ততঃ ভাতকেইটাকে **থিৰে-জুৰে** খোৱাঁ।

থুকুচি পেলা—(কৰ্কশভাৱে অভিশাপ জৰ কৰ্)—মুখৰ আগতে **থুকুচি পেলালোঁ**; কোনোৱে নামাতিলে।

থু দি—(বৰকৈ নিন্দা কৰ্)—তুমি এনে কাম কৰিলে লোকে তোমাক **থু দিব**।

থুন-পাক—(চোঁচনী জৰী টানি মেলিব আৰু জপাব পৰা সৰু মোনা)—**থুন-পাকত** টকাকেইটা ভৰাই বুঢ়াই মোনাখন কঁকালত বান্ধি ললে।

থুহুক-থানাক—(কেঁচুৱাৰ পোনেই ফুটা অস্পষ্ট মাত)—কেঁচুৱাটোৱে কথা কব পাৰে; **থুহুক-থানাক** কৰি কিমান যে কয়!

থুপৰি হ' দি—(থুপৰি হ' ৰে থুপৰি হ' আদি গীতেৰে আঘোণৰ পূৰ্ণিমাৰ গধূলি মহ খেদি ফুৰ্)—সেই বাৰ **থুপৰি হ' দি** স্কুলীয়া ল'ৰাবিলাকে কিছু টকা গোটাইছিল।

থু পেলাওঁতে—(তৎক্ষণাৎ)—আপুনি যেনেকৈ **থু পেলাওঁতেই** মোক টকা দিছিল, তাক মই কেতিয়াও নাপাহৰোঁ।

থুৰীয়া ধৰ্—(পোৱালি মৰা ম'হৰ গাখীৰ উলিয়াই থাক)—সকলো গুৱালে **থুৰীয়া ধৰিব** নাজানে।

থুৰ্থুৰীয়া লাগ্—(বুঢ়া, দুৰ্বল বা ভয় পাই হাত ভৰি কঁপ)—ভয়তে **থুৰ্থুৰীয়া লাগিছে**, তাকে নকৈ বৈছা, বৰ জাৰ লাগিছে।

থুপাৰ কুকুৰ—(লেতেৰা স্বভাৱৰ, ঘৃণনীয় লোক)—তোৰ দৰে **থুপাৰ কুকুৰক** কোনে সোধে?

থুল-মুল—(মুঠ মাঠ)—**থুল-মুল** কিমান মানুহক খুৱালা?

থেঁতেলা কোবা—(কোনো কাম তুৰন্তে নকৰি হেলা কৰ্)—সি এই কামটো কৰিবলৈ **থেঁতেলা কোবাইছে** কিয়?

থেঁতেলা খা—(১। খুন্দা খাই মঙহৰ বহল ঠাইত আঘাত পা। ২। অনেক বাৰ অপমানিত হ)—১। ইটা এডোখৰ পৰি ভৰিত **থেঁতেলা খালোঁ**। ২। ইমান বাৰ **থেঁতেলা খাইও** তাৰ লাজ নহ'ল।

থেকেচ-নেকেচ কৰ্—(১। থং বা অসন্তোষেৰে অ'ত ত'ত বলেৰে থ। ২। গালি-শপনি পাৰি মাত্)—১। কিতাপবোৰ **থেকেচ-নেকেচ** কৰি নষ্ট নকৰিবা, আতিপতিকৈ ৰাখিবা। ২। তুমি যিহে **থেকেচ-নেকেচ কৰিব** লাগিছা চাকৰটো কেতিয়াবা যায়হে।

থেকেচা খা—(১। আছাৰ খাই পৰ্ । ২। কষ্ট ভোগ কৰ্)—১। চোতালত **থেকেচা খাই** পৰাত কঁকালখন বিষাইছে। ২। ৰবিয়াত মানুহজনে বৰ **থেকেচা খালে**।

থেকেচি পেলা—(বৰ কষ্ট দি; উগ্ৰ দণ্ড দি)—সমাজে এইবাৰ তোমাক **থেকেচি পেলাব**।

থেকেৰা ঠহা দি—(ৰবকৈ তিৰস্কাৰ কৰ্)—মেলেকি খুৰাক ডেকাবিলাকে **থেকেৰা ঠহা দিলে**।

থেকেৰা-ফুল—(অতি গোপনীয় কাৰ্য)—তেওঁৰ সকলো কাম ঠিক যেন **থেকেৰা ফুলহে**; তাৰ কথা কোনে জানিব?

থেন থেন মেন মেন—(অলপীয়া অসুখ; তাৰ বাবে হোৱা শাৰীৰিক অশান্তি)—আজি কেবাদিনো গাটো **থেন থেন মেন মেন** হৈ আছে; একোতে ভাল লগা নাই।

থেৰো-গেঁৰো—(কি কৰিব নকৰিব স্থিৰ কৰিব নোৱৰা অৱস্থা; দৃঢ়তাহীনভাৱে)—১। ছোৱালীজনীয়ে **থেৰো-গেঁৰোকৈ** ভাতমুঠি বান্ধিছে। ২। সি সকলোতে সদায় এনে **থেৰো-গেঁৰো**।

থৈয়া-নথৈয়া—(গাত ভৎ নোহোৱা হব,—এনে বিধৰ কাজিয়া আদি)—সিহঁতৰ গৰত আজি **থৈয়া-নথৈয়া** কাজিয়া লাগিছে।

থোঁতা-মোজা লাগ—(কথা কওঁতে অস্পষ্ট হৈ ওলা)—তাৰ ইমান **থোঁতা-মোজা লাগে** যে মাতকে ধৰিব নোৱাৰে।

থোক কাট্ (বা **ধৰ্** বা **পেলা**)—(একেডাল ঠাৰিতে থোপা পাতি ফলিবলৈ ধৰ্)—নাৰিকল জোপাত এইবাৰহে **থোক পেলাইছে**।

থোকা-থুকি—(ভালকৈ স্ফুটা; অস্পষ্ট)—**থোকা-থুকি** মাতেৰে সি কিবাকিবি কলে, মই একোকে ধৰিব নোৱাৰিলোঁ।

থোকা দি—(মাছৰ মতা মাইকী একে ঠাইতে থাক্)—ছুটা ৰবালি মাছে **থোকা-দিছিল**; একে বাবে সবকাই লৈ আহিলোঁ।

থোপ হ (বা **থোপা খা**)—(একে ঠাইতে গোট খা)—তোমালোকে বাটে বাটে **থোপা খাই** কি আলচিছা?

থোপা কৰ্—(কোঁচাই একে লগ কৰ্)—জৰীবোৰ থোপা কৰি থৈ দিয়া।

খোপে-খোপে—(ভালকৈ সুবুজোৱাকৈ)—তুমি **খোপে-খোপে** কি কব খুজিছা, মই হলে একো বুজা নাই।

খোপোৰা লাগি থাক্—(কোনো ঠাইত বলগাকৈ বা কেৱে নিবিচৰা অৱস্থাত থুপ খাই থাক্)—দোকানত এইবোৰ বস্তু বহুদিনৰপৰা **খোপোৰা লাগি আছে।**

খোৰ ভাঙ্—(১। চুৰিয়া মুঠিয়া। ২। গোপনীয় কথা প্ৰকাশ কৰ্)—১। চুৰিয়াখন **খোৰ ভাঙি** কোঁচাই পিন্ধা। ২। বুঢ়ীয়ে সকলো কথা **খোৰ ভাঙি** কৰলৈ ধৰিলে; সমাজ স্তব্ধ হ'ল।

খোৰ্খোৰ বাটি—(মুৰিয়াই; মেৰ খাই; নমতা নোবোলাকৈ)—ল'ৰাটো **খোৰ্খোৰ বাটি** বহি থাকিল; শিক্ষকে কোনো উপায়ে মুখৰ মাত উলিয়াব নোৱাৰিলে।

খোল-গুলীয়া—(সিজি বা পকি গলিয়ন বা কোমল হোৱা)—**খোল-গুলীয়া** হোৱা আম বৰ সোৱাদ।

খোহ-মোহ খা—(লাজ বা ভয়ত নিকত্তৰ বা বিবুদ্ধি হ)—অসমীয়া ল'ৰাই অচিনাকী মানুহৰ আগত **খোহ-মোহ খায়।**

খৌকি-বাখৌ—(প্ৰবল উত্তেজনা বা আলোড়ন)—এই ঘটনাত গোটেই গাঁৱতে **খৌকি-বাখৌ** লাগিছে।

দ

দইন পৰ্—(লোকচান বা হানি হ)—বান পানীয়ে সৰ্বনাশ কৰিলে; গাঁৱৰ মানুহ-বিলাক তেনেই **দইন পৰিল।**

দঁকত পৰ্—(বোহ পাত্)—কথাটো সোধোঁতেই **দঁকত পৰিব** লাগে বে?

দগধা চোৰ—(বৰ কুখ্যাতি থকা চোৰ)—সেই **দগধা চোৰটোক** চাবা; গাঁৱলৈ দেখোন ইছলে সিছলে অহা-যোৱা লগাইছে।

দগৰ চুৱা—(অতিপাত চুৱা)—**দগৰ চুৱালৈ** গৈছিলি, গা-পা ধুই আহগৈ।

দগৰ-দঁহা দি—(ৰৰকৈ খাই অনিষ্ট কৰ্)—১। শাকতৰা গৰুৱে **দগৰ-দঁহা দিলে।** ২। আঁঠুৱা নোহোৱাত মহে আমাক **দগৰ-দঁহা দিলে।**

দগৰ পিটা দি—(বৰকৈ মাৰ-পিট কৰ্)—ম্যাকে আজি ল'ৰাটোক **দগৰ পিটা দিলে।**

দগৰি পিট্—'দগৰ পিটা দি' চোৱাঁ।

দগৰি পেলা—'দগৰ পিটা দি' চোৱাঁ।

দগৰীয়া হ—(মাৰ খাওঁতে খাওঁতে মাৰ-পিট সহিব পৰা হ; অতিপাত দুষ্ট হ)—দুষ্ট-চাৰিটা চৰ-ভুকুলৈ সি কেৰেপ নকৰে; মাৰ খাওঁতে খাওঁতে তেনেই **দগৰীয়া হ'ল।**

দগা-পথৰা কৰ্—(মাৰপিট কৰি গোটেই গা পথৰা কৰ্; বৰকৈ মাৰ্)—দুষ্টালি কৰি সেকা পালি নে? বাইজে মৰিয়াই তোক দেখোন **দগা-পথৰা কৰিলে।**

দণ্ডা-মুঠীয়াকৈ—(লগত বস্তু-বাহানি নিনিয়াকৈ)—মিতিৰৰ ঘৰলৈ যোৱা; **দণ্ডা-মুঠীয়াকৈ** যোৱা কিয়? কিবাকিবি লৈ যোৱাঁ।

দণ্ড-বন্ধ—(নিৰূপিত শাস্তি)—সমাজে **দণ্ড-বন্ধ** নকৰাকৈ তাক লৈ কোনে খাব?

দণ্ডিত বান্দৰ নাচ্—(শাস্তিৰ ভয়ত নকৰিব খোজা কামো কৰ্)—সি এনে কাম কৰাত আচৰিত নহবা; **দণ্ডিত বান্দৰ নাচে।**

দণ্ডি ধৰ্—(হাবিত হাতী যোৱা বাট চাই চাই বিচাৰি যা)—চিকাৰীবিলাকে **দণ্ডি ধৰি** হাবিৰ মাজে মাজে যাবলৈ ধৰিলে।

দন টানি খা—(পেট পুৰাই খা)—সি **দন টানি খালে;** এতিয়া উশাহ নিশাহ লোপোৱা হৈছে।

দমা ওলম্—(কাপোৰ ফালি ডোখৰা ওলম্)—**দমা ওলমা** কাপোৰখন এৰি, ভাল এখন পিন্ধা।

দম্ভ কৰিবলৈও লগ লাগ্—(মানুহ নহলে মানুহে থাকিব নোৱাৰ্)—মই সমাজক উপেক্ষা কৰি অকলশৰীয়াকৈ থাকিব নোৱাৰোঁ; **দম্ভ কৰিবলৈও লগ লাগে।**

দম্ভ কিন্—(আনক জোকাই কাজিয়া লগা)—তই এনেকৈ **দম্ভ কিনি** ফুৰিছ কিয়? সমাজে তোক দোষ নিদি কাক দিব?

দম্ভ জোকা—'দম্ভ কিন্' চোৱাঁ।

দম্ভ-বাদ্ধ্—(হাই-কাজিয়া)—**দম্ভ-বাদ্ধ**-ত সময় নকটাই নিজৰ কাম কৰা।

দক্ষা ৰক্ষা হ—(আধ্যা চুকা ; বিপদ্ উপস্থিত হ)—তেওঁৰ **দক্ষা ৰক্ষা হ'ল ;** বানে খেতি খালে, ভঁৰালৰ ধানমুঠিও চোৰে নিলে।

দফে দফে—(বাৰে বাৰে)—**দফে দফে** কাৰ কিমান বেমাৰ চোৱাম ? বিৰক্তি লাগিছে।

দবনি পিটা দি—(দবা কোবোৱাৰ দৰে ৰবকৈ মাৰ্)—নিমাত জন্তু এটাক এইদৰে **দবনি পিটা দিছা** কিয় ?

দবনি পিটি খা—(বৰ বেছিকৈ খা)—**দবনি পিটি** খাহী **খাই** এতিয়া মৰিবি !

দবৰা-দবৰি—(আঁজোৰা-আঁজুৰি ; পৰস্পৰ টনাটনি কৰা কাৰ্য)—ডকাইতহঁতে ডকা দি অনা বস্তুবোৰ লৈ হাবিৰ মাজত **দবৰা-দবৰি** লগাইছিল।

দবা কোবোৱা দি—'দবনি পিটা দি' চোৱাঁ।

দবা দি ধৰ্—(১। হঠাৎ বলেৰে গৰা মাৰি ধৰ্। ২। কোনো প্ৰমাণ নোহোৱাকৈ চাব দি ধৰ্)—১। পগলাটোৱে তেওঁক **দবা দি ধৰাত** পুত্ৰকহঁতেহে তেওঁক কথমপি ৰক্ষা কৰিলে। ২। সমাজে **দবা দি ধৰিলেও** ডেকাজনে ধৰ্ম সাক্ষী কৰি কলে যে তেওঁ নিৰ্দোষী।

দবা-প'ৰ'লি—(ঘৰৰ ছাউনি ডাঠ হবৰ কাৰণে চালৰ মুখত বন্ধা চাপলি)—**দবা-প'ৰ'লি** নিদিলে চালৰ ছাউনি ডাঠো নহয়, ধুনীয়াও নহয়।

দবা-পিটা—(ৰবকৈ বা বেছি পৰিমাণে পৰা বা মাৰ-কিল কৰা)—১। সি তেওঁক **দবা-পিটা** দিলে। ২। যোৱা নিশা **দবা-পিটা** বৰষুণ হৈছিল।

দম ল—(বৰ পৰিশ্ৰম কৰি থকাৰ জিৰা)—বৰ ভাগৰ লাগিছে যদি, অলপ **দম লোৱাঁ** ; পিছত আকৌ ধৰিবা।

দমলা বান্ধ্—(বা **মাৰ্**)—(ভালেখিনি ঠাই আগুৰি ছাল উখহি উঠ্)—মোৰ কি হৈছে চাওকচোন, বাভিটো বোলোঁতেই গোটেই গাটো এইদৰে **দমলা বান্ধি** উঠিছে।

দবক মাৰ্ (বা **ল**)—(১। পানীৰ ওপৰলে আহি নলৰা নচৰাকৈ থাক্—মাছত খাটে। ২। নামাতি মুবুলি বৈ থাক্)—১। মাছবোৰে কেনেকৈ **দবক মাৰি** বৈ আছে, চোৱাচোন। ২। তোক কাম কৰিবলৈ পাঁচিলোঁ, তই দেখোন **দবক মাৰি** থাকিলি।

দৰ কৰ্ (বা **মাৰ্**)—(বস্তুৰ মূল্য নিৰূপণ কৰ্)—মাছটোত কি **দৰ কৰিছা?**

দৰ লগা—(যোগ্য ব্যৱস্থা কৰ্—বেয়াভাৱত বা শাস্তি দিয়াত থাটে)—ৰবফুকনে কত ব্যলৈ হেলা কৰা সৈন্যবিলাকক **দৰ লগালে**।

দৰৰ মানে পানী-ভাত কৰ্—(সকলো প্ৰকাৰ দৰৱ দিও বিফল হ)—নবিয়া কিমান চাম? **দৰৰ মানে পানী-ভাত কৰিলোঁ,** তেও যদি শাম কাটিছে।

দৰা দেখুৱাই স্তুৰাগুৰি তোল্—(কোনো কাম অতি পলমকৈ কৰ)—সভাপতি আহিলেহে হেনো মানুহবিলাকক বহিবলৈ দিয়া হব, এওঁলোকে **দৰা দেখুৱাই স্তুৰাগুৰি তুলিব** খুজিছে।

দৰা-ধৰা—(বিয়াত দৰাৰ তত্ত্বাৱধান লওঁতা)—**দৰা-ধৰা** ইমান লাজুৱা হয় নে?

দৰে-ভাওৰে মিল্—(বস্তু কিনা-বেচাত দুয়ো পক্ষৰ চত্তৰ মিল হ)—**দৰে-ভাওৰে নিমিলিলে** নো গৰুটো কিনো কেনেকৈ?

দল টানিলে মাগুৰ খা—(কষ্ট কৰিলেহে সুখ ভোগ কৰিবলৈ সমৰ্থ হ)—কামটো টান বুলি টেটাইছা, কিন্তু কৰিব পাৰিলে কিমান লাভবান হবা ভাবাচোন। **দল টানিলেহে মাগুৰ খাব** পাৰি।

দল্‌দল্ কৰে—(চপৰাদলিৰ দৰে লৰচৰ নকৰাকৈ)—এনে **দল্‌দল্ কৰে** গাখীৰ, তাকো তুমি বেয়া বুলিছা।

দলনিত পোনা মেল্—(নিৰাশ্ৰয় অৱস্থাত পেলা)—মাক মৰিলত মাউৰা হোৱালীকেইজনী **দলনিত পোনা মেলা** যেন হ'ল।

দল্‌ফলীয়া হ—(বেছিকৈ ডাল-পাত ওলাই শ্ৰীমন্ত হ)—পুলিবোৰ অতি সোনকালে **দল্‌ফলীয়া হৈ** আহিছে।

দলহ-দপহকৈ—(সুশ্ৰী হৈ, নিৰ্বিঘ্নে)—পৰিয়ালটো **দলহ-দপহকৈ আগুৱাই** গৈছে।

দলা-দলি—(একে চামৰ মানুহৰ মাজত হোৱা বিবোধ বা অমিল)—এই সৰু ঠাইখনিতে ইমান **দলা-দলি** হলে ইয়াত কি ভাল কাম হব?

দলি পৰা দি—(চপৰাদলি পৰা যেন হৈ থাক্)—কাৰো কোনোৰা নাই, তেওঁৰ কিন্তু **দলি পৰা দিছে**।

দলি-মৰা—(অনিশ্চিত)—**দলি-মৰা** খবৰৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰি কন্দা-কটা নকৰিবা।

দলিয়াই পেলা—(উপেক্ষা কৰ্)—মোৰ পৰামৰ্শটো **দলিয়াই নেপেলাই** ভাবি চাবা।

দলে-বলে—(সৈন্য সামন্ত লৈ; সকলো আহিলা-পাতিৰে; বহুতে এক গোট হৈ)—১। ৰজাই **দলে-বলে** ৰাজধানী আক্রমণ কৰিলে। ২। তোমালোকে দেখোন **দলে-বলে** ওলাইছা? ক'লৈ যোৱা?

দশ-ডাঙৰ—(বিয়াৰ বয়স পোৱা; পুষ্পোৎসৱ হোৱা)—বিয়া কথাবলৈ আজি-কালি **দশ-ডাঙৰ** ছোৱালীহে মানুহে বিচাৰে।

দশ পা—(কন্যাকাল হ)—তেওঁৰ ছোৱালীজনীয়ে **দশ পাইছে,** সেই দেখি দৰা বিচাৰিছে।

দশৰথৰ এগছ কুটা ডুগছ নকৰ্—(সমূলি কাম-বন নকৰাকৈ থাক্)—**দশৰথৰ এগছ কুটা ডুগছ নকৰা** যদি, খাবা ক'ৰপৰা?

দশা কাট্—(ভাল বেয়া গণি কোষ্ঠিত বিতংকৈ দেখুৱা)—কোষ্ঠিখন **দশা কাটি** ভালকৈ কৰিবা।

দশা গণ্—(কোষ্ঠি চাই ভাল বেয়া নিৰূপণ কৰ্)—**দশা গণি** চাওকচোন, মোৰ বো ভাল দিন কেতিয়ালৈ আছে।

দহখন মুখেৰে ক—(দটাই দটাই ক)—**দহখন মুখেৰে কলেও** তোৰ কথাত সঁজাত নাই।

দহখন মুখেৰে কথা ক—(কেবা জনে কেবা ৰকমে অর্থাৎ সলাই সলাই ক)—**দহখন মুখেৰে কথা কলে** কাৰ কথা মানো?

দহ জোৱা মাৰ্—(নানা উপায়ে বা দিহাৰে কোনো কাম সিদ্ধ কৰ্)—তই বহি থাকিবি, আৰু মই **দহ জোৱা মাৰি** তোক খুৱাই থাকিম নে?

দহটকীয়া হ—(উপাৰ্জন আদিৰে সম্বলযুক্ত হ)—তেওঁ এতিয়া **দহটকীয়া হৈছে,** সামান্য বুলি উপেক্ষা নকৰিবা।

দহ নখৰ বানি—(দহো আঙুলিৰে সমানে কৰিহে সমাধা কৰিব পৰা কাম; কষ্টসাধ্য কাৰ্য)—ঘৰৰ কাম বুলিলে **দহ নখৰ বানি;** সদায় এজন মানুহ লাগেই।

দহন-বহন—(শ' নিয়া আৰু পোৰা কাৰ্য)—**দহন-বহন** কৰা কেজনক এসাজ খুৱাবা।

দহ নখে খামুচিলেহে পেট ভৰ্—(বৰ কষ্টেৰে কাম কৰিলেহে জীৱিকাৰ উপায় মিল্)—বহি খোৱাৰ সৌভাগ্য আমাৰ নাই; **দহ নখে খামুচিলেহে** আমাৰ কথমপি **পেট ভৰে**।

দহ বুলিলে দহ পঁচিশ বুলিলে পঁচিশ হ—(ইচ্ছা অনুসৰি শীঘ্ৰে তেনে কাম হ)—তেওঁৰ সৌভাগ্যৰ কথা কি কবা? **দহ বুলিলে দহ পঁচিশ বুলিলে পঁচিশ হয়**।

দহ ভকতৰ আঁৰ হ—(ঢুকা)—মিছা কলে সি **দহ ভকতৰ আঁৰ হব** বুলি শপত খালে।

দহ ভকতৰ আশীৰ্বাদ—(বাইজৰ শুভেচ্ছা)—**দহ ভকতৰ আশীৰ্বাদত** মই যেন কৃতকাৰ্য হওঁ।

দহ ভকতৰ দোষে ছু—(দূষণীয় কাৰ্যৰ বাবে বাইজৰ ওচৰত বিৰক্তিভাজন হ)—আলিৰ দাঁতিত বাহ কলে তোমাক **দহ ভকতৰ দোষে ছুব**।

দহৰ নাও ভৰেদিও যা—(বহুতে মাৰ বান্ধি কৰি বৰ ডাঙৰ কামো কৰিবলৈ সমৰ্থ হ)—তেওঁলোকৰ পৰিয়াল জাকতীয়া; আটায়ে ধৰি কামটো কৰিলে। সেই বুলি মই কেনেকৈ কৰিম? **দহৰ নাও ভৰেদিও যায়,** এজনৰ নাও পানীয়েদিও নাযায়।

দহৰ লগত নমৰিলেও চকু মুদ্—(বাইজে কৰা কাম মনে নকলেও সমৰ্থন কৰ্)—তুমি সাত-পাঁচ নাভাবিবা; বাইজৰ লগত যোগ দিয়া; **দহৰ লগত নমৰিলেও চকু মুদিব** লাগে।

দহৰ লগত হয় হয় কৰ্—'দহৰ লগত নমৰিলেও চকু মুদ্' চোৱা।

দহৰ লাঠি একৰ ভাৰ—'দহৰ নাও ভৰেদিও যা' চোৱা।

দহিদল কৰ্—(কাটি থান্থাং কৰ্; শাসনেৰে দমন কৰ্)—১। সৈন্যবিলাকে জঙ্গল কাটি **দহিদল কৰিলে**। ২। চৰকাৰে পাইকাৰী জৰিমানা লগাই বাইজক **দহিদল কৰিলে**।

দহে চোৰ বুলিলে মেখিও চোৰ হ—বাইজে যি কয় সেয়ে সঁচা বুলি গণ্য হ)—তৰ্ক কৰি লাভ নাই; সমাজে যি কয় শুনা। **দহে চোৰ বুলিলে মেখিও চোৰ হয়**।

দহো কুৰি—(১। অন্তথা নোহোৱাকৈ; যেনে তেনে। ২। দৃঢ় কৰি; দুনাই দুনাই)—১। তুমি **দহো কুৰি** আহিবা। ২। তোমাক **দহো কুৰি** কৈছোঁ, কাম শেষ হলেই মোক জনাবা।

দাও দাওকৈ—(বৰ প্ৰবলভাৱে; অতিশয় উজ্জ্বল হৈ)—**দাও দাওকৈ** জুই জ্বলি উঠিল।

দাং খা—(অলপ উধা; লগালগি নহৈ ওপৰ হৈ থাক্)—১। সাৱধানে যাবা; কাঠ-ডোখৰ এমূৰে **দাং খাইছে**। ২। গজাল কেনেকৈ মাৰিলা? কাঠচটা দেখোন **দাং খাই** থাকিল।

দাং খাই উঠ্—(খঙত উত্তেজিত হ)—মোক দেখিয়েই সি নবিখা গাৰেও **দাং খাই উঠিল**।

দাং মাৰ্—(ওপৰলৈ তোল্)--বাঁহটো অলপ **দাং মাৰা**; গাঁঠিটো দি লওঁ।

দাঁড়ৰ বাতৰি দাঁড়ে দাঁড়ে ক—(ঘনাই ঘনাই বাতৰি দি থাক্)—ল'ৰাটোৰ বিষয়ে তুমি অকণো নাভাবিবা; আমি **দাঁড়ৰ বাতৰি দাঁড়ে দাঁড়ে কৈ** থাকিম।

দাঁড়ে খিচি কিয়াঁ কৰ্—(টান কথা কৈ আঘাত দি)—সি মোক মাতিবলৈ আহিছিল; মযো পূৰ্বকথা সোঁৱৰাই **দাঁড়ে খিচি কিয়াঁ কৰিলোঁ**।

দাঁত উঠ্—(ওপজা দাঁত সৰি আটাইবোৰ নতুন দাঁত গজ্—জন্তুত খাটে)—গৰুটোৰ **দাঁত উঠিছে**।

দাঁত কৰচ্—(খঙত বা নবিষাত দাঁতেৰে কৰ্ কৰ্ শব্দ কৰ্)—১। সদায় **দাঁত কৰচি** থাকি তই জানো সুখ পাব? ২। ল'ৰাটোৱে ৰাতি **দাঁত কৰচি** থাকে।

দাঁত কামোৰ্—(খঙত বা অধিক বল পাবলৈ তেনে কৰ্)—মোক দেখি সি **দাঁত কামুৰি** উঠিল। ২। মই **দাঁত কামুৰিও** শিলটো দাঙিব নোৱাৰিলোঁ।

দাঁত গজ্—(সাহ বা ক্ষমতা পা)—মোক মাৰিবলৈ তোৰ দাঁত গজিল নে?

দাঁত চোবা—(১। দাঁত কৰচ্। ২। গালি শপনি পাব্)—১। ছোৱালী-জনীয়ে ৰাতি **দাঁত চোবায়**। ২। পুৱাৰপৰা গধূলিলৈকে ল'ৰাটোক **দাঁত চোবাই** থাবা কিয়?

দাঁত ছেলা—(১। হাঁহোতে দাঁত উলিয়া। ২। পৰাস্ত বা নিৰুৎসাহ হ)—

১। **দাঁত হেলাই** ইহাটো ভদ্ৰতা নহয়। ২। কামটো বোলে পাৰ? এতিয়া **দাঁত হেলাইছ** কিয়?

দাঁতত তোল্—(বৰকৈ গালি পাৰ্; শাও দি)—ল'ৰাটোক যেই সেই কথাতে **দাঁতত তুলি** নাথাকিবা।

দাঁতত দাঁত দি থাক্—(খাবলৈ নাপাই বৈ থাক্)—মাউৰা ল'ৰাটোৱে দিনৰ দিনটো **দাঁতত দাঁত দি** পেটত হাত দি বৈ থাকে।

দাঁতত ভাত লাগ্—(অতি সামান্য কাৰণ বা কথা উপস্থিত হ)—**দাঁতত ভাত লাগিলেও** তেওঁ সদায় মোক কয়।

দাঁত থাক্—(শক্তি থাক্)—মোক অপমান কৰিবলৈ তাৰ **দাঁত আছে** নে?

দাঁত দি—(নজৰ কৰি কোনো বস্তুৰ অনিষ্ট হোৱাকৈ ৰখান্)—মোৰ গাইজনীতহে তই **দাঁত দিব** পাৰ নে?

দাঁত·ধাৰা—(কোনো বস্তু খাবলৈ বৰ আগ্ৰহেৰে বৈ থাক্)—খাহীটো খাবলৈ ল'ৰাইতে **দাঁত ধাৰাই** আছে।

দাঁত নিকটা—(১। পৰাস্ত হ। ২। মৰ্)—১। বলে নোৱাৰি **দাঁত নিকটাইছা** কিয়? ২। মৰা শ'বোৰ এতিয়াও **দাঁত নিকটাই** পৰি আছে।

দাঁত নোহোৱা সাপ—(অনিষ্ট কৰিব পৰা শক্তি লোপ হোৱা মানুহ)—বুঢ়াই এতিয়া কৰোঁ বুলিও একো কৰিব নোৱাৰে; **দাঁত নোহোৱা সাপহে** হৈছে।

দাঁত ভগা সাপৰ ফোঁপনিয়েই সাৰ হ—'দাঁত নোহোৱা সাপ' চোৱা।

দাঁত ভাগ্—(জন্তুৰ পিৰাহ-খোৱা দাঁত সৰিবলৈ ধৰ্)—দমৰাটোৰ **দাঁত ভাগিছে।**

দাঁতি উঠ্—(নতুন দাঁত গজি হালৰ উপযুক্ত হ)—দমৰাটো **দাঁতি উঠিল;** সোনকালে হাল শিকোৱা।

দাঁতি-পাৰ—(নগৰৰপৰা বহুত দূৰত থকা ঠাই)—আমি **দাঁতি-পাৰৰ** মানুহ; নগৰৰ আওভাও একো নাপাওঁ।

দাঁতে ওঁঠে লাগ্—(সামান্য কাজিয়া হ)—ইমান বছৰে আমাৰ এদিনো **দাঁতে ওঁঠে লগা** নাই।

দাঁতে ওঁঠে খবৰ নাপা—(খোৱা বস্তু অতিশয় কিঞ্চিৎ হ)—কি নো আম খুৱালাহে? **দাঁতে ওঁঠে খবৰ নাপালে।**

দাঁতে জাপৰে লগ লাগ—(বৰকৈ খীণা)—দুদিন জ্বৰতে দেখোন **দাঁতে জাপৰে লগ লাগিল।**

দাগা দি—(পুৰি দাগ দিয়াৰ দৰে শাস্তি দি)—তোৰ উৎপাতত বৰ নোৱৰা হলোঁ ; কোনোবা দিনা **দাগা দিবহে** লাগিব।

দাণ্ডা-পাৰা কৰ্—(তোল-নাতোল কৰি মনোবিচ্ছেদ কৰ্)—আমি দহো ভাই মিলি জুলি আছোঁ, আমাক **দাণ্ডা-পাৰা কৰিবলৈ** নাহিবা।

দাণ্ডি চা—(ওজন বুজ, শক্তিৰ পৰীক্ষা কৰ্)—১। কাঠডোখৰ **দাণ্ডি চোৱা-চোন,** অকলে নিব পাৰিবা নে। ২। কথাৰ ছলেৰে তেওঁ আমাক **দাণ্ডি চালে,** পেঁচত পেলাব পাৰে নে নোৱাৰে।

দাতা-কৰ্ণ—(কৰ্ণৰ দৰে মহাদানী লোক)—এই মহৎ দানেৰে চিত্তৰঞ্জনে **দাতা-কৰ্ণ** নাম পালে।

দাতা-কৰ্তা বিধাতা—(বিধাতাৰ দৰে দিবও পৰা, নিবও পৰা ক্ষমতাৰ লোক)—তুমি নো মোৰ এনে **দাতা-কৰ্তা বিধাতাটো** ওলালা নে যে খোৱা-বোৱা সকলোতে এনে হকা বধা কৰি থাকিবা?

দাতাই দিলেও বিধাতাই নিদি—(কোনো বস্তু পাইও হেৰুৱা)—**দাতাই দিলেও বিধাতাই নিদিয়ে,** মাছটো গাৰাৰপৰা কোনোবাই নিলে।

দাদৰি-খোৱা—(নেওচা খোৱা ; অভিশপ্ত)—দুখীয়া নিচলাৰ **দাদৰি-খোৱা** জীৱনৰ মূল্য কি?

দাদাৰ ডাড়িয়েই মোৰ ডাড়ি হ—(কোনো আপোন-জনৰ গুণ বা ক্ষমতা থকা বাবেই নিজেও গুণী বা ক্ষমতাবান বুলি গৰ্বিত হ)—ককায়েক জজ হোৱাত অঘাইত ভায়েকে **দাদাৰ ডাড়িয়েই মোৰ ডাড়ি হোৱা** বুলি ভাবি গঞা বাইজক তামা-কাঁহা দেখুৱাবলৈ ধৰিলে।

দান কাট্—(বেপাৰীৰপৰা কৰ ল)—হিন্দুস্থান আৰু পাকিস্তানৰ সীমান্ত বেপাৰীৰপৰা **দান কাটিবলৈ** চৰকাৰী বিষয়া থাকে।

দান চাই দক্ষিণা—(যথোচিত ব্যয়)—পঞ্চাশ টকা দমগা এই কামৰ জোখাৰে কম নহয়, **দান চাইহে দক্ষিণা।**

দানত প্ৰাণ হেৰুৱা—(আনৰ উপকাৰ সাধোঁতে নিজে সৰ্বস্বান্ত হ)—বাঁহ এটা দিলে নো তুমি **দানত কি প্ৰাণটো হেৰুৱাবা?**

দান-মান কৰ্—(দান-অমান। সম্ভ্ৰম দেখুৱাই পিছত অসম্ভ্ৰম দেখুৱা)—এইদৰে **দান-মান কৰি** ফুৰিলে তোমাক কোনে ভাল পাব?

দান-মান সাধ্—(যথাযোগ্যভাৱে আনৰ সন্তোষ সাধন কৰ্)—ল'ৰাছোৱালী-হঁতৰ **দান-মান সাধি** আহোঁতে পলমেই হ'ল।

দানৰ গৰুৰ দাঁত নাচা—(অযাচিতে পোৱা বস্তুৰ ভাল বেয়া বিচাৰ নকৰ্)—গিৰীহঁতে দান কৰি এখন ধুতি দিলে; তাকে আকৌ খুলি-মেলি পিটিকি চাইছা কিয়? **দানৰ গৰুৰ দাঁত চাব নাপায়।**

দানৰো নহ, পুণ্যৰো নহ—(অসাৰ্থক জীৱন ধৰ্)—**দানৰো নহলোঁ পুণ্যৰো নহলোঁ,** কিয় জনম দিলা আই?

দানি পৰ্ (বা **খা**)—(১। পাশটি বা কড়ি খেলত বাৰে বাৰে জয় হোৱাকৈ চাল পৰ্। ২। ব্যৱসায়ত বৰকৈ লাভ হ)—১। পাশটি খেলত সদায়ে তেওঁৰ **দানি পৰে**। ২। ধানৰ কাৰবাৰত এইবাৰ তেওঁৰ **দানি পৰিছে।**

দান্তে তৃণ তুলি ধৰ্—(শৰণাগত হ)—**দান্তে তৃণ তুলি ধৰিছোঁ,** মোক ৰক্ষা কৰক।

দাপনি-মুৱা—(বৰ উজ্জ্বল আৰু ধুনীয়া মুখৰ)—**দাপনি-মুৱা** জোঁৱায়েৰাক চোৱাচোন।

দাফি-মৰা—(অনিশ্চিত ফলদায়ক)—**দাফি-মৰা** দুই-চাৰি পালি দৰৱত কি গুণ পাবা?

দাবলি-ভাৰ—(মানৰ চিনস্বৰূপে বিয়াৰ বয়-বস্তু ভৰাই নিয়া ভাৰ)—দৰাৰ লগত কেৰাখনো **দাবলি-ভাৰ** পঠোৱা হৈছে।

দামে-ভাওৰে আহ্—'দৰে-ভাওৰে মিল্' চোৱা।

দাম চাই কাম—(পাৰিশ্ৰমিকৰ অনুপাতে কাৰ্য্য)—পঞ্চাশ টকাত নো তুমি বিঃবা মতে সৰ্ব-সুন্দৰ কাপোৰ এখন কেনেকৈ পাবা? **দাম চাইহে কাম।**

দামত বচ্ছা—(আটাইতকৈ ভাল)—তুমি যিকেটাহে **দামত বচ্ছা** আম আনিছা!

দামা যেন হ—(বেছিকৈ খাই বা উথহি পেট ওলা)—গাইজনীয়ে এবাৰ খাই **দামা যেন হৈছে।**

দায় লাগিলেহে দায় ভাঙ্—(প্ৰয়োজন হলেহে বুধি ওলা বা সাহ হ)—

যেউতাক থকা কালত পুতেকব গাত একো দায়িত্ব পৰা নাই ; সেইদেখি তেওঁৰ দায়িত্বজ্ঞান থকা-নথকাৰ একো প্রমাণ হোৱা নাই ; **দায় লাগিলেহে দায় ভাঙে**—তেওঁৰ ওপৰত দায়িত্ব পৰিলেহে বুজিবা তেওঁৰো দায়িত্বজ্ঞান আছে নে নাই।

দাবৰ মুখেদি বিষ নমা—(অপকাৰ যেনেকৈ হৈছিল, তেনেকৈ তাৰ প্রতিকাৰ কৰ্)—তয়ে তাক মাৰিবলৈ ষড়যন্ত্র কৰিছিলি ; এতিয়াও তয়ে তাক উদ্ধাৰ কৰিব লাগিব ; **দাবৰ মুখেদিহে বিষ নমোৱা** উচিত।

দাক কৰ্—(আহদি কৰ্)—এই তিৰোতাজনীয়ে বোলে গিৰীয়েকক কিবা **দাক কৰিছে** ; সি বলিয়াৰ দৰে হৈছে।

দাবে পাবেঁতে কুঠাৰ লগা—(সাধাৰণ প্রতিকাবেই যথেষ্ট হোৱাতো ডাঙৰ প্রতিকাবৰ ব্যৱস্থা কৰ্)—ল'ৰাটোৰ বিৰুদ্ধে তোমাৰ অভিযোগটো শিক্ষকক দিলেই হব ; ডাইৰেক্টৰলৈ লিখিব নালাগে। **দাবে পাবেঁতে কুঠাৰ লগায়** নে ?

দাহ ধৰ্—(ঈৰ্ষাত অশান্তি পা)—তোমাৰ উন্নতি দেখি ককায়েৰাৰ **দাহ ধৰা** উচিত নহয়।

দিও মৰ্ খাইও তৰ্—(কোনো অশুচি বা অহিতকৰ বস্তু খাওঁতাৰ দোষতকৈ দিওঁতাৰ দোষ বেছি হ)—তেওঁ আমাৰ পাগত থাব খুজিলেও আমি দিব নোৱাবোঁ ; **দিও মৰে খাইও তৰে।**

দিন উঠ্—(ভোগৰ দিন অন্ত হ)—মন্ত্রীপদ যোৱাৰ বাবে দুখ নকৰিব ; আপোনাৰ **দিন উঠিছে।**

দিন-কণা—(দিনৰ পোহৰতো নেদেখা ; চকু থাকিও কণা)—আজিৰ জগতত কি হব লাগিছে, **দিন-কণাইহে** নেদেখে।

দিন-কৰ্—(দিন ধাৰ্য কৰ্)—বিয়াৰ **দিন কৰিলা** নে নাই ?

দিন চা—(কোনো শুভ কাৰ্যৰ বাবে উপযুক্ত দিন হিচাপ কৰি উলিয়া)—**দিন চাই** উঠি বিয়াৰ যোগাৰ কৰা।

দিনটো যা ক্ষণটো নাযা—(মুহূৰ্তৰ বোলেঁতে বিপদ্ উপস্থিত হোৱাৰ সম্ভাবনা থাক্)—বিপদ্ কেতিয়া আহে, কব নোৱাৰা। **দিনটোও যাব পাবে, ক্ষণটোও নাযাব পাবে।**

দিনতে আন্ধাৰ দেখ্—(নিৰুপায় বা নিৰাশ্রয় অৱস্থাত পৰ্)—বাপেক মৰিলত পুতেকে **দিনতে আন্ধাৰ দেখিবলৈ** ধৰিলে।

দিন-দুপৰতে—(দিনৰ কটকটীয়া পোহৰ থাকোঁতেই)—**দিন-দুপৰতে** নো কোনে খাবাৰ টেবিলৰপৰা ঘৰীটো নিলে ?

দিন দেখি ভেশ ল—(সময়লৈ লক্ষ্য কৰি কৰ্ত্তব্য নিৰূপণ কৰ্)—সদায় **দিন দেখি ভেশ লবা** ; নহলে বাইজৰ লগত খাপ খাবা কেনেকৈ ?

দিন নিয়া—(কাল কটা)—বুঢ়ীয়ে শোকেৰে **দিন নিয়াবলৈ** ধৰিলে ।

দিন পৰ্—(নিৰ্দিষ্ট দিনত নহৈ কোনো কাৰ্য স্থগিত থাক্)—মোকদ্দমাৰ বিচাৰ আজি নহ'ল ; **দিন পৰিল** ; আচামীয়ে দিন পেলালে ।

দিন পালে ক্ষণ পা—(সময় পালে সুযোগ পা)—**দিন পাইছা** যেতিয়া, **ক্ষণ পাবাই** ; শীঘ্ৰে খাটি টকা পুৰাই লোৱাঁ ।

দিন-বাৰ চা—'দিন চা' চোৱাঁ ।

দিন ভিক্ষা প্ৰাণ ৰক্ষা—(দিনে খুজি দিনে খাই ৰক্ষা পৰ্)—মোৰ কথা কি কম ? কোনোমতেহে **দিন ভিক্ষা প্ৰাণ ৰক্ষা** কৰি আছোঁ ।

দিন মন্দ হ—(অশুভ কাল আহ্)—**দিন মন্দ হলে** ভাল কৰিলেও বেয়া হয় ।

দিন ল—(কোনো কামলৈ সময় ল)—টকাখিনি যদি আজি দিব নোৱাৰা, **দিন লোৱাঁ** ।

দিনৰ দিনটো—(ওৰে দিন)—**দিনৰ দিনটো** বুঢ়াই পদুলিত বহি পুতেকলৈ চাই আছিল ।

দিনৰ পৰ্বত ৰাতিৰ জুই—(দূৰত থকা বস্তুও ওচৰত থকা যেন দেখ্)—**দিনৰ পৰ্বত ৰাতিৰ জুই**, তাক নেদেখি থাকিবা শুই ।

দিনে আনি দিনে খা—'দিন ভিক্ষা প্ৰাণ ৰক্ষা' চোৱাঁ ।

দিনে নাট্—(আয়ুস্ টুকাই আহ্)—তল-ওপৰ নোচোৱাকৈ কাম কৰিলে মানুহৰ **দিনে নাটে** ।

দিব্-চকু—(কাঁচৰ চশমা ; বিভ-চকু)—ডেকা মানুহে **দিব-চকু** ললে ভাল নেদেখি ।

দিয়ন-দাতা—(ডাঙৰ দানী)— তই এনেহে দিয়ন-দাতাটো ওলালি,—গৃহস্থে নোখাওঁতেই শাক মুঠা পৰক ভেঁটিলি ।

দিলে পা—(নিজে দিলেহে আনেও দি)—**দিলে পায়**, কলে খায় । তাকে জানি পৰস্পৰ মিত্ৰতা ৰাখি চলিবা ।

দিহ-মোহ—(দিক্-ভ্রম)—আজি দিন-দুপৰতে মোৰ **দিহ-মোহ** হৈছিল, উত্তৰকে দক্ষিণ বুলি ভাবিছিলোঁ।

দিহা-দিহি—(নানা দিশলৈ; নানা ঠাইলৈ)—মেল শেষ হ'ল; মেলেকিসকল **দিহা-দিহি** গ'ল।

দিহা-পোহা (বা **দিহা-যুগুতি**—(কোনো কামৰ দিহা-পৰামৰ্শ)—আপুনি **দিহা-পোহা** দি থাকিব, হাতেৰে আমি কৰিম।

দিহিঙে-দিপাঙে—(বহুত দূৰৰ অনিশ্চিত আৰু বিপদ্ বহুল ঠাইত)—তেওঁ বহুত দিন **দিহিঙে-দিপাঙে** ঘূৰি ফুৰিছে।

দীঘ-বাট—(বৰ দীঘলীয়া বাট)—এই **দীঘ-বাটখন** খোজ কাঢ়ি কেনেকৈ যাম ?

দীঘ-বাৰ পাৰ্—(ডাঙৰ আৰু দীঘলকৈ বহুত পৰলৈ কান্দি থাক্)—ছোৱালী-জনীয়ে **দীঘবাৰ পাৰিছে** কিয় ?

দীঘল-চানেকীয়া—(দীঘল আকৃতিৰ)— গীবাখন **দীঘল-চানেকীয়া** হলে বেছি শুৱনি হ'লহেঁতেন।

দীঘল-ঠেঙীয়া—(ৰবমুণ—খেৰালিত)—আমাক বাটতে **দীঘল-ঠেঙীয়াই** পালে বিপদ্ হব।

দীঘল দি পৰ্—(সম্পূৰ্ণ সেও হ)—সাৰিবৰ উপায় নেদেখি সি ভৰিত **দীঘল দি পৰিল**।

দীঘল-সজীয়া—(দীঘল গঢ়ৰ)—চাৰিখন **দীঘল-সজীয়া** কৰিবা।

দীঘলী-বাট—(খোঁটালীৰ মাজৰ বা ইংৰৰপৰা সিঘৰলৈ যাবলৈ চালৰ তলেদি থকা বাট)—**দীঘলী-বাটটোত** বাতি চাকি জ্বলাবা, তেতিয়া ৰবমুণ হলেও ঘনাই অহা-যোৱা কৰি অতিথিসকলক সোধ-পোচ কৰিবলৈ ভাল হব।

দীঘ-লেচাৰি—'দীঘল-সজীয়া' চোৱা।

দীপ-খেৰ—(শলিতা)—**দীপ-খেৰগছ** শকতকৈ দিলেহে চাকিটো ভালকৈ জ্বলিব।

দীপ-চকু—(বিত-চকু)—**দীপ-চকু** নহলে বাতি সহজে পঢ়িব নোৱাৰোঁ।

দীপ-জিপ—(কান্তিযুক্ত; বৰ শুৱনি)—ছোৱালীজনী বৰ **দীপ-জিপ** আৰু স্বাস্থ্যৱতী।

দীৰ্ঘ-বাৰ—'দীঘ-বাৰ পাৰ্' চোৱা।

দীৰ্ঘ-সূত্ৰী—(কৰিম কৰিম বুলি কাম পেলাই থওঁতা)—**দীৰ্ঘ-সূত্ৰী** লোকে কেতিয়াও উন্নতি কৰিব নোৱাৰে।

দু-আঁচলীয়া—(দু-আৰবীয়া ; দু-তলীয়া ; সলাই সলাই কথা কোৱা মানুহ)—সি বৰ **দু-আঁচলীয়া** মানুহ ; তাৰ কথাত সঁজাত নাই।

দু-আষৰীয়া—'দু-আঁচলীয়া' চোৱা।

দুই কলম—(দুটা ভাষা—জনা অৰ্থত)—তোমাৰ ইংৰাজী হিন্দী—**দুই কলম** চলে নে ?

দুই কাট্—(দ্বিতীয় বাৰ মোট সলা)—পলুবোৰে এতিয়াও **দুই কটাই** নাই।

দুই তাল বজা—(দো-তলীয়া কথা ক)—বুঢ়ীয়ে এইদৰে **দুই তাল বজাই** কাজিয়া লগাই ফুৰে।

দুই নাৱত দুই ভৰি—(দোধোৰ-মোৰত পৰা)—মোৰ **দুই নাৱত দুই ভৰি** হৈছে ; গলেও বিপদ, নগলেও লোকচান।

দুই বাঘে খাব নোৱৰা—(বৰ শকত-আৱত)—এই **দুই বাঘে খাব নোৱৰা** বুঢ়ীজনী ক'ৰপৰা আহিল ?

দুই হাতে আঁজোৰ্—(অতিশয় পৰিশ্ৰম কৰ্)—পুৱাৰপৰা গধূলিলৈ **দুই হাতে আঁজুৰিও** ভাত মিলাব নোৱাৰোঁ।

দুই হাতে সামৰ্—(অতি হেঁপাহেৰে ধন-বস্তু গোটা)—এইদৰে **দুই হাতে সামৰি** এই ধন-বস্তুবোৰ লগত লৈ যাবা নেকি ?

দুঃশাসনে ধৰা দি—(বৰকৈ মাৰ-পিট কৰ্)—মই ধৰিলে **দুঃশাসনে ধৰা দিম** ; তেতিয়া বুজিবি মাহৰ কেই দিন যায়।

দুখ কৰিলেহে সুখ ভৰ্—(পৰিশ্ৰম কৰিলেহে সুখ হ)—পৰিশ্ৰম নকৰাকৈ পাছ কৰিবা কেনেকৈ ? **দুখ কৰিলেহে সুখ ভৰে।**

দুখনীয়া কাছুটি পিন্ধ্—(সলাবলৈ আন এখন কাপোৰ লগাৰ বয়স পা)—তেওঁৰ ল'ৰাটো **দুখনীয়া কাছুটি পিন্ধাৰ** বয়স পাইছে।

দুখনীয়া পিন্ধ্—(গোমোচা লবৰ বয়স পা ; পাট-গাভৰু হ)—ছোৱালীজনীয়ে দুবছৰ আগেয়ে **দুখনীয়া পিন্ধিছে।**

দুখৰ ৰাতিৰ ওৰ পৰ্—(দুৰ্ভাগ্যৰ অন্ত হ)—মোৰ যে কাহানি **দুখৰ ৰাতিৰ ওৰ পৰিব**, ভাবি পোৱা নাই।

দুখে কুলাই পাচিয়ে নধৰা হ—(অতিশয় দুখ কষ্ট পা)—মাউৰা ল'ৰাটোৰ **দুখে কুলাই পাচিয়ে নধৰা হৈছে।**

দু-তলীয়া (বা **দো-তলীয়া**)—'দু-আঁচলীয়া' চোৱা।

দুধ-কঠীয়া পৰ্—(মাকৰ পিয়াহ যথেষ্ট নোপোৱা হ)—মাকৰ পিয়াহ কম ; ল'ৰাটো **দুধ-কঠীয়া পৰিছে।**

দুধ-কোঁৱৰ—(বেছিকৈ গাখীৰ খাবলৈ ভাল পাওঁতা—ধেমালিৰ ছলত)— আমাৰ **দুধ-কোঁৱৰক** গাখীৰ এটুপিঁ দিয়া ; মাছে-মঙহে তেওঁৰ পেট নভৰে।

দুধ-দান (বা **দুধ-দানী**)—(কেঁচুৱাক গাখীৰ খুওৱা চিচা)—কইনা চাই নো তুমি **দুধ-দানী হে** দিব পোৱা নে ?

দুনে-মূলে—(মূলৰ দুগুণ পৰিমাণে)—সি ধাৰে দিয়া টকা সদায় **দুনে-মূলে** তুলিবলৈ বিচাৰে।

দুপতীয়া হ—(ছোৱালী পুষ্পিতা হ)—আজি-কালি ছোৱালী **দুপতীয়া হোৱাৰ** পিছতহে ছোৱালী বিয়া দিয়া হয় ; এপতীয়া ছোৱালী কোনোৱে বিয়া নিদিয়ে।

দুপতীয়াতে জঁয় পৰ্—(সম্পূৰ্ণ বয়স নৌহওঁতেই মৰহি যা)— বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ প্ৰতিভা **দুপতীয়াতে জঁয় পৰি** গ'ল।

দুপৰীয়া-টেঙা—(পাতে-গজা ; পাতৰপৰা পুলি হোৱা এবিধ শাকজাতীয় উদ্ভিদ্)— **দুপুৰীয়া-টেঙাৰ** পাতবোৰ হেনো দুপৰীয়াহে টেঙা হয়।

দুপৰীয়া-ভিঙা—(সুবিধা চাই পক্ষ লোৱা মানুহ ; সুবিধাবাদী)—সি **দুপৰীয়া-ভিঙা,** পাৰ পালে ইপাৰৰ, পাৰ পালে সিপাৰৰ, তাৰ কথাত নিৰ্ভৰ নকৰিবা।

দুপৰীয়া-মধ্যম—(দিনৰ মাজভাগ)—**দুপৰীয়া-মধ্যম** নাই ; সদায় এনেকৈ বাৰীয়ে বাৰীয়ে ঘূৰি ফুৰ কিয় ?

দুমুখীয়া সাপ—(মুখৰ আগত এক ৰকমে কৈ পাছত আন প্ৰকাৰে কোৱা অবিশ্বাসী মানুহ)—সি **দুমুখীয়া সাপ**, তাক পেটৰ কথা ভাঙি নকবা।

দুমুৰি মাৰ্—(মাজেদি ফটা কাপোৰৰ দুয়ো মূৰ লগ লগাই সিয়নি দি)—ধুতিখন **দুমুৰি মাৰিলে,** আৰু কেদিনমান পিন্ধিব পাৰি।

দুমুৰীয়া মাৰ—'দুমুৰি মাৰ' চোৱা।

দুয়োতকৈ দুয়ো চৰা—(দুয়ো সমানে চৰা)—দুয়ো সতিনীয়েকক কি চাবা ? দন্দ কৰাত **দুয়োতকৈ দুয়ো চৰা।**

দুৱা-কাহুৰ মিচিমা বাজিত কণী পাৰ্—(অদৃষ্টত যি আছে সেয়ে হওক বুলি এৰি যা)—মাক-বাপেকে ল'ৰা-ছোৱালীহঁতক **দুৱা-কাহুৰ মিচিমা বাজিত কণী পৰাৰ** দৰে এৰি গ'ল।

দুৱা-পিঠীয়া—(মাজটো ওখ, চাৰিওকালে এঢলীয়া)—**দুৱা-পিঠীয়া** চোতাল বৰষুণতো খট্‌খটীয়া হৈ থাকে।

দুৰ্বাদল-ঘাঁহ—(প্ৰচুৰ ঘাঁহ)—সেইবোৰ ঠাইত গৰু ৰখা সহজ; সকলো কালে **দুৰ্বাদল ঘাঁহ**।

দুৰ্বাদল-দন্দ—(খেদাখেদিত দুৰৰি মৰা দন্দ)—দুয়ো বুঢ়াৰ **দুৰ্বাদল দন্দ** লাগিল; আমি গুচি আহিলোঁ।

দুৰ্বাদল বৰষুণ—(দুৰ্—অতিশয়; বাদল—মেঘ। বৰ ডাৱৰীয়া বতৰৰ ডাঙৰ বৰষুণ)—গোটেই দিনটো **দুৰ্বাদল বৰষুণ**; পথাৰবোৰ ডুবি গৈছে।

দুৰ্বাদল-ৰণ—'দুৰ্বাদল দন্দ' চোৱা।

দুৱাদাৰি হ (বা **দুৱাদাৰ হ**)—(এবাৰতে হোৱা কাম আকৌ কৰিব লগীয়া হ)—ৰেবাথন সোলোকাই পেলোৱা; তোমাক কৰিবলৈ কৈ অনৰ্থক **দুৱাদাৰিহে হ'ল**।

দুৱাৰ-গঁৰিলা—(ওখ হৈ উঠা ডাঙৰ ঢৌ)—সাগৰৰ **দুৱাৰ-গঁৰিলাবোৰ** চাই চাই আপোন-পাহৰা হৈ আছিলোঁ।

দুৱাৰ-গৰিয়া—(দুৱাৰ-মুখত মাটিত পথালিকৈ লগোৱা কাঠ বা বাঁহ)—আগৰ কালত ঘৰৰ দুৱাৰ-মুখত **দুৱাৰ-গৰিয়া** লগোৱা অভ্যাস আছিল।

দুৱাৰ-ডলি—'দুৱাৰ-গঁৰিয়া' চোৱা।

দুৱাৰ-ডাং—(ভিতৰৰ ফালেদি দুৱাৰত পথালিকৈ দি দুৱাৰ মেলিব নোৱাৰা কৰা ডাং)—দুৱাৰ বান্ধিলো হয়, **দুৱাৰ-ডাং** দিবলৈ পাহৰিলোঁ।

দুৱাৰ চুকি ফুৰ্—(পাম থাম বুলি ইঘৰ-সিঘৰে ফুৰ্)—ডেকা মানুহে পুৱাৰপৰা গধূলিলৈ পৰৰ **দুৱাৰ চুকি ফুৰাটো** কেনে কথা?

দুৱাৰ-বন্ধা—(১। দুৱাৰ-ডাং। ২। বিয়াৰ এটা সামাজিক স্ত্ৰী-আচাৰ)—১। একো নাপাই **দুৱাৰ-বন্ধাডালকে** লৈ খেদা মাৰিলোঁ। ২। **দুৱাৰ-বন্ধা** তামোল-পাণ দি তিৰোতা-সমাজক মান কৰা '

দুৱাৰ-মৰকা—(বিয়াৰ এটা শেষ কাৰ্য। কইনাৰ মাকে দুয়ো হাত মেলি দুৱাৰ-

মুখত খিৰ হয়। সোঁহাতৰ তলেদি দিয়া, বাওঁহাতৰ তলেদি কঁইনা সৰকি যায়)—আমাৰ সমাজত **দুৱাৰ-সৰকাৰ** প্ৰচলন নাই।

দুৱাৰ-হেণ্ডাৰ—'দুৱাৰ-ভাং' চোৱাঁ।

দুষণ ধৰ্—(দোষ ধৰ্; খুঁত উলিয়া)—সকলো কামতে **দুষণ ধৰি** থাকিলে কাম কৰিম কেনেকৈ?

দুষণিত পৰ্—(দুষিব লগীয়া হ; অপবাদ হ)—এনে গৰ্হিত কাম কৰিলে বাইজৰ **দুষণিত পৰিবা।**

দুষ্টৰ একাল, সন্তৰ সৰ্বতিকাল—(দুষ্ট লোকৰ সৌভাগ্য ক্ষন্তেকীয়া; সজ্জলোকহে সদায় সুখী)—দুদিন দুষ্টৰ প্ৰতাপ দেখি আচৰিত নহবা; **দুষ্টৰ একাল, সন্তৰ সৰ্বতিকাল।**

দুষ্টৰ লট্‌পট্, সন্তৰ মৰণ হ—(দুষ্টই দুষ্টালি কৰিও সাৰি যা, সন্তই শান্ত হৈ থাকিও শাস্তি পা)—**দুষ্টৰ লট্‌পট্, শান্তৰহে মৰণ হয়;** তাৰ লগত ফুৰি তই কেতিয়াবা মৰিবি।

দুৰ দুৰ কৰ্—(ঘৃণাভাৱ প্ৰকাশ কৰ্)—তাক দেখিলে সকলোৱে **দুৰ দুৰ কৰে;** তেও তাৰ ধিকাৰ নাই।

দূৰৰ গঙ্গা ওচৰত মিল্—(সহজে কাম্য বস্তু লাভ কৰ্)—ইমান দূৰৈপৰা আজিৰেই তোমাক কেনেকৈ লগ পাওঁ, তাকেই ভাবি আছিলোঁ; পিছে তুমি আহিলাই; **দূৰৰ গঙ্গা ওচৰতে মিলিল।**

দূৰৰ পৰ্বত দেখিবলৈ শুৱনি হ—(সামান্য পৰিচয়ত সকলো ভাল যেন বোধ হ)—কলিকতাৰ কথা নকবা; দূৰণি-বটীয়া ঠাই; **দূৰৰ পৰ্বত দেখিবলৈ শুৱনি হয়েই।**

দূৰৰ পৰ্বত নিটোল হ—'দূৰৰ পৰ্বত দেখিবলৈ শুৱনি হ' চোৱাঁ।

দূৰৰ বৌ-ববালি—(বহু কষ্টেৰে পাব পৰা বা অনিশ্চিত কোনো লাভ)—**দূৰৰ বৌ-ববালিলৈ** লোভ নকৰিবা; ওচৰৰ পুঠি-খলিহাই ভাল। সামান্য হলেও সহজসাধ্য লাভ এৰি নিদিবা।

দেউকি খা (বা হ্)—(ভয়ত উচপ খাই উঠ্)—সি আজি সাপটো দেখি **দেউকি হৈছে;** ৰাতি ভাত খাবলৈ নিদিবা।

দেউতা আধ্যা দি—(অধ্যেষণ—সবিনয় প্ৰাৰ্থনা। বিনীতভাৱে শুশ্ৰূষা

আমি কৰ্)—সদায় **দেউতা আধ্যা** দি থাকিও তেওঁৰ ভাল মুখৰ মাত নাপাওঁ।

দেউতা-ঈশ্বৰ—(অতি সম্ভ্ৰান্ত লোকৰ প্ৰতি বিনয় বচন)—**দেউতা-ঈশ্বৰে** যি কৰিবলৈ কয়, আমি তাকেই কৰিম।

দেউতা বিধাতা বুলি ফুৰ্—(পৰক কাবৌ-কাকুতি কৰি ফুৰ্)—কত জনক **দেউতা বিধাতা বুলি ফুৰিলোঁ**, বিপদত কাবো সহায় নাপালোঁ।

দেও ইচ্ছাই পূজা—(যথাযোগ্য কাৰ্য; সমুচিত প্ৰতিকাৰ)—বাইজে চোৰটোক চুণৰ ফোঁট দি গাঁৱে গাঁৱে ঘূৰাইছে, তাৰ আজি **দেও ইচ্ছাই পূজা** হৈছে।

দেও উঠ্—(খং আদিত বলিয়াৰ দৰে আচৰণ কৰ্)—তোৰ নো কি **দেও উঠিল** যে একাষাৰ কথাতে পুৰাবপৰা নাচি আছ?

দেও-কটা—(দেও-ভূত লম্ভিব নোৱাৰিব বুলি তিৰোতা মানুহে লগত বথা কটাৰী—সাধাৰণতে অকাটন)—এই **দেও-কটা** কটাৰীৰে তামোল কাটিব নোৱাৰোঁ।

দেও চাই বলি—'দেও ইচ্ছাই পূজা' চোৱাঁ।

দেও-জঁক দি—(জলাতঙ্ক ৰোগ হ; পগলা কুকুৰ আদিয়ে কামোৰাত পগলা হ)—তেওঁৰ ভায়েকটো **দেও-জঁক দি** মৰিল।

দেও-দৰিদ্ হ—(দেৱতায়ো নোপোৱা হ)—মাছৰ নো এনে **দেও-দৰিদ্ হৰ** পায় নে যে পুঠি এটাও নোপোৱা হ'ল?

দেও দেও কৰ্—(আচৰিত হৈ দেৱতাৰ নাম ল)—এই বিৰাট আকাৰৰ জন্তুটো দেখি মানুহবিলাকে **দেও দেও কৰিবলৈ** ধৰিলে।

দেওধাই (বা **দেওধনী**) **উঠ্**—(১। নিজৰ গাত দেৱতা লম্ভা বুলি সবৰজানী কথা ক। ২। খং আদিত বলিয়ালি কৰ্)—১। তেওঁলোকৰ আজি মাৰৈ-পূজা, **দেওধনীও উঠিব**। ২। এই সামান্য কথাটোতে **দেওধাই উঠিলা** কি বাবে?

দেও লাগ্—(১। ভূতে ধৰ্। ২। কুকুৰ শিয়াল আদি বলিয়া হ)—১। সি **দেও-লাগা** টকা তুলিবলৈ যাওঁতে মৰিল। ২। কুকুৰটো **দেও লাগিছে**, তাক মাৰি পেলোৱা।

দেখ-দেখ—(সকলোৰে বিদিত)—আজি-কালি সকলো কামতে যে ভেটি দিব লাগে ই **দেখ-দেখ** কথা।

দেখন-দৰ্পণ—(দেখিবলৈ পোৱা আকৃতি বা চেহেৰা)—ছোৱালীজনী **দেখন-দৰ্পণে** ধুনীয়া ; ভিতৰত যদি কিবা দোষ আছে, নাজানো।

দেখন-শুৰন—(দেখিবলৈ শুৱনি)—গাইজনী **দেখন-শুৱনহে ;** গাখীৰ নাই।

দেখনিয়াৰ কৰি—(মানুহক দেখুৱাবলৈ)—বোৱাৰ যদি ইচ্ছা নাই, **দেখনিয়াৰ কৰি** যাব নালাগে।

দেখ-নেদেখ—(সামান্যভাৱে দেখাৰ পিছতে নেদেখা হোৱা)—হাবিৰ মাজত **দেখ-নেদেখ** কিবা এটাই মোক চক খুৱালে।

দেখ-নেদেখিল—(নিমিষতে নেদেখা হোৱা ; দেখ-নেদেখ)—পপীয়া তৰা প্ৰায়েই **দেখ-নেদেখিল** দৃশ্য।

দেখা কথা—(সকলোৰে জনা কথা)—এইটো **দেখা কথা,** অসমীয়া খেতিয়কৰ অৱস্থা অতিশয় শোচনীয়।

দেখা কথাত পাট-মঙ্গল চা—(স্বতঃসিদ্ধ কথা জানিবলৈ আওপকীয়া উপায় ল)—পঢ়াশুনা কৰা নাই, ফেল কৰিবই ; তাক জানিও ঠিকনা চাই, **দেখা কথাত পাট-মঙ্গল চোৱাত** লাভ কি ?

দেখাত-দেখিত সূতা মেৰিয়া—(কাৰণ সুবুদ্ধি অন্ধ অনুকৰণ কৰ্)—সকলো কথাতে আনৰ **দেখাত-দেখিত সূতা মেৰিয়ালে** বিপদহে হয়।

দেখাতে চিতল পিঠিলৈকে কাঁইট হ—(বাহ্যিক দৃষ্টিত আকৰ্ষণীয় হলেও ভিতৰি বৰ কষ্টদায়ক হ)—এই চাকৰি লব খুজিছা হয়, ভাবি চিন্তি চাবা ; ই **দেখাতে চিতল** হলে **পিঠিলৈকে** ইয়াৰ **কাঁইট** আছে।

দেখা যম—(যমৰ দৰে অত্যাচাৰী ; জীয়াত যম)—সেই **দেখা যমটোলৈ** ছোৱালীজনী নিদিবা।

দেখিব নোৱাৰ্—(মুঠে ভাল নাপা)—এই বুঢ়ীজনীক মই চকুৰে নীলেও **দেখিব নোৱাৰোঁ।**

দেখিব নোৱাৰি কৰিবা কি, বাটত থাকিম ঠেঙাল দি—(বিৰক্তি-জনক কাৰণৰপৰা অব্যাহতি নোপোৱা হ)—তুমি মোক ভাল নোপোৱা, নাপালা বাৰ ; মই কিন্তু তোমাক নেৰোঁ। **দেখিব নোৱাৰি কৰিবা কি, বাটত থাকিম ঠেঙাল দি।**

দেখিলে চোৰ নেদেখিলে সাধু—(ভিতৰি অসৎ-প্ৰকৃতিৰ লোক)—তেওঁ **দেখিলে চোৰ, নেদেখিলে সাধু**; মালা জপা দেখিয়েই সাধু বুলি নাভাবিবা।

দেখিলে লেখ্—(কোনো কাৰ্যৰ ফল চাইহে হিচাপ কৰ্)—বাৰী পাতিব খুজিছা পাতা; লাভৰ হিচাপটো **দেখিলেহে লেখা** ভাল হব।

দেদেবা খা (বা পৰ্)—(ঘঁহনি লাগি গাৰ ছাল ছিগি যা)—কাঠডোখৰত লাগি ভৰিত **দেদেবা খালোঁ**; এতিয়া চেক্‌চেকাইছে, পানীও ওলাইছে।

দেৱতাই দিলেও বিধাতাই নিদি—'দাতাই দিলেও বিধাতাই নিদি' চোৱাঁ।

দেৱতো নলগা ভকতো নলগা—(অগ্ৰহণীয় বস্তু)—**দেৱতো নলগা ভকতো নলগা** এই মাছটো কিয় আনিলা? আমাৰ কোনোৱে ইয়াক নাখায়।

দেৱৰ দুৰ্লভ হ—'দেও দৰিদ্ হ' চোৱাঁ।

দেশ ছাড় দি—(দেশ এৰি যা)—এই দেশত সমাজৰ এলাগী হৈ থাকোঁ কিয়? তাতকৈ **দেশ ছাড় দিয়াই** ভাল।

দেশ-ভগন্—(মানুহে দেশ এৰি যোৱা ঘটনা)—**দেশ-ভগনত** অসমৰ বহুত পৰিয়াল বঙ্গদেশলৈ গৈছিল।

দেশৰ মানে—(দেশৰ সমানে; দেশ জুৰি)—**দেশৰ মানে** সকলোৱে এই দৰে ভাবিছে।

দেহ-লাউ—(জীউ-লাউ; অতি মৰমৰ বস্তু)—বুঢ়ীৰ **দেহ-লাউ** সেই ন'বাটিকো যমে মাৰি নিলে।

দেহাই নাটান্—(কোনো কাম কৰিবলৈ শাৰীৰিক শক্তিৰ অভাৱ হ)—মোক কামটো কৰিবলৈ কৈছা, মোৰ কিন্তু **দেহাই নাটানে**, এই কথা নুবুজা।

দেহাত লাগ্—(নিজৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰ্)—মাছটো বেচিব নোৱাৰিলোঁ, **দেহাতে লগাম** দিয়া।

দেহা থাকিলে বেহা—(সুখ-সন্তোষেৰে জীৱন কটাবলৈ নিঘূণীয়া শৰীৰটোহে একমাত্ৰ সম্বল)—**দেহা থাকিলেহে বেহা**; সেই দেখি দেহা মাৰি কাম নকৰিবা।

দেহা থাকিলে লাখ থাক্—(শৰীৰ ভালে থাকিলে লাখ টকা থকাৰ দৰে হ)—ধনসম্পত্তি গ'ল বুলি দুখ নকৰিবা; **দেহা আছে** যেতিয়া, **লাখ আছে**।

দেহা-বুঢ়া—(ডাঙৰে অতি মৰমেৰে সৰুক মতা মাত)—আবুৱেকে মাতিলে, মোৰ **দেহা-বুঢ়াটোনো** ক'ত ?

দেহা মাটি কৰ্—(অতিশয় পৰিশ্ৰমেৰে শৰীৰ নষ্ট কৰ্)—আজি অত বছৰে **দেহা মাটি কৰিলোঁ** ; পিছে, কাৰ বাবে ?

দেহা মাৰ্—(শৰীৰৰ শক্তি ক্ষয় কৰ্)—ইমান পৰিশ্ৰম কৰি **দেহা মামাৰিবা**।

দেহা মাৰি ভক্তি কৰ্—(অতিশয় কষ্ট কৰি আনক সন্তুষ্ট কৰ্)—বুঢ়াই **দেহা মাৰি ভক্তি কৰি** আছে বুলিহে এই গৃহস্থালি বৈ আছে।

দেহিজুখৰি (বা **দেহিখানি**)—(বৰ মেহেৰে বিশেষকৈ ল'ৰা-ছোৱালীক মতা মাত)—মোৰ **দেহিজুখৰি** ক'লৈ গ'লা ? আহাচোন এটা চুমা খাওঁ।

দেহে-কুশল—(নিজৰ স্বাৰ্থলৈ চাই মঙ্গলৰ কথা)—সি গ'ল নে মোৰ **দেহে কুশল** হ'ল।

দেহে-কেহে—(কায়মনোবাক্যে)—পৰীক্ষাত ভাল কৰিব খুজিছা যদি, এইকেমাহ **দেহে-কেহে** পঢ়া।

দৈত্যকুলত প্ৰহ্লাদ—(অধম বংশত উত্তম সন্তান)—তেওঁ সাক্ষাৎ **দৈত্য-কুলত প্ৰহ্লাদ** ; এনে অঘাইত চোৰৰ ঘৰত এনে প্ৰতিভাবান ল'ৰা ওলাব বুলি কোনে ভাবিছিল ?

দৈ-দুধৰ আশা নোহোৱা বাজী গাই পুহি মৰ্—(নিষ্ফল কাম কৰ্)—সি যদি কাম-বন নকৰে, তাক পুহি থাকা কিয় ? **দৈ-দুধৰ আশা নোহোৱা বাজী গাই পুহি মৰাহে** হৈছে।

দৈৱকীৰ গভুৱা ল'ৰা—(সৰ্বত্ৰ জনাজাত মানুহ)—**দৈৱকী গভুৱা ল'ৰা** জৱাহৰলালে নিজৰ প্ৰতিভাৰে সমগ্ৰ বিশ্বক চমৎকৃত কৰিলে।

দৈৱতো বাধা নহ—(সুনিশ্চিত হ)—বেমাৰীটো যে মৰিব, তাত **দৈৱতো বাধা নাই**।

দৈৱ-বাসনা তল যা—('দৈৱ' আৰু 'বাসনা' একৰ্থক। সকলো সৌভাগ্য নাশ হ)—**দৈৱ-বাসনা তল গলে** ধন-সোণ নাশ হওঁতে কেই দিন ?

দৈৱৰ বিষম গতি—(ভাগ্যচক্ৰৰ পাক)—**দৈৱৰ বিষম গতিত** তেওঁৰ সোণ-ৰূপৰ গৃহস্থালি বাতিটো বোলোঁতেই নাশ হ'ল।

দৈৱ-সংযোগে—(দৈৱক্ৰমে)—**দৈৱ-সংযোগে** মই বিচাৰি ফুৰা মানুহটোক বাটতে লগ পালে।

দো-কৰ হ—(দুবাৰ কৰিব লগীয়া হ)—তাক কৰিবলৈ দি মোৰ পক্ষে কামটো **দো-কৰহে হ'ল**।

দোকোল-টঁকা—(দুয়ো পাৰ উপচি যোৱা)—এই **দোকোল-টঁকা** বান-পানীত ল'ৰাবোৰ কেনেকৈ স্কুললৈ আহিব ?

দো-খনীয়া হ—(এটা তিথি দুয়ো দিন থাক্)—আজিৰ পূৰ্ণিমা **দো-খনীয়া হৈছে**; কালিলৈও পূৰ্ণিমা থাকিব।

দো-ঘৰা—(দুই ঘৰৰ মাজৰ ঠেক ঠাই)—তোমাৰ **দো-ঘৰাত** এখন টিনৰ নাওৰা দিয়া।

দোচ্‌বালি পৰ্—(প্ৰতিজ্ঞা ভঙ্গ হোৱাত দোষী হ)—যাওঁ বুলি কৈ নগলে **দোচ্‌বালি পৰিবা**।

দো-চেপা—(১। দুটাৰ মাজৰ নিচেই ঠেক ঠাই। ২। একৰাৰ নোৱৰা অৱস্থা)—১। আমৰ **দো-চেপাত** টেঙা জোপা মৰিব। ২। সি এইবাৰ **দো-চেপাত** পৰিহে দোষ স্বীকাৰ কৰিলে।

দো-টানত পৰ্—(বিপৰীত আকৰ্ষণত বিমোৰত পৰ্)—এই মোকৰ্দমাত মই **দো-টানত পৰিছোঁ**। আচামী পেহা, ফৰীয়াদী ভাগিন।

দোণ-মুৰীয়া—(কাণতকৈ ওখ হৈ উপচি পৰা,—শস্য আদি)—এইটো খৰাহিৰে দোণ মুৰীয়াকৈ ধান দিছোঁ।

দো-তলীয়া—'দু-তলীয়া' চোৱা।

দোধোৰ-মোৰ—(বিমোৰ বা বিব্ৰত অৱস্থা)—বৰ 'দোধোৰ-মোৰত' পৰিছোঁ,—যাওঁ নে নাযাওঁ।

দো-নন্দনী কৰ্ (বা **দো-নন্দনীত পৰ্**)—(কেবাটা কাম হাতত লোৱাত বৰ জুলুমত পৰ্)—দবা-ঘৰৰ আৰু কইনা-ঘৰৰ সকলো কামকে চম্ভালিব লগীয়া হৈছে,—বৰ 'দো-নন্দনীত' পৰিছোঁ।

দোপ খা (বা **ল**)—(তললৈ হেঁচা পাই অলপ বহ্)—ইমান ডাঙৰ কাঠডোখৰ,—যি সি উঠিলে ইও 'দোপ খায়'।

দোপত দোপে—(ক্ৰমান্বয়ে; কোবত কোবে)—অধ্যৱসায়ী মানুহে 'দোপত দোপে' আগুৱাই যায়।

দোপতিয়াত বহ্—(সকলো কালেদি নিজৰ স্থবিধা হোৱা অৱস্থাত পৰ্)—তেওঁ সম্প্ৰতি 'দোপতিয়াত বহিছে' তোমালোকে বিচৌকে কৰা, তাতেই তেওঁৰ লাভ। 'ধাৰেও কাট্ বাৰেও কাট্' একে।

দোপ দি (বা **মাৰ্**)—(ওপৰত থিয় হৈ তলিৰে হেঁচ্ বা চিপ্ মাৰ্)—কাঠ-চটাৰ ইটো মূৰত 'দোপ দিলে' সিটো মূৰ আপুনি উঠি যাব।

দো-পৰীয়া—'দুপৰীয়া ডিঙা' চোৱঁা।

দোপাল-পিটা—(ধাৰাষাৰে পৰা আৰু প্ৰবল—বৰষুণত খাটে)—যোৱা ৰাতি বৰ 'দোপাল-পিটা' বৰষুণ হৈছিল, বাট-পথ ডুব গৈছে।

দো-বিয়াৰ—(পুষ্পিতা হোৱা ; কেশাৰ্চনৰ যোগ্য)—আজি-কালি বামুণেও 'দো-বিয়াৰ' হোৱালীহে বিয়া কৰায়।

দো-ভাচলীয়া—(দুটা ভাষা অৰ্থাৎ দুই ৰকমে কথা কোৱা ; দু-তলীয়া)—সেই 'দো-ভাচলীয়া' বুঢ়াৰ কথা শুনি কাজিয়া নকৰিবা।

দোমন-দোহস্ত—(দোধোৰ-মোৰত পৰা)—পেহীকো এৰি যাব নোৱাৰি ; নগলেও সিফালে ঘৰত কোনো নাই ; 'দোমন-দোহস্ত' হৈছোঁ।

দো-মাদলীয়া— (হেহোঁ-নেহোঁ ; কৰোঁ-নকৰোঁ ; অনিশ্চিত)— কামটো কৰিবা নে নকৰা ? 'দো-মাদলীয়া' কথা কৈ সময় নকটাবা।

দোমাহী—(দুই মাহৰ মিলনৰ ঠাই ; প্ৰথমটো মাহৰ শেষৰ দিন ; সংক্ৰান্তি)— 'দোমাহী'-তিথিয়ে গধূলি নাম-প্ৰসঙ্গ কৰিবা।

দো-মুৰীয়া—'দু-মূৰীয়া' চোৱঁা।

দোমোজাত পৰ্—(দুটা সমস্তাৰ সম্মুখীন হ ; কি কৰোঁ কি নকৰো অৱস্থাত পৰ্)—ল'ৰাটো পঢ়ুৱাওঁ নে কিবা কামকে কৰিবলৈ দিওঁ, ভাবি 'দোমোজাত পৰিছোঁ'।

দোবোল খা—(১। ভাঁজ ল । ২। তৰপে তৰপে ওপৰা-উপৰি হৈ থাক্)— ১। কামীচটা বৰ ডাঠ হ'ল ; 'দোবোল খাথায়' । ২। ধান কি চাবা ? 'দোবোল-খাই' পৰি আছে।

দোবোলা-দোবোলী—(এতৰপৰ ওপৰত আন এতৰপ পৰি থকা)—এনে 'দোবোলা-দোবোলী' ঘাঁহত গাইৰ গাখীৰ হবই।

দোলা পৰ্—(মাজডোখৰত চাপৰি যা)—চালখন মাজতে 'দোলা পৰিল' ; এইডোখৰ সোনকালে পঁচিব ?

দোলাৰ মাজেৰে শিকিয়াত যা—(ডাঙৰ মানৰ সহায়েৰে অলপীয়া সম্বলেদিও সুখ্যাতি লাভ কৰ্)—দোলাৰ মাজেৰে মানুহে শিকিয়াতো যায়; আমি খোৱা গাখীৰো অনা-সৰ-তোলা।

দোৰণী (বা দুৰণী) গাইৰ লাথি খাব পাৰ্—(উপকাৰ পালে কষ্টও সহিবলৈ সমৰ্থ হ)—তেওঁ আমাৰ যিমান উপকাৰ কৰি আছে, তাকে চাই তেওঁৰ এইখিনি টান কথা সহ্য কৰিবই লাগিব; 'দোৰণী গাইৰ লাথি খাব পাৰি'।

দোৱা-ডাঁৰ—(অনৰ্থক কষ্ট বা ভৰণি)—কামটো আকৌ কৰিব লাগিল; সত্তাকৈ কৰাবলৈ যিচাৰি 'দোৱা-ডাঁৰহে' হ'ল।

দোৱান দি—(দুবুজা ধৰণে বা অস্পষ্টকৈ ক)—'দোৱান দিবলৈ' এৰা; সকলো কথাকে লাহে লাহে কবলৈ অভ্যাস কৰা।

দোৱা-বাৰ—(দ্বিতীয় বাৰ)—এইমাত্ৰ গৈ আহিলোঁ; 'দোৱা-বাৰ' যাব নোৱাৰোঁ।

দোৱা-ভজা—(দুবাৰ ভজা—সান্দহ)—'দোৱা-ভজাৰ' জুতি সকলোৱে নাপায়।

দো-ভাষী—(দুই ভাষা জনা মানুহ, ইজনৰ ভাষা সিজনক বুজাই দিওঁতা)—ৰাজ্য-পালৰ বক্তৃতা 'দো-ভাষীয়ে' ৰাইজক বুজাই দিলে।

দোহৰীয়া পিয়া—(দোহৰীয়া=দুনাই এবছৰ। দ্বিতীয় বছৰতো গাখীৰ দি থকা—গাইত খাটে)—মোৰ গাইজনীয়ে 'দোহৰীয়া পিয়াইছে'; নহলে এটোপাও গাখীৰ নাথাকিলহেঁতেন।

দোহাই দি—(ঈশ্বৰ,দেৱতা, ৰজা বা কোনো মহৎ লোকৰ নাম কৈ নিষেধ বা ৰক্ষাৰ প্ৰাৰ্থনা কৰ্)—ভগৱানৰ 'দোহাই দিছোঁ', মোৰ বাঁহ কোনোৱে নাকাটিবা।

দোহাই-শৰণ দি—(ধৰ্মৰ নামে নিষেধ কৰ্)—মই হলে 'দোহাই শৰণ দিছোঁ', তইত তালৈ নাযাবি।

দোহাৰি দি—(সমৰ্থন কৰ্)—তেওঁৰ প্ৰস্তাৱত 'দোহাৰি দিবলৈহে' থিয় দিছোঁ।

দোলা কেঁকোৰা দি—(ভাঁজ বা কোঁচ খাই দোলাৰ দৰে হ)—বুঢ়ায়ে জাৰত 'দোলা কেঁকোৰা দিছে'।

ধ

ধক ছুট্—(১। ৰ'দ, পৰিশ্ৰম আদিত কোঁপা। ২। উত্তেজনাত বলিয়াৰ দৰে হ)—১। ঘোঁৰাটোৰ 'ধক ছুটিছে'; তাক জিৰাবলৈ দিয়া। ২। এনে সামান্য কথাটোতে সি 'ধক ছুটি' মৰিব লাগে নে?

ধক নহ—(লাজ বা অপমানৰ জ্ঞান নহ)—ইমান গালি খাইও হাঁহিছ যে? তোৰ দৰে 'ধক নোহোৱা' মানুহ দেখা নাই।

ধক পিট্—(কোঁপা)—গাইজনীয়ে ৰ'দত 'ধক পিটিছে'।

ধক পুৰি খা—(নিলাজ বুলি পৰিচয় দি)—এই 'ধক পুৰি খাইছ' নে যে বেয়া বুলিলে বেয়া নাপাৱ?

ধন-গুটলৈ—(ধনৰ ৰখীয়া এবিধ দেও,—তাৰপৰা অতি কৃপণ লোক)—এই বুঢ়ীজনী আমাৰ গাঁৱৰ 'ধন-গুটলৈ'।

ধনঞ্জয় ঢোল কোবা—(বৰ আড়ম্বৰেৰে কোনো কথা প্ৰচাৰ কৰ্)—জীয়েকৰ বিয়ালৈ এমাহ আগৰপৰাই বাপেকে 'ধনঞ্জয় ঢোল কোবাই' আছিল।

ধনঞ্জয় বায়ু—(উণপঞ্চাশ বায়ুৰ এটা; শেষৰটো প্ৰাণবায়ু)—কৃপণৰ জীউ যায় যায়; তথাপি ৰসোগোল্লাত কেই অনা গ'ল, পুতেকক সোধে; মৰিলেও 'ধনঞ্জয় বায়ুৱে' নেৰিব খোজে।

ধনত শিতান দি থাক্—(বহুত ধনৰ গৰাকী হ)—'ধনত শিতান দি থাকিও' চুৰ কৰিলি নে?

ধন দিলে সোণ, সোণ দিলে দঁতাল হাতীও পোন—(ধনেৰে সকলো মহৎ কাৰ্য সাধন কৰিবলৈ সক্ষম হব পাৰি)—'ধন দিলে সোণ, সোণ দিলে দঁতাল হাতীও পোন' হয়, এনে স্থলত তাৰ দৰে ধনীয়ে ধনৰ বলেৰে মন্ত্ৰী-উপমন্ত্ৰীক উঠা বহা কৰোৱাটো কি আচৰিত কথা দেখিলা?

ধনৰ গছ—(অপৰিমিত ধন পোৱাৰ উপায়)—মোৰ 'ধনৰ গছ' আছে নহয়, সেই গছ জোকাৰি জোকাৰি তোক টকা দিয়েই থাকিম!

ধন লাহু ধন বাহু, ধন হলে তাল মাহু—'ধন দিলে সোণ' চোৱা।

ধনলৈ খেদ—(ধনলৈ বৰ আক্ৰোশ কৰ্)—বুঢ়া হ'লাহি ; এতিয়াও 'ধনলৈ খেদিয়েই' থাকিবা নে ?

ধন হলে সোণ হ—(ধনৰ বলেৰে মহৎ কাৰ্য সাধন সম্ভৱ হ)—তেওঁ দাতাকৰ্ণ নাম পোৱাটো কি আচৰিত কথা ? 'ধন হলে সোণ হয়' ।

ধনিয়ে কোবা—(ধনি=ধ্বনি । দুৰ্বণিৰ কোনো কাৰ্যৰদ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হ)—তেল শোধনাগাৰৰ আন্দোলনৰ ধনিয়ে অসমৰ চুকে-কোণে কোবাইছে ।

ধনী নিৰ্ধনীৰ কিহৰ মাতামাতি, বলী নিৰ্বলীৰ কিহৰ হাতা-হাতি—(সমানে সমানে বন্ধুত্ব কৰাহে শোভনীয়)—'ধনী নিধ'নীৰ কিহৰ মাতামাতি, বলী নিৰ্বলীৰ কিহৰ হাতাহাতি' ? হেন জানি, সেই জমিদাৰৰ ছোৱালীজনীৰ লগত বিয়া পতাৰ প্ৰস্তাৱ পৰিত্যাগ কৰা ।

ধনেই ধৰ্মৰ মূল—(ধন হলে সকলো ভাল কাম কৰিব পাৰি)—'ধনেই ধৰ্মৰ মূল' ; আমি নিধ'নীয়ে কেনেকৈ ধৰ্মসাধন কৰিম ?

ধনে কিনা পৈ—(ধনেৰে কিনা অৰ্থাৎ হীন মনোবৃত্তিৰ স্বামী)—"ধনে কিনা পৈৰ' সন্মান নাই ; এই কথা জানিও ছোৱালীৰ লগতে ধনলৈ খোঁকা পাতিছা কিয় ?

ধনে থাব খোজ—(প্ৰচুৰ ধনৰ গৰাকী হ)—মহন্ত ডাঙৰীয়াৰ ধনৰ কি লেখ লবা ? তেওঁৰ 'ধনে থাব,খোজে' ।

ধনেদি মঠ (বা দৌল) বান্ধ—(অপৰিমিত ধনৰ গৰাকী হ)—তেওঁৰ যি ফালে চোৱা, সেই ফালেই ধন ; 'ধনেদি মঠ বান্ধিছে' ।

ধনেদি মৰিশালি সাজ্—(ধনৰ সদ্ব্যৱহাৰ নকৰ্ ; কৃপণালি কৰ্)—দুৰ্ভিক্ষৰ বাবে দান বিচাৰি তেওঁৰ ওচৰলৈ নাযাবা ; তেওঁ 'ধনেৰে মৰিশালি সাজিব' ।

ধনে ধনলৈ খেদ্—(ধনীৰ হাতভহে ধন জমা হ)—পাৰী পাৰীলৈ যোৱাৰ দৰে 'ধনে ধনলৈ খেদে' ।

ধমক মাৰ্—(সামান্য হ্ৰাস হ)—জ্বৰ একেবাৰে এৰা নাই ; অলপ 'ধমকহে মাৰিছে' ।

ধমকা-ধমকিকৈ—(অলপ অলপ সময় উলিয়াই)—এই কাম মই একেবাহে কৰিব পৰা নাই ; 'ধমকা-ধমকিকৈহে' কৰিছোঁ ।

ধৰ জৰী, মাৰ টাঙোন—(ততাতৈয়াকৈ কোনো কাৰ্য কৰ্)—মানুহটো দোষী নে নিৰ্দোষী তাক বিচাৰ নকৰাকৈ মাৰ-পিট নকৰিবা ; 'ধৰ জৰী মাৰ টাঙোন' মানুহৰ কাম নহয় ।

ধৰণা দি—(দীঘল হৈ পৰি কাতৰ প্ৰাৰ্থনা কৰ্)—বৈষ্ণনাথত 'ধৰণা দি' তেওঁ বেমাৰ ৰোগৰপৰা মুক্তি পালে।

ধৰণা ধৰি থাক্—(কোনো গুৰু দায়িত্ব বহন কৰি থাক্)— ঢ়াই 'ধৰণা ধৰি আছে' হয়, তেওঁৰ ওপৰত ভাৰতৰ এৰি দি বহি নাথাকিবা।

ধৰণী বান্ধ্—(বিষ উজাব নোৱৰাকৈ বান্ধ দি)—ওজাই মাজে সময়ে চুণেৰেও 'ধৰণী বান্ধে'।

ধৰ দি—(পক্; বাহ বান্ধিবলৈ জুৰ ল—পলুত থাটে)—মোৰ পলুবোৰে 'ধৰ দিছে'; কেদিনমান মই লবিব নোৱাৰো।

ধৰম চিয়া—(ধৰ্মক সুঁৱৰি সত্য কৰলৈ ক)—বিচাৰকে 'ধৰম চিয়াই' আচামীক প্ৰশ্ন কৰিলে।

ধৰম-বিয়া—(শাস্তি নোহোৱা ছোৱালীৰ বিয়া)—আজি-কালি বামুণৰ মাজতো 'ধৰম-বিয়া' নাই।

ধৰমৰ-খুঁটি—(যাক আশ্ৰয় কৰি ধৰ্ম প্ৰবৰ্তি থাকে, তেনে স্থিৰ প্ৰকৃতিৰ মানুহ বা গুণ)—কৰ্তব্য-পৰায়ণতাই আমাৰ মানত 'ধৰমৰ খুঁটি'।

ধৰা দি—(নিজে ইচ্ছা কৰি আনক ধৰিবলৈ দি)—জয়মতীৰ দুখ সহিব নোৱাৰি গদাপাণিয়ে 'ধৰা দিবলৈ' আহিল।

ধৰা ধৰি কৰ্—(১। এটাই আনটোক ধৰ্। ২। একেটা বস্তুকে বহুতে ধৰ্)—

১। আন্ধাৰ ৰাতি সাঁকোখন ইটো সিটোৱে হাতত 'ধৰাধৰি কৰিহে' পাৰ হলোঁ।

২। 'ধৰাধৰি কৰি' শ'টো বাহিৰলৈ আনিলোঁ।

ধৰা-পৰ্—(লুকাই কাম কৰোঁতে ধৰা বা দেখা পোৱা হ)—চোৰে একো নিব নোৱাৰিলে; বাকচত হাত দিওঁতেই 'ধৰা পৰিল'।

ধৰা-বন্ধা—(সুনিশ্চিত)— তুমি যদি বিয়ালৈ গাখীৰ যোগাৰ পাৰা, এটা 'ধৰা-বন্ধা' কথা।

ধৰি অনা বান্দৰ—(নিচিনা-নজনা ঠাইত সাধু হৈ বহি থকা অচিনাকী লোক)—ল'ৰাটো 'ধৰি অনা বান্দৰ' হেন হৈ বহি আছে; নতুন ঠাইত একো আও-ভাও পাই উঠা নাই, সেই দেখি তেনেকৈ আছে।

ধৰি আনি পুৰি খা—(বাছ-বিচাৰ নকৰাকৈ গ্ৰহণ কৰ্)—সকলো কথাতে 'ধৰি-আনি পুৰি খোৱাই' আজি-কালিৰ মানুহৰ স্বভাৱ।

খকৰাৰ খাৰ মাৰ্—(কোনো কাম পাল মাৰি বা গা মলগোৱাকৈ কৰ্)—চাকৰে কাম কৰোঁতে প্ৰায়েই 'খকৰাৰ খাৰ মাৰিবলৈছে' বিচাৰে।

ধৰোঁ মাছ নোছোওঁ পানী—(বিনাকষ্টে স্বাৰ্থসাধনৰ চেষ্টা কৰ্)—তুমি ওপৰে ওপৰে লাভ কৰিব খুজিছা,—'পানী নোছোৱাকৈ মাছ ধৰিব' খুজিছা; পাৰিবা জানো?

ধৰ্ম-ডাক দি—(ঈশ্বৰৰ দোহাই দি কোনো কাম কৰিবলৈ ক)—সি যে নাছে, জনা কথা; তথাপি এবাৰ 'ধৰ্ম-ডাক দিয়া' ভাল।

ধৰ্মত ঠাই থাক্ অধৰ্মত ঠাই নাথাক্—(কৰ্তব্য বা ন্যায়পথৰ চ্যুত নহলে কিবা উপায়ে আশ্ৰয় পা)—আজি ন্যায়ত থাকিও কষ্ট পাইছা বুলি ধৈৰ্যচ্যুত নহবা; 'ধৰ্মত ঠাই আছে, অধৰ্মত ঠাই নাই'; এদিন তোমাৰো সৌভাগ্য আহিব।

ধৰ্ম-দণ্ড—(ধৰ্মৰ নামত দিয়া দণ্ড)—তেওঁৰপৰা সমাজে 'ধৰ্ম-দণ্ড' বুলি এশ টকা ললে।

ধৰ্ম-পত্নী—(ধৰ্ম সাধনৰ অৰ্থে শাস্ত্ৰমতে গ্ৰহণ কৰা ভাৰ্যা)—'ধৰ্ম-পত্নীক' উপেক্ষা কৰি অন্য পত্নী গ্ৰহণ কৰা পাপ।

ধৰ্ম-পিতৃ—(ধৰ্মতঃ পিতৃ স্বৰূপে গ্ৰহণ কৰা হয় যাক)—আজিৰপৰা আপুনি মোৰ 'ধৰ্ম-পিতৃ' হ'ল; মোক ৰক্ষা কৰক।

ধৰ্ম-যুধিষ্ঠিৰ—(যুধিষ্ঠিৰৰ সদৃশ ধাৰ্মিক লোক,—সাধাৰণতঃ বিদ্ৰূপাৰ্থত ব্যৱহৃত)—তেওঁ বৰ 'ধৰ্ম-যুধিষ্ঠিৰটো' ওলাল; এবাৰ কোৱা কথাষাৰ সলাব নোৱাৰে।

ধৰ্মৰ গৰুৰ সদায় ৰক্ষা—(ধৰ্মদ্বাৰা উপাৰ্জন কৰা বা ধৰ্মত প্ৰবৰ্তি থকাজনক সদায় ঈশ্বৰে ৰক্ষা কৰে)—এই মহামাৰীত কোনে ক'ত পলাই সাৰিব? 'ধৰ্মৰ গৰুৰ সদায় ৰক্ষা'; আমি ইয়াতে থাকিম।

ধৰ্মৰ ডোলেৰে বান্ধ্—(ধৰ্মভাৱেৰে সংযত কৰ্)—এইবোৰ জাতিক 'ধৰ্মৰ ডোলেৰে বান্ধি' শাসন কৰাই তেওঁৰ নীতি আছিল।

ধৰ্মৰ ঢোল আপুনি বাজ—(সত্য আপুনি সদৰী হ)—'ধৰ্মৰ ঢোল আপুনি বাজে'; বুঢ়ায়ো মৰণ কালত গোবধৰ কথাটো সৈ ললে।

ধৰ্মৰ তুলাচনী—(ধৰ্মাধৰ্ম বিচাৰৰ সূক্ষ্ম উপায়)—'ধৰ্মৰ তুলাচনী ভগৱানে লৈ আছে; তুমি কাম কৰি যোৱা; ধৰ্মাধৰ্ম তেওঁ বিচাৰ কৰিব।

ধৰ্মৰ দোল বান্ধ্—(প্ৰচুৰ ধৰ্ম উপাৰ্জন কৰ্)—"বান্ধিলে ধৰমৰ দোল অগ্নি সাক্ষী কৰি।"

ধৰ্মৰ সূক্ষ্ম গতি—(ধৰ্মৰ গতি ধীৰ হলেও অব্যাহত)—অধৰ্মৰ ক্ষণিক ক্ষমতাত মুগ্ধ নহবা; 'ধৰ্মৰ সূক্ষ্ম গতি'; তাৰ প্ৰভাৱ এদিন আপুনি ফুটি উঠিব।

ধৰ্মে গল দি—(সত্য কথা আপুনি প্ৰকাশ পা)—'ধৰ্মে গল দিলে'; সি সকলো কথা কৈ গলে।

ধৰ্মে ঠাই নিদি—(অধৰ্মৰ অৱগতি হবই)—তই পাপ-পথ লৈছ হয়, 'ধৰ্মে ঠাই নিদিব'।

ধৰ্মে বিদিত কৰ্—(ধৰ্মকথা প্ৰকাশ হ)—গো-বধ মহা পাপ; সি তাক লুকাবলৈ বিচাৰিছিল; কিন্তু 'ধৰ্মে বিদিত কৰিলে'।

ধল ওলা—(বগা কুষ্ঠ ৰোগে ধৰ্)—সেই মানুহটো 'ধল ওলোৱা' নহয়; পাণ্ডু-বৰ্ণীয়া।

ধল পুৱা—(নিচেই পুৱা; পূবে বগা দাৰ দিওঁতেই)—আমি 'ধল-পুৱাতে' ওলালোঁ, তেতিয়া কোনো উঠা নাছিল।

ধাঁচ্ কৰে—(ধাঁচ্ শব্দ কৰি—মাটিত পৰাত থাটে; মৃতপ্ৰায় হৈ)—মানুহজনী 'ধাঁচ্ কৰে' পৰি গ'ল; আমি মৰা বুলি ভাবিলোঁ।

ধাইয়ে ধৰ—(ধাই=কেঁচুৱাৰ তদাৰক কৰা এগৰাকী গোসাঁনী। কেঁচুৱাই টোপনিত হাঁহ্ বা কান্দ্)—সেই ছোৱালীজনীক 'ধাইয়ে ধৰিছে', সদায় টোপনিত হাঁহে।

ধাতু উৰ্—(প্ৰাণবায়ু যোৱা যেন হ)—মুখৰ আগত বাঘ দেখি ভয়ত 'ধাতু উৰিল'।

ধান কটা নৰা—(আদৰ নোহোৱা বস্তু বা মানুহ)—এনেই বুঢ়া জোঁৱায়েক, তাতে জীয়েক মৰিছে; এতিয়া নো শাহুৱেকে তেওঁক কিহৰ খবৰ লব? 'ধান কটা নৰা,' আৰু 'জী মৰা জোঁৱাই' সমান।

ধান খায় ধান খায় কৰ্—(আন্তৰিকতা নোহোৱাকৈ কোনো কাম কৰ্)—আমাৰ সেই বিপদত তেৱেঁ এদিন 'ধান খায় ধান খায় কৰি' খবৰ লবলৈ আহিছিল।

ধান খেৰৰ জুই—(ক্ষণস্থায়ী আকৰ্ষণ বা গৰিমাৰ বস্তু)—ধন-গৰ্ব 'ধান খেৰৰ জুইহে'; কিমান দিন থাকিব?

ধান খেৰেৰে উজান যাব্—(সামান্য ব্যয় কৰি বেছি লাভবান হোৱাৰ চেষ্টা কৰ্)—এই গাখীৰেৰে ইমান মানুহক নাটে; তুমি 'ধান খেৰেৰে উজান যাবিবলৈ' বিচাৰিছা।

ধানটোৰে পতি কণটো, মানুহটোৰে পতি মনটো—(বেলেগ বেলেগ মানুহৰ বেলেগ বেলেগ মন হ)—'ধানটোৰে পতি কণটো, মানুহটোৰে পতি মনটো' ; কাৰ মনত কি আছে কেনেকৈ জানিবা ?

ধান পকে মানে টুনীৰ মৰণ হ—(১। কোনো বিষয়ে আশা পালি থাকোঁতে নিজৰ বিপদ্ চাপি আহ্ । ২। কোনো বস্তুৰ প্ৰতি যিমানে লোভ বাঢ়ি যায়, তিমানে লুভীয়াৰ বিপদ্ চাপি আহ্)—১। তুমি এমাহ পিছতহে টকা দিবা, তেতিয়াহে ধান কিনিম; 'ধান পকে মানে টুনীৰ মৰণেই হব'। ২। ইমান মাছ খাইও তৃপ্তি হোৱা নাই নে ? 'ধান পকে মানে টুনীৰ মৰণ হয়'; এইবাৰ মাছেও মানুহ মাৰিব।

ধান-পুৰীয়া—(এপুৰা ধান যাৰ মূল্য)—এই 'ধান-পুৰীয়া' কঠালটো তুমি অকলে খাব' পাৰিবা নে ?

ধান-পুৰীয়া কঠাল পাতৰ আঁৰত লুকা—(কোনো প্ৰধান মানুহ বা বস্তুও চকুত নপৰাকৈ থাক্)—তেৱোঁ নিমন্ত্ৰণ পোৱা নাই হেনো; 'ধান-পুৰীয়া কঠালো পাতৰ আঁৰত লুকাল হবলা'।

ধান বনাদি বান্—(বৰ ভয় বা বেজাৰ আদিত বুকুত স্পন্দন হ)—বাঘৰ নাম শুনি তাৰ বুকুত 'ধান বনাদি বানিছে'।

ধান মাৰি জাতিয়াবে গিৰী হ—(বলেৰে অধিকাৰ কৰ্)—মাকে পিয়াহ খুৱাই থকা কেঁচুৱাটোক ঠেলি থৈ সখীয়েকৰ ল'ৰাটোৱে পিয়াহ খাব খোজাত 'ধান মাৰি জাতিয়াবে গিৰী হব' খোজা বুলি মাকে হাঁহিলে।

ধান মেলি দিয়া যেন হ—(গোটেই ঠাই আগুৰি পৰ্)—পথাৰত পুঠি মাছ কিমান ধৰিবা ? 'ধান মেলি দিয়া যেন হৈছে'।

ধানৰ পেটত চাউল থাক্ পতানৰ পেটত একো নাথাক্—(সাৰ্থক পৰিশ্ৰম আদিৰহে সুফল হ)—তেওঁ য'তে ধৰে, ত'তেই সোণ আৰ্জে; তুমি একোকে নোপোৱা; কিয় জানা নে ? 'ধানৰ পেটতহে চাউল থাকে, পতানৰ পেটত একো নাথাকে'।

ধানো কেঁকোৰা, বৰাও খঁকুৰা—(কোনো বস্তু নিকৃষ্ট হলেও তাৰদ্বাৰাই প্ৰিয়তম অভাৱ কথমপি পূৰণ কৰ্)—আন সময়ত এনে মাছ এনেও নানো, আজি কিনি আনিলোঁ। 'ধানো কেঁকোৰা, বৰাও খঁকুৰা।

ধাম লৰিলেও ছুটী নলৰ—(কাৰ্য কৰোঁতা লৰিলেও কাৰ্যৰ গতিৰ সলন-সলনি নোহোৱাকৈ থাক্)—মই গলেও মোৰ সিদ্ধান্তৰ পৰিৱৰ্তন নহয়; 'ধাম লৰিলেও ছুটী নলৰে'; হাকিম লৰিলেও হুকুম নলৰে।

ধামখুমীয়াত পৰ্—(প্ৰবল বিপদৰ মাজত পৰ্)—চাই-চিতি কাম নকৰাৰ ফলত এতিয়া তেওঁ 'ধামখুমীয়াত পৰি' দিনতে আন্ধাৰ দেখিছে।

ধামুহ দি খা—(বলেৰে কোনো কাম কৰ্ বা বস্তু আন্)—তাক নিদিওঁ বুলিলেও সি সদায় 'ধামুহ দি খাবই'।

ধাৰ উঠ্—(চোকা হ)—দাখন ভালকৈ ধৰোঁৱা; 'ধাৰ উঠা' নাই।

ধাৰ খা—(ধাৰ পৰিশোধ নকৰাকৈ থাক্)—মোৰ টকাখিনি 'ধাৰ খাই' মোক মাৰিবি নে?

ধাৰত ডিঙিলৈ পোত যা—(বহুত টকাৰ ধৰুৱা হ)—'ধাৰত মোৰ ডিঙিলৈ পোত গৈ' আছে; আকৌ ধাৰ কৰোঁ কেনেকৈ?

ধাৰত পৰ্—(ধৰুৱা হ)—মই এইবাৰ এহেজাৰ টকাৰ 'ধাৰত পৰিছোঁ'।

ধাৰ দি—(চোকা কৰ্)—ছুৰীখনত 'ধাৰ দিয়া'।

ধাৰ ধৰ্—(১। ধাৰ পৰিশোধ কৰিবলৈ ক। ২। পানীত সোঁত বা তেনেকৈ আহ্)—১। মই তেওঁৰ ঘৰলৈ পুৱণি 'ধাৰ ধৰিবলৈ' গৈছিলোঁ। ২। চোতালেদি পানীৰ দৰে মাছৰ 'ধাৰ ধৰিছে'। ৩। তেওঁৰ ঘৰলৈ ভাৰে-ভেঁটিয়ে 'ধাৰ ধৰিছে'।

ধাৰ পৰ্—(১। সোঁত ব। ২। ভোঁটা হ)—১। চোতালেদি পানীৰ 'ধাৰ পৰিছে'। ২। কটাৰীখনৰ পাগ ওলা হৈছে; সোনকালে 'ধাৰ পৰে'।

ধাৰ বাগৰ্—(১। পানীৰ সোঁত বৈ যা। ২। পাগ ঢিলা হোৱা বাবে অস্ত্ৰত ধাৰ ভালকৈ নুঠ্)—১। খেতি-পথাৰৰ ওপৰেদি বান-পানীৰ 'ধাৰ বাগৰি' গলে মাটি সাৰুৱা হয়। ২। কটাৰীখন নতুনকৈ পাগ দি দিয়া; 'ধাৰ বাগৰে'।

ধাৰ বুজি খেৰ দি—(সুযোগ বুজি কাম কৰ্)—'ধাৰ বুজি খেৰ দিব পাৰিলে সকলো কাম সহজে কৰিব পাৰি।

ধাৰ মৰ্—(ঋণ নাইকিয়া হ)—এইবাৰহে মোৰ পুৱণি 'ধাৰবোৰ মৰিল'।

ধাৰৰ মল কঁপা দি—(বৰকৈ কঁপ্)—বাঘ দেখি সি 'ধাৰৰ মল কঁপা দিবলৈ' ধৰিলে।

ধাৰলৈ দি—(১। কিনাই দিয়াৰ চুক্তিত দি। ২। বাকীকৈ দি)—১। মই তেওঁক

ধান পাঁচ-পুৰা 'ধাৰলৈহে দিছোঁ' । ২। দোকানীয়ে মাহেকলৈ বস্তুবোৰ 'ধাৰলৈ দিয়ে', মাহৰ শেষত গ্ৰাহকবিলাকে সেই ধাৰ মাৰে।

ধাৰ শুজ্—(১ । নিয়া বস্তু ওভোতাই দি ; নিয়া বস্তুৰ সলনি মূল্য শোধা । ২ । প্ৰতিশোধ ল । ৩। দায় এৰাবলৈ আন্তৰিকতা নোহোৱাকৈ কাম কৰ্)—১। মোৰ টকাখিনিৰ 'ধাৰ শুজিবা' কেতিয়া ? ২। তোৰ কৃতঘ্নতাৰ 'ধাৰ' এদিন 'শুজিবই' লাগিব । ৩। শুইতো কাম কৰিবলৈ অহা নাই, 'ধাৰ শুজিবলৈহে' আহিছে।

ধাৰেও কাট্ বাৰেও কাট্—(সকলো ফালেদি কাৰ্য্য ৰক্ষা পৰ) দিন ভাল হলে অস্ত্ৰৰ 'ধাৰেও কাটে বাৰেও কাটে' ; তেওঁবো এতিয়া খিকালেদি চোৱা, সেই কালেদি লাভহে।

ধাৰে কাটিলেও কটা, গাদিয়ে কাটিলেও কটা—(বিভিন্ন উপায়ে হলেও শেষ ফল একেই হ)—ভালকৈ পঢ়াৰ গুণেই বোলা, বা প্ৰশ্ন-কাকত বৰ সহজ হোৱাৰ গুণেই বোলা, তেওঁ পৰীক্ষাত প্ৰথম হ'ল। 'ধাৰে কাটিলেও কটা, গাদিয়ে কাটিলেও কটা'।

ধাৰে খা—(১। ধাৰলৈ আনি খা । ২। বস্তু-বাহানি বাকীকৈ খা)—১। বাৰিষা ধান 'ধাৰে খাইছোঁ'; খেতি চপালে ধাৰ শুজিম । ২। দোকানৰপৰা 'ধাৰে খাইছোঁ'; মাহৰ শেষত টকা দিব লাগিব।

ধাৰে দি—'ধাৰলৈ দি' চোৱাঁ।

ধাৰে ধাৰে পিতলৰ বিৰি পিন্ধ্—(অৱস্থাহীন হৈও আগচুতাৰে আনন্দ কৰি ফুৰ্)—সোণ নাই ; 'ধাৰে ধাৰে পিতলৰ বিৰি পিন্ধাগৈ' ; তথাপি নানাচিবা নে ?

ধাৰাৰ উপৰি ধাৰা—(ধাৰা = বেগাই অহা মানুহ। তাগিদৰ পিছত তাগিদ)—জিৰাবলৈ পোৱাই নাই, 'ধাৰাৰ উপৰি ধাৰা' আহিব লাগিছে, এতিয়াই বাৰ লাগে।

ধিকাৰ ছাৰ্—(বিৰক্তিত কোনো কাম নকৰোঁ নকৰোঁ কৰ্)—তোমাৰ চাইকেলখন দি সুখেৰে বাম খাওক, 'ধিকাৰ ছাৰিলোঁ'।

ধিকাৰ ছাৰ দি—(দুখ বা বিৰক্তিত শুচি যা বা আঁতৰ হ)—গৰুক যেনে অত্যাচাৰ কৰিছিলা, সি 'ধিকাৰ ছাৰ দিলে' ; ৰখি নাইকিয়া হ'ল।

ধিকাৰ মহ—(আত্মসম্মান বা মান-অপমানৰ জ্ঞান মহ)—ইমান গালি খাইও ভাটৈ বাখি নে ? তোৰ দৰে 'ধিকাৰ নোহোৱা' দেখা নাই।

ধিকাৰ-বিকাৰ চিন্ত্—(কোনো কাৰ্য কৰি বৰ কষ্ট পা বা অনুতপ্ত হ)—এই

হোৱালীজনী চপাই আনি 'ধিকাৰ-বিকাৰ চিন্তিব' লাগিছোঁ ; মোৰ পৰিয়ালটোত তাই জুই জ্বলাইছে।

ধিত্-পিলিঙা—(ধিতিঙালি কৰি ফুৰা ডেকা ল'ৰা)—এই 'ধিত্-পিলিঙা' ডেকাবোৰে কি কৰি খায় ?

ধিয়ান লাগ্—(ৰ' লাগি চা)—১। সেই কালে কিহলৈ 'ধিয়ান লাগি' চাইছা ? ২। "লাগিল ধিয়ান', নভাবয় আন, যত সমজ্যাৰ লোক।"

ধী-ধিয়া—(চিন্তিত হ ; খুদুৰনি লাগ্)—তেওঁ কি যে ঠাবে-চিএগবে কৈ গ'ল, একোকে নুবুজিলোঁ ; কথাটো জানিবলৈ মনটো 'ধী-ধিয়াই' আছে।

ধুই পানী খা—(বিশেষ মূল্যবান বা গুণদায়ক বস্তু হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰ্)—মোৰ কটাৰীখন নিদিলি ; যা যা, তাকে ৰাখি 'ধুই পানী খাই' থাকগৈ।

ধুন ছিটিক্—(ধুন মাৰিবলৈ এৰ্—ব্যঙ্গাৰ্থত)—ডেকাজনৰ 'ধুন ছিটিকিল' যেন পাইছোঁ ; আজি দেখোন গৰু চৰাবলৈ আহিছে।

ধুন-ধুপাল মাৰ্—(ধুন মাৰি ফিতাহি মাৰি ফুৰ্)—ডেকাবিলাকে 'ধুন-ধুপাল মাৰি' গা ঘেলাই ফুৰিছে ; তেওঁলোকক এৰাই যোৱাই ভাল।

ধুন-পেচ মাৰ্—(ধুনীয়া আৰু পেচুৱাকৈ সাজ পাৰ পিন্ধ্)—ডেকা মানুহে 'ধুন-পেচ মাৰিব' বিচৰাটো স্বাভাৱিক ; কিন্তু সেয়ে ডেকা বয়সৰ উদ্দেশ্য হব নালাগে।

ধুন মাৰ্—'ধুন-পেচ মাৰ্' চোৱা।

ধুপালি পাৰ্—(ওপৰত উঠি ৰৰকৈ খচ্)—খেৰৰ পুঁজিটোত 'ধুপালি নামাৰিবা' ; খেৰবোৰ বাগৰি পৰিব।

ধুম-কলা—(কাণেৰে একোকে নুশুনা ; দবা-কলা)—সেই 'ধুম-কলা' মানুহটোৰ লগত কেনেকৈ কথা পাতিবা ? সুধিবা এটা, কব এটা।

ধুম-ধুপাল—(বা ধুম-ধুপালনি)—খং বা আন কাৰণে কৰা হাই-উৰুমি)—সেই পৰিয়ালটোত কিবা 'ধুম-ধুপাল' পুৱাৰপৰাই শুনি আছোঁ।

ধুম-নাঙঠ—(সম্পূৰ্ণ উলঙ্গ)—সেই 'ধুম-নাঙঠ' পগলাটো খেদি দিয়া।

ধুম-পিটা—(ৰৰকৈ মৰিওৱা কাৰ্য)—চোৰটোক ৰাইজৰ কেজনমানে 'ধুম-পিটা' দিলে।

ধুমা-ধুমি (বা ধুমা-ধুন্দা বা ধুমা-পিটা)—(খুন্দা বা পিটাৰ নিচিনা ডাঙৰ শব্দ আৰু হাই-উৰুমি)—এই দুপৰীয়া তহঁতৰ কিহৰ 'ধুমা-ধুমি' লাগিছে ?

ধুমুৰ-মিছা—(ধুমুৰ = ধুম্ৰ। তেনেই মিছা)—সি 'ধুমুৰ-মিছা' কৈছে ; তাৰ কথাত পতিয়ন নাযাবা।

ধুৱা পাত্—(ধুৱা = আশ্ৰয়। অস্থায়ীভাবে জিৰণি ল)—এই ঘৰে 'ধুৱা পাতি' কেই দিন থাকিবা ? কাম-বন বিচৰাহে ভাল।

ধূমকেতু পৰ্—(ডাঙৰ অমঙ্গল বা অনিষ্ট হ)—সি আহি আমাৰ গাঁৱত খিতাপি ললে যে 'ধূমকেতুহে পৰিল'।

ধূলি উঠ্—(শুৰি হ)—চাউলবোৰ চৰোঁতে দেখোন 'ধূলি উঠি' গ'ল।

ধূলি-মাকতি—(ধূলি আৰু সেই বিধৰ বস্তু)—ঘৰটো 'ধূলি-মাকতিৰে' ভৰি আছে, সাৰি মচি পৰিষ্কাৰ কৰাগৈ।

ধূলিৰ জৰী—(দুৰ্বল ভেটি বা তেনে গাঁথনিৰ কোনো অসাৰ্থক বস্তু)—'ধূলিৰ জৰী' পকাই সময় কটালে কাৰ কি লাভ হব ?

ধূলীয়া কঠিয়া—(শুকান মাটিত পৰা কঠিয়া)—'ধূলীয়া' কঠিয়া বহাগ মাহতে পাৰে, ইয়াৰে মানুহে আহু ধান বোৱে।

ধূলীয়া ষাঠ—(অম্বুবাচীৰ তিনদিন আগেয়ে হোৱা অলপীয়া বৰষুণ)—এইবাৰৰ অম্বুবাচীত 'ধূলীয়া ষাঠ' নহ'ল।

ধেই দাও বুলিয়েই মণিকূট পা—(একে চাবে শেষ পা)—কাম আৰম্ভ কৰিয়েই ইমান সোনকালে শেষ কৰিব খুজিছা নে ? 'ধেই দাও বুলিয়েই মণিকূট পায়' জানো ?

ধেধেয়া পৰ্বত—(মানুহৰ সমাগম নোহোৱা দূৰণি বটীয়া আওহতীয়া ঠাই)—সিহঁতৰ লগত কাজিয়া লাগিল বুলিয়েই 'ধেধেয়া পৰ্বতলৈ' পলাবা নেকি ?

ধেন দি—(ধেন = ধেনু, পোৱালি। পোৱালি জগা—গৰু আদি চাৰি ঠেঙীয়া জন্তুত খাটে)—এইবাৰ আমাৰ দুজনী গাই 'ধেন দিলে'; গাখীৰ হলে এটোপাও নাই।

ধেনু চাৰিব নাযায় যাদু কোন বকৰাৰ পো—(নিজৰ কৰ্ত্তব্য ডাঙৰ লোকেও নকৰাকৈ নাথাক্)—সকলো জ্ঞানী লোকে সকলো প্ৰকাৰৰ কৰ্ত্তব্যকে অসংকোচে কৰে ; মূৰ্খইহে লাজ কৰে। 'ধেনু চাৰিব নাযায় যাদু কোন বকৰাৰ পো' ?

ধেমুত ধৰি বল দিদি—(আন্তৰিকতাৰে কাম নকৰি লোকক দেখুৱাবলৈ বা পাল মাৰিহে কৰ্)—'ধেমুত ধৰি বল দিদিলে' কামো নহয়, কৰোঁতাবো দুৰ্নাম।

ধেনু ভাঙ্—(বিয়া কৰ্)—১। "আজি ৰামে 'ধেনু ভাঙি' সীতাক লৈয়া যায়।"
২। এই ছোৱালীজনীৰ 'ধেনু' কোনে কেতিয়া 'ভাঙে', কব পৰা নাই।

ধেল ওপঙা খা—(চকু দুটি খাই আধা-মৰা হৈ থাক্)—ৰাতি কোব খাই শিয়ালটো পলাল; আজি চাওঁ যে বাৰীৰ মূৰত 'ধেল ওপঙা খাই' আছে; মূৰত কোবাই তাক সিকলীয়া কৰি আহিলোঁ।

ধেল ওপঙা দি—(আধা-মৰা হৈ ওপঙি থাক্—মাছত খাটে)—বঁৰৰ ভাগত পুখুৰীৰ মাছবোৰ 'ধেল ওপঙা দি' আছে; এতিয়াই তুলি অনাহে ভাল।

ধোঁওতে পিছল্—(পোৰা মাছ ধোঁওতে হাতৰপৰা পিছলি পানীত পৰাৰ দৰে, দুৰ্ভাগ্য হলে সকলো অসম্ভৱ কাৰ্যও সম্ভৱ হ)—দিনটো মাগি ফুৰি চাউলমুঠি আনিলোঁ, সিও 'ধেওঁতে পিছলি' গ'ল; অনাহাৰ শিশুটোক কি দিওঁ? গাইজনীয়ে একে চেলেকাতে খৰাহিটো শুদা কৰিলে।

ধোঁৱা-খোৱা—(মলা ধঁপাতৰ ধোঁৱা হুপি খোৱা যতন; হোকা)—মোৰ 'ধোঁৱা-খোৱাটো' ক'ত? ধপাত এচিলিম লগাই আনা।

ধোঁৱা-খোৱা ধৰ্—(ডাঙৰ লোকৰ আল-পৈচান কৰ্)—পিছৰ কালৰ এই প্ৰতিভাশালী মানুহগৰাকীয়ে ল'ৰা কালত এজন ধনী মানুহৰ 'ধোঁৱা-খোৱা ধৰিছিল'।

ধোঁৱা-চাং—(জুহালৰ ওপৰৰ সৰু চাং)—এইবোৰ পুঁথি বহুত দিন আমাৰ 'ধোঁৱা-চাঙত' আছিল।

ধোঁৱা-মলা—(ঘৰৰ ভিতৰৰ ধোঁৱা ওলাই যাবলৈ লগোৱা মলা)—'ধোঁৱা-মলা' দিব খুজিছা, কিন্তু খেৰী ঘৰত ই বৰ বিপদজনক হ'বও পাৰে।

ধোদৰ পচলা—(শকত আৰু এলেহুৱা মানুহ; গাঁড়ি-গুৰাৰ)—সেই 'ধোদৰ পচলাটোক' অকাৰণত পুহি নাথাকিবা।

ধোবাই ধোৱা দি—(চাঁহি-মুঁহি খাত্তাং কৰ)—জাম পকিবলৈ নাপালেই; ল'ৰাইতে 'ধোবাই ধোৱা দিলে'।

ধোবাং জোৰ্ (বা দি)—(ভাগৰ বা অসুখৰ বাবে হাত-ভৰি দীঘল দি পৰ্)—সি দেখোন হাল মেলি আহিয়েই 'ধোবাং দি' পৰিল।

ধোবাৰ পাট—(১। ধোবাই কাপোৰ ধোৱা কাঠৰ পাট। ২। তেনেই টকলা)—
১। 'ধোবাৰ পাটবোৰ' চাবা; তাত পথালিকৈ কিছুমান খীৰল্ কটা আছে।
২। খেতিভৰা এৰাল খোৱা গৰুৱে বাত্তিটো বোলোঁতেই 'ধোবাৰ পাটহে' কৰিলে।

ধোবাৰ লাহ-তেহ তাঁতীৰ ওপৰত—(এজনৰ পৰিশ্ৰমৰ গুণেৰে আন এজনে ফিতাহি মাৰ্)—তুমি হাড়-ভঙা পৰিশ্ৰম কৰি থাকা; তেওঁ বাবুৱালি

কৰক। ‘খোবাৰ মাহ-জেহ ভাতীৰ ওপৰত’ চলি থাকক। ‘মালীৰ ফুলেদি দেউৰী গুৱা’ও এবে।

খোৱা-বছা কৰ্—(একেটা কথাকে পিটিকি পিটিকি আলচি থাক্)—পুৱাবণবা একেটা কথাকে কিমান ‘খোৱা-বছা কৰিবা’? কিবা এটা সিদ্ধান্তলৈ আহা।

খোৱা-মুলা—‘খোবাৰ পাট’ৰ ২য় অৰ্থ চোৱাঁ।

ধৌ ধৌ কৰে—(অতিশয় পৰিষ্কাৰ বা নিৰ্মল)—তেওঁৰ ঘৰ-দুৱাৰ কি চাবা? চাৰিও ফালে ‘ধৌ ধৌ কৰে’।

ধ্যান লাগ্—(ৰ’ লাগি থাক্)—ভাত কিহত ‘ধ্যান লাগিল’? আমি যাওঁ আহা।

ন

নকটা খেবৰ ন শ—(কাম নৌকৰোঁতেই ফলৰ হিচাপ)—‘নকটা খেবৰ ন শ’ লেখি থকা মানুহে কোনো দিনো উন্নতি কৰিব নোৱাৰে।

নকৰিবৰ চকৰি কৰ্—(অশেষ যাতনা দি)—মাহী-মাকে ল’ৰাটিক ‘নকৰিবৰ চকৰি কৰিলে’।

নকল-নবিছ—(এখন কাকতৰ লিখা চাই তাকে নকল কৰা কেৰাণী)—‘নকল-নবিছে’ হুকুমৰ নকল লিখি উলিযালেহে পাবা।

নখৰ পিঠি যেন হ—(ডাঠকৈ বোৱাত বৰ খট্‌খটীয়া হ—কাপোৰত খাটে)—তেওঁ কেনে বোৱনী চোৱাঁ, কাপোৰখন ‘নখৰ পিঠি যেন হৈছে’।

নখৰ মুৰত তেল দি খা—(বৰ সুখেৰে দিন নিয়া)—অধ্যাপক দেউ বৰ ভাগ্যবান্ পুৰুষ আছিল; তেওঁ গোটেই জীৱনটো ‘নখৰ মুৰত তেল দি খাইছিল’।

ন-খোৱা—(খেতি চপোৱাৰ পিছত নতুন শস্যেৰে তৈয়াৰ কৰা খাদ্য খোৱা উৎসৱ; নবান্ন)—ঘৰত ‘ন-খোৱা’ পাতিছে; বোৱাৰীযেককো আনিব।

নগৰক সাগৰ সাগৰক নগৰ কৰ্—(বৰ কিতাহি মৰা বহুত কথা কৈ সময় কটা)—তেওঁ তাতেই বহি ‘নগৰক সাগৰ সাগৰক নগৰ কৰিব’ লাগিছে; মই আমনি লাগি উঠি আহিলোঁ।

নগাক বেচ্—(অকামিলা হেতুকে আঁতৰ কৰ্)—আৰু দুষ্টামি কৰিলে তোক ‘নগাক বেচি’ আলু-কচু খাম।

নগা মতা দি—(আসৈ মাত্)—হাতে হাতে ধৰা পৰিও হাকিমৰ আগত সি ‘নগা মতা দিছে’।

নগাৰ নিৰ্মালি—(অযোগ্যক ভাল বস্তু দিয়া কাৰ্য)—সোণা বুঢ়াটোক মাৰিকল চোবাবলৈ দিয়াটো ‘নগাৰ নিৰ্মালিহে’ হ’ল।

নগাৰ বাট চাং-তলে হ—(যৰৰপৰা ওলাবলৈ বাট নথকা যেন হ)—তোমালোকে অলপ আহল-বহল ঠাইত ঘৰ সাজাগৈ; ইয়াত ‘নগাৰ বাট চাং-তলে হোৱা’ যেন হৈছে।

নগাৰ সংক্ৰান্তি—(অধাৰ্মিক মানুহৰ ধৰ্মানুষ্ঠান)—অত বছৰে নাম-কাম একো নাই; আজি নো ‘নগাৰ সংক্ৰান্তিটো’ সি কিয় পাতিলে?

নগুৰ-শাস্তি—(অতিশয় উগ্ৰ শাস্তি)—আগৰ কালত দোষীক ‘নগুৰ-শাস্তি’ দিয়া হৈছিল।

নগৈ গৰগাঁৱৰ বাতৰি ক—(আন্দাজত নানা কথা ক)—তেওঁ ইংলণ্ডৰ বৰ্ণনা দিলে হয়, ই ‘নগৈ গৰগাঁৱৰ বাতৰি কোৱাহে’ হৈছে।

নঘট-ঘট লগা—(নঘটিব লগা ঘটনাও নিজৰ মূৰ্খামি হেতুকে লগাই বিপদত পৰ্)—য’তে ত’তে ‘নঘট-ঘট লগাই’ ফুৰিবলৈ কোনে কৈছিল, বিপদত পৰি কাষ চাপিলেও মই একোকে কৰিব নোৱাৰোঁ।

নজনাৰ ভোল ঠেঙত, জনাৰ ভোল গলত লাগ্—(নজনা মানুহে দোষ কৰিলে নজনাৰ বাবে তেনে মানুহক ক্ষমা কৰা হয়, কিন্তু জনা মানুহে ভুল কৰিলে তেনে মানুহক কোনোৱে সহানুভূতি নেদেখুৱায়)—তুমি জানিও এনে দোষ কৰিলা, কিন্তু তেওঁ কৰিলে নাজানি; সেই দেখি ৰাইজে তোমাক গুৰু শাস্তি বিহিলে; ‘নজনাৰ ভোল ঠেঙত আৰু জনাৰ ভোল গলত লাগে’।

নজৰ-বন্দী—(স্বভাৱ বা গতি-বিধিৰ ওপৰত নজৰ ৰাখি চৰকাৰে এৰি দিয়া দোষী)—কম বয়সৰ ল’ৰা বুলি হাকিমে তাক ফাটক নিদি ‘নজৰ-বন্দীৰ’ হুকুম দিলে।

নজৰ লাগ্—(আনৰ চকুত পৰি শ্ৰীহীন হ)—গাইজনীৰ ‘নজৰ লাগিল’; পানী জাৰি দিয়া।

নতে ন-অঁৰা পুৰণি হলে ছ-অঁৰা—(পুৰণি বস্তুলৈ অনাদৰ হ)—তুমি জোঁৱাই

হলেও পুৱণি হ'লা ; এতিয়া তুমি ন-জোঁৱাইৰ দৰে মৰম নোপোৱা ; 'নতে ন-অঁৰা, পুৰণি হলে ছ-অঁৰা'।

নতে ন বুঢ়ী, পুৰণি হলে কাৰ কোনে?—'নতে ন-অঁৰা পুৰণি হলে ছ-অঁৰা' চোৱা।

নথৈ ভকতি কৰ—(১। ববকৈ মিনতি কৰ্। ২। বৰকৈ তিৰস্কাৰ বা অপমান কৰ্—বিপৰীত অৰ্থত)—১। মই তেওঁক 'নথৈ ভকতি কৰিলোঁ'; তেও দুখীয়াৰ প্ৰতি চকু মেলি নাচালে। ২। তেওঁ ধাৰ সাধিবলৈ গ'ল; সি তেওঁক বহিবই নিদিলে, 'নথৈ ভকতি কৰি' খেদি দিলে।

নদন-বদন—(১। বৰ শ্ৰীমন্ত। ২। চাৰিও কালে ভৰপূৰ বা অপৰিমিত—ধন বস্তুত খাটে)—১। খেতি-পথাৰবোৰ নানা শস্যেৰে 'নদন-বদন' হৈছে। ২। তেওঁৰ গৃহস্থালি কি চাবা, যিফালে চোৱা, সেই ফালেই 'নদন-বদন'।

ন দি ক—(ভাঠি ক)—এই যুঁজত তুমি পৰাস্ত হবাই; মই 'ন দি কৈছোঁ'।

নদী নোপাওঁতেই কাপোৰ সলা—(কোনো কামৰ সময় নৌহওঁতেই সাজু হ)—বিপদ্ দেখিয়া আছে, তাৰ প্ৰতিকাৰ তেতিয়া কৰিবা; 'নদী নোপাওঁতেই কাপোৰ সলোৱা' কিয়?

নদী যিফালে যায়, শিহু-ঘঁৰিয়ালো সেই ফালে যা—(যাৰ আশ্ৰয়ত বৰ্তি থকা যায়, তেওঁৰ লগে লগে আশ্ৰিত সকলো ঘূৰ্)—তেওঁ যদি তোমাক ভোট দিয়ে, আনবিলাকেও তোমাকেই দিব; 'নদী যিফালে যায়, শিহু-ঘঁৰিয়ালো সেই ফালেই যায়'।

নদীৰ-হানা পাইকৰ থানা—(ডাঙৰ বিপদৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা থকা ক্ষেত্ৰ)—কৌজদাৰী মোকৰ্দমাত পৰিলা; এতিয়া গা চম্ভালি চলিবা; 'নদীৰ হানা পাইকৰ থানা' বৰ ডাঙৰ বিপদৰ ঠাই।

নধৰ-নপৰ লগা (বা কৰ্)—(আনন্দ আদিত বৰ উত্ৰাৱল হ)—মই যোৱা দেখি গোটেই পৰিয়ালটোৱে 'নধৰ-নপৰ লগালে'; সিদিনা মোক আহিবই নিদিলে।

ন-নাড়ী উভাৰ দি আছ্—(ঘৃণাৰ ভাব উদ্ৰেক হোৱাত পেটত থকা সকলোখিনি বাজ হব খোজ্)—তুমি মোক খোৱাৰ কথা সুধিছা; মনত পৰিলেই মোৰ 'ন-নাড়ী উভাৰ দি আছে'; সেইবোৰ যে সিহঁতে কেনেকৈ খায়!

নপতা ফুকন্—(মিছাকৈ মহত্তালি কৰা মানুহ)—তোমাৰ দৰে 'নপতা ফুলনবিলাকৰ' মুখখনেই সৰল।

ন পানী পাই ধোৱা-পখলা কৰ্—(সুযোগ পাই আনন্দ বা উলহ মালহ কৰ্)—ঘৰটো নতুনকৈ সাজি উলিয়াইছে, কিছুদিন ঘৰ ঘৰুৱে সকলো কামে মচি-কাচি ৰাখিবই; সকলোৱে 'ন পানী পালে ধোৱা-পখলা কৰে।'

নপুংসকৰ পুংসবন—(অসম্ভৱ কোনো কথা বা কাৰ্য)—খেৰৰ পঁজাখনতোখৰিকে ৰাখিব নোৱৰা হৈছোঁ, তুমি আকৌ টিনৰ ঘৰ সাজিবলৈ উচটাইছা; 'নপুংসকৰ-পুংসবন' পাতিব খোজা যেনহে হৈছে।

ন-পুৰণি কৰ্—(নতুন থৈ পুৰণিক কামত লগা)—সকলো বস্তুৰ 'ন-পুৰণি কৰাহে' ভাল গৃহস্থৰ লক্ষণ।

নমৰা নিজীয়া হ—(ৰোগ আদিত বৰ কষ্ট পা)—মই 'নমৰা-নিজীয়া হ'লোঁ; সিপাৰ হব পাৰিলেহে ভাল।

নমৰিলেও দহ জনৰ লগত চকু মুদ্—(অন্তৰেৰে সমৰ্থন কৰিব নোৱাৰিলেও বাহ্যিকভাৱে বাইজক সমৰ্থন কৰ্)—নিজৰ আপত্তি থকাতো ভাবি গুণি ৰাইজৰ মতকে সমৰ্থন কৰিলোঁ; 'নমৰিলেও ৰাইজৰ লগত চকু মুদিব' লাগে।

নমো নমো পাৰিজাত—(অতিশয় পবিত্ৰ বা শুদ্ধাচাৰী)—তেওঁ 'নমো নমো পাৰিজাত'; গা ধুই আহিছে; কেৰে মুছুৰা।

নৰকত পৰ্—(পাপ কাৰ্যৰ বাবে কষ্ট পা)—মই যদি মিছা কৈছোঁ, মই 'নৰকত পৰিম'।

নৰাও শুকা নাড়ীও শুকা—(প্ৰয়োজনৰ তোখাৰে নিজে উপাৰ্জন কৰা খাদ্যশস্য তেনেই কম হ)—এইবাৰ ধান নায়েই; যি দেখিছোঁ, 'নৰাও শুকাব নাড়ীও শুকাব'।

নৰিয়া চাই পৰীয়া—(প্ৰয়োজন চাই ব্যৱস্থা)—চাকৰটো কেনে? ঠিক গৃহস্থ যেনে; 'নৰিয়া চাইহে পৰীয়া লাগে'।

নলগা জেঙাত লাগ্—(নিজৰ অবিবেচনা হেতুকে বিপদ মাতি আন্)—কাৰ গৰুৱে কাৰ ধান খালে, তোৰ কি হ'ল? 'নলগা জেঙাত লাগি' ফৌজদাৰী মোকদ্দমাত পৰিলি।

নলগা তামোলত আঁঠি বান্ধ্—(নকৰিব লগীয়া কাম কৰি বিপদত পৰ্)—এতিয়াহে বুজি পালোঁ, 'নলগা তামোলত আঁঠি বান্ধিলে' লোকচানহে আছে, লাভ নাই।

নল-জোৰা দি—(নানা প্ৰকাৰে নানা কথা বা ঘটনা জোৰা লগাই একোটা জটিল কথা

বা বিবয় সাজ্রি ক)—সি এইবোৰ কথা 'নল-জোখা দি' কৈছে; তাৰ কথাত পতিয়ন যাবাবা।

নল মৰি গজালি ওলা—(পো-পোৱালিয়ে পুৰণিৰ ঠাই অধিকাৰ কৰ্)—বুঢ়া মৰিলত পুতেকে সকলো কাম চলালি ললে; 'নল মৰি গজালি ওলাল'।

নলে গলে লগা—(বৰ বন্ধুভাৱাপন্ন)—দুয়ো 'নলে গলে লগা' বন্ধু; কাকো এৰি কোনো নাথাকে।

ন শ মৰিয়াই ছ শ খাব পা—(মৰিয়া = পিতলৰ সাজ গঢ়া মানুহ। কোনো কার্য কৰি সমূলি ক্ষতিগ্ৰস্ত হ)—মোৰ বেপাৰৰ কথা নকবা; 'ন শ মৰিয়াই ছ শ খাব পোৱা' যেন হৈছে।

নহবলৈ হ—(অসাধাৰণভাৱে শ্ৰীমন্ত হ)—তেওঁৰ খেতিভিৰা কি চাবা? 'নহবলৈ হৈছে।'

নাইকিয়াৰ মাক—(১। নিঃসন্তান তিৰোতা। ২। সকলো কথাতে 'নাই' বুলি কোৱা তিৰোতা)—১। তেওঁৰ সতি-সন্ততিৰ কথা কি কম? তেওঁ 'নাইকিয়াৰ মাক'। ২। সদায় তেওঁ নাই নাই কৰে; তেওঁৰ দৰে 'নাইকিয়াৰ মাক' দেখা নাই।

নাই-ঢোবোকাকৈ—(নাইটো ওলাই থকাকৈ—চুৰিয়া পিন্ধাত থাটে)—'নাই-ঢোবোকাকৈ' চুৰিয়া পিন্ধোতে পিন্ধোতে পেটটো ওলাই গৈছে।

নাই তই নাই মই বুলি লাগ্—(ভয়ানক যুঁজ লাগ্)—'নাই তই নাই মই বুলি লাগি' সিহঁতে কাজিয়া পাতিলে।

নাইত হাত দি—(সকলোতে 'নাই' বুলি ক)—সদায় 'নাইত হাত দি' থকা ভাল নহয়; থকা বস্তু থকা বুলি কবা; লাগে নিদিবা।

নাই নাই চাউলপাত বহাই দিয়া শুদা ভাত—(কিবা বস্তু নাই বুলি কলেও নেৰি আন প্ৰকাৰে খোজ্)—তুমি নেৰে'-টেকেলা হৈ 'নাই নাই চাউলপাত, বহাই দিয়া শুদা ভাত' বুলি কৈছা হয়; মোৰ হাতত আজি টকা এটাও নাই; তোমাক দিম ক'ৰপৰা?

নাই-সুই কৰ্—(নাই বুলি ক; আসৈ মাত্)—আমাৰ মেকুৰীটো তেওঁলোকৰ ঘৰত ময়ে দেখিছোঁ; বুঢ়ীয়ে কিন্তু 'নাই-সুই কৰিলে'।

নাই-সুই হ—(খিতাতে নোহোৱা হ)—কটাৰীখন এতিয়াই আছিল; খিতাতে 'নাই-সুই হ'ল' কেনেকৈ?

নাই নৌকাটোঁতেই ঘোবোচ্ কৰ্—(কোনো কাৰ্যৰ ফল লাভৰ বাবে অধৈৰ্য হ)—'নাই নৌকাটোঁতেই ঘোবোচ্ নকৰিবা'; সকলো কাৰ্যতে ধৈৰ্য ধৰিবা।

নাই বুলিও—(অতি কমেও)—মাছ 'নাই বুলিও' এসাজৰ পালেঁ।।

নাই বুলিলেও হাতীৰ শুঁড়ত একলহ পানী থাক্—(সম্বলবান মানুহৰ হাতত সদায় নাই বুলিও কিছু সম্বল থাক্)—'নাই বুলিলেও হাতীৰ শুঁড়ত একলহ পানী থাকে'; তেওঁৰ হাতত এপইচাও নাই বুলিলে কোনে পতিয়াব?

নাই বুলিলে সাপতো বিষ নহ—(নামানিলে একো নহ)—যেয়ে যেনেকৈ ভাবে, তেনেকৈ ফল পাব; 'নাই বুলিলে সাপতো' হেনো 'বিষ নোহোৱা' হয়।

নাই ভূমি চতুৰ্সীমা—(নথকা মানুহে কিবা বস্তু আদি থকা বুলি কল্পনা কৰি অবান্তৰ চিন্তা কৰ্)—মাল-মূলে টকাই নাই; মাটি কিনিম, ঘৰ সাজিম আদি কথা ভাবোঁ কেনেকৈ? 'নাই ভূমি, চতুৰ্সীমাৰ' কথা ভাবি কি হব?

নাই মৰা বুলি জানো মৰাও দেখা নাই—(নিজৰ অভিজ্ঞতা নাথাকিলেও আনক দেখি কোনো কথা শিক্)—নিজে মোটৰ চলোৱা নাই, কিন্তু আনক চলোৱা দেখিছোঁ,—ভালকৈ চলোৱা বেয়াকৈ চলোৱা বুজিব পৰা হৈছোঁ; 'নিজে নাই মৰা বুলি জানো মৰাও দেখা নাই'?

নাই-মামাতকৈ কণা মামাও ভাল—(মুঠেও নোহোৱাতকৈ সামান্যভাৱে বা নিকৃষ্টভাৱে থকাও ভাল)—মাছ যি পালা সেয়ে উপকাৰত আহিব; 'নাই-মামাতকৈ কণা মামাও ভাল'।

নাইৰ গুৰিত হাত দি—'নাইত হাত দি' চোৰ্।।

নাই বঙামাটি নাই গুৱাহাটী বুলি কৰ্—(প্ৰাণৰ মমতা এৰি কৰ্; প্ৰাণ টাকি কৰ্)—কামত ধৰিছা যেতিয়া, 'নাই বঙামাটি নাই গুৱাহাটী বুলি ক'ৰিবা'; তেহে কৃতকাৰ্য হবা।

নাইৰ মুৰে—(শুদা পেটে; পুৱাৰপৰা একো নোখোৱাকৈ)—গা ধুইছাই; এতিয়া 'নাইৰ মুৰে' যাব নালাগে; এমুঠা সান্দহকে খাই যোৱা।

নাও কাটোঁতে মাকো হ—(বৰ আড়ম্বৰে কৰা কাৰ্যৰ শিচেই সামান্য ফল হ)—আমাৰ সংঘথনৰ কথা নোকোৱাই ভাল; 'নাও কাটোঁতে মাকো হ'ল'।

নাওঁ-নিমিত্ত কৰ—(অতি সামান্যভাৱে বা কেৱল নামৰ নিমিত্তেহে কৰ্)—

গোসাঁনীলৈ ভোগ দিব খুজিছোঁ ; বাবজনী গাইৰ গাখীৰ লাগে ; 'নাওঁ-নিমিত্ত কৰি' দিলেও হব ।

নাও-পেটা—(বৰ ডাঙৰ পেটৰ)—সেই 'নাও-পেটা' মানুহটো মই পুহি থাকিব নোৱাৰোঁ ।

নাও বাই চৰিব শুঁতা খা—(কামত সহায় কৰিবলৈ গৈ তিৰস্কৃত হ)—তোমাক সহায় কৰিবলৈ আহি 'নাও বাই চৰিব শুঁতা খাবলৈহে' আহিছিলোঁ ।

নাও বুৰি তল পালেও টিঙৰপৰা নানাম্—(সৰ্ব্বস্বান্ত হলেও অহঙ্কাৰ নেৰ্)—এদিন ডাঙৰ মানুহ আছিল ; তথাপি আজি ডাল-দৰিদ্ৰ ; কিন্তু 'নাও বুৰি তল পালেও তেওঁ টিঙৰপৰা নামিব' খোজা নাই ।

নাওঁমান—(নিচেই অলপ)—মোক 'নাওঁমান' লোণ দিয়ক, দৈখিনি খাওঁ ।

নাওৰ বাৰত টুকুৰিয়ালেই বুজ্—(সামান্য সঙ্কেত বা চিনতে সকলো কথা বুজি পা)— মই 'নাওৰ বাৰত টুকুৰিয়ালেই' সকলো কথা 'বুজি' পাওঁ ; মোৰ প্ৰতি তোমাৰ কেনে ভাৱ, তাক বহলাই নকলেও হব ।

নাক উলিয়াব নোৱৰা হ—(সমাজত ওলালেই লাজ পাব লগীয়া হ)—আমি যে তাৰ কাৰণে সমাজত 'নাক উলিয়াব নোৱৰা হৈছোঁ', সি নো এতিয়াও নুবুজে নে ?

নাক-কটা—(নিলাজ)—সি বৰ 'নাক-কটা' ; লাজ দিলেও লাজ নাপায় ।

নাক কাট্—(লাজ দি ; নিন্দা কৰ)—চুৰ কৰি ধৰা পৰিলত সকলোৱে তাৰ 'নাক কাটিবলৈ' ধৰিলে ।

নাক-কাণ কাট্—'নাক কাট্' চোৱাঁ ।

নাক-কাপোৰীয়াকৈ—(যুবৰ ওৰণীৰে নাকলৈ ঢাকি)—'নাক-কাপোৰীয়াকৈ' আহি তেওঁ নো কি কৈ গ'ল ?

নাক কোঁচা—(ঘৃণা প্ৰকাশ কৰ্)—তাৰ নাম শুনিলেই মানুহে 'নাক কোঁচায়' ।

নাক-ঘাৰ যা—(লজ্জিত হ)—তোৰ গুণ-চৰিত্ৰত আমাৰ 'নাক-ঘাৰ' সোপাই গ'ল ।

নাক-চকু লগা মানুহ—(আনৰ দৰে একে সাধাৰণ তৰপৰ মানুহ ; একো বিশেষত্ব নথকা মানুহ)—আনৰ দৰে তেওঁ এজন 'নাক-চকু লগা মানুহ' ; তেওঁৰ বিষয়ে এয়ে ।

নাকটো শুৰি চপাই কাট্—(অতিশয় লাজ দি)—তোমালোকে তাৰ 'নাকটো শুৰি চপাই কাটিব' খুজিছা, সি কিন্তু সকলো পাহৰি যাব ।

নাকত কলা খাব দি—(বৰকৈ লজ্জিত আৰু অপদস্থ কৰ্)—বাইজে কিমান বাৰ যে 'নাকত কলা খাব দিছে', সি কেৰেপকে কৰা নাই।

নাকত কাপোৰ দি—(আনৰ বেয়া কাম দেখি লাজ পা)—তোৰ কাণ্ড-কাৰখানা বোৰ দেখি লোকে 'নাকত কাপোৰ দিয়ে', তেতিয়া তই কেনে পাৱ?

নাকত তেল দি শো—(নিশ্চিন্ত মনেৰে সময় কটা)—তাক আম পাৰিবলৈ পঠাই তুমি 'নাকত তেল দি শুই' আছা; তাৰ কি হৈছে জানা নে? সি গছৰপৰা পৰি তলত পৰি আছে।

নাকত বাত্তি লগাই আহ্—(সন্ধিয়া আন্ধাৰ-ছতীয়া হোৱা সময়ত আহ্)—এদিন পুৱাই আহিবা; এনেকৈ 'নাকত বাত্তি লগাই নাহিবা'।

নাক নহ—(সমূলি লাজৰ ভাৱ নাথাক্)—সি নো এনে 'নাক নোহোৱা' হ'ল নে যে সেই মাগনী বুঢ়ীৰপৰা চাউল ধাৰ কৰিবলৈ গ'ল?

নাকনি-কাণনি কৰ্—(গালি বা অপমানেৰে মাত্তিব নোৱৰা কৰ্)—তেওঁ চাৰি এখন বিচাৰি আনি নিজেই বহিল; বুঢ়ীয়ে তেওঁক সোধ-পোচ নকৰি 'নাকনি-কাণনি কৰিবলৈ' ধৰিলে।

নাক-ফুল—(নাকত পিন্ধা এবিধ সোণৰ অলঙ্কাৰ)—আজি-কালি তিৰোতাবিলাকে 'নাক-ফুল' নিপিন্ধে।

নাক-বালি—(নাকৰ ফুটাতে পিন্ধা আঙঠিৰ নিচিনা এবিধ অলঙ্কাৰ)—কোনো ঠাইত ছোৱালীবিলাকে 'নাক-বালি' পিন্ধে।

নাক-মুখ কৰ্—(বিশেষ চিন বা প্ৰমাণৰ উপায় কৰ্)—তেওঁক যদি টকা দিয়া, 'নাক-মুখ কৰিহে' দিবা।

নাক যা—'নাক-যাব যা' চোৱাঁ।

নাকৰ ওপৰত নহাত পানী—(কোনো কষ্টসাধ্য কাৰ্যৰ ফল আগন্তীয়াকৈ হিচাপ কৰা ভাৱ)—কাৰবাৰত কিমান লাভ হব সুধিছা; মোৰ 'নাকৰ ওপৰত এতিয়াও ন হাত পানী' আছে।

নাকৰ কামি-হাড় ভাগ্—(কোনো কাম কৰোঁতে বৰ কষ্ট পা—ব্যঙ্গাৰ্থক)—কাম কৰোঁতে তোমাৰ 'নাকৰ কামি-হাড় ভাগিল'; আজিলৈ বোৱা।

নাকৰ তলে গুঁজ্—(মুখেদি খা—বিদ্ৰূপাৰ্থত)—খাবৰ যদি, নালাগে; 'নাকৰ তলেদি গুঁজি দে'।

নাকৰ পানী চকুৰ পানী একে হ—(বৰকৈ কান্দ্)—মাক মৰা শুনি ল'ৰাটিৰ 'নাকৰ পানী চকুৰ পানী একে হ'ল' ।

নাক-হন্থা—(নাকেদি তেজ যোৱা ৰোগ)—ল'ৰাটোৰ নাকেদি কেবা বাৰো তেজ গ'ল ; 'নাক-হন্থাৰ' দৰৱ বা কোনে জানে ?

নাকান্দ ছলি পাবি, বাপেৰে গৈছে কল ৰুবলৈ, থোক পৰিলে খাবি—(মিছা আশা দেখুৱা কাৰ্য)—আমি গুৱাহাটীত মাটি কিনিব খুজিছোঁ ; তাতে ঘৰ সাজি যেতিয়া আমি তাত থাকিমগৈ, তেতিয়া নিতৌ চিনেমা চাব পাৰিবা ; 'নাকন্দ ছলি পাবি, বাপেৰে গৈছে কল ৰুবলৈ, থোক পৰিলে খাবি' ।

নাকাল কৰ্—(বৰকৈ লাঞ্ছিত কৰ্)—মেলেকি খুৱাক কায়দাত পাই সমাজে সিদিনা 'নাকাল কৰিছে' এৰি দিলে ।

নাকী লগা—(সম্পূৰ্ণৰূপে আয়ত্ত ৰাখ্)—তাক 'নাকী লগাইছোঁ' ; সি মোৰ কথা পেলাব নোৱাৰে ।

নাথাই খুৱা—(উপায়হীন হৈও বৰ কষ্টৰে আনক সহায় কৰ্)—মই তাক 'নাথায়ো খুৱাইছোঁ', সি যদি মানুহ হয়, মোৰ শলাগ পুৰি থাব নোৱাৰে ।

নাথালে কৰিব নোৱৰা, থালে লৰিব নোৱৰা—(সকলো সময়তে অকৰ্মণ্য বা এলেহুৱা স্বভাৱৰ)—মোৰ চাকৰটো বৰ কামিলা ; সি 'নাথালে কৰিব নোৱাৰে, থালে লৰিব নোৱাৰে' ।

নাগ-ফুটোৱা—(পাতাল-ফুটা ; বৰ দ')—তেওঁৰ পুখুৰীটো 'নাগ-ফুটোৱা', পানীও বৰ ভাল ।

নাগেৰা চটাই খা—(চটা = ভৰা । পেট ভৰাই গিল্)—সি আজি মাছ-মঙহ পাই 'নাগেৰা চটাই খালে' ।

নাগেৰা পিটা দি—(বৰকৈ মাৰ্)—বাপেকে পুতেকক 'নাগেৰা পিটা দিয়ে', তেও যদি কথা শুনে !

নাঙল ধোৱা পিঠা—(হাল উঠাৰ দিনা খোৱা পিঠা-পনা)—আজি আমাৰ হাল উঠিল ; 'নাঙল ধোৱা পিঠা' খাবলৈ তুমিও আহিবা ।

নাচনৰ ধন কাছনত যা—(এফালেদি আয় হলেও আন ফালেদি তিমানে খৰচ হ)—একেটা ৰাতিতে চাৰ্কাচত কিমান আৰ্জিছে, তাকেহে দেখিছা ; কিমান গৈছে, তালৈ চোৱা ; দেখিবা, 'নাচনৰ ধন কাছনত যায়' ।

নাচ-বাগ কৰ—(গীত, নাচ আদিৰে আনন্দ কৰ্)—ল'ৰা-ছোৱালীহঁতে 'নাচ-বাগ কৰিবই' ; আমি বুঢ়াবিলাকে তাত বিৰক্ত হব নালাগে।

নাজল-নাথল—(আলাই-আথানি ; নিৰাশ্ৰয়)—মাউৰাটো 'নাজল-নাথল' হৈছে।

নাটনি-হড়্ৰা—(সদায় অভাৱত থাকিব লগীয়া ভাগ্যৰ)—এই পৰিয়ালটোৱে ইমান আৰ্জে, তথাপি সদায় খাবলৈ নোজোৰে কিয় ? পৰিয়ালৰ কোনোবা 'নাটনি-হড়্ৰা' আছে।

নাড়ী-কপটীয়া—(কপটী)—তেওঁ 'নাড়ী-কপটীয়া' মানুহ ; পেটৰ কথা নোপোৱা।

নাড়ী-ছিগা—(খাবলৈ নাপাই নাড়ী শুকাই যোৱা)—'নাড়ী-ছিগা' ল'ৰাটোৱে নো কেই গৰাহ ভাত খাব ?

নাড়ী-জ্ঞান কৰ্—(হাতৰ নাড়ী টিপি চাই শৰীৰৰ অৱস্থা নিৰ্ণয় কৰ্)—কবিৰাজে 'নাড়ী-জ্ঞান কৰি' কলে বেমাৰীটো ভাল নহব।

নাড়ীত বহি জাবি ওকোট্—(পুৰণি বহুত নিন্দনীয় কথা ক)—বিয়েয়েকৰ দেখা পাই বুঢ়ীয়ে 'নাড়ীত বহি জাবি ওকোটিবলৈ' ধৰিলে।

নাড়ী-নক্ষত্ৰ বিচাৰ কৰ্—(কোনো মানুহৰ বিষয়ে জ্যোতিষৰ বিচাৰ কৰি চা)—'নাড়ী-নক্ষত্ৰৰ বিচাৰ নকৰি' বিয়াটো পতাই ভাল।

নাড়ী পখাল দি—(সম্পূৰ্ণৰূপে সকলো অংশ পৰিষ্কাৰ কৰি ধো)—আজি পুৱাৰপৰা 'নাড়ী পখাল দিওঁতে' এনিৰ বেলি তেনি গ'ল।

নাড়ী পাক খা—(১। তেনে হৈ এবিধ ৰোগ হ। ২। লঘোন দি দি বৰ কষ্ট পা)—১। ডাক্তৰে চাই কলে যে মানুহটোৰ 'নাড়ী পাক খাইছে,' সোনকালে শুৱাহাটীলৈ নিব লাগে। ২। বাপুৰ আজি 'নাড়ী পাক খাইছে' ; এদিনো লঘোন টানিব নোৱাৰা নে ?

নাড়ী-মৰা—'নাড়ী-ছিগা' চোৱা।

নাড়ী শুকা—(লঘোনে থাক্)—তেওঁক চাই 'নাড়ী শুকাব' নালাগে ; তুমি খোৱা আহি।

নাতি-নতিকাৰ—(নাতি-পুতি)—বুঢ়াৰ 'নাতি-নতিকাৰ' অনেক ; কিন্তু মৰাৰ সময়ত কাৰো মুখ দেখা নাপালে।

নাতি-পুতি—(নাতি আৰু বংশৰ বাঢ়ি যোৱা আন মানুহবিলাক)—'নাতি-পুতিয়ে' বেঢ়ি ধৰিলে বুঢ়াই বৰ ৰং পায়।

নাথুকাৰ কৰ্—(নুই কৰ্; অস্বীকাৰ কৰ্)—গিৰীইঁতে তাক তামোলৰ গছতে ধৰিলে; এতিয়া সি 'নাথুকাৰ কৰিলে' কোনে পতিয়াব?

নাদৰ ভেকুলী—(ঘৰৰপৰা নোলোৱা মানুহ)—আমি 'নাদৰ ভেকুলী'; বাহিৰৰ একো ভু-ভা নাপাওঁ।

নাদৰা দৰা—(নমতাকৈ অহা মানুহ; আদৰ নোহোৱা অতিথি)—এই ঠাইত মই 'নাদৰা দৰা'; মোৰ প্ৰতি কোনে মনোযোগ দিব?

নান্-বানী—(চেল্‌ৰেলাই ফুৰা তিৰোতা)—সেইজনী 'নান্-বানী', য'ত যি পায়, তাকে কয়।

নানান পটলে ক—(বিভিন্ন প্ৰকাৰে বা কৌশলেৰে)—মই তেওঁক 'নানান পটলে কৈ' চালোঁ, কিন্তু তেওঁ একোতে ঘাৰ নাখালে।

নাঙ্গং-নবঙ্গং—(সম্পূৰ্ণ নিঃসম্বল)—এনে 'নাঙ্গং নবঙ্গং' হৈ জীৱন ধৰাত কাম নাই।

নাপাই-নথৈ—(উপায়ান্তৰ নোহোৱা হৈ)—'নাপাই-নথৈ' তোমাৰ ওচৰলৈ আহিছোঁ; কিবা এটা কৰা।

নাৱা বুলিলেও চাৰি চাপৰি বা—(উল্লাসত অতিৰিক্তকৈ কোনো কাৰ্য কৰ্)— 'নাৱা বুলিলেও' সি 'চাৰি চাপৰি বায়'; সি কামত ধৰিলে অলপ চম্ভাল কৰিবা।

নাবাজ-বাজ—(নালাগিব লগীয়া জঞ্জাল)—অনাহক 'নাবাজ-বাজত' পৰি হাৰাশাস্তি হলোঁ।

নাভূত-নাশ্ৰুত—(নোহোৱা-নুশুনা; অতিশয় অসম্ভৱ)—এনে 'নাভূত-নাশ্ৰুত' কথা কলে কোনে পতিয়াব?

নাম-কটা চিপাহী—(কাম-কাজ নকৰি ঘূৰি ফুৰা মানুহ)—মই এতিয়া 'নাম-কটা চিপাহীৰ' নিচিনাই হলোঁ; কিবা এটা কৰিবহে লাগিল।

নাম-কথা—(গুৰুৱে গোপনে শিষ্যক শিকোৱা ধৰ্ম-উপদেশ)—গুৰুজনাই 'নাম-কথা' শিকাব; তাক কাকো নকবা।

নাম কৰ্—(প্ৰখ্যাত হ)—পৰীক্ষাত এইবাৰ তেওঁ 'নাম কৰিলে'; আগেয়ে তেওঁক কোনে জানিছিল;

নাম-কৰণ—(কেঁচুৱাৰ নামৰখা উৎসৱ; গণনি)—তোমাৰ ল'ৰাটোৰ, 'নাম-কৰণ' নাপাতা নে?

নাম কাট্—(কাম বা পদৰপৰা নাম গুচা)—যিবোৰ বন্ধুৱা কেবাদিনো অহা নাই, সিহঁতৰ 'নাম কাটি' দিয়া।

নাম কাঢ়্—(নাম উচ্চাৰণ কৰ্)—বয়সিয়াল লোকৰ 'নাম কাঢ়িব' নাপায়।

নাম কাঢ়িব নোৱাৰি তাৰৈ বোল্—(উপায় নাপাই সন্মান প্ৰকাশ কৰ্)—সি তোমাৰ ওচৰত এনেয়ে সেও হোৱা নাই; 'নাম কাঢ়িব নোৱাৰিহে তাৰৈ বুলিছে'।

নাম খাৰিজ কৰ্—(পাট্টাৰপৰা নাম কাট্)—এই মাটি তেওঁৰ দখলত নাই দেখি তেওঁৰ 'নাম খাৰিজ কৰা' হৈছে।

নাম-ঘৰ—(বৈষ্ণৱসকলে ঈশ্বৰৰ নাম লোৱা ঘৰ)—আমাৰ 'নাম-ঘৰ' তেতিয়া গাঁৱে গাঁৱে আছিল।

নাম-চাপৰি দি—(নাম-কীৰ্ত্তন পাতি সমাজক সন্মান কৰ্)—তেওঁ আমাক 'নাম চাপৰি' এটা 'দিব'; আমি সকলো দোষ মাৰ্জনা কৰিলোঁ।

নাম জ্বলা—(প্ৰখ্যাত হ)—তেওঁৰ সুমলীয়া পুতেকে 'নাম জ্বলালে'; সকলোৱে তেওঁৰ প্ৰশংসা কৰিছে।

নাম জাৰি কৰ্—(পাট্টাত নাম ভৰ্ত্তি কৰ্)—মাটিডোখৰ কিনি উঠি 'নাম জাৰি কৰাই' লবা।

নাম ডাক্—(নাম-কীৰ্ত্তন আৰম্ভ কৰ্)—পূজা শেষ হ'ল; এতিয়া 'নাম ডাকক'।

নাম ডুবা—(দুৰ্নাম কৰ্)—তাৰ এই অপকৰ্ম্মই গোটেই বংশৰ 'নাম ডুবালে'।

নাম তললৈ নি—'নাম ডুবা' চোৱা।

নাম থ—(১। নাম গোৱা শেষ কৰ্। ২। কোনো বস্তু বা মানুহক জানিবলৈ নাম ৰাখ্)—১। ৰাতি বহুত হ'ল; এতিয়া 'নাম থওক'। ২। ল'ৰাটোৰ কি 'নাম থলা'?

নাম-দানি—(১। পৰ্ব্বতৰ নামনিৰ ভাগ। ২। পৰ্ব্বতৰ কাষত থকা সমান ঠাই)—১। পৰ্ব্বতৰ 'নাম দানিতহে' হাবি-বননি, ওপৰৰ ভাগ টকলা। ২। 'নাম-দানিৰ' খেতিৰ উপযোগী মাটিত সমৃদ্ধিশালী গাঁওবোৰ।

নাম ধৰ—(চাপৰি বজাই নাম গা)—মই 'নাম ধৰিবলৈ' নাজানো।

নাম-নাচকপে—(অলপকৈ; সামান্যভাৱে)—'নাম-নাচকপে' কিৰাকিৰি কৰি মুখৰ ছাই গুচোৱা।

নাম ছুৱা—(১। নাইকিয়া হ। ২। সুনাম নষ্ট হ)—১। আজিৰপৰা তেওঁৰ

'নাম দুমাল,' তেওঁৰ বংশৰ আৰু কোনো নাই। ২। মোৰ এই কামে বংশৰ 'নাম দুমালে'।

নাম-ফলি জোঁটা—(আথৰ জোঁটাবলৈ শিক্)—ল'ৰাটোৱে এতিয়াহে 'নাম-ফলি জোঁটাব' লাগিছে।

নাম কাটি-ফুটি যা—(বিশেষ সুখ্যাত হ)—সুপুত্ৰৰ গুণে তেওঁৰ 'নাম আজি কাটি-ফুটি গৈছে'।

নাম মাত্—(তালিকাৰপৰা নাম শুনা)—কোন কোন আহিছে, 'নাম মাতি' শুনোৱা।

নাম মাত্ৰ—(১। অলপ, সামান্য। ২। নামতহে, কামত নহয়)—১। গাথীৰ নায়েই, 'নাম মাত্ৰহে' পালোঁ। ২। ইংলণ্ডৰ ৰজা 'নাম মাত্ৰ' ৰজা; সকলো ক্ষমতা পাৰ্লিয়ামেণ্টৰ হাতত।

নাম মুৰি (বা মুৰে)—(জলে পতি)—'নাম মুৰি' কুৰিটাকৈ আম দি যোৱা।

নামৰ মুখে থাক্—(নাম লোৱাৰ পিছত একো নোখোৱাকৈ থাক্; অনাহাৰে থাক্)—নাম-ঘৰৰপৰা আহি শুনিলোঁ, খাবলৈ একো নাই; সেই দেখি 'নামৰ মুখে আছোঁ'।

নাম ল—(১। ঈশ্বৰৰ নাম কীৰ্ত্তন কৰ্। ২। মনত পেলা। ৩। আশ্ৰয় প্ৰাৰ্থনা কৰ্)—১। গা ধুই উঠি 'নাম লব' লাগিছে। ২। এদিন মোৰ 'নাম লবই' লাগিব। ৩। সি এতিয়া টানত পৰিহে মোৰ 'নাম লৈছে'।

নাম লগা—(নাম ভৰ্তি কৰ্)—আজি ল'ৰাটোৱে স্কুলত নাম লগাইছে।

নামলৈ খেদ্—(সুখ্যাতিলৈ হাবিয়াস কৰ্)—তেওঁ 'নামলৈ খেদিছে', সেই দেখি মন পুতি পঢ়িছে।

নাম শুনিলে মাটিত সাত কিল মাৰ্—(কোনো বস্তু বা মানুহ আদি বিৰক্তি বা অসন্তোষৰ কাৰণ হোৱা হেতুকে, মনত পৰা বা পেলাই দিয়া মাত্ৰকে বৰকৈ উত্তেজিত হ)—বুঢ়াই বিয়ালৈ তেওঁক নামাতে; তেওঁৰ 'নাম শুনিলেই মাটিত সাত কিল মাৰে'।

নামাতি-জিনা—(বৰ কথকী বক্তাৰৰ নোহোৱা)—ছোৱালীজনী কিছু 'নামাতি-জিনা'; কিন্তু সকলো কামত বৰ পাকৈত।

নামাতি বণ জিন্—(মাত-বোল নকৰাকৈ স্বাৰ্থসিদ্ধি কৰ্)—'নামাতি বণ জিনিবলৈ' শিকাটো বৰ ডাঙৰ কৌশল।

না মামাৰ ঘৰ না পাকৰিৰ তল হ—(নিৰাশ্ৰয় অৱস্থাত পৰ্)—এই গাঁৱত বসতি কৰিবলৈ আছি 'না মামাৰ ঘৰ না পাকৰিৰ তল' যেনহে হলোঁ; গাঁৱৰ পুৰণি মাটিও বেচিলোঁ, কিন্তু ইয়াতো কিনাৰ সুযোগ পোৱা নাই।

নামে কাট্—(পুৰণি প্ৰখ্যাতিৰ গুণেই আদৃত হ)—তেওঁৰ নিজৰ পণ্ডিতালি বিশেষ নাই; অধ্যাপকৰ পুতেক বুলি 'নামে কাটিছে'।

নাযাওঁ-নথওঁকৈ—(অনিচ্ছাৰে)—তেওঁ 'নাযাওঁ-নথওঁকৈহে' কামটোলৈ আগুৱাইছে।

নাৱদ নাম—(শুভকাৰ্যত হঠাৎ কিবা বিঘিনি বা অমঙ্গল হ, বা কাজিয়া লাগ্)—বৰ ওলাবৰ সময়ত 'নাৱদ নামিল'; বৰযাত্ৰীবিলাকৰ মাজত কিহবাৰ বাক্-বিতণ্ডা লাগিল।

নালত চা নে দাপোণত চা—(বৰ শুৱনি বা মূল্যবান হলেও, সেইটো এবি যিটো বস্তু বা বিষয় যি কামৰ উপযোগী, সেইটোৱেহে কাৰ্য সমাধা কৰ্)—মোক ভাল কিতাপহে লাগে, ধুনীয়াকৈ বন্ধোৱা হলে ভাল, নহলেও নাই; মই 'নালত চাম নে দাপোণত চাম', কওকচোন।

নাল লগোৱা কথা—(বঢ়াই কোৱা মিছা কথা)—তেওঁৰ এইবোৰ 'নাল লগোৱা কথা'; যেয়ে বিশ্বাস কৰে, তেওঁ দিনতে কণা।

নাললৈ চা নে দাপোণলৈ চা—(সংশ্লিষ্ট দুটা বা কেবাটা বিষয়ৰ সকটো বা সকবোৰ প্ৰথমতে এৰি ডাঙৰটোৰ বিষয়ে প্ৰথমে বিবেচনা কৰ্)—বিয়েয়ে মোক যিখিনি কথা শুনালে, ময়ো তাৰ সমুচিত উত্তৰ দি তেওঁৰ মুখ মাৰিব পাৰিলোহেঁতেন; কিন্তু ছোৱালী এজনী দিছোঁ,—সাতাম পুৰুষীয়া কুটুম; সেই দেখি একো নকৈ উভতি আহিলোঁ; মানুহে 'নাললৈ চায় নে দাপোণলৈ চায়'?

নালে পাতে বা—(১। বৰকৈ খটুৱা। ২। বৰকৈ তিৰস্কাৰ কৰ্)—১। তেওঁ চাকৰক 'নালে পাতে বায়'; সেই দেখি কোনো চাকৰ বেছি দিন নাথাকে। ২। যাব যদি যা, নহলে 'নালে পাতে বাম'।

নাৱৰ বল বঠা, ধানৰ বল কঠিয়া—(উপযুক্ত যোগাৰ থাকিলেহে সকলো কাম ভালকৈ কৰিব পৰা যায়)—ভাল চাই বাঁহ এটা আৰু চোকা দা এখন আনা; নহলে বেৰাখন এনেয়ে হব নে? 'নাৱৰ বল বঠা, ধানৰ বল কঠিয়া'।

নাৱৰ বুকুত চৰি মাৰ্—(য'ত যি কৰিলে কাৰ্যসিদ্ধি হয়, তাকে নকৰি আন কিবা কৰ্)—পুলিটোৰ গুৰিত সাৰ-গোবৰ নিদি তুমি দিছা ক'ত? নাৱ বাবলৈ পানীত নামাৰি 'নাৱৰ বুকুত চৰি মাৰে কোনে'?

মাৰে-তৰে—(পাৰীয়ে ৱাম্ব)—সেই দিনত 'মাৰে-তৰে' অসমৰপৰা জগন্নাথলৈ যাওঁতে কেৰা মাহো লাগিছিল।

মাহৰ গছ কাট্—(অতিশয় টান কাম কৰ্)—তই নো ক'ৰ 'মাহৰ গছ কাটিবলৈ' গৈছিলি যে আথানি-আবাবি লাগিল?

মাহৰতকৈ মুকাঠী ওলা—(ভালতকৈও ভাল ওলা—বিদ্ৰূপ অৰ্থত)—তেওঁ 'মাহৰতকৈও মুকাঠী ওলাইছে'; আমাৰ দৰে নৰ-মনিচে তেওঁৰ মহিমা কেনেকৈ বুজিব?

মাহৰৰ গুৰি কাট্—(বৰ টান কাম কৰ্)—এনে কাম কৰাতকৈ 'মাহৰৰ গুৰি কটাও' ভাল।

মাহৰৰ গুৰি (বা মাৰ) পেলা—'মাহৰৰ গুৰি কাট্' চোৱঁা।

নিগনি চিৎ হৈ মৰ্—(নিগনিয়েও খুদ-কণ নোপোৱা দুৰ্থীয়া অৱস্থাৰ হ)—আমাক পাঁচ টকা নালাগে পাঁচ পইচাও দিব নোৱাৰোঁ; মোৰ গৃহস্থালি কেনে জানে নে? ইয়াত 'নিগনিও চিৎ হৈ মৰিব' লগীয়া হৈছে।

নিগমে মৰ্—(সম্পূৰ্ণ নিৰুপায় হ)—মই বাঘৰ মুখৰপৰা সাৰি যাওঁ কেনেকৈ? এতিয়াহে 'নিগমে মৰিলোঁ'।

নিচলা পিছলা—(গাত সমূলি কাপোৰ নথকা)—সেই 'নিচলা-পিছলা' ল'ৰাটোৱে জাৰত কেনেকৈ কঁপিছে।

নিচান-চহী—(দস্তখত নাজানি তাৰ সলনি দিয়া চিন)—আজি-কালি বুঢ়া-মেথাৰো দস্তখত দিয়ে, তই নো 'নিচান-চহীকে' দি থাকিবি নে?

নিছিঞ্জী কৰ্—(লেঠা নাৰাখি শেষ কৰ্)—বহিছোঁ যেতিয়া, মেলটো 'নিছিঞ্জী কৰি' উঠাহে ভাল হব, সাপ মাৰি নেগুৰত বিষ এৰা উচিত নহয়।

নিজনি পৰ্—(মল বা গেদ তললৈ গৈ নিৰ্মল হ)—পানী কলহ 'নিজনি পৰিলে' ব্যৱহাৰৰ উপযোগী হব।

নিজম দি—(হাই কৰিবলৈ এৰ্)—বোপাইহঁত, গধূলিটো অলপ 'নিজম দেচোন'; চোতালত বহি অলপ জহ গা।

নিজম পৰ্—(হাই নোহোৱা হ)—ল'ৰা-ছোৱালীহঁত শুলে; ঘৰটো এতিয়াহে অলপ 'নিজম পৰিছে'।

নিজৰ গাটোকে বলে নোৱাৰ্—(দৰ দুৰ্বল হ)—নৰিয়াই মোক পাৰি পেলাইছে; 'নিজৰ গাটোকে বলে নোৱৰা' হৈছোঁ।

নিজৰ চাৰি পুৰা বাৰ বান্দৰে খা—(নিজৰ বস্তু নিজে চম্ভালিব নোৱৰা হেতুকে বিত্তৰ ক্ষতি হ)—আনৰ কাম কৰিবলৈ মোৰ সময় ক'ত ? 'নিজৰ চাৰি পুৰাকে বাৰ বান্দৰে খাৰ' লাগিছে।

নিজৰ নাক কাটি সতিনীৰ যাত্ৰা ভঙ্গ কৰ্—(শত্ৰুৰ অনিষ্ট কৰিবলৈ নিজেই নিন্দনীয় কাম কৰ্)—তুমি কৰ খোজা গছজোপাই তোমাৰ শত্ৰুৰ পৰিয়ালৰ অপকাৰ কৰিব, কিন্তু তোমাৰো নিজৰ কম অপকাৰ নহব ; তেনে স্থলত, তাক কই 'নিজৰ নাক কাটি শত্ৰুৰ যাত্ৰা ভঙ্গ কৰিবলৈ' ওলাইছা কিয় ?

নিজৰ নেওঠনীত তেল দি—(নিজৰ কৰ্তব্যত মনোযোগ দি)—আনে কি কৰা উচিত অনুচিত, তাকে ভাবি মূৰ ঘমোৱা কিয় ? 'নিজৰ নেওঠনীত তেল দিলেহে' নিজৰ উপকাৰ হব।

নিজৰ বঢ়া ভাত আনে কাঢ়ি খা—(নিজৰ প্ৰাপ্যৰপৰা বঞ্চিত কৰ্)—মই 'আনৰ বঢ়া ভাত কাঢ়ি খাবলৈ' যোৱা নাই ; তেনে স্থলত আনে মোৰ অপকাৰ কৰে কিয় ?

নিজৰ বাৰী ভাল হলে আনৰ ছাগল নাহ্—(পৰা পক্ষত নিজকে কোনো কথাত জগৰীয়া কৰিও শান্তি স্থাপন কৰিবলৈ বিচাৰ্)—সি তোক মাৰিলে, সেই বুলি দোষ অকল তাৰেই নে ? তইনো তাৰ লগ লাগিছিলি কিয় ? 'নিজৰ বাৰী ভাল হলে আনৰ ছাগল আহিব নোৱাৰে।'

নিজৰ বেলি আতিপতি পৰৰ বেলি চুৱা মাটি—(আপোন-পৰ ভাব কৰি নিজক ডাঙৰ বা মূল্যবান পাতি আনক উপেক্ষা বা তাচ্ছীল্য কৰ্)—কোনো কথা বা কামতে 'নিজৰ বেলি আতিপতি পৰৰ বেলি চুৱা মাটিৰ' ভাব নেদেখুৱাবা ; নিজলৈ চাইহে আনৰ প্ৰতি ব্যৱহাৰ কৰা উচিত।

নিজৰ ভৰিত নিজে কুঠাৰ মাৰ্—(নিজে নিজৰ অপকাৰ কৰ্)—এতিয়া উধুল-ধুলকৈ সময় কটাব পাৰিবা ; কিন্তু 'নিজৰ ভৰিত নিজে কুঠাৰ মৰাহে' হব

নিজৰ মঙহ নিজে খা—(আনক সমুচিত শাস্তি দিবলৈ অক্ষম হৈ উত্তেজনাবে নিজৰে অনিষ্ট কৰ্)—মানুহটোৱে সমাজ এখনক অপমান কৰি নিশ্চিন্তে সাৰি গ'ল, আৰু এই কাপুৰুষইতে চাই থাকিল ; নবিয়া-পাটিতে কথাটো শুনি বকৰা ডাঙৰীয়াই 'নিজৰ মঙহ নিজে খাবলৈ' ধৰিলে।

নিজৰ মুখ বেঁকা, দাপোণত চাৰি চৰ্—(নিজৰ দোষলৈ লক্ষ্য নকৰি আনক

জগৰীয়া কৰ্)—মোৰ গৰুটোৱে তেওঁৰ পকা ধান খালে, পেট উখহি গৰুটো মৰিল ; এতিয়া দোষী মই নে তেওঁ ? 'নিজৰ মুখ বেঁকা' জানিও কোনোবাই 'দাপোণত চাবি চৰ' মাৰিব পাৰে ; মই নামাৰোঁ।

নিজৰ লগুণ পৰক দি বামুণ হুতাশনগ্ৰস্ত হ—(হুতাশন হ—হা-হুতাশ কৰ্। আনক সহায় কৰি নিজে নিঃসম্বল হ)—মগনীয়াটোক গাৰ চোলাটোকে সোলোকাই দি তেওঁ জাৰত কঁপিবলৈ ধৰিলে। 'নিজৰ লগুণ পৰক দি বামুণ হুতাশন হ'ল'।

নিজান পৰ্—'নিজম পৰ্' চোৱাঁ।

নিজান কাটক—(উগ্ৰ দোষীক অকলশৰীয়াকৈ বাধি দিয়া কাটক)—সাধাৰণ দোষত 'নিজান কাটক' খাব বুলি সি ভাবিবই পৰা নাছিল।

নিজাৰ দি পক্—(গছৰ আটাইবোৰ ফল একেলগে পকিবলৈ ধৰ্)—এই আমবোৰ জেঠ মাহতে 'নিজাৰ দি পকে' ; আহাৰলৈ এটাও নাথাকে।

নিজাৰ পৰ্—(পাত, ফুল আদি সৰি লঠা হ)—এই গছবোৰ বছৰৰ কোনো সময়তে 'নিজাৰ নপৰে' ; ধুনীয়া পাতবোৰ সদায় থাকে, মাজে মাজে বৰণ সলায়।

নিজীউ-নিপুত্ৰী—(সতি-সন্ততি নথকা)—অৱশেষত নাতিয়েকটোৱেও এৰা দিলে ; বুঢ়ী 'নিজীউ-নিপুত্ৰী' হ'ল।

নিজীউ-নিপুই—'নিজীউ-নিপুত্ৰী' চোৱাঁ।

নিটাল মাৰ্—'নিজম দি' চোৱাঁ।

নিঠকৰা হ—(আশ্ৰয়হীন বা নিঃসম্বল হ)—পুতেকটো জহনীত মৰিল ; কাণী বুঢ়ী 'নিঠকৰা হ'ল'।

নিঢালে পৰ্—(নৰিয়া আদিত সকলো বাগৰি পৰ্)—এই জ্বৰত ঘৰ নিবন্তৰে সকলো 'নিঢালে পৰিছে'।

নিত-বাট—(চলিত নিয়ম)—তুমি তেনে কৰিব খুজিছা ; কিন্তু 'নিত-বাট' এইটোহে।

নিদানৰ মাত—(ডাঙৰ বিপদত বন্ধুৰ সহানুভূতি)—তেওঁৰ এনে বিপদ ; তুমি এবাৰ যোৱা ; 'নিদানৰ মাত' আকালৰ ভাতৰ দৰে বৰ মূল্যবান।

নিদিঙ-নেবেঁাকৈ—(বহুত চেষ্টাৰ মূৰত)—'নিদিঙ-নেবেঁাকৈ' তেওঁৰপৰা পাঁচ টকা সৰকালোঁ।

নিদিবৰ দেওবাৰ—(কোনো বস্তু আদি নিদিয়াকৈ ৰবলৈ উলিয়া মিছা কাৰণ)—ৰবগুণি বিচাৰি তেওঁৰ ওচৰলৈ যোৱা ; দেখিবা, কিমান যে 'নিদিবৰ দেওবাৰ' উলিয়াব।

নিদিয়ক কুটুম থাকক ভালে, তাক পাম মই নিদাম কালে—(আপোন জন সদায় সহানুভূতিশীল নহলেও বিপদে আপদে এদিন আশ্রয়ব স্থল হ)—তেওঁ তোমাব ভেনেই আপোন; আজি নহলেও কেতিয়াবা এদিন তোমাব সহায় হব পাবে; সেই দেখি জ্ঞানী লোকে কয়,—'নিদিয়ক কুটুম থাকক ভালে, তাক পাম মই নিদান কালে'।

নিদিয়া-গাঁত—(অতিশয় কৃপণ লোক)—সেই ধন-কুবেবজন 'নিদিয়া-গাঁত'; কাকো কাহানিও ছাই এমুঠিও নিদিয়ে।

নিন্দিলে বন্দিব লাগ—(ঘৃণা কৰা লোকক প্ৰশংসা কৰিবলৈ বাধ্য হ)—সদায় নিন্দা কৰি থাকিলেও আজি তাব কাষ চাপিবলৈ বাধ্য হলোঁ; 'নিন্দিলে বন্দিব লাগে',—এই কথা মনত পৰিল।

নিধাতু খা—(পৰিশ্ৰম আদিত উশাহ-নিশাহ নোপোৱা হ)—দৌৰি দৌৰি 'নিধাতু খাইছোঁ'।

নিপয়হ মাৰ—(সাবিমূৰা নোহোৱা হ)—গিৰীহঁতে 'নিপয়হ মাৰিলে'; চোৰ বাবীবপৰা ওলাল।

নিবুকীয়ে গাঁও ভাঙ—(দেখাত বৰ সৎ লোকে ভিতৰি ডাঙৰ অনিষ্ট কৰ)—তেওঁৰ এই কামত আচৰিত নহবা; 'নিবুকীয়ে গাঁও ভাঙে'।

নিবোকা চামোন—(চামোন=এটা দেও। বৰ কমকৈ কথা কোৱা মানুহ)—সেই 'নিবোকা চামোনটো' কিয় বা আছিল? আজি কিবা কব নেকি?

নিমখ-হাৰাম—(অকৃতজ্ঞ লোক)—সি বৰ 'নিমখ-হাৰাম'; তেনে মানুহে কাৰ সহায় পাব?

নিমাও-মাও—(মানুহৰ শব্দ নথকা; নিৰ্জন)—তেওঁ থকা ঠাইখন বৰ 'নিমাও-মাও'; নগৰৰ হাই-উকমিয়ে নাপায়।

নিমাত গৰু গু খোৱাত কাল হ—'নিবুকীয়ে গাঁও ভাঙ' চোৱা।

নিমাতী কন্যা—(বৰকৈ কথা নোকোৱা গহীন ছোৱালী)—আজি বা কি ভাগ্য, আমাৰ 'নিমাতী কন্যাই' দেখোন মাত দিলে!

নিমুৰ-মুৰীয়াকৈ—(১। ঠাল ঠেঙুলি নাবাখি টকলাকৈ। ২। সহায় সম্বল নথকাকৈ। ৩। অলপো সময় আদি হাতত নথকাকৈ)—১। গছজোপা 'নিমুৰ-মুৰীয়াকৈ' মচলাবা। ২। যমে মোক 'নিমুৰ-মুৰীয়াকৈ' এৰি গ'ল। ৩। এনে 'নিমুৰ-মুৰীয়াকৈ' কলে কাপোৰখন বাতিৰ ভিতৰতে কেনেকৈ বই দিম?

নিমুৰ-মুৰীয়া হ—(সকলো মৰি-হজি অকলশৰীয়া হ)—পৰিয়ালৰ সকলোটি ক'লাজ্বৰত চুকাল ; বুঢ়ী 'নিমুৰ-মুৰীয়া হ'ল'।

নিয়ৰ-ভঙা—(১। জন্তুৰ আগ-ঠেং দুখনৰ মাজেদি আগ বাঢ়ি থকা ডিঙিৰ তলৰ ভাগ। ২। দৰাৰ লগত বাজি নিয়ৰ ভাঙি কইনাৰ ঘৰলৈ যোৱা বাবে খোৱা তামোল-পাণ, ভোজ আদি)—১। বলদ গৰুৰ 'নিয়ৰ-ভঙাটো' বৰ চকুত পৰা। ২। আমাক 'নিয়ৰ-ভঙা' লাক আৰু তামোল-পাণ দিয়ক।

নিয়াৰিৰ মূৰত মাৰ্—(য'ত যেনেকৈ কৰিলে কামটো সুন্দৰ হয়, ঠিক তেনেকৈ কৰ্)—তাক সংযত কৰি ৰাখিবলৈ জনা নাই দেখি পৰা নাই ; 'নিয়াৰিৰ মূৰত মাৰিলেহে' লো সহজে গঢ় দিব পাৰি।

নিয়াৰিৰ মূৰত সৰি হ—(ঠেকত পৰিলেহে সকলো দুষ্ট মানুহো বশ হ)—লো নিয়াৰিৰ মূৰত পোন হয় ; তেনেকৈ 'নিয়াৰিৰ মূৰতহে' মানুহো 'সৰি হয়

নিয়াৰিৰ মূৰ পা—(ঠেকত পৰ্ ; ইকাতি সিকাতি কৰিও এক্ৰাৰ নোৱৰা হ)—পৰীক্ষা চাওঁতে চাওঁতে আহি পালে ; ময়ো 'নিয়াৰিৰ মূৰ পাই' পঢ়াত মন দিবলৈ বাধ্য হলোঁ।

নিৰহ-নিপানী—(১। ৰস বা পানী নথকা ; ঘন। ২। টানি-টুনি খৰচ কৰা। ৩। নিৰ্দোষ ; পৰিপাটি)—১। আঞ্জাখন বৰ 'নিৰহ-নিপানী' হ'ল ; অলপ ৰস থকা হলে ভাল আছিল। ২। খৰচৰ ভাৰটো তেওঁক দিয়া ; তেওঁ সদায় এই বিষয়ত 'নিৰহ-নিপানী'। ৩। তেওঁৰ সকলো কাম সম্পূৰ্ণ 'নিৰহ-নিপানী'।

নিৰহ-নিৰহকৈ—(লাহে লাহে আৰু স্পষ্টকৈ—কথা কোৱাত খাটে)—ছোৱালী-জনীয়ে 'নিৰহ-নিৰহকৈ' সৰু এটি বক্তৃতা দিলে ; শুনি ভাল লাগিল।

নিৰহ পৰ্—(অলপ শুকা ; পানী নিগৰি গৈ জৰ্জৰীয়া হ)—বাঁহবোৰ পাৰত তুলি থোৱা ; 'নিৰহ পৰিলে' নিবা।

নিলগতে ছেই ছেই কৰ্—(বৰকৈ ঘৃণা কৰ্)—তাক দেখিলে সকলোৱে 'নিলগতে ছেই ছেই কৰে'।

নিলগৰ ঢৌ নিলগতে মাৰ নিয়া—(বিপদক দূৰতে বাধা দি)—যি হবৰ হ'ল ; 'নিলগৰ ঢৌ নিলগতে মাৰ নিওৱা' ; ওচৰ চাপিলে সৰ্বনাশ হব।

নিস্বৰ মাৰ্—'নিপয়হ মাৰ্' চোৱা।

নিহ্পালী দি—(ঘোৰ টোপনিত পৰ্)—তেতিয়া দোভাগ নিশা ; সকলোৱে 'নিহ্পালী দিছে'।

ধুই কৰ্—(নহয় বুলি ক; অসৈ মাত্)—তুমি 'ধুই কৰিলেও', নিজ চকুৰে দেখাৰ পাছত তোমাক কোনোৱে বিশ্বাস নকৰে।

ধুধুৰে মাৰে বা—(শেষ মুহূৰ্ত্তলৈ চেষ্টা কৰি থাক্)—হতাশ নহবা; 'ধুধুৰে মাৰে বাই থাকা', কি জানি পাৰ পাৰ পাৰাই।

ধুমাৱৰ আগতে চাকি জ্বল্—(সৰ্বনাশ হোৱাৰ আগ মুহূৰ্ত্ত সমধিক উন্নতি হোৱা দেখ্)—তাৰ দৰে দুৰাচাৰীৰ উন্নতি দেখি ভয় নাখাবা; 'ধুমাৱৰ আগতে চাকি জ্বলেই'।

ধুমোৱা অগণি জ্বলা—(পাহৰি যোৱা শোকৰ কথা মনত পেলা)—পুতেকৰ কাপোৰবোৰ ফিৰত দি বুঢ়ীৰ 'ধুমোৱা অগণি নজ্বলাবা'।

নেওচা-কেওচা—(বৰ বিৰক্তি বা ঘৃণাৰ যোগ্য)—"নেওচা-কেওচা নেচাওঁ তাৰ মুখ।"

নেওচাত পৰ্—(শাও-শপনি খা)—এনে ঘৃণনীয় কাম কৰি বাইজৰ 'নেওচাত পৰা' কিয়?

নেওচা খা—'নেওচাত পৰ্' চোৱাঁ।

নেগুৰ-কটা—(বৰ দুষ্ট)—সি 'নেগুৰ-কটা' চোৰ্, তাক ঠাই দিছা কিয়?

নেগুৰ কটা বাঘ—(বৰ দুষ্ট আৰু নৃশংস লোক)—এবাৰ মানুহ মাৰি সাৰি গৈ সি এটা 'নেগুৰ কটা বাঘহে' হ'ল।

নেগুৰ কাটি বাঘ এৰি দি—(পূৰ্বতকৈও খঙাল আৰু নৃশংস কৰি তাৰ পিছত যথেচ্ছা ফুৰিবলৈ দি)—চোৰ ধৰিছা, থানাত গতাই দিয়া; তাকে নকৰি এৰি দিলা; অৰ্থাৎ 'নেগুৰ কাটি বাঘ এৰি দিলা'; এতিয়া চাই থাকা, কাক ক'ত খায়।

নেগুৰ ছিগা লৰ দি—(বৰকৈ বেগাই দৌৰি যা)—বৰষুণ এৰিলত বুঢ়াই আমবোৰ বুটলিবলৈ 'নেগুৰ ছিগা লৰ দিলে'।

নেগুৰত ধৰি ওলম্—(আনৰ অনুগ্ৰহৰ ওপৰত বৰ্ত্তি থাক্)—কাৰো 'নেগুৰত ধৰি ওলমিবলৈ' নাযাওঁ, যি পাৰোঁ নিজেই কৰিম।

নেগুৰ পকা—(কৰ্ত্তব্য কৰাৰ বাবে আনক তাগিদা দি)—কাম হওক বা নহওক, মই এনেকৈ তাৰ 'নেগুৰ পকাই' থাকিব নোৱাৰোঁ।

নেগুৰ পকাই বহ্—(কাম এৰি দিবা)—কামটো আধা-কৰা হৈ থাকিল; তই দেখোন 'নেগুৰ পকাই বহিলিয়েই'।

নেগুৰৰ ধুই হাতে ধুমা—(নিজৰ বিপদ্ নিজে মাতবা)—১। তোমাৰ 'নেগুৰৰ

জুই' তোমাৰ 'হাতে মুখোৱা'; নহলে আনে জানো মুখাই দিব? ২। "হনুমন্ত ভাই, 'নেগুৰৰ জুই হাতে মুমুখালে' আৰ মুখাওঁতা নাই।"

নেজ দীঘল হলে পাবি বহ—(প্ৰত্যেক বস্তু কিবা একোটা প্ৰয়োজনত লাগ)—ছন বাৰীত হাবি দেখি বিৰক্ত হৈছা; কিন্তু এই হাবিবো প্ৰয়োজন আছে; 'কুকুৰৰ নেজ দীঘল হলে পাবি বহে'।

নেজৰ জুই মুখে মুখা—'নেগুৰৰ জুই হাতে মুখা' চোৱাঁ।

নেদেখা-জনা—(পৰমেশ্বৰ)—আনে নেদেখিলেও 'নেদেখা-জনাই' দেখিছে, মই একো পাপ কৰা নাই।

নেদেখিলে এৱাঁ চৰ—(দেখা নাপালে ৰবকৈ চিন্তিত হ)—তাক 'নেদেখিলে' তোমাৰ 'এৱা চৰিব' নালাগে; সি এতিয়াই আহিব।

নেপাই-নথৈ—(আন একো উপায় নাপাই)—'নেপাই-নথৈ' গাভৰুজনীয়ে বাও জুৰিলে।

নেফানেফ কৰ—(টানি-আঁজুৰি বিশৃঙ্খল কৰ—চুলি আদিত খাটে)—সূতাবোৰ শুকাবলৈ দিছিলোঁ; কোনে আহি 'নেফানেফ কৰিলে'?

নেযাওঁ-নথওঁকৈ—(বৰ অনিচ্ছাৰে)—সি 'নেযাওঁ-নথওঁকৈ' গ'ল; গাৱঁৰে পাৱ নে নাপায় কব পৰা নাই।

নেযায়-মুপুৰায়—(বৰ দীঘল আৰু বেগাই শেষ নোহোৱা যেন লাগ)—অশৌচৰ দিনকেইটা 'নেযাব-মুপুৰাব' যেন লাগিব, বুলি ভাবিছিলোঁ, পিছে কেনেকৈ গ'ল গমেই নাপালোঁ।

নেৰ-পেটীয়া--(নাড়ী ওলোৱা, ক্ষীণ আৰু কুশ্ৰী)—এই 'নেৰ-পেটীয়া' কুকুৰ-পোৱালিটো মোক নালাগে, লৈ যা।

নেৰ-ভেৰ—(লেটি-পেটিকৈ দলিয়াই পেলোৱা; বিশৃঙ্খল)—গোবৰবোৰ 'নেৰ-ভেৰ' কৰিলে কোনে? এবাৰৰ বন চুৱাৰ কৰিব লাগিল।

নেৰা-নেপেৰা—(কেতিয়াও নেৰা; ছেদ-ভেদ নোহোৱা)—'নেৰা-নেপেৰা' চেষ্টাৰ আন নাম অধ্যৱসায়; অধ্যৱসায় সাফল্যৰ চাবি-কাঠি।

নেৰিয়া-নেৰি—(গাত গা ঘঁহি মৰম দেখুৱা কাৰ্য)—দামুৰিটোৱে কেনেকৈ 'নেৰিৰা-নেৰি লগাইছে চোৱাচোন।

নেৰোঁ-টেকেলা—(স্বাৰ্থ সিদ্ধি নোহোৱা পৰ্যন্ত লাগি থকা মানুহ)—তেওঁ বৰ 'নেৰোঁ-টেকেলা'; দুটা টকা দিহে এৰিলে।

নেৰে'া-পাণি—'নেৰে'া-টেকেলা' চোৱা।

নেলী ল—(চিকাৰ ধৰিবলৈ খাপ লৈ থাক্)—বাঘটোৱে 'নেলী লৈছে'; সাৱধানে গুলীয়া।

নেহঁাহিবি মোক স্থঁচৰিব তোক—(প্ৰত্যেকৰ জীৱনত বিপদ্ আছে; তাকে দেখি বিপদত কাকো বিদ্ৰূপ কৰা অনুচিত)—আনৰ বিপদত নাহাঁহিবা; সেই বিপদ্ তোমাৰো এদিন হব পাৰে। সেই দেখি কয়, 'নেহঁাহিবি মোক, স্থঁচৰিব তোক'।

নৈ নৌপাওঁতেই নওঠা হ (বা কাপোৰ সলা)—(কোনো প্ৰয়োজন উপস্থিত হোৱাৰ বহুত আগৰেপৰা সাজু হৈ থাক্)—মোকদ্দমা কৰিম বুলিয়েই কৰিব পাৰে নে? যদি কৰে, যেতিয়া যি ব্যৱস্থা কৰিব লাগে কৰিবা; 'নৈ নৌপাওঁতেই নওঠা হৈ' থকাৰ সকাম নাই।

নোম-টেঁঙৰ—(অতিশয় টেঙৰ প্ৰকৃতিৰ)—সি যেনেহে 'নোম-টেঙৰ,' তাক ভাঁৰিবা কেনেকৈ? তাতকৈ পিঠা এখন দিয়াই ভাল।

নোম-দৰিদ্ৰ—(বৰ দুখীয়া মানুহ)—আমাৰ দৰে 'নোম-দৰিদ্ৰক' ফিৰি চাব কোনে?

নোম-নেগুৰ বৰ্জিত—(সম্পূৰ্ণ নিঃসম্বল)—জগতে এনে 'নোম-নেগুৰ বৰ্জিত' লোকৰ খবৰ নাৰাখে।

নোৱনি-ঘৰ—(বিয়াত দৰা বা কইনাক গা ধুওৱা ঘৰ; বেই-ঘৰ)—কামৰূপত বিয়াত 'নোৱনি-ঘৰ' সজাৰ দস্তুৰ নাই।

নোৱনি-বিয়া—(প্ৰথম ঋতুমতী ছোৱালীক চাৰি দিন বা সাত দিনৰ দিনা গা ধুৱাই শুচি কৰা উৎসৱ)—কামৰূপৰ কালে 'নোৱনি-বিয়াক' ধুৱনিও বোলে।

নোৱাই-তোলনি বিয়া—'নোৱনি-বিয়া' চোৱা।

নোৱৰা হ—(ঋতুমতী হ)—তেওঁ আজি 'নোৱৰা হৈছে'; ভাত ৰন্ধাৰ ভাৰ মোৰ ওপৰতে।

নৌদোওঁতে কৰিয়াই মাত্—'নৈ নৌপাওঁতেই নওঠা হ' চোৱা।

প

পইৰা দি—(মাটি বোকা কৰি ধান সিঁচ্)—এইডৰাত শালি কৰ নোৱাৰি, সেই দেখি 'পইৰা দিলোঁ'।

পং-কথা—(অতিৰঞ্জিত বা অলঙ্কাৰযুক্ত কথা)—তোমাৰ 'পং-কথাত' আমি নিৰ্ভৰ কৰিব নোৱাৰোঁ।

পং-পঙাই ফুৰ্—(যেনিয়ে তেনিয়ে ঘূৰি ফুৰ্)—'পং-পঙাই ফুৰি' থাকিলেই ভাত নিমিলে।

পঁইতা-চোঁৰা—(মটীয়া বৰণৰ পাখিয়ে সৈতে মানুহৰ পেৰা আদিত থকা এবিধ পৰুৱা)—'পঁইতা-চোৰাক' আমি তেল-ভকুৱা বোলোঁ।

পঁইতা ভাতত খৰিকা মাৰ্—(বৰ কৃপণালি কৰ্)—এনে কৃপণ আমি দেখা নাই; তেওঁ 'পঁইতা ভাতত খৰিকা মাৰে'।

পক উঠ্—(পকি কোমল হ)—ঝোঁহাটো কালিলৈ 'পক উঠিব'।

পকতীয়া পৰ—(পাত পকিবলৈ ধৰ্)—শাকবোৰ নহ'ল; 'পকতীয়া পৰি' গ'ল।

পক ধৰ—(পকিবলৈ ধৰ্)—বসন্তই 'পক ধৰিছে'; ভালকৈ আল-পৈচান ধৰিবা।

পকনীয়া পৰ্—(পানীৰ পাক পৰ্)—তাত 'পকনীয়া পৰিছে'; নাও সাৱধানে নিবা।

পকা আমৰ বেলিকা কুঁজা মহা ওলা—(লাভ দেখিলে পুতৌ কৰিব লগীয়া মিতিৰে আগুৰি ধৰ)—'পকা আমৰ বেলিকা কুঁজা মহা ওলাবই'; কিন্তু দুৰ্দিনত পৰিলে কোনে কাক ফিৰি চায় ?

পকাই-খোৱা—(পকিলেহে খাবৰ উপযুক্ত হোৱা)—এইটো কঠাল 'পকাই-খোৱা' নহয়; কেঁচাই খাবা।

পকা চুলিত সিন্দুৰ পিন্ধ্—(বৰ বুঢ়া বয়সলৈ সধৱা হৈ থাক্)—নুটীলৈ চোৱাঁ, —চাৰি কুৰি পাৰ হ'ল; তেও 'পকা চুলিত সিন্দুৰ পিন্ধিছে'; কম ভাগ্যৱতী নে বাৰু ?

পকা তেল—(১। উতলোৱা তেল। ২। ভজা সৰিয়হ আদি পেৰি উলিওৱা তেল)—১। কেৰাহীত 'পকা তেল'; মুই কমাই দি পাচলিখিনি চালি দিয়া। ২। 'পকা

তেল' সচৰাচৰ পোৱা নাযায়; আজি-কালি কাঠৰ পেৰাত কেঁচা সৰিয়হ পেৰি তেল উলিয়ায়।

পকা ধানত মৈ দি—(সহায় কৰাৰ ছলেৰে অপকাৰ কৰ)—'পকা ধানত মৈ দিয়া' মিত্তিৰ বহুতো পাবা।

পকা-মিঠৈ—(তপত গুৰত পিঠাগুড়ি বা কড়াইগুড়ি মিহলাই কৰা এবিধ মিঠৈ)—সৰুতে পূজাত বৰপেটীয়া বেপাৰীৰপৰা 'পকা-মিঠৈ' কিনি খাইছিলোঁ; আজি-কালি সেইবোৰ পাবলৈ নাই।

পকিল কল সোৱাদহে হ—(যিমান ভাল হব লাগে, তাতোকৈ বেছি ভাল হ)—ভিনিহিয়েৰে আহি পালে; তোমালৈ জোতাও আনিছে। হয় নেকি? 'পকিল কল সোৱাদহে হ'ল'।

পকিল-টেঙা—(পকিলেও টেঙা)—এইজোপা আমৰ ফলবোৰ 'পকিল-টেঙা'; মিঠা কাহানিও নহয়।

পকোৱা-পকি—(১। একা-বেঁকা; বহুত ভাঁজ থকা। ২। অসৰল; পোনপটীয়া নোহোৱা)—১। গাঁৱলীয়া বাটবোৰ বৰ 'পকোৱা-পকি'। ২। তোমাৰ 'পকোৱা-পকি' কথাবোৰ মই একো বুজা নাই।

পখৰা ওলা—(বগা কুষ্ঠ হ)—ছোৱালীজনীৰ 'পখৰা ওলাইছে'; শীঘ্ৰে চিকিৎসা কৰোৱা।

পখৰা-চিতৰা—(নানা বৰণ সিঁচৰিত হৈ থকা)—গাইজনী 'পখৰা-চিতৰা'; বৰ ধুনীয়া দেখি।

পখৰা ধুন—(অতিৰিক্ত বিলাসিতা)—বাপেকে বহুত ধন এৰি গৈছে; এতিয়া পুতেকে 'পখৰা ধুন' মাৰিছে।

পখৰা-পাখৰি—'পখৰা-চিতৰা' চোৱাঁ।

পখৰা শিল—(আগৰ কালত দোৰীক থেঁতেলিয়াবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা এবিধ শিল)—এইটো 'পখৰা শিল'; পুৰণি কালত ইয়াৰে দোৰীক খুন্দা হৈছিল।

পখাল ফুৰ্—(শৌচ কৰিবলৈ যা)—তেওঁ 'পখাল ফুৰিবলৈ' গৈছে; আপুনি অলপ বহক।

পগলা-ফাটক—(পগলা মানুহ বান্ধি চিকিৎসা কৰা ফাটক)—তেজপুৰত 'পগলা-ফাটকত' বহুত পগলা আছে।

পথা-খোৱা—(পথা কামুৰি ছিঙা গৰুৰ দৰে বড় দুষ্ট মানুহ)—তোমাৰ চাঁকৰটো 'পথা-খোৱা' বুলি খিয়াতি আছে ; সাৱধানে ৰাখিবা ।

পথে-ঠেঙা—(বৰ দীঘল আৰু মঙহ নোহোৱা ঠেঙৰ)—মানুহটো বৰ 'পথে-ঠেঙা' ; বৰ ওখও ।

পচতি দি—(উগ্র শাস্তি বিহ্)—তোক আজি 'পচতি দিম' ; ইমান দুষ্ট হৈছ !

পচলা কুটা দি—(ডোখৰ ডোখৰকৈ কাট্)—ডকাইতে তেওঁক 'পচলা কুটা দিলে' ; নাবাঁচে ।

পচলাত দাঁত ভাঙ্—(সহজ কামতে পৰাস্ত হ)—এই অঙ্কটো নোৱৰাটো আচৰিত কথা ; 'পচলাত দাঁত ভঙা' যেন নহয় জানো ?

পচাৰত কথা ক—(ঠাৱে ঠিঁয়াৰে ক)—সি 'পচাৰত' কি 'কথা কৈ' গ'ল ? কাষত থাকিও ধৰিব নোৱাৰিলোঁ ।

পচোৱা বতাহৰ লগত লৰ্—(বৰ চোকা আৰু খৰ)—ল'ৰাটো বৰ ভাল ; সকলো কামতে 'পচোৱা বতাহৰ লগত লৰে' ।

পজালি-গেলা—(ছেঁইত থাকোঁতেই পঁচা)—এই 'পজালি-গেলা' মাহবোৰ কিনি কি কৰিব ?

পঞ্চম-দিনা—(আজিৰপৰা আগৰ বা পিছৰ পঞ্চম দিনটো, চৌথা দিনাৰে আগৰ বা পিছৰ দিনটো)—তেওঁ 'পঞ্চম দিনা' আহিছিল ; আকৌ 'পঞ্চম দিনা' আহিব ।

পঞ্চ-মকাৰ—(বামাচাৰী শাক্তবিলাকৰ উপাসনাৰ প্ৰধান পাঁচটা বস্তু :—মদ, মাঙহ, মাছ, মুদ্ৰা (ভজা চাউল, বুটমাহ, গোম-ধান আদি) আৰু মৈথুন)—তেওঁ ধনী জমিদাৰ ; 'পঞ্চ-মকাৰ' সাধনা কৰি কাল কটাইছে ।

পটা-গুটি—(পটাত বস্তু পিহা গোটা দীঘল-সজীয়া শিল)—তোমাৰ পটাৰ লগত 'পটা-গুটিৰ' মিল হোৱা নাই ।

পটাত পিহা দি—(ৰবকৈ মাৰ্)—বাপেকে ল'ৰাটোক 'পটাত পিহা দিলে' ; সি আধা-মৰা হ'ল ।

পটুৱা ছিৰা দি—(ফালি ছিৰাছিৰ কৰ্)—হাতীটোৱে মানুহটোক 'পটুৱা ছিৰা দিলে' ; আনবিলাকে পলাই পত্ৰং দিলে ।

পটুৱা বা—(কল গছৰ বৌথাৰ মাৰ বান্ধি পানীত টানি কমোৱা মাছ ধৰ্)—ল'ৰাবোৰে 'পটুৱা বাই' আজি বহুতো মাছ পাইছে ।

পচি-চাঙ্গী—(আগৰ দিনৰ এবিধ দোলা)—'পচি-চাঙ্গী' এতিয়া দেখিবলৈও নাই; আহোম বজাৰ ডাঙৰীয়াসকলে এই দোলাত উঠি ফুৰিছিল।

পচি-দোলা—(আগৰ দিনীয়া এবিধ দোলা)—'পচি-দোলা' এখন সেই সত্ৰাধিকাৰ-জনাৰ ঘৰত আছে; তেওঁৰ দেউতাকে হেনো সেই দোলাত উঠি অ'লৈ ত'লৈ গৈছিল।

পতং (বা পত্ৰং) দি—(নাইকিয়া হ)—বাঘ দেখি মানুহবোৰে পলাই 'পত্ৰং দিলে'; বুঢ়ী নিৰুপায়ত পৰিল।

পতান ধানেৰে ভঁৰাল ভৰা—(অনাগতিয়াল বস্তু থুপুৱিয়াই চহকী বোলা)—তামোলৰ চকুৱাবোৰ ঘৰৰ বাহিৰত থোৱা; 'পতান ধানেৰে ভঁৰাল ভৰাৰ' নালাগে।

পতাল-গাজনি—(১। ভূঁইকঁপৰ ঠিক আগতে মাটিৰ তলৰপৰা হোৱা গভীৰ শব্দ। ২। দূৰণিৰপৰা অহা মেঘৰ গভীৰ গৰ্জন)—১। ভূঁইকঁপৰ আগতে 'পতাল-গাজনি-টোৱেই' মানুহৰ বুকু কঁপাই তুলিছিল। ২। ঘনে ঘনে 'পতাল-গাজনি' মাৰিছে; দবা-পিটা বৰষুণ হব।

পতাল-ফুটা—(বৰ দ'—পুখুৰী বা নাদত খাটে)—শিৱসাগৰ পুখুৰীটো 'পতাল-ফুটা' বুলি প্ৰসিদ্ধি আছে।

পতি কৰ্—(যত্ন কৰ্)—গৰুটো ভালকৈ 'পতি কৰা'; ই নমৰে।

পতি ডুবে সিদ্ধি শেলুক—(বাৰে বাৰে লাভৰ আশা কৰ্)—এবাৰ লটাৰীত টকা পাই, 'পতি ডুবে সিদ্ধি শেলুক' পাবলৈ হাবিয়াস কৰিছা নেকি?

পতি পতিকৈ—(বাৰে বাৰে)—'পতি পতিকৈ' কিমান তামোল খাই থাকা?

পথাৰ ফুৰ্—'জাক ফুৰ্' চোৱা। গাইজনীয়ে 'পথাৰ ফুৰিছে'; পথাৰৰ মুকলি ঠাইত খুঁটি মাৰি বন্ধি থোৱা।

পথালি-কোমোৰা বঢ়া দি—(বৰ শকত-আৱত হ)—বুঢ়ীজনী 'পথালি-কোমোৰা বঢ়া দিছে'।

পথালি কোলাকৈ কান্দ্—(আয়ত্ত থাকিবলৈ হাবিয়াস কৰ্)—হাতত ধৰি নিওঁতাই নাই; তুমি আকৌ 'পথালি কোলাকৈ কান্দিছা'!

পথালি-চকুৱা—(মানুহ)—বাঘে হেনো 'পথালি-চকুৱাৰ' হাতত নপৰিবলৈ সদায় ঈশ্বৰক খাটে।

পদ-শিলা—(দেৱতা বা গোসাঁইৰ ভৰিৰ চিন থকা শিল)—হৰিদেৱৰ 'পদ-শিলা' বহৰি সত্ৰত আছে।

পদানত হ—(বশ্যতা স্বীকাৰ কৰ্)—মাটিৰ লোভত ভেওঁ সেই বদমাচটোৰ 'পদানত নহয়'।

পদাপাল দেখ্—(বৰকৈ ভয় পা)—কেঁটা-সাপটো দেখি ল'ৰাবিলাকে 'পদাপালহে দেখিলে' ; যেয়ে যেনিয়ে পায় পলাল।

পদুলি-মুণ্ডা—(কাম-বন নকৰি ঘৰে ঘৰে ফুৰি থকা চুলুং স্বভাৱৰ মানুহ)—"মৰে উকলি পুণ্ডা, মৰে 'পদুলি-মুণ্ডা'।"

পদে-পদে—(প্ৰতি খোজতে ; ঘনাই ঘনাই)—এই দৰে 'পদে-পদে' দোষ ধৰি থাকিলে একো কাম কৰিব নোৱাৰি।

পদে-প্ৰমাণে—(সকলো প্ৰমাণেৰে)—'পদে-প্ৰমাণে' লগাই দিয়াতহে পুলিচে আচামীক গ্ৰেপ্তাৰ কৰিলে।

পনীয়ল পিটিকা দি—(বৰকৈ খেঁডেলিয়া)—বাইজে চোৰটোক 'পনীয়ল পিটিকা দিলে' ; সি মৰিব।

পপীয়া-তৰা—(উল্কা)—ৰাতি 'পপীয়া-তৰা' খহি পৰা দেখা যায়।

পপীয়াৰ গা খহা দি—(বৰ সহজে খহি বা স্খলি পৰ্)—মৃত্যাবোৰৰ পাক নায়েই ; 'পপীয়াৰ গা খহা দিয়ে' ; ইয়াৰে কাপোৰ বৰা কেনেকৈ ?

পপীয়া লগা—(চুটকীয়া কথাৰে মন ভাঙ্)—বুঢ়ীয়ে. তোমাৰ কাণে কাণে কি কয় ? 'পপীয়া লগাবলৈ' বিচাৰিছে নেকি ?

পম খেদ্—(১। পমে পমে খেদি যা। ২। কথাৰ উহ ধৰি অনুসন্ধান কৰ্)—১। 'পম খেদি' সি বহুত আলু গোটালে। ২। ইমান 'পম খেদি' লাভ নাই ; তাক পুলিচত দিয়া।

পম ধৰ্—(শিপা গজিবলৈ ধৰ্)—গছজোপাই 'পম ধৰিছে' ; নমৰে।

পয়া কাট্—(নানা প্ৰকাৰ নৰিয়া বা বিপদ্ আদিৰপৰা উদ্ধাৰ কৰ্)—সৰুৰেপৰা তোৰ 'পয়া কাটি' মানুহ কৰিলোঁ ; আজি মোক মুখ্‌ মাৰি উৰাই দিলি।

পয়া লাগ্—(পয়া ৰোগে ধৰ্)—ল'ৰাটোৰ 'পয়া লাগিছে' ; ডাক্তৰক দেখুৱা।

পৰ কাল পা—(মৃত্যু হ)—ডক্টৰ সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাই ৭০ বছৰ বয়সত ১৯৬৪ চনৰ ৫ জুলাই তাৰিখে গুৱাহাটীৰ ঘৰত 'পৰ কাল পালে' ; তেওঁৰ আত্মাই চিৰ শান্তি পাওক।

পৰ-চিত্ত অন্ধকাৰ—(আনৰ মনৰ কথা বুজিব নোৱাৰি)—পাপ কৰিছে নে পুণ্য কৰিছে তেৱে জানে; 'পৰ-চিত্ত অন্ধকাৰ'; আমি কেনেকৈ জানিম ?

পৰত আশ বনত বাস—(আনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি চলিলে বিপদত পৰিব লাগে)—'পৰত আশ বনত বাস'; যদি মানুহ হোৱাৰ খুজিছা, আনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰি নিজৰ ভৰিত থিয় হবলৈ শিকা।

পৰত কৰিলে ঘৰত মিল্—(আনৰ প্ৰতি যেনে কৰা, তোমাকো এদিন তেনে হব)—নৰিয়া হোৱা দেখি আনক হাঁহিছিলা; এতিয়া তোমাৰ বেলিকা ? 'পৰত কৰিলে ঘৰত মিলে'; তোমাকো হাঁহিব।

পৰ দি—(কাষত থাকি শুশ্ৰূষা কৰ্)—ৰোগীৰ অৱস্থা বেয়া; ৰাতি 'পৰ দিবলৈ' মানুহ মাতা।

পৰ দেশত মৰ ভেশ ধৰ্—(বিদেশত কাৰো সৈতে দন্দ কাজিয়া নাপাত্)—বিদেশত ফুৰা লোকে 'পৰ দেশত মৰ ভেশ ধৰে'।

পৰ-পালি দি—(শুশ্ৰূষা কৰ্)—নৰিয়া টান; 'পৰ-পালি দি' থাকিবা।

পৰৰ ওপৰত খা—(পৰৰ ধনেৰে নিজে ভোগ কৰ্)—'পৰৰ ওপৰত খোৱা' আৰু ভটীয়া নাৱত যোৱা একে কথা; ধন উপাৰ্জনত কেনে কষ্ট, তেনে মানুহে কেনেকৈ বুজিব ?

পৰৰ ওপৰত পচলা কুট্—(আনক কষ্ট দি নিজৰ স্বাৰ্থ-সিদ্ধি কৰ্)—'পৰৰ ওপৰত পচলা কুটিব' নালাগে; নিজে পৰিশ্ৰম কৰি যিমান পাবা ভোগ-বিলাস কৰা; তেতিয়া আমি নামাতোঁ।

পৰৰ ওপৰত পাই ধন বাপ পোৱে কীৰ্ত্তন—(আনৰপৰা সা-সম্বল লাভ কৰি ৰঙ্গ-ৰঙহে সৈতে আনন্দেৰে ভোগ কৰ্)—নিপুত্ৰী বুঢ়াৰ সকলো সম্পত্তি তেওঁ পালে; তেনেকৈ 'পৰৰ ওপৰত ধন'-সম্পত্তি 'পাই বাপ-পোৱে কীৰ্ত্তন' লগাইছে।

পৰৰ ওপৰত পাই তিনি গৰাহ পানী ঢালিও খা—(আনৰ ওপৰেদি পালে কষ্টেৰেও সেই সুযোগ গ্ৰহণ কৰ্)—তেওঁ 'পৰৰ ওপৰত পালে তিনি গৰাহ পানী ঢালিও খায়'; আজি এনে সুযোগ এৰিব কিয় ?

পৰৰ চকুৰেদি বাট বুল্—(নিজে বিবেচনা নকৰি আনৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি চল্)—পাটজনী কিনিব খুজিছা যদি, 'পৰৰ চকুৰেদি বাট নুবুলি' নিজে গৈ চাই-চিতি আনাগৈ।

পৰৰ বেজৰাহ—(আনৰ বৰ আদৰৰ, অথচ সহজে কিবা অঘটন বা অনিষ্ট ঘটিব

পৰা মানুহ বা বস্তু আদি)—মাকে সৈতে ল'ৰা-ছোৱালীছটি থৈ আহাগৈ; 'পৰৰ মেলবাহ', তালে কুশলে গতাই দিব পাৰিলেহে ভাল।

পৰৰ মাটিত (বা বাটিত) বাট-ঘৰা বান্ধ্—(আনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি ডাঙৰ মানুহ হোৱা)—ঠাই অলপ ঠেক হলেও নিজৰ চোতালতে বিয়াটো পাতিম; আহল-বহল ঠাই বিচাৰি 'পৰৰ মাটিত বাট-ঘৰা বান্ধিবলৈ' যাম নে?

পৰৰ মূৰত কঠাল ভাঙ্—(আনক দুখ দি স্বাৰ্থসিদ্ধি কৰ্)—'পৰৰ মূৰত কঠাল ভাঙিব' খুজিছা, নিজৰ মূৰত ভাঙি চোৱা, কেনে লাগে।

পৰ হাতী পৰ-ভাতী হ—(সম্পূৰ্ণৰূপে আনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লগীয়া হৈ বৰ কষ্টত পৰ্)—'পৰ-হাতী পৰ-ভাতী হলে' জীৱনত কাম নাই, মাউৰাটিৰো সেয়ে হ'ল।

পৰাই-নোৱৰাই—(ভালকৈ নাজানিলেও বা শক্তিৰে নুকুলালেও)—'পৰাই-নোৱৰাই' কামটো কৰিলোঁ, বেয়া হলেও দায়-দোষ নধৰিব।

পৰাল পৰ্—(অন্ত হ)—কামটোৰ 'পৰাল পৰিলেই'; এতিয়া কামত ধ'ৰ নাম কৰিব নালাগে যোৱা।

পৰালি পৰ্—(ক্ষতি হ)—এই বাৰৰ বেপাৰত বৰকৈ 'পৰালি পৰিছে', মূল-নাথী বুলিবই পাৰি।

পৰি মৰ্—(বৰকৈ মৰম কৰ্)—বুঢ়ীয়ে নাতিনীয়েকলৈ 'পৰি মৰে'।

পৰি মৰা—(তেনেই নিশকতীয়া; তেনেই তাচ্ছীল্য কৰিব লগীয়া)—গাইজনী বৰ ভাল নহলেও তেনেই 'পৰি মৰা' বিধৰ নহয়, কিনাটো বেয়া নহয়।

পৰুৱাই পৰ্বত খহা—(সামান্য শক্তিৰেও অধ্যৱসায়ৰ সহায়েৰে মহৎ কাম কৰিবলৈ সক্ষম হ)—'পৰুৱাই পৰ্বত খহায়', তেওঁ অকলেই ওৰে জীৱন পৰিশ্ৰম কৰি এই বিৰাট অনুষ্ঠানটো পাতিছিল।

পৰুৱাই পা—(আচল বাট বাছি উলিয়াবলৈ অক্ষম হ)—১। মানুহক বোলে মাজ পথাৰত দিন দুপৰতে 'পৰুৱাই পায়', বাট বিচাৰি ঘূৰি ফুৰে। ২। মোকো 'পৰুৱাইঁ পাইছে', অত দিন ঘূৰি ফুৰিছোঁ, অথচ একোকে কৰিব পৰা নাই।

পলাই পত্ৰং দি—'পত্ৰং দি' চোৱাঁ। পুলিচ অহা গম পাই চোৰহঁতে বস্তু-বাহানি এৰি 'পলাই পত্ৰং দিলে'।

পলাই ফাট্ মাৰ্—(ফাটত সোমাই সৰাৰ দৰে পলা)—পুলিচ দেখি জুৱাৰীদলে 'পলাই ফাট্ মাৰিলে'।

পলায় বাসর পাছু নচায়—(ভয়ত বিভত হৈ পলা)—বাঘ দেখি মোৰ অৱস্থা যি হ'ল, কি কম ? 'পলায় বাসৰ পাছু নচায়' ; যি বুজা, বুজা।

পলিতা দি—(উত্তেজনাৰ কাৰণ যোগা)—তাক শান্ত কৰিবা কেনেকৈ ? পাছৰপৰা 'পলিতা দি' থাকিলে সি বুজনি লব কেনেকৈ ?

পলুৱে পাত খোৱা দি—(বৰ খৰকৈ ক)—কথাবোৰ লাহে লাহে কোৱা ; 'পলুৱে পাত খোৱা দিলে' কোনে কি বুজিব ?

পলুৱে মুখেৰে সূতা কাটি মৰ্—(নিজৰ কাৰ্যৰদ্বাৰা নিজৰ সৰ্বনাশ কৰ্)—'পলুৱে মুখেৰে সূতা কাটি মৰে' ; তুমিও নিজে পতা জালত নিজে যাতে নপৰা, তাকেহে চাবা।

পহৰা দি—(সতর্ক হৈ চাই থাক্)—তোমাৰ ল'ৰাই ক'ত কি কৰি ফুৰে, মই জানো 'পহৰা দি' থাকিব পাৰোঁ ?

পহল কাট্—(কলা কাঠৰ দাঁতি চাঁচি সমান কৰ্)—মিস্ত্ৰীবিলাকে আগেয়ে কাঠবোৰৰ 'পহল কাটি' লৈছে ; তাৰ পিছতহে ভাগে ভাগে কাঠ কাটিব।

পহু-কণীয়া—(বৰ চোকা কাণৰ ; অতি সৰু শব্দও শুনা)—তই বৰ 'পহু-কণীয়া' ; ক'ত নো কি শুনিলি ?

পহু খেদা দি—(চাৰিও ফালৰপৰা হৈ চৈ কৰি খেদ্)—মানুহবিলাকে শিয়ালটোক 'পহু খেদা দিলে' ; বপুৰা নিৰুপায় হ'ল।

পহুৰ ভেলেকা-ভেলেকি, গৰুৰ চেলেকা-চেলেকি—(যেনে যেনেকৈ পাৰে, তেনেকৈ পৰস্পৰৰ প্ৰতি সহানুভূতিশীল হ)—'পহুৰ ভেলেকা-ভেলেকি, গৰুৰ চেলেকা-চেলেকি' ; গঞা বাইজেও পৰস্পৰৰ প্ৰতি তেনে সহানুভূতিৰ ভাৱকেই পোষণ কৰা উচিত।

পাইকৰ বেটা গাই গোটা—(সামান্য হৈও দম্ভালি কৰ্)—সি নো তোমালোকৰ সভ্য কথা কিয় শুনিব ? সি যে 'পাইকৰ বেটা গাই গোটা', কাক পৰোৱা কৰে ?

পাং পাত্—(ফন্দি পাত্)—সিহঁতে মোক ঠেকত পেলাবলৈ কিবা 'পাং পাতিছে'।

পাঁজৰ খহ্—(বৰ কষ্ট পা)—আজি বুঢ়াই পাঁচ টকা বৰঙণি দিয়েই 'পাঁজৰ খহা' যেন পাইছে।

পাক খা—(মেৰ লা ; ঘূৰ্)—১। জৰীডাল ভালকৈ 'পাক খোৱা' নাই। ২। বুঢ়ীয়ে উঠোঁতেই তিনি 'পাক খালে'।

পাক-ঘূৰণি—(বেছিকৈ হোৱা ঘূৰ-ঘূৰণি ৰোগ)—তোমাৰ 'পাক-ঘূৰণিটোৰ' চিকিৎসা লোৱা।

পাক-চক্ৰ—(ঘটনা-চক্ৰ ; দৈৱৰ্ গতি)—দিনৰ 'পাক-চক্ৰত' সেই সাধুগৰাকীও দোষী প্ৰমাণিত হ'ল।

পাকতে ঘূৰ্—(অতি শীঘ্ৰে কাৰ্য সমাধা কৰি আহ্)—তোমালোকে বজাৰ যোগাৰ কৰা ; মাংস লৈ মই 'পাকতে ঘূৰি' আহিম।

পাক দি—(১। মেৰ দি। ২। কথা ঘূৰাই ক। ৩। পেট পকা। ৪। অলপ নাচ্)—১। জৰীডালত আৰু অলপ 'পাক দিয়া'। ২। সি নিৰ্দোষী বুলি সাৰি যায় ; মই 'পাক দি' উঠিলোঁ ; বপুৰা ভুৱা পৰা দিলে। ৩। আজি পেটটোৱে বাৰেবাৰে 'পাক দিছে'। ৪। ইয়াকো নাচন বোলে নে? দুটামান 'পাক দিয়েই' এৰিলে।

পাক পৰ্—(পানীত চাকনৈয়াৰ দৰে হ)—সেই ঠাইত বৰকৈ 'পাক পৰিছে' ; নাও তালৈ নিনিবা।

পাক-পানী কৰ্—(কোনো কাৰ্য সম্পূৰ্ণকৈ সম্পন্ন কৰ্)—কামত ধৰিলে তাক 'পাক-পানী কৰিহে' এৰিবা।

পাক পাৰ্—(পকাই পকাই কথা কৈ থাক্)—পুৱাৰপৰা 'পাক পাৰি' আছা হয়, মই আজি একো দিব নোৱাৰিম।

পাক-ভোঁহৰ—(পকাই ফুটা কৰা এবিধ বিন্ধনা)—'পাক-ভোঁহৰেদি' কাঠ সহজে ফুটাব পাৰি।

পাক মাৰ্—(১। মেৰ দি বা ঘূৰা। ২। অলপ ঠাই ঘূৰি ফুৰ্)—১। জৰীডাল এই কালে 'পাক মাৰা'। ২। তেওঁ গাঁৱৰ মূৰেদি 'পাক মাৰি' আহিল।

পাক লাগ্—(১। মেৰ খা। ২। মেৰ খাই গাঁঠি লাগ্। ৩। লেঠা বা জগৰ লাগ্)—১। জৰীডালত বেছিকৈ 'পাক লাগিল'। ২। সূতাবোৰত 'পাক লাগিল'। ৩। মোৰ কথাত তেওঁৰ কিবা 'পাক লাগিল' যেন পাইছোঁ।

পাকে পতি—(ঘনে ঘনে)—'পাকে পতি' কিয়াৰ তামোল খোৱা?

পাকে পাকে—'পাকে পতি' চোৱা।

পাকে প্ৰকাৰে—(একালেদি বিবেচনা কৰিলে)—'পাকে প্ৰকাৰে' এই আলোচনা মোৰ পক্ষে লাভজনক হৈছে।

পাখি ভগা কপৌ—(বল-শক্তি হীন হোৱা বা নিঃসম্বল হোৱা মানুহ)—মই এতিয়া 'পাখি ভগা কপৌ'; তোমাক কেনেকৈ সাহায্য কৰিম ?

পাখিৰ আঁৰ—(আশ্ৰয়)—সি অতদিন 'পাখিৰ আঁৰত' আছিল; মাক মৰিলত নিৰাশ্ৰয় হ'ল।

পাখিৰে ঢাক্—(লুকাবলৈ দিয়া)—মাকে 'পাখিৰে ঢাকিলেও' সি এইবাৰ ধৰা পৰিছে; আমিও নেৰোঁ।

পাখি সৰাল দি—(পুৰণি পাখি সৰি নতুন পাখি গজ্)—হাঁহবোৰে 'পাখি সৰাল দি' উঠিছে; সেই দেখি বৰ ধুনীয়া দেখি।

পাগ আহ্—(১। তপত হবলৈ ধৰ্। ২। ধান সিজাওঁতে ওপৰলৈকে তপত হৈ উঠ্)—১। ইমান কাপোৰ দিছোঁ, সেকা-পোৰা কৰিছোঁ, তথাপি ভৰিৰ কালে 'পাগ অহা' নাই। ২। ধানৰ 'পাগ আহিছে', এতিয়া পাগ তুলি দিয়াহি।

পাগ জুৰি খা—(গৃহস্থালিৰপৰা বেলেগ হৈ যোৱাৰ ভাৱেৰে স্বকীয়াকৈ বন্ধা-বঢ়া কৰি খা)—তুমি 'পাগ জুৰি খালা'; বুঢ়া-বুঢ়ীৰ কি ব্যৱস্থা কৰিলা ?

পাগ জোৰ্—(১। বেলেগে বন্ধা-বঢ়া কৰ্। ২। বেলেগে বন্ধা-বঢ়া কৰি খাই গৃহস্থালিৰপৰা বেলেগ হোৱাৰ ভাব কৰ্)—১। ছুপৰীয়া ক'ত 'পাগ জোৰা' ? মযো খাওঁৱেই দিয়া, এতিয়াই ঘৰ পামগৈ। ২। আমাৰ ডাঙৰ ল'ৰাটোৱে 'পাগ জুৰিলেই'।

পাগ-টান—(খৰ বা বেছি পাগত গঢ়া—অস্ত্ৰত খাটে)—কটাৰীখন 'পাগ-টান' হৈছে, শুকান বাঁহ কাটোঁতে মুখটো ভাগিব চাবা।

পাগত উঠ্—(উপযুক্ত তাপ পা—অস্ত্ৰত খাটে)—এইখন কটাৰী 'পাগত উঠিছে', এই-খনহে মই লওঁ।

পাগত তোল্—(সমাজে বন্ধা-বঢ়া খা)—হোৱালীজনীক 'পাগত তোলা' হৈছে নে ?

পাগত ল—'পাগত তোল্' চোৱা।

পাগ তোল্—(ধান সিজাওঁতে ওপৰলৈ তপত হৈ উথহি উঠিলে চাৰিও কাষে তলৰপৰা ধান-কঢ়াৰে সেপেটিয়াই ওপৰলৈ তুলি দি)—ধানৰ পাগ আহিল; এতিয়া 'পাগ তোলাহি'; অলপ পিছতে কাঢ়িব লাগিব।

পাগ-দি-(১। উপযুক্ত তাপ দি। ২। সমাজে বন্ধা-বঢ়া খাই সমাজত তোল্)—১। দাখন 'পাগ-ওলা' হৈছে; ভালকৈ 'পাগ দিয়া'। ২। আজি-কালি ন-বোৱাৰীক 'পাগ দিয়া' নন্দবটো উঠিয়েই গ'ল।

পাগ-দিয়নি—(বিয়া কৰাই অনা ছোৱালীক পাগত তোলা বা পাগ দিয়া কাৰ্য)—আজি আমাৰ ‘পাগ-দিয়নিলৈ’ ঘৰ-ঘৰোৱাহঁতক মাতিলোঁ, যাব।

পাগ ধৰ্—(১। বৰকৈ উম লগ্। উপযুক্ত তাপ পাই টান হ)—১। বৰ ‘পাগ ধৰিছে’, লেপখন গুচাই থওঁ। ২। খুৰথনে ঠিক ‘পাগ ধৰা’ নাই, মুমু বীয়া দিয়ে।

পাগ মাৰ্—(সুকীয়াকৈ বন্ধা-বঢ়া কৰি খা)—শুকজনাই ‘পাগ মাৰি’ খাওঁতে এবিৰ বেলি তেনি গ'ল।

পাগ-মাৰি—(কাহোতে ভাত লৰাই দিয়া মাৰি)—এডাল ‘পাগ-মাৰি’ কৰা; ভাত লাবিবলৈ লাগে।

পাগৰ বাহিৰ হ—(ঋতুমতী হ)—তেওঁ ‘পাগৰ বাহিৰ হৈছে’, বন্ধা-বঢ়া কৰে কোনে?

পাগ ল—(১। ভালকৈ বন্ধা হ। ২। উপযুক্ত তাপ পাই টান বা চোকা হ)—আগ্লাখনে ‘পাগ লোৱা’ নাই; আক সিজোৱা। ২। ছুৰীখনে ‘পাগ লৈছে’, বৰ চোকা হৈছে।

পাগ-শালি—(কুমাৰে সাজ গঢ়া ঠাই)—কুমাৰৰ ‘পাগ-শালিত’ একোটা ডাঙৰ চকা থাকে।

পাগলৰ গো-বধেই আনন্দ হ—(পগলাইহে নিন্দনীয় কাম কৰিও আনন্দ পা)—পৰীক্ষাত নকল কৰি ওলাই আহিলি; সেই কথাকে গৌৰৱেৰে কৈ ফুৰিছ; ‘পাগলৰ গো-বধেই আনন্দ হয়’।

পাগলে নকয় কি—(হিতাহিত বিবেচনা নথকা মানুহে যি পা তাকেই ক)—তাৰ কথাত থং নকৰিবি; ‘পাগলে নকয় কি’, ছাগলে নাখায় কি?

পাচন দি—(কাম কৰিবলৈ খুঁচি থাক্)—যাৰ কাম কৰিবলৈ আগ্ৰহ নাই, তাক ‘পাচন দি’ থাকিলে কি হব?

পাছ-কথা—(পিছত ভাবিব বা কৰিব লগীয়া কাম বা কথা)—‘পাছ-কথা’ সুগুণাকৈ কোনো কাম নকৰিবা।

পাছ-তালি মাৰ্—(কোনো কাম শেষ হবৰ সময়ত আহি থৰথৰকৈ ধৰ্)—আমি কামটো শেষেই কৰিলোঁ; তুমি ‘পাছ-তালি মাৰি’ নাম কৰিবলৈ আহিলা নেকি?

পাছ দি—(১। পিঠিৰ ফালে ৰাখ্। ২। গণ্য নকৰ্)—১। বাইজক ‘পাছ দি’ বহিব নাপায়। ২। তেওঁ মেমাৰীক ‘পাছ দিলে’; দোকানলৈ গুচি গ'ল।

পাছ দিলে পৰ্বতলৈ পিঠি—(পাছৰ কালে থকা বিষয় বা কথা অগ্ৰাহ্য কৰ্‌ বা পাহৰি যা)—ঘৰ এৰি আহিলোঁ। যেতিয়া, ঘৰৰ কথা আৰু নাভাবোঁ ; যেনেকৈ থাকে, থাকিব। 'পাছ দিলে পৰ্বতলৈ পিঠি'।

পাছ পৰ্‌—(পাছত থাক্)—সকলোৰে আগ বাঢ়িলে ; মইহে 'পাছ পৰিলোঁ'।

পাছ-বলী—(১। পাছৰ কালে শকত। ২। পাছত সহায় থকা)—১। হালোৱাটো ভাল নহয় ; 'পাছ-বলী'। ২। তেওঁ অকলশৰীয়া হয়, কিন্তু 'পাছ-বলী'।

পাছ-বিয়া—(দ্বিতীয় বিবাহ)—আজি-কালি 'পাছ-বিয়া' প্ৰায়েই পতা নহয়।

পাছ ভৰি কৰ্‌—(পাছ হোঁহক বা অনিচ্ছুক হ)—কামটো কৰিম বুলি কৈ, এতিয়া 'পাছ ভৰি নকৰিবা'।

পাছ মুখ দি—(১। পাছ দি। ২। অৱজ্ঞা কৰ্‌)—১। চকুত পোহৰ বেছিকৈ পৰিছে, সেই দেখি 'পাছ মুখ দিছোঁ'। ২। 'পাছ মুখ দিব' নালাগে, কামটো ভালকৈ কৰা।

পাছ ল—(পাছে পাছে যা)—পুলিচে ডকাইতইঁতৰ 'পাছ ললে'।

পাছ লাগ্‌-(কু অভিপ্ৰায়েৰে পাছে পাছে যা ; অনুসৰণ কৰ্‌)—সি তোমাৰ 'পাছ লৈছে' ; সাৱধানে চলিবা।

পাছ হোঁহক্—(পাছলৈ যা)—কামত আগুৱাবহে লাগে ; 'পাছ হোঁহকা' কিয় ?

পাছুৱা আন্ -(প্ৰথম ভাৰ্যা মৰাৰ পিছত বিয়া নকৰোৱাকৈ দ্বিতীয় ভাৰ্যা গ্ৰহণ কৰ্‌)—সি বোলে বিয়া নকৰায় ; 'পাছুৱা আনিবলৈ' এজনী ছোৱালী চাইছে।

পাট-ঘৰ—(১। আহোম ৰজাই সমাৰোহেৰে সিংহাসনত উঠিবলৈ অস্থায়ীভাৱে সজোৱা ঘৰ)—ৰজাৰ অভিষেক উৎসৱ চাবলৈ 'পাট-ঘৰৰ' চৌদিশে প্ৰজাৰ হেন্দোলদোপ লাগিছিল।

পাটন দি -(উদাহৰণ বা পটন্তৰ দি)—আমি দুখীয়া মানুহ ; ধনীৰ 'পাটন দিলে' কি হব ?

পাটন পাৰ্‌—'পাটন দি' চোৱা।

পাট-নাদ—(মাটিৰ চাকেৰে কৰা নাদ)—আজি-কালি 'পাট-নাদ' নিদি মানুহে নলী-নাদহে দিব লাগিছে।

পাট-পো—'পটা-গুটি' চোৱা।

পাট-মাদৈ—(১। সধীয়তী চৰাই। ২। ৰজাৰ ঘাই মহিষী)—১। 'পাট-মাদৈ চৰাই,ৰৰ ধুনীয়া। ২। ৰজাই সকলো মহিষীক 'পাট-মাদৈ' পাতিলে।

পাট-হাতী—(ৰজাৰ প্ৰধান হাতী)—'পাট-হাতীটো' ঢুকালত ৰজাই বৰ দুখ পালে।

পাটী-মোপোৱা—(বিয়া নোহোৱা)—বুঢ়ী হ'লাহি; এতিয়াও 'পাটী-মোপোৱা, বুজি লাজ নোপোৱা নে ?

পাটী-মৰণে মৰ্—(স্বাভাৱিকভাৱে মৰ্)—মানুহে 'পাটী-মৰণে মৰিবলৈ' বিচাৰে কিন্তু সি মৰিল গাৰীৰ তলত। চোৱাচোন, কি দুৰ্ভাগ্য !

পাটীৰ তিৰোতা—(বিয়া কৰাই গ্ৰহণ কৰা ভাৰ্যা)—'পাটীৰ তিৰোতা' আৰু পাট্টাৰ মাটি একে।

পাণ-কঁকলি—(কঁকালৰ ছুয়ো ফালৰ কোমল ঠাই)—'পাণ-কঁকলিত' নামাৰিবা; মৰি যাব।

পাণ কটা শত্ৰু—(মাৰাত্মক শত্ৰু)—সি মোৰ 'পাণ কটা শত্ৰু'; তাৰ লগতে মিত্ৰতা কৰিবলৈ কোৱা নে ?

পাণ ছিৰ্—(পাণ এখিলা ছিৰি স্বামী-ভাৰ্যা সম্বন্ধ ত্যাগ কৰ্)—গিৰীয়েকে ঘৈণীয়েকক 'পাণ ছিৰি' এৰিলে।

পাণত চুণ পিছলা—(সামান্য দোষকে ধৰি মনোমালিন্যৰ সৃষ্টি কৰ্)—মই কাৰো 'পাণত চুণ পিছলাৰ' খোজা নাই; তথাপি মোৰ কথাকে বাৰে বাৰে আলোচনা কৰিছা কিয় ?

পাণ-খোৱা—(এবিধ সৰু কাঁহী)—মোক কাঁহী নালাগে; 'পাণ-খোৱা' এখন দিয়া।

পাণ-বটা—(তামোল দিয়া সৰু বটা)—ডাঙৰ বটাটো থোৱা; 'পাণ-বটাটো' আনা।

পাণ-মচলা—(তামোলৰ লগত খোৱাৰ উপযোগী মচলা)—পূজালৈ 'পাণ-মচলাও' আনিবা।

পাণি গ্ৰহণ কৰ্—(বিয়া কৰা)—ৰজাই অযোধ্যাৰ ৰাজকুঁৱৰীৰ 'পাণি গ্ৰহণ' কৰিলে।

পাণ্ডা উঠা দি—(ৰৰকৈ উত্তেজিত হৈ উঠ্)—জবানবন্দী দিবলৈ উঠি ডেকাজনে 'পাণ্ডা উঠা দিলে', নানা বুজনিতো উত্তেজনাৰ শাম নাকাটিল।

পাণ্ডা কঁপা দি—(ৰৰকৈ কঁপিবলৈ ধৰ্)—বাঘ অহা শুনি বুঢ়ীয়ে ঘৰৰ ভিতৰতে 'পাণ্ডা কঁপা দিবলৈ' ধৰিলে।

পাত এৰ্—(খোৱা কাৰ্য শেষ কৰ্)—মই 'পাত এৰিলোঁ'; গাখীৰ নিদিব।

পাত কটা দাঁড়—(দাঁড়ৰ দৰে গা-নাহী লেংলেঙীয়া মানুহ)—ডেকাজন 'পাত কটা দাঁড়'; এই ছোৱালীজনী তেওঁলৈ নুশুৱায়।

পাতক পত্ৰ তাতক তত্ৰ বোল্—(মিছা পণ্ডিতালি কৰ্)—তেওঁ 'পাতক পত্ৰ তাতক তত্ৰ বোলে'; এবা, তেওঁ বৰ ডাঙৰ পণ্ডিত!

পাত-গাতক—(গাভৰু হওঁ হওঁ ছোৱা ছোৱালী)—ছোৱালীজনী 'পাত-গাতকবেই' হোৱা নাই; এতিয়াই বিয়া দিবা নে?

পাত ধৰ্—(কেঁচা চাহ-পাত মেলা ঘৰ)—বাগানলৈ গলোঁ; কিন্তু 'পাত-ঘৰত' কেঁচা চাহ পাত কেনেকৈ মেলি থয়, চোৱা নহ'ল।

পাতত দি—(পাত মেৰাই জুইত পুৰি সিজা)—এইখিনি মাছ 'পাতত দিয়া'; খাবলৈ বৰ সোৱাদ হব।

পাতনি জোকৰা—(এবিধ ডাঙৰ জাতীয় মাহ শস্য)—'পাতনি-জোকৰা' বৰ পুষ্টিকৰ খাদ্য।

পাতনি মেল্—(সূচনা বা আৰম্ভ কৰ্)—কৃষিৰ আৱিষ্কাৰে মানৱ-সভ্যতাৰ 'পাতনি মেলিলে'।

পাত পাৰ্—(ভোজন কৰ্)—এই ঘৰ মিতিৰৰ মজিয়াত মই কোনো দিনো 'পাত পাৰি' পোৱা নাই।

পাত পাৰি ভাত না পা—(বৰ দুৰ্ভগীয়া হ)—'পাত পাৰি ভাত নোপোৱা' হলোঁ মোৰেহ অদৃষ্ট।

পাতল পৰ্—(১। কম হ। ২। শাম কাট্)—১। আম এতিয়া 'পাতল পৰিছে'; ক'ৰবাতহে দুটা এটা আছে। ২। নৰিয়া অলপ 'পাতল পৰিল' নে?

পাতলিত পৰ্—(আশ্ৰয়লৈ আহ্)—ল'ৰাটো এতিয়া তোমাৰ 'পাতলিত পৰিল', ভালকৈ ৰা খৰা।

পাতলি-তামোল—(ভাল মানুহক দিবলৈ পাতত মেৰাই শলামাৰি বখা দুখন-তিনিখন তামোল)—'পাতলি-তামোলখিনি' ৰূপৰ বটাটোত লৈ আহা; এই টেবিলত থোৱা হি।

পাতা-বীজলা—(সৰু কথা লৈ বং-ধেমালি কৰ্)—তেওঁ বুঢ়াও সঁচা, বৰ ভয় আৰু ভক্তিও কৰোঁ; তথাপি তেওঁ যেতিয়া 'পাতা-বীজলায়,' তেওঁক সমনীয়া যেন পাওঁ।

পাতাল-ফুটা—(বৰ দ')—এই 'পাতাল-ফুটা' নাদটো, ইয়াতো এটোপা পানী নাই।

পাতি-কাউৰী—(এবিধ সৰু জাতৰ কাউৰী)—'পাতি-কাউৰী' ঢোৰা-কাউৰীৰ দৰে কুৎসিত আৰু ভয়ানক নহয়।

পাত্তি-কামী—(চালত এটামাকৈ পাৰি দিয়া সৰু কামী; তাৰ-কামী)—'পাত্তি-কামীবোৰ' বাঁহৰ কাঠী পকাই গুঁথি লোৱা।

পাত্তি-পইচা—(পইচা নামৰ মুদ্ৰা)—'পাত্তি-পইচা' এটা পুৰি পানীত পেলাই দি সেই পানী খাবা।

পাত্তি-হাঁহ—(ঘৰচীয়া সৰু হাঁহ)—'পাত্তি-হাঁহ' আমাৰ গাঁৱত আছে, ৰাজ-হাঁহ নাই।

পাতে-গজা—(১। ডুপৰীয়া-টেঙা নামৰ টেঙচী পাতৰ উদ্ভিদ্। ২। বৰ দুষ্ট)—১। 'পাতে গজাৰ' পাত খেঁতেলিয়াই তল-পেটত ভৰণ দিয়া। ২। ছোৱালীজনী বৰ 'পাতে গজা'; কথা কলে ভ্ৰূ-ভঙ্গ নকৰে।

পাথৰ-কলাই—(টিঙিৰি তুলাবে জুই ধৰি মৰা এবিধ পুৰণি হিলৈ)—'পাথৰ-কলাই' নামৰ আগৰ দিনীয়া হিলৈ মই দেখা নাই।

পানী-আঠা—(চৰাই ধৰিবলৈ তৈয়াৰ কৰা এবিধ পনীয়া আঠা)—চৰাই ধৰিবলৈ 'পানী-আঠা' ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

পানী উঠ্—(১। নোহোৱা হ। ২। ধ্বংস হ)—১। সেইজন বেজৰ হাতত পৰিলে এই ৰোগ নিমিষতে 'পানী উঠিব'। ২। তেওঁলোকৰ সাতাম পুৰুষীয়া গৃহস্থালি 'পানী উঠি' গ'ল।

পানী কৰ্—(নাশ কৰ্)—বাপেকৰ সা-সম্পত্তি পুতেকে 'পানী কৰিলে'।

পানী কৰি বুজা—(অতি সৰলকৈ বুজাই ক)—এই শিক্ষকজন বৰ জনা মানুহ; সকলো কথাকে 'পানী কৰি বুজাব' পাৰে।

পানী-কাজ—(পেচাব কৰা কাম)—তেওঁ যোৱা নাই; 'পানী-কাজলৈ' গৈছে।

পানী কাট্—(১। পানী বগৰাই দি। ২। মন্ত্ৰ মাতি পানী জাৰ্)—১। ইমান বৰষুণ, চালে 'পানী কাটি' তৰণি পোৱা নাই। ২। শনিবাৰে মই আহি 'পানী কাটি' দি যাম; সেই পানীৰে ল'ৰাটোক গা ধুৱাবা।

পানী-কাছুৱা—(বৰষুণৰ সূচনা কৰা সূৰ্যৰ চাৰিও ফালে ওলোৱা সাত ৰঙৰ মণ্ডল)—'পানী-কাছুৱা' দিছে; বৰষুণ হব।

পানী-কেঁচুৱা—(নিচেই কেঁচুৱা)—পানী-কেঁচুৱাটো এৰি মাক মৰিল; বাপেক নিৰুপায় হ'ল।

পানী-গছা—(ডাঙৰ নৈ বা সাগৰত স্তম্ভৰ দৰে ওপৰলৈ উঠা পানী)—পানী-গছা' একোটা স্তম্ভৰ দৰে হৈ সাগৰত উঠে, তেতিয়া অপূৰ্ব দৃশ্যৰ সৃষ্টি হয়।

পানী-গাভিনী—(অলপতে গৰ্ভৱতী হোৱা চেঁউৰী)—এইজনী চেঁউৰী এতিয়া 'পানী-গাভিনী'; তাইক নেবেচিবা।

পানী-গামোচা—(ডাঙৰ আৰু গা ধোওঁতে ব্যৱহাৰ কৰা গামোচা)—এইখন ধুতি নহয়, 'পানী-গামোচাহে'।

পানী-ঘাট ফুৰ্—(শৌচ কৰিবলৈ যা)—তেওঁ 'পানী-ঘাট ফুৰিবলৈ' গৈছে; অলপ ৰহক।

পানী চৰা—(মূল্যবান ধাতু গলাই তাৰে সামান্য ধাতু ঢাকি অলঙ্কাৰ আদি দেখিবলৈ শুৱনি বা বহুমূলীয়া যেন কৰ্)—এইযোৰ খাৰু সোণৰ নহয় সোণৰ 'পানী চৰোৱাহে'।

পানী-চাং—(পানীৰ কলহ আদি থোৱা চাং)—'পানী-চাং' এখন পাতি পানীৰ কলহবোৰ থোৱা কৰা।

পানী-চামৰি—(সুতি-আই)—ই ডাঙৰ বসন্ত নহয়, 'পানী-চামৰিহে'।

পানী-চালি—(মিছাই গপ্প মৰা মানুহ)—সেই 'পানী-চালিটোৰ' আন কাম নাই; সদায় চালি মাৰি ফুৰাই তাৰ কাম।

পানী ছো—(শৌচ কৰ্)—তেওঁ 'পানী ছুবলৈ' গৈছিল; এনেতে অতিথিজন আহিল।

পানী-জোলা—(গাৰ ছালৰ তলত হোৱা পানীৰে ভৰ্তি জোলা বা খহ)—তাক পুৰিছে হয়, 'পানী-জোলা' ৰক্ষা নাই।

পানীত থাকি পিয়াহত মৰ্—(কল্পিত অভাৱত কষ্ট পা)—তেওঁৰ ভঁৰাল উপচি আছে; তথাপি নাই নাইহে কৰিছে; এনেকৈ 'পানীত থাকিও পিয়াহত মৰা' মানুহ দেখা নাই।

পানীত পৰা দি—(সম্পূৰ্ণ নিভাল মাৰ্)—তেওঁ অহা মাত্ৰেই জনতাই 'পানীত পৰা দিলে'।

পানীত পৰা মানুহে খেৰ-কুটাকো ধৰ্—(বিপদত পৰিলে য'তে ত'তে আশ্ৰয় বিচাৰ্)—'পানীত পৰা মানুহে খেৰ-কুটাকো ধৰে'; ভদ্ৰলোকজনে নিৰুপায় হৈ টকাৰ বাবে মাগনী বুঢ়ীজনীকো সুধি চালে।

পানী তললৈহে ব—(স্বভাৱ নিম্নগামী হ)—'পানী তললৈহে বয়'; মানুহৰ স্বভাৱো সদায় বেয়াৰ ফালেহে যাব খোজে।

পানীত হাঁহ নচৰা হ—(বৰ ডাঙৰ বিপদ্ হ)—ৰাইজৰ মাজত তেতিয়া হাহাকাৰ, 'পানীত হাঁহ নচৰা' অৱস্থা 'হৈছিল'।

পানী তোল্—(হবা-কইনাক ধুৰাবলৈ শাস্ত্ৰমতে পানী আন্)—"পানী তুলিবাকে' থাকি যে নাথাকি, আমাৰে আগতে ক।"

পানী দি—(থীবাবব খাবে পাখীব নামি আহ্)—দাবুকিয়ে পিলেই গাইজনীয়ে ভালকৈ 'পানী দিছিয়ে'।

পানী-মলবকা—(অলপো, ক্ৰটি -নথকা ; নিসন্দীয়া)—তেওঁ 'পানী মসবকাকৈ' কথা কয়, শুনি থাকিবলৈ মন যায়।

পানী-পবঠুৱা—(প্ৰায়েই পানীত ডল গৈ থাকি মানুহৰ দুৰ্গতিৰ কাৰণ হোৱা—ঠাইত থাটে)—এই গাঁওবোৰ বাৰিষা সদায় 'পানী-পবঠুৱা', বাবলৈ বাট-পথ নোহোৱা হয়।

পানী-পাচ—(ঘৰৰ চালৰ নিচেই তলৰ অংশ)—'পানী-পাচৰ' মাৰলিটো সলাই দিয়া।

পানী পানী কৰি শিকা—(১। বৰ সহজবোধ্য কৰি শিকা।২। বৰকৈ বাতৰা দি)—১। তেওঁ ছাত্ৰৰইতক সকলো কথা 'পানী পানী কৰি শিকায়'।২। তোক মই 'পানী পানী কৰি শিকাই' এৰিম।

পানী পিয়া দি—(বৰ থৰকৈ কৈ থাক্)—কথা কবলৈ ধৰিলে তেওঁ 'পানী পিয়া দিয়ে', অলপো নবয়, ক'তো থকজাও নালাগে।

পানী-পেটা ল'ৰা—(সক ল'ৰা)—এই 'পানী-পেটা ল'ৰাটোৱে' সাঙীত নলবা কথা শুনাচোন।

পানী বঢ়া দি—(বৰকৈ বেগাই বাঢ়্)—১। ছোৱালীজনী 'পানী বঢ়া দিছে'। "পানী বাঢ়নীয়া' বাঢ়িলি বাউ'মাই, বিবাহৰ বাতৰি পাই।"

পানী-ভাত তোল্ (বা কৰ্)—(সমূলি নাশ কৰ্)—বজাদিনীয়া বহমূলীয়া সা-সম্পত্তি জুৱাবা পুতেকে এবছৰতে 'পানী-ভাত তুলিলে'।

পানী-মুঁৱলি—(পানীয়ে বামে লগ লগা ঠাই)—'পানী-মুঁৱলিত' থিয় হৈ কি কৰা? গা ধুই আহা।

পানীয়ে খা—(১। পানীয়ে নষ্ট কৰ্।২। বেকা মাটিত খুবি ভৰিত খা হ)—১। আহু ধান এইবাৰ 'পানীয়ে খাই' সৰ্বনাশ কৰিলে।২। মই খোজ কাঢ়ি ইমান দূৰ যাব নোৱাৰোঁ ; ভৰি 'পানীয়ে খাইছে'।

পানীয়ে মৰা বাও—(বৰ কষ্ট পোৱা দুৰ্বল মানুহ)—আমি 'পানীয়ে মৰা বাও' ; আমাকে মাৰিবলৈ কি টান?

পানীৰ ও ঢৈঙা—(অবাস্তৱ কথা বা কাৰ্য)—তোমাৰ কথাটো 'পানীৰ ও ঢৈঙাহে'; আমি তাক বিশ্বাস নকৰোঁ।

পানীৰ তলৰ কাঁইট—(গুপ্ত শত্ৰু)—সি যে মোৰ 'পানীৰ তলৰ কাঁইট', জনা নাছিলোঁ।

পানীৰ তলে লাঙী জাল বাব পাৰ্—(বৰ চতুৰ আৰু নিপুণ হ)—তেওঁক সামান্য বুলি উলাই নকৰিবা; তেওঁ 'পানীৰ তলে লাঙী জাল বাব পাৰে'।

পানীৰ মিঠৈ—(সাৰহীন বা গুণহীন বস্তু)—এই গাখীৰ আৰু 'পানীৰ মিঠৈ' একে কথা; তাক নিকিনিবা।

পানী লাগ্—(সামান্য অৱকাশ হ)—তেওঁৰ 'পানী লাগিছে'; সেই দেখি নাহিল।

পানী-শৰাধ—(মৃতকৰ কাৰণে বছৰি কৰা শ্ৰাদ্ধ)—দেউতাৰ 'পানী-শৰাধ' কাইলৈ; আপোনাক নিমন্ত্ৰণ কৰিলোঁ।

পাপৰ পৰাচিত্ত হ—(কুকৰ্মৰ বাবে যোগ্য শাস্তি হ)—দোষ কৰিছিলা, শাস্তি পালা; 'পাপৰ পৰাচিত্ত হ'ল'।

পাপীৰ মন পিঠাত—(সাধুসঙ্গতো পাপীৰ মন পাপকাৰ্যলৈ যায়)—'পাপীৰ মন পিঠাত'; সিও গুৰুজনাৰ লগত জগন্নাথলৈ যাওঁতে ক'ৰবাৰপৰা কপৰ হোঁকা এটা হাত কৰিলে।

পাপীৰ লগত যমদূতৰ শাস্তি হ—(সঙ্গদোষত পৰি কষ্ট পা)—তোৰ লগত পৰি আমাৰো 'পাপীৰ লগত যমদূতৰ শাস্তি হ'ল'; তই চুৰ কৰি ধৰা পৰিলি; আমাকো সকলোৱে সন্দেহ কৰিলে।

পাৰত-গজা—(১। অসম্ভৱ ভিত্তিহীন। ২। বৰ দুষ্ট)—১। তোমাৰ এইবোৰ 'পাৰত-গজা' কথা; কোনে পতিয়াব? ২। ল'ৰাটো বৰ 'পাৰত-গজা'; তাক কেৱে শাসন কৰিব নোৱাৰে।

পাবৰ সময়ত বগলী কণা হ—(উপস্থিত হোৱা সুযোগ গ্ৰহণ কৰিবলৈ অক্ষম হ)- এইটো টকাদাৰৰ যুগ; কিন্তু 'পাবৰ সময়ত বগলী কণা হয়'; তেৱোঁ এই সুযোগতো হাল-ছিগা হৈ থাকিল।

পাভতী চাং—(সৰু চাপৰ চাং)—'পাভতী চাং' এখন সাজিলে ইটো-সিটো সজাই থব পাৰি।

পাম খা (বা ধৰ্)—আম ঠাইত মাটি লৈ থাকি খেতি কৰ্)—এই গাঁৱৰ বহুত মানুহে 'পাম ধৰিবলৈ' মাটি বিচাৰি ফুৰিছে।

পাম্না পা—(উচ্চ পদ পাই সম্ভ্ৰান্ত কৰ্)—তুমি 'পাম্না পোৱা' যেন পাইছা, আমিও তোমাৰ গতি-গোত্ৰ চাই আছোঁ।

পাৰ কৰ্—(১। ইপাৰৰপৰা সিপাৰলৈ নি । ২। বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ কৰ্ । ৩। মাৰি নি)—১। তুমিয়েই এই নৈত 'পাৰ কৰা' নে? ২। তুমি জানো মোক এই সঙ্কটত 'পাৰ কৰিবা'? ৩। ঈশ্বৰে 'পাৰ কৰিলে' বৰ সুখ পাওঁ; জী থাকিবলৈ আৰু ইচ্ছা নাই।

পাৰ-ঘাট—(নৈ আদি পাৰ হোৱা ঘাট)—এই 'পাৰ-ঘাটত' পইচা দিব লাগে।

পাৰ-নাও—(ঘাটত পাৰ কৰা নাও)—ঘাটৰ 'পাৰ-নাওখন' বৰ সৰু।

পাৰ পা—(১। পানী পাৰ হৈ যাব পা । ২। উদ্ধাৰ হ । ৩। শেষ বা অন্ত পা। ৪। সম্যক্ বুজি পা)—১। ভৰা নদীত পাৰ হওঁতে বৰ ভয় লাগিছিল; 'পাৰ পাইহে' শান্তি পালোঁ। ২। এই বিপদত 'পাৰ পাওঁ' কেনেকৈ? ৩। তোমালোকে চোৱাং বেপাৰৰ কথা যিমানেই আলোচনা নকৰা কিয়, তাৰ 'পাৰ নোপোৱা'। ৪। তুমি আমাৰ আলোচনাৰ 'পাৰ নোপোৱা'।

পাৰ পালে ইপাৰ পাৰ পালে সিপাৰ—(সুবিধা বুজি ইপক্ষ বা সিপক্ষ লোৱা কাৰ্য)—তেওঁক বিশ্বাস নকৰিবা; তেওঁ 'পাৰ পালে ইপাৰ পাৰ পালে সিপাৰ হয়'।

পাৰ পালে কুম্ভী ভুৰত লাথি মাৰ্—(অকৃতজ্ঞ হ)- তেওঁৰ আচৰণত বিস্মিত নহবা; 'পাৰ পালে কুম্ভীয়ে ভুৰত লাথি মাৰেই।

পাৰ-মুৰীয়া—(পৰস্পৰৰ প্ৰতি বৰ মৰম-চেনেহ থকা)—এই পৰিয়ালটি 'পাৰ-মুৰীয়া' প্ৰকৃতিৰ; কাকো এৰি কোনোৱে নাখায়।

পাৰ হ—(১। ইপাৰৰপৰা সিপাৰলৈ যা। ২। বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ হ । ৩। মৃত্যু হ)—১। সোনকালে 'পাৰ হব' পাৰিলে ভাল; ভৰা নৈ, গধূলি হৈ আহিল । ২। এই বিপদত 'পাৰ হওঁ' কেনেকৈ? ৩। ঈশ্বৰৰ কৃপাত সোনকালে 'পাৰ হবলৈহে' কামনা কৰিছোঁ।

পাৰাপাৰ নহ—(ইপাৰ-সিপাৰ নহ; সীমা বা অন্ত নহ)—১। নৈ ভৰি "পাৰাপাৰ নোহোৱা' হৈছে। ২। চোৱাং বেপাৰ এটা বৰ দাৰুণ সমস্যা; ইয়াৰ 'পাৰাপাৰ নাই'।

পাবা-পাবি—(অৰিয়া-অৰি)—'পাবা-পাবি' কৰি অনৰ্থক টকা গুৰিব নালাগে।

পাবি-খুঁটা—(দাঙিত দিয়া খুঁটা, পানী-পাচৰ খুঁটা)—মকান বাঁহৰ গুৰিবোৰ কাটি 'পাবি-খুঁটা' দিয়াই ভাল হব।

পাৰিত পক্ষে—(যিমান দূৰ পৰা যায়)—কামটো 'পাৰিত পক্ষে' নকৰাকৈ নেৰোঁ।

পাৰি দি—(নাও মেলি ইপাৰৰপৰা সিপাৰলৈ যা)—টুলুঙা নাও এখনত ভাদ মাহৰ ভৰা নদীত ডেঙৰ অকলে 'পাৰি দিলে'।

পাৰি-পৰিশ্ৰমে—(শক্তি অনুসাৰে; পাৰিত পক্ষে)—'পাৰি-পৰিশ্ৰমে' তোমাক সহায় কৰিম, নোৱাৰিলে নাই।

পাৰে মানে—(যিমান পাৰি)—ডেঙৰ যোৱা নিশা বৈ আনিব 'পাৰে মানে' মাছ ধৰিলে।

পাল খা (স্নাক ফুৰ—জন্তুত খাটে)—গাইজনীয়ে মাথত 'পাল খাইছিল'; এই মাহত পোৱালি দিব।

পাল-নাম—(কেবা দিনো একেবাহে ধৰি থকা নাম)—এই গাঁৱত বছৰি 'পাল-নাম' একেবাহে সাত দিনলৈ ধৰে।

পাল পা—(গাভিনী হ—জন্তুত খাটে)—গাইজনীয়ে 'পাল পাইছে'; পোৱালি জগিব।

পাঁল-নাচনি—(আল-পৈচান)—'পাল-পাঁচনি' কৰোঁতেই সময় যায়; পঢ়িম কেতিয়া?

পাল মাৰ—(১। নিজৰ পালৰ কাম কৰ্। ২। নিজৰ পাল কটাবলৈ অমনোযোগিতাৰে কাম কৰ্)—১। মই আজি 'পাল মাৰিবলৈ' গৰু চৰাব লাগিব। ২। 'পাল মাৰি' কাম নকৰি মনোযোগ দি ভালকৈ কৰা।

পাল ল—'পাল খা' চোৱা।

পাল গুচ্—(১। পালৰ সময় শেষ হ। ২। আয়ুস অন্ত হ)—১। এবেলা কাম কৰিলোঁ, মোৰ 'পাল গুচিল'; এতিয়া যাওঁ। ২। বুঢ়াই খুজিছিল যে ডেঙৰ 'পাল গুচি আহিছে'।

পাল গুচা—'পাল মাৰ' চোৱা।

পালি পালি কৰি শিকা—(বৰ বেছিকৈ আহুকাল দি)—ই মোক 'পালি পালি কৰি শিকাব' লাগিছে; ইয়াক খেদিবহে লাগিল।

পানী চাইহে বাগ টান্—(কোনো কামত আনৰ কিমান সহায় বা সমৰ্থন পোৱা যায়, তাকে চাইহে কোনো কাম কৰ্)—এই কাম যে কৰিব খুজিছা, লোকে তোমাক সমৰ্থন কৰিব নে? 'পানী চাইহে বাগ টানিবা'।

পানী-পহৰী (বা **পহৰীয়া**)—পাল পাতি পহৰা দিয়া মানুহ)—"পানী-পহৰীয়া' সবে নিয়া গৈলা, উপজিলা জগন্নাথ।"

পালে পালে—(১। পাল অনুসৰি। ২। জাকে জাকে)—১। 'পালে পালে' আলপৈচান ধৰিবলৈ মানুহ ঠিক কৰি থৈছোঁ। ২। 'পালে পালে' ল'ৰা আহি আছে, কিমানক দিম?

পাৰ-পোচ—(ভৰিৰ ধূলি মচিবলৈ দুৱাৰ মুখত থোৱা সক দলিচা)—'পাৰ-পোচখনত' বহুত ধূলি জমিছে; বাহিৰত জোকাৰি আনা।

পাহৰা ধানৰ ভাত খা—(কোনো কথা বাবে বাবে পাহৰ্)—তুমি 'পাহৰা ভাত খাইছা'; সেই দেখিহে পাহৰি কিতাপখন দিবে এৰি আহিছা।

পাহান দি—'পানী দি' চোৱাঁ।

পাহি লৰ্—(নঙ্গলৰ প্ৰসূতি ছিগ্)—তোৰ নঙ্গলটোৰ 'পাহি লৰিছে', নতুন এটা লোৱা।

পিক-ছাই—(পিক বা থু পেলোৱা ছাই)—ৰোগীক এই ছাইত পিক বা থু পেলাব দিবা; আৰু 'পিক-ছাইখিনি' নিতৌ পুৰা পেলাই দি নতুনকৈ ছাই দিবা।

পিক-দান (বা **পিক-বান**)—পিক বা থু পেলাবলৈ ছাই থোৱা পাত্ৰ)—আগৰ দিনত 'পিক-দান' একোটা বিছনাৰ শিতানৰ কাষত থকা হৈছিল।

পিট-কাপোৰ—(দীঘৰ সূতা সিজোৱা, বাণিৰ সূতা নিসিজোৱাকৈ মহৰা তিয়াই বোৱা চৰীয়া ডাঠ কপাহী কাপোৰ)—জাৰত উৰিবলৈ 'পিট-কাপোৰ এখন' কিনি আনিবা।

পিট খা—(হেঁচা, খুন্দা আদিত ডাঠ বা টান হ)—মাটিডোখৰ 'পিট খাওক'; এই বছৰ তাত ঘৰ নাসাজিবা।

পিটিকাত তিনি গুণ লোণ খা—(কম খৰচ কৰোঁ বোলোঁতে বেছি খৰচ হ)—কৃপণালি কৰোঁতে দুগুণ খৰচ হ'ল; 'পিটিকাত তিনি গুণ লোণ খোৱা' যেন হ'ল।

পিটিকা মাৰ্—(আঙুলিৰে টিপি দি, পিটিক্)—সিজোৱা আলু দুটা 'পিটিকা মাৰি' ভাবে দুগৰাহমান খালোঁ।

পিটিকি চা—(১। টিপি পৰীক্ষা কৰ্। ২। সম্পূৰ্ণৰূপে বিবেচনা কৰ্)—১। ভাত কেইটা 'পিটিকি' কি 'চাইছা'? ২। কথাটো 'পিটিকি চাইহে' সিদ্ধান্ত কৰিবা।

পিটিকি থাক্—(১। টিপি টিপি পৰীক্ষা কৰ বা সময় কটা। ২। অনিচ্ছাৰে লাহে লাহে কৰ্)—১। ভাত কেইটা মুখৰ আগত লৈ 'পিটিকি আছা' কিয়? নোখোৱা নেকি? ২। কামত ধৰিলে 'পিটিকি থকাই' তাৰ অভ্যাস।

পিঠা-খোৱা—(গাল উখহা ৰোগ; শিয়াল-গলা)—'পিঠা-খোৱা' হলে তপত পিঠাৰে সেকি দিব লাগে।

পিঠা-পনা—(পিঠা আৰু তাৰ লগৰে আন খাদ্য)—দোমাহী আহিল; 'পিঠা-পনা' তৈয়াৰ নকৰিবা নে?

পিঠা হ—(হেঁচা বা খুন্দাত চেপেটা হ)—১। ইহঁতৰ গছকনিত খেৰবোৰ 'পিঠা হ'ল'। ২। মাৰ-কিলত ল'ৰাটো 'পিঠা হ'ল'।

পিঠি খজুৱা—(মাৰ-কিল খাবলৈ ইচ্ছা কৰ্)—তোৰ 'পিঠি খজুৱাইছে' হব পায়, সেই দেখিহে কথা-বতৰা নুশুনা হৈছ।

পিঠি ছিঙ্ (বা ফাল্)—(ৰবকৈ কোবা)—বাপেকে ল'ৰাটোক কোবাই 'পিঠি ছিঙিলে'।

পিঠিত চকুৱা বান্ধ্—(ৰবকৈ মাৰ-কিল খাবলৈ সাজু হ)—তোৰ দুষ্টামিৰ শিক্ষা দিম; 'পিঠিত চকুৱা বান্ধ্'।

পিঠিত তেল দি—'পিঠিত চকুৱা বান্ধ্' চোৱা।

পিঠিত বাবৰি ফুল বাছ্—(ৰবকৈ মাৰ-কিল কৰি পিঠিত দাগ বহুৱা)—বাপেকে তাৰ 'পিঠিত' আজি 'বাবৰি ফুল বাছিছে'; সি আধা-মৰা হৈছে।

পিঠিত বাইডাং ফাল্—(বাইডাং=ডাঙৰ বেতৰ লাখুটি। উধাই মুধাই কোবা)—দোষ চাইহে দণ্ড হব লাগে; এই দোষত তাৰ 'পিঠিত বাইডাং ফলাটো' উচিত হোৱা নাই।

পিঠিত হাত ফুৰা (বা বুলা)—(মৰমৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰ্; সান্ত্বনা দি)—ল'ৰাটোৰ 'পিঠিত হাত বুলাই' তেওঁ তাৰপৰা পাঁচ টকা সৰকালে।

পিঠি দি—(১। ওলোটা ফালে মুখ ঘূৰা। ২। আওহেলা কৰ্)—১। পুৰলৈ 'পিঠি দি' বহা। ২। তুমি আমাক 'পিঠি দিলা' কিয়? সহায় খুজিব বুলি ভয় কৰিছা নেকি?

পিঠিয়া-পিঠি—(১। এজনে আন জনলৈ পিঠি দিয়া কাৰ্য। ২। অমিল, বিৰোধ)—১। 'পিঠিয়া-পিঠি' হৈ বহিলা কিয়? মুখামুখিকৈ বহা। ২। তোমালোক ভাই-ককাইৰ মাজত 'পিঠিয়া-পিঠি' এৰি দিয়া।

পিঠিৰ খজুৰতি উঠ—'পিঠি খজুৱা' চোৱা।

পিণ্ড খা—(১। মৃতকৰ উদ্দেশে দিয়া পিণ্ড সেই মৃতকে গ্ৰহণ কৰ্। ২। ভাত বা তেনে খাদ্য খা—অসন্তোষ বা বেয়াৰ্থত কোৱা হয়)—১। তোৰ 'পিণ্ড খাবলৈ' মই আশা কৰা নাই। ২। 'পিণ্ড খাই' আহোঁ ৰবা, তুমি অলপ ৰহা।

পিণ্ড লোপ হ—(পিণ্ড দিবলৈ কোনো নাইকিয়া হ, বংশ লোপ হ)—বংশৰ একেটা ল'ৰা সিও ঢুকাল; বংশৰ 'পিণ্ড লোপ হ'ল'।

পিতপিতাই ফুৰ্—(১। উত্ৰাৱল হৈ ফুৰ্। ২। পাত পাতকৈ চাই ফুৰ্)—১। পগলাৰ দৰে 'পিত্পিতাই ফুৰিছা' কিয়? ২। পুলিচে চোৰ বিচাৰি নে আন কিবা বিচাৰি 'পিত্পিতাই ফুৰিছে'?

পিত মৰ্—(পৰিপুষ্টিৰ অভাৱত বা দাৰুণ পৰিশ্ৰমত শক্তিহীন হ)—১। খাবলৈ নাপাই তাৰ 'পিত মৰিছে।' ২। দিন-ৰাতিৰ ছেদ নোহোৱাকৈ কাম কৰোঁতে তেওঁৰ 'পিত মৰিছে'।

পিতাকৰ শ্ৰাদ্ধত বহ্—(পিতাকৰ নাম ধৰি কোনো মানুহক গালি-শপনি পাৰ্)—মোক কেনে বুলি সি চিনি পোৱা নাই হব পায়। তাৰ 'পিতকৰ শ্ৰাদ্ধত বহিলে' কেনে পাব?

পিন্ধি-উৰি—(ভালকৈ কাপোৰ-কানি পিন্ধি)—এইদৰে আহিলা কিয়? 'পিন্ধি-উৰি' ওলোৱাগৈ।

পিয়ন ছাৰ্—(মাকৰ পিয়াহ খাবলৈ এৰ্—জন্তুত খাটে)—দামুৰিটোৱে 'পিয়ন ছাৰা' নাই, এতিয়াই তাক বেচিবা কেনেকৈ?

পিয়ন দি—(পোৱালি জগা—জন্তুত খাটে)—গাইজনীয়ে কেই 'পিয়ন দি:ছ'?

পি যা—(খীৰাবলৈ নোপাওঁতেই দামুৰিয়ে গাখীৰ খাই শেষ কৰ্)—গাখীৰ আজি এটোপাও নাপালোঁ; দামুৰিটোৱে 'পি গৈছে'।

পিয়া-পি দি—(চাৰিও ফালে বিয়পি পৰ্)—চোৰে 'পিয়া-পি দিছে'; ৰাতি সাৱধানে থাকিবা।

পিয়াহ-কঁটীয়া পৰ্—(মাকৰ গাখীৰ ভালকৈ খাবলৈ নাপাই খীণাই যা; ভুখ-কঁটীয়া পৰ্)—ল'ৰাটো 'পিয়াহ-কঁটীয়া পৰিছে'; গকৰ গাখীৰকে খুওৱাৰ দিহা কৰা।

পিয়াহ-দঁতা—(১। পিয়াহ খোৱা দাঁত নসৰা, গতিকে নিচেই সৰু—ল'ৰা বা ছোৱালীৰ থাকে। ২। নতুনকৈ চলোৱা বা উলিওৱা—মাত-কথাত থাকে)—১। এই 'পিয়াহ-দঁতা' ল'ৰাটোৱে গৰু চৰাব কেনেকৈ? ২। আজি-কালিৰ ডেকাবোৰৰ 'পিয়াহ-দঁতা' কথাবোৰ আমি বুজি নাপাওঁ।

পিয়াহ-শিৰা—(স্তনৰ বিষ হোৱা ৰোগ, শিৰ-কোৰ ৰোগ)—তিৰোতাজনীয়ে 'পিয়াহ-শিৰাত' তৎ পোৱা নাই।

পিৰালি-কঁইটা—(পিৰালিৰ বাহিৰ-কাণ, পানী-পোতা)—কেঁচুৱাটো 'পিৰালি-কঁইটালৈ' বাগৰি গ'ল; চাৰিখন টামি এই কালে আনা।

পিৰিক-পাৰাক কৰ্—(১। চকু মেলা-মুদা লগা। ২। চিমিক-চামাক কৰ্)—১। সি সদায় 'পিৰিক-পাৰাক কৰি' থাকে; চোৰ যেন লাগে। ২। চাকিটো ছুমাব; 'পিৰিক-পাৰাক কৰিছে'।

পীৰি উঠ্—(একে পুৰুষৰ মানুহ নোহোৱা হ)—তেওঁ ঢুকোৱাৰ লগে লগে সেই বংশৰ বুঢ়াবিলাকৰ 'পীৰি উঠিল'।

পুং বঢ়া—(সৰু কথা বহলাই মিছাই ডাঙৰ কৰ্)—সৰুলো কথাতে 'পুং বঢ়াই দি' শেষত গোলমাল লাগিলে তেওঁ আঁতৰ হয়।

পুখুৰীত বিহ দি—(গোপনে ডাঙৰ শত্ৰুতা কৰ্)—মই নো তোমাৰ 'পুখুৰীত কি বিহ দিলোঁ' যে তেজ-মঙহৰ সম্বন্ধও অৱজ্ঞা কৰিব খুজিছা?

পুটুং কৰে—(অকস্মাৎ আগে নজনোৱাকৈ)—'পুটুং কৰে' ক'বপৰা ওলালাহি? খবৰ এটাও দিব নোৱাৰিলা নে?

পুটুক্ পুটুক্ কৰে—(ঘনে ঘনে)—লাকবোৰ 'পুটুক্ পুটুক্ কৰে' খাই নাথাকিবা; পেটৰ অসুখ হ'ব, এৰাঁ লাক।

পুঠি মাছৰ চৰ্চবিয়ে সাৰ হ—(দুৰ্বল লোকৰ দম্ভালি অৰ্থহীন হ)—'পুঠি মাছৰ চৰ্চবিয়ে সাৰ হোৱাৰ' দৰে তোমাৰ দৰে দুখীয়াৰ এই আস্ফালন অৰ্থহীন নহয় নে?

পুঠি মাছৰ জীউ—(নিতান্ত সামান্য বা খন্তেকীয়া শক্তি)—ধনৰ বল কেইদিনীয়া; 'পুঠি মাছৰ জীউ' বুলি ভাবিবা।

পুতলা নচুৱা দি—(নিজৰ আয়ত্ত ৰাখি নিজৰ ইচ্ছা মতে চলা)—ঘাইজক তেওঁ 'পুতলা নচুৱা দিছে'; উঠ্ বুলিলে উঠে, বহ্ বুলিলে বহে।

পুনচ্-বিয়া—(পাছ-বিয়া, শান্তি-বিয়া)—'পুনচ্-বিয়া' আজি-কালি উঠি গ'ল, কাৰণ পুষ্পিতা হলেহে ছোৱালী বিয়া দিয়া হয়।

পুলিচত দি—(দোষ কৰা বাবে কোনো মানুহক পুলিচক গতাই দি)—বাইজে তাক, চোৰ বুলি, 'পুলিচত দিলে'।

পুলি-পোখা উভাল্—(সমূলে ধ্বংস কৰ্)—১। শাক তুলিবলৈ গৈ বুঢ়ীয়ে 'পুলিয়ে-পোখাই উভালি' আনিলে। ২। বজাই সেই বংশৰ 'পুলিয়ে-পোখাই উভালিছিল'।

পুলুং-পালাং কৰ্—(মনোযোগেৰে কাম নকৰি ইফালে সিফালে চাই সময় কটা)—কামটোত ধৰি 'পুলং-পালাং কৰি' আছা দেখোন।

পুলুকা মাৰ্—(কামৰপৰা গা এৰা দি পলা)—তোমালোকক কামটো গতাই দিলোঁ; 'পুলুকা মাৰি' কাম এৰি গ'লা কিয়?

পুৰা হলে নাও মেলি যা—(অস্থায়ীভাৱে থকাৰ দৰে থাকি চিন-চাব নেৰাকৈ আঁতৰি যা)—তেওঁ 'পুৰা হলে নাও মেলি যায়'। দিনটো দেখা দেখি নাই; ক'লৈ যায় তেওঁহে জানে।

পুষ্কৰ পা—(দোষণীয় তিথি, বাৰ,নক্ষত্ৰত মৃত্যু হ)—তেওঁ পূৰ্ণ 'পুষ্কৰ পালে'; পিৰীহঁতৰ শান্তিৰ বাবে কিবাকিবি কৰা উচিত।

পুহন-বিয়া—(পুংসৱন্)—'পুহন-বিয়া' সমাজৰপৰা প্ৰায়েই উঠি গ'ল।

পুবৰ বেলি পশ্চিমে ওলা—(অসম্ভৱ কায হ)—আজি দেখোন 'পুবৰ বেলি পশ্চিমে ওলাল'; তুমি আহিলা।

পুবৰ বেলি পশ্চিমে যা—(বহুত পলম হ)—'পুবৰ বেলি পশ্চিমে গ'ল'; তেওঁ ঘূৰি নাহিল।

পূৰ দি (বা পূৰ দি ধৰ্)—(১। গাৰ গোটেই বল দি হেঁচ্—হাতী আদিয়ে মূৰ, দাঁত আদিৰে হেঁচি ধৰাত খাটে। ২। টানি বা ব্যগ্ৰভাৱে ধৰ্ বা প্ৰাৰ্থনা কৰ্)—১। হাতীয়ে বেৰিয়া 'পূৰ দি' ধৰিলে, শিলৰ বেৰা ভাগি পৰিল। ২। কামত ধৰিলে 'পূৰ দি ধৰিবা', তেহে কাম সিজিব।

পূৰ্ণহতীয়া (১। গাৰ সম্পূৰ্ণ বল প্ৰয়োগ কৰা—টাঙোন আদিৰে মৰাত খাটে। ২। দুয়ো হাতেৰে বা পেট ভৰাই—খোৱাত খাটে। ৩। সম্পূৰ্ণ আন্তৰিকতা প্ৰকাশ কৰি, দুয়ো হাতেৰে সাবট মাৰি)—১। তেওঁৰ 'পূৰ্ণহতীয়া' কোৱত বাঘটো বাগৰি পৰিল।

২। আজি তেওঁৰ ঘৰত 'পূৰ্ণহুতীয়া' খাবন খালোঁ। ৩। আকলবাৰ ঘৰত্নাই তেতিয়াৰ অসমত 'পূৰ্ণহুতীয়া' সম্বৰ্ধনা পোৱা নাছিল।

পূৰ্ণাহুতি দি—(১। যজ্ঞ শেষ কৰ্। ২। কোনো ডাঙৰ কাৰ্য সমাধা কৰ্)— ১। এতিয়া 'পূৰ্ণাহুতি দিলেই' যজ্ঞ শেষ হব। ২। তেওঁৰ তপত কলিজাৰ কেঁচা তেজেৰে স্বাধীনতা যজ্ঞৰ 'পূৰ্ণাহুতি দিলে'।

পৃষ্ঠ-পোষক—(সহায় বা সমৰ্থন কৰোঁতা)—অনুষ্ঠানটোৰ 'পৃষ্ঠপোষক' কোন কোন ?

পৃষ্ঠ-ভঙ্গ দি—(হাৰ মানি আঁতৰি যা)—শত্ৰু সৈন্যই দিনটো যুঁজি শেষত 'পৃষ্ঠ-ভঙ্গ দিলে'।

পেঁচ-কচ—(পেঁচ গজাল কচিবলৈ লোৰ যতন)—'পেঁচ-কচ' নোহোৱাকৈ পেঁচ-গজাল বহুৱাবা কেনেকৈ ?

পেঁচত পেলা—(ঠেকত পেলাই জব্দ কৰ্)—ডেকাজনক 'পেঁচত পেলাই' সিহঁতে টকা আদায় কৰিবলৈ ষড়যন্ত্ৰ কৰিছিল।

পেঁচ দি—(১। মেৰ বা পাক দি। ২। কথাই পকাই ধৰ্)—১। টঙালপাট আৰু এবাৰ 'পেঁচ দিয়া'; তেহে বান্ধটো আঁটি ধৰিব। ২। সি নিৰ্দোষী বুলি খালাচ পায়; বাইজ নিমাত; মেলেকি থুৱাই 'পেঁচ দি' উঠিল।

পেঁচ পাত্—(১। কথাৰ পাক দি। ২। বোহ পাত্)—১। কেনেকৈ আহিবা ? তেওঁ কথাৰ 'পেঁচ পাতিলে' নহয় ? ২। ল'ৰাটোৱে কিবা কথাত 'পেঁচ পাতিলে'; তাক বুজাই বঢ়াই, আহোঁতে পলম হ'ল।

পেঁচ লাগ্—(১। জৰী আদিৰ মেৰ খা। ২। কথাৰ পাক লাগ্। ৩। বোহ লাগ্)— ১। গাইজনীৰ 'পেঁচ লাগিছে'; একৰাই দিয়া। ২। সমাজত কথাই কথাই 'পেঁচ লাগিল'; মেল মাৰোঁতে ৰাতি পুৱাই গ'ল। ৩। তাৰ যে কিহত 'পেঁচ লাগিল', কোনে জানে ?

পেঁপা কাঢ়্—(দুখ পাই কেঁকা)—জ্বৰত তেওঁ 'পেঁপা কাঢ়িছে'; মূৰত বিছি দিয়া।

পেঁপা বল্—(দীঘল হৈ বাঢ়ি যা)—খাই খাই তোৰ 'পেঁপা বলি' গৈছে, নহয় ?

পেকতহে পদুম ফুল্—(দুখীয়াৰ ঘৰত হে সুপুৰুষ ওপজ্)—ধনীৰ ঘৰত তেনে সুলক্ষণীয়া ল'ৰা কাহানি ক'ত উপজিছে ? 'পেকতহে পদুম ফুলে'।

পেকৰ কচু—(তেনেই দুৰ্বল বা লেকো-সেকো)—ল'ৰাটো দেখাতহে ডাঙৰ,—সি তেনেই 'পেকৰ কচুহে'; এসাজ নাখালেও লৰিব নোৱাৰে।

পেটক কটিয়াই মিল্—(প্ৰয়োজনৰ যোখাৰে আটি-জুৰি খা)—গাধীৰে আটিব নে নাই, চোৱা ; 'পেকে কটিয়াই মিলিব' ।

পেছ কৰ্—(ডাঙৰ বিষয়াৰ আগত কাকত-পত্ৰ বতনাই দি)—অহা মিটিঙত এই কাকতবোৰ 'পেছ কৰিবা' ।

পেটক আঁট্, চকুক নাট্—(খাব নোৱাৰিলেও লাগে বুলি ক)—সি খঁকুৱা মানুহ, 'পেটক আটিলেও চকুক নাটে' ; সদায় খুজি লয়, কিন্তু ইমান খাব নোৱাৰে ।

পেট-কপটীয়া—(কপট স্বভাৱৰ)—তাৰ দৰে 'পেট-কপটীয়া' মানুহ দেখা নাই ।

পেট কামোৰা মানুহে মাটিতো বাগৰ, পাটীতো বাগৰ্—(বিপদত অধৈৰ্য হৈ নানা অকাৰ্য কৰ্)—'পেট কামোৰা মানুহে মাটিতো বাগৰে. পাটীতো বাগৰে' ; ঘৰত জুই লগাত পগলাৰ দৰে সিও কাৰ হাতত ধৰিছে, কাৰ ভৰিত ধৰিছে, তাৰ্কে কৈ হাঁহিব লাগে নে ?

পেট-কুলি—(পেট-কপটীয়া)—তেওঁ বৰ কপট স্বভাৱৰ আছিল দেখি মানুহে তেওঁক 'পেট-কুলি' বুলিছিল ।

পেট গেৰেও-গেথেও লগা—(অতিৰিক্ত ভোজনৰ বাবে অশান্তি পা)—খাহী খাই তেওঁৰ পেট 'গেৰেও-গেথেও লগাইছে' ; এতিয়া তেওঁ কেনেকৈ বেঁছিকৈ লৰচৰ কৰিব ?

পেট চল্—(বেছিকৈ শৌচ কৰ্) শেষ নিশাৰপৰা তেওঁৰ 'পেট চলিছে' ; ডাক্তৰ আনিবলৈ যাওঁ ।

পেটত খুব থাক্—(গোপন শত্ৰুতা থাক্)—'পেটত খুব থাকিলেও' এই বিপদত তেওঁ যথেষ্ট সহায় কৰিছে ।

পেটত গৰল মুখত মৌ—(গোপনে শত্ৰুতাৰ ৰাখি বাহিৰত মিত্ৰতা প্ৰকাশ কৰা কাৰ্য)—যাৰ 'পেটত গৰল মুখত মৌ', সিহে মাৰাত্মক শত্ৰু ।

পেটত বান্ধ্ দি থাক্—(নোখোৱাকৈ কাম-বন কৰি থাক্)—পুৱাৰপৰা 'পেটত বান্ধ্ দি থাকি' কেনেকৈ কামটো শেষ কৰিম ?

পেটত ভোক মুখত লাজ—(লাজত অন্তৰৰ ইচ্ছা ভাঙি নোকোৱা কাৰ্য)—ন-জোঁৱাই বুলি 'পেটত ভোক মুখত লাজ' কৰি থাকিলে কষ্ট পাবা বুজিছে ।

পেটত সাত পাচি খাৰ থাক্—'পেটত খুব থাক্' চোৱা ।

পেটত হাত দি থাক্—(নোখোৱা বাবে কষ্ট পাই পেটত হেঁচি ধৰি থাক্)—মানুহ-

টোৱে দিনটো 'পেটত হাত দি থাকিও' তোমাৰ কাম কৰিছে; এতিয়াও খাব নিদিয়া নে?

পেটত হাত-ভৰি লুকা—(বৰ ভয় পা)—সোপা-ধৰা কাহিনী শুনি ল'ৰাইতৰ 'পেটত হাত-ভৰি লুকাল'।

পেট দি—(গোপন কথা জনা)—তেওঁ নানাৰ কথা কলে, কিন্তু নিজৰ 'পেটটো নিদিলে'।

পেট খুই আহ্—(সম্পূর্ণ শুদা পেটে আহ্)—তোমাৰ নিমন্ত্রণ খাবলৈ আজি 'পেট খুই আহিছোঁ'।

পেট পকা—(পেটত নাড়ী পকোৱা যেন লাগ্)—শুদা পেটত মধুৰি-আম খালে 'পেট পকায়'।

পেট পা—(অন্তৰৰ কথা জান্)—অত দিনে একেলগে থাকিও তেওঁৰ 'পেট নাপালোঁ'।

পেট-পূজা কৰ্—(খা)—সকাম-নিকামলৈ নহয়, 'পেট-পূজা কৰিবলৈকেই' এইবোৰ কিনিছোঁ।

পেট পেলাই খা—(বৰ বেছিকৈ খা)—পৰৱ ওপৰত 'পেট পেলাই খোৱাত' তেওঁ পটু।

পেট পেলাই থাক্—(১। পেট তললৈ কৰি শো। ২। খাবলৈ নাপাই তেনেকৈ শো)—১। শোওঁতে 'পেট পেলাই নাথাকিবা'; পেটত হেঁচা পৰা ভাল নহয়। ২। লাগিলে সি 'পেট পেলাই' দিনটোও 'থাকিব'; তথাপি কাম-বন নকৰে।

পেট পোহ্—(কথমপি খাই লৈ থাক্)—এই দৰে নিজে 'পেট পুহি' থাকিলে মোৰ নচলে; মোৰ এখন গৃহস্থি আছে।

পেট প্রবর্ত্তন কৰ্-'পেট পোহ্' চোৱাঁ।

পেট ফালিলেও ক এটাও নোলা—(সম্পূর্ণ নিবক্ষৰ হ)—তাৰ 'পেট ফালিলেও ক এটাও নোলায়'; সি কেনেকৈ দস্তখত কৰিব? টিপ-চহী লোৱা।

পেট ব-'পেট চল' চোৱাঁ।

পেট-মচা—(মুমলীয়া, গোটেই শেষত ওপজা)—এই পুতেকটো বুঢ়ীৰ 'পেট-মচা' সন্তান।

পেটৰ খজুৰতি মাৰ্—(কিবাকিবি খাই পেটৰ কলমলনি গুচা)—পিঠাগুড়ি এমুঠি খাই 'পেটৰ খজুৰতি মাৰিছোঁ'।

পেটৰ পোক (বা পোৱালী)—(নিজৰ সন্তান)—'পেটৰ পোক' হৈ এনে ব্যৱহাৰ কৰিব বুলি বুঢ়ীয়ে ভবা নাছিল।

পেটৰ ভাতে চাউল হ—(বৰকৈ' চিন্তিত হ বা ভয় পা)—কথাটো শুনিৰেপৰা 'পেটৰ ভাতে চাউল হৈছে'।

পেটৰ ভোক মুৰলৈ যা—(খোৱাৰ নিৰ্দিষ্ট সময় কেতিয়াবাই পাৰ হৈ যা)—এতিয়াও গা ধুৱই পৰা নাই ; 'পেটৰ ভোক মুৰলৈ যোৱা' বুলি কব পৰা নাই নে ?

পেট ল—(মনৰ অভিপ্ৰায় জান্)—তেওঁৰ 'পেটটো লবাচোন', এই কামত তেওঁ কাক লব খোজে।

পেটা উঠ্—(হেঁচাত পিঠা হ—প্ৰাণীত খাটে)—এবীবোৰ 'পেটা উঠি' মৰি আছে।

পেটা কৰ্—(হেঁচি বা চেপি পিঠা কৰ্—প্ৰাণীত খাটে)—তইঁতৰ গছকনিয়ে মাছবোৰ 'পেটা কৰিলে'।

পেটা-জৰী—(১। তলত আধাৰিয়ে সৈতে চাৰিও কালে থকা জৰীৰে কলহ আদি ওলোমাই নিব পৰা জৰীৰ যতন। ২। যোঁৱাৰ জীন বন্ধা জৰী, পেটী)—১। 'পেটা-জৰী' নহলে কলহটো নিব নোৱাৰি। ২। 'পেটা-জৰী' নহলে জীন বান্ধিবা কেনেকৈ ?

পেটা তোল্—'পেটা কৰ্' চোৱা।

পেটুৱা মহাদেৱ—(ডাঙৰ পেটৰ মানুহ)—সেই 'পেটুৱা মহাদেৱটো' ক'ৰপৰা ওলাল'হি ? খায় বা কেই থালী ?

পেটে ওলা—(মাজেদি বাহিৰ হ)—মৰাণইতে হাবিৰ 'পেটে ওলাই' কিছু মানুহ কাটিলে।

পেটে কঁকালে লাগ্—(বহুত দিন অনাহাৰে থকাত পেট বহি কঁকালত লাগ্)—ল'ৰাটোৰ 'পেটে কঁকালে লাগিছে', যেন কেবা দিনো খোৱা নাই।

পেটেকা উঠ্—'পেটা উঠ্' চোৱা।

পেটে খালে পিঠিয়ে স—(খাবলৈ পালে মাৰ খাবও পাৰ্ ; লাভ হলে কষ্ট কৰিবলৈও সমৰ্থ হ)—মানুহটোৱে তোমাৰ কিমান কাম-বন কৰি থাকে দেখিছাই, সি কিবা এটা বেয়াকৈ কলেও সহ্য কৰিবা। 'পেটে খালে পিঠিয়ে সব পাৰি।'

পেটে ভঁৰাল গাই জপা হ—(তেনেই নিঃসম্বল হ ; বাহি কৰিবলৈ একো নহ)—আমাৰ জমা ? আমাৰ জমা বহুত, আমাৰ 'পেটেই ভঁৰাল গাই জপা হৈছে'।

পেটে ভাতে খা—(কথমপি খাই-বৈ থাক্)—এই মানুহবিলাকে কোনো মতে 'পেটে ভাতে খাই আছে'।

পেড়া-কাকত—(আহোম ৰজাৰ দিনৰ মাটি আৰু মানুহৰ লেখ থকা বহমূলীয়া,

গডিকে পেড়াত ভৰাই থোৱা কাকত)— আমাৰ 'পেড়া-কাকত' আৰু তাৰৰ কলি আছে।

পেপুৱা লাগ্—(ঠেকত পৰ্; বিবুদ্ধি হ)—ধান কিনে কিহেৰে, তাকে ভাবি সি 'পেপুৱা লাগিছে'; নিকিনিলে খায় কি?

পেলনি যা—(১। অপব্যয় হ। ২। অশুচি বা পুষ্পিতা হ)—১। বহুত ভাত 'পেলনি গ'ল'। হিচাপ নকৰাকৈ ৰান্ধিছিলা কিয়? ২। ছোৱালীজনী কালি 'পেলনি গৈছে'; কেই দিন পিছত বা শুচি হয়?

পেলাই গছুকা—(ৰব নির্জ্)—ল'ৰাটো বৰ 'পেলাই গছকা' প্ৰকৃতিৰ; কাৰো কথাকে কাণ নকৰে, শান্তভাৱে নিজৰ কাম কৰি যায়।

পোখা ভাঙ্—(পাতৰ গুৰিয়েদি ওলোৱা গজালি ছিঙি পেলা)—ধঁপাতবোৰৰ 'পোখা ভাঙি' দিয়া; নহলে পাতবোৰ পাতল হৈ যাব।

পোটক তোল্—(প্ৰতিশোধ ল)—মোৰ এই অপমানৰ 'পোটক তুলিছে' এৰিয়।

পোটোকা পৰ্—(হেঁচা আদি খাই খাল পৰ্)—গছজোপাৰ এইখিনিত 'পোটোকা পৰিছে' কিয়?

পোটোকা পা—(প্ৰতিফল পা)—তাৰ অন্যায় কৰিছিলা; সেই বাবে আজি 'পোটোকা পালা'।

পোতনি থেকেচা দি—(উগ্ৰ শাস্তি দি) দাৰোগাই চোৰটোক 'পোতনি থেকেচা দিলে'।

পোতা কথা উজাৰ্—(পুৰণি কথা উলিয়াই কাজিয়া লগা)—যোৱা কথা গ'ল; এতিয়া 'পোতা কথা উজাৰি' দ্বন্দ্ব নক'ৰবা।

পোতা পুখুৰীৰ বজা—(নিজৰ ঠাইতহে ডাঙৰ)—তুমি 'পোতা পুখুৰীৰ বজা' হৈ থাকাগৈ; ইয়ালৈ নাহিবা।

পোতা মোচৰা দি—(ৰবকৈ মাৰ-পিট কৰ্) বাইজে তাক 'পোতা মোচৰা দিলে'; কিন্তু সি দোষ সৈ নললে।

পোন আঙুলিৰে ঘিঁউ নোলা (কুটিল স্বভাৱৰ মানুহৰ লগত সৰলভাৱে উপকাৰ পাবলৈ অপাৰগ হ)—তেওঁৰপৰা ৰৰঙণি আদায় কৰিব লাগিলে কন্দী সাজিব লাগিব; 'পোন আঙুলিৰে ঘিঁউ নোলায়'।

পোন-পুৰাই—(তৎক্ষণাৎ)—তেওঁ 'পোন-পুৰাই' ঘটনাৰ ঠাইলৈ লব মাৰিলে।

পোন্ন চকুৱে চা—(কৃপাদৃষ্টি কৰ্)—মই মৰিলোঁ প্ৰভু, 'পোন চকুৱে চোৱা'।

পোন্ন ছাটে—'পোন-খুলাই' চোৱা।

পোন্ন দাহে—'পোন ছাটে' চোৱা।

পোন্ন-পটীয়া—(সৰল)—তেওঁ কাহানিও 'পোন-পটীয়া' কথা কৈ পোৱা নাই।

পো-মাইকিয়াৰ ভাগিল পোহ্—(ফলহীন চেষ্টা কৰ)—মোৰ খেতিৰ কথা নকবা ; সেইখাত খেতি কৰি পৰিশ্ৰম কৰিছোঁ, কিন্তু ফচল নাই। 'পো-মাইকিয়াই ভাগিল পোহা' যেন হৈছে।

পোনে-শুছিয়ে ডুব মাৰ্—(সত্য কথা সমূলি লুকা ; আসৈ মাত্)—কলখোক কোনে নিছে সি জানে ; কিন্তু সমাজে সোধাত সি 'পোনে-শুছিয়ে ডুব মাৰিলে'।

পোলা কটা—(বেৰ কাটি সোমোৱা চোৰ)—'পোলা-কটা' বুলি এবাৰ সি ফাটক খাইছিল।

পোহ উঠ্ (বা ধৰ্)—(ভাল যতন পাই পুষ্ট হ)—খাব লবলৈ পাই এতিয়াহে ল'ৰাটোৰ 'পোহ উঠিছে'।

পোহ তোল্ (বা ধৰা)—(ভালকৈ যত্ন কৰি হৃষ্টপুষ্ট কৰ্)—গিৰীহঁতে ছোৱালী-জনীক 'পোহ তুলিছে' ; তাই এতিয়া ধুনীয়া আৰু স্বাস্থ্যৱতী হৈছে।

পোহ দি—(দৈ গাখীৰ টেঙা নহবলৈ তাৰ লগত এৰা গাখীৰ মিহলা)—তোমাৰ গাখীৰত 'পোহ দিছা' নেকি ? নতুন গাখীৰ যেন নালাগে।

পোহনীয়া কুকুৰ, সঁাচনীয়া কাপোৰ—(বিশেষ মূল্যবান আৰু বিপদৰ বন্ধু)—মোৰ আন একো নহলেও পোহনীয়া কুকুৰ এটা আছে ; তাকেই মূল্যবান বুলি ভাবিছোঁ।। মানুহে দেখোন কয় বোলে 'পোহনীয়া কুকুৰ আৰু সঁাচনীয়া কাপোৰ' একে।

পোহ-পাল দি—(প্ৰতিপাল কৰ্)—ময়ে তাইক 'পোহ-পাল দিছোঁ', বেছেৰীৰ কেও নাই।

পোহ (বা **পোহন**) **ল**—(ধৰচীয়া হ)—গছৰে সোনকালে 'পোহ নলয়'।

পোহাৰী-চুপতি—(নিৰৰ্থক আৰু অভদ্ৰ তৰ্কাতৰ্কি) —'পোহাৰী-চুপতিখৰ' এৰা ; ৰাতি হ'ল, এতিয়া ঘৰাঘৰি যাওঁ।

পোহাৰীৰ সাখী পৈয়েক—(দুষ্টবহে দুষ্ট লোকে সাখী হ)—তোৰ দৰে অবাইত চোৰে সি চুৰ নকৰা বুলি কলে কোনে পতিয়াব ? 'পোহাৰীৰ সাখী পৈয়েক'।

পোহাৰী-লেখ—(নিৰক্ষৰ লোকে কৰা বিধৰ হিচাপ)—তুমি আকৌ 'পোহাৰী-লেখত' ধৰিলা কিয় ? ভালকৈ হিচাপ কৰাচোন।

ফটং-গিৰী—(বৰ গুণী মানুহ)—সেই 'ফটং-গিৰীটোৰ' গপেই সাৰ ; কাম কৰিবলৈ সাধন নাই।

ফটা কাঁথাত সোণ থাক্—(সামান্য মানুহতো মূল্যবান গুণ থাক্)—ছাল-ছিগা বুলি তাক উলাই নকৰিবা ; 'ফটা কাঁথাতো সোণ থাকে' ।

ফটা কাঁথা তিতে মানে গালৈহে গধুৰ হ—(১। কৰিব লগীয়া কাম নকৰি পেলাই থলে তাৰ বোজা বাঢ়ি যা । ২। মূল্যহীন বস্তু আঁতৰাই নেপেলালে বেছি জঞ্জালৰ কাৰণ হ)—১। 'ফটা কাঁথা তিতে মানে গালৈহে গধুৰ হয়।' ধাৰ শোধাই দিয়া ; নহলে বেছি হৈ যাব। ২। গৰুটোক বেমাৰে ধৰিছে ; তাক সোনকালে বেচি পেলোৱা, 'ফটা কাঁথা তিতে মানে গালৈহে গধুৰ হয়।'

ফটা (বা ফলা) বাঁহ জোৰা নালাগ্—(মনৰ অমিল সুগুচ্)—এবাৰ মন ভাগিছে যেতিয়া, তেওঁলোক বেলেগ হোৱাহে ভাল ; 'ফলা বাঁহ জোৰা নালাগে।'

ফটা মুখ মেল্—(মনৰ ভাৱ ব্যক্ত কৰ্)—সমাজলৈ আহিছোঁ যেতিয়া মযো 'ফটা মুখ মেলিব খুজিছোঁ' ।

ফটা মুখেদি নকৈ নোৱাৰ্—(মনৰ ভাৱ ব্যক্ত কৰিবলৈ বাধ্য হ)—যেয়া পালেং 'ফটা মুখেদি নকৈ নোৱাৰোঁ,' সমাজৰ এই বায় বৰ অন্যায়মূলক হৈছে।

ফটা হওক ছিটা হওক পাটৰ টঙালি—(মূল্যবান বস্তু বা মানুহ বৰ হীন বা উপেক্ষিত অৱস্থাত পৰিলেও পুৰণি মূল্য বা গৌৰৱ কিছু বৈ থাক্)—'ফটা হওক ছিটা হওক পাটৰ টঙালি' ; কণা হওক কুঁজা হওক ভুঞাৰ পোৱালি ।

ফটুৱাই ফটা দি—(ভৰি ফটাৰ দৰে ফাটি ছিৰাছিৰ হ—মাটিত খাটে)—এই খৰাং বতৰত খেতি কেনেকৈ কৰিবা ? মাটি 'ফটুৱাই ফটা দিছে' ।

ফতোৱা জাৰি কৰ্—(আদেশ দি—আপত্তিব্যঞ্জক)—সম্পাদকে বোলে 'ফতোৱা জাৰি কৰিছে,' সভ্যসকলে চুটকাকৈ ৰৰঙণি দিব লাগে।

ফন্তাই-দি কোবা—(ডাঙৰ অপমান কৰ্)—এনে কথা দুনাই নকৰিবি ;'ফন্তাইদি কোবাম'।

ফন্দী কৰ্ (বা পাত্)—(কৌশল উলিয়া ; গোপন উপায় উলিয়া)—বামুণক ছাগলী লৈ অহা দেখি তিনিও টেঙৰে 'ফন্দী পাতিলে'।

ফন্দে-ফান্দে—(কোনো ফন্দী কৰি ; ফান্দত পেলাই ; ছলে-বলে)—তেওঁ তাৰপৰা 'ফন্দে-ফান্দে' টকা উলিয়াবই।

ফপৰীয়া হ—(নিঃকিন অৱস্থাত পৰ্)—আজি 'ফপৰীয়া হৈছোঁ,' কোনে মোক খাতিৰ কৰিব ?

ফৰিং ছিটিকা দি—(খং বা আন উত্তেজনাত জঁপিয়াই যুৰ্)—১। তেওঁ খঙত 'ফৰিং ছিটিকা দিবলৈ' ধৰিলে। ২। আজি তাত পুঠীমাছে 'ফৰিং ছিটিকা দিছে'।

ফৰিং-ফুটা—(বৰ উজ্জ্বল—পোহৰত থাটে)—এই 'ফৰিং-ফুটা' জোনাকত চোতালত চাৰ্কি কিয় লাগিছে।

ফৰিঙা-জাহ দি—(প্ৰাণলৈ সংশয় এৰি কোনো কাৰ্য কৰ্)—টকা পাওঁ ক'ত ? 'ফৰিঙা-জাহ দিবলৈহে' বাকী আছে।

ফমু'টি মাৰ্—(অনিশ্চিতভাৱে কোনো কাৰ্য কৰ্)—বেমাৰীটোৰ যদি চিকিৎসা লৈছা, ভালকৈ দৰৱ দিয়া ; 'ফমু'টি মাৰি' দুপালি দিলে কি হব ?

ফলি ল—(আখৰ লিখা শিকিবলৈ ধৰ্)—ল'ৰাটোৱে এতিয়াহে 'ফলি লৈছে'।

ফাই উঠ্—(বৰকৈ উত্তেজিত হ)—কি কথাত নো তেওঁৰ 'ফাই উঠিল'? আমিতো একো কোৱা নাই।

ফাইদাং মাৰ্—(গুচি যা)—কাম কৰাৰ আগেয়ে টকা দিলাই ; সিও টকা লৈ 'ফাইদাং মাৰিলে'।

ফাং ফুং—(ফাঁকিফুঁকা)—আজি-কালি সকলো কথাতে 'ফাং ফুং' ; গা লগাই কাম কৰে কেইজনে ?

ফাংবাজী মাৰ্—(মিছা কৈ ফাঁকি দি)—সি 'ফাংবাজী মাৰি' নানা কথা কবলৈ ধৰিলে ; বুঢ়ীয়ে তাৰ কথাত ভোল গৈ এসাজ খুৱালে, টকা পাঁচটাও দিলে।

ফাঁক-তাল মাৰ্—(ফাঁকি দি স্বাৰ্থসিদ্ধি কৰ্)—কাম-বন নকৰাকৈ 'ফাঁক-তাল মাৰিও' কিমানে যে ধন আৰ্জিছে, নেদেখিছা নে ?

ফাঁকতি-ফুঁকুতা—(ফাঁকিফুকা)—'ফাঁকতি-ফুঁকুতাৰ' কথা নহয়, কামটো যদি কৰা নগদ পঞ্চাশ টকা পাবা।

ফাকি জোৰ্—(ভাও জোৰ্)—তাৰ জ্বৰ উঠা নাই ; 'ফাকি জুৰিছে'।

ফাঁকি দি—(মিছা ক ; ছলনা কৰ্)—কামটো নকৰা যদি, কৰিম বুলি 'ফাঁকি-দিছিলা' কিয় ?

ফাঁকি-ফুঁকা—'ফাকতি-ফুঁকুতা' চোৱা।

ফাচ্-ফুচ কৰ্—(কাণে কাণে ক)—'ফাচ্-ফুচ্ কৰি' থাকিলে কি হব ? সকলোৰে শুনাকৈ কৈ দিয়া।

ফাচাং-ফুচুং কৰ্—'ফাচ্-ফুচ্ কৰ্' চোৱা।

ফাট মাৰ্—(পলাই কোনোৱে নজনা হুগুনা হ)—পুলিচৰ নাম শুনিয়েই সি পলাই 'ফাট মাৰিলে'।

ফাট মেল্—(অলপ অলপ ফাট্)—পকী মজিয়াখনত 'ফাট মেলিছে'।

ফাটি-ছিটি যা—(ফাটি ছিৰাছিৰ হ ; নষ্ট হৈ যা)—কাঠডোখৰ ৰ'দত পৰি থকাত 'ফাটি-ছিটি গ'ল'।

ফাটি-ফুটি যা—(বহুত দূৰলৈ বিয়প্ ; ৰবকৈ সদৰী হ)—কালিৰ ঘটনাটো গোটেই দেশতে 'ফাটি-ফুটি গৈছে'।

ফান ফান কৰ্—(ডাল ডাল কৰ্)—খেৰবোৰ 'ফান ফান কৰিও' আওঠিটো পোৱা নগ'ল।

ফান্দুচ উৰোৱা দি—(নিমিষতে নাই-মুই কৰ্)—বাপেকৰ অতুল ঐশ্বৰ্য, পুতেকে এবছৰতে 'ফান্দুচ উৰোৱা দিলে'।

ফান্দত পৰ্—(১। ধৰিবলৈ পাতি থোৱা যতনত বান্ধ্ খা। ২। গোপন কৌশল বা ষড়যন্ত্ৰত ধৰা পৰ্)—১। হাতী এটা যোৱা ৰাতি 'ফান্দত পৰিছে'। ২। বৰ বুধিয়ক হলেও চোৰটো শেষত 'ফান্দত পৰিল'।

ফান্দত পেলা—(১। কৌশলেৰে ধৰ্। ২। গোপনে ষড়যন্ত্ৰ কৰি জব্দ কৰ্)—১। বাঘটো এতিয়াও 'ফান্দত পেলাব' পৰা নাই। ২। তাক 'ফান্দত পেলাবলৈ' ভেওঁলোকে নানা ষড়যন্ত্ৰ কৰিছে।

ফাপৰ ওকট্—(নানা জঞ্জাল আদি আঁতৰাই থিতাপি লগা বা সুশৃঙ্খল কৰ্)—আনৰ 'ফাপৰ ওকটোঁতেই' সময় যায় ; নিজৰ কাম কৰিবা কেতিয়া ?

ফাপৰত পৰ্—(দুৰ্বল বা নিৰুপায় হ)—মানুহটো তেনেই 'ফাপৰত পৰিল' ; সি মোৰ ওচৰ চাপিবলৈ বাধ্য হ'ল।

ফাপৰী কঠিয়াৰ গঁচ মৰ—(যেয়া বস্তু সমূলি নাথাক্)—মানুহে 'ফাপৰী কঠিয়াৰ গঁচ মৰয়'; তুমিও এই ৰোগ নিৰ্মূল কৰা।

ফাপৰে খা—(খা ধৰ্)—১। গাৰ ছালৰ চোকোৰা উঠ্। ২। দুৰ্বল হ)—১। কুকুৰটোক 'ফাপৰে খালে'। ২। একালত ধনী হলেও এতিয়া তেওঁক 'ফাপৰে খালে'; খুজি ভাত খোপোৱা হ'ল।

ফা-ফুকন—(ফুকনকে আদি কৰি)—তেওঁলোকৰ ঘৰলৈ 'ফা-ফুকনসকল' আহিছিল।

ফাল গচেঁাতে মাহৰ বতৰ যা—(কোনো কামলৈ সাজু হওঁতে কামৰ সময় উকলি যা)- তোমাৰ চুঁচা-মাজা কিছু সংক্ষেপ কৰি থোৱা; 'ফাল গচেঁাতে মাহৰ বতৰ গলে' মুস্কিল হব।

ফালৰি কাট্—(একলীয়া কাটি আঁতৰি যা)—তেওঁ 'ফালৰি কাটিলেই'; তোমালোকেই কামটো শেষ কৰা।

ফালৰি মাৰ্—'ফালৰি কাট্' চোৱা।

ফালি-ফেঁাট মাৰ্—(ধুনীয়াকৈ সাজ-কাচ কৰ্)—সভালৈ যাবলৈ ককাইদেৱে 'ফালি-ফোঁট মাৰিব' লাগিছে।

ফালি-ফেঁাটে নমস্কাৰ—(সাজ-কাচ দেখি সন্মান কৰিব লগীয়া, কিন্তু ভিতৰি তেনে গুণ নথকা)—মানুহজন 'ফালি-ফেঁাটেহে নমস্কাৰ'; টিকাত সাত পাচি গোবৰ; পিছতহে বুজিলোঁ।

ফালেঙী মাৰ্ (ফাঁকি দি)—সি কাম এৰি 'ফালেঙী মাৰি' গুচি গ'ল।

ফালেঙীয়া কথা ক—(ফাঁকি দিয়া কথা ক)—'ফালেঙীয়া কথা কব' নালাগে, আহিবা নে নাহা কোৱা।

ফিচিঙা-ফিচিঙি—(ইজনে সিজনলৈ চাই চকুৰ ঠাৰেৰে কথা কৈ মিচিকা-মিচিক কৰ্)—তোমালোকে কিহৰ বাবে 'ফিচিঙা-ফিচিঙি' লগাইছা, তাকে নোকোৱা কিয়?

ফিতাহি মাৰ্—(বৰ কথা ক)—তই 'ফিতাহি মাৰি' কথা কোৱাত পটু, কিন্তু কামৰ বেলিকা?

ফিৰিঙতিৰপৰা খাণ্ডৱ দাহ—(সামান্য কাৰণৰপৰা বিষময় ফল)—'ফিৰিঙতিৰপৰা খাণ্ডৱ দাহ' হয়; তোমালোকৰ এই কাজিয়া যদি এতিয়াই নামাৰা, শেষত গৈ ইয়াৰো মাৰাত্মক ফল হব।

ফুকনৰ টেকেলা—(বৰ ডোকা-মুখীয়া মানুহ)—এই লম্বাটোক কথাৰে ৰজে বোৱাৰিবা; তেওঁ 'ফুকনৰ টেকেলা'।

ফুট কাঢ়—(অলপকৈ উতলা—সান্দহৰ ধানত খাটে)—ধানখিনি 'ফুট কাঢ়োঁতে' ভাল হোৱা নাছিল; সেইদেখি সান্দহ বেয়া হৈছে।

ফুট-খাৰ—(মিহি ছাইৰপৰা কৰা খাৰ)—এই শাক 'ফুট-খাৰ' দি খাবলৈহে সোৱাদ।

ফুট-গধুলি—(অলপ গধূলি)—এই 'ফুট-গধূলিতে' পোহৰ নোহোৱাকৈ যাব নোৱাৰিম নে?

ফুট চিন্—(ভিতৰুৱা কৌশল বা কথা বুজ)—তেওঁৰ স্বভাৱ বুজিবলৈ পলম আছে; এতিয়াও তুমি 'ফুট-চিনা' নাই।

ফুট-ছাই—(তুঁহ আদি পুৰি হোৱা মিহি ছাই)—কুকুৰে 'ফুট-ছাই' এৰিব নোৱাৰে।

ফুট তোল্—'ফুট কাঢ়্' চোৱা।

ফুটনিত বেঙেনা ভাজ্—(বৰকৈ ফুটনি মাৰি ক)—'ফুটনিত বেঙেনা ভাজিব' নালাগে, কাম কৰি দেখুৱা।

ফুটনি মাৰ্—(ফিতাহি মাৰ্)—'ফুটনি মাৰিলে' কি হ'ব? এদিন বান্ধি খুৱাবাচোন।

ফুট পা—(কৌশল জান্)—কুঁহিয়াৰৰ ৰস পগাই চেনি কৰা 'ফুট' মই 'পোৱা' নাই।

ফুট-ফাট পা—(সম্ভেদ পা)—চোৰৰ 'ফুট-ফাট পালেও' মানুহে কবলৈ সাহ নকৰে।

ফুট ল—(গোপনে সম্ভেদ ল)—কোনে এই কাম কৰিলে, 'ফুট লবলৈ' চেষ্টা কৰা।

ফুটা-কড়ি—(অতি সামান্য সম্বল)—মোৰ হাতত 'ফুটা-কড়ি' এটাও নাই, কি দিওঁ?

ফুটা কলহত পানী ভৰা—(নিষ্ফল কাম কৰ্)—তাক সহায় কৰিলে একো ফল নহয়; 'ফুটা কলহত পানী ভৰোৱাহে' হ'ব।

ফুটা চকুত কুটা পৰ্—(বিপদৰ উপৰি বিপদ হ)—এনেয়ে তেওঁৰ খাবলৈ নাই; তাতে আকৌ চোৰে কাঁহী-বাটি নিলে; তেওঁৰ 'ফুটা চকুত' এই দৰে 'কুটা পৰিব' পায় নে?

ফুটিয়া গাখীৰ—(ফেনে সৈতে থকা এৰা গাখীৰ)—তেওঁ 'ফুটিয়া গাখীৰ' নাখায়, দৈহে খায়।

ফুটুকাৰ ফেন—(কোনো কামত নলগা বস্তু)—সাধুসকলে সকলো বস্তুকে 'ফুটুকাৰ ফেন' যেন দেখে।

ফুতে উৰা—(তুচ্ছজ্ঞান কৰ্)—মোৰ সকলো সহায় আজি তুমি 'ফুতে উৰাই' দিব নোৱাৰা।

ফুৰা হ—(শৌচ কৰ্)—ল'ৰাটোৱে 'ফুৰা হোৱা' নাই ; সেই দেখি পেটটো কিকিছে।

ফুল কাট্—(ফুলৰ ছবি কাঠ, বাঁহ, ধাতু আদিত কাট্)—ছুৱাৰত 'ফুল কাটিছে' কোনে ?

ফুল তলী—(ফুলনি)—গাঁৱৰ প্ৰতি পৰিয়ালতে একোখনি 'ফুল-তলী' আছে।

ফুলতে বাঁধী হ—(স্বামীসঙ্গ নোপোৱাকৈ বিধৱা হ)—ছোৱালীজনী 'ফুলতে বাঁধী হৈছিল,' তাইৰ যে কাৰ লগত বিয়া হৈছিল নাজানিলেই।

ফুল তোল্—(১। ফুল ছিঙি আন্। কাপোৰ আদিত ফুলৰ ছবি তৈয়াৰ কৰ্)—১। গোসাঁই পূজালৈ 'ফুল তুলিলা নে ?' ২। ছোৱালীজনীয়ে কাপোৰখনত বৰ ধুনীয়া 'ফুল তুলিছে'।

ফুল দি—(১। ফুলৰ আকৃতি তোল্। ২। বসন্ত ডালকৈ ওলা)—১। এইখন কাপোৰত কোনে 'ফুল দিছে' ? ২। আয়ে কালিলৈহে ডালকৈ 'ফুল দিব'।

ফুল বস্ত—(ফুলৰ নিচিনা পবিত্ৰ, বা সাধাৰণ বস্ত)—তামোল 'ফুল-বস্ত' ; ইয়াক বাহী গাবেও খাব পাৰি।

ফুল বাছ্ 'ফুল দি' চোৱাঁ।

ফুলৰ ঠাৰিতো কাঁইট থাক্—(ছুখ-কষ্টৰ মাজতহে সুখ থাক্)—দুৰ্ভাগ্য হোৱা বুলি হাবাথুৰি খাইছা কিয় ? ছুখৰ মাজেদিহে সুখ পোৱা যায় ; 'ফুলৰ ঠাৰিতো কাঁইট থাকে'।

ফেঁউ ফেঁউ কৰ্—(মূল্যহীন কথা কৈ থাক্)—মই কলে কোনে শুনিব ? 'ফেঁউ ফেঁউ কৰা' বুলিহে কব।

ফেঁচা-নকা—(চেপেটা, অশুৱনি নাকৰ)—ল'ৰাটো 'ফেঁচা-নকা' বুলি তেওঁ বিয়াত বহিবলৈ অমান্তি হৈছে।

ফেঁচু বজা হ—(পলম হোৱা বাবে এজনৰ প্ৰাপ্য সম্মান আন এজনে ভোগ কৰ্)—তেওঁক সভাপতিত্ব কৰিবলৈ মতা হৈছিল ; আহি নোপোৱাত মযে 'ফেঁচু বজা হব' লগীয়া হলোঁ।

ফেঁটী সাপৰ পোৱালি পোহ্—(শত্ৰুক ৰক্ষা কৰ্)—ল'ৰাটোক চাকৰি দিলো নে ফেঁটী সাপৰ পোৱালি পোহাহে' হ'ল।

ফেঁহু-জালি দি—(পুৱে পোহৰ হ)—আজি 'ফেঁহু-জালি দিওঁতেই' উঠি কামত ধৰিছোঁ।

ফেচ্ ফেচ্ কৰ্—(বিৰক্তিসূচক কথা কৈ থাক্)—বুঢ়াজনে কোনো কামতে সুখ নাপায়, গুতেকইতক 'ফেচ্‌ফেচাই থাকে'।

ফেটা-পৰা—(মেচ খোৱা ; বৰ গধুৰ)—সি 'ফেটা-পৰা' ভাৰ এখন লৈ আহিছে।

ফেটা-ফেটি কৰ্—(১। মেৰেটা-মেৰেটি কৰ্। ২। কামলৈ অনিচ্ছা কৰি বৈ থাক্)—১। পাইজনীৰ কি হৈছে ? 'ফেটা-ফেটি কৰিছে' কিয় ? ২। তুমি দেখোন কামটো দেখি 'ফেটা-ফেটি কৰিবলৈছে' ধৰিলা !

ফেদেলী পুৰাণখন সামৰ্—(অলাগতিয়াল দীঘল কথা এৰ্)—তুমি 'ফেদেলী পুৰাণখন সামৰা' ; বেমাৰীটোলৈহে মন কৰা।

ফেনে ফোটকাৰে—(ফেন আৰু উতলা পানীৰ ফুটৰ নিচিনা বস্তু আদিৰে—বাঢ়নী পানীত থাটে)—নদী বাতিৰ বোলোঁতে 'ফেনে ফোটকাৰে' ভৰি আহিল !

ফেপেৰি পাত্—(১। গেঙেৰি দি। ২। ফেৰ পাত্)—১। ডাক যাবলৈ কলোঁ ; সি দেখোন 'ফেপেৰি পাতি' উঠিল। ২। বাঘটো নপলাল ; 'ফেপেৰি পাতি' উঠিল।

ফেৰ কৰ্—(লক্ষ্য কৰ্ বা টোঁৱা)—ঘাঠিপাট বাঘটোলৈ 'ফেৰ কৰি' চিকাৰীজনে থিয় দিলে।

ফেৰ ধৰ্—(পুষ্ট বা শ্ৰীমন্ত হ)—বৰষুণ পাই ধানবোৰে 'ফেৰ ধৰি' আহিছে।

ফেৰ পাত্—(যুঁজিবলৈ সাজু হ)—কথা কলেই তুমি 'ফেৰ পাতি' উঠা কিয় ?

ফেৰ মাৰ্—(১। তজু' আদিৰ দুয়োফালে গধুৰতা সমান কৰ্। ২। প্ৰতিযোগিতা কৰ্)—তুলাচানিখনৰ 'ফেৰ মাৰি' লোৱাঁ। ২। মই আকৌ তেওঁৰ লগত 'ফেৰ মাৰিম' কি সাহেৰে ?

ফেৰ মেল্—(বহল হৈ যা)—গছৰ ডালবোৰে বৰকৈ 'ফেৰ মেলিছে' ; কিছু কাটি দিয়া।

ফেৰিয়া-ফেৰি—(অৰিয়া-অৰি)—মন পুতি কাম কৰা ; 'ফেৰিয়া-ফেৰি' এৰি পেলোৱাঁ।

ফেৰেকা-কোলা—(ভৰি দুখন ফেৰেকা কৰি লোৱা কোলা)—ল'ৰাটো 'ফেৰেকা কোলাত' লৈ খোজ কাঢ়ি কাঢ়ি মোৰ কঁকাল বিষাইছে।

ফেৰেঙণী মেল্—(একে ঠাইতে দুটা বা কেবাটাও ডাল ওলা)—'ফেৰেঙণী নেমেলা' হলে গছজোপাৰ ভক্তা বহুত ওলালহেঁতেন।

ফেঁট দি—(কপালত ফেঁট দি বিয়ালৈ ছোৱালী ঠিক কৰ্)—আমাৰ ডাঙৰ ল'ৰাটোলৈ আজি সেই ছোৱালীজনীক 'ফেঁট দিম'।

ফোঁট মচ্‌—(বিধবা হ)—গিৰীয়েক মৰিল ; বেছেৰীয়ে 'ফোঁট মচিলে' ।

ফোঁপ-চুঙা—(জ্ঞান-বুদ্ধি নথকা, মূৰ্খ)—সি 'ফোঁপ-চুঙা' ; এইবোৰ কথা নুবুজে ।

ফোঁপ-ডাং—(গপ্পী মানুহ)—সেই 'ফোঁপ-ডাঙৰ' কথা এৰা ; সি একো 'কৰিব নোৱাৰে ।

ফোঁপ-মৰী—(নিজৰ প্ৰশংসা নিজে কৰা)—তেওঁ কিছু 'ফোঁপ-মৰী' ; এয়ে ডাঙৰ দোষ ।

ব

বং দি—(কথা জোৰা দি ক)—'বং নিদিয়াকৈ' আচল কথাটো সংক্ষেপে কোৱাঁ ।

বং লগা—'বং দি' চোৱাঁ ।

বংশ ছেদ হ—(নিৰ্বংশ হ)—১। সি মৰিলত সেই পৰিয়ালৰ 'বংশ ছেদ হ'ল' । ২। যেয়ে মোৰ এনে কৰিলে, তাৰ 'বংশ ছেদ হওক' ।

বংশ-লোচন—(বাঁহৰ ভিতৰত থকা থপ্‌থপীয়া বীজল বস্তু)—'বংশ-লোচন' দৰৱত লাগে ।

বঁটা দি—(১। পুৰস্কাৰ দি । ২। প্ৰশংসা কৰ্‌)—১। ভাল কামৰ বাবে তেওঁক এই 'বঁটা দিয়া' হৈছে । ২। এনে কাম কৰা বুলি জানিলে কোনে তোমাক 'বঁটা দিব' ?

বঁটা পোৱা কাম কৰ্‌—(প্ৰশংসনীয় কাৰ্য কৰ্‌)—বুঢ়াক মাৰিলা, 'বঁটা পোৱা কাম' বুলি ভাবি তাকে আকৌ কৈ ফুৰিছা !

বঁটা-বাহন—(পুৰস্কাৰ হিচাপে উঠি ফুৰিবলৈ দিয়া যান-বাহন)—ৰজাই ডাঙৰীয়াক 'বঁটা-বাহন' দি উৎসাহিত কৰিলে ।

বকটা-বকট—(বখলা-বখল ; চেপেটা বস্তু ফালি পেলোৱা কাৰ্য)—কাঠ-বকলাডোখৰ ফালি 'বকটা-বকট' কৰি থৈছে,—কোনে কৰিলে ?

বক-ধাৰ্মিক—(ভণ্ড লোক) —'বক-ধাৰ্মিক' মানুহ সমাজত বহুত আছে ; তেওঁলোকক চিনা টান ।

ব-কলম—(সলনি ; লিখিব নজনা মানুহৰ সলনি আন এজনে লিখি দিয়া কাৰ্য)—তেওঁ লিখিব নাজানে ; তুমিয়েই 'ব-কলমে' লিখি দিয়া ।

বকলা মেল্—(১। চাকৰী গুচাই পুথি পঢ়িবলৈ আৰম্ভ কৰ্ । ২। কল্লাই কবলৈ আৰম্ভ কৰ্)—১। আজি ৰামায়ণৰ 'বকলা মেলাই' ভাল ; আপুনি পঢ়ক, আমি শুনো । ২। তুমি কথাৰ 'বকলা মেলিলা' হয়, গাৰী আহিবৰ হ'ল।

বক্ৰ পৰ্—(অশুভ গ্ৰহই অনিষ্ট কৰাৰ দৰে কৰ্)—ভাতৰ পাত্তত বহিছেঁাহে, ক'ৰপৰা নো 'বক্ৰ পৰিল', জেঠী-এটা গাত উঠিল।

বখলা-বখল কৰ্—(চেপেটা বস্তু পাতল পাতলকৈ কাটি ডোখৰ ডোখৰ কৰ্)—কাঠডোখৰ 'বখলা-বখল কৰি' ৰ'দত শুকাবলৈ দিম।

বগৰি-বুটলা—(ভেনেই সৰু ; বুজন নোহোৱা)—এই 'বগৰি-বুটলা' ল'ৰাবোৰক চণ্ডাল দি থকাটো মুখৰ কথা নহয়।

বগলি-ভকত—(ভণ্ড)—সেই বুঢ়াটো যে 'বগলি-ভকত', কোনে জানিছিল ?

বগা ওলা—(শ্বেত কুষ্ঠ ৰোগে ধৰ্)—ল'ৰাটোৰ 'বগা ওলাইছে' দেখি বাপেক-মাকৰ বৰ অশান্তি।

বগা কাউৰী ওলা—(সাজ-পাৰেদি বিশেষত্ব দেখুৱাবলৈ বিচাৰ্)—'বগা কাউৰী' বহুত 'ওলায়', কিন্তু কোনে তেওঁলোকক প্ৰশংসা কৰে ?

বগা ভাত পেলালে কাউৰীৰ আকাল নহয়—(সম্পদত বন্ধুৰ আকাল নহ)—ধন-সম্পত্তি থাকে মানে ঢেৰ বন্ধু-বান্ধৱ পাবা ; 'বগা ভাত পেলাব পাৰা মানে কাউৰীৰ আকাল নাই'।

বগিয়া-বগি—(বাগৰা-বাগৰি ; ওজৰ-আপত্তি দেখুৱাই কোনো কামলৈ পলম কৰা কাৰ্য)—'বগিয়া-বগি' কৰিব নালাগে ; কামটো সোনকালে শেষ কৰা।

বগুৱা বা—(আঁঠু আৰু হাতেৰে চুঁচৰি যা)—নৰিয়াত সি উঠিব নোৱৰা হৈছিল ; আমি যোৱা শুনি কথমপি 'বগুৱা বাই' ওলাই আহিল।

বগুৱা লাগ্—(ভয়ত বিহ্বল হ)—তেওঁৰ 'বগুৱা লাগিল' ; থক্‌থক্‌কৈ কঁপিবলৈ ধৰিলে।

বগে নিৰামহী খা—(দুষ্ট মানুহে স্বাৰ্থসিদ্ধিৰ বাবে সাধু আচৰণ কৰ্)—তেওঁৰ সাধুভাত ভোল নাযাবা ; 'বগে নিৰামহী খাইছে', চিকাৰ পালেই পাৰণ কৰিব।

বগুহ যা—(অকালত গৰ্ভ নষ্ট হ)—তিৰোতাজনীৰ পাঁচ মাহ আছিল ; যোৱা ৰাতি 'বগুহ গ'ল'।

বগুহৰ দেও—(ওপৰ শ্ৰেণীৰ আহোমৰ ভাৰ্যাই স্বামীক মতা মাত)—জয়মতীয়ে গদাপাণিক কলে, "বগুহৰ দেও, আপুনি এতিয়াই পলাওক।"

বগুহে মগুহ খা—(আপোন জনে অপকাৰ কৰ্)—মোৰ ভতিজাৰ আচৰণত মই আচৰিত হোৱা নাই ; 'বগুহে মগুহ খায়' বুলি কোনে নাজানে ?

বগাল-ঘা—(উপদংশ, গৰ্মি)—'বগাল-ঘা' আগেয়ে আমাৰ দেশত নাছিল, এতিয়াও গাঁৱত কম।

ব-চুঙা—(১। ব তোলাত ব্যৱহাৰ কৰা বাঁহৰ চুঙা। ২। অতিশয় খোলা অন্তৰৰ মানুহ)—১। ফটা 'ব-চুঙাটো' এৰি ভাল এটা লোৱাঁ। ২। সেই 'ব-চুঙাজনক' এইবোৰ নকবা ; তেওঁ কোনো কথা লুকাব নোৱাৰে।

বছৰ-উদানি—(এবছৰলৈ বন্দৱস্ত কৰা)—মাটিডোখৰ 'বছৰ-উদানিকৈ' তেওঁক দিছোঁ ; বছৰৰ শেষত আকৌ নতুন বন্দৱস্ত কৰিব লাগিব।

বছৰ-পিয়নী (বা **বিয়নী**)—(প্ৰতি বছৰে পোৱালি দিয়া)—মোক 'বছৰ পিয়নী' গাই নালাগে।

বছৰ-বন্ধীয়া—'বছৰ-উদানি' চোৱাঁ।

ব-ছিগা—(গলধন বা কান্ধত ঘা থকা)—হালোৱাটো 'ব-ছিগা' ; বাৰিষা বাবা কেনেকৈ ?

ব-ছেৰা—(১। আপোন জনৰ মৰম নোপোৱা। ২। নিজৰ জাত বা বংশতকৈ নিকৃষ্ট হোৱা)—১। অত দিনে ঘৰৰপৰা দূৰত থকাত ল'ৰাটো সমূলি 'ব-ছেৰা' হ'ল। ২। মাক ভাল জাতৰ গাই ; কিন্তু দামুৰিটো 'ব-ছেৰা' হ'ল।

বজৰ্ লেপ দি থৰ্—(নেৰা-নেপেৰাকৈ লাগ্)—সি এনে 'বজৰ্ লেপ দি থবিলে' যে নগৈ নোৱাৰিলোঁ।

বজাই চা—(ভাল বেয়া পৰীক্ষা কৰ্)—ডেকাজনৰ ভিতৰত কিমান মচলা আছে, অলপমান 'বজাই চালোঁ'।

বজাই বাখ্—(বলবৎ ৰাখ্ ; ৰক্ষা কৰ্)—সদায় জানো তোমাৰ কথাকে 'বজাই ৰাখিবা' ?

বজ্ৰ-কীট (বৰ কৃপণ লোক)—সেই 'বজ্ৰ-কীটটোৰপৰা' ছুটকাও উলিয়াব নোৱাৰিলোঁ।

বজ্ৰ-বটালী—'বজ্ৰ-কীট' চোৱাঁ।

বটালীৰ মুৰত টঙনিয়া—(অধা মূৰ্খক বৰ কষ্টেৰে শিকা)—'বটালীৰ মুৰত টঙনিয়াই' তাক মই শিকাব নোৱাৰোঁ।

বঠীৰ তলত থোৱা—খাবৰ অনুপযুক্ত—মাছত খাটে)—ইমান মাছ পাইও 'বঠীৰ তলত থোৱা' এমুঠিমান দিছিল।

বঢ়া-কথা—(কৰ বলগা কথা)—সদায় 'বঢ়া-কথা' কোৱাই তোমাৰ কু-স্বভাৱ হৈছে।

বঢ়া জোৰ্—(বানিবলৈ থুবলিত ধান গোটাই ল)—ছোৱালীজনীয়ে 'বঢ়া জুৰিছে', অলপ ৰহক।

বঢ়া-টুটা দোষ—(বেছি বা কম হোৱা বাবে হোৱা দোষ)—বিলনীয়াক 'বঢ়া টুটা দোষে' নোছোৱক।

বঢ়া-বচন বোল্—(নকৰ লগীয়া কথা ক)—'বঢ়া-বচন বুলি' তেওঁৰ মনত আঘাত দিছা কিয়?

বঢ়া ভাত কাঢ়ি খা—(আনৰ ন্যায্য প্ৰাপ্য বলেৰে ভোগ কৰ্)—তেওঁ কাৰো 'বঢ়া ভাত কাঢ়ি খোৱা নাই'; গতিকে ভগৱানে তেওঁক সহায় কৰিবই।

বঢ়াৰ পো—(আগ বাঢ়ি বা বেছিকৈ কাম কৰা প্ৰকৃতিৰ মানুহ)—সকলো কামতে 'বঢ়াৰ পো' বুলি তেওঁ জনাজাত আছিল।

বঢ়া সিজ্—(থুবলিত বানিবলৈ লোৱা ধানৰ চাউল ওলা)—ঢেঁকীত 'বঢ়া নিসিজে'; থোৰাটো সলাই দিয়া।

বতৰ দাঙ্—(ডাৱৰীয়া গুচি বতৰ ফৰকাল হ)—বুকু খালিয়াই বৰষিছে; আজি 'বতৰ দাঙিব'।

বতৰৰ কথা আগেয়ে ক—(ভবিষ্যত বাণী কৰ্)—'বতৰৰ কথা আগেয়ে কোৱা' বাবে বেজাৰ নাপাবা; এদিন তুমি নিজৰ কৰ্মদোষত কষ্ট পাবাই।

বতাহত উৰা—(অতি লাহী বা ক্ষীণ আৰু চঞ্চল)—সেইজনী 'বতাহত উৰা' ছোৱালী। বয়স হৈছে, কিন্তু গা নধৰিলে, স্বভাৱো ধীৰ গম্ভীৰ নহ'ল।

বতাহত হলা-জলা—(লাহী আৰু শুৱনী—ছোৱালী)—এনে 'বতাহত হলা-জলা' ছোৱালী প্ৰায়েই দেখা নাযায়; তেওঁৰ বৰ পছন্দ হৈছে।

ব তোল্—(তাঁতৰ দীঘল সূতাবোৰ ব'ৰ মাজত সুমা)—কাপোৰ এতিয়াই ওলাব নে? এতিয়াহে 'ব তুলিব' লাগিছোঁ।

বত্ৰিশ লক্ষণ—(সুপুৰুষৰ লক্ষণবোৰ—প্ৰায়েই বিদ্ৰূপার্থত)—তেওঁ 'বত্ৰিশ লক্ষণৰ' ল'ৰা—তেওঁৰ গুণ-চৰিত্ৰ কিমান বৰ্ণাম?

বদা-কেঁচুত শগুণ পৰ্—(মহৎ লোকে নিচেই সৰু কথাত মনোযোগ দি)—মন্ত্ৰী এগৰাকীয়ে এইবোৰ কথাত হস্তক্ষেপ কৰে কিয়? 'বদা-কেঁচুত শগুণ পৰাটো' বেয়া দেখি।

বধ দি—(বধ কৰা দোষে ছুৱ বুলি শপত দি)—'বধ দিছোঁ', মোক এমুঠি চাউল দিয়া।

বধৰ ভাগী হ—(বধ কৰা দোষৰ দৰে দোষত পৰ্)—চৰাইটো পিঁজৰাত থাকিলে মৰি যাব; তাক এৰি দিয়া; কিয় মিছাকৈ 'বধৰ ভাগী হোৱা'?

বধ ল—(কাৰো দুৰ্গতি বা মৃত্যুৰ কাৰণ হ)—অনাহকত মোৰ 'বধ লোৱা' কিয়? এই খান্তই মোক মাৰিব।

বধ লাগ্—(বধ কৰাৰ দোষে ছো)—'বধ লাগিব', মোক এমুঠি ভাত দিয়া।

বধে ছো—'বধ লাগ্' চোৱা।

বন কৰ্—(১। কাম কৰ্। ২। কাপোৰ বা অলঙ্কাৰত নক্সা তোল্)—১। এতিয়া কি 'বন কৰিছা'? ২। সোণাৰীয়ে অলঙ্কাৰত 'বন কৰিছে'।

বন-ঘোষা—(১। গৰু চৰাওঁতে গৰখীয়া ল'ৰাই হাবিত গোৱা গীত। ২। পাঁচলীয়া সুৰৰ গীত)—১। গ্ৰাম্যদোষত দুষণীয় হলেও 'বন-ঘোষাও' এক শ্ৰেণীৰ সাহিত্য সম্পদ। ২। আজি-কালি 'বন-ঘোষাৰ' শ্ৰেণীৰ গীতবোৰে সমাজত যথেষ্ট আদৰ পায়।

বনত জুই দি গুহৰিয়া—(আনৰ অপকাৰ কৰি আনন্দ পা)—'বনত জুই দি গুহৰিয়াবলৈ' নিবিচাৰিবা; সেই জুয়ে তোমাকো পুৰিব পাৰে।

বন-বৰাগী—(বৰাগীৰ দৰে যেনি পায় তেনি ঘূৰি ফুৰা মানুহ)—তেওঁ 'বন-বৰাগী', এতিয়া ক'ত আছে, কেনেকৈ কম?

বন-বাৰি—(ঘৰুৱা কাম কাজ)—'বন-বাৰি' কৰি ওলোৱা; মম্নো ওলাই আহোঁগে।

বন-বোন্দা—(বন-বাৰি নকৰি ঘূৰি ফুৰা মানুহ)—সেই 'বন-বোন্দাটোক' পুহি থাকিব নোৱাৰোঁ।

বন-ভোজ—(হাবিত ভোজ-সবাহ খাই কৰা আমোদ)—ছাত্ৰবিলাকে 'বন-ভোজ' খাবলৈ বছৰি একোবাৰ যায়।

বন-বজা—(বাঘ)—'বন-বজালৈ' আমি বছৰি একোখন নৈবেদ্য আগ বঢ়াওঁ।

বন-লগা—(গৰুক হাল-মৈ টানিবলৈ শিকা)—দমৰাটো ডাঙৰ হ'ল; 'বন-লগাবলৈ' দিছোঁ।

বন্দুৱা ৰবা—(বুজ-বিবেচনা নোহোৱা পৰিশ্ৰমী মানুহ)—সি সাক্ষাৎ এটা 'বন্দুৱা ৰবা' কাম কৰে, কিন্তু বিবেচনা শক্তি নাই।

বত্তি পোৰ—পোহৰ দেখুৱাই বাতি মাছ মাৰ্; জোৰা কাচ্)—আজি-কালি 'বত্তি পুৰিও' মাছ পোৱা নাযায়।

বজ্ৰজত পৰ্—(১। মুকলি মুৰীয়াকৈ চলিব নোৱৰা হ। ২। শহৰি খট্)—

১। 'বৰনত পৰি' ল'ৰাটোৱে আগতকৈ পঢ়াশুনা কৰিছে। ২। হোৱালীজনী 'বৰনত পৰি' দেখিবলৈও বৰ ধুনীয়া হ'ল, কাম-বনতো পাকৈত হৈ উঠিল।

বন্ধা থাক্—(আগ-ধন লৈ বিশেষকৈ যেতিয়া কাম কৰিবলৈ কাৰো ঘৰত থাক্)—দুশ টকা ললোঁ; এই বছৰ বৰুৱাৰ ঘৰত 'বন্ধা থাকিম'।

বন্ধাৰ হুলাবাৰি—(বুজ-বিবেচনা নোহোৱা আৰু কোনো কামত দক্ষতা নথকা মানুহ)—সি তেনেই 'বন্ধাৰ হুলাবাৰি'; একো কাম নিজ বুদ্ধিৰে কৰিব নোৱাৰে।

বৰলা পৰ্—(কোনো কামত সমূলি অকৃতকাৰ্য হ)—সি কাৰবাৰত তেনেই 'বৰলা পৰিল'।

বমকি উঠ্—(১। অকস্মাৎ বৰকৈ খং কৰ্। ২। নবিয়া আঁদি চাৰ হ বা উক দি)—১। মোক দেখি তেওঁ কিয় যে 'বমকি উঠিল,' বুজিব নোৱাৰিলোঁ। ২। টেঙা খাই দিয়াত তেওঁৰ জ্বৰ 'বমকি উঠিল'।

বম-ভোলা—(ভলুভলীয়া, পেটত কথা নথকা)—তেওঁক এইবোৰ নকবা, যেনেহে 'বম-ভোলা,' সকলোকে কৈ ফুৰিব।

বয়স পা—(যোগ্য বয়স হ)—তেওঁ ষাঠি বছৰত ঢুকাল; স্বাস্থ্যলৈ চাই 'বয়স পোৱা' বুলি কব পাৰি।

বয়সৰ বুজুৰী—(বেছি বয়স হোৱা কঁটীয়া তিৰোতা)—তেওঁ 'বয়সৰ বুজুৰী,' ইমান বয়স হোৱা বুলি কেৱে অনুমান নকৰে।

বৰ কথা ক—(গপ মাৰি ক)—'বৰ কথা কলে' কি হব; কাম কৰি দেখুৱা।

বৰ কলাৰ হৰ্হৰি শুনি মছুৱে বেত-মেলা দি—(কোনো বাজহুৱা কাম আদিত ডাঙৰ লোকক সেও হোৱা দেখি সৰুৱে আপুনি আগুৱাই গৈ সেও হ)—এই কামত বাইজ উঠিছে; বৰ বৰ লোকে স্ব-ইচ্ছাৰে আন্দোলনত যোগ দিছে; ইতৰ লোকসকলে, মনৰ ওজৰ-আপত্তি একাৰবীয়া কৰি থৈ দহৰ লগত চকু মুদিছে; 'বৰ কলাৰ হৰ্হৰি দেখি মছুৱে বেত-মেলা দিছে'।

বৰ-কাঁহ—(এবিধ কাঁহৰ বাদ্য)—মোৰ গোসাঁই-ঘৰলৈ 'বৰ-কাঁহ' এটা আনিবা।

বৰ-কাপোৰ—(জাৰত উৰা দুতৰপীয়া কপাহী কাপোৰ)—এইখন আগৰ দিনীয়া 'বৰ কাপোৰ'; আজি-কালি ইয়াক কেৱে নুবে।

বৰ গছত আউজ্—(ডাঙৰ আশ্ৰয় চাপ্)—মোৰ দৰে সামান্য মানুহে এনে বিপদত 'বৰ গছত আউজিহে' ৰক্ষাৰ উপায় পাব পাৰোঁ।

বৰ গছ পাত্—(ডাঙৰ বুলি মানি শুচৰ চাপ্)—আপোনাকে 'বৰ গছ পাতিলো,' আমাৰ মেলখন মানি দিয়ক।

বৰ গছৰ টোপালে গা তিয়া—(ডাঙৰ লোকৰ সাধাৰণ কাৰ্য্যো ইতৰ লোকৰ পক্ষে গুৰুত্বপূৰ্ণ হ)—'বৰ গছৰ টোপালেও গা তিয়ায়,' আপুনি এবাৰ গৈ থিয় হৈ আছিলেও বাইজে বৰ উৎসাহ পাব।

বৰ গছৰ তলত জিৰা—(সকৰে ডাঙৰৰ আশ্ৰয় ল)—জিৰালে 'বৰ গছৰ তলত জিৰাম'; তোমাক ডাঙৰ পাতি কি লাভ ?

বৰ-গিৰী—(যৌথীয়েকৰ ককায়েক, জেঠেৰি)—তেওঁ শহুৰৰ ডাঙৰ পুতেক, মোৰ 'বৰ-গিৰী'।

বৰ-গীত—(শঙ্কৰ-মাধৱে ৰচনা কিছুমান উচ্চাঙ্গৰ ভক্তিমূলক গীত)—'বৰ-গীত' অসমীয়া সাহিত্যৰ অমূল্য সম্পদ্।

বৰ ঘৰ—(গৃহস্থৰ থাই ঘৰ)—"বৰ-ঘৰ' শুৱনী জীৱৰী চোৱালী, উলিয়াই দিব'ল টান।"

বৰ চুবিয়াৰ ফেৰ মাৰ্—(সাজপাৰেদি ডাঙৰ বোলাবলৈ চেষ্টা কৰ্)—গুণবান নহলে 'বৰ চুবিয়াৰ ফেৰ মাৰি' ফুৰিলেই মানুহে ডাঙৰ নোবোলে।

বৰ জনা—(স্বামীৰ ককায়েক; ভাই-শহুৰ)—বুঢী বিধৱা হৈ ভৰণ-পোষণৰ বাবে 'বৰ-জনাৰ' আশ্ৰয় চাপিল।

বৰ-জাপি—(ডাঙৰ লোকৰ সন্মানৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা জাপি)—এইটো আমাৰ আগৰ কালৰ 'বৰ-জাপি'; ডাঙৰ মানুহ অ'লৈ ত'লৈ গ'লে মূৰৰ ওপৰত ধৰা হৈছিল।

বৰ টানে—(টানি-মানি; কথমপি)—গাধীৰ 'বৰ টানে' জুমোণ-মানহে দিব পাৰিম।

বৰ ঢাকুৰাক ভাতে মাট্—(বৰকৈ পৰিশ্ৰম কৰি নানান বিধৰ উপাৰ্জন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰোঁতে মূল আৱশ্যকীয় বস্তুৰ অভাৱত পৰ)—দিনে ৰাতিয়ে পৰিশ্ৰম কৰি কি ফল পালা ? সাতো হাতেদি থাওঁতে পথাৰৰ ধানমুঠিও তালকৈ নাপালা; 'বৰ ঢাকুৰাক ভাতে নাটিলে'।

বৰণ কৰ্—(সসন্মানে কোনো কাৰ্যৰ ভাৰ দি)—পুৰোহিতক 'বৰণ কৰা'; তেওঁ পূজাত বহক।

বৰত ধৰ্ (বা পাল্)—অম্বুবাচীত তেওঁ 'বৰত ধৰিছে,' ভাত নাখায়।

বৰ তেল কোঁহা মাটিত পৰ্—(বৰ মূল্যবান বস্তু বা সুযোগ হঠাৎ নষ্ট হ)—তাক হাতৰ মুঠিত পাইও এৰি দিব পাওঁ নে ? 'বৰ তেল কোঁহা মাটিত পৰিল।'

বৰ-দিন—(যীশু খৃষ্টৰ জন্মোৎসৱৰ পৰ্ব দিন)—'বৰ-দিন' উপলক্ষে স্কুল এসপ্তাহ বন্ধ থাকিব।

বৰ-দেউৰী—(মন্দিৰৰ সেৱা-পুজা চলোৱা পুজাৰী)—মন্দিৰৰ সেৱা-পুজা চলায় দেখি এই মাটি 'বৰ-দেউৰীয়ে' ভোগ কৰে।

বৰ-দৈ-চিলা—(এই নামৰ এজনা দেৱী ; ভাবপৰা, বহাগ মাহত হোৱা ডাঙৰ ধুমুহা)—আজি বতৰ বৰ বেয়া ; 'বৰ-দৈ-চিলা' আহিব লাগে।

বৰ-ধেমালি—(গায়নে নাচা বায়নে নাচি বজোৱা বাজনা)—আক অলপ পৰ ৰোৱা ; 'বৰ-ধেমালি' চাই যোৱা।

বৰ নাৱৰ কাণ্ডাৰী, বজা-ঘৰৰ ভাণ্ডাৰী—(সদায় ডাঙৰ হবলৈ আকাঙ্ক্ষা কৰ্)— কেতিয়াও সৰু হৈ নাথাকিবা ; সদায় 'বৰ নাৱৰ কাণ্ডাৰী, বজা-ঘৰৰ ভাণ্ডাৰী' হবলৈ বিচাৰিবা।

বৰ-নৈ—(অসমৰ ডাঙৰ নৈ, অৰ্থাৎ ব্ৰহ্মপুত্ৰ)—অসমৰ বেছিৰ ভাগ নদী 'বৰ-নৈত' পৰিছে।

বৰ-ফুটীয়া—(ডাঙৰ বিধৰ,—বালি আদিত থাটে)—মোক 'বৰ-ফুটীয়া' বালি হে লাগে, সৰু-ফুটীয়া আছেই।

বৰ-বিহ খা—(তৎক্ষণাৎ আত্মঘাতী হ)—তাৰ কথাত মোৰ 'বৰ-বিহ খাবলৈ' ইচ্ছা হৈছে।

বৰ-মুৰীয়া—(প্ৰধান, মুখিয়াল)—আমাৰ 'বৰ-মুৰীয়া'সকলে যি কয়, তাকেই কৰিম।

বৰৰ দোষ পিছুলাই নি—(ডাঙৰৰ দোষ আওকাণ কৰ্)—'বৰৰ দোষ পিছুলাই নি' সৰুৰ দোষত হেঁচা মাৰি ধৰিলে কোনে নামাতি থাকিব ?

বৰলৰ বাহত খোঁচা মাৰ্ (বা জুই দি)—(বৰকৈ উত্তেজিত কৰ্)—কথাটো উলিয়াবহে পালোঁ, 'বৰলৰ বাহত খোঁচা মৰা' যেন হ'ল ; ভেওঁ অগ্নিশৰ্মা হৈ উঠিল।

বৰলা ভাত খা—(বিয়া নোহোৱাকৈ থাক্—মতা মানুহ)—ভালেভোহে 'বৰলা ভাত খাই' আছা ; ছোৱালী নাপালা কিয় ?

বৰলাৰ ঘৰত শুকান ধান বিচাৰ্—(নোপোৱা বস্তু বিচাৰ্)—আমাৰ ঘৰত কোনো কালেও ভকত নাই ; কম্ৰাক্ষৰ মালাও নাই। 'বৰলাৰ ঘৰত শুকান ধান বিচাৰিলে' ক'ত পাবা ?

বৰষুণ গলে জাপি ল—(বিপদৰ পিছত ৰক্ষাৰ উপায় বিচাৰ্)—জাৰ গ'ল; এতিয়া জাৰ-কাপোৰ নালাগে; 'বৰষুণ গলে জাপি লয়' কোনে?

বৰ নৰাহলৈ মন কৰ্—(সম্বলহীন হৈও ডাঙৰ আকাংক্ষা কৰ্)—এসাজৰ পিছত আন সাজলৈ ভাবিব লাগে; আমি 'বৰ নৰাহলৈ মন কৰিম' কেনেকৈ?

বৰাই কৰ্—(ডাকোপ মাৰ্)—আমি লথ-জীপ নোহোৱা মানুহ; 'বৰাই কৰিম' কিহেদি?

বৰাই নোখোৱা কচু—(অতিশয় দুষ্ট প্ৰকৃতিৰ লোক)—তোৰ চাকৰটো কেনে জানিছ নে নাই? সি 'বৰাই নোখোৱা কচু', য'তে থাকে ত'তে খাই এৰে; তাক খেদিছে নে?

বৰাই-বুজাই—(বুজনিৰে সমস্ত কৰি)—আন কেও নোহোৱাত ল'ৰাটোকে 'বৰাই-বুজাই' ঘৰত থৈ আহিছোঁ।

বৰাগী-নাম—১। বৰাগীয়ে গোৱা নাম-গীত। ২। শিৱৰ গুণ বৰ্ণাই গোৱা নাম)—

১। অসমৰ চুকে-কোনে 'বৰাগী-নাম' বহুতো শিক্ষিত সমাজৰ চকুত নপৰাকৈ আছে।

২। আজি শিৱৰাত্ৰি উপলক্ষে পাৰিলে 'বৰাগী-নাম' গোৱাৰ দিহা কৰা ভাল।

বৰাৰ ঘৰত তৰাৰ গাঁঠি দি—(অমনোযোগিতা বা অৱহেলাৰ বাবে ডাঙৰ কামো সাধাৰণভাৱে সম্পন্ন কৰ্)—তুমি ইমান ডাঙৰ মিস্ত্ৰী, পিছে তোমাৰ ঘৰটো কিয় এনে ভগা-ভোঁহৰা? তুমিও 'বৰাৰ ঘৰত তৰাৰ গাঁঠি দিছা' নেকি?

বৰাৰ ভাত মাহৰ শাক—(শাক = আঞ্জা। অতি উপাদেয় ভোজন)—আমি কেনে খালোঁ, সুধিছা? 'বৰাৰ ভাত, মাহৰ শাক'।

বৰালৈ আলু কচু মিল্—(ঈশ্বৰে সকলোৰে জীৱিকাৰ উপায় কৰ্)—চিন্তা নকৰিবা; 'বৰালৈও আলু কচু মিলে', আমালৈ নিমিলিব নে?

বৰীয়া আঁক—(ব্যাভিচাৰী লোকক দাগ দি কৰা শাস্তি)—সি বাৰে বাৰে চুৰ কৰাত সমাজে তাৰ চুলি খুৰাই দিলে; এনে 'বৰীয়া আঁক' লৈ সি দেশান্তৰী হ'ল।

বৰুৱা খাৱনে খা—(ডাঙৰ খাৱন খা)—আজি মনত থকাকৈ খুৱালা; সঁচাকৈ 'বৰুৱা খাৱনে খালোঁ'।

বকৰাৰো এদিন ধকৰাৰো এদিন—(সকলোৰে ভাগ্যৰ পৰিবৰ্ত্তন হয়)—সেই ধনীজনে খাণ্ডৱাক এদিন কুকুৰ যেন জ্ঞান কৰিছিল; আজি চোৱা, খাণ্ডৱাক ভেওঁ কাৰো কৰি ফুৰিছে। মনত ৰাখিবা, 'বকৰাৰো এদিন, ধকৰাৰো এদিন।'

বৰ্বাদ যা—(নষ্ট হৈ যা)—ধানবোৰ কেঁচাই জাপি থৈছিলা ; এতিয়া সোপাই 'বৰ্বাদ গ'ল' ; ইয়াক গৰুৱেও নাখায় ।

বলাই-ঘটাই—(উদগণিৰে কৈ মেলি)—সি নাযায় ; 'বলাই-ঘটাইহে' পঠালোঁ ।

বলি-বাসৱৰ যুদ্ধ—(তুমুল যুঁজ)—'সিহঁতৰ ঘৰত ভায়েক-ককায়েকৰ মাজত 'বলি-বাসৱৰ যুদ্ধ' চাই আহিলোঁ, ককায়েকৰ আঘাত গুৰুতৰ ।

বলিৰ পাঁঠা—(বলীৰ হাতত ভক্ষ হৈ তাওৰ বিপদৰ সম্মুখীন হবলৈ বাধ্য হোৱা মানুহ)—দেশত যুদ্ধ লাগিল ; দেশৰ ডেকাসকলে দেশ মাতৃকাৰ নামত যুঁজ দিবলৈ 'বলিৰ পাঁঠাৰ' দৰে দলে দলে আহিবলৈ ধৰিলে ।

বলীয়ে নিৰ্বলীয়ে হাতাহাতি কৰ্—(অসমান মানুহৰ মাজত কাজিয়া কৰ্)—তোমাৰ লগত ফেৰ পাতিম কেনেকৈ ? 'বলীয়ে নিৰ্বলীয়ে কিহৰ হাতাহাতি' ; ধনীয়ে নিৰ্ধনীয়ে কিহৰ মাতামাতি ?

বলে নোৱৰা শিলক পৰি নমস্কাৰ কৰ্—(বলৱানৰ ওচৰত সেও হ)—তেওঁৰ ওচৰত সেও নহয় কোনে ? 'বলে নোৱৰা শিলক' সকলোৱে দেৱতা জ্ঞানে 'পৰি নমস্কাৰ কৰে' ।

বলে পাৰ্—(শক্তিৰে সমকক্ষ হ)—তেওঁ ইমান শকত-আৱত ; মই তেওঁক 'বলে পাৰিম' নে ?

বল্লভা হ—(প্ৰিয়-পাত্ৰ হ)—আমকেইটা দি 'বল্লভা হব' ন লাগে যা ; মোৰ ওচৰলৈ নাহিবি ।

বসন্তৰ কুলি, হেমন্তৰ কোন—(সম্পদ্ কালত বন্ধু চাপি আহ্)—'বসন্তৰ কুলি, হেমন্তৰ কোন' ? যেতিয়ালৈকে ধন-বিত্ত আছিল তেতিয়ালৈ মোৰো বন্ধু-বান্ধৱৰ লেখ-জোখ নাছিল ; আৰু এতিয়া ? এতিয়া কোনে মোৰ খবৰ লব ? মই যে ছাল-ছিগা হলোঁ ।

বহনি কৰ—(দিনৰ পোন প্ৰথমে ব্যৱসায়ত বা কোনো কাৰ্যৰ আৰম্ভণিতে নগদ ধন লৈ যাত্ৰা কৰ্)—তোমাৰ ওচৰত চোলাটো বেচিহে আজি 'বহনি কৰিলোঁ' ।

বহনিত পাৰ্—(বেজে দৰৱ দিওঁতে গৃহস্থবপৰা নতুন কাপোৰ এখন লৈ দেৱতালৈ আগ কৰি দৰৱ দি)—'বহনিত পাৰিবলৈ' গামোচা এখন দিয়ক ।

বহা কৰ্—(অস্থায়ীভাৱে থাক্)—গুৱাহাটীত তুমি ক'ত 'বহা কৰিছা' ?

বহি খা—(কাম-বন নকৰাকৈ খা)—'বহি খালে' তোমাৰ এই ধন কেই দিন টিকিব ?

বহি খাবৰ লথ মাৰ্—(লথ=সম্বল। সমূলি নিশকতীয়া বা নিঃসম্বল কৰ্)—তোক চাইছে আছোঁ; ধৰিব লাগিলে 'বহি খাবৰ লথ মাৰিম'।

বহি খালে কুবেৰৰ ধনেও আট্—(আ-উপাৰ্জন নকৰাকৈ খাই থাকিলে ধনৰ অক্ষয় ভাণ্ডাৰো শেষ হ)—এনেকৈ খালে বাপতি সাহোনৰ তোমাক কেই দিন আটিব? 'বহি খালে কুবেৰৰ ধনেও নাটে'।

বহি খোৱা ফুকন—(ডাঙৰ মানুহৰ দৰে কাম-বন নকৰাকৈ খাই থকা মানুহ)—তেওঁ আমাৰ ঘৰৰ 'বহি খোৱা ফুকন'; তেওঁ তিৰিণ কুটাও হীৰিণ নকৰে।

বহিৰ আটিলে শুৰও আট্—(সামান্য সুযোগকে কৌশলেৰে ডাঙৰ সুযোগত পৰিণত কৰ্)—কলেজত কোনোপ্ৰকাৰে ভৰ্তি হ'বলৈ টকা পালে, পিছৰ কথা নাভাবিবা; 'বহিৰ আটিলে শুৰও আটিব'।

বহিৰ জানিলে মাটিয়েই পীৰা হ—(সামান্য সম্বলেৰেই ডাঙৰ সুখ পা)—'বহিৰ জানিলে মাটিয়েই পীৰা হয়'; আমাৰ খাৱনো দুখীয়া বিধৰ হলেও বৰ তৃপ্তিদায়ক হৈছে।

বহি-বুঢ়া—(এলেহুৱা মানুহ)—সেই 'বহি-বুঢ়াটোৱে' বহি বহি পেট পোহে; একোকে নকৰে।

বহি-ৰজা—(নিজে কাম-বন নকৰি আনক চলোৱা ডাঙৰ মানুহ)—সমাজৰ 'বহি-ৰজাবিলাক' পৰৰ ওপৰত খোৱা মানুহ।

বহু ভূঁইৰ বহু জাবৰ—(ডাঙৰ কামত বেছি জঞ্জাল)—বিয়া-সবাহ সৰুকৈ পতাই ভাল; 'বহু ভূঁইৰ বহু জাবৰ'।

বহু-ৰঙী—(বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন স্বভাৱ লোৱা)—তেওঁ 'বহু-ৰঙী' মানুহ; সুবিধা বুজি স্বভাৱ সলায়।

বহু-ৰূপী—'বহু-ৰঙী' চোৱাঁ।

বহুৱা তোল্—(চুৰ্তি-বুদ্ধি নোহোৱা কৰ্)—ল'ৰাবোৰে জোকাই তাক 'বহুৱা তুলিলে'।

বহুৱালি কৰ্—(বহুৱাৰ আচৰণ কৰ্)—এই বয়সত 'বহুৱালি কৰাটো' তোমাৰ শোভনীয় নহয়।

বাইচ মাৰ্—(সুযোগ বুজি সুবিধা ল)—মাহডৰা এৰি থাবলৈ আহোঁতে এবাল খোৱা গৰুৱে 'বাইচ মাৰিলে'।

বাইতকৈ চৰা—(পৰৰ ভাল দেখি নিজৰ ভাতোকৈ ভাল কৰিবলৈ বিচাৰোঁতে

আগন্তকৈও বেয়া হ)—'বাইতকৈ চৰা' কৰিবলৈ বিচাৰোঁতে তোমাৰ সৰ্বনাশহে হ'ল ; আগৰ যিখিনি আছিল, সিও এৰিব লগা হৈছে।

বাইলুং কোবা—(অজ্ঞান হৈ যি পায় তাকে বলক্)—তাৰ জ্বৰ মূৰত উঠিছে ; 'বাইলুং কোবাইছে'।

বাউলি পাক মাৰ্—(কন্ধেকতে পাক মাৰি আহ্)—গাইজনীয়ে সদায় এবাৰ 'বাউলি পাক মাৰিহে' গোহালিলৈ আহে।

বাও কণী পাৰ্—(অসাৰ্থক কাম কৰ্)—তোমাৰ এই পৰিশ্ৰমৰপৰা কাৰ কি উপকাৰ হব ? ই 'বাও কণী পৰাহে' হৈছে।

বাং কেক—(অজীৰ্ণ পাতকী ; কাৰো লগত মিলিজুলি থাকিব নোৱৰা মানুহ)— 'বাং কেক' কাৰো ওচৰত কৃতজ্ঞ নহয় ; তাৰ কোনো বন্ধু নাই।

বাং পিটা দি—(বেছিকৈ মাৰ-পিট কৰ্)—গৰুটোক 'বাং পিটা দিছ' হয়, মৰিলে গো-বধী হবি।

বাং-ফটীয়া—(নানা ধৰণৰ)—মই এনেবোৰ 'বাং-ফটীয়া' কথা শুনি থাকিব নোৱাৰোঁ।

বাঁটি খালে আটি যা—(বন্ধুভাৱে সকলোকে সমানে ভোগ কৰিবলৈ সমৰ্থ হ)— বন্ধুভাব থাকিলে এটা তিলকো সাত ভায়েকে ভগাই খাব পাৰে ; 'বাঁটি খালে' সকলো বস্তু 'আটি যায়' ; লুকাই খালেহে টুকাই যায়।

বাঁহৰ আগ তল যাওক, কাউৰীৰ বং চা—(আনৰ সৰ্বনাশ চাই নিজে আনন্দ পাবলৈ বিচাৰোঁতে নিজৰে সৰ্বনাশ হ)—আনৰ ঘৰত চুৰ হোৱাত তুমি আনন্দ পাইছা ; কালিলৈ সেই চোৰ তোমাৰ ঘৰত সোমাব ; তেতিয়া কি কৰিবা ? 'বাঁহৰ আগ তল গলে কাউৰীৰ বং চাবলৈ' তুমি ক'ত থাকিবা ?

বাঁহৰ গছৰ ভোল—(প্ৰয়োজনীয় অথচ কোনোৱে ভোগ ক'ৰিব নোৱৰা হৈ থকা বস্তু বা মানুহ)—'বাঁহৰ গছৰ ভোল' হৈ থাকি কি কৰা ? এফালে খিতাপি লোৱাঁ।

বাঁহী-নকা—(বৰ ধুনীয়া নাকৰ)—ডেকাজন বৰ ধুনীয়া, 'বাঁহী-নকা'।

বাক্যবাণ হান্—(আঘাত লগা কথা ক)—তুমি যে আজি 'বাক্যবাণ হানিলা', তাৰ দুখ কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰোঁ।

বাখৰ উঠ্—(নিমিষতে খং উঠ্)—তোক দেখোন মাতিলেই 'বাখৰ উঠে'।

বাখৰ পাত্—(অলঙ্কাৰ আদিত বাখৰ খটুৱা)—আঙঠিটোত 'বাখৰ পাতিলেহে' ধুনীয়া হ'ব।

বাখৰ-মুখা—(ঢোকা মুখৰ; দন্তুৰা)—ল'ৰাটো বৰ 'বাখৰ-মুখা' দেখি সকলোৰে অপ্ৰিয়।

বাখান চৰ্—(সুখ্যাতি বাঢ়্—বিদ্ৰূপ অৰ্থত)—বয়স হয় মানে আমাৰ বোপাৰ 'বাখান চৰি গৈছে', পুৱা আঠ বজাৰ আগেয়ে শেতেলি নেৰেই।

বাগতি খেল্—(সঁচা কথা লুকাবলৈ বাহিৰা কথাৰে চাটৰি কোৱা)—'বাগতি খেলি' সাৰিব নোৱাৰিবা; আচল কথাটো কোৱা।

বাগৰ খা—(১। লুটি খা। ২। আন কাৰো ওচৰ চাপ্)—১। পিছল বাটত 'বাগৰ খাই' পৰিলোঁ। ২। তেওঁ এতিয়া বকৰাৰ ফালে 'বাগৰ খাবই'; বতাহ যি পিনে বয়, তেওঁ সেই পিনেই যায়।

বাগৰ দি—(অলপকৈ শো)—খাই বৈ 'বাগৰ দিছোঁ'; টোপনি অহা নাই।

বাগৰ মাৰ্—(১। অলপকৈ শো। ২। বাগি দি)—১। 'বাগৰ মাৰি' উঠা; বাৰহে লাগে। ২। সি কথাটো লুকাবলৈ 'বাগৰ মাৰিলে'।

বাগৰ ল—(বাগ সলা; ঘূৰ)—খুঁটাটোৱে 'বাগৰ লৈছে'; ঘূৰাই ঠিককৈ দিয়া।

বাগৰ সলা—(ইকাতিৰপৰা সিকাতি হ)—'বাগৰ নসলোৱাকৈ' ওৰে ৰাতি শোৱা কেনেকৈ?

বাগৰা-বাগৰি কৰ্—(১। লুটিয়া-লুটি কৰ্। ২। কোনো কথা বা কামৰপৰা এৰা দিবলৈ চেষ্টা কৰ্)—১। ল'ৰাদুটাই 'বাগৰা-বাগৰি কৰিবলৈ' ধৰিলে; পিছে, কাৰো অথম নহ'ল। ২। 'বাগৰা-বাগৰি কৰিলে' কি হ'ব? টকাদুটা কোনে নিলে?

বাগি কুঠাৰ মাৰ—(মহৎ অনিষ্ট কৰ্)—বৰ আশাৰে কামটোত ধৰিছিলোঁ, তুমি 'বাগি কুঠাৰ মাৰিলা'।

বাগি দি—(সাৰিবলৈ মিছা ক)—সঁচা কলে কি হ'ব? 'বাগি নিদিবা'।

বাগি ধৰ্—(ভাগ ধৰ্; এজনে নকৰিলে আনজনে নকৰা হ)—এনে 'বাগি ধৰাৰ' অৰ্থ হৈছে তুমি কামটো নকৰা।

বাগি মাৰ্—'বাগি দি' চোৱা।

বাগি ল—(সাৰিবলৈ কাবেদি ঘূৰি যা)—বাঘ দেখি আমি গছৰ সিকালেদি 'বাগি ললোঁ'।

বাঘ ককা বৰা ককাৰ হুবা-জিকা চা—(শক্ৰক উচটাই বল পাৰ্)—ভাই-

ককাইৰ এই কাজিয়াত বহুতে 'বাঘ ককা বৰা ককাৰ হৰা-জিকা চাই' ৰং পাইছে; কিন্তু অপকাৰ হৈছে আমাৰহে।

বাঘ-জৰী—(যোঁৱাৰ লেকাম)—সাৰথিয়ে সাৱধানে 'বাঘ-জৰী' ধৰি ৰথ চলাবলৈ ধৰিলে।

বাঘ-জালী—(বড়যন্ত্ৰমূলক কাৰ্য)—সিহঁতৰ 'বাঘ-জালীত' পৰিব লাগিলে মৰিবা।

বাঘ-ঢকা—(ডাঙৰকৈ মৰা ঢকা)—তুমি যে তাক উপৰ-চাপৰ লোচোৱাকৈ 'বাঘ-ঢকাটো' মাৰিলা, পিলত পৰিলে কি হ'ল হয়?

বাঘ-তেলে খা (বা **ধৰ্**)—(দুৰ্বৃত্তৰ দৰে আচৰণ কৰ্)—তোক 'বাঘ-তেলে খাইছে' নেকি যে এনে উৎপাতখন লগালি?

বাঘ নোমবেঁাতেই ছাল কাঢ়্—(শক্তিমান পুৰুষ বৰ্তমানেও শত্ৰুপক্ষই আক্ৰমণ কৰ্)—মই জীয়াই থাকোঁতে তোৰ গাত হাত দিবলৈ সাহ কাৰ? 'বাঘ নোমবেঁাতেই ছাল কাঢ়িব' পাৰে নে?

বাঘ-বছা বোৱনী—(তাঁতশালত অসীম পাৰ্গতালি থকা তিৰোতা)—ছোৱালীজনী 'বাঘ-বছা বোৱনী'; তেওঁৰ কাপোৰ সকলোৱে প্ৰশংসা কৰে।

বাঘ-বৰাৰ যুঁজ—(ভয়ানক যুঁজ)—ভাই-ককাইৰ মাজত এনে 'বাঘ-বৰাৰ যুঁজ' লাগি থকাতকৈ বেলেগ হোৱাই ভাল।

বাঘ-ভালুক দেখুৱা—(নানা প্ৰকাৰ ভয় দেখুৱাই নিৰুৎসাহ কৰ্)—মই নানা 'বাঘ-ভালুক দেখুৱালোঁ'; সি কিন্তু মোৰ হকা-বধা নামানিলে।

বাঘ-ভোল—(এবিধ খেল)—'বাঘ-ভোলত' পাৰ্গতালি দেখুৱাই পেটৰ ভাত মিলাব নোৱাৰি।

বাঘ-ভোলৰ ঘাই চেকা দি—(আলি আদি ঘন ঘনকৈ অথালি-পথালিকৈ বহুৱা)—আজি দুবছৰতে আলিবে দেশখন 'বাঘ-ভোলৰ ঘাই চেকা দিলে'।

বাঘৰ আগত ছাগে ভেৰা-ভেৰি কৰ্ (বা **লগা**)—(বলবানৰ আগত দুৰ্বলে বেৰ পাত্)—তোমাৰ লগত যুঁজিম কেনেকৈ? 'বাঘৰ আগত ছাগে ভেৰা-ভেৰি কৰাহে' হব।

বাঘৰ আগ-তেল খা—(বৰ সাহসী হ)—এওঁ 'বাঘৰ আগ-তেল খাই' আছিছে হব পায়; নহলে নো জীয়াত বম এই কেঁটা সাপটো ধৰিবলৈ খেদি যায় নে?

বাঘৰ চকুৰে চা—(উগ্ৰভাৱে শাসন কৰ্)—অন্তৰত তেওঁৰ স্নায় আমালৈ মৰম আছিল; কিন্তু মুলত 'বাঘৰ চকুৰে' চাইছিল।

বাঘৰ ছাৱ—(ক্ষমতাশালী লোকৰ ক্ষমতাশালী সন্তান)—চৌবিশ বছৰীয়া পিট ইংলণ্ডৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী হ'ল; সকলোৱে বুজি পালে যে ডেকাজন কেৱল 'বাঘৰ ছাৱেই' নহয়, নিজেই বাঘ।

বাঘৰ চুলিয়ান—(নানান আচৰিত কাম কৰি বা কথা কৈ বাঘকো মুহিব পৰা শক্তিৰ মানুহ)—ল'ৰা হলেও, সি 'বাঘৰ চুলিয়ান' কেই পটলে কথা কৰ,—মানুহে ব' লাগি চাই থাকে।

বাঘৰ তেল খা—(বৰ সাহসৰ বা বীৰত্বৰ পৰিচয় দি)—দেখাত মানুহটো তেনেই ঘুট মুটীয়া, কিন্তু তেওঁৰ সাহ-পিত বিস্ময় মানিব লগীয়া,—যেন 'বাঘৰহে তেল খাইছে'।

বাঘৰ নেগুৰেদি কাণ খজুৱা—(শক্তিমন্ত লোকক জোকাই নিজৰ বিপদ্ মাতি আন্)—মই গধুৰ নে পাতল তাকে সি বুজিব খুজিছে; কিন্তু তাকে কৰোঁতে যে 'বাঘৰ নেগুৰেদি কাণ খজুৱা' হৈছে, তাক বোধ হয় বুজা নাই।

বাঘৰ বুকুলৈ যোৱা যেন লাগ্—(ওচৰ চাপিবলৈ বৰ ভয় পা)—সেইডাই মোক তেখেতৰ ওচৰলৈ পঠিয়াইছে; মোৰ আকৌ তেখেতৰ ওচৰ চাপিব লাগিলে 'বাঘৰ বুকুলৈ যোৱা যেন লাগে'।

বাঘৰ লগত কুটুম কৰ্—(বৰ মাৰাত্মক প্ৰকৃতিৰ লোকে সৈতে মিত্ৰতা কৰ্)—তুমি যে তেওঁৰ লগত ইমান লেন-দেন কৰিব লাগিছা, চাবা যাতে 'বাঘৰ লগত কুটুম কৰি' নিজে সৰ্বনাশত নপৰা।

বাঘৰ লগত ধেমালি কৰ্—'বাঘৰ লগত কুটুম কৰ্' চোৱা।

বাঘ হেন দেখ্—(বৰকৈ ভয় কৰ্)—সেই শিক্ষকজনক ল'ৰাবিলাকে 'বাঘ হেন দেখিছিল'।

বাঘে-খোৱা—(বাঘৰ পেটলৈ যোৱাৰ যোগ্য—গালিত খাটে)—'বাঘে-খোৱা', তই দেখোন ল'ৰাটো মাৰি পেলালি।

বাঘে ঘাঁহ নাখা—(বৃহৎ লোকে প্ৰাণ গলেও হীন মনোবৃত্তিৰ নহ)—অভাৱত পৰিলা বুলিয়েই সেই পাপীষ্ঠক সমৰ্থন কৰি স্বাৰ্থসাধন কৰিবা নে? অনাহাৰে থাকিলেও 'বাঘে' কাহানিও 'ঘাঁহ নাখায়'।

বাঘে ছাগে একে ঘাটতে পানী খা—(ভয়ত কোঁচ-মোচ খাই স্বাভাৱিক শত্ৰুতা পাহৰি মিত্ৰভাবে থাক্)—তেওঁৰ কাষ চাপিবা কেনেকৈ? তেওঁৰ ভয়ত 'বাঘে ছাগে একে ঘাটতে পানী খায়'।

বাঘে ধৰা গৰুৰ দৰে—(বৰ উত্ৰাৱল হৈ)—পুতেকৰ মৰিবাৰ খাতৰি পাই বুঢ়ীয়ে বাতি চাবি ওঁৰ 'বাঘে ধৰা গৰুৰ দৰে' কটালে।

বাঘে ধৰা দি—(১। প্ৰবলভাৱে আক্ৰমণ কৰ্। ২। বৰকৈ বিষা, খজুৱা বা বেদনা কৰ্)—১। তেওঁ শিক্ষক হিচাপে বৰ খ্যাতিমন্ত কিন্তু ল'ৰাক মাৰিব লাগিলে 'বাঘে ধৰা দিয়ে'। ২। এই ওল খাবা কেনেকৈ? 'বাঘে ধৰা দিয়ে'।

বাঘে পোৱালি পোৱা হাবি—(বৰ ডাঠ হাবি)—গধূলি আমি সেই 'বাঘে পোৱালি পোৱা হাবি' পালোঁ; বাতিটো যে কেনেকৈ কটাওঁ, ভাবি নিৰুপায় হলোঁ।

বাঙী কটা দি—(ছিবাছিব হৈ ফাটি)—ভিবোতাজনীৰ ভৰি দুখন কিকি 'বাঙী কটা দিছে'; তাই নাৰাঁচে।

বাছোঁতে বাছোঁতে গেলা ববালিত হাত পৰ্—(ভাল বিচাৰি ফুৰোঁতে বৰ বেয়া বস্তু পা)—তেওঁ বিয়া কৰোৱা ছোৱালীজনীক ছোৱালী বুলিব নোৱাৰি; 'বাছোঁতে বাছোঁতে' তেওঁৰ 'হাতখন গেলা ববালিতহে পৰিল'।

বাজ ফুৰ্—(শৌচ কৰিবলৈ যা)—আজি পেটৰ অসুখ হৈছে; পাঁচ বাৰ 'বাজ ফুৰিবলৈ' গলোঁ।

বাজলৈ উলিয়া—(মৰিবলৈ ধৰা মানুহক বাহিৰলৈ আন্)—তেওঁ ঘৰতে কাঁমৰি কাঢ়িলে; 'বাজলৈ উলিয়া' নহ'ল।

বাজি উঠ্—(এক পক্ষৰহে কথা ক)—তেওঁ আচামীৰহে 'বাজি উঠিছে'; ফৰিয়াদীৰ পক্ষে ককায়েক।

বাজি মাৰ্—(বা বাখ্)—(আৰি মাৰ্)—মই 'বাজি মাৰিছোঁ' তুমি পৰীক্ষাত পাছ কৰিবাই।

বাজীয়ে পোৱতীৰ মোল বুবুজ—(নিজৰ অভিজ্ঞতাৰেহে আচল কথাৰ বুজ পা)—দুখীয়া হোৱা যে কি নিদাৰুণ কষ্ট, তাক ধনীয়ে কেনেকৈ বুজিব? 'বাজীয়ে পোৱতীৰ মোল বুবুজে'।

বাজে বাজে—(কঁতো নচপাকৈ; ঘৰত নোসোমোৱাকৈ)—১। মই তেওঁৰ নৰিয়াৰ খবৰ লৈ 'বাজে বাজে' আহিছোঁ। ২। মই 'বাজে বাজে' তেওঁৰ নৰিয়াৰ খবৰ লৈ আহিলোঁ।

বাজে-মাৰ্কা—(মাৰ্কা নোহোৱা অৰ্থাৎ অপকৃষ্ট বা হীন)—সেই 'বাজে-মাৰ্কা' ল'ৰাটো গলগ্ৰহ চপাই নলবা।

বাট উঠ্‌—(১। গাইৰ ওহাৰতে গাখীৰ নাম্‌। ২। অহা-যোৱা বন্ধ হ)—১। গাইজনীৰ গাখীৰ আছে, কিন্তু চুৰ কৰে; লামুৰি পিয়ালেও 'বাট নুঠে'। ২। জীয়েক মৰিল; পিতাকৰো 'বাট উঠিল'।

বাট এৰ্‌—(আহিবলৈ এৰ্‌)—আপোনাক দেখিবলৈকে নোপোৱা হলোঁ; আমাৰ ঘৰলৈ 'বাট এৰিলে' কিয়?

বাট এৰি অবাটে যা—(অবাঞ্ছনীয় কাৰ্য কৰ্‌)—'বাট এৰি অবাটে গৈ' এই ল'ৰাটো নষ্ট হ'ল।

বাট কুৰি খা—(ঘনাই ঘনাই দূৰলৈ কষ্ট কৰি অহা যোৱা কৰ্‌)—'বাট কুৰি খাই' এই দৰে পঢ়া শুনা কৰিবা কেনেকৈ?

বাট-কেঁৰা লাগ—(কণামুৰি লাগ্‌)—যাৰ নাজানিলে বহল বাটতো 'বাট-কেঁৰা লাগে'।

বাট কোৰা—(বহুত বাট খোজ কাঢ়্‌)—আজি বহুত 'বাট কোৰাই' আহিছোঁ; এতিয়া যাব নোৱাৰোঁ।

বাট-ঘৰা (বা চৰা)—(পদূলিৰ ওচৰতে সাজি থোৱা ঘৰ)—আগৰ কালত প্ৰতিটো পৰিয়ালৰ একোটাকৈ 'বাট-ঘৰা' আছিল।

বাট চা—(বৈ থাক; অপেক্ষা কৰ)—মই তোমালৈ 'বাট চাই' আছোঁ।

বাটত বগৰি-জেং দি—(বাট-ভেটা দি)—তোমাৰ উন্নতিৰ 'বাটত বগৰি-জেং দিব' নোখোজোঁ; মই আজিয়েই আঁতৰ হম।

বাট বুল্‌—(১। খোজ কাঢ়ি যা। ২। অনুসৰণ কৰ্‌)—১। তেওঁৰ ইমান দূৰ 'বাট বুলা' অভ্যাস নাই। ২। পৰৰ চকুৰেদি 'বাট বুলিব' নালাগে; নিজে ভাবি চিন্তি কৰা।

বাট-ভাবী হ—(মাজতে ভাগবীয়া সোমা)—আমকেইটা ইমান কষ্ট কৰি আনিছোঁ; তুমি 'বাট-ভাবী হব' খুজিলেও তোমাক দিব নোৱাৰোঁ।

বাট মৰ্‌—(অহা-যোৱা বন্ধ হ)—তেওঁৰ মৃত্যুৰ পিছত সেই পৰিয়াললৈ আমাৰ 'বাট মৰিল'।

বাটৰ কচু গাত ঘঁহ্‌—(যেচ্ছাৰে জঞ্জাল বা বিপদত পৰ্‌)—কোনে কাৰ চুৰ কৰিলে, খবৰ কৰিবলৈ তোমাক কিহে পাইছিল? 'বাটৰ কচু গাত ঘঁহিলা'; এতিয়া মোকৰ্দমাত উজান-ভাটি কৰি থাকা।

বাটৰ কুকুৰে বাট এৰ্‌—(ডাঙৰ দুৰ্দিনত পৰ্‌)—এতিয়া মোৰ ধন-বিত্ত একো নাই; সেই দেখি 'বাটৰ কুকুৰেও বাট এৰি' নিদিয়া হ'ল; এতিয়া মই কাৰ কোন?

বাটৰ বলিয়া—(কাণ্ডজ্ঞান নোহোৱা মানুহ)—মই জানো 'বাটৰ বলিয়া' নে বাবে তাকে গালি পাৰিম?

বাটৰ বাটকৰা—(সম্পূৰ্ণ নিলগীয়া মানুহ)—'বাটৰ বাটকৰাজো' তোমাৰ কাণ্ড দেখি নাকত হাত দিছে।

বাটকৰা ঘৰ—(বাটকৰাৰ জিৰণি ঘৰ)—অশোকে বাটে বাটে 'বাটকৰা ঘৰ' সাজি দিলে।

বাটলু-গুটীয়া—(চুটি-চাপৰ কঁটীয়া মানুহ)—সেই 'বাটলু-গুটীয়া' ল'ৰাটোৱে পৰা-খিতাপ চাচোন।

বাটে-ঘাটে—(য'তে ত'তে)—'বাটে-ঘাটে' মোক চৰ্চি ফুৰাটোৱেই তাৰ অভ্যাস।

বাটে পোৱালি মেল্—(যিকালে সিকালেহি যাৰ পৰা হ; খবালি হ)—তেতিয়া খবালি; 'বাটে পোৱালি মেলিছে' দেখি আমাৰ বাট-কেঁৰা লাগিছিল।

বাটৈ-টোকা (মানুহ)—(ডেও পাৰি ফুৰা, দুষ্ট)—এই 'বাটৈ-টোকা' ল'ৰাটোৰ উৎপাতত আমি অস্থিৰ হৈছোঁ।

বাণি-ফটা—(দাঁতিত ফাঁট থকা—নাৱত খাটে)—নাওখন 'বাণি-ফটা'; তাক নিকিনিবা।

বাদ-বাকী—(যিখিনি বাকী থাকে; অৱশিষ্ট)—খোৱাৰ পিছত 'বাদ-বাকীখিনি' পুতি থবা।

বাদল জোৰ্—(নবিয়া বা অচেতন হোৱা ভাও জোৰ্)—কাম দেখি 'বাদল জুৰিছে'।

বাদামল কাট্—(বহুদিনীয়া মলি গুচাই পৰিষ্কাৰ কৰ্)—চোতাল-ঘৰ সাৰি মচি 'বাদামল কাটোঁতে' বহুত দিন গ'ল।

বাদি জোৰ্—'বাদল জোৰ্' চোৱাঁ।

বাদুলি ওলোমা দি—(ওলমি থাক্)—গছৰ ডালত সেইটো 'বাদুলি ওলোমা দি' কি?

বাদুলি-চাকি—(ওলোমাই থব পৰা এবিধ মাটিৰ চাকি)—বিজুলী চাকি ক'ত পাম? 'বাদুলি-চাকিকে' জ্বলাইছোঁ।

বাদুলি-সঁচাৰ—(ওলমি থকা জলা)—ইমান ডাঙৰ কমৰবা 'বাদুলি-সঁচাৰটো' চোৰে কেনেকৈ কাটিলে?

বান পৰ্—(অতি সৰহীয়াকৈ হ)—এইবাৰ টোপা-খহৰ 'বান পৰিছে' ; প্ৰতিটো পৰিয়ালতে এই বেমাৰ আছেই।

বান বা—(বহুত মানুহে দীঘলীয়া পানীত খেদি মাছ মাৰ্)—'বান বাই' মাছ আনি গঞাই তেওঁৰ ভোজটো খালে।

বান বাই থাক্—(একেবাহে বকি থাক্)—পুৱাৰপৰা 'বান বাই আছা' ; মুখৰ বিৰ উঠা নাই নে ?

বান-বাটি—(খুৰা লগোৱা বাটি)—চাহ খাবলৈ বহুতে 'বান-বাটি' ব্যৱহাৰ কৰে।

বান-বাৰিষা—(পানীয়ে উপচি থকা বাৰিষা কাল)—এই 'বান-বাৰিষা' ল'ৰাছোৱালী-হুটি এৰি মাকে ইমান দিনলৈ আঁতৰি থাকিব নোৱাৰে।

বানে বানে—(জাকে জাকে ; চামে চামে)—'বানে বানে' ফৰিং আহি ধানবোৰ খাই পেলালে।

বানে মৰা বোৱা—(নানা দুৰ্যোগ বা বিপদত ক্ষতিগ্ৰস্ত হোৱা মানুহ)—মাউৰা ল'ৰাহুটিয়ে দুটকাহে দিব পাৰিলে ; 'বানে মৰা বোৱা' বুলি বাইজে সিইঁতক ক্ষমা কৰি তাকেই শুদ্ধচিত্তে লৈ যাওক।

বান্দৰ চৰিয়া দি—(ঘনকৈ আৰু টানকৈ চৰ মাৰ্)—তেওঁ ল'ৰাটোক 'বান্দৰ চৰিয়া দিলে' ; এতিয়াও তাৰ গাল উখহি আছে।

বান্দৰ নচুৱা দি—(আনক সম্পূৰ্ণ নিজৰ ইচ্ছামতে চলা)—মৌজাদাৰে এইবাৰ তেওঁক 'বান্দৰ নচুৱা দিছে' ; তেওঁৰ এতিয়া নিজৰ অস্তিত্ব সমূলি নাই।

বান্দৰৰ ঘা—(ক্ৰমে বাঢ়ি যোৱা কোনো অশুভ কথা বা কাৰ্য)—এই কথাটো তেওঁৰ পক্ষে 'বান্দৰৰ ঘাহে' হ'ল ; তেওঁ এই ঠাই এৰি যাবলৈ বাধ্য হ'ল।

বান্দৰৰ ডিঙিত মুক্তাৰ মালা পিন্ধা—(অপাত্ৰক কোনো মূল্যবান বস্তু বা পদ দি)—আপোনাসকলে 'বান্দৰৰ ডিঙিত মুক্তাৰ মালা পিন্ধাবলৈ' বিচাৰিছে ; মই এই সন্মানৰ যোগ্য নহওঁ

বান্দৰৰ ডেকা বুঢ়া নহয়—(দুষ্ট প্ৰকৃতিৰ লোকে বয়সৰ লগে লগে স্বভাৱ পৰিবৰ্ত্ত'ন নকৰাকৈ দুষ্টামি কৰি থাক্)—এই বুঢ়া বয়সতো সি এনেবোৰ কুকাৰ্য কৰে কিয় সুধিছা ; 'বান্দৰৰ ডেকা বুঢ়া নাই', নাজানা নে ?

বান্দৰৰ মুখৰ কল তুকুৰালে মৰ্—(অতি কৃপণ লোকৰপৰা কোনো বস্তু

বলপূর্বক আদায় কৰ্)—ভদ্র ব্যৱহাৰেৰি ভেওঁকলৰা একোকে দাপাৰা; 'বান্দৰৰ মুখৰ কল ভুকুৱালেহে সৰে'।

বান্দৰৰ সাত পুৰুষে ডাল কোবাই খা—(যাৰ ধিটো প্ৰকৃতি তাক কদাপিও নেৰ্)—'বান্দৰৰ সাত পুৰুষে ডাল কোবাই খায়', সি লেখা-পঢ়া শিকিলে বুলিয়েই তাৰ সাতাম পুৰুষীয়া চোৰ-প্ৰকৃতি পাহৰি যাব নে ?

বান্দৰীও সুন্দৰী হ—(কুৎসিত ৰূপ বা প্ৰবৃত্তি লুকাই ভাল দেখুৱাবলৈ চেষ্টা কৰ্)—আনৰ প্ৰশংসা পাবলৈ সকলোৱে চেষ্টা কৰে; চুচি-মাজি 'বান্দৰীও সুন্দৰী হয়'।

বান্দীৰ কান্তা যোগ—(নিঃকিন লোকৰ পক্ষে নিষ্ফল শুভ লক্ষণ)—ল'ৰাটোৰ চোকা বুধিৰ কথা কৈছে হয়; পিছে, 'বান্দীৰ কান্তা যোগ' হলে কি লাভ ?

বান্দীৰ বাঢ়নীতে গপ—(নিঃকিন লোকেও তাৰ জীৱিকাৰ উপায়ক আশ্ৰয় কৰিয়েই গপাল কথা ক)—কথমপি ভাতচুটা সিজাব পৰা হৈয়েই ডাঙৰ ৰান্ধনী হ'লা নে ? 'বান্দীৰ বাঢ়নীতে গপ' হ'ল।

বান্ধ এৰি কুন্দা, কুন্দা এৰি বান্ধ—(হেঁচাৰ উপৰি হেঁচা; বাৰে বাৰে নানা-প্ৰকাৰে টানি অনুৰোধ বা লব্ধ কৰা কাৰ্য)—নাযাওঁ বুলিছিলোঁ; কিন্তু নাযাম কেনেকৈ ? তেওঁ আছি 'বান্ধ এৰি কুন্দা, কুন্দা এৰি বান্ধ' দিবলৈ ধৰিলে; যাবলৈ বাধ্য হলোঁ।

বান্ধ-কানি—(কানি ডুখৰিকো সামৰি লোৱা প্ৰকৃতিৰ কৃপণ লোক)—সেই 'বান্ধ-কানিটোৱে কোনো দিনো কাকো এটা ফুটা কড়িও দিয়া নাই।

বান্ধত বাগৰা—(আনৰ প্ৰতি বেনে কঠোৰ ব্যৱহাৰ কৰে, নিজেও তেনে কঠোৰ ব্যৱহাৰ সহিব পৰা)—তেওঁ 'বান্ধত বাগৰা' মানুহ; টান কথাৰে তেওঁক সৈমান কৰিব নোৱাৰা।

বান্ধ থ—(বাজি মাৰ্)—মই 'বান্ধ থৈছোঁ'; তেওঁ পৰীক্ষাত পাছ কৰিবই।

বান্ধ পেলা—'বান্ধ থ' চোৱা।

বাপ চাই বেটা—(পিতাকৰ সদৃষ্ট গুণৰ)—ল'ৰাটো ভাল নহব কিয় ? 'বাপ চাই বেটা' হৈছে।

বাপতি সাহন (বা সাহোন)—(পৈত্ৰিক সা-সম্পত্তি)—তেওঁৰ 'বাপতি সাহন' একো নাই; সকলোখিনি নিজে আৰ্জিছে।

বাপ-দায় দি—(কোনো মানুহক পিতৃস্বৰূপ ভাবি আশ্ৰয় ল)—সেই বুঢ়াজনীয়ে মোক 'বাপ-দায় দিছে'।

বাপ বাপ সোঁৱৰ্—(বৰ ভয় বা কষ্ট পাই নিৰুপায় হ)—তাক ধৰিব লাগিলে 'বাপ বাপ সুঁৱৰিব'।

বাপ-ভাই—(ইষ্ট-মিত্ৰ আদি)—'বাপ-ভাইসকলে' যি কয়, তাকেই মানিম।

বাপৰো বাপ থাক্—(দুষ্ট বা বলবানতকৈও বেছি দুষ্ট বা বেছি বলবান থাক্)—সি যে বৰ চতুৰ বুলি ফিতাহি মাৰে, সি ভাবো নাজানে যে 'বাপৰো বাপ থাকে'? তাতকৈও চতুৰ আন অনেক আছে।

বাপু-চাং—(বৌদ্ধ ধৰ্মৰ আচাৰ্য থকা চাং-ঘৰ ,—'বাপু-চাঙত' বৌদ্ধ সন্ন্যাসীসকল আছিল।

বাপুৰ গাত বাঢ়নী লাগ্—(ডাঙৰ জগৰ লাগ্—বিদ্ৰূপাৰ্থত)—তেওঁ দেখোন বোহ-ঘৰত পৰিল; 'বাপুৰ গাত বাঢনী লাগিল' নে কি?

বাপেকৰ বিয়া দেখুৱা—(বৰ ডাঙৰ দুৰ্গতি বা কষ্টত পেলা)—তেওঁৰ বিৰুদ্ধে নানা কথাত লাগি ফুৰা দেখি তেওঁ তাক কেবা বাৰো সতৰ্ক কৰি দিছিল; তথাপি সাৱধান নোহোৱাত শেষত তেওঁ তাক 'বাপেকৰ বিয়া দেখুৱাই' দিলে। তাৰ চাকৰি গ'ল, সমাজেও এৰি থলে; মানুহটোৰ পানীত হাঁহ নচৰা অৱস্থা হ'ল।

বাৰ কাট্—(কোনো ঠাইত আঁক কাটি হিচাপ ৰাখ্)—আমি লিখা-পঢ়া নজনা মানুহ; আতা-পিতাৰ দিনৰপৰা এইদৰে 'বাৰ কাটি' সকলো হিচাপ ৰাখি আহিছোঁ।

বা-বিছনী—(কান্ধৰ পাছৰ ফালৰ চেপেটা বহল ভাগ)—তেওঁৰ 'বা-বিছনীত' ফোঁহা এটা হৈছে; সেকি দিবা।

বাবু-ভায়া—(ভাল ভদ্ৰলোক)—এতিয়াই 'বাবু-ভায়াসকল' আহি পাব। এওঁলোকক পুৰাই তুলি ঠাইখন পৰিষ্কাৰ কৰি থোৱা।

বামত সাঁতোৰ্—(চুঁচৰি-বাগৰি ফুৰ্; অসীম কষ্ট পা)—সৰুৰেপৰা 'বামত সাঁতুৰি' কিমান যে ভুগিছোঁ, তাক ঈশ্বৰেহে জানে?

বাম-বটীয়া—(বামে বামে যোৱা)—আমি 'বাম-বটীয়া' মানুহ; পানীত ভয় লাগে।

বা-মাৰলি—(বেগেৰে ঘূৰি ওপৰলৈ উঠা বতাহ)—সাগৰৰ পাৰৰ 'বা-মাৰলি' বৰ প্ৰচণ্ড আৰু মাৰাত্মক।

বামুণে চাই দক্ষিণা গণক চাই ভোজনী—(যথাযোগ্য ব্যৱস্থা বা কাৰ্য)—

সভাপতি হবলৈ মাতিছা; পিছে 'বামুণ চাই দক্ষিণা গণক চাই ভোজনীৰ' দিহা কৰিবা।

বামুণ-ভেকোলাত শগুণ পৰ্—(কোনো কাৰ্য কৰিহীন মনোবৃত্তিৰ পৰিচয় দি)—কাৰ সৰত কি দাঁতে-ওঁঠে লাগিল, এনেবোৰ কথা খুঁচৰি ফুৰাটো তোমাৰ পক্ষে শোভনীয় নহয়; 'বামুণ-ভেকোলাতো শগুণ পৰে' নে?

বামুণৰ বকৰা শূদিৰৰ পকৰা—(বিপৰীত কাৰ্য)—তোমাৰ পক্ষে এই কাৰ্য শোভনীয় নহয়; 'বামুণৰ বকৰা শূদিৰৰ পকৰা' অবিহিত কথা।

বামুণৰো এদিন বহুৰাৰো এদিন—'বকৰাৰো এদিন ধকৰাৰো এদিন' চোৱাঁ।

বামুণে হাল বা—(অসম্ভৱ বা অবিহিত কাৰ্য কৰ্)—আজি দেখোন 'বামুণে হাল বোৱা' যেন হ'ল; মাষ্টৰে যে গৰু চৰাবলৈ আহিল!

বামে নাও চলা—(গাৰ বলেৰে কোনো অবিহিত বা অশোভনীয় কাৰ্য কৰ্)—এই অশৌচত বিয়া পাতিলে 'বামে নাও চলোৱা' হব।

বায়নৰ বাৰীৰ শিয়ালেও বাগ টান্—(ডাঙৰক দেখি সৰুৱেও তেনে কাৰ্য কৰি হাস্যাস্পদ হ)—গিৰীয়েক এজন প্ৰসিদ্ধ সাহিত্যিক; সেই দেখি ক খ পঢ়া ঘৈণীয়েকেও সাহিত্যৰ কথা দুই-চাৰিটা কবলৈ বিচাৰে; জানাই নহয় যে 'বায়নৰ বাৰীৰ শিয়ালেও বাগ টানে'।

বায়ু খুল্—(বায়ু-ৰোগীৰ দৰে কথা খুলি থাক্)—বুঢ়াটোৱে পুৱাৰেপৰা 'বায়ু খুলি' থাকে; বিৰক্ত নহৈ ধৈৰ্যেৰে সহি থাকিবা কেনেকৈ?

বাৰ কৰ্—(ভয় কৰ; মান্)—সি বৰ উদ্ধত ল'ৰা; কাকো 'বাৰ নকৰে'।

বাৰ কুৰি—(বহুসংখ্যক, অসংখ্য)—মোৰ 'বাৰ কুৰি' লেঠা; কেনেকৈ আহিম?

বাৰ-খেণ—(শুভ ক্ষণ)—'বাৰ-খেণ' মিলিলাত সেনাপতিয়ে সাজি কাছি বৈ থাকিল।

বাৰ জোৰা দি—(নানাপ্ৰকাৰে জোৰা দি সজা)—তুমি 'বাৰ জোৰা দি' কথাটো ক'লা; আমি আচল তথ্যটো নাপালোঁ।

বাৰটা বাঘৰ জামিন—(বহু দায়িত্বৰ কাম লৈ থকা মানুহ)—মই সদায় 'বাৰটা বাঘৰ জামিন' হৈ থাকিব লাগে; তুমি মাতিলেই আহোঁ কেনেকৈ?

বাৰটা মাহত তেৰটা জগৰ—(সদায় নানাপ্ৰকাৰ লেঠাৰ মাজত থকা কাৰ্য)—তেওঁৰ জীৱনত জিৰণি নাই; 'বাৰটা মাহত তেৰটা জগৰ' সদায় লাগিয়েই আছে।

বাৰ বাখৰ—(কেবা বিধো মচলা)—'বাৰ-বাখৰ' পাঁচ তোলা আনিবা; আঞ্জাত লাগিব।

বাৰ বিহাৰ বাতি জোৰ্—(কামৰপৰা একাৰণে বা কোনো প্ৰত্যাবৃত্ত অসম্ভৱ হোৱাৰ যুক্তি দেখুৱাবলৈ নানা ফাঁকি-ফুঁকাৰ কথা ক ; ৰগিয়া-ৰগি কৰ্)—তাক যাবলৈ কলোঁ ; সি 'বাৰ বিহাৰ বাতি জুৰিলে'।

বাৰ ঘুৰি—'বাৰ কুৰি' চোৱা।

বাৰ বৈৰীৰ কামোৰ—(শত্ৰুৰ নানা ষড়যন্ত্ৰ বা গালি-শপনি আদি)—বাটত পৰি ভৰিখনো ভাঙিলোঁ ; ঘৰ পাই দেখিলোঁ, কেঁচুৱা দামুৰিটোও নাই ; বৰ অশান্তি লাগিছে ; 'বাৰ বৈৰীৰ কামোৰত' ৰব নোৱাৰা হৈছোঁ।

বাৰ ভৈচালি গা—(নানা ভাষাৰ অৰ্থাৎ নানা বিষয়ৰ কথা কৈ কৈ উত্তেজিতভাৱে বকি থাক্)—তেওঁ গৃহস্থালিৰ কথা কৈ 'বাৰ ভৈচালি গাই' আছে ; কিমান শুনি থাকিম ? উঠি আহিলোঁ।

বাৰ মাহী—(কোনো শাস্তি তিৰোতা বা সজ পুৰুষে মাহে মাহে কৰা কাৰ্য বৰ্ণাই গোৱা গীত)—ৰাম-সীতাৰ 'বাৰ-মাহীবোৰ' সমাজৰ বৰ আদৰৰ বস্তু।

বাৰ-মিহলি—(নানা বিধীয়া ; বহুত বস্তু আদিৰ মিশ্ৰণ)—'বাৰ-মিহলি' ধান এই দৰত কিনিব নোৱাৰি।

বাৰ শহ—(কেৰা বিধ শস্য)—১। ডলাত 'বাৰ শহ' দিবা। ২। 'বাৰ শহৰ' খেতি নকৰি দুই-এবিধ কৰা।

বাৰ সেৰীয়া কাঁহীত খুদ-চাউলৰ ভাত দি—(বিভিন্ন কাৰ্যৰ মাজত সামঞ্জস্য বা মিল নথকাত হাস্যাস্পদ বা অপদস্থ হ)—সকলোৰে কথা আৰু কামৰ সামঞ্জস্য ৰাখিব লাগে ; তাকে নকৰি 'বাৰ সেৰীয়া কাঁহীত খুদ-চাউলৰ ভাত দিলে' কামটো শোভনীয় হব নে ?

বাৰ হাত কেৰেলাৰ তেৰ হাত গুটি—(অপৰিমিত কাৰ্য বা স্বভাৱযুক্ত)—তাৰ পিয়াহ-দাঁত সৰা নাই ; কিন্তু কথা কি শুনিবা ? 'ব।ৰ হাত কেৰেলাৰ তেৰ হাত গুটি'।

বাৰী ফুৰ্—(শৌচ কৰিবলৈ যা)—তেওঁৰ পেটৰ অসুখ হৈছে ; কেৰা বাৰো 'বাৰী ফুৰিছে' ?

বাৰী লুৰ্—(বাৰীত শস্য আদি খাই ফুৰ্)—"বাৰী লুৰা' দুষ্ট গৰু আসিলে পলাই।"

বাৰে-কুৰি—'বাৰ কুৰি' চোৱা।

বাৰে-বঙলুৱা—(নানা জাতিৰ বা ভাষাৰ মিহলি)—'বাৰে-বঙলুৱা' মানুহবিলাকক ঠাই দিয়া ভাল হোৱা নাই।

বাৰে-ভচহ—(নানা প্ৰকাৰৰ, অমূলক কথাত খাটে)—'বাৰে-ভচহ' কথাৰে আমাৰ পেট নভৰে; বাওঁ বলা।

বাৰে-ভতৰা—(বাৰে বাৰে সলাই কোৱা, গতিকে মূল্যহীন—কথাত খাটে)—'বাৰে-ভতৰা কথা কৈ থাকিলে কোনে তোমাক সন্মান কৰিব ?

বাৰে-মতৰা—(মিহলিকৈ লিখা আখৰ)—ইমান ডাঙৰ ল'ৰাটোৱে এতিয়াও 'বাৰে-মতৰাকে' পঢ়িব নোৱাৰে নে ?

বাৰে-মহীয়া—(বা **বাৰ-মহীয়া**) –(সদায় থকা)—এইটো 'বাৰে-মহীয়া' আলি নহয়।

বাৰে-মিহলি—'বাৰ-মিহলি' চোৱাঁ।

বালিচাহীৰপৰা গজহস্তীলৈকে—(সৰু-বৰ সকলো প্ৰাণীক ধৰি)—'বালি-চাহীৰপৰা গজহস্তীলৈকে' সকলো প্ৰকৃতিৰ অধীন।

বালি-ভেটা—(বালিৰ বান্ধ; অসাৰ্থক উপায়)—১। 'বালি-ভেটাৰে' সাগৰক ৰোধ কৰিবা কেনেকৈ ? ২। তোমাৰ এই চেষ্টাও 'বালি-ভেটাহে' হৈছে।

বালীৰ শৰে সুগ্ৰীৱৰ শৰ হ—(এজনৰ পক্ষে বিপদৰ কাৰণটোৱেই আনৰো বিপদৰ কাৰণ হ)—তুমি আজি ককায়েৰাৰ পক্ষ হৈ ভতিজা-ল'ৰাটোক প্ৰবঞ্চনা কৰিলা হয়; এই কাৰ্যই তোমাৰো এদিন একে অপকাৰকে কৰিব; 'বালীৰ শৰে সুগ্ৰীৱৰ শৰ হব', আজিয়েই কৈ থলোঁ।

বাৰ-ছিটা—(বতাহে কোবাই অনা পানীৰ ছিটিকণি; আছাৰেকণি)—কাঁথিৰপৰা ঘৰলৈ আহা; 'বাৰ-ছিটা' গাত পৰিছে।

বাহনা কৰ্—(ভাও জোৰ্; ফাঁকি দি)—তাৰ একো নাই হোৱা; 'বাহনা কৰিছে'; মানুহ আঁতৰি গলেই উঠি বহিব।

বাহ বান্ধ্—(১। একে ঠাইত গোট খা। ২। ডাঠ ঢাকনীৰে আবৃত হ)—১। ভইঁতেনো একে ঠাইতে 'বাহ বান্ধিলি' কিয় ? পাতল কৈ বহ। ২। এবীবোৰ উঠিছে; এতিয়া 'বাহ বান্ধিব' ?

বাহ ল—(বাহ সাজি তাতে থাক্—চৰাইত খাটে)—পাৰবোৰে সেই ঘৰত 'বাহ ললে'।

বাহী-বন—(তিৰোতাই গা ধোৱাৰ আগতে পুৱাই কৰা বন-বাৰী)—'বাহী-বন' কৰি এতিয়াও গা ধুব পৰা নাই নে ?

বাহী-বিয়া—(বিয়াৰ পিছ দিনা ৰাতিপুৱা কৰা বিয়াৰ কাৰ্য)—কোনো কোনো ঠাইত 'বাহী-বিয়াৰ' প্ৰচলন আছে।

বাহী-বিষ্ঠা—(অতিশয় ঘৃণাসূচক কোনো বস্তু আদি)—এই টকা মোৰ মানত 'বাহী-বিষ্ঠা'; লৈ যোৱা।

বাহু ডাঙ্ঘি মাৰ্—(বৰকৈ অহংকাৰ কৰ্)—'বাহু ডাঙ্ঘি মাৰিছা' হয়, তেওঁৰ আগত সেও হবা।

বিছাত বৰলে ডাক্—(দুখৰ উপৰি দুখ দি)—তেওঁৰ ওৰে জীৱনটো 'বিছাত বৰলে ডাকি' আছে; আৰু কিমান সহিব?

বিজতীয়া ভাঙ্—(বহাগ-বিহুত নতুন কাপোৰ ল)—এইখন গামোচাবে তুমি 'বিজতীয়া ভাঙিবা'।

বিজল ধৰ্—(পৰিহাসৰ উদ্দেশ্যে নানান প্ৰশ্ন কৰ্)—তেওঁ আচল কথাকে কৈছে; তুমি 'বিজল ধৰি' তেওঁক তাচ্ছীল্য কৰা উচিত নহয়।

বিজুলী-সঞ্চাৰে—(বৰ বেগাই, তুৰন্তে)—তেওঁৰ বিয়োগ-বাতৰি 'বিজুলী-সঞ্চাৰে' দেশত বাষ্ট্ৰ হ'ল।

বিড়ালৰ ব্ৰহ্মচৰ্য—(ভণ্ড আচৰণ)—এইটো তেওঁৰ 'বিড়ালৰ ব্ৰহ্মচৰ্য'; ইয়াত ভোল গলে তোমাৰ বিপদ্।

বিড়ালী চালে বাঘ চাব নালাগ্—(একে জাতীয় জীৱ-জন্তু বা বস্তু আদিৰ এটা চালেই সেই জাতীয় সকলোবে বিষয়ে সম্যক্ জ্ঞান হ)—চোৰ বুজিলে সকলো একে; এটাৰ প্ৰকৃতি বা কৌশলৰ কথা জানিলেই আনবিলাকৰ বিষয়ে সহজে অনুমান কৰিব পাৰি; 'বিড়ালী চালে বাঘ চাব নালাগে'।

বিত-চকু—'দিব-চকু' চোৱা।

বিত্বিত্কৈ—(তন্নতন্নকৈ, পিটিকি পিটিকি)—'বিত্বিত্কৈ' চাইও মোৰ কটাৰীখন নাপালোঁ।

বিদ্যাপতি গা—(বহলকৈ প্ৰকাশ কৰ্)—তাৰ গুণ-চৰিত্ৰৰ কথা কিমান দিন কৈ থাকিম? আজি সভাতে 'বিদ্যাপতি গাই' দিলোঁ।

বিনাৰ কৰ্—(খাই বা ভাঙি-ছিঙি সমূলি নষ্ট কৰ্)—কুঁহিয়াৰৰ বেৰা ভাঙি উদং গৰু সোমাল; পুলিয়ে গোথাই 'বিনাৰ কৰিলে'।

বিদুৰ-ভাৱনা—(যা-যোগাৰ নথকাত নানা কষ্টেৰে কৰা কোনো কাৰ্য)—তাৰ বিয়া যে 'বিদুৰৰ ভাৱনাহে'; কথমপি সমাধা হৈ গ'ল, সেয়ে ৰক্ষা।

বিদুৰৰ শয্যা—(বৰ কষ্টেৰে শোৱা-থকা কাৰ্য)-মোৰ ঘৰত 'বিদুৰৰ শয্যাত'

বাৰিটো কটাৰ লগীয়া হোৱাত আপোনাৰ বৰ কষ্ট হৈছে; মই কিন্তু নিৰুপায়।

বিধাতাই দিলেও তিৰোতাই নিদি—(গৰাকীয়ে দিলেও মাজৰ মানুহে বঞ্চিত কৰ্)—'বিধাতাই দিলেও তিৰোতাই নিদিয়ে'। তেওঁৰ যোগাৰ বিশেষ ভাল হৈছিল; আমি হলে ভালকৈ খাবলৈ নাপালোঁ।

বিধি-পথালি দি (বা হ)—(কোনো কামত কিবা ডাঙৰ অন্তৰায় হ)- যাম বুলি ভাবিছিলোঁ। কিন্তু আয়ে 'বিধি-পথালি দিলে'।

বিনচ্ কৰ্ (বা দি্ বা পেলা)—('অকালত মৰা পোৱালি প্ৰসৱ কৰ্—জন্তুত খাটে)—গাইজনী বেচিবহে লাগে; তাই 'বিনচ্ দিলে'।

বিনামেঘে বজ্ৰপাত হ—(কোনো আগ-জাননী নোহোৱাকৈ ডাঙৰ বিপদ্ ঘট্)—নেহৰুৰ মৃত্যু সমগ্ৰ জগত জুৰি 'বিনামেঘে বজ্ৰ পাত হোৱা' যেন হ'ল।

বিন্দু-বিসৰ্গ—(এধানমান; অকণমান)—এই ঘটনাৰ 'বিন্দু-বিসৰ্গও' মই নাজানো।

বিয়নী-মেল পাত্—(বৰ ঘনিষ্ঠভাৱে নানা কথা-বতৰা দীঘলীয়াকৈ পাত্)—তোমালোকে কি 'বিয়নী-মেল পাতিলা'? বেলি ভাটি দিলে; যাওঁ আহা।

বিয়ল দি—(দাঁত ভাগি সম্পূৰ্ণ বয়স পা—জন্তুক খাটে)—দমৰাটোৱে এবছৰ পিছতহে 'বিয়ল দিব'।

বিয়াজত নাহ্—(দুটাৰ মাজত তুলনাত তেনেই নিকৃষ্ট হ)—তোমাৰ গাইজনী মোৰ জনীৰ 'বিয়াজতো নাহে'।

বিয়াত বহি হাগা লাগ্—(কোনো কাৰ্য আৰম্ভ কৰাৰ পিছতহে আন কোনো অপৰিহাৰ্য কথা মনত পৰ্)—পৰীক্ষা আৰম্ভ হয়েই; কলমত যে চিয়াঁহী নাই, এতিয়াহে মনত পৰিল নে? 'বিয়াত বহিহে হাগা লাগিল'।

বিয়া-দনীয়া—(ছোৱালীৰ বিয়াত গুৰুৱে পাব লগা দান)—আজি-কালি বিয়াত গুৰুজনক 'বিয়া-দনীয়া' দিয়া নহয়।

বিয়াদান দি—(চৌদিশে ঘূৰি)—ছোৱালী বিচাৰি তেওঁ 'বিয়াদান দি' ফুৰিছে।

বিয়াৰ বাতি বাঁৰী হ- (সুখ-সম্ভোগ আৰম্ভ হৈয়েই অন্ত হ)—এইটো কি বাথৰ-পতোৱা আঙঠি আনিলা? বাথৰটো এৰি পৰিল; 'বিয়াৰ বাতিয়েই বাঁৰী হ'ল'।

বিয়ৈ-বাজী—(কাউৰী-বাজী)—এই তিৰোতাজনী 'বিয়ৈ-বাজী'; এজনী ছোৱালীত বাহিৰে আন সন্তান তেওঁৰ নহ'ল।

বিৰ্ দি—(চুলিৰ মাজেদি আঙুলিৰে কালি বাট উলিয়া)—তেওঁ ওকণি চাবলৈ মোৰ মূৰত 'বিৰ্ দিছেহে'; এনেতে শাহুৱেক আহি পালে।

বিৰ্ দি বাট মাপা—(ঘন হাবি বা মানুহৰ ভিৰৰ মাজদি বাট কাটি যাবলৈ অক্ষম হ)—জনতা ইমান বেছি হৈছিল যে আমি 'বিৰ দিও বাট নোপোৱা' যেন পালোঁ।

বিৰা দি—(কাজিয়া বা যুঁজৰ মাজত সোমাই অধিক উত্তেজনাৰ সৃষ্টি কৰ্)—ভায়েক-ককায়েকে দন্দ কৰিছে; তুমি আকৌ 'বিৰা দিবলৈ' আহিলা কিয়?

বিৰিণাৰ চুপাই বাঘ হ—(অমূলক ভয় পা)—এই সামান্য পৰীক্ষাটোলৈ ভয় কৰা তোমাৰ পক্ষে শোভনীয় নহয়; তোমাৰ আগত 'বিৰিণাৰ চুপাইডো' কেতিয়াও 'বাঘ হোৱা' নাছিল।

বিৰিং-গুটি—(বৰ চোকা প্ৰকৃতিৰ)—তেওঁক ল'ৰা বুলি উলাই নকৰি 'বিৰিং-গুটি' বুলিহে ভাবিবা।

বিলাত-বাকী—(কাৰবাৰত বাহিৰৰপৰা পাব লগীয়া ধন)—দোকানত পাঁচ হেজাৰ টকাৰ মাল-বস্তু আৰু সাত হেজাৰ টকাৰ 'বিলাত-বাকী' আছে।

বিলি কৰ্—(প্ৰচাৰ কৰ্; বিলাই ফুৰ্)—কথাটো মই তোমাক গোপনেহে কৈছিলোঁ, 'বিলি কৰিবলৈ' দিয়া নাছিলোঁ।

বিলৈৰ বিলৈ নোহোৱা হ—(অতিশয় দুৰ্দশাগ্ৰস্ত হ)—মাক মৰাৰ পিছত ছোৱালীজনীৰ 'বিলৈৰ বিলৈ নোহোৱা হ'ল'।

বিষয় খা—(বাব ভোগ কৰ্)—বজাৰ দিনত তেওঁৰ পিতাকে মন্ত্ৰীৰ 'বিষয় খাইছিল'।

বিহুকৰ্মাৰ খুঁটি—(তাঁতৰ টোলোঠা ধৰি থকা খুঁটা)—'বিহকৰ্মাৰ খুঁটি' দুটা সলাই লবা; এই দুটা ভাগি আছে।

বিহ খাই বিহ ভুগি মৰ্—(নিজৰ কুকৰ্মৰ বাবে কষ্ট পা)—ছোৱালীজনী চপাই বাখি মই 'বিহ খাই বিহ ভুগি মৰিব' লাগিছেঁ।

বিহ-বৈৰী হ—(সম্পূৰ্ণ শত্ৰু হ)—মই তোমাৰ মনত 'বিহ-বৈৰী হৈছোঁ'; আঁতৰি থাকহে লাগিল।

বিহৰ গুটি—'বিৰিং গুটি' চোৱাঁ।

বিহু লাগ্—(আনন্দ হৰিষেৰে পূৰ্ণ হ)—বিহু আহি নোপাওঁতেই তোমাৰ গাত 'বিহু লাগিল' নে?

বীজ মৰ্—(সমূলে নষ্ট হ ; কণ মৰ্)—নৰিয়াৰ 'বীজ মৰিব' লাগে ; থাকিলে আকৌ উক দিব।

বী-বিয়া—(নৰিয়া বা টোপনিত অস্পষ্ট কথা ক)—সি কিয় 'বী-বিয়াব' লাগিছে, চাচোন।

বীৰৰ ওপৰত বীৰ গজ্—(শক্তিমানতকৈও বেছি শক্তিমান হ)—মই যে এই গাঁৱত আছোঁ, 'বীৰৰ ওপৰত বীৰ গজিছে' থাই আছোঁ ; অলপ-থতুৱা মানুহে টিকিব নোৱাৰে।

বীৰা জপা—(ভূত লগা)—তিৰোতাজনীক বোলে কোনোবাই 'বীৰা জপাইছে'।

বুকু খালিয়াই বৰষ্—(আকাশৰ বুকুত থকা সকলোখিনি মেঘে বৰষুণ আন্)—যোৱা ৰাতি 'বুকু খালিয়াই বৰষিলে' ; আজি বতৰ ফাঁটিব লাগে।

বুকু জুবুৰিয়াই খা—(অতিশয় সন্তোষেৰে যিমান ইচ্ছা তিমান খা)—এই বয়সত 'বুকু জুবুৰিয়াই খাব' পৰিলেহে তেওঁ সুখ পায়।

বুকু জুৰাবৰ ঠাই নহ—(শান্তি পাবৰ উপায় নোহোৱা হ)—জীয়েকজনীৰ ঘৰলৈ গৈ বুঢ়ীয়ে অলপ শান্তি পাইছিল ; জীয়েক মৰাত তেওঁৰ 'বুকু জুৰাবৰ ঠাই নোহোৱা' হ'ল।

বুকু-ডাঠ—(সাহিয়াল)—তেওঁ বৰ 'বুকু-ডাঠ' মানুহ ; বাঘ দেখি অলপো ভয় নাখালে।

বুকু ডাঠি ক—(নিৰ্ভয়ে ক)—সি যে চোৰ, মই হাকিমৰ আগত 'বুকু ডাঠি কলোঁ'।

বুকুত কাপোৰ পিন্ধ্—(বা ল)—(কন্যাকাল পা)—ছোৱালীজনী ডাঙৰ, 'বুকুত কাপোৰ পিন্ধিছে'।

বুকু ফালি দেখুৱা—(অকণো গোপন নৰখাকৈ প্ৰকাশ কৰ্)—মই যে তোমাক ভাল পাওঁ, 'বুকু ফালি দেখুৱালেহে' বিশ্বাস কৰিবা নে ?

বুকু ফিন্দাই ক—(গওপ মাৰি ক)—'বুকু ফিন্দাই কলে' কি হব ? কাম কৰি সাহৰ প্ৰমাণ দিয়া।

বুকুৰ তেজ পানী কৰ্—(অতিশয় পৰিশ্ৰম কৰ্)—খেতিয়কে 'বুকুৰ তেজ পানী কৰি' খেতি কৰে।

বুকু শুদা কৰ্—(মৰমৰ পাত্ৰক আঁতৰাই নি)—সিবাৰ কলেৰাই তিৰোতাজনীৰ 'বুকু শুদা কৰি' একমাত্ৰ ল'ৰাটিকো মাৰি নিলে।

বুজ দি—(বুজা ; কোনো বিষয়ে ধাৰণা জন্মা)—কথাটো সঁচা বুলি তেওঁ আমাক 'বুজ দিলে'।

বুজন-নিৰ্গত—(আনি বুজিও দুষ্টালি কৰা প্ৰকৃতিৰ)—তাক বুজালে কি হব ? তাৰ দৰে 'বুজন-নিৰ্গত' মানুহ দেখা নাই ; বুজিও দুষ্টালি কৰে।

বুজন হ—(কথা-বতৰা বুজা বয়স পা)—ল'ৰাটো কিছু 'বুজন হৈছে'।

বুজনি দি—(১। বুজা। ২। প্ৰবোধ বা সান্ত্বনা দি)—১। তুমি 'বুজনি দিছা' হয়, তোমাৰ আঁচনিখন আমাৰ গ্ৰহণযোগ্য হোৱা নাই। ২। মাকক নানানভাৱে 'বুজনি দিলেও' তেওঁ পুত্ৰশোক পাহৰিব কেনেকৈ ?

বুজ পা—(সন্ধান পা ; গম পা)—চোৰটো এই গাঁৱত আছে বুলি পুলিচে 'বুজ পাইছে'।

বুজ-বাজ—(খবৰ ; অনুসন্ধান)—ঘটনাটোৰ 'বুজ-বাজ' আমি একো পোৱা নাই।

বুজ ল—(অনুসন্ধান ল)—কথাটো আচলতে কি, 'বুজ লবলৈ' আহিছিলোঁ।

বুজা-বুজি—(১। এজনে আন পক্ষৰ কথা বুজা কাৰ্য। ২। এজনে আন এজনৰ শক্তিৰ পৰীক্ষা কৰা কাৰ্য)—১। কামটো কেনেকৈ কৰা হব, এই বিষয়ে তেওঁৰ লগত মোৰ একো 'বুজা-বুজি' হোৱা নাই। ২। কোন বেছি শক্তিমান্ সোনকালে 'বুজা-বুজি' হোৱা উচিত।

বুটা তোল্ (বা দি)—(কাপোৰত বেজী আদিৰে ফুল তোল্)—মোলৈ এখন 'বুটা তোলা' চাদৰ আনিবা।

বুঢ়া-তামোল—(মাটিত পুতি থোৱা পকা তামোল)—চুপাৰিতকৈ 'বুঢ়া-তামোল' খাবলৈ বেছি সোৱাদ।

বুঢ়া-মুৰা পৰ্—(মুখখন বুঢ়াৰ দৰে হ)—সেই 'বুঢ়া-মুৰা পৰা' ডেকাটোলৈ ছোৱালীজনী নিদিবা।

বুঢ়া-মেথা—(কিছু পৰিমাণে বুঢ়া হোৱা মানুহ)— ৰতাহ-বৰষুণ কাতি কৰি 'বুঢ়া-মেথা' সকলো আহিছিল।

বুঢ়ী-আই—(আবু ; পিতামহী বা মাতামহী)—আমাৰ 'বুঢ়ী-আই' কেতিয়াবাই ঢুকাল।

বুঢ়ী ছাগলীৰ (বা হাঁহিনীৰ) লগত মাহদোণৰ ব্যয় হ—(কোনো নিষ্ফল কাৰ্যত অসাৰ্থক পৰিশ্ৰম কৰ্ বা ক্ষতিগ্ৰস্ত হ)—মাটিডোখৰত খেতি কৰি অনৰ্থক ধনো খৰচ কৰিলোঁ, পৰিশ্ৰমো কৰিলোঁ ; 'বুঢ়ী ছাগলীৰ লগত মাহদোণৰহে' ব্যয় হ'ল।

বুঢ়ী শালিকীয়ে মাত নধৰ্—(কোনো কাৰ্য পলমকৈ আৰম্ভ কৰা বাবে অকৃত-কাৰ্য হ)—'বুঢ়ী শালিকীয়ে মাত নধৰে' ; এই বুঢ়াবিলাকক কেনেকৈ লিখা-পঢ়া শিকাবা ?

বুঢ়ী-সুতা—(অপেশৰী সূতা)—বতাহত উটি অহা 'বুঢ়ী-সূতা' যেদি ধূলা ৰুলত পৰে।

বুধি উলিয়া—(উপায় বাহিৰ কৰ্)—আমি পলাবলৈ এটা 'বুধি উলিয়ালোঁ'।

বুধি কৰ্ (বা সাজ্)—'বুধি উলিয়া' চোৱা।

বুধি দি—(পৰামৰ্শ বা কৌশল কৈ দি)—সি যি কয় কওক, তুমি 'বুধি নিদিবা'।

বুন্দাসাৰ কৰ্—(সমূলি নাশ কৰ্)—গৰুৱে মোৰ শাকবোৰ 'বুন্দাসাৰ কৰিলে'।

বু-বু বা-বা কৰ্—(কিছু অস্পষ্টভাৱে গোপন কথা কাণাকাণি কৰ্)—মানুহবিলাকে কিবা 'বু-বু বা-বা কৰিছে' মই বুজিব পৰা নাই।

বুৰ খা—(বা যা)—(সম্পূৰ্ণভাৱে পানীৰ তললৈ যা)—নাওখন 'বুৰ খালে' আমাক ঢৌৱে বগৰাই ক'ৰবালৈ নিলে।

বুৰ দি (বা মাৰ্)—পানীত 'বুৰ মাৰিলেই' গা ধোৱা হয় নে?

বুৰবুৰণি (বা বুৰ বুৰি) কাঢ়্—(মূৰ্চ্ছিত হৈ মুখেদি ফেন উলিয়া)—সি মাটিত পৰি 'বুৰবুৰণি কাঢ়িবলৈ' ধৰিলে।

বুকলি খেৰ—(ঘৰৰ চালৰ পুৰণি খেৰ)—তোমাৰ চালত ওলোৱা 'বুকলি খেৰ' আৰু আছে নে?

বুলনী কাপোৰ—(মাটিত ভৰি নলগাকৈ খোজ কাঢ়ি যাব পৰাকৈ পাৰি দিয়া কাপোৰ)—ৰজাই ৰঙা 'বুলনী কাপোৰৰ' ওপৰেদি যাবলৈ ধৰিলে।

বুলনী ঘৰ—(এটা ঘৰৰপৰা আন এটা ঘৰলৈ যাবলৈ সৰু দীঘলীয়া ঘৰ)—মাজত 'বুলনী ঘৰ' এটা সজাই দিয়া; ব'দ বৰষুণত কষ্ট নহ'ব।

বুলনী চেও—(দৰাই কন্যাৰ ঘৰলৈ ওলাওঁতে ঢুলীয়াই মৰা ঢোলৰ চেও)—দৰা যাবলৈ ওলাল; 'বুলনী চেও' মাৰা।

বৃত্তিচ্ছেদ কৰ্—(সমূলি নাশ কৰ্)—গৰুৱে মাহডৰা 'বৃত্তিচ্ছেদ কৰিলে'।

বৃন্দাবন এৰি মথুৰালৈ যা—(খেমালি এৰি আচল কথালৈ আহ)—এতিয়া 'বৃন্দাবন এৰি মথুৰালৈ যোৱাহে' ভাল। সভা আৰম্ভ কৰোঁ; আন কথা এৰক।

বেই-ঘৰ—(নোৱনি-ঘৰ)—ছোৱালীজনী যেনে ধুনীয়া, তেনে ধুনীয়াকৈ 'বেই-ঘৰ' এটা সজোৱা।

বেঙঁচনীয়া খা—(মোচোকা খা)—ভৰিখনত 'বেঙঁচনীয়া খালোঁ'; অলপ দৰব দিয়ক।

বেং-ছটা—(পানীত বেঙৰ কণী হাটি বা চাকি ৰখা বীজলীয়া বস্তু)—সৌ যে পানীত ফেনৰ চিমাৰ দৰে দেখিছা, সেইটো 'বেং-ছটা'—তাৰ মাজত বেঙৰ কণী আছে।

বেং-ছাতা—(ছাতিৰ আকৃতিৰ কাঠ-ফুলা)—'বেং-ছাতা' বৰ বিষাক্ত বস্তু; কিন্তু বৰ ধুনীয়া।

বেং-ছাতা পৰ্—(ঘৰ মলিয়ন বা অপৰিস্কাৰ হ)—তেওঁলোকৰ চোতাল-ঘৰ 'বেং-ছাতা' পৰি আছে।

বেঁকোবা-বেঁকুৰি—(বৰ বেঁকা-বেঁকি; কেঁকোৰা-কেঁকুৰি)—এই 'বেঁকোবা-বেঁকুৰি বাঁহটোৰ কামি নহব।

বেঁত মেল্—(বা মেলা দি)—(সকলে কাট মেল্)—টেবিলখনে দুদিনতে 'বেঁত-মেলিলে'; বেয়া কাঠ দিছিলা।

বেকেটা-বেকেটি কৰ্—(মুখেৰে নানাভাৱে বিৰক্তি বা ঘৃণাৰ ভাব প্ৰকাশ কৰ্)—তেওঁ বক্তৃতা দিব বুলি শুনিয়েই মুখ 'বেকেটা-বেকেটি কৰিছা' কিয়? শুনাইচোন, কি কয়।

বেগাৰ খাট্—(বিনা পাৰিশ্ৰমিকে কাম কৰি দি)—এনেকৈ 'বেগাৰ খাটি' ফুৰিলে তোৰ ঘৰ-সংসাৰ চলিব কেনেকৈ?

বেগাৰ ধৰ্—(এনেয়ে কাম কৰি দিবলৈ মানুহ ধৰ্)—বন্নাঘৰত কাম কৰিবলৈ মন্ত্ৰীয়ে 'বেগাৰ ধৰিবলৈ' মানুহ পঠালে।

বেঙেটি চোবা—(পোন-পটীয়াকৈ স'চা কথা নকৈ অইন কথা ক)—'বেঙেটি চোবাব' নালাগে; আচল কথাটো কৈ দিয়া।

বেঙেনাৰ গছত হাঁকুটি লগা—(কোনো সাধাৰণ কামেই দুৰ্বল মানুহৰ পক্ষে বৰ ডাঙৰ যেন হ)—সৰু কাঠডোখৰকে দাঙিব নোৱৰা দেখি তুমি হাঁহিছা; কিন্তু মোৰ এতিয়া 'বেঙেনাৰ গছতে হাঁবুটি লগাৰ' লগীয়া হৈছে কি কৰিবা, দিন-কাল একে নাথাকে।

বেঙে মুতা গৰু যেন হ—(কঁপি কঁপি বিতত হ)—বাঘ দেখি সি 'বেঙে মুতা গৰু যেন হ'ল'।

বেজী দি—(বেজীৰে গাত দৰৱ সুমাই দি)—লাগে যদি 'বেজী দিয়ক'; নদিয়া কৰিবহে লাগে।

বেজীৰ কাণেদি সৰক্—(বৰ চতুৰ হ)—বুঢ়াটো বৰ বুদ্ধিমান্, 'বেজীৰ কাণেদি সৰকিবও' পাৰে।

বেজেৰা-বেজেৰি—(পৰস্পৰৰ মাজত হোৱা বেজাৰ ভাব)—তেওঁলোক বৰ বন্ধু আছিল; এতিয়া অলপ 'বেজেৰা-বেজেৰি' হৈছে।

বেজেৰীয়া কথা ক—(কিছু বিৰক্তিৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰ্)—তুমি যে 'বেজেৰীয়া কথাবোৰ' কিয় 'কোৱা', মই বুজা নাই।

বেটীক মাৰি বোৱাৰীক চঁক খুৱা—(আওপকীয়াকৈ সতৰ্ক কৰি দি)—তেওঁ যে গুৱাল-গালি পাৰিলে, কিয়, বুজিলা নে ? 'বেটীক মাৰি বোৱাৰীক চঁক খুৱালে'। তুমি বুজি-বাজি সতৰ্ক হৈ চলিবা।

বেটী-পাত—(বেটু-পাত)—(পুথিৰ খাই ঢাকনিৰ তলত থকা ডাঠ পাত)—পুথিখনৰ 'বেটী-পাতত' এইবাৰ কথা লিখা থাকিব।

বেঢ়ি থ—(পুল্পিতা হোৱা ছোৱালীক আনে নেদেখাকৈ ৰাখ্)—তেওঁৰ ছোৱালীজনী চুৱা গ'ল, 'বেঢ়ি থৈছে', ভাল যোগ পাইছে বোলে।

বেত-জৰা দি—(বেত মাৰি তাৰে হেবোৱা বস্তু উলিয়া)—মোৰ ঘৰীটো হেৰাল ; 'বেত-জৰা দিব' পৰা মানুহ বিচাৰি আছিছোঁ।

বেতাল-চণ্ডী—(বৰ উগ্ৰ আৰু দুষ্ট প্ৰকৃতিৰ মানুহ)—তাক সকলোৱে 'বেতাল-চণ্ডী' বুলি ভয় কৰে।

বেতালৰ হাতত পৰ্—(বৰ দুষ্ট মানুহৰ হাতত পৰ্)—এইবাৰ 'বেতালৰ হাতত পৰিছা', সাৰিব পাৰিলেহে ৰক্ষা।

বেতেৰি চোবা—(একে কথাকে ধৰি থাক্)—সমাজে যি কৈছে শুনা ; 'বেতেৰি চোবাই থাকিলে' তোমাৰ অনিষ্ট হব।

বেতেৰি-বক্কীয়া—(১। জটিল বা মেৰ-পাক খোৱা কথাত থাটে। ২। নিজৰ মত নেৰা)—১। এই 'বেতেৰি-বক্কীয়া' কথাটো আমি ভালকৈ বুজিব পৰা নাই। ২। তোমাৰ দৰে 'বেতেৰি-বক্কীয়া' যদি সকলো মানুহ হয়, তেনেহলে সমাজ টিকিব নে ?

বেথাৰূপে—(মৰমৰ চিনস্বৰূপে ; বিনামূল্যে)—মাছ দহ টকাৰ কিনিলোঁ ; 'বেথাৰূপে আৰু দুটামান দিয়া।

বেথা লাগ্—(চেনেহ লাগ্)—"মুখখানি পূৰ্ণিমাৰ চান্দ 'বেথা লাগে' তোক।"

বেদখল দি—(কোনো অধিকাৰৰপৰা উচ্ছেদ কৰ্ ; খেদি আঁতৰা)—১। তেওঁ কিনা মাটিৰ দখল লবলৈ আহিছিল ; আমি 'বেদখল দিলোঁ'। ২। তেওঁ বীজল ধৰি কৈ আছিল ; মই আহি 'বেদখল দিলোঁ'।

বেদ-বাখান উলিয়া—(ভাল বেয়া বিচাৰ কৰ্)—আজি যাম বুলি ভাবিছিলোঁ ; নানা জনে 'বেদ-বাখান উলিয়ালে' ; আজি যোৱা যাত্ৰাৰ দিন নাই।

বেৰ লাগ্—(ৰোগ আদিয়ে ধৰ্)—বেঙেনাবোৰ ফুলিছিল ; পিছে কিবা 'বেৰ লাগিল' ; মৰি যাবলৈ ধৰিছে।

বেৰা বা—(বকি থাক্)—দিনটো 'বেৰা বাই' আছা ; আৰু নো কিমান বকিবা ?

বেৰীয়া লাগ্—(হতশ্ৰী হ)—তামোলজোপাত 'বেৰীয়া লাগিছে' ; মৰিব।

বেবুৰা লাগ্—(ভয়ত বিবুদ্ধি হ)—পগলা হাতী দেখি আমাৰ 'বেবুৰা লাগিল'।

বেয়া কৰ্—(অনিষ্ট কৰ্)—আনৰ 'বেয়া কৰিলে' নিজৰো বেয়া হয়।

বেয়া পা—(অসন্তুষ্ট হ)—মোৰ কথাত আপুনি 'বেয়া পালে' নেকি ?

বেয়া লাগ্—(শৰীৰ বা মনত অশান্তি পা)—মুখখন 'বেয়া লাগিছে' ; টেঙা এটা দিয়ক।

বেৰ-কাপোৰ—(আঁৰ-কাপোৰ)—আগৰ দিনত ডাঙৰ ঘৰৰ তিৰোতাবিলাকে বাহিৰলৈ ওলালে 'বেৰ-কাপোৰ' ধৰা হৈছিল।

বেৰ-চালৰো চকু-কাণ থাক্—(কোনো কথা গোপন ৰাখিব নোৱাৰি)—কথাটো এদিন নহয় এদিন সদৰী হবই, 'বেৰ-চালৰো চকু-কাণ আছে'।

বেৰ-পেটি—(পিন্ধা কাপোৰৰ কঁকালত থকা মেৰ)—'বেৰ-পেটিত' টকা ছুটা আছিল ; এতিয়া দেখোন নাই।

বেৰাই শহ খা—(বক্ষকে ভক্ষক হ)—এতিয়াৰ দিন কেনে, জানা ? আজি-কালি 'বেৰাই শহ খায়'। সেই বেৰাক চম্ভালিবলৈ আৰু নতুন ব্যৱস্থা কৰিব লগীয়া হৈছে।

বেল-বৰণ—(বিল্ব-বোধন ; দুৰ্গা পূজাৰ ষষ্ঠীৰ দিনৰ গধূলিৰ পূজা)—'বেল-বৰণ' কালিলৈ ; বেল এযোৰ আনিবা।

বেলাই-পোহৰে—(বেলিৰ পোহৰ থাকোঁতে)—'বেলাই-পোহৰেহে' এইবোৰ কাম কৰিব পাৰি ; ৰাতি কৰা টান।

বেলিয়ে কটা সূতা—'অপেশৰী সূতা' চোৱা।

বেলিয়ে কাৰো বাট নাচা—(সুযোগ বৈ নাথাক্)—যেতিয়াৰ যিটো কাম, তেতিয়াই তাক কৰি যাবা। 'বেলিয়ে কাৰো বাট নাচায়'।

বেশ-ছন্ম (ভেশ-ছন্ম)—(ছদ্মবেশ)—ৰজাই ফকিৰৰ সাজেৰে 'বেশ-ছন্ম' কৰি দেশ ফুৰিবলৈ ওলাল।

বেশ্যাৰ একাদশী—(ভণ্ড আচৰণ)—তেওঁৰ মুখত ধৰ্মকথা,—ঠিক যেনে 'বেশ্যাৰ একাদশী'। মৃত্যু ওচৰ চাপিছে দেখিহে মালা লৈছে।

বেহা দেখুৱা—(বাট বা উপায় দেখুৱা)—আম পাৰি 'বেহা দেখুৱালা'; এতিয়া গবধীয়া ল'বাই খাই শেষ কৰিলে।

বেহা বঢ়া—'বেহা দেখুৱা' চোৱা।

বেহা পা—(আশয় পা; সাহ পা)—এবাৰ পিঠা খাই 'বেহা পালি' হব পায়; যা, আৰু নিদিওঁ।

বৈকুণ্ঠলৈ যাবলৈ মুৰ খোৱাৰ কিবা দি—(বিশেষ হিতকৰ কামকো নানা প্ৰকাৰে বুজাই বঢ়াইহে কৰাব লগীয়া হ)—ল'বাই পঢ়াশুনা কৰিলে মঙ্গল হব ল'বাৰে; কিন্তু তেনে কামো বুজাই বঢ়াইহে কৰাব লগীয়া হৈছে; 'বৈকুণ্ঠলৈ যাবলৈও মুৰ খোৱাৰ কিবা দিব লাগে'।

বৈকুণ্ঠৰ ধুমকেতু—(বৰ অঘাইত লোক বা জন্তু)—এই ল'বাটো কি যে 'বৈকুণ্ঠৰ ধুমকেতু' ওলালহি! সি যি পায় তাকে কৰিব, বজাকো দেও নোবোলে।

বৈ-জানা—(পানী বৈ যোৱা সৰু বাট)—বানপানীয়ে চোতালেদি এটা 'বৈ-জানা' খানিছে।

বোকা-চাউল—(কোমল-চাউল)—'বোকা-চাউলৰ' জলপান বৰ উপাদেয় আৰু পুষ্টিকৰ।

বোকা-ভাৱনা—(পেক-ভাৱনা; জন্মাষ্টমীৰ পিছত বোকাৰে কৰা ধেমালি)—সেই-বাৰ বৰপেটাৰ 'বোকা-ভাৱনা' নিজ চকুৰে দেখিছোঁ।

বোজা খা—(ছোৱালী দিবলৈ বস্তু-বাহানি গ্ৰহণ কৰ)—আজি-কালি কইনা-ঘৰীয়াই 'বোজা খোৱা' দিন নাই।

বোজাত ডুবৰি মৰ্—(বৰ ডাঙৰ বোজা নিব পৰা অৰ্থাৎ বলবান্—গতিকে তেনে বোজা পৰিলে ঘাঁহ-বন মৰ্)—তেওঁৰ বলৰ কথা কি কবা? 'বোজাত ডুবৰি মৰে'।

বোজা পেলা—(ছোৱালী ধৰি কইনা-ঘৰীয়াক বস্তু-বাহানি দি)—মহাদেৱে পাৰ্বতীক বিয়া কৰাবলৈ হেমবন্তৰ ঘৰত 'বোজা পেলাবলৈ' ধৰিলে।

বোজাৰ ওপৰত শাকৰ আঁটি দি—(বহুত ডাঙৰ দায়িত্ব থকা মানুহৰ ওপৰত আকৌ সৰু-সুৰা বুলি আন দায়িত্ব দি)—'বোজাৰ ওপৰত শাকৰ আঁটি' আৰু কিমান 'দিব' খোজা? ইমানবোৰ দায়িত্ব মই কেনেকৈ বহন কৰিম?

বোন্দা-কাঁহ—(বেয়া বিধৰ কাঁহ)—এইখন 'বোন্দা-কাঁহৰ' শাছন মোক নালাগে।

বোন্দা খেকেচা দি—(ৰবৰকৈ খেকেচি মাৰ-পিট কৰ্)—বাইজে চোৰটোক 'বোন্দা খেকেচা দিলে'।

বোন্দা-পৰ দি—(বহুত সময়লৈ চুপি বা ৰৈ থাক্)—ইয়াত 'বোন্দা-পৰ দি' লাভ নাই; যাওঁহে বলা।

বোপা-ককা—(পূৰ্ব পুৰুষসকল)—'বোপা-ককাৰ' দিনৰপৰা আমি এনে কাম কৰা নাই।

বোপা-কালৰ—(পূৰ্ব পুৰুষসকলৰ দিনৰ)—'বোপা-কালৰ' অলপ মাটি আছিল, তাকো বেচিলোঁ।

বোবাৰ শত্রু নহ—(মনে মনে থকাই নিৰাপদ)—তুমি বেছিকৈ কথা কোৱা, সেইদেখি শত্রুও সৰহ; 'বোবাৰ শত্রু নাই'।

বোম-ভোলা—'বম-ভোলা' চোৱা।

বোল খুৱা (বা দি)—(ৰং লগা)—কাপোৰখনত ৰঙা 'বোল খুৱালে' ধুনীয়া হব।

বোল ধৰ্—(বৰণ ধৰ)—পুখুৰীৰ পানীয়ে কজলা 'বোল ধৰিছে'; সেই পানী কোনে খাব?

বোল-মাত—(গালি-শপনি)—পুৱাৰপৰা গধূলিলৈ 'বোল-মাত' খাই মই ইয়াত নাথাকোঁ।

বোৱাৰী-পুৱা—(নিচেই পুৱা বেলা)—এই 'বোৱাৰী-পুৱাতে' তুমি ক'ৰপৰা আহিলা?

ব্যাসৰ মুদ্রা হেৰা—(ব্যাস=ব্যাস গোৱা ওজা। মুদ্রা=বজাই দিয়া, মানুহৰ মূৰ্তিৰ দৰে পিতলৰ মূৰ্তি)—(কোনো বৈশিষ্ট্যসূচক মূল্যবান সম্পদ হেৰা)—তোমাৰ নো কি 'ব্যাসৰ মুদ্রা হেৰাল' যে ঘৰৰ বয়-বস্তু ওকট-পাকট কৰি বিচাৰিব লাগিছা?

ব্রহ্ম-আকাল—(বৰ ডাঙৰ আকাল)—এনে 'ব্রহ্ম-আকাল' এই দেশত কেতিয়াও হোৱা নাছিল।

ব্রহ্মবধ দি—(বৰ ডাঙৰ শপত দি)—সি আহি 'ব্রহ্মবধ দি' ধৰিলে, এবাৰ নোৱাৰি চাউল এদোণ দিলোঁ।

ভ

ভংভঙীয়া—(পেটত কথা নথকা)—তেওঁ বৰ 'ভংভঙীয়া' মানুহ; পেটত কথা ৰাখিব নোৱাৰে।

ভকত-গাঁঠি—(ভকতৰ অপৰাধৰপৰা হোৱা দুৰ্গতি বা বিপাক)—ভকতক দুখ দিছিলা; এতিয়া তোমাৰ 'ভকত-গাঁঠি' লাগিল।

ভকত নাভাগি দায় ভাগ্—(জগৰ লাগিলে আঁতৰি নগৈ দায় মাৰ্)—'ভকত নাভাগি দায়হে ভাগিব' লাগে; তুমিও আঁতৰি নগৈ সমাজৰ ওচৰত সেও হোৱা।

ভকত-সেৱা—(নাম-কীৰ্তন, ভোজন আদিৰে ভকতক সন্তুষ্ট কৰা কাৰ্য)—'ভকত-সেৱা' কৰিলেহে তোমাৰ ভকত-গাঁঠি ভাগিব।

ভকতীয়া ঠেলা—(ভকতৰ দৰে অতি বিনীতভাৱে নিবহ-নিপানীকৈ কথা কোৱাৰ ধৰণ)—তেওঁ যেনেহে 'ভকতীয়া ঠেলাত' কথা কয়, শুনি থাকিবৰ মন যায়।

ভকতীয়া বান্ধ—(কোমল আৰু সজ কথাৰে কোনো প্ৰস্তাৱত মান্তি কৰিবলৈ হেঁচি ধৰা কাৰ্য)—তেওঁ 'ভকতীয়া বান্ধেৰে' আমাক ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে, আমিও পাকে পাকে এৰাই গলোঁ।

ভকৰা মাত—(বেজাৰ লগোৱা কথা)—তোমাৰ 'ভকৰা মাতে' তেওঁক বেজাৰ দিছে।

ভক্তিত মুক্তি মিল্—(শ্ৰদ্ধাৰেহে কৰ্তব্য সুসিদ্ধ হ)—পৰীক্ষাত ফেল কৰি দুখ কৰিছা; পঢ়িছিলা কিমান, ভাবি চোৱাচোন; 'ভক্তিতহে মুক্তি মিলে'।

ভগৱতী ওলা—(বসন্ত ৰোগে ধৰ্)—ঘৰত 'ভগৱতী ওলাইছে', কেদিনমান টকা দিব নোৱাৰোঁ।

ভগা সভাত বাগ টান্——(শেষ হব লগীয়া কাৰ্যত ধৰি নাম কৰাৰ চেষ্টা কৰ্)—আমি কামটো কৰিলোঁৱেই; তুমি এতিয়া 'ভগা সভাত বাগ টানিলেও', কামলৈ নহা বাবে জৰিমানা দিব লাগিব।

ভটা-গুটীয়া—(সৰু কিন্তু চতুৰ—ল'ৰাত খাটে)—আমাৰ 'ভটা-গুটীয়াটোৱে' এইকেইটা মাছ মাৰি আনিলে।

ভঠেলি ভাঙ্—(এদলে আন দলক ববকৈ মাৰ্)—খেলত হবা দলে আন দলব 'ভঠেলি ভাঙিলে'।

ভণ্ডল কৰ্—(উৎপাত বা উদ্ভণ্ডালি কৰ্)—তইঁতে পঢ়াশুনা এৰি ঘৰটোত 'ভণ্ডল কৰিবলৈ' ধৰিছ, নহয় ?

ভনী-জোঁৱাই—(সক ভনীৰ স্বামী— প্ৰায়েই তিৰোতাই ব্যৱহাৰ কৰে)—বুঢ়ীৰ 'ভনী-জোঁৱায়েক' আহিছে ; বুঢ়ীয়ে তেওঁক ভনীয়েকৰ কুশল-বতৰা সুধিছে।

ভবৰা-ভবৰি দি—(গাৰ নোম অ'ত ত'ত থিয় হ)—গাইজনীয়ে 'ভবৰা-ভবৰি দিছে' কিয় ?

ভবৰি উঠ্—(খঙত বা ভয়ত গাৰ নোম থিয় হ)—১। তোমাৰ জ্বৰ উঠিব : নোমবোৰ 'ভবৰি উঠিছে'। ২। মোক দেখি তেওঁ 'ভবৰি উঠিল', ভাগ্যেহে নামাৰিলে।

ভমকা-ফুলীয়া—(ডাঙৰ ডাঙৰ ফুল থকা)—মোক এই 'ভমকা-ফুলীয়া' কাপোৰখন নালাগে।

ভমলা (বা ভোমোলা) ভকতি—(১। ডাঙৰ ডাঙৰ ফুটা থকা। ২। ভিতৰত দোষ থকা, গতিকে কৃত্ৰিম বা ভণ্ড)—১। কাপোৰখন দুদিনতে তোৰ হাতত 'ভমলা-ভকতি' হ'ল। ২। তোমাৰ 'ভমলা ভকতিত' আমি মুগ্ধ নহওঁ।

ভমা পৰ্—(ফলহীন বা ব্যৰ্থ হ)—১। লাও-কোমোৰা ইমান কলোঁ, সকলোবোৰ 'ভমা পৰিল'। ২। আমাৰ 'ভমা পৰা' কপাল, সেই দেখি ক'তো একো নিমিলে।

ভয়ত কেঁকোৰাৰ গাঁত বিচাৰ্—(ববকৈ ভয় পা—বিক্ৰপাৰ্থত)—সি মৰিব খুজিছে নেকি ? মই তেনেহলে তাৰ 'ভয়ত কেঁকোৰাৰ গাঁত বিচাৰিবহে' লাগিল।

ভয়ত পেটত হাত ভৰি লুকা—(ববকৈ ভয় পা)—চীনৰ লগত যুঁজ লগাত 'ভয়ত' মানুহৰ 'পেটত হাত ভৰি লুকাইছিল'।

ভয়ত ভগৰস্ত কঁপ্—(ববকৈ ভয় পা)—ডকাইত দেখি 'ভয়ত' আমাৰ 'ভগৰস্ত কঁপিবলৈ' ধৰিলে।

ভয়-ভীত—(ভয়ৰ ভাৱ)—তই যে জোকটো হাতেৰে লৈ আছিছ : 'ভয়-ভীত' নাই নেকি ?

ভৰক কৰ্—(ঠেহ পাত্)—বাপুৰে বা আজি কি বাবে 'ভৰক কৰিছে' ? নামাতে নোবোলে কিয় ?

ভৰক মাৰ্—(বৰ কথা ক)—তেওঁ কাম নকৰে ; এই দৰে 'ভৰক মাৰিয়েই' খায়।

ভৰ খা—(থিত খা)—তেওঁলোকৰ ঘৰত লক্ষ্মী 'ভৰ খাইছে'; সকলো কালে জয় জয় ময় ময়।

ভৰ দি—(১। ভৰ খা। ২। সমৰ্থন কৰ্)—১। তেওঁৰ মুৰত সৰস্বতী 'ভৰ দিছে', পঢ়া-শুনাত কিমান নাম কৰিছে চোৱাঁ। ২। আমি তেওঁৰ কথাতে 'ভৰ দিছোঁ'।

ভৰ পক—(ম্ৰবহকৈ পকিবৰ সময়,—বিশেষকৈ পলুত খাটে)—এটা মুগাৰ 'ভৰ-পক' নাই।

ভৰ মাৰ্—(ভৰ ঘূৰাই পাত্ৰত চক্ৰ আঁক্)—বাটিটো ভালকৈ 'ভৰ মাৰি' ভাট বেলা দিম।

ভৰা দি—(বোজাই কৰ্)—নাও 'ভৰা দি' তেওঁলোক আহি পালে।

ভৰা ভাখৰিত ফুল দলিয়া—(অভাৱ নোহোৱা মানুহক অধিক দি)—মই এইমাত্ৰ ঘৰত খাই বই আহিলোঁ; ইয়াত আকৌ কেনেকৈ খাওঁ? 'ভৰা ভাখৰিত ফুল দলিওৱাহে' হব।

ভৰি চেলেক্—(জঘন্যভাৱে বশ্যতা স্বীকাৰ কৰ্)—তুমি যে তেওঁৰ 'ভৰি চেলেকা,' লাজ নোপোৱা নে?

ভৰিত তেল ঘঁহ—(নীচভাৱে কাবৌ-কোকালি কৰ্)—এই সামান্য অনুগ্ৰহ পাবলৈ তেওঁ কৃপণটোৰ 'ভৰিত' ইমান দিনে 'তেল ঘঁহি' আছে।

ভৰিত তেল-টেঙা ঘঁহ—(পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্নভাৱে থাক্)—তোমালোক ধনী, 'ভৰিত তেল-টেঙা ঘঁহি' বহি থাকিব পাৰা; আমি থাকিলে খাম ক'ৰপৰা?

ভৰিত ধৰ্—(সম্পূৰ্ণ সেও হ)—সি এতিয়া টানত পৰিছে, 'ভৰিত ধৰিবই'; কিন্তু অলপ পিছত মূৰত ধৰিব।

ভৰি দাঙ্—(অপমান কৰিবলৈ উদ্যত হ)—ডাঙৰলৈ 'ভৰি দাঙিব' পায় নে?

ভৰি নচুৱাই খা (বা থাক্)—(বহি থাকি জীৱিকা মিলা)—বাপেকে ধন-সম্পত্তি এৰি গৈছে; পুতেকে এতিয়া 'ভৰি নচুৱাই খাইছে'।

ভৰি-পথান—(ঠেং-নামনি)—ডাঙৰক 'ভৰি-পথানত' বাখি শুওবা।

ভৰি মাৰি যা—(নিঃশব্দে খোজ কাঢ়)—চোৰটোৱে এনেকৈ 'ভৰি মাৰি গৈছিল' যে কথীয়াই গমকে নাপালে।

ভৰিৰ আঙুলিৰে টিপা মাৰি বো—(সামান্য মনোযোগ দিও ডাঙৰ উপকাৰ সাধিবলৈ সক্ষম হ)—আপুনি মহৎ লোক; আমাৰ দৰে সামান্য মানুহক উপকাৰ কৰোঁ বুলিলে 'ভৰিৰ আঙুলিৰে টিপা মাৰিও কৰ পাৰে'।

ভবিৰ তোল গ'লত আঁৰি ল—(নিজৰ দোষত সৰু বিপদকে ডাঙৰ কৰি তোল্)—এনে বাজহুৱা কাম এটাৰ দায়িত্ব কিয় তুমি উপযাচি লবলৈ গৈছিলা ? 'ভবিৰ তোল গলত আঁৰি লৈছা,' এতিয়া গা চম্ভালিবা।

ভৰিৰ ধূলি—(অতি নগণ্য প্ৰাণী)—আপোনালোকৰ আগত আমি 'ভৰিৰ ধূলিহে'।

ভৰিৰ ধূলি দি—(অনুগ্ৰহ কৰ্)—মই বৰ বিপদত পৰিছোঁ 'ভৰিৰ ধূলি দি' ৰক্ষা কৰক।

ভৰিৰ ধূলি ল—(প্ৰণাম কৰ্; আশীৰ্বাদ ল)—যাবৰ সময়ত পুতেকে মাকৰ 'ভৰিৰ ধূলি ললে'।

ভৰি হাত ধো—(প্ৰস্ৰাৱ কৰ্)—তেওঁ 'ভৰি হাত ধুবলৈ' বুলি দুৱাৰ মেলোঁতেই চোৰটোৱে লৰ মাৰিলে।

ভাই-বোৱাৰী—(সৰু ভায়েকৰ স্ত্ৰী)—তেওঁৰ মাজু 'ভাই-বোৱাৰীয়েক' ঢুকাল।

ভাই-ভাগী—(পিতৃ-পক্ষৰ বয়-বংশ)—'ভাই-ভাগীয়ে' কিবা দোষ পাই তেওঁক এৰি থৈছে।

ভাই-শহুৰ—(স্বামীৰ ককায়েক)—বুঢ়ীৰ 'ভাই-শহুৰেক' এজন আছে।

ভাউতি জোৰ্—(বাদ্দি কৰ্)—তাইৰ একো হোৱা নাই; 'ভাউতি জুৰিছে'।

ভাও জোৰ্ (বা ধৰ্)—'ভাউতি জোৰ্' চোৱাঁ।

ভাও দেখুৱা—(অভিনয় কৰ্)—আজি থিয়েটাৰত তেওঁ ৰামৰ 'ভাও দেখুৱাব'।

ভাও ল—'ভাও দেখুৱা' চোৱাঁ।

ভাথৰিৰ ধানো আজৰি নকৰ্, ল'বাকো শুকাই মাৰাৰ্—(অপৰিহাৰ্য খৰচতো অতিশয় কৃপণালি কৰ্)--'ভাথৰিৰ ধানো আজৰি নকৰা' অথচ 'ল'ৰাকো শুকাই মৰা' কিছুমান মানুহ আছে; তেওঁলোকক কোনোৱে মিতব্যয়ী কোনোৱে কৃপণ বোলে।

ভাগ ধৰ্—(এজনে নকৰিলে আনজনে নকৰোঁ বুলি থাক্)—তেওঁৰ 'ভাগ ধৰি' থাকিলে আমাৰহে লোকচান; কামটো কৰোঁ আহা।

ভাগী-গোষ্ঠী—(ভাগী আৰু বংশৰ অন্যান্য মানুহ)—'ভাগী-গোষ্ঠীক' মাতি কামটো সমাধা কৰা।

ভাগীৰ ভাগ—(পাব লগীয়া অংশ)—আনে এৰিলেও আমি নেৰোঁ; 'ভাগীৰ ভাগ' আমি নিমেই।

ভাং ভাজি খাবৰ খোলা নোহোৱা—(নিচেই দুখীয়া)—সেই 'ভাং ভাজি খাবৰ খোলা নোহোৱা' ডেকাটোলৈ এই ছোৱালীজনী বিয়া দিয়া উচিত হোৱা নাই।

ভাঙক ছিঙক বৰ মাৰৰ খোলা—(নিচেই নিঃকিন অৱস্থাতো মহৎ লোকৰ মহত্ব বৈ থাক্)—তেওঁ আজি সকলোৰে অৱজ্ঞাৰ পাত্ৰ হৈছে যদিও,মনৰ উদাৰতালৈ লক্ষ্য কৰা; নিজৰ একো নাই, তথাপি আনৰ প্ৰতি দয়াশীল; এয়ে 'ভাঙক ছিঙক বৰ মাৰৰ খোলা'।

ভাঙি আনি ছিঙি খা—(চাঁহি-মুহি খা)—এই দৰে 'ভাঙি আনি ছিঙি খালে' তোমাৰ বাৰীৰ পাণ কেইদিন থাকিব?

ভাজনৰ ভোজন অভাজনৰ গলগ্ৰহ—(একে বস্তুৱেই যোগ্যতা অনুসৰি বিভিন্ন লোকৰ পক্ষে বিভিন্ন সুখ বা দুখৰ কাৰণ হ)—ৰাণী ভিক্টোৰিয়ালৈ এবাৰ হেনো বাছক-বনীয়া ভাৰতীয় আম উপহাৰ পঠোৱা হৈছিল; আম কেনেকৈ খায়, তেতিয়া ৰাণী বা তেওঁৰ বন্ধু-বান্ধৱীয়ে জনা নাছিল; পিছত ডিউক অব ওৱেলিংটনেহে সেই সমস্যাৰ সমাধান কৰি আমৰ খোৱাৰ কৌশল ৰাণীক শিকাই দিলে। সেই আমেই 'ভাজনৰ ভোজন অভাজনৰ গলগ্ৰহ' হৈ উঠিছিল।

ভাটি-উজানি কৰ্—(ঘনাই অহা-যোৱা কৰি থাক্)—তুমি দেখোন পুৱাৰপৰা 'ভাটি-উজানি কৰি আছা'; মোৰ লগত কিবা সকাম আছে নেকি?

ভাটৌ পঢ়ুৱা দি—(একে কথাকে বাৰে বাৰে শিকাই তেনেকৈ কৰলৈ পাৰ্গত কৰ্)—উকীলে সাথীদুজনক 'ভাটৌ পঢ়ুৱা দিলে'; তাৰ পিছত তেওঁলোকক কাছাৰীলৈ লৈ আহিল।

ভাত উঠ্—(খোৱাৰ দিন অন্ত হ)—জীয়েক মৰিল; তেওঁৰো 'ভাত উঠিল'; বুঢ়া আন ঠাইলৈ গ'ল।

ভাত-কাপোৰীয়া—(কেৱল ভাত আৰু কাপোৰৰ সলনি কাম কৰা)—তেওঁ বৰ ভাগ্যবান; এই 'ভাত-কাপোৰীয়া' চাকৰটোৱে গিৰী তুলিলে।

ভাত খাওঁতে পানী খা—(তেনেই উজু কাম কৰ্)—জালখন বোৱাটো তুমি 'ভাত খাওঁতে পানী খোৱা' যেন পাইছা নে কি? কামটো ইমান সহজ নহয়।

ভাত খাব দি হাত খাব নিদি—(আনৰ উপকাৰ কৰোঁতে নিজৰ অপকাৰ নকৰ্)—তোমাক লাও পাৰি নিবলৈ দিছোঁ, ছিঙি ভাঙি নষ্ট কৰিবলৈ দিয়া নাই। 'ভাত খাব দিব পাৰি, হাত খাব দিব নোৱাৰি।'

ভাত খাবলৈ দি আঙুলি খাবলৈ দিব নোৱাৰ—'ভাত খাব দি হাত খাব নিদি' চোৰা।

ভাত-ঘৰ—(অতি ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক থকা ঠাই)—পাটাছাৰকুছি এসময়ত বঙালীৰ 'ভাত-ঘৰ' আছিল।

ভাত-ঘুমটি—(ভাত খোৱা বাবে অলপ পিছত অহা টোপনি)—গিৰীহঁত 'ভাত-ঘুমটিত' পৰিল, চোৰেও সিন্ধি দিলে।

ভাত-চুৱনি—(অন্নপ্ৰাশন)—'ভাত-চুৱনিলৈ' চাৰিটা ডাঙৰ খাহী অনোৱা।

ভাত-জাৰ—(জাৰ কালি ভাত খোৱাৰ পিছত ধৰা জাৰ)—জাৰ চাৰি বিধৰ,—'ভাত জাৰ', ভূত জাৰ, উৎপত্তি জাৰ আৰু প্ৰলয় জাৰ।

ভাতত হাত দি—(জীৱিকাৰ উপায় নষ্ট কৰ)—তেওঁক যি শাস্তি দিব খোজে দিয়ক, কেৱল 'ভাতত হাত নিদিব'।

ভাত নিমিলা হ—(জীৱিকাৰ উপায় নোহোৱা হ)—দিনে ৰাতি দুখো হাতে খামুচি আছোঁ, তথাপি ভাত নিমিলা হ'ল।

ভাত নোহোৱা খাটত থ—(সহজে জীৱিকা মিলাব নোৱৰা কৰ)—গোসাঁয়ে মোক 'ভাত নোহোৱা খাটত থলে'; হাড় ভগা পৰিশ্ৰম কৰিও দুবেলা দুমুঠি মিলাব নোৱাৰোঁ।

ভাত-ভাৰী—(ভাত খোৱাত বাহিৰে আন কামত অপটু)—মানুহটো 'ভাত-ভাৰী'; তাৰদ্বাৰা আগোনাৰ একো কাম নহয়।

ভাত মৰ—(জীৱিকাৰ উপায় নষ্ট হ)—সকলো কামত সোৰোপাগি কৰিছা হয়, ক্ৰমে তোমাৰ 'ভাত মৰি' আহিছে।

ভাত মাছ খোৱা কথা—(অতি সহজ সাধ্য কাম)—এইখন প্ৰশ্নৰ উত্তৰ কৰাটো তেওঁৰ পক্ষে 'ভাত মাছ খোৱা কথা'।

ভাতৰ আকাল হলেও মাতৰ আকাল নহ—(হেজাৰ দুখীয়া হলেও বত্ৰ কথাৰ দুখীয়া নহ)—মানুহক মিঠা মুখে মাতিবা। 'ভাতৰ আকাল হলেও মাতৰ আকাল হব নোৱাৰে।'

ভাতে হেঁচা—(বেছিকৈ ভাত খোৱাত চুটি চাপৰ হৈ থকা আৰু অপৰিপক্ক বুদ্ধিৰ)—এই ল'ৰাটো 'ভাতে হেঁচা'; তাক কিছু কমকৈ খুৱাবা আৰু নিয়মিত পৰিশ্ৰম কৰিবলৈ দিবা।

ভাদত ক'লী গাই জগ্—(অমঙ্গলৰ সূচনা কৰ্)—তোমালোকৰ মতি-গতি দেখিয়েই বুজিছোঁ, এইবাৰ 'ভাদত ক'লী গাই জগিছে'।

ভাদ মহীয়া কাউৰী—(ৰবকৈ কোচাল কৰি যুবা মানুহ)—বুঢ়া যেন 'ভাদ মহীয়া কাউৰীহে'; তেওঁৰ চিঞৰ-বাখৰত মানুহ পলাব লাগে।

ভাদ মহীয়া শালিকা—(হাড়ে ছালে লগা বৰ মিচলা আৰু দেখিবলৈ কুৎসিত মানুহ)--তোমাৰ ল'ৰাটো 'ভাদ মহীয়া শালিকাটো' যেন হ'ল কিয়? আগেয়ে দেখোন বৰ ধুনীয়া আছিল।

ভাপত দি—(তপত পানীৰপৰা উঠা ভাপত সিজা)—চাগুৰিনি ধুই 'ভাপত দিয়া'; তাৰ পিছত কল গাথীৰ সানি খাবা।

ভাপ তোল্—(পানী তপত কৰি অলপকৈ সিজা)—চাগুৰিনি 'ভাপ তুলি' লোৱা; খাবলৈ বৰ ভাল হব।

ভাপ লাগ্—(১। তাপ লাগ্। ২। ক্ষুণ্ণ কৰ্)—১। ইয়াত ব'দৰ 'ভাপ লাগে'; ঘৰৰ ভিতৰত বহা। ২। আমি দেখোন তেওঁৰ কথাহে কৈ আছোঁ; তোমাৰ গাত নো কিহৰ 'ভাপ লাগিল'?

ভায়া-জিনা কৰ্—(আপোন-পৰ বা অসমান ব্যৱহাৰ কৰ্)—বান্ধনীয়ে ভাত-আঞ্জা দিওঁতে 'ভায়া-জিনা কৰা' অনুচিত।

ভাৰ-পাচি—(ভাৰত বস্তু নিবলৈ সজা পাচি)—মোলৈ 'ভাৰ-পাচি' দুটা কিনিবা।

ভাৰ পেলা—(ছোৱালীৰ বাবে দৰাৰ পক্ষৰপৰা বস্তু-বাহানি দি; বোজা পেলা)—তেতিয়াৰ দিনত ডাঙৰ ছোৱালী থাকিলে কিমানে যে 'ভাৰ পেলাইছিল'!

ভাৰ-বোজাৰ বন—(কষ্টসাধ্য কাৰ্য)—তোমাক এটা দিয়াচলাই কিনিবলৈ কৈ কি নো 'ভাৰ-বোজাৰ বনলৈ' পাঁচিছিলোঁ?

ভাল-অভাল—(বিপদ্ সম্পদ্)—মোৰ 'ভাল-অভালত' যাকে পাওঁ, তাকে এই সম্পত্তি দিম।

ভাল আঞ্জাক ভাতে নাট্—(সুখতো বিঘিনি থাক্)—ভাল ঘৰ-বৰ চাই ছোৱালীজনী বিয়া দি দেউতাকে বং পালে। পিছে, 'ভাল আঞ্জাক ভাতে নাটে'; সেই বাবৰ ভূঁইকঁপত গিৰীয়েৰ লাও লোৱা হ'ল।

ভাল বোলোঁতে ভলি যা—(প্ৰশংসাত নষ্ট হ)—বহুত ছাত্ৰ 'ভাল বোলোঁতে ভলি যায়'; তেওঁৰো সেয়ে হ'ল।

ভাল (বা ভালৰি) বোলা—(প্ৰশংসাভাজন হবলৈ কোনো কাম কৰ্)—'ভালৰি বোলাবলৈ' এই কামত যোগ দি বিপদহে মাতি আনিলা।

ভাল-ভলুকা—(মহো-হো দিওঁতে কলা-ঠকবাৰ চোলা পিন্ধাই সজোৱা ভালুক)—'ভাল-ভলুকাক' লৈ নাচি ফুৰোঁতে কেৰেবাকৈ ভালুকৰ গাত জুই লাগিল।

ভাল মুখৰ মাত—(মিঠা মাত ; মৰমৰ মাত)—দিনে ৰাতি দেহা মাৰি খাটিও তেওঁৰপৰা এবাৰ 'ভাল মুখৰ মাত' নাপালোঁ।

ভাল মুখে—(মিঠা মাতেৰে)—'ভাল মুখে' যি কাম কৰাব পাৰি, টান মুখে তাক নোৱাৰি।

ভালৰো ভাল—(বহুতো বহু)—তেওঁক 'ভালৰো ভাল' দৈ অলপমান দিলোঁ ; তাৰে অলপ খালে।

ভালুক-জ্বৰ—(ৰবকৈ কঁপনিৰে উঠি অলপ পিছত এৰা জ্বৰ)—তাৰ এইটো 'ভালুক-জ্বৰ' ; পাওঁতা কঁপা দি উঠিব, আৰু অলপ পিছত এৰিব।

ভালুকৰ সাঙী হ—(বৰ গধুৰ আৰু অসুবিধাজনক হ—কোনো দায়িত্ব)—ৰাজহুৱা এই কামটো মোৰ পক্ষে 'ভালুকৰ সাঙী হ'ল' ; এৰিবও নোৱাৰোঁ, কৰিবও নোৱাৰোঁ।

ভালুকৰ হাতত খন্তা দি—(অসৎ লোকৰ হাতত ক্ষমতা দি)—গঞাৰ ভঁৰালী তাক পাতিলা ; 'ভালুকৰ হাতত যে খন্তা দিয়া' হ'ল, তাক ভাবিলা কিয় ?

ভালে খা—(কাপোৰ সলাই সূচীভাৱে খা)—যিহঁতাকে 'ভালে খায়', তেওঁলোক এই কালে বহিব।

ভালে-দিন—(বহুত দিন)—তুমি দেখোন 'ভালে-দিন' অহা নাছিলা ; কিবা হৈছিল নে কি ?

ভালে ভালক জাবৰে খালক পা—(যোগ্য সম্বন্ধ ঘট্)—'ভালে ভালক জাবৰে খালক পায়' ; তাই যেনে জিভা-কটা তিৰোতা, তাইৰ গিৰীয়েকো দগধা চোৰ ; দুয়ো ভাল মিলিব।

ভালে ভালে—(১। নিৰাপদে। ২। আপদ্ বা অপমান নোহওঁতেই)—১। আমি 'ভালে ভালে' আহি পালোঁ। ২। টকাখিনি 'ভালে ভালে' দিয়া যদি দিবি, নহলে কথা বেয়া হব।

ভালেমান—(বহুত)—বৰশীত 'ভালেমান' মাছ পালোঁ ; তুমিও অলপ নিয়া।

ভাৰ্‌বী পকীয়া—(বৰ মেৰ-পাকৰ কথা কোৱা)—তেওঁ বিহে 'ভাৰ্‌বী-পকীয়া' মানুহ, কথাৰ পেঁচ সোলোকোৱাই টান।

ভাৱ-চিন্তা নহ—(চিন্তাহীন হ)—ইমান বাতি আছিলি; এতিয়া পাইজনো ক'ত বিচাৰি পাবি? এনে 'ভাৱ-চিন্তা নোহোৱা' মানুহো থাকে নে?

ভাৱনাৰ ছো—(দেখাতহে মানুহ, কামত অপাৰগ)—আমাৰ বোৱাৰীৰ কথা নকবা; 'ভাৱনাৰ ছোহে' আনিলোঁ।

ভাৱে পৰ্—(বিনয় কৰ্)—ল'ৰাটোৱে যেনেকৈ 'ভাৱে পৰিল', তাক সহায় কৰিবলৈ বাধ্য হলোঁ।

ভাৱেৰে কলে পকা ধানে বাট দি—(বিনয় কৰিলে কঠোৰ প্ৰকৃতিৰ লোকো সৈমান হ)—'ভাৱেৰে কলে পকা ধানেও বাট দিয়ে'; নম্ৰভাৱে কবা, তেৱেঁ তোমাক সহায় কৰিব।

ভিকাচন ভাঙ্—(উপায় নষ্ট কৰ্; লাভৰ বাট মাৰ্)—তেওঁৰ অনুগ্ৰহত ভাতমুঠি খাইছিলোঁ, আজি তাবো 'ভিকাচন ভাঙিলোঁ'।

ভিজাই-বুৰাই—(সম্পূৰ্ণকৈ গা আৰু কানি-কাপোৰ তিয়াই উঠি তেনে অৱস্থাত)—'ভিজাই-বুৰাই' পানী একলহ আনা।

ভিজা-জৰী—(অতিশয় কৃপণ; কটুকটীয়া)—সেই 'ভিজা-জৰীটোৰপৰা' একো নাপাবা।

ভিজা মেকুৰী যেন হ—(ভয়ত কোঁচমোচ খাই থাক্)—ঘৰত টমটমাই থাকা; তেওঁৰ আগত 'ভিজা মেকুৰী যেন হোৱা' কিয়?

ভিজা হাত বুলা—(সৌহাৰ্দ্যসূচক ব্যৱহাৰ কৰ্)—আগে অপমান কৰি এতিয়া 'ভিজা হাত বুলাই' মিত্ৰতা কৰিবলৈ আহিছা।

ভিৰ খা (বা লা)—(১। ভাঁজ লা। ২। নম্ৰ হ, সৈমান হ)—১। কামিটো আৰু চাঁচিবা; তেহে 'ভিৰ খাব'। ২। তাক ইমান বুজালোঁ, কিন্তু সি এতিয়াও 'ভিৰ খোৱা' নাই।

ভিৰ দি—(হেঁচা দি)—বেছিকৈ 'ভিৰ দিলেহে' লোহাডাল ভাঁজ লগাব পাৰিবা।

ভিৰ ভাঙ্—(চৰিত্ৰৰ উগ্ৰতা বা উদ্ধতালি গুচাই সংযত কৰ্)—তাক ভালকৈ শাসন কৰিবা; তেহে যদি 'ভিৰ ভাঙিব' পাবা।

ভিৰ সামৰ্—(শক্তিহীন হ)—ডেকা কালত তেওঁ বৰ উগ্ৰ আছিল; এতিয়া বুঢ়া হৈহে 'ভিৰ সামৰিছে'।

ভিৰাই (বা ভিৰি) লৰ মাৰ—(উলটি বেগাই লৰি যা)—বাঘ দেখি গৰুটোৱে 'ভিৰাই লৰ' মাৰিলে।

ভীম-কলৰ গুৰিতহে সাৰ চপাই দি—(দুষ্ট লোকক প্ৰশ্ৰয় দি বা ধৰম কৰ; গাধীৰ খুৱাই সাপ পোহ)—সেই ডাং-কটা মানুহটোক তুমি ইমান সহায় কৰিছা কিয়? 'ভীমকলৰ গুৰিত সাৰ চপাই দিলে' ভাবপৰা জানো ভাল কল পোৱা যায়?

ভীম-দল হ—(উখহি ডাঙৰ হ)—খুন্দা খাই তেওঁৰ আঁঠুটো 'ভীম-দল হৈছে'।

ভীষ্মৰ প্ৰতিজ্ঞা—(দৃঢ় সংকল্প)—মোৰ এই কথা 'ভীষ্মৰ প্ৰতিজ্ঞা' বুলি জানিবা তুমি আজিৰপৰা নাহিবা; মই তোমাক একো সহায় কৰিব নোৱাৰোঁ।

ভুকা কুকুৰে নাকামোৰ—(মুখেদি বেছিকৈ কলে সেই অনুসাৰে কাম সাধিত নহ)—তোমাৰ কৰ্তব্য তুমি কৰি যোৱা। তাৰ চোকা কথালৈ কাণ নিদিবা; 'ভুকা কুকুৰে নাকামোৰে'।

ভুকুত কল নপক—(হঠাৎ কোনো কাৰ্য সিদ্ধ নহ)—লাগ বুলিলেই পাবা নে? 'ভুকুত কল নপকে'।

ভুচুং পহু—(উপহাসৰ পাত্ৰ, অকামিলা মানুহ)—সি 'ভুচুং পহু'; এই বিষয়ে সি কি কৰ?

ভুৱা পৰা দি—(উপায়ান্তৰ নেদেখি বশ মান্)—চোৰটো আজি 'ভুৱা পৰা দিছে'; আজি তাৰ বৰ কথা নাই।

ভুইকঁপত মুলা তোল্—(বিশেষ সুযোগৰ সুবিধা লৈ স্বাৰ্থসিদ্ধি কৰ)—মানুহটোক জিৰাবলৈ দিয়া; তাক পাই আজি পকা তামোল পৰাই 'ভুঁইকঁপত মুলা তুলিব' নালাগে।

ভুঁই-চাল—(১। ভুঁইকঁপ। ২। আলোড়ন)—১। গোৱালপাৰাৰ কোনো কোনো ঠাইত ভুঁইকঁপক 'ভুঁইচাল' বোলে। ২। সিহঁতৰ ঘৰত আজি কিহৰ 'ভুঁইচাল' লাগিছে?

ভুঁই-চাল লাৰ—(আলোড়ন বা উত্তেজনাৰ সৃষ্টি কৰ)—তেওঁলোকে কাণাকাণিকৈ কিবা কৈ আছিল; মই 'ভুই-চাল লাৰি' দিলোঁ; আটাইবোৰ পলাল।

ভুঁই-ফুটা—(বাঁহ আদিৰ গুৰিত নোলাই দুৰেদি মাটি ফুটি ওলোৱা গজালি বা তেনে পুৰঠ বাঁহ)—এইটো 'ভুঁই-ফুটা' বাঁহ; ইয়াৰ খুঁটা বৰ ভাল হব।

ভুঞা-ফুটা—(ভুঁই-ফুটা বাঁহৰ দৰে শক্তিমান আৰু দাম্ভিক প্ৰকৃতিৰ মানুহ)—এই কৰ্মচাৰীজন যথেষ্ট বিচক্ষণ, কিন্তু কিছু 'ভুঞা-ফুটা' প্ৰকৃতিৰ।

ভুঁই-মাৰি কোবা—(ভয় দেখুৱাবলৈ মাটিত ডাঙৰ টোকোলেৰে কোবা)—আমি 'ভুঁই-মাৰি কোবাবলৈ' ধৰিলোঁ ; বাঘটো আঁতৰি গ'ল।

ভুঁইৰ ছো—(দেখাতহে মানুহ, কিন্তু কামৰ অলায়ক)—এই মানুহটোৰ কোনো কামতে সাধন নাই ; 'ভুঁইৰ ছো' এটাকে ইমান দৰ্মহা দি ৰাখি লাভ নাই।

ভুঁই বো—(ধানৰ পুলি বো)—এতিয়া 'ভুঁই কৰ' লাগে ; কিন্তু পথাৰত পানী নাই।

ভুঁহুৰাত ব'দ দি (বা পৰ্)—(অৱহেলিত ক্ষেত্ৰত সৌভাগ্যৰ উদয় হ)—তেওঁলোকৰ 'ভুঁহুৰাত ব'দ দিলে' ; ল'ৰাটোৱে বংশৰ নাম উজ্জ্বল কৰিলে।

ভূত-জাৰ—(বৰ কঁপনি ধৰি হোৱা জাৰ)—মোৰ কিবা 'ভূত-জাৰ' লগা যেন হৈছে ; কঁপনিত তৰণি পোৱা নাই।

ভূতৰ ওপৰত দানহ—(এটা লেঠাৰ ওপৰত আন এটা ডাঙৰ লেঠা)—মই নিৰুপায় হৈছোঁ ; 'ভূতৰ ওপৰত দানহ' লাগিছে ; জঞ্জালৰ উপৰি জঞ্জাল।

ভূতৰ মুখত ৰাম নাম—(দুষ্ট লোকৰ মুখত সজ কথা,—কপট আচৰণ)—কোনো দিনো দান-দক্ষিণা নিদিয়া এই কৃপণে আজি এই ৰৰঙণি আপুনি যাঁচিছে কিয় ? 'ভূতৰ মুখত ৰাম নাম' শুনিলে সন্দেহ হৰই।

ভূত লগা দি—(বেৰা-বেপেৰাকৈ লাগ্)— তুমি 'ভূত-লগা দিলা' দেখোন ; মই তোমাক কি উপায় দিম ?

ভূতীয়াই পৰত নাপালে ঘৰত খা—(দুষ্ট স্বভাৱৰ মানুহে পৰত নাপালে নিজৰে অপকাৰ কৰ্)—'ভূতীয়াই পৰত নাপালে ঘৰতে খায়' ; সিও আন উপায় নাপাই পিতাকৰ বাকচকে ভাঙিলে।

ভূতে খোৱাদি খা—(অপৰিমিতভাৱে খা)—সেই মানুহটোৱে 'ভূতে খোৱাদি খাইছে' ; বোধ হয়, কেবাদিনো খোৱা নাছিল।

ভূমি চুই কাণত হাত দি—(পৃথিৱীক সাক্ষী কৰি এনে-তেনে কথা শুনাও পাপ বুলি ক)—মই তাক চোৰ বুলি কলোঁ ; সি ৰাম ৰাম কৰি 'ভূমি চুই কাণত হাত দিলে'।

ভেকাহি মাৰ্—(১। ডাবি মাৰ্ । ২। নোৱাৰোঁ বুলি ডাবি মাৰি ক)— ১। তেওঁক কথাটো সোধোঁতেই 'ভেকাহি মাৰি' উঠিল। ২। কামটোলৈ তাক পাঁচিলোঁ ; সি 'ভেকাহি মাৰি' শুচি গ'ল।

ভেকুৰি-তলৰ কথা—(অতিশয় গোপন কথা)—তেওঁলোকৰ 'ভেকুৰি-তলৰ কথা' খুঁচৰি আমাৰ লাভ কি ?

ভেকুলীৰ ছাল—(অকামিলা বস্তু)—এই 'ভেকুলীৰ ছালসোপা' খুপুৰিয়াই কি কৰিবা ? আমাক নালাগে, আনক লাগে যদি নিয়ক।

ভেকুলীৰ পিঠিত নোম গজ্—(টোকোনা মানুহে সামান্য লাভ পা)—সি নো বেপাৰ কৰি কিমান আৰ্জে ? কেতিয়াবা 'ভেকুলীৰ পিঠিত নোম গজিলেও' তাৰে তাৰ সংসাৰ নচলে।

ভেকো ককা—(অসংখ্য দুষ্ট বা দুৰ্গত লোকৰ মাজত এজন সজ বা সম্বলযুক্ত মানুহ)—এই আকালত তেওঁ কিমানক সহায় কৰিব ? অকল এজন 'ভেকো ককাই' কিমানক তৰাব ?

ভেকো ককা মোকো নি—(বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ কৰিবলৈ কাতৰ প্ৰাৰ্থনা কৰ্)—অসংখ্য লোকে 'ভেকো ককা মোকো নি' বুলি আৰ্তনাদ লগাইছে ; কিন্তু এনে বিপদত কোনে কাক কিৰি চায় ?

ভেকো-ভাওনা—(আপচু কাম ; অসাৰ্থক কাৰ্য)—আমাৰ অভিনয় মুঠে ভাল নহ'ল ; 'ভেকো-ভাওনা' কৰি লাজহে পালোঁ।

ভেজা দি—(সহায় কৰ্)—আপুনি 'ভেজা নিদিলে' মই এই কামত কৃতকাৰ্য হোৱা টান।

ভেট-গুটি—(নিচেই সৰু—ল'ৰাত থাকে)—'ভটা-গুটীয়া' চোৱা।

ভেট-চকুৱা—(১। ভোটা দৃষ্টিৰ। ২। ভোটা বুদ্ধিৰ)—১। তই 'ভেট-চকুৱা' নেকি ? আমটো দেখা নাই ? ২। ল'ৰাটো 'ভেট-চকুৱা' ; তোমাৰ কথা সি একো বুজা নাই।

ভেট ভেটীয়া—(উখহি শেতা পৰা)—মাছবোৰ মৰি 'ভেট ভেটীয়া' হৈছে।

ভেটি উছন হ—(মৰি নিৰ্মূল হ)—যক্ষ্মাৰোগত সেই পৰিয়ালটোৰ 'ভেটি উছন হৈছে'।

ভেটি উঠ্ (বা **মৰ্**)—'ভেটি উছন হ' চোৱা।

ভেটিত তিতা লাউ গজ্—(ভেটি উছন হ)—সি যিমান জঁপিয়াব লাগিছে, তাৰ 'ভেটিত' সোনকালে 'তিতা লাউ গজিব'।

ভেটিত দুবৰি গজ্—'ভেটি উছন হ' চোৱা।

ভেটিত হুছু পৰ্—'ভেটি উছন হ' চোৱা।

ভেটি মৰ্—'ভেটি উঠ্' চোৱা।

ভেড়া-খুঁটি পাত্—(কোনো কথাত আঁকোৰ-গোজাকৈ লাগি থাক্—ল'ৰা-ছোৱালীত থাকে)—কিনো 'ভেড়া-খুঁটি পাতিলি' ? পিঠা এতিয়া নাই ; পিছত ভাজি দিম।

ভেড়া-ঘৰ—(কাকুৰাৰ আগ দিনা গধূলি ছাগলী এটা ভিতৰত থৈ জুই লগাই দিবলৈ সজা সৰু ঘৰ)—কাকুৰা আহিল; কোনে কি কৰিবা, ভগাই লোৱা; মই 'ভেড়া-ঘৰটো' সজাই দিম।

ভেড়াৰ পাল—(ভীৰু স্বভাৱৰ মানুহৰ জাক)—তোমালোক মানুহ নে 'ভেড়াৰ পাল'? দোকানীয়ে কেনেকৈ ঠগি খাব লাগিছে, তোমালোকে মুখ ফুটাই কব নোৱাৰা নে?

ভেদত লগাকৈ ক—(মৰ্মকথা ক)—'ভেদত লগাকৈ নকলে' তেওঁক নিৰুত্তৰ কৰিব নোৱাৰি।

ভেদ ভাঙ্—(গোপন ৰহস্য প্ৰকাশ কৰ্)—মই 'ভেদ ভাঙি' কলোঁ, সেই দেখি শত্ৰু হলোঁ।

ভেন্‌ভেনীয়াই জনা—(অ'ত ত'ত নানা কথাৰ উহ লৈ ফুৰা মানুহে বাতৰি দি)—আমি বৌ-মাছ অনা বুলি নো কোন 'ভেন্‌ভেনীয়াই' তইঁতক 'জনালেগৈ'?

ভেবা (বা ভেবুৱা বা ভেবেকা) লাগ্—(হতবুদ্ধি হ)—মোটৰৰ আগত পৰি তেওঁ 'ভেবা লাগিল'।

ভেমটো ভেমটো কলহৰ কাণটো—(অসাৰ্থক ভেম)—ডাঙৰ বংশৰ বুলি ভেম কৰি থাকিলে কি হব? এই 'ভেমটো' এতিয়া 'ভেমটো' হৈ নাথাকি 'কলহৰ কাণটোহে' হ'লগৈ।

ভেম ধৰ্ (বা মাৰ্)—(কিতাহি মাৰ; বৰ লোকৰ গঢ় ধৰ্)—'ভেম ধৰি' ডাঙৰ মানুহ হব নোৱাৰি; গুণেৰেহে মানুহ ডাঙৰ হয়।

ভেৰ উঠা—(আগৰ ক্ষতি পূৰ কৰ্)—তেওঁ এইবাৰৰ বেপাৰত ভাল লাভ কৰিলে; আজি দুবছৰৰ 'ভেৰ উঠালে'।

ভেৰণীয়া ধৰ্—(কোনো কাম কৰিবলৈ মানুহ লগা)—তোমাক তেওঁৰ ওচৰলৈ পঠালোঁ; তোমাৰ যাবলৈ সাহ নহ'ল, 'ভেৰণীয়া ধৰি' আন এজনকহে পঠালা।

ভেৰ-পেটা মোৱা—(পেটটো সাৰ—অপদাৰ্থ মানুহ)—সি খায় আৰু শোৱে, আন একো কাম নাই; এনে 'ভেৰ-পেটা মোৱাটো' মই পুহি থাকিব নোৱাৰোঁ।

ভেৰাকুটি কৰ্—(হাত মুখ আদি বিকটাই কোনো মানুহৰ লগত ধেমালি কৰ্—সৰু ল'ৰা-ছোৱালীত খাটে)—এতিয়া 'ভেৰাকুটি কৰিবলৈ' এৰা, তুমি অলপ পঢ়াগৈ; মই বজাৰৰপৰা আহোঁতে তোমালৈ ছবি আনিম।

ভেৰ্যেঠ জোৰ্ (বা **পাত্**)—(ঠেহ ধৰি কাম কৰিবলৈ অসন্মত হ)—হোৱালীজনীক আম বুটলিবলৈ মাতিলোঁ ; তাই 'ভেৰ্যেঠ জুৰিলে'।

ভেঁলা-ঘৰ—(১। মেজি । ২। ডাঙৰ-দীঘল কিন্তু কামত ঘৰ ঢিলা মানুহ)—১। এই বাৰ মাঘৰ দোমাহিলৈ কেইটা 'ভেলা-ঘৰ' সাজিলা ? ২। মানুহটো কাম-কাজত মুঠেই পাকৈত নহয়, দেখাতহে 'ভেলা-ঘৰ'।

ভেলা ভাহা দি—(নিৰুপায় বা আশ্ৰয়হীন হৈ অনাই বনাই ফুৰ্)—দেউতা ঢুকাল, আমি তেতিয়া নিচেই সৰু ; ভাই-ভনী কেওটি 'ভেলা ভাহা দিবলৈ' ধৰিলোঁ।

ভেলা শাৰী ধৰ্—(শাৰী পাতি বহুত পৰ বৈ থাক্)—ইমাত মিস্ত্ৰীক চাই দেখোন তইঁতে 'ভেলা শাৰী ধৰি' থাকিলি ! কাম-বন নাই নে ?

ভেঁলেকী লগা পহু—(বিপদৰ কথা পাহৰি আপোন-পাহৰা হৈ বৈ থকা মানুহ)—'ভেলেকী লগা পহু', ভেলেকী লাগিল নে কি ? বিপদ্ যে আহি পালে, গম পোৱা নাই নে ?

ভেশছন্ন কৰ্—(ছদ্মবেশ ল)—বজাই 'ভেশছন কৰি' গাঁৱে গাঁৱে ফুৰিবলৈ ধৰিলে।

ভেশ ধৰ্ (বা **ল**)—(ভাও ল ; ছদ্মবেশ ধৰ্)—পুলিচটোৱে সন্ন্যাসীৰ 'ভেশ ধৰি' গাঁৱত সোমাল।

ভোক চৰ্—(বৰকৈ ভোক লাগি পিছত ভোক নাইকিয়া বা দুৰ্বল হ)—এই গধূলিলৈ লঘোনে থকাত তাৰ 'ভোক চৰিছে' ; দুগবাহমানহে খালে।

ভোকত পেটৰ কেঁচু-কুমটি মৰ্—(অতিশয় ভোক লাগ্)—মোৰ 'ভোকত পেটৰ কেঁচু-কুমটি মৰিব' লাগিছে ; যি আছে তাকে খাবলৈ দিয়া।

ভোকত ভাত পিয়াহত পানী—(প্ৰয়োজনভেদে সহায় কৰ্)—'ভোকত ভাত পিয়াহত পানী' নিদি আন কিবা যাঁচিলে কোনে সন্তোষ পাব ? তেওঁ বিচাৰিছে চাকৰি, তুমি কৈছা ব্যৱসায় কৰিবলৈ। তেওঁ হতাশ হবই।

ভোক-পিয়াহ টুট—(মনটো আন কালে আকৃষ্ট হোৱাত ভোক-পিয়াহৰ কথা পাহৰ্)—হোৱালীজনী এনে ধুনীয়া, দেখিলেই 'ভোক-পিয়াহ টুটে'।

ভোক--মুৰীয়া লাগ্—'ভোক চৰ্' চোৱাঁ।

ভোকৰ ভাতত কুকুৰ বৈৰী হ—(কোনো আকাঙ্ক্ষা পূৰ্ণ হোৱা বাটত অন্তৰায় উপস্থিত হ)—মাছ ধৰি উভতিছোঁ, এনেতে পুলিচ দুটা ওলালহি ; চৰকাৰী বিলত হেনো মাছ ধৰিছোঁ, সিহঁতক টকা লাগে। 'ভোকৰ ভাতত কুকুৰ বৈৰী হোৱাত' বৰ খং উঠিল।

ভোক-বিহা—(উপবাসৰ পিছত খালে গাত লগা ভাগৰ)—খোৱাৰ পিছত ল'ৰাটোৰ 'ভোক-বিহা' লাগিছে ; শোৱক দিয়া ।

ভোকোহা এন্দুৰ—(আগচী আৰু ঘিণ লগা মানুহ)—সেইটো এটা 'ভোকোহা এন্দুৰ', তাৰ্লৈ ছোৱালী পোৱা টান ।

ভোকেহে ভাতৰ আগ্না—(ভোক লাগিলে যেই সেই খাদ্যই তৃপ্তিদায়ক হয়)—আগ্নাৰ কথা কব নালাগে ; আমাৰ যিমান ভোক লাগিছে, সেই 'ভোকেই ভাতৰ আগ্না' হব ।

ভোগাই নাম লৈ পানী-কাঁহুদিৰে খা—(বাহিৰত ধনী বুলি কিতাহি মাৰি ভিতৰি নিঃসম্বল হৈ থাক্)—তেওঁক মানুহে ধনী বুলিয়েই জানে। পিছে প্ৰকৃততে তেওঁ 'ভোগাই নাম লৈ পানী-কাঁহুদিৰে খাই' আছে ।

ভো-চক্ৰ পাত্—(নানা কথাৰ দীঘলীয়া মেল পাত্)—পুৱাৰপৰা 'ভো-চক্ৰ পাতি' বহি আছা, ঘৰত মেকুৰীৰ মূৰত কোবাবলৈও এডালো খৰি নাই ।

ভোজ খাবলৈ আহি পাটী পাৰ্—(অস্থায়ীভাৱে আহি স্থায়ী হৈ বব খোজ্)—মোগল বাহিনীৰ লগত অসমলৈ যুঁজ দিবলৈ অহাঁতে বহুতে 'ভোজ খাবলৈ আহি পাটী পাৰি' অসমত বৈ গ'ল ।

ভোজ-খোৱা ঢেকুৰা—(সুবিধা পাই আনৰ ওপৰত বৰ্তি থকা মানুহ)—'ভোজ খোৱা ঢেকুৰাৰ' সংখ্যা সমাজত যেতিয়া কমি আহিব, তেতিয়াহে সমাজৰ উন্নতি হব ।

ভোজ খোৱা শিয়াল—'ভোজ খোৱা ঢেকুৰা' চোৱা ।

ভোজনতকৈ বচন মিঠা পা—(খুৱন-ধুৱন আদিতকৈ ব্যৱহাৰত বেছি সন্তুষ্ট হ)—মানুহে 'ভোজনতকৈ বচনহে' বেছি 'মিঠা পায়' । সেই দেখি, ইমান ভালকৈ খাইও মানুহে তোমাৰ ব্যৱহাৰত বেয়া পাইছে ।

ভোজনত নীচ নে বচনত নীচ—(ব্যৱহাৰেহে মানুহৰ ভাল-বেয়া নিৰূপণ কৰ্)—অকল ভাল খুৱাই প্ৰশংসা পাব নোৱাৰি ; সেই দেখিহে ভাল খুওৱাতো তেওঁক সকলোৱে নিন্দা কৰে । 'ভোজনত নীচ নে বচনত নীচ ?'

ভোজনত বহি কুলৰ বাতৰি সোধ্—(সময় উকলি যোৱাৰ পিছত কোনো কথাৰ অনুসন্ধান কৰ্)—বিয়া পৰহিলৈ ; আজি সম্বন্ধ বিচাৰিলে কি হব ? 'ভোজনত বহি কুলৰ বাতৰি সোধা' কিয় ?

ভোজৰ খাহী—(শকত-আৱত কিন্তু অকৰ্মী মানুহ)—তোৰ দৰে 'ভোজৰ খাহীটোক' এই বান-বাৰিষা কোনে পুহি থাকিব ?

ভোজৰ ভাতেদি আকাল তৰ্—(ক্ষণস্থায়ী সুযোগৰ চেলু লৈ বিপদ্ পাৰ হ)—'ভোজৰ ভাতেদি আকাল তৰিবলৈ' বিচাৰিলে কি হব ? আমি যি দুখীয়া দুখীয়াই ; তুমি এসাজ খুৱালাই, কি উপকাৰ হব ?

ভোটৰ কুকুৰ—(কথা-বতৰা বুজি কাম আৰম্ভ কৰোঁতে পলম কৰা মানুহ)—সি গাঁৱলীয়া ল'ৰা, নগৰলৈ আহি 'ভোটৰ কুকুৰ' নহৈ কি হব ? কিছুদিন পিছতহে স্বাভাৱিকৰূপে কাম-বন কৰিব পাৰিব।

ভোটা তৰা যেন জ্বল্—(বিশেষ নামজ্বলা হ)—অসমীয়া সাহিত্য আকাশত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা চিৰ দিন 'ভোটা তৰা যেন জ্বলি' থাকিব।

ভোলানাথ পুৰুষ—(বৰ সৰল অন্তৰৰ আৰু সত্ত্বগুণী লোক)—তেওঁ 'ভোলানাথ পুৰুষ', যি কোৱা, তাতেই সন্তুষ্ট হয়।

ম

মকৰা-হিচাপ—(এটা বস্তুৰ মূল্য ধৰি অনেক বস্তুৰ মূল্য নিৰূপণ কৰা কাৰ্য)—ঐকিক নিয়মৰ হিচাপকে 'মকৰা-হিচাপ' বুলিব পাৰি।

মকৰাই চুহ্ (বা টুক্)—(কাণৰ দাঁতিত বুজ্‌বুজীয়া দি এবিধ ঘা হ)—ল'ৰাটিৰ দুয়ো কাণত 'মকৰাই টুকিছে', দৰব দিয়া।

মগৰ মুলুক পা—(যিহকে ইচ্ছা তাকে কৰিবলৈ সুযোগ পা)—তেওঁ 'মগৰ মুলুক পাইছে' নে কি ? এইবোৰ কথা আমি সহি নাথাকোঁ।

মগ্‌ৰামি কৰ্—(কথা-বতৰা নুশুনা স্বভাৱৰ হৈ কৰ্তব্যক আওকাণ কৰি ফুৰ্)—'মগ ৰামি কৰি' ল'ৰা কাল কটাইছিলা ; এতিয়া কি উপায়েৰে জীৱিকা আৰ্জিবা ?

মঘা পৰ্—(১। ভমা পৰ্। ২। কোনো কাৰ্যত নিষ্ফল হ)—১। মাহভৰাত হেঁই নাকাটিলে; 'মঘা পৰিল'। ২। তামোলৰ বেপাৰ কৰিলোঁ, তাতো 'মঘা পৰিল'।

মঘা মাৰ্—(নিজে খাই থ)—তেওঁ বাজহুৱা ধন সোপাকে 'মঘা মাৰিলে'।

মঙহ খা—(বৰ অনিষ্ট কৰ্)—তই গৰুটো এৰি দি মোৰ 'মঙহ খালি'; এতিয়া ধৰোঁ কেনেকৈ?

মঙহ গোন্ধা—(স্বভাৱতে নিজৰ জন বুলি চিনি পা)—'মঙহ গোন্ধায়', তোমাক দেখিয়েই আমাৰ কোনোবা আপোন বুলি ভাবিছিলোঁ।

মঙহ ধৰ্—(পুষ্ট হ)—নৰিয়াৰ পিছত মানুহটোৱে লাহে লাহে 'মঙহ ধৰিবলৈ' ধৰিলে।

মঙ্গল চা—(শুভাশুভ গণনা কৰ্)—বছৰটো মোৰ পক্ষে কেনে হব, 'মঙ্গল চাই' কওকচোন।

মঙ্গল মাৰ্—(আগ-ঠেং দুটাৰে মাটিত আঁচোৰ্)—মেকুৰীজনীয়ে 'মঙ্গল মাৰিছে'; কোনোবাই মাছ আনে নেকি?

মজা কৰ্—(সুখ ভোগ কৰ্)—বুঢ়াই টকা আৰ্জি থৈছে, পুতেকহঁতে 'মজা কৰি' খাইছে।

মজা দি—(দুখ-কষ্ট দি)—গিলাচটো ভাঙিলি; এতিয়া বুঢ়ীয়ে 'মজা দিব' ৰবি।

মজা পা—(দুখ পা)—তেতিয়া হাক নুশুনিলি, এতিয়া কেনে 'মজা পালি'?

মজা পোকে কামোৰ্—(বিভত বা ধৈৰ্যহীন হ)—তুমি নো আহিয়েই যাওঁ যাওঁ লগাইছা? কিনো 'মজা পোকে কামুৰিলে'?

মজা মাৰ্—'মজা কৰ্' চোৱাঁ।

মঠ জোৰ (বা **ধৰ্**)—(থং কৰি কোনো কাৰ্য নকৰোঁ বুলি থাক্)—তেওঁ বোলে নাযায়, কাপোৰ কাণি সোলোকাই থৈ 'মঠ জুৰি' বহি আছে।

মণি পিন্ধা—(আঙঠি পিন্ধা; ফোঁট দি)—আমাৰ ডাঙৰ ল'ৰাটোলৈ তেওঁৰ ছোৱালী-জনীক 'মণি পিন্ধাব' খুজিছোঁ।

মত্-গজ—(শকত-আৱত; ভব্য)—সেই 'মত্-গজটোৱে' কৰোঁ বুলিলে কি কৰিব নোৱাৰে?

মতা-চিন চা—(বীৰত্বৰ পৰীক্ষা কৰ্)—কামটো কৰিবলৈ দি তোমাৰ 'মতা-চিনহে চাইছোঁ'।

মতি-গতি—(মনৰ চাল আৰু গতি)—ল'ৰাটোৰ 'মতি-গতি' ভাল নহয়; কৰ্তব্যলৈ সদায় পিঠি দিহে ফুৰিছে।

মতি-বুদ্ধি—(বুজ-বিবেচনা)—সৰুপৰা 'মতি-বুদ্ধি' ভাল আছিল দেখিহে ডাঙৰতো তেওঁৰ সুনাম কাটি ফুটি গৈছে।

মথনিত ঘিউ বাঢ়্—(অনুশীলনতে ব্যুৎপত্তিৰ উৎকৰ্ষ হ)—'মথনিহে ঘিউ বাঢ়ে'; তুমিও কৰ্তব্যত যিমানে মনোযোগ দিবা, তিমানে বুদ্ধিৰ বিকাশ ঘটিব।

মথুৰা পাগ—(বৰ ডাঙৰ পাগুৰি)—'মথুৰা পাগে' সৈতে সেইজন কোন হে? হেঙ্গাৰৰ মাজত জিলিকি উঠিছে।

মদত-থানা—(কাণি খোৱা আড্ডা)—কাণীয়াটোক বিচাৰি বিচাৰি গাঁৱৰ 'মদত-থানা' পালেঁগৈ।

মদত দি—(ভিতৰি পৰামৰ্শ বা আশ্ৰয় দি)—তাক এইবোৰ কামত 'মদত দিছে' কোনে? নিজে এনে উদ্ধতালি সি কেতিয়াও কৰিব নোৱাৰে।

মদকৰা পৰ্—(বিবৰ্ণ হ)—তোমাৰ আঙঠিটো সোণৰ হোৱা হলে দুদিনতে 'মদকৰা পৰিব' কিয়?

মদাৰ গছৰ পাণ পাৰ্—(বৰ কষ্টকৰ কাৰ্য কৰ্)—তুমি নো ক'ৰ 'মদাৰ গছৰ পাণ পাৰি' আহিলা, যে চেৰ্মেৰকৈ বাগৰি পৰিলা?

মধুফলৰ ঢেঁকী—(শকত-আৱত কিন্তু অকামিলা মানুহ)—গা-গাঁডিয়ে থাকিলে কি হব? মানুহটো 'মধুফলৰ ঢেঁকী'; একোতে তাৰ সাধন নাই।

মন উঠ্—(উৎসাহিত হ)—তাৰ দেখোন দোকান দিবলৈকেই 'মন উঠিছে'।

মন ওফৰ্—(মন পিছল্)—কামটোত ধৰি এতিয়া 'মন ওফৰালে' ইটোও নহব, সিটোও নহব; য'তে আছা, ত'তে মন পুতি কৰা।

মন কৰ্—(১। ইচ্ছা কৰ্। ২। মনোযোগ দি; লক্ষ্য কৰ্)—১। গাইজনী কিনিবলৈ 'মন কৰিছোঁ'। ২। তেওঁ কি কৈছে, মই 'মন কৰা' নাই।

মন কৰিলে ছন কৰিব পাৰ্—(ইচ্ছা কৰিলে সকলো টান কামো কৰিবলৈ সক্ষম হ)—মানুহে নোৱাৰে কি? 'মন কৰিলে ছন কৰিব পাৰি'। কথা হৈছে, প্ৰত্যেকটো কামলৈ আমি কেনেকৈ মন কৰোঁ?

মন খা—(পছন্দ কৰ্; ভাল পা)—এই কাপোৰখনলৈ তেওঁৰ বৰকৈ 'মন খাইছে'।

মন গা উধা—(উৎসাহযুক্ত হ)—যি কামকে কৰা, 'মন গা উধাই' কৰিবা; তেহে কাম সিজিব।

মন-চিত পা—(অন্তৰৰ কথা বুজ্)—আজি দুবছৰেও তেওঁৰ 'মন-চিত নাপালোঁ'।

মন-ভাঠ্—(দৃঢ়মনা; সাহসী)—তেওঁৰ দৰে 'মন-ভাঠ' মানুহ মই দেখা নাই।

মনত চুৰা যা—(প্ৰতিশ্ৰুতি ৰক্ষা কৰিবলৈ অক্ষম হ)—কবুলমতে টকাখিনি পৰিশোধ কৰিব নোৱাৰি তেওঁৰ 'মনত চুৰা যাই' আছোঁ।

মন দি—(মনোযোগ দি)—পঢ়াশুনাত 'মন দিয়া' ; পৰীক্ষা আহিল।

মন পতিয়া—(মনক বুজনি দি)– মাকৰ মৃত্যুত তেওঁৰ 'মন পতিয়াব' পৰা নাই।

মন পা—(১। অন্তৰৰ কথা বুজ। ২। আশয় পা)—১। মানুহটো কেনে স্বভাৱৰ, আমি এতিয়াও 'মন পোৱা' নাই। ২। তাক সকলোৱে মৰম কৰে দেখি সি 'মন পাই' গৈছে।

মন পুতি লাগ—(মনোযোগ দি ধৰ্)—যি কামত লাগা, 'মন পুতি লাগিবা'।

মন পোত্—'মন পুতি লাগ্' চোৱাঁ।

মন পোৰ্—(মনত কষ্ট বা শোক পা)—ছোৱালীজনীলৈ মোৰ 'মন পুৰিছে'।

মন বঢ়া—(মন মেল্)—সকলো কথাতে 'মন' যিমানে 'বঢ়াবা', সিমানে বাঢ়িব।

মন-বঢ়া—(উদ্ধত, দেও-পৰা)—তোমাৰ 'মন-বঢ়া' স্বভাৱ এৰি পেলোৱা।

মন-বলী—(সাহিয়াল; উচ্চাকাঙ্ক্ষী)—ককাৰা ডাঙৰীয়া সৰুৰেপৰা বৰ 'মন-বলী' আছিল।

মন বাগৰ্—(মন ঘূৰ্)—বৰ চেষ্টা কৰাতো পঢ়াশুনালৈ ল'ৰাটোৰ 'মন বাগৰা' নাই।

মন বাঢ়্—(অধিক ইচ্ছা হ)—জুৱাত টকা পোৱাত, জুৱালৈ তেওঁৰ 'মন বাঢ়ি' গৈছে।

মন বান্ধ্—(মন কোঁচা ; সংযত কৰ্)—মই এতিয়া 'মন বান্ধিছো' ; এইবাৰ প্ৰলোভনে মোক টলাব নোৱাৰে।

মন বুধা—(প্ৰবোধ দি)—মৰা মানুহ জীয়াব নোৱাৰি ; তাকে ভাবি 'মন বুধাইছোঁ'।

মন ভাগ্—(আগ্ৰহহীন হ)—মই আৰু কাম কৰিব নোৱাৰোঁ ; 'মন ভাগি' গৈছে।

মন-মৰা—(বিমৰ্ষ)—ল'ৰাটো সদায় 'মন-মৰা' ; তাৰ হাঁহি দেখা নাই।

মন মাৰ্—(নিৰানন্দ হ)—'মন মাৰি' বহি থাকা কিয় ? ফুৰি আহোঁ আহা।

মন যা—(ইচ্ছা কৰ্)—বৌ-বিভাগত সোমাবলৈ তেওঁৰ 'মন গৈছে'।

মন যোগা—(কাৰো ইচ্ছা অনুসৰি কাম কৰ্)—মই সদায় তেওঁৰ 'মন যোগাই' থাকিব নোৱাৰিলোঁ ; সেই দেখি তেওঁ অসন্তুষ্ট হৈছে।

মনৰ কথা মনতে থাক্—(মনৰ ভাব ব্যক্ত নকৰ্)—সাত-পাঁচ গুণি মনতাকে গুচি আহিলোঁ ; 'মনৰ কথা মনতে থাকিল'।

মন লাগ্—'মন যা' চোৱাঁ।

মন হ'লে হল কৰিব পাৰ্—(ইচ্ছা থাকিলে সকলো সম্ভৱ হ)—'মন হ'লে হল কৰিব পাৰি'; মন নোহোৱাতহে তুমিও কামটো কৰিব পৰা নাই।

মণি হেৰোৱা ফণী—(অপূৰণীয়ভাৱে ক্ষতিগ্ৰস্ত হোৱা মানুহ)—বুঢ়া-বুঢ়ীৰ শোক বৰ্ণাব নোৱাৰি; পুতেকৰ মৃত্যুত দুয়ো 'মণি হেৰোৱা ফণী' যেন হৈছে।

মনে আঠু কাঢ়্—(মনেৰে শৈশৱ কাল ঘূৰাই পাবলৈ হাবিয়াস কৰ্)—যিমানে বয়স বাঢ়ি গৈছে, তিমানে 'মনে আঠু কাঢ়িছে'; কিন্তু শৈশৱ জানো আকৌ ঘূৰাই পাব পাৰি?

মনে খনা পুখুৰীত পানী খাবলৈ নাপা—(বৰ আশাৰে কল্পনা বা কাৰ্যৰ ফল ভোগ কৰিবলৈ নাপা)—ভাবিছিলোঁ, সুখৰ সংসাৰ এখন পাতিম, সুখেৰে খাই-বই থাকিম; কিন্তু 'মনে খনা পুখুৰীত পানী খাবলৈ নাপালোঁ'।

মনে-চোৱা—(কল্পনাৰে চুকি পোৱা)—তুমি দিয়া বৰ্ণনাটো মোৰ 'মনে-চোৱা' হোৱা নাই।

মনেদি বজা হৰ খোজ্—(মনত ডাঙৰ আশা কৰ্)—অকল 'মনেদি বজা হৰ খুজিলেই' নহয়; সেই জোখাৰে অধ্যৱসায়ো লাগে।

মনে-পতা—(মনেৰে সাজি লোৱা; কাল্পনিক)—মোৰ 'মনে-পতা' ৰাজ্যখন কেতিয়া বাস্তৱত পৰিণত হ'ব?

মনে-মুখে—(কথাই-কামে)—তেওঁ 'মনে-মুখে' কেতিয়াও একে নহয়।

মনে-সজা—'মনে-পতা' চোৱা।

মন্ত্ৰ দি—(১। গোপন পৰামৰ্শ দি। ২। দীক্ষা দি)—১। বুঢ়ীয়ে নো তোমাক কি 'মন্ত্ৰ দি' গ'ল? বন-বাৰি দেখোন নকৰা হ'লা। ২। এইজনা গোসাঁয়ে তেওঁক 'মন্ত্ৰ দিছে'।

মন্দ-ভাগী—(দুৰ্ভগীয়া)—"শুনিয়োক স্বামী 'মন্দ-ভাগী' আমি সহিবো কত বিকাৰ"।

মন্দ-মতি—(দুৰ্বুদ্ধিযুক্ত)—'মন্দ-মতি' লোকে বাট এৰি অবাটে যাবই।

মন্দ-ৰোগী—(পেটৰ ৰোগ থকা)—তেওঁ 'মন্দ-ৰোগী'; এইবোৰ একোকে নাখায়।

ম-ম কৰে—(সুগন্ধযুক্ত হৈ)—মুখত-খোৱা ধঁপাতখিনি 'ম-ম কৰে' গোন্ধাইছে; খাবৰ মন যায়।

ম-ময়া হ—(বৰ মিলাপ্ৰীতিযুক্ত হ)—দুয়োটি পৰিয়াল আকৌ 'ম-ময়া হৈছে'।

ময়-মত্ত—(মদ-মত্ত)—'ময়-মত্ত' প্ৰকৃতিৰ লোকে ক'তো মান নাপায়।

মৰ-আঁউসী—(অমাৱস্যা)—আজি ৰাতি 'মৰ-আঁউসী' ; তাত থকি।

মৰং-ঘৰ—(১। শৌচ কৰা ঘৰ। ২। চাং-ঘৰ)—১। ঘৰে ঘৰে 'মৰং-ঘৰ' একোটা সাজি লবা ; য'তে ত'তে শৌচ কৰা বেয়া। ২। নগাবিলাকে 'মৰং-ঘৰত' থাকে।

মৰং-চোৱা—(শৌচ কৰা ঘৰ চাফা কৰোঁতা মানুহ ; মেথৰ)—এটা 'মৰং-চোৱা' নিযুক্ত কৰা ; নহলে শৌচ কৰা ঠাই পৰিষ্কাৰ কৰিব কোনে ?

মৰং লাগ—(ব্যাপকভাৱে কলেৰা লাগ্)—গাঁৱত 'মৰং লাগিছে' ; ডাক্তৰে বেজী দি ফুৰিছে।

মৰ-কামোৰ—(মৰোঁ-জীওঁকৈ কৰা কাৰ্য)—সকলো কামতে 'মৰ-কামোৰ' দি ধৰিলেহে কৃতকাৰ্য হব পাৰি।

মৰ-কুঁচীয়া লাগ্—(লাহে লাহে শুকাই-খীণাই যা)—গছজোপাত কিবা 'মৰ-কুঁচীয়া লাগিছে', নানা আপডাল কৰিছোঁ ; তথাপি তললৈহে টানিছে।

মৰ-গেনেৰা পৰ্—(শ্ৰীহীন হ)—ইমান খায়, তথাপি গৰুটো 'মৰ-গেনেৰা পৰি' গৈছে কিয় ?

মৰণে মৰা—(অহনীত যোৱা—গালিত খাটে)—এই দুপৰীয়া 'মৰণে মৰা' কলৈ গ'ল ?

মৰ-চেঁওৰা—(মৰা শ'ৰ গাত জাপি দিয়া পাতল কাপোৰ)—মোলৈ 'মৰ-চেঁওৰা' বৰ লাগিছোঁ, তই ধৰিবি কিয় ?

মৰ-চেৰেলা—(শুকাই খীণাই মৰিবৰ নিচিনা হোৱা)—এই 'মৰ-চেৰেলা' গাইজনী মোক নালাগে।

মৰ-জাহ দি—(মৰোঁ বুলি কোনো বিপদজনক কামত ধৰ্)—কামটোত ভেওঁ 'মৰ-জাহ দি' ধৰিছে।

মৰ-চেং জোৰ্—(মৰাৰ ভাও জোৰ্)—হালোৱাটো ঘুমে-গঁৰীয়া ; সেই দেখি বোকাত বাগৰি পৰি 'মৰ-চেং জুৰিছে' ; এৰি দিলে উঠি লৰ মাৰিব।

মৰ্-চেং দি—(প্ৰাণৰ বিনিময়ত হলেও কোনো অনুৰোধ ৰক্ষা কৰিবলৈ সকাতৰ প্ৰাৰ্থনা কৰ্)—দুপৰীয়া সি 'মৰ-চেং দিলেহি' ; গিৰীয়ৰ হেনো দুদিন লঘোনে আছে ; নিৰুপায় হৈ এদোণ চাউল দিলোঁ।

মৰণতকৈ লাথি খোৱাও ভাল—(দুটা বিপদ বা ক্ষতিৰ সৰুটো গ্ৰহণ কৰাই শ্ৰেয়ঃ)—পুলিচত দিব নালাগে ; ভাতকৈ গঞাই তাৰপৰা টকা এশকে লওক। 'মৰণতকৈ লাথি খোৱাও ভাল।'

মৰণত শৰণ দি (বা ল)—(মৰোঁ-জীওঁকৈ কোনো কামত ধৰ্)—'মৰণত শৰণ দি' দোভাগ বাতি অকলে ওলালোঁ।

মৰণা মৰা দি—(১। সমূলি বিশৃঙ্খল কৰ্ । ২। বহুত উপাৰ্জন কৰ্)—১। তামোলবোৰ ঘৰে-চোতালে দলিয়াই 'মৰণা মৰা দিলে' কোনে? ২। এইবাৰৰ ঠিকাত ভেওঁ টকা 'মৰণা মৰা দিলে'।

মৰণা মাৰ্—(১। গৰুৰে গছকাই শস্যৰ গুটি বেলেগ কৰি উলিয়া। ২। বিশৃঙ্খল কৰ্)—১। ধানৰ ডাঙৰি বহুত জমা হ'ল; কেটামান 'মৰণা মাৰিব' লাগিল। ২। বালিবোৰ দলাই থৈছোঁ; তোমালোকে আকৌ খেমালি কৰি 'মৰণা মামাৰিবা'।

মৰদ কহ্লা—(মতা মানুহ অৰ্থাৎ শক্তিমান্ বুলি বৰাই কৰ্)—এই কামটোলৈকেই সাহে নাটিলে নে? এনেকৈয়ে 'মৰদ কহ্লাব' খুজিছা!

মৰদ-দাখিল—(ডেকা কাল বা অৱস্থা)—এতিয়া 'মৰদ-দাখিলত' পৰিলা; বয়সৰ লগে লগে দায়িত্বজ্ঞানো বাঢিব লাগে।

মৰ-বল দি—(সকলো শক্তি প্ৰয়োগ কৰ্)—গৰুটোৱে 'মৰ-বল' দি পঘাডাল ছিঙিলে।

মৰ-ভেশ—(মৰাৰ ভাও; অতিশয় সাহসহীন অৱস্থা)—পৰ-দেশত জ্ঞানী লোকে 'মৰ-ভেশ' ধৰি থাকে।

মৰম পতিয়া—(পুতৌ বা সহানুভূতি প্ৰকাশ কৰ্)—সি মাউৰা হ'ল; কিন্তু বুঢীয়ে 'মৰম পতিবাই' এবাৰো মিঠা কথা কোৱা নাই।

মৰমৰ চুমাই নাকটি ছিঙ্—(মিত্ৰভাৱে শত্ৰুতা কৰ্)—ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ 'মৰমৰ চুমাই' যে ভীমৰ 'নাকটি ছিঙিব', এই কথা পাণ্ডৱবিলাকেও তৰ্কিব পাৰিছিল।

মৰমৰ মিছা কথাত চিত্ৰগুপ্তই হাঁহ্—(১। যাক মৰম কৰা হয়, তাক মিছাকৈ মৰিবলৈ শাও দি। ২। যাক মৰম কৰা হয়, তাৰ সলনি নিজেই মৰিম বুলি মিছাকৈ ক)—১। বুঢীয়ে নাতিয়েকক নেদেখি পাগলীৰ দৰে গালি ধৰিলে,—হেৰৌ মৰণে মৰা, ক'লৈ গলি? 'মৰমৰ মিছা কথা শুনি চিত্ৰগুপ্তই হাঁহিলে।' ২। মাকে কলে, ঈশ্বৰে মোৰ বাপাক এৰি মোকে মাৰি নিয়ক। 'মৰমৰ মিছা কথাত চিত্ৰগুপ্তই হাঁহিলে।'

মৰম লগা—(চেনেহৰ পাত্ৰ হ)—'মৰম লগাবলৈ' জানিবও লাগে; নহলে মৰম পাবা কেনেকৈ?

মৰলী পাক—(বা-মাৰলিৰ দৰে বৰ বেগাই মৰা পাক)—মুচীয়ে 'মৰলী পাক' মিৰি গাঁৱৰপৰা গাখীৰ আনিলেগৈ।

মৰ-শ্ৰী—(মৰিবৰ আগে ধৰা শ্ৰী)—মৰিবলৈ বুলিয়েই নে কি, আজি দুবছৰৰপৰা সি 'মৰ-শ্ৰী' ধৰিছিল।

মৰ-সাহ—(মৰিবলৈও ভয় নকৰা সাহ)—এনে 'মৰ-সাহ' কৰি বাঘ গুলীয়াব নাযাবা।

ম'ৰাক দেখি ঘন-চিৰিকাই পেখম ধৰ্—(কিতাহি মাৰিবলৈ ডাঙৰক অনুকৰণ কৰি হাঁহিয়াতৰ পাত্ৰ হ)—সকলোৱে ঠিকাদাৰি কৰি ধন আৰ্জে, তুমিনো বহি থাকিবা নে? কলত পৈত্ৰিক মাটি ডুবিযাও হেকৱালা; 'ম'ৰাক দেখি ঘন-চিৰিকাই পেখম ধৰিবলৈ' গৈছিলা কিয়?

মৰাক মাৰ্—(নিশকতীয়াক অপকাৰ কৰ্ বা কষ্ট দি)—'মৰাক মাৰিব' পাৰিবা, কিন্তু তাত বীৰত্ব কিহৰ? বলৱানৰ লগতহে যুঁজিব লাগে।

মৰা-গৰু—(অতি অপবিত্ৰ বস্তু)—মাছ পালা নে? নাই, 'মৰা গৰু', এটাও নাপালোঁ।

মৰা গৰুক ঘাঁহ যোগা—(সময় পাৰ হৈ যোৱাৰ পিছত সহায় দি)—খেতিৰ সময় পাৰ হওঁ হওঁ; চৰকাৰে এতিয়া দিয়া বিধান-ধানে আমাৰ কি উপকাৰ সাধিব? 'মৰা গৰুক ঘাঁহ যোগালে' কি হব?

মৰা গৰু মাৰি বাদ ল—(দুৰ্বলক অপকাৰ কৰি বা আন কোনো সাধাৰণ অৱিহিত কাৰ্য কৰি অপযশ ল)—চোৰাং বজাৰত কাহানিও তেওঁ একো কিনা নাই; আজি এসেৰ চেনি যাঁচি দিয়াতো নাৰাখিলে; 'মৰা গৰু মাৰি বাদ লব' খোজা নাই।

মৰা গৰুৰ ছালে বেৰা—(উপকাৰী লোকৰ মৃত্যুৰ পিছত তেওঁৰ আদৰ্শয়ো হিত সাধ্)—'মৰা গৰুৰ ছালেও বেৰায়'; তেওঁৰ আদৰ্শয়ো আজিলৈকে সকলো গঞাকে অনুপ্ৰাণিত কৰি আছে।

মৰা মাখি—(অতি নিশকতীয়া মানুহ)—গাঁৱত যি দুটা 'মৰা মাখি' আছোঁ, মিলিজুলি থাকিলে সেয়ে আমাৰ বল।

মৰা-পিটা কৰ্—(পাৰ লগীয়া আৰু দিব লগীয়া ধনৰ হিচাপ কটাকটি কৰি ধাৰ শুজ্)—দুয়োকে 'মৰা-পিটা কৰিবলৈ' দিলোঁ; এঘণ্টাৰ মূৰত ককায়েকে ভায়েকক দহ টকা উলিয়াই দিলে; কাজিয়াৰ নিষ্পত্তি হ'ল।

ম'ৰা-পীৰা—(এডোখৰ কাঠৰপৰা কাটি উলিয়া ফুলাম পীৰা)—বৰ বহিবলৈ এখন ডাঙৰ 'ম'ৰা-পীৰা' কৰা।

মৰা-মুখত চুমা নিদি—(দুখীয়া মানুহক মৰম চেনেহ নকৰ্)—আমি মৰা-মানুহ; 'মৰা-মুখত' কোনোৱে 'চুমা নিদিয়ে'।

মৰা মুগা যেন হ—(অতিশয় দুৰ্বল হ)—এই কেদিনৰ জ্বৰত ল'ৰাটো 'মৰা মুগা যেন হৈছে'।

মৰা-মুৰ্ছা—(ৰব মাৰাত্মক—নৰিয়াত থাটে)—তেওঁ এমাহ 'মৰা-মুৰ্ছা' অৱস্থাত পৰি থাকি এতিয়াও গা টঙাব পৰা নাই।

মৰা-মুৰা—(নিস্তেজ আৰু বিমৰ্ষ)—ছোৱালীজনী পুৱাৰপৰা 'মৰা-মুৰা' হৈ আছে কিয়?

মৰাৰ আধৰুৱা—(মৰি-হাজি যোৱাৰ পিছত জীবাই থকা—মানুহত খাটে)—'মৰাৰ আধৰুৱা' ল'ৰাছুটিয়ে এতিয়া খায় থাকে কেনেকৈ?

মৰাৰ খৰি বজাৰ কড়ি—(যি কোনো উপায়ে কৰিব লগীয়া কৰ্তব্য)—খাজনা দিবলৈ টকা নাই বুলিলেও দিবই লাগিব; 'মৰাৰ খৰি, বজাৰ কড়িৰপৰা' কোনোৱে ৰেহাই নাপায়।

মৰাৰ ছাল টান্—(অত্যন্ত কৰ্দৰ্য কৃপণালি কৰি নিঃসম্বল লোকৰপৰাও ধন-বিত আদায় কৰ্)—সি আজীৱন 'মৰাৰ ছাল টানি' আহিছে; তাৰ নিয়া অভ্যাসহে আছে; দিয়া অভ্যাস নাই। সি আমি দান কৰিব নে?

মৰাৰ বঢ়া গালি নহ—(মৰিবলৈ শাও দিয়াটোৱেই আটাইতকৈ ডাঙৰ গালি হ)—'মৰাৰ বঢা গালি নাই'; মৰিবলৈ কোৱা দেখি বুঢীয়েও খং কৰিছে।

মৰাৰ মুৰে—(উত্তৰৰ কাণে মুৰ কৰি)—'মৰাৰ মুৰে' শুব নাপায় বুলি কয়।

মৰা শ'—(মৰা মানুহৰ শৰীৰ)—'মৰা শ' পেলোৱা ঠাই গাঁৱৰপৰা দূৰত কৰিব লাগে।

মৰা সাপ গলত আঁৰি দি—(আনক অন্যায়ভাৱে অপমান কৰি নিজৰ বিপদ্ মাতি আন্)—সমাজৰ মাননীয় লোক এজনৰ গালৈ জোতা দলিয়াই তাৰ সমুচিত শাস্তি পালা। যাৰ 'গলত মৰা সাপ আঁৰি দিয়া', তেওঁ তোমাক শাপিবই।

মৰা হাড়ত ঠক্‌ঠকা—(তেনেই উপায়হীন লোকৰপৰাও কিবা পাবলৈ বিচাৰ্)—'মৰা হাড়ত ঠক্‌ঠকালে' কি পাবা? আমাৰ পৰিয়ালটোৱে তিন দিন একো খোৱা নাই; তোমালোকক ধন-বিত ক'ৰপৰা দিম?

ম'ৰা হাতী—(দাঁত নথকা মতা হাতী)—'মৰা হাতীতকৈ' দঁতাল হাতীক বেছি ধুনীয়া দেখি।

মৰিও অমৰ হ—(মৃত্যুৰ পিছতো স্মৰণীয় হ)—সত্যবাদী লোক 'মৰিও অমৰ হয়'।

মৰি খা—(বাৰিষাৰ আগতে হাবি কাটি পিছত তাতে খেতি কৰ্)—পাম ধৰিবলৈ আহিছোঁ, 'মৰি নাধালে' কেনেকৈ খেতি কৰিম ?

মৰি-পৰি—(১। প্ৰাণ টাঁকি। ২। টানি-মানি)—১। 'মৰি-পৰি' কাম কৰিলে কৃতকাৰ্য হবাই। ২। ধান অতি কম পালোঁ; 'মৰি-পৰি' ছুমাহো খাব নোৱাৰোঁ।

মৰি পাতাললৈ যা—(বৰ কঠোৰ শাস্তি দিয়া যেন পা)—কিবা এটা কামলৈ পাঁচিলে সি 'মৰি পাতাললৈ যোৱা' যেন পায়।

মৰিবৰ ঔষধ গলত বান্ধ্—(নিজৰ অবিবেচনাৰে ডাঙৰ বিপদ্ চপাই আন্)—মন্ত্ৰৰ পৰীক্ষা কৰিবলৈ সাপ ধৰি 'মৰিবৰ ঔষধ গলত নাবান্ধিবি'।

মৰিবৰ থললৈ জিৰাবলৈ যা—(য'ত ডাঙৰ বিপদ্ হব পাৰে, তাতে আশ্ৰয় ল)—সেই আড্ডালৈ নাযাবি ; 'মৰিবৰ থললৈ জিৰাবলৈ যাব' নালাগে।

মৰিবলৈ গল-বাঁহ আঁৰ্—(অহিতকৰ কাম কৰি নিজৰ বিপদ্ মাতি আন্)—এনে গুৰুতৰ দায়িত্ব মই লব নোৱাৰোঁ ; আপুনি কলেও 'মৰিবলৈ গল-বাঁহ আঁৰি' লবলৈ সন্মত হব নোৱাৰিম।

মৰিবলৈ-জীৱলৈ—(মিছা কলে মৰিম, সঁচা কলে জীম,—এই বুলি শপত খোৱা কাৰ্য)—'মৰিবলৈ-জীৱলৈ' মাছ মুঠে দুটাহে পালোঁ।

মৰি মৰ-কামোৰ দি—(প্ৰাণ পণ কৰি)—'মৰি মৰ-কামোৰ দি' কামত লাগি থাকিলে সকলো টান কামকো কৰিব পাৰি।

মৰি মৰ-জাহ দি—'মৰি মৰ-কামোৰ দি' চোৱাঁ।

মৰি মাটি নাপা—(অতিশয় হতভাগ্য হ)—জীয়াই থাকোঁতেই পৈত্ৰিক সম্পত্তি দুকঠা মাটি সিও গ'ল ; এতিয়া 'মৰিও মাটি নাপাম' যেন পাইছোঁ।

মৰি-মুদি—(প্ৰাণ টাঁকি ; যি কোনো উপায়ে)—'মৰি-মুদি' এই টানৰ মাজেদি বাৰিষাটো কটোৱা ; খৰালি ভাল দিন আহিব।

মৰিয়তি পৰ্—(আপুনি মৰি শুকাই থাক্—খৰিত খাটে)—খৰি লাগে যদি, তেওঁৰ বাৰীলৈ যোৱা ; 'মৰিয়তি পৰি' আছে।

মৰি যাওঁ মৰি যাওঁ কৰ্—(জীৱনত কাম নোহোৱা যেন লাগ্ ; জীৱনৰ ওপৰত বীতশ্ৰদ্ধ হ)—ইহঁতৰ মতি-গতি দেখি মোৰ অন্তৰে 'মৰি যাওঁ মৰি যাওঁ কৰিছে'।

মৰি যোৱা যেন পা—(বৰ লাজ পা)—ককাইদেউৰ গুণ-চৰিত্ৰ দেখি 'মৰি যোৱা যেন পাইছোঁ'।

মৰি বহ্ দেখুৱা—(আনক সুখ বা আনন্দ দিবলৈ কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰ্)—তেওঁ দিনে ১৮ ঘণ্টাকৈ সোতৰ বছৰ কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিছিল ; 'মৰি বং দেখুৱাবলৈ' এনেকৈ কাম কৰাত তেওঁৰ জীৱন-বন্তি সুমাই গ'ল।

মৰিলেও ধনঞ্জয় বায়ুৱে নেৰ্—(প্ৰকৃতিৰ পৰিবৰ্তন নহ)—চোৰে চোৰ-প্ৰবৃত্তি এৰিব কেনেকৈ ? সেই দেখি তীৰ্থলৈ গৈও সি কপৰ হোঁকাটো সৰকালে। 'মৰিলেও ধনঞ্জয় বায়ুৱে নেৰে।'

মৰিলেও মৰ-কামোৰ নেৰ্—(প্ৰাণ গলেও কৰিবলৈ লোৱা কাম নেৰ)—এইটো কাম তেওঁহে পাৰিব ; তেওঁ কামত লাগিলে 'মৰিলেও মৰ-কামোৰ নেৰে'।

মৰিলে গাঁতে আট্, জীলে ভাতে আট্—(মৰিবলৈ বা জীৱলৈ ভয় নহ)—মই মোৰ কথা ভৰা নাই ; 'মৰিলে' মোক 'গাঁতে আটিব, জীলেও ভাতে আটিব' ; তোমাৰ কথাহে ভাবিছোঁ।

মৰিলে ভোজ খা নমৰিলে আম খা—(আনক বিপদজনক কাম কৰিবলৈ দি নিজৰ স্বাৰ্থসিদ্ধি কৰ্)—তোমাৰ ঘৰবে ল'বা ; তাক নো এনে কামত উদগনি দিছা কিয় ? গিয়াতিৰ ল'ৰা 'মৰিলে ভোজ খাবা, নমৰিলে আম খাবা',—এয়ে নহয় জানো ?

মৰিলে যম জীলে ঈশ্বৰ হ—(নিজৰ স্বাৰ্থলৈ চাই আনক প্ৰশংসা বা নিন্দা কৰ্)—আমি সদায় নিজৰ স্বাৰ্থলৈ চাইহে আন লোকক ভাল বা বেয়া পাওঁ। একে জনেই আমি 'মৰিলে যম' আৰু 'জীলে ঈশ্বৰ হয়'।

মৰি-সাজি (বা হাজি)—(কেবাটাও ওপজা আৰু মৰাৰ পিছত)—'মৰি-হাজি' তেওঁৰ একেটি পুত্ৰক আছে।

মৰোঁ-জীওঁ সোঁ-আধিকৈ—(মৰা আৰু জীয়াৰ সম্ভাৱনা সমান ভাবি ; প্ৰাণ টাঁকি)—কেঁকোৰাই 'মৰোঁ-জীওঁ সোঁ-আধিকৈ' বগলীৰ ডিঙিত চেপি ধৰিলে।

মৰোঁ বুলি হ—(বৰকৈ হ—খেতিত খাটে)—এইবাৰ ধান 'মৰোঁ বুলি হৈছে' ; খেতিয়কে খেতি দেখি আচৰক মানিছে।

মলং-গিৰি—(ওখ ডাঙৰ টিং থকা—নাৱত খাটে)—ধান পানী চাবলৈ তেওঁৰ 'মলং-গিৰি' নাওখন লৈ যাত্ৰা কৰিলোঁ।

মলমা কৰা—(সোণ ৰূপ আদি ধটোৱা ; পানী চৰোৱা)—সোণৰ 'মলমা কৰা' কটাৰী ডুখন আমাৰ স্বৰ্গদেৱে বাদচাহলৈ পঠালে।

মলুৱা বান্দৰ—(উপদ্ৰৱ কৰি আনৰ বস্তু খাই ফুৰা মানুহ)—তাক যে দেখিছা, সি এটা 'মলুৱা বান্দৰ'; তাৰ উৎপাতত গাঁৱৰ মানুহে ত্ৰাহি ত্ৰাহি কৰে।

মলুৱা মাৰি খা—(সোপা মাৰি মুখত ভৰাই দি)—তই যে 'মলুৱা মাৰি' লাক কেইটা 'খালি', সিহঁতলৈ মৰম নালাগিল নে?

মহণ্ডীয়া লোণ—(অতিশয় দুষ্প্ৰাপ্য বস্তু)—যুদ্ধৰ কালত লোণ প্ৰকৃততে 'মহণ্ডীয়া-লোণেই' হৈছিল।

ম'হ-টোকোন—(বৰ ডাঙৰ টোকোন)—তুমি নো এই 'ম'হ-টোকোনডাল' লৈ ফুৰা কিয়? এডাল সৰু চাই লৱা।

মহতকৈ শিং চৰা হ—(চম্ভালিব নোৱৰা বস্তু বা বিষয় চম্ভালিব লগীয়া হ)—মোক আপোনালোকে এই বাবটো দিব খুজিছে হয়, মোৰ পক্ষে ই 'ম'হতকৈ শিং চৰা হ'ব।

মহন্তৰ চিন মাহনিত পা—(সজ মানুহৰ চিন অসজ ঠাইত পা)—এইমাত্ৰ বাজহুৱা ধন এমোনা তেওঁৰ হাতত দিয়া হ'ল; এতিয়াহে বুজা যাব, তেওঁ কিমান সজ। 'মহন্তৰ চিন মাহনিতহে পোৱা' যায়।

মহৰিৰ তলৰ মহ—(সম্পূৰ্ণকৈ পৰৰ আয়ত্তত থকা মানুহ)—তিৰোতা এদিন 'মহৰিৰ তলৰ মহ' আছিল; আজি নহয়।

মহলা খুৱা—(ফটা কাণি মেৰাই তাৰে কেঁচুৱাক গাখীৰ খুৱা)—মাক মৰি যোৱাত বুঢ়ীয়ে কেঁচুৱাটোক 'মহলা খুৱাই' পালিবলৈ ধৰিলে।

মহলাত উঠ্—(ওপৰলৈ উঠ্; পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হ)—তেওঁ পঢ়াশুনা কৰা নাছিল দেখি 'মহলাত উঠিব' নোৱাৰিলে।

মহলা ধৰ্—(আৱিয়া ধৰি পোহৰ কৰ্)—এই আন্ধাৰত 'মহলা ধৰাতহে' আমি যাব পাৰিলোঁ।

মহলা পাত্—(গোপন আলোচনা কৰ্)—সিহঁতে যোৱা ৰাতি কিহৰ 'মহলা পাতিছিল' তত্ লৱা।

মহলা মাৰ্—(কাম নকৰি কথা চোবাই ফুৰ্)—'মহলা মাৰি' ফুৰিলেই পেটো নভৰে, প্ৰশংসাও পোৱা নাযায়।

মহলৈ নমৰি যহলৈ মৰ্—(প্ৰকৃত প্ৰয়োজনতকৈ যশস্তালৈ লক্ষ্য কৰি কোনো কাৰ্য কৰ্)—দুই-এক মানুহে 'মহলৈ নমৰি যহলৈ মৰে'; তেৱেঁ, এই দহ হেজাৰ টকীয়া ঘৰটো, নিজৰ বিশেষ আৱশ্যকীয় নহলেও, যশস্তাৰ বাবেহে সজাইছে।

মহাদেৱৰ ভিক্ষালৈ নগলে টেকেলি কাতি হ—(দিন-ভিক্ষাৰে প্ৰাণ ৰক্ষা কৰ)—অনুষ্ঠানটোৰ বাবে মই খাটিম ; কিন্তু 'মহাদেৱৰ ভিক্ষালৈ নগলে টেকেলি কাতি হয়' ; এই কথা আপোনালোকে নাপাহৰিব।

মহাদেৱৰ ধন কুবেৰ ভঁৰালী হ—(আনৰ ধন কৃপণৰ হাতত পৰ্)—বোৰ্ডৰ ধন বাইজৰ হিতৰ বাবে খৰচ কৰিব লাগে ; তাকে নকৰি চেয়াৰমেনে ধনৰ মোনাটো বুকুত বান্ধি বহি আছে। 'মহাদেৱৰ ধন, কুবেৰ ভঁৰালী হৈছে।'

মহাদেৱৰ ধন বন-কুকুৰাই খা—(অতুল ধন-সম্পত্তি যেয়ে পা খাই শেষ কৰ্)—ৰাইজে বহুত টকা তুলি দিছিল কামটো কৰিবলৈ ; কাম আৰম্ভ কৰাই নহ'ল, 'মহাদেৱৰ ধন বন-কুকুৰাই খাই' পেলালে।

মহাদেৱে কৃষি কৰ্—(অমনোযোগী লোকে বিশেষ মনোযোগৰ প্ৰযোজন হোৱা কাম কৰ্)—বুঢ়া বয়স পালেহি, ঘৰ-সংসাৰলৈ ভাৱ-চিন্তা নাই ; এই বাৰ দেখোন 'মহাদেৱে' কি ভাবি 'কৃষি কৰিবলৈ' ওলাল।

মহাপাপীৰ লগত যমদূতৰ শাস্তি হ—(সঙ্গত থাকিব লগীয়া হোৱাত নিৰীহ লোকেও কষ্ট পা)—তোমাৰ বৰ কষ্ট হৈছে, বুজিছোঁ ; মই 'মহাপাপীৰ লগত' তোমাৰ 'যমদূতৰ শাস্তি হ'ল'।

মহিমূৰ দি—(মৰিমূৰ কৰ্)—গৰুৱে মাহডৰা 'মহিমূৰ দিলে'।

মহীয়া ধন—(মাহৰ দৰমহা)—বঙালী চিপাহীক 'মহীয়া ধন' দিবলৈ নাই।

মহে (বা জোঁকে) এটোপা তেজ নাখা—(সংসাৰৰ দুখকষ্টৰ অভিজ্ঞতা নহ)—'মহে' ডেকাজনৰ 'এটোপা তেজো' অত দিনে 'খাব পৰা নাছিল', সেই দেখি দেউতাকৰ মৃত্যুৰ পিছত তেওঁ বৰ কষ্ট পাইছে।

মহে বগলীয়ে ডুকুৰি কৰ্—(মিল বা সদৃশ্য নথকা বস্তুক একেলগে সান্)—খেতিৰ বস্তুবোৰ ভিনে ভিনে পৰিপাটীকৈ ৰাখিবলৈও শিকাৰ লাগে নে ? আমাৰ বোৱাৰীজনীয়ে কি কৰিছে চোৱাচোন। 'মহে বগলীয়ে ডুকুৰি কৰি' থৈছে।

মহো-হো দি—(১। আঘোণৰ পূৰ্ণিমাৰ দিনা গধূলি মহ খেদা উৎসৱ কৰ্। ২। বেছি মানুহে লৰা-ধপৰাকৈ কোনো কাৰ্য কৰ্)—১। আজি-কালি ল'ৰাবিলাকে আগৰ দৰে ধুম ধামেৰে 'মহো-হো দিবলৈ' এৰিলে। ২। এই দৰে 'মহো-হো দিলে' কৰা কাম নকৰাৰ দৰে হয় ; কম মানুহে লাহে ধীৰে কৰা।

মাইকীৰ চিত কৃপণৰ বিত—(বৰ চেষ্টা কৰিও পোৱা টান বস্তু বা বিষয়)—বুঢ়া

সাক্ষাৎ ধৰ; তেওঁবলাৰ এহেজাৰ টকা বিচাৰিছা? 'মাইকীৰ চিত্ত পুৰুষৰ বিত্ত' কোনোবা ভাগ্যৱানে পোৱাও টান।

মাকড়ক জীয়েক কাজী হ—(অভিজ্ঞ মানুহতকৈও অনভিজ্ঞ মানুহে বেছি পাৰ্গতালি দেখুৱাবলৈ গৈ হাস্তাস্পদ হ)—'মাকড়ক জীয়েক কাজী হবলৈ' গৈ কেনে পালা? তেওঁ গ'ল, তুমিও কামটো নোৱাৰিলা।

মাকৰ আগ-বিয়া পাছ-বিয়া দেখুৱা—(নগুৰ শাস্তি দি)—সি বহি মোক লগত যুঁজিবই খুজিছে, মেয়ো তাক 'মাকৰ আগ-বিয়া পাছ-বিয়া দেখুৱাই' এৰিম।

মাকালে খা—(পাবলৈ নাইকিয়া হ)—আগেয়ে আম কঠাল অপৰ্যন্ত আছিল; এতিয়া বহুবি 'মাকালে খাই' নিব লাগিছে।

মাকো মাৰ্—(ধনাই অহা-যোৱা কৰ্)—মানুহৰ মাজেদি 'মাকো মাৰিবলৈ' এৰা।

মাকো যেন চলন-ফুৰণৰ হ—(চঞ্চল আৰু ক্ষিপ্ৰ স্বভাৱৰ হ)—'মাকো যেন চলন-ফুৰণৰ' এই ছোৱালীজনী কথাত যেনে কামতো তেনে, পঢ়াশুনাতো বৰ চোকা।

মাখি-পাত—'বেটী-পাত' চোৱাঁ।

মাখিৰ মুৰৰ ঘিউ কাঢ়্—(কণ কণকৈ গোটাই মূল্যবান বস্তু যোগাৰ কৰ্)—আমি নিঃসম্বল মানুহ; 'মাখিৰ মুৰৰ ঘিউ কাঢ়ি' আহি দহ বছৰে দুশ টকা জমাইছোঁ, মাটি এবিঘা কিনিব খোজোঁ।

মাগ্নাৰ কড়ি—(খোজোঁতে পোৱা মূল্যবান বস্তু)—'মাগ্নাৰ কড়ি' পাইছা যে কি যে লাগ বুলিলেই বাঁহ বিচাৰি মোৰ বাৰীত সোমাবা?

মাগুৰ কচা দি—(ধৰকৈ মাৰ-ধৰ কৰ্)—তিৰোতাজনীক বিনাদোষত গিৰীয়েকে 'মাগুৰ কচা দিলে'।

মাঘ-বিহু—(পুহৰ শেষৰ সংক্ৰান্তিত পালন কৰা অসমীয়া জাতীয় উৎসৱ; ভোগালি বিহু)—'মাঘ-বিহু' আহিল; কিন্তু বিহু খাবলৈ একোৱেই নাই।

মাঘৰ জাৰে ম'হৰ শিং কঁপা—(শক্তিমানেও প্ৰকৃতিৰ প্ৰকোপ সহিবলৈ অক্ষম হ)—'মাঘৰ জাৰে ম'হৰ শিঙো কঁপায়'; নিঃসম্বল লোকে সহ্য কৰিবলৈ টান পাবই।

মাছক-মাছে খোৱাখুই কৰ্—(আপোন জনৰ মাজত সৰ্বনাশীয়া শত্ৰুতা আৰম্ভ কৰ্)—ভাই-ককাইৰ মাজত এনে কাজিয়া কৰি 'মাছক-মাছে খোৱাখুই কৰাহে' হৈছে।

মাছ-খোৱা উদ্—(মাছলৈ বৰ লুভীয়া মানুহ)—ল'ৰাটো 'মাছ খোৱা উদ্'; ক'ত মাছ ক'ত মাছকৈ ফুৰে।

মাছ-বাকলীয়া—(মাছৰ বাকলিৰ আকৃতিৰ চকুৰ মণি ঢাকি ধৰা এডোখৰ ছাল বা খত)—তেওঁৰ চকুত 'মাছ-বাকলীয়া' পৰিছে, ডাক্তৰে তুলি দিব খুজিছে।

মাছ-বুলি নাথাই জি-জি বুলি খা—(কোনো কাৰ্য পোনপটীয়াকৈ নকৰি আওপাকে কৰ্)— যি কোনো প্ৰকাৰে হওক, এই কামত তোমাৰ সহযোগিতা আমাক লাগে; লাগে যদি, 'মাছ বুলি নাথাই জি-জি বুলিয়েই খোৱা'।

মাছৰ গা ধোৱা—(তেনেই অনাৱশ্যকীয় কাম)—সি আঁউসী-একাদশীত উপবাসে থকা 'মাছৰ গা ধোৱা' হেন কথা; বাৰিষা এনে উপবাস তাৰ ভাগ্যত সদায় আছেই।

মাছৰ তেলেদি মাছ ভাজ্—(বৰ ডাঙৰ অভাৱৰ মাজতো কথমপি নিজৰ গুমৰ ৰক্ষা কৰি থাক্)—'মাছৰ তেলেদি মাছ ভাজি' আছোঁ; ভিতৰত যে গৃহস্থালিৰ কেনে অভাৱ, মইহে জানো।

মাছৰ বল পানীত—(ক্ষেত্ৰবিশেষেহে শক্তিৰ পৰিচয় দিবলৈ সক্ষম হ)—'মাছৰ বল পানীত'; থানালৈ গলেহে পুলিচৰ শক্তিৰ পৰিচয় পাবা।

মাছ-বহীয়া—(মাছৰ লগত বাহি অহা অৰ্থাৎ মাছ মৰাত পাৰ্গত)—সি বৰ 'মাছ-বহীয়া' মানুহ; বন্দবস্ত কৰি গৈ মাছ মাৰি আনে।

মাজ-মুৰত—(১। মাজতে।২। মূলতে।৩। তালুত)—১। কলীয়া ভোমোৰা বৰফুকনে ব্ৰহ্মপুত্ৰত শিল-সাঁকো দিবলৈ ধৰিছিল; 'মাজ-মুৰতে' তেওঁ ঢুকাল ২। 'মাজ-মুৰত' নাই পাই, কঁৰীয়া লৈ ঢুবলৈ যায়। ৩। 'মাজ-মুৰত' সাপে খালে, ধৰণী বান্ধো ক'ত?

মাজ-মূলে—(সমূলি; মূলতে)—'মাজ-মূলে' গাইয়ে নাই, গাখীৰৰ কথা সুধিছা।

মাজৰ ভাগ ল—(নিৰপেক্ষভাৱে বিচাৰ কৰ্)—আমাৰ কাজিয়াৰ কথা আঁতি-গুৰি লগাই কলোঁ; এতিয়া তুমিয়েই 'মাজৰ ভাগ লোৱাচোন', দোষী কোন।

মাজ-সাগৰত নাও বুৰ্—(সাৰিব নোৱৰা বিপদত পৰ্)—ভৰ-বাৰিষা হালোৱা গৰু মৰিল; মোৰ ভাগ্যত 'মাজ-সাগৰত নাও বুৰিল'।

মাজে-মধ্যমে—(মাজে মাজে)—'মাজে-মধ্যমে' আহি থাকিবা, তুমি আকৌ নহাই হলা।

মাজে-মুধে—(আগ-গুৰি নোহোৱাকৈ)—তেওঁ 'মাজে-মুধে' কিবাকিবি কলে; বুজিব নোৱাৰিলোঁ।

মাজে-সময়ে—'মাজে-মধ্যমে' চোৱা।

মাটি-কঁঠাল—(সঁফুৰি-কঁঠাল; আনাৰস)—সিঙাপুৰী 'মাটি-কঁঠাল' বৰ ডাঙৰ আৰু মিঠা।

মাটি কৰ্—(১। মাটিৰ গৰাকী হ। ২। নাশ কৰ্, নষ্ট কৰ্)—১। পাৰা যদি, দুই-এবিঘা 'মাটি কৰা'; নহলে সদায় কিমানখান কিনিবা? ২। পায়স ৰান্ধিব নাজানা? সকলো 'মাটি কৰিলা'!

মাটি খা—(১। মাটি ভক্ষণ কৰ্। ২। আনৰ মাটিত চহ কৰ্)—১। কোনো কোনো গৰ্ভৱতী তিৰোতাই 'মাটি খায়'। ২। মই তেওঁৰ 'মাটি খাই' বৰ্তি আছোঁ।

মাটি খোৱা কৰ্ম কৰ্—(অজ্ঞান বা মূৰ্খৰ দৰে কৰ্)—তোমাক বিশ্বাস কৰি মই 'মাটি খোৱা কম´ কৰিছোঁ'।

মাটি-পানী ল—(সৌচ-প্ৰস্ৰাৱ কৰি মাটিৰে ঘঁহি পানীৰে ধুই পৰিস্কাৰ কৰ্)—শৌচ কৰি 'মাটি-পানী লোৱা' নিয়ম বৰ বিজ্ঞানসম্মত।

মাটি-মাহ—(মুগজাতীয় এবিধ কলচীয়া বণৰ মাহ)—'মাটি-মাহ' বৰ পুষ্টিকৰ খাদ্য।

মাটি-মিঠা—(সাদ-সোৱাদ নথকা মিঠা)—এইজোপাৰ আমবোৰ 'মাটি-মিঠা'।

মাটি-যেন—(পৃথিৱীৰ দৰে সহনশীল; বৰ শান্ত)—তেওঁ 'মাটি-যেন' মানুহ; কোনো দিনো খং উঠা দেখা নাই।

মাটিয়ে বেটীয়ে কন্দলৰ মূল—(সকলোতকৈ ডাঙৰ কাজিয়াবোৰৰ গুৰিত মাটি নাইবা তিৰোতা)—'মাটিয়ে বেটীয়ে কন্দলৰ মূল'; তেওঁলোকৰ এই কাজিয়াৰ গুৰিও ছোৱালীটো।

মাটি হ—(১। লোকচান হ। ২। নষ্ট হ। ৩। অধঃপতিত বা ক্ষতিগ্ৰস্ত হ)—১। কাৰবাৰত মোৰ বহুত টকা 'মাটি হ'ল'। ২। আগ্লাখন 'মাটি হ'ল'; ইয়াক কোনে খাব? ৩। তই নিজৰ দোষত 'মাটি হলি'।

মাটীয়া চাং—(মাটিৰপৰা সামান্য ওখকৈ সজা চাং)—মেউতাবাৰ বহুবেকীয়া শবাধ নাবায় মানে তুমি চাঙত শুব নোৱাৰা; সেই দেখি এখন 'মাটীয়া চাঙকে' সাজি লোৱা।

মাটীয়া তেল—(খনিৰপৰা স্বাভাৱিক অৱস্থাত পোৱা তেল)—কাঠত 'মাটীয়া তেল' ঘনাই দি থাকিলে সেই কাঠ বহুত দিনলৈ টিকে।

মাটুল পৰ্—(শাম কাট্—জ্বৰত থাটে)—তেওঁৰ জ্বৰ আজি অলপ 'মাটুল পৰিছে'।

মাঠি-মুঠি—(গণি-পিতি; ভাবি-চিন্তি)—তুমি 'মাঠি-মুঠি' কোৱাচোন, ঘটনাটো কি।

মাড় দি—(মাড়ত সূতা সিজা)—সূতাবোৰ 'মাড় দিয়াত' ভাল হোৱা নাই।

মাণিকী-মাকৰ কঁৰীয়া—(বৰ ধুনীয়া বস্তু বা মানুহ)—বঁটাটো চাই থাকিবলৈ

মন যায়, যেন 'মাণিকী-মাকৰ কৰীয়াছে'।

মাত-কথা—(১। মুখৰ মাত ।২। কথা-বতৰা ।৩। কেটেৰা-জেঙেৰা মাত)—১। বেমাৰীটো অজ্ঞান হৈ আছে ; 'মাত-কথা' নাপালোঁ। ২। তুমি অলপ বোৱা, মই তেওঁক 'মাত-কথা' লগাই আহোঁ। ২। মই তোমাৰ 'মাত-কথা' শুনিবলৈ অহা নাই।

মাত-কথা খা—(গালি-শপনি খা)—তেওঁৰ বস্তু কাহানিও নানিবা ; মই 'মাত-কথা খাব' নোৱাৰোঁ।

মাত কাঢ়্—(মনৰ কথা ফুটাই কৰ পৰা কৰ্)—মই তাক লিখা পঢ়া শিকালোঁ। নে 'মাত কাঢ়িলোঁ'।

মাত খা 'মাত-কথা খা' চোৱা।

মাত দি—(১। মাত লগা ।২। দেখা কৰ্ ।৩। উত্তৰ দি)—১। আহিবৰ পৰত তেওঁক 'মাত দিব' পাহৰিলোঁ। ২। তেওঁক কেবা দিনো দেখা নাই ; আজি 'মাত দি' আহোঁ ।৩। তেওঁৰ কথাত 'মাত দিবলৈ' বাধ্য হলোঁ।

মাত দি মাত কাঢ়্—(নিজে কৈ আনকো উত্তৰ দিবলৈ বাধ্য কৰ্)—তুমি এবাৰ কলা, তেওঁ তাতে কিমান গালি পাৰিলে। মাত দি 'মাত কাঢ়িবলৈ' কিয় গৈছিলা ?

মাত ধৰ্—(মাত শিক্)—মোৰ টিয়াটোৱে 'মাত ধৰিছে' ; দুই-এবাৰ কথা কয়।

মাত ফুট্—(কথা ওলা)—কেঁচুৱাটোৰ 'মাত ফুটিছেহে', বুজিব নোৱাৰি।

মাত-বোল—'মাত-কথা' চোৱা।

মাত মৰ্—(নিমাত হ)—মোৰ কথাত তেওঁৰ 'মাত মৰিল'।

মাত মাত্—(১। কথা ক ।২। তিৰস্কাৰ কৰ্)—১। তুমি এইনো কি 'মাত মাতিলা'? বুজি নাপালোঁ ।২। তুমি আজি মোক যি 'মাত মাতিলা,' তাক মৰিলেও নাপাহৰোঁ।

মাত মাতোঁতে—(কথাষাৰ কওঁতেই ; তৎক্ষণাৎ)— মই নিদিলে, 'মাত মাতোঁতে' তোমাক কোনে টকা এশ দিয়ে ?

মাত মাৰ্—(নিমাত কৰ্)—এষাৰ কথাৰে মেলেকিৰ 'মাত মাৰিলোঁ' ; তেওঁ উঠি গ'ল।

মাতৰ হেনা-হুচা—(বিকৃত উচ্চাৰণৰ মাত)— তেওঁৰ 'মাতৰ হেনা-হুচা' বহুতে বুজিব নোৱাৰে।

মাত ল—(আন জন্তুৰ মাত অনুকৰণ কৰিবলৈ পাৰ্গত হ)—এই ল'ৰাটোৱে কেবা বিধো জন্তুৰ 'মাত লৈছে'।

মাত লগা—(১। সম্বোধন কৰ্। ২। দেখা-সাক্ষাৎ কৰ্)—১। বাটত হঠাৎ লগ পাই মযে তেওঁক 'মাত লগালোঁ'। ২। তেওঁক আজি কেবা দিনো লগ পোৱা নাই; আজি এবাৰ 'মাত লগাই' আহোঁ।

মাত হৰ্—(উত্তৰ-চুটি কৰ্; নিমাত কৰ্)—তেওঁৰ কথাষাৰে সকলোৰে 'মাত হৰিলে'; সকলো নিমাত হ'ল।

মাতিলে কিলো খা নামাতিলে ভোজো নাখা—(সহায় বিচাৰিলে ক্ষতি স্বীকাৰ কৰিও আনক সহায় কৰ্, অনুৰোধ নকৰিলে নিজৰ লাভ হোৱা ঠাইলৈকো নাযা)—'মাতিলে কিলো খাব' লাগে; 'নামাতিলে ভোজ খাবলৈও' যাব নালাগে। সেই দেখিয়েই তেওঁ খুলশালীয়েকৰ বিয়ালৈ নগ'ল; বৰং দহ মাইল দূৰৰ এজন দুখীয়া বন্ধুৰ ঘৰলৈ গৈ তেওঁক পঞ্চাশ টকা সাহায্য কৰি আহিল।

মাতে মাতে—(১। প্ৰত্যেক শব্দৰ অৰ্থ ধৰি। ২। মাতৰ অনুসৰণ কৰি)—১। পুথি ভাঙোতে 'মাতে মাতে' ভাঙিলে পঢ়ি ভাল নালাগে। ২। তেওঁৰ 'মাতে মাতে' আমি হাবিৰ মাজেদি যাব ধৰিলোঁ।

মাদা-পূৰ—(হৃষ্টপুষ্ট; বলবান্)—বাঁহটো দেখাত সৰু, কিন্তু বৰ 'মাদা-পূৰ'।

মাধ-মাৰ—(বৰ মাৰ-কিল)—সি কথাটো সৈ নোলোৱাত বাইজে তাক 'মাধ-মাৰ' লগালে।

মান কৰ্—(যথাযোগ্য সম্মান দেখুৱা)—মই তেওঁক পিতৃতুল্য 'মান কৰি' আহিছোঁ।

মান খা—(সমাজত সম্মানৰ যোগ্য বুলি কাপোৰ আদি বস্তু পা)—বিয়াৰ শেষত কন্যা পক্ষৰ মাননীয় মিতিৰসকলে দবাৰপৰা 'মান খালে'।

মান দি—(নাম-প্ৰসঙ্গৰ অন্তত প্ৰসাদৰ একোভাগ মাননীয় লোকসকলক মানৰ চিনস্বৰূপে দি)—ৰাজহুৱা নামত 'মান দিয়াৰ' আৱশ্যক নাই।

মান দিলেহে মান পা—(আনক সন্মান দেখুৱালেহে নিজেও সম্মানিত হ)—'মান দিলেহে মান পায়'; তুমি মাননীয়সকলক কোনো দিনে মান কৰা নাছিলা; সেই দেখি ডেকাসকলে তোমাকো আজি মান কৰা নাই।

মান ধৰ্—(কাপোৰ আদি দি সন্মান কৰ্)—দৰাই মাননীয়সকলক 'মান ধৰিলে'।

মানসি দি—(মান কৰি বস্ত্ৰ-বাহানি বা ধন দি)—দৰৱ কাটিলে 'মানসি দিব' লাগে; গামোচা এখনকে দিয়া।

মান-ভাগ—(মাননীয় হিচাপে কোনো লোকক সমাজত দিয়া ভাগ)—সকলো সামাজিক কাৰ্যত তেওঁ 'মান-ভাগ' পাই আহিছে, আজিও পাব লাগিব।

মান ভাঙ্—(বোহ গুচা)—তেওঁ খং কৰি গুচি গ'ল; 'মান ভাঙি' ওভোতাই আনোতে বহুত পৰ লাগিল।

মান-মাটি—(সম্মানৰ চিনস্বৰূপে দিয়া মাটি)—বেলেগ হোৱাৰ সময়ত ককায়েকক এপুৱা 'মান-মাটি' দিয়া হৈছিল।

মানস কৰ—(ইচ্ছা কৰ্; সংকল্প কৰ্)—পুতেকৰ নৰিয়া আৰোগ্য হলে কামাখ্যালৈ পঠা এটা দিবলৈ মাকে 'মানস কৰিছে'।

মানিলে ধান নামানিলে পভান হ—(সামান্য যোগ্যতাৰ গৰাকী হ)—মোৰ কথা মুগুনিবও পাৰে; কাৰণ মই তেওঁলোকৰ মানত 'মানিলে ধান নামানিলে পভান'।

মানুহৰ লগৰ মানুহ—(প্ৰকৃত যোগ্যতা থকা লোক)—লিখা-পঢ়া জানিলেও তেওঁ 'মানুহৰ লগৰ মানুহ' নহয়।

মানুহ-মুৱা হ—(মানুহ নামৰ যোগ্য হ)—ইহঁত যে কেতিয়া 'মানুহ-মুৱা হয়', কব নোৱাৰোঁ।

মানুহ হ—(১। প্ৰখ্যাত হ। ২। ছোৱালী পুষ্পিতা হ)—১। ডাঙৰ পুতেকে ডাঙৰ চাকৰি পাইছে; তেওঁলোক এতিয়া 'মানুহ হ'ল'। ২। তুমি বিয়া কৰাব খোজা ছোৱালীজনী দুবছৰ আগেয়ে 'মানুহ হৈ' আছে।

মানে মানে—(নিজৰ মান ৰাখি)—আপুনি 'মানে মানে' গুচি যাওক, ইহঁত বেয়া মানুহ।

মানে-যশে আহ্—(মান আৰু যশস্যাৰ লগত মিল থাক্)—'মানে-যশে আহিলেহে' তেওঁ কামটো কৰিব, নহলে নকৰে।

মান্ধাতাৰ আমোলৰ—(অতি পুৰণি)—'মান্ধাতাৰ আমোলৰ' এইবোৰ নীতি এতিয়া এৰিবৰ সময় হ'ল।

মাৰ খা—(১। কিল খা। ২। জাঁপ খা)—১। সিহঁতৰ হাতত 'মাৰ খোৱাৰ' কি কাৰণ আছিল? ২। দুৱাৰখন আপুনি 'মাৰ খালে'।

মাৰণ-হতীয়া—(মাৰিবলৈ হাত দাঙি থকা প্ৰকৃতিৰ)—তই যে 'মাৰণ-হতীয়া' হৈ থাক, মাৰিব পাৰিছ কিমানক?

মাৰ-নাও—(এখনৰ দাঁতিত আন এখন বান্ধি লোৱা যোৰ-নাও)—আগেয়ে এই ঘাটত 'মাৰ-নাৱেৰে' গাৰী পাৰ কৰা হৈছিল।

মাৰ-পিট কৰ্—(ৰবকৈ প্ৰহাৰ কৰ্)—পুলিচে চোৰটোক 'মাৰ-পিট কৰাৰ' কি প্ৰমাণ আছে ?

মাৰ বান্ধ্—(একত্ৰ হ)—বাইজে 'মাৰ বান্ধি' এই কামটো কৰিছে।

মাৰ যা—(১। অস্ত যা। ২। বন্ধ হ; নাইকিয়া হ)—১। বেলি ভেতিয়াও 'মাৰ যোৱা' নাছিল। ২। গাঁতটো আপুনি 'মাৰ যাব'।

মাৰৰ বিয়া দেখ্—(ৰব দুৰ্গতিত পৰ্)—তোমাৰ কামৰ কথা পুলিচে জানিলে 'মাৰৰ বিয়া দেখিব' লাগিব।

মাৰলি গণ্—(নানা দুখ-দুৰ্গতিৰ কথা ভাবি বিছনাত পৰি নিষ্ক্ৰিয় হৈ থাক্)—তেওঁ কি কৰিছে বুলি কওঁ ? তেওঁ সপ্তাহতে 'মাৰলি গণিছে'।

মাৰি খোৱা হাঁহক চাৰি পাৰি বহুৱা—(অপকাৰ কৰিবলৈ উদ্যত হোৱা জনৰ প্ৰতি কৃত্ৰিম সম্মান বা দয়া দেখুৱা)—তোমালোকে মোক অপমান কৰিবলৈ পাতিছা; বহিবলৈ দি, 'মাৰি খোৱা হাঁহক চাৰি পাৰি বহুৱাৰ নালাগে।

মাৰি ভৈয়াম কৰ্—(ৰবকৈ মাৰ-পিট কৰ্)—গাঁৱৰ মানুহে চোৰ দুটাক ধৰি বান্ধি 'মাৰি ভৈয়াম কৰিলে'।

মাৰীচৰ মায়া—(ষড়যন্ত্ৰমূলক কাৰ্য গোপন ৰাখিবলৈ বাহিৰত দেখুৱা আকৰ্ষণীয় আচৰণ)—তোমাৰ মিত্ৰতা যে 'মাৰীচৰ মায়াহে' এই কথা কোনে নুবুজে ? সেই দেখি তুমি মানে মানে আঁতৰি যোৱাই ভাল।

মাকক মনে—(মাৰোঁ বুলি; সাংঘাতিকৰূপে)—তেওঁক মৰিয়াই এইবাৰ 'মাকক মনে' ধৰিছে।

মাৰ্কা মৰা—(নাম থকা; জনা-শুনা—বিদ্ৰূপাৰ্থত)—সৌ গাইজনী বেৰা ভাঙি খেতি খোৱাত আমাৰ গাঁৱত 'মাৰ্কা মৰা'।

মাৰ্গৰ তলে যা—(অধঃপাতে যা)—এনে সুবিধা পাইও পঢ়াশুনা নকৰিলে 'মাৰ্গৰ তলে যাবা'।

মাৰ্থাত মাৰ্—(চুৰ কৰি বা বলেৰে নি ৰব অপকাৰ কৰ্)—তেওঁৰ বাবৰোৰ চুৰ কৰি চোৰে তেওঁক ইবাৰ 'মাৰ্থাত মাৰিলে'।

মাল-মাটি ল—(মাল লাগিবৰ সময়ত গৰু আদিয়ে পিঙেৰে মাটি খান্)—এই ষাঁড়টো ৰৰ যুঁজাৰু; অচিনাকী গৰু দেখিলেই 'মাল-মাটি লয়'।

মাল-যুঁৰীয়া—(পৰস্পৰে যুঁজিব পৰা; সমকক্ষ)—স্নুযোজন ডেকা 'মাল-যুঁৰীয়া'; ইজন সিজনতকৈ দুৰ্বল নহয়।

মালাগছ ল—(এজনৰ আদৰ্শ বা দক্ষতা আন এজনে সম্পূৰ্ণভাৱে ভোগ কৰ্)—আইনজ্ঞ হিচাপে বৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ 'মালাগছ' এদিন চৌধুৰীয়ে 'লব' পাৰিব।

মালা জপ্—(মালাৰ গুটি গণি ইষ্ট দেৱতাৰ নাম ল)—বুঢ়ায় সদায় 'মালা জপি' বহি থাকে।

মালা দি—(ছোৱালীয়ে কোনো ডেকাৰ ডিঙিত মালা আঁৰি দি স্বামীৰূপে গ্ৰহণ কৰ্)—তেওঁৰ ছোৱালীজনীয়ে হেনো গাঁৱৰে ডেকা এজনক 'মালা দিবলৈ' ঠিক কৰিছে।

মালিহা মাৰ্—(অমূলক কথা কৈ ফুৰ্)—কথাৰ 'মালিহা মাৰি' ফুৰাই তেওঁৰ একমাত্ৰ কাম।

মালিনীয়ে ফুলৰ শোক নাপাহৰ্—(জীৱিকাৰ প্ৰধান উপায় নষ্ট হোৱাত শোক কৰ্)— 'মালিনীয়ে ফুলৰ শোক নাপাহৰে।' তুমি মোৰ ভাত মাৰিলা; মই জানো পাহৰিব পাৰোঁ?

মালীৰ ফুলে দেউৰী শুৱা—(এজনৰ যশস্যা বা সুখ্যাতিৰ আলম লৈ আন এজনে গৌৰৱ কৰ্)—ভায়েক ডাঙৰ মানুহ হ'ল; ককায়েকে তেওঁৰ নামতে সমাজৰপৰা সন্মান পায়। এনেকৈয়ে 'মালীৰ ফুলে দেউৰী শুৱায়'।

মালৌৰ চাৰ—(অতি উপাদেয় বস্তু। মালৌ নামক ঠাইৰ গাখীৰ বিখ্যাত আছিল)—তোমাৰ খাৱনটোৱে, বিশেষকৈ গাখীৰে, 'মালৌৰ চাৰৰ' কথা সোঁৱৰাই দিছে।

মাৰ হৈ লৰহু-চোৰ বোল্—(আপোন জনে অপযশ বট্)—আনে যি কয় কওক, মোৰ সহোদৰ ভাই হৈ সি মোৰ বদ্নাম ৰটিছে; 'মাৰ হৈ লৰহু-চোৰ বোলে', এয়ে দুখৰ কথা।

মাৰে চায় মুখলৈ—(মাতৃস্নেহ অতুলনীয়)—পুত্ৰেকে জলপান খাবলৈ পথাৰৰপৰা আহি নোপোৱাত মাকে তিহ্‌বিহাই আছে। যেতি হওক নহওক, পাছ কথা; 'মাকে' সদায় পুত্ৰেকৰ 'মুখলৈহে চায়'।

মাহ খোৱা টেকেলিয়া—(ষাঁহত ধৰা দামুৰি মাহ খোৱাত বৰ উৎপতীয়া। মালা

খাদ্য বস্তু খাই উৎপাত কৰি ফুৰা ল'ৰাহোৱালী)—এই 'মাহ খোৱা টেকেলিলাইতক' কোনে মাতিছে ? তইঁত ইয়াৰপৰা যা।

মাহ খোৱা বান্দৰ—(য'তে ত'তে খাই উৎপাত কৰি ফুৰা মানুহ)—সেই 'মাহ খোৱা বান্দৰটোৰ' উৎপাতত গাঁৱৰ মানুহ অতিষ্ঠ হৈ উঠিছে।

মাহৰ মাৰ দেখি তিলে বেঁত মেল্—(বলবানৰ কষ্ট দেখি দুৰ্বল আপুনি সেও হ)—'মাহৰ মাৰ দেখি তিলে বেঁত মেলাৰ' দৰে, চোৰৰ পিঠিত পৰা কিলৰ গম পাই, তাৰ কুকাৰ্যৰ সঙ্গী-আটাইকেজনে আপুনি সৈ কাঢ়িলে।

মাহৰ শাক ৰবাৰ ভাত—(শাক—আঞ্জা। অতি উপাদেয় খাদ্য)—সিদিনাৰ খাৱন পাহৰিব নোৱাৰোঁ; 'মাহৰ শাক ৰবাৰ ভাতৰ' দৰে তৃপ্তিদায়ক হৈছিল।

মাহে-পষে—(মাহত এবাৰ দুবাৰ; মাজে সময়ে)—'মাহে-পষে' মিতিৰৰ ঘৰলৈ যাওঁ।

মিছা কথাৰ ঠেং চুটি—(মিছাক আশ্ৰয় কৰি সাৰিব নোৱাৰি)—তুমি নিজৰ অপকৰ্ম লুকাবলৈ কিমান মিছা কবা ? 'মিছা কথাৰ ঠেং চুটি'; সত্য আপুনি প্ৰকাশ হব।

মিছা কথাৰ ডোম—(মিছা কোৱা অভ্যাস কৰি নৈতিক অধঃপতন হোৱা লোক)—তাৰ কথাত বিশ্বাস কৰিলে তুমি দিনতে কণা; 'সি মিছা কথাৰ ডোম'।

মিছা কথা সিঁচা পানী সমান হ—(মিছাৰে কোনো উপকাৰ নহ)—'মিছা কথা সিঁচা পানী সমান'; মিছা আঁতৰি যাব, সঁচা আপুনি প্ৰকাশ হব।

মিছাত নাম্—(মিছা কথা কোৱা অভ্যাস কৰি অধঃপতিত হ)—তুমি বেয়াকৈ 'মিছাত নামিলা'; তোমাৰ কুখ্যাতিতো হলেই, বংশৰো মৰ্যাদা হানি হ'ল।

মিছাত ফুৰ্—মিছা কথাত প্ৰবৰ্তন কৰ্)—'মিছাত ফুৰিলে' মানুহৰ সন্মান হানি হয়।

মিছাৰ বাহ—(সম্পূৰ্ণ মিছলীয়া প্ৰকৃতিৰ মানুহ)—সি 'মিছাৰ বাহ'; এষাৰ কথাতো সঁচাত নাই।

মিছাৰ ভঁৰাল—'মিছাৰ বাহ' চোৱাঁ।

মিঠা-তেল—(সৰিয়হৰ তেল; খাই-তেল)—মাদ্ৰাজীবিলাকে 'মিঠা-তেলৰ' সলনি নাৰিকলৰ তেল খায়।

মিঠা পুখুৰীত বিহ দি—(কোনো লোকৰ সুখৰ সংসাৰত ভাঙৰ অপকাৰ কৰ্)—মই তোমাৰ 'মিঠা-পুখুৰীত' কেতিয়া 'বিহ দিছিলোঁ' যে তুমি মোৰ এনে বদনাম ৰটিছা ?

মিঠা-ৰবণ—(অতি বগা বা অতি ক'লা নোহোৱা বৰণ)—ছোৱালীজনী 'মিঠা বৰণৰ'; তেওঁৰ ল'ৰাটোৰ লগত মিলিব।

মিঠা-মুখ—(সন্তোষজনক কথা)—তেওঁ 'মিঠা-মুখে' মোক শত্ৰু পাতিলে।

মিতিৰ-ঘট ধৰ্—(মিত্ৰ হবলৈ স্বীকাৰ কৰি বিয়াত ধৰ্ম-ঘট ধৰ্)—তোমাৰ বিয়াত তেওঁ 'মিতিৰ-ঘট ধৰিব' খোজে ?

মিতিৰৰ আগত মাত্—(বন্ধু মানুহৰ আগত অন্তৰৰ কথা ভাঙি ক। 'ইষ্টৰ আগত মিঠ কথা'ও একে)—তোমাক টকা দিব পাৰোঁ ; কিন্তু এই টকাৰ বাবে ভৱিষ্যতে যাতে মিত্ৰতা নষ্ট নহয়, তাৰে ব্যৱস্থা কৰা। 'মিতিৰৰ আগত মাতিব' লাগে, সেই দেখিহে কৈছোঁ।

মিত্ৰই কন্দা শত্ৰুৱে হঁহা হ—(বৰ দুখ বা লাজ, অপমান আদিৰ কাৰণ হ)—আমাৰ 'মিত্ৰই কন্দা শত্ৰুৱে হঁহা দিন হৈছে' ; পিতাৰ মৃত্যু হ'ল, ককাইদেউ বেলেগ হ'ল, ঘৰত দিনে নিশাই কাজিয়া।

মিত্ৰ-কলহ—(বিয়াত সখিয়েকে ধৰা ধৰ্ম-ঘট ; মিতিৰ-ঘট)—'মিত্ৰ-কলহৰ' পানীৰে দৰা-কন্যাক শান্তি কৰা।

মিনা কৰ্—(সোণ, ৰূপ আদি মূল্যবান ধাতুৰ অলঙ্কাৰৰ ওপৰত কাঁচৰ নিচিনা জল্‌জলীয়া এবিধ নানা ৰঙৰ বস্তু খটা)—মোলৈ নীলা ৰঙৰ 'মিনা কৰা' আঙঠি এটা আনিবা।

মিহ খা—(মিহলি খা ; মিশ্ৰিত হ)—দৰৱখিনি 'মিহ খোৱা নাই' ; আৰু বাঁটিব লাগিব।

মুকলি ফুৰ্—(বাহিৰত শৌচ কৰগৈ)—এইবোৰ মানুহে 'মুকলি ফুৰিবলৈ' বহুত দূৰলৈ যায়।

মুকলি-মূৰ্—(স্বাধীন অৱস্থা ; কাম-কাজ বা দায়িত্বৰ বোজা নথকা অৱস্থা)—'মুকলি-মূৰে থকাৰ' সুখো আছে, দুখো আছে।

মুকুতা নহৈ শোকোতা হ—(মূল্যবান নহৈ মূল্যহীন হ)—বৰ আশাৰে কামটো কৰিছিলোঁ, কিন্তু তাৰ ফল 'মুকুতা নহৈ শোকোতাহে হ'ল'।

মুক্ত-কণ্ঠে—(সবলভাৱে ; ডাঙৰকৈ)—তেওঁ যে নিৰ্দোষী, এই কথা সকলোৱে 'মুক্ত-কণ্ঠে' স্বীকাৰ কৰিছে।

মুক্তা এৰি শুক্তা ল—(শুক্তা=শুক্তি, শামুক। মূল্যবান বস্তু এৰি মূল্যহীন বস্তু গ্ৰহণ কৰ্)—ডেকা কাল সকলো প্ৰকাৰে সুখ্যাতি উপাৰ্জন কৰাৰ কাল ; তাকে নকৰি বিলাসিতাত সময় কটালে 'মুক্তা এৰি শুক্তা লোৱা' হব।

মুখ-আগলিকা—(মুখ-চোকা, দন্তুৰা)—এই 'মুখ-আগলিকা' তোৱালীজনী নানিবা।

মুখ-আন্ধাৰি লাগ্—(পুৱা বা গধূলি না-আন্ধাৰ না-পোহৰ হ)—এতিয়া 'মুখ-আন্ধাৰি লাগিল' ; টকা কালিলৈ নিবাহি ।

মুখ উজ্জ্বল কৰ্—(নাম ৰখা)—তেওঁৰ সৰু পুতেকে বংশৰ 'মুখ উজ্জ্বল কৰিলে' ।

মুখ উলিয়াব নোৱৰা হ—(লাজ লগা অৱস্থাত পৰ্)—ধাৰৰ টকাবোৰ দিব পৰা নাই ; 'মুখ উলিয়াব নোৱৰা হৈছোঁ' ।

মুখ ওকোন্দা—(অসন্তোষ মনেৰে থাক্, বিৰক্তি বা খং মনেৰে বোহ পাতি থাক্)—তাই দেখোন 'মুখ ওকোন্দাই' আছে, কি হৈছে নাজানো ।

মুখ ওলোম্বা—'মুখ ওকোন্দা' চোৱা ।

মুখ কৰ্—(মুখ যুৰা)—পুৱলৈ 'মুখ কৰি' বহা ।

মুখ-কাটন—(চোকা মুখৰ)—'মুখ-কাটন' হলেই নহয়, হাত-চোকা হলেহে ভাল ।

মুখ কোঁচা—(খোৱাত সংযমী হ)—তুমি যদি 'মুখ কোঁচাই' খাব নোৱাৰা, দৰবে কি উপকাৰ কৰিব ?

মুখ খজুৱা—(উত্তৰা-উত্তৰি কৰি লাগি থাক্)—মোৰ লগত 'মুখ খজুৱাই' থাকিব নালাগে ; তোমাৰ প্ৰাপ্যখিনি মই দি দিওঁ, তুমি আঁতৰি যোৱা ।

মুখ-চতুৰ—'মুখ-কাটন' চোৱা ।

মুখ-চন্দ্ৰনি—(বিয়াৰ পিছত দৰা-কন্যাৰ মাজত প্ৰথম দৃষ্টি)—'মুখ-চন্দ্ৰনিৰ' সময়তহে দৰাই বুজি পালে যে ছোৱালী বেয়া বুলি তেওঁক লগোৱা কথাবোৰ মিছা ।

মুখ-চন্দ্ৰনি বিয়া—(তোলনি-বিয়াৰ দিনাই দৰা-কন্যাক বিবা দিয়া এটা প্ৰথা)—'মুখ-চন্দ্ৰনি বিয়াও' কেৱা বিধো বিয়াৰ এবিধ ।

মুখ চম্ভালি ক—(সংযতভাৱে কথা ক)—'মুখ চম্ভালি' কথা 'কবা' ; নহলে বিপদ্ হব ।

মুখ চা—(পুতৌ, দয়া বা শ্ৰদ্ধাৰ ভাৱ ৰাখ্)—মানুহৰ 'মুখ চাই' কথা কলে কোনে তোমাক বেয়া বুলিব ?

মুখ চাই দাপোণ—(যোগ্য কাৰ্য বা বস্তু)—চোতাটো তেওঁলৈ দৰ ভাল হব ; 'মুখ চাইহে দাপোণ' ।

মুখ-চানি (বা চাৱনি)—ধন ধাৰ কৰাত বা মাটি লোৱাত ধন বা মাটিৰ গৰাকীক সম্মান দেখুৱাই দিয়া ধন বা বস্তু)—এশ টকা ধাৰলৈ ললেও তেতিয়া দহ টকা 'মুখ-চানি' দিব লাগিছিল ।

মুখ-চাৱনি—'মুখ-চানি' চোৱা ।

মুখ-চোকা—'মুখ-কাটল' চোৰাঁ।

মুখ জুৰা—(বন্ধুৰ আগত মনৰ ভাব ব্যক্ত কৰি শান্তি পা)—দুখৰ কথা কৈ বুঢ়ীয়ে 'মুখ জুৰালে'।

মুখত ধৰ্—(আনক কথা কোৱাত বন্ধ কৰ্)—কাৰ 'মুখত ধৰি' কেইজনক বন্ধ কৰি ফুৰিবা ?

মুখত কোবোৱা দমৰা হেন হ—(কোনো কামত বেয়াকৈ বাধা পাই জব্দ হৈ উভতি আহ্)—আনৰ পুখুৰীত মাছ মাৰিবলৈ গৈ 'মুখত কোবোৱা দমৰা হেন হৈ' উভতি আহিলি কিয় ?

মুখত পানী আহ্—(ঘোৰ চিন্তা বা উদ্বেগৰ মাজত অলপ আশ্ৰয় বা উদ্ধাৰৰ উপায় পা)—ধাৰিবা পৰিয়ালটো কেনেকৈ পুহিম, ভাবি উপায় পোৱা নাছিলোঁ; হঠাৎ পুৰণি ধাৰ এশ টকা আদায় হোৱাতহে 'মুখত পানী আহিল'।

মুখত পানী নোহোৱা হ—(চিন্তা বা উদ্বেগত মুখ শুকা)—বান-পানীয়ে গাঁও খহাই আহিছে; আমাৰ 'মুখত পানী নোহোৱা হ'ল'।

মুখত পিঠা ভৰাই ক—(অন্তৰৰ কথা স্পষ্টকৈ নকৈ অস্পষ্টকৈ ক)—সাক্ষ্য দিবলৈ আহিছা: 'মুখত পিঠা ভৰাই নকৈ' সকলো কথা স্পষ্টকৈ কোৱা।

মুখত মাৰি নি—(চাই থাকোঁতে লৈ যা)—আমকেইটা সি 'মুখত মাৰি নিলে'; তই কি কৰিছিলি ?

মুখত সোপা দি—(মুখ বন্ধ কৰ্)—ভেঁটি দি তেওঁৰ 'মুখত সোপা দিবলৈ' যাওঁতে বিপদহে হ'ল।

মুখত হৰি নাম হাতত কৃত্য কাম—(একেলগে ঈশ্বৰ-চিন্তা আৰু কৰ্তব্য সম্পাদন)—'মুখত হৰি নাম' লবা, 'হাতেৰে কৃত্য কাম' কৰিবা,—এয়ে আদৰ্শ জীৱন।

মুখতে ঘিউ-মৌ সোপাকে দি—(নজৰা নিচিন্তাকৈ তৎক্ষণাৎ কিবা ভাল কাম কৰিম বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দি)—তেওঁ সদায়ে 'মুখতে ঘিউ-মৌ সোপাকে দিয়ে'; কিন্তু দিবৰ সময়ত কেঁকোৰ-গেঁথোৰ কৰে।

মুখতে ধৰ্—(এজনৰ কথাৰ মাজতে কথা ক)—তুমি সদায় মানুহৰ 'মুখতে ধৰা' কিয় ? সিজনৰ কথা শেষ হলেহে কবলৈ শিকিবা।

মুখ থেকেচা খা—(১। তললৈ মুখ কৰি পৰ্। ২। কোনো কামত জব্দ হ)—

১। 'মুখ খেকেচা খাই' পবাত তাব বাকচটো ভাগিল। ২। এবাব 'মুখ খেকেচা খাই' এতিয়া তেওঁ কিছু সতর্ক হৈছে।

মুখ দি—(১। ওলাবলৈ বাট ল। ২। খাবলৈ মুখ লগা)—১। কৌহাটোৱে 'মুখ দিছে'; কাটিব। ২। চাহব কাপত 'মুখ দিছেঁহে', তেওঁ আহি পালে।

মুখ দি মুখ বঢ়া—(মাত দি আনকো মাতিবলৈ বাধ্য কৰ্)—'মুখ দি মুখ বঢ়াইছা', আজি তাই দন্দুৰী হ'ল কাব দোষত ?

মুখ-পত্ৰ—(কোনো অনুষ্ঠান আদিৰ মত প্ৰকাশ কৰা কাকত)—'কাম ধেনু' হিন্দু সমাজৰ এখন 'মুখ-পত্ৰ'।

মুখ-পাত—(১। মুখ-পত্ৰ। ২। বাহিৰৰ কাল; সকলোৱে প্ৰথমে দেখা অংশ)—১। আমাৰ সংঘৰ 'মুখ-পাত' হিচাপে এখন আলোচনী উলিয়াব খুজিছোঁ। ২। ভিতৰি যেনে নহওক, 'মুখ-পাতটো' ভাল কৰিবা।

মুখ-পাত্—(কোনো কথাৰ প্ৰতিবাদ কৰ্)—ভালৰ বাবেহে মই ল'ৰাটোক কৈছোঁ; তাতে তুমি 'মুখ পাতা' কিয় ? এনে কৰিলে ল'ৰাই লাই পায়।

মুখ-পাতা—(বাহিৰৰ অংশ)—'মুখ-পাতাটো' ধুনীয়াকৈ কাটি উলিয়া; ভিতৰৰ কালটো তেনেকৈয়ে থাওক।

মুখ পাতি উঠ্ (বা ধৰ্)—'মুখ পাত্' চোৱা।

মুখ-পাত্ৰ—(মুখিয়াল লোক; দহৰ প্ৰতিনিধি হিচাপে কোৱা মানুহ)—তেওঁ আমাৰ 'মুখ-পাত্ৰ'; তেওঁকহে সোধক।

মুখ কালি তীখা দি—(স্পষ্টভাৱে চোকা মন্তব্য কৰ্)—'মুখ কালি তীখা দিবা' বাবে বেজাৰ নাপাবা; তোমাৰ ভাললৈহে কৈছোঁ।

মুখ বজা—(বৰকৈ কথা ক; দন্দ কৰ্)—'মুখ বজাই' নাথাকি কাম কৰাগৈ; তেতিয়া দন্দো ভাগিব, কামো হব।

মুখ-বলী—(চোকা মুখৰ)—মানুহটো অকল 'মুখ-বলীয়েই' নহয়, হাতো সমানে চোকা।

মুখ বা—'মুখ বজা' চোৱা।

মুখ বান্ধ্—'মুখ কোঁচা' চোৱা।

মুখ ভাঙ্—(মন্ত্ৰ মাতি মুখ লগা বোগৰ বিকাৰ গুচা)—ল'ৰাটোৰ মুখ লাগিছে; 'মুখ ভাঙিবলৈ' শনিবাৰ মঙ্গলবাৰে তিনি দিন বাতিপুৱাই পানী জাৰি দিয়, তাৰে গা ধুৱাব লাগিব।

মুখ ভেঙুচিয়া—(মুখ বিকটাই বা মাত মাতি ইতিকিং কৰ্)—তুমি 'মুখ ভেঙুচাইছা' দেখিহে তেওঁৰ খং উঠিছে।

মুখ মছা কৰ্—(সম্পূৰ্ণ নিৰাশ কৰ্)—তেওঁৰপৰা দুশ টকা পাম বুলি ভাবিছিলোঁ; কিন্তু তেওঁ মুৰকত এটকাও দিব নোৱাৰে বুলি কৈ মোক 'মুখ মছা কৰিলে'।

মুখ মৰ্—(১। নিমাত হ। ২। খাবলৈ ৰুচিহীন হ)—১। মোৰ কথাত তাৰ 'মুখ মৰিল'। ২। বহুত দিন নৰিয়াত পৰি থকাত তেওঁৰ 'মুখ মৰিছে'; খাব পৰা হওঁতে পলম লাগিব।

মুখ মাৰ্—(১। নিমাত কৰ্। ২। ৰুচিহীন কৰ্ ৩। মন মাৰ্)—১। মোৰ কথাই তেওঁৰ 'মুখ মাৰিলে'। ২। নৰিয়াই তেওঁৰ 'মুখ মাৰিছে', আজি দুগৰাহো ভাত খাব নোৱাৰিলে। ৩। তেওঁ দেখোন 'মুখ মাৰি' বহি আছে।

মুখ মেল্—(১। হত বুদ্ধি হ ২। কবলৈ আৰম্ভ কৰ্)—১। 'মুখ মেলি' কি চাইছা? কি কৰা, সোনকালে কৰা। ২। মই 'মুখ মেলিলে' জানোৱা আপুনি বেয়া পায়, সেই দেখিহে মনে মনে আছোঁ।

মুখ মেলি থাক্—(আনৰ অনুগ্ৰহলৈ আশা কৰি থাক্)—আনলৈ 'মুখ মেলি থাকিলেই' পেট নভৰে; নিজে কাম কৰা।

মুখ মেলি দি—(সম্পূৰ্ণভাৱে পৰাস্ত, জব্দ বা বিবুদ্ধি হ)—১। সি বোলে দুমোণী ভাৰ নিব পাৰে; পিছে এতিয়া ডেৰ মোণতে 'মুখ মেলি দিলে' দেখোন। ২। বিপদ্ আহিলে 'মুখ মেলি দিয়া' কিয়? প্ৰতিকাৰৰ চিন্তা কৰাহে উচিত।

মুখ মেলিলে গৰ্ভ দেখ্—(কবলৈ ধৰিলে সকলো গোপন কথা প্ৰকাশ হ)—ভই ইয়াৰপৰা গুচি যা; মই 'মুখ মেলিলে' মানুহে 'গৰ্ভ দেখিব'।

মুখৰ কথা—(১। মুখৰ মাত। ২। আন্তৰিকতা নোহোৱা কথা। ৩। সহজ কাম)—১। দুখীয়া হ'লা বুলি 'মুখৰ কথাবাৰকো' দুখীয়া হলা নে? ২। তেওঁৰ 'মুখৰ কথাত' মুগ্ধ নহবা; পেটটো কোন কালে, লক্ষ্য কৰিছা নে? ৩। জীৱনত কৃতকাৰ্য হোৱা 'মুখৰ কথা' নহয়।

মুখৰ খজুৰতি তোল্—(খাবলৈ হেঁপাহৰ শৃষ্টি কৰ্)—কিনো আম খুৱালাহে। 'মুখৰ খজুৰতি তোলাহে' হ'ল, আম হলে খোৱা নহ'ল।

মুখৰ খজুৰতি পলা—(বা মাৰ্)—(১। কথা কোৱাৰ ইচ্ছাৰ উপশম কৰ্ ?

২। খোৱাৰ ইচ্ছাৰ উপশম কৰ্‌)—১। 'মুখৰ খজুৱতি পলাবলৈ' বন্দ কৰিব নালাগে খোৱা। ২। আমটো খাই 'মুখৰ খজুৱতি পলালা' নে?

মুখৰ ছাই (বা 'ছাই-মাটি') গুচা—(মৃতকৰ প্ৰেতকৰ্ম কৰ্‌)—তেওঁৰ মাকৰ মৃত্যু হ'ল; কেনেকৈ 'মুখৰ ছাই গুচায়', ভাবি নিৰুপায় হৈছে।

মুখৰ বাটে ওলা—(বমিয়াই দি)—আম খাবলৈ আনৰ বাৰীয়ে বাৰীয়ে ফুৰাৰ মজা পালি নে? গিৰীহঁতে সাত্তাম পুৰুষকো উদ্ধাৰ কৰিলে, তোৰো আম 'মুখৰ বাটে ওলাল'।

মুখৰ ভাত কাঢ়্—(জীৱিকাৰ উপায় নষ্ট কৰ্‌)—মোৰ 'মুখৰ ভাত' তুমি 'কাঢ়িছিলা', কিন্তু সেই বুলিও মই মৰি যোৱা নাই।

মুখৰ মহলা মাৰ্—(ছলাহি মাৰি কথা ক)—আজিকালি 'মুখৰ মহলা মাৰি' খোৱা দিন আৰু নাই; কাম নকৰিলে কোনোৱে খাব নোৱাৰে।

মুখৰ মাখি খেদিব নাজান্—(সংসাৰৰ আওভাও একোকে নাজান্)—ল'ৰাটোৰ বুজন হোৱা বয়স হৈছে, কিন্তু 'মুখৰ মাখিও খেদিব নাজানে'; কেনেকৈ যে পিতাকৰ সম্পত্তি ৰক্ষা কৰিব, মই ভাবি পোৱা নাই।

মুখৰ মাততে—(প্ৰতি কথাই)—'মুখৰ মাততে' গালি-শপনি খাই থাকিব কোনে?

মুখৰ মেহাৰ—(মুখেৰে কোৱা মিঠা মাত-কথা)—এই কামটো 'মুখৰ মেহাৰতে' কৰালোঁ, পইচা ভৰা নাই।

মুখ ৰাখ্—(কোনো কাৰ্যদ্বাৰা সম্মান ৰক্ষা কৰ্‌)—পিছত কি কৰা কৰিবা, আজি এবাৰ গৈ আহি মোৰ 'মুখ ৰাখা'।

মুখ ল—(ওলাবলৈ বাট ল—পুঁজ আদিত থাটে)—কোহাটো কাটিব, 'মুখ লৈছে' দেখিছা নে?

মুখ লাগ্—(কু-চকু বা কু-দৃষ্টিত পৰ্‌)—বুঢ়ীয়ে কেনেকৈ ৰ' লাগি কেঁচুৱাটোলৈ চাই আছে! 'মুখ লাগিব' পাৰে, তাক আঁতৰাই নিয়া।

মুখ লিখ্—(আনে কোৱা কথা লিখি ৰাখ্‌)—আজিৰ বক্তৃতাত তেওঁৰ 'মুখ লিখিব' লাগিব; কোনে পাৰিবা?

মুখ লেখ্—(মুখে মুখে কৰা হিচাপ)—আমি 'মুখ-লেখহে' কৰিছোঁ, তুমি কাকতত হিচাপ কৰি চোৱাচোন।

মুখলৈ চা—(মৰম বা শ্ৰদ্ধা কৰ্‌)—তেওঁৰ 'মুখলৈ চোৱা' হলে এনে কথা নকলাহেঁতেন।

মুখ্ শুকাই আমঠু (বা টেঁঙ্গি) বেন হ—(বব ভয় বা ভোকত মুখ শুকা বা হতবুদ্ধি হ)—সঁচা কথা কবলৈ ভয় কিহব? কাছাবীলৈ যাব লাগিল বুলিয়েই 'মুখ শুকাই আমঠু যেন হব' লাগিল নে?

মুখ-শুদ্ধি—(মুহুদি কৰিসলৈ চোবোৱা তামোল আদি)—"কর্পূৰ তাম্বুল আদি 'মুখ-শুদ্ধি' দিলা।"

মুখ হব্—(অনুৰোধ বা প্রার্থনা নাবাখ্)—তেওঁ তোমাৰ 'মুখ হৰিলেও' মোৰ 'মুখ হৰিব' নোৱাৰে।

মুখ-হাত ধো—(শৌচ বা প্রস্রাব কৰ্)—বুঢ়াই 'মুখ-হাত ধুবলৈ' বাহিৰলৈ যাওঁতে পিছলি পৰিল।

মুখা পিন্ধ্—(নিজৰ সুবিধাৰ বাবে কোনো ভাব বা মতৰ পোষকতা কৰ্)—আজি কালি এনে সাজ-পাৰ পিন্ধিলে বহুত সুবিধা আছে; সেই দেখি তেওঁ 'মুখা পিন্ধিছে'।

মুখা-মুখি—(১। দেখা-দেখি; আগা-আগি। ২। উত্তৰা-উত্তৰি)—১। 'মুখা-মুখি' হলেই তেওঁলোকৰ কাজিয়া লাগে। ২। পুৱাৰপৰা গধূলিলৈ এই দৰে 'মুখা-মুখি' কৰি থাকোঁতে মুখৰ বিষ নুঠে নে?

মুখেন মাৰিতং জগৎ—(মুখেদিহে পাৰ্গত)—অকল 'মুখেন মাৰিতং জগৎ' হলেই আজি-কালি ভাত নিমিলে; কাম কৰিব লাগে।

মুখে মুখে—(১। বহু লোকৰ মুখেৰে। ২। কথাই কথাই। ৩। মুখৰ আগতে ৪। মুখৰ সমানে)—১। এইবোৰ কথা মানুহৰ 'মুখে মুখে' চলি আহিছে। ২। প্রতি বাবে 'মুখে মুখে' উত্তৰ কৰা দেখি তেওঁৰ খং উঠিল। ৩। ডাঙৰ মানুহৰ 'মুখে মুখে' এনে কথা কব নাপায়। ৪। কলহবোৰ 'মুখে মুখে' গাথীবেৰে ভৰি আছে।

মুখেৰে সাত হাল বা—(ফিতাহি মাৰি ক)—'মুখেৰে সাত হাল বালেই' খেতি হব নে? কাম কিমান কৰা?

মুগৰ গাজি হেন—(বৰ পৰিস্কাৰ বা ধুনীয়া)—তোমাৰ আখৰবোৰ 'মুগৰ গাজি হেন।'

মুগা কাট্—(মুগাৰ বাহ সিজাই তাৰপৰা মুগা সূতা উলিয়া)—আজি-কালি মানুহে 'মুগা কাটিব' নজনা হ'ল।

মুগা-বৰীয়া—(মুগা আৰু কপাহী সূতা মিহলাই বোৱা)—এখন 'মুগা-বৰীয়া' মেখেলা দিয়া; শুধ্ মুগাৰ কিনিবলৈ পইচা নহব।

মুচৰি সামৰি খালৈত থ—(শক্তিহীন কৰ্; সম্পূৰ্ণ জব্দ কৰ্)—আপুনি 'মুচৰি সামৰি খালৈত থব' খুজিলেও আমি সৈমান হব নোৱাৰোঁ।

মুচি পেলা (বা মেল্)—(কঠালৰ কলি ওলা)—এইজোপা কঠালে এইবাৰহে 'মুচি পেলাইছে'।

মু'-চোৱা—'মুখ-চাৱনি' চোৱাঁ।

মুঠ ধৰ্—(১। যোগ কৰ্; সমষ্টি উলিয়া। ২। গোট হ)—১। কিমান খৰচ হ'ল, 'মুঠ ধৰি' চোৱাঁ। ২। বাইজে 'মুঠ ধৰিলে' চৰকাৰেও আপত্তি শুনিবলৈ বাধ্য হব।

মুঠ বান্ধ্—(একগোট হ)—বাইজে 'মুঠ বান্ধি' কাম কৰিলে সকলো কাম সহজে কৰিব পাৰি।

মুঠিতে লুকা—(বৰ সৰু বা লাহী হ)—তেওঁৰ কঁকালখন 'মুঠিতে লুকায়' বুলি কব পাৰি।

মুঠি মাৰ্—(হাতৰ আঙুলি জপাই আঁটি ধৰ্)—কাক মাৰিবলৈ 'মুঠি মাৰি' ভুকু দাঙিছা ?

মুঠি-মুঠি—(বহুত মুঠি; বহুত পৰিমাণে)—তেওঁ বছৰি দুখীয়াৰ মাজত 'মুঠি-মুঠি' ধন বিলায়।

মুঠি ল—(শস্যৰ গুটি মাটিত সিঁচ্)—এতিয়া খেতিৰ বতৰ, খেতিয়কে আহু ধানলৈ 'মুঠি লৈছে'।

মুঢ়া আমৰ হুদু—(সম্পূৰ্ণ নিষ্ক্ৰিয় হৈ বহি থকা মানুহ)—ইয়াত 'মুঢ়া আমৰ হুদু হৈ' থাকি কি কৰোঁ ? মই যাওঁৱেই দিয়া।

মুঢ়াত নাঙল লাগ্—(টান কামৰ সন্মুখীন হ)—বছৰি কিবা উপায়ে প্ৰমোচন পাই আছিলোঁ; এতিয়াহে 'মুঢ়াত নাঙল লাগিল'; শেষ পৰীক্ষাটো পাৰ হওঁ কেনেকৈ ?

মুদা মাৰ্—(বাট মাৰ্; উপায়হীন কৰ্)—কাৰো জীৱিকাৰ 'মুদা নামাৰিবা'।

মুদা মাৰি খা—(খাই নাইকিয়া কৰ্)—সকলো বস্তুকে 'মুদা মাৰি খোৱা' ভাল গৃহস্থৰ লক্ষণ নহয়।

মুনি-চুনি—(গধূলি পৰৰ না-আন্ধাৰ না-পোহৰ সময়)—'মুনি-চুনিত' কোন আহিছিল, মই মণিব নোৱাৰিলোঁ।

মুনিহ দি—(বেচ লৈ আনৰ ধান কাট্)—এইবোৰ মানুহে বছৰি মুনিহ দিয়েই জীৱিকা আৰ্জে।

মুখল ধাৰে—(একেবাৰে আৰু বেছি পৰিমাণে—বৰষুণত খাটে)—শেষ নিশাৰপৰা 'মুখল ধাৰে' বৰষুণ দিছে।

মুখচ কৰ্—(ঘৰৰ মুধ ছা)—ঘৰটোৰ 'মুধচ কৰা' ; বৰষুণ ধৰিলে অসুবিধা হব।

মুধচ পেলা—(অন্ত কৰ্ ; শেষ কৰ্)—ল'ৰাইতে আমৰ 'মুধচ পেলালে'।

মুধা ছুট্—(অতিশয় ভাগৰ লাগ্)—আটাহ পাৰোঁতে পাৰোঁতে তাৰ 'মুধা ছুটিল'।

মুধা-ছুট হ—(বিচূৰ্তি হ)—সিহঁতৰ কটাকটি দেখি বুঢ়া 'মুধা-ছুট হ'ল' ; বাগৰি পৰিল।

মুধা-ফুটা—(নাম-জ্বলা)—তেওঁ 'মুধা-ফুটা' হ'ল বুলিয়েই আমাক এনেকৈ কব নে ?

মুধা মাৰ্—'মুধচ কৰ্' চোৱাঁ।

মুৰ কৰ্—(কোনো একাললৈ মুৰ পোনা)—উত্তৰলৈ 'মুৰ কৰি' শুব নাগায়।

মুৰ খজুৱা—(কি কৰোঁ কি নকৰোঁকৈ চিন্তা কৰ্)—মই টকা খোজাত তেওঁ 'মুৰ খজুৱাবলৈ' ধৰিলে।

মুৰ খা—(১। মাউৰা হ। ২। অপকাৰ বা মৃত্যুৰ কাৰণ হ)—১। আই-বোপাইৰ 'মুৰ খাইছোঁ' ; মোৰ কোনো নাই। ২। ল'ৰাটোক লাই দি তাৰ 'মুৰ খাইছা'।

মুৰ-গা ধো—(ঋতুস্নান কৰ্)—ছোৱালীজনী 'মুৰ-গা ধুই' উঠক ; চাৰি দিন পিছত বিবহি।

মুৰ ঘমা—(বৰকৈ চিন্তা কৰ্)—তাইৰ হৈ তুমি 'মুৰ ঘমাব' নালাগে ; ময়ে যি কৰোঁ কৰিম।

মুৰ ঘুমা—(বেজাৰ বা চিন্তাত গোঁজা মাৰি থাক্)—তেওঁৰ বা কি হৈছে, পুৱাৰপৰা 'মুৰ ঘুমাই' আছে দোখোন।

মুৰ-ঘূৰণি—(মুৰ ঘূৰি থকা যেন পোৱা অসুখ ; আচন্ত্ৰাই)—কবিৰাজী তেলত মোৰ 'মুৰ-ঘূৰণি' ভাল হ'ল।

মুৰ-জাল পাৰ্—(বেজাৰ লগা কথাৰে আনকো বিৰক্ত কৰ্ আৰু নিজেও উত্তেজিত হৈ থাক্)—দিনে ৰাতি 'মুৰ-জাল পাৰি' থকাটো মই সহ্য কৰিব নোৱাৰোঁ।

মুৰ জোকাৰ্—(অসম্মত হ)—একো টাৰ কাম কৰিবলৈ কোৱা নাই যোৱা, 'মুৰ জোকাৰিব' নালাগে।

মুৰ-টালি মাৰ্—'মুৰ জোকাৰ্' চোৱা।

মুৰত উঠ্—(১। মুৰ আক্ৰমণ কৰ্। ২। লাই পা)—১। তাৰ জ্বৰ 'মুৰত উঠিছে' ; পানী ঢালা। ২। ল'ৰাটো মৰম পাই 'মুৰত উঠিছে' ; তাক শাসন কৰা।

মূৰত চৰগ পৰ্—(কোনো কথা বা কাৰ্যত স্তম্ভিত হ)—তেওঁৰ মৃত্যুত দেশবাসীৰ 'মূৰত চৰগ পৰিল'।

মূৰত চলুৰে চলুৰে পানী ল—(বৰ বেজাৰ পা)—তেওঁৰ ঘৰ পোৰা শুনি বুঢ়ীয়ে 'মূৰত চলুৰে চলুৰে পানী লবলৈ' ধৰিলে।

মূৰত চাউল দি—(বিবাহ সম্পন্ন কৰ্)—পুৰোহিতে দৰা-কন্যাৰ 'মূৰত চাউল দিলে'; আমি ঘৰাঘৰি আছিলোঁ।

মূৰত টাঙোন মাৰ্—(ডাঙৰ অন্যায়ৰ কাৰণ হ)—তেওঁ নাহি মোৰ 'মূৰত টাঙোন মাৰিলে'; মই এতিয়া কি কৰোঁ ?

মূৰত ঢালি খা—(প্ৰচুৰ পৰিমাণে কোনো বস্তু থকাত অতিশয় উদাৰভাৱে খৰচ কৰ্)—যোৱা বাৰ গুড় বহুত পাই 'মূৰত ঢালি খালোঁ'; এই বাৰ কুঁহিয়াৰ মুঠে নহ'ল ; কি কৰোঁ ?

মূৰত থলে ওকণীয়ে খা মাটিত থলে পৰুৱাই খা—(বৰ মৰমৰ পাত্ৰ হ)—বুঢ়া বয়সৰ একমাত্ৰ পুতেক ; বুঢ়া-বুঢ়ীয়ে ভাবে, তাক 'মূৰত থলে ওকণীয়ে খাব, মাটিত থলে পৰুৱাই খাব'।

মূৰত ধৰ্—(অপমানসূচক ব্যৱহাৰ কৰ্)—তেওঁৰ কথা নকবা ; তেওঁ একে কোবেই ভৰিত ধৰে, আৰু 'মূৰতো ধৰে'।

মূৰ দাঙ্—(দুৰ্বল অৱস্থাৰপৰা সবল হ)—১। বেমাৰীটোৱে কেতিয়া 'মূৰ দাঙে', কব পৰা নাই। ২। এই পৰিয়ালটোৱে এবছৰতে 'মূৰ দাঙি' উঠিল।

মূৰ দাঙি চা—(অনুগ্ৰহ বা কৃপা কৰ্)—মোৰ এই বিপদত 'মূৰ দাঙি চোৱা', প্ৰভু।

মূৰ দুপিয়া—(মূৰ তললৈ দোপ মাৰি সম্মতি জনা)—মোৰ প্ৰস্তাৱত তেওঁ 'মূৰ দুপিয়ালে'।

মূৰ ধৰ্—(সূচনা হ)—কাৰবাৰত এই বছৰো লাভ হোৱাৰ 'মূৰ ধৰা' নাই ; আৰু এবছৰমান চাব লাগিব।

মূৰ নৌহওঁতেই মূৰৰ বিষ হ—(অকাৰণ বা অবাস্তৱ চিন্তা কৰি কষ্ট পা)—বাৰিষা বান-পানী আহিলে কি উপায় কৰিবা, এতিয়া খৰালিতে ইমান ভাবিছা কিয় ? 'মূৰ নৌহওঁতেই মূৰৰ বিষ হোৱাৰ' কাৰণ নাই।

মূৰ পৰ্—(অন্ত পৰ্ ; শেষ হ)—আমাৰ কথাৰ 'মূৰ পৰিল' ; ঘৰাঘৰি আছিলোঁ।

মুৰ পাতি ল—(বিনীতভাৱে গ্ৰহণ কৰ্)—আপোনালোকৰ আশীৰ্বাদ মই 'মুৰ পাতি লৈছোঁ।'।

মুৰ পুতি কৰ্—(একান্ত মনেৰে কৰ্)—'মুৰ পুতি কৰিলে' টান কামো সিজে।

মুৰ পেলা—(১। অন্ত কৰ্। ২। ডাল-পাত হলি পৰ্)—১। কামৰ 'মুৰ পেলালোঁ'; এতিয়া বানচ দিয়ক। ২। গছজোপাই 'মুৰ পেলালে' কিয় ?

মুৰ পোলোকা দি—(১। পথাবপৰা মুৰ পিছলাই ওলা। ২। দাৰিদ্ৰ এৰাই আঁতৰি যা)—১। গাইজনীয়ে বাতি 'মুৰ পোলোকা দি' ওলাই আহিছিল। ২। সি 'মুৰ পোলোকা দি' কাম এৰি পলাল।

মুৰ ফুৰা—(মুৰ ঘূৰা)—মোৰ মুৰ ফুৰাইছে, সেই দেখিছে শুইছোঁ।

মুৰ ভৰ কৰ্—(মুৰটো গধুৰ যেন লাগি অসুখ বোধ কৰ্)—ডাৱৰীয়া বতৰ দেখি মোৰ আজি 'মুৰ ভৰ কৰিছে'।

মুৰ ভাঙ্—(সকলোতকৈ আগেয়ে কোনো টান কাম কৰি দেখুৱা)—মৰে 'মুৰ ভাঙি' দিওঁ, তোমালোকে বাক পিছত কৰিবা।

মুৰ মৰ্—'বাট মৰ্' চোৱা।

মুৰ মাৰি কান্দ—(মুৰ আফালি কান্দ)—পুতেক মৰাত মাকে 'মুৰ মাৰি কান্দিবলৈ' ধৰিলে।

মুৰৰ ওপৰত সাত চৰি পানী—(এতিয়াও বহুত বিপদ্ অতিক্ৰম কৰিবলৈ বাকী) —খেতিৰ খবৰ সুধিছা ? এতিয়াই কৰ নোৱাৰিছোঁ; এতিয়াও 'মুৰৰ ওপৰত সাত চৰি পানী' আছে।

মুৰৰ ওপৰেদি তিনি চলু পানী যা—(বৰ বিপদৰপৰা ত্ৰাণ পাই শান্তি পা)—সি পৰীক্ষাত পাছ হ'ল নে ? মোৰ 'মুৰৰ ওপৰেদি তিনি চলু পানী গ'ল।'

মুৰৰ চুলিৰ সমানে আয়ুস হ—(বহুত বছৰলৈ জীয়াই থাক্—আশীৰ্বাদ)—বোপাৰ মোৰ 'মুৰৰ চুলিৰ সমানে আয়ুস হওক।'

মুৰৰ দেউতা—(আজো-ককা; আতা)—আমাৰ 'মুৰৰ দেউতাক' বজাই এই মাটি দিছিল।

মুৰৰ বীজ মুগুচা—(নিচেই সৰু)—এই 'মুৰৰ বীজ মুগুচা' ল'ৰাটোক ইমান বৰ হাত মই নাৰাখোঁ।

মুখ লুকাবৰ ঠাই নহ—(সম্পূৰ্ণ আশ্ৰয়হীন হ)—জোঁৱায়েক মৰিলত বুঢ়ীৰ 'মুখ লুকাবৰ ঠাই নোহোৱা' হ'ল।

মুখ-শিতান—(শোওঁতে মুখ থোৱা ঠাই বা কাষ)—ডাঙৰ মানুহৰ 'মুখ-শিতানত' বহিব নাপায়।

মুখ লুকা—(আশ্ৰয় ল)—'মুখ লুকাবলৈ' তাৰ এটা ঘৰো নাই; ঘৰলুৱত বিয়া পাতিছে ক'ত ?

মুখা-পাক দি—(পাক দি ঘূৰি আহ্)—গাইজনীয়ে নিতৌ গধূলি এবাৰ 'মুখা-পাক দিবই'।

মুখা-পাক মাৰ্—"মুখা-পাক দি' চোৱাঁ।

মুখা-বাগৰা—(নানা ঠাইত আশ্ৰয় লৈ ফুৰা; কথা বা কামৰ থান-থিত নোহোৱা)—সি 'মুখা-বাগৰা' মানুহ; থকা বা কথা-বতৰাৰ একো থান-থিত নাই।

মুখে কপালে হাত দি—(ৰৰকৈ দুখ কৰ্)—তাৰ কাণ্ড দেখি পিতাকে 'মুখে কপালে হাত দিলে।'

মুখে টোপনিয়া—'মুখ ঘুমা' চোৱাঁ।

মুখে ভৰি কাঢ়্—(উদ্ভণ্ডালি কৰ্; বিপৰীত কাৰ্য কৰ্)—তই যেনেকৈহে 'মুখে ভৰি কাঢ়িব' লাগিছ, তোৰ দিন বেয়া হৈ আহিছে।

মুখে মাটি হুলুক্—(ৰৰকৈ পৰিশ্ৰম কৰ্; অনেক কাম কৰ্—বিদ্ৰূপাৰ্থত)—পুৱাৰপৰা 'মুখে মাটি হুলুকি আছা', এতিয়া ভাত সাজি-পাৰি থৈছোঁ খোৱাহি।

মুখে মুখে—(১। কোনোমতে জোৰাকৈ। ২। কাণ কাণে মাৰি)—১। গাখীৰে 'মুখে মুখেহে' আটিলে; কম হব বুলিয়েই ভয় কৰিছিলোঁ। ২। মই 'মুখে মুখেহে' সাৰি গলোঁ; এক মিনিট পলম হলে গাখীয়ে চেপে।

মুৰ্খ বৈদ্য যম সম—(অজ্ঞানী বেজ যমৰ দৰে, গতিকে পৰিহাৰ্য)—ভাল ডাক্তৰ এজন আনা; 'মূৰ্খ বৈদ্য যম সম'; এনে চিকিৎসা তুমিও কৰোৱা নে ?

মূৰ্তি দেখি চুৰ্তি হেৰা—(ভয়ত বিচুৰ্তি হ)—কি দবৰ দিব, বোগীৰ 'মূৰ্তি দেখি' ওজাৰ 'চুৰ্তি হেৰাল'; ওজা পলাল।

মূল-ধন—(১। বেপাৰত খটোৱা পুঁজি ধন। ২। সুদলৈ ধাৰে দিয়া ধন)—১। এই ক'ৰবাৰত স্বীকৃত 'মূল-ধন' এক কোটি টকা। ২। 'মূল-ধন' পাঁচ শ টকা হলে শতকৰা ১৫৲ টকা সুদৰ হাৰে চাৰি বছৰ পাঁচ মাহত সুদে-মূলে কিমান হব ?

মূল-আথা (বা আথী)—(মূল-ধনো হেকবাব লগীয়া)—'মূল আথী' কাববাব কৰি বহুত টকা মাটি কৰিলোঁ; সেই দেখি কাববাব এৰি খেতি কৰিম বুলি ভাবিছোঁ।

মূল-মন্ত্ৰ—(১। বীজ-মন্ত্ৰ; ইষ্ট-মন্ত্ৰ। ২। ঘাই মন্ত্ৰ। ৩। কোনো কাৰ্য কৰিবলৈ কৰা দৃঢ় কল্পনা বা প্ৰতিজ্ঞা)—১। সন্ন্যাসীয়ে 'মূল-মন্ত্ৰ' উচ্চাৰণ কৰি ধ্যান কৰিবলৈ ধৰিলে। ২। প্ৰত্যেক দেৱতাৰ একোটাকৈ 'মূল-মন্ত্ৰ' আছে। ৩। সদায় সত্য কথা কোৱাই তেওঁৰ জীৱনৰ 'মূল-মন্ত্ৰ' আছিল।

মূলে-মূলে—(কোনোমতে লোকচাৰ নোহোৱাকৈ)—বেপাৰত লাভ নহল; 'মূলে-মূলে' বস্তু বেচি গুচি আহিলোঁ।

মৃত-কল্প—(মৰাৰ তুল্য)—কথাটো শুনি 'মৃত-কল্প' হলোঁ; তেওঁলৈ ভাবি বেয়া লাগিল।

মৃত্যুৰ মুখত পৰ্—(মৰ্)—ডেকা বয়সতে তেওঁ 'মৃত্যুৰ মুখত পৰিল'।

মেকুৰী জোলোঙাৰপৰা ওলা—(আচল কথাটো ব্যক্ত হ)—তেওঁ সাক্ষ্য দিয়াতহে 'মেকুৰী জোলোঙাৰপৰা ওলাল'; চোৰ কোন বাইজে বুজি পালে।

মেকুৰীৰ মূৰত কোবাবলৈও খৰি নহ—(ঘৰত এডাল সৰু খৰিও নহ)—দুপৰীয়া হৈ আহিল; ইফালে 'মেকুৰীৰ মূৰত কোবাবলৈও খৰি' এডালো 'নাই'; ভাত ৰান্ধো কিহেদি?

মেখেলা-তলীয়া—(তিৰোতাৰ বশ; স্ত্ৰৈণ)—সেই 'মেখেলা-তলীয়াটোক' সুধি একো লাভ নাই; ঘৈণীয়েকক নোসোধাকৈ সি একো কৰ নোৱাৰে।

মেখেলা-পিন্ধা—(তিৰোতাৰ দৰে সাহ-পিত নাইকিয়া)—আজি-কালিৰ যুগত এনে 'মেখেলা-পিন্ধা' মানুহৰ ঠাই নাই; তেওঁ ঘৰৰপৰা ওলাবলৈকে সাহ নকৰে।

মেখেলা-ভাৰী—(আনৰ সন্তুষ্টিৰ বাবে বৰ নীচ কাম কৰা মানুহ)—এনে নীচ কাম তাৰ বাহিৰে-আনে কৰিব নোৱাৰে; তাক মানুহে 'মেখেলা-ভাৰী' বোলে।

মেখেলাৰ বন-গুটি—'মেখেলা-তলীয়া' চোৱাঁ।

মেঘ চাই গাজনি—(যথাযোগ্য কাৰ্য)—তাৰ দৰে ল'ৰা এজনে ইয়াতকৈ বেছি কাম কেনেকৈ কৰিব? 'মেঘ চাইহে গাজনি'।

মেঘে গাজিলে এৰ্—(কোনো কামত শেষলৈকে লাগি থাক্)—তেওঁ ধৰিছে, বেতিয়া, এতিয়া এৰিব জানো? 'মেঘে গাজিলেহে এৰিব'।

মেট-মৰা—(কাণ-মাৰিয়ে মেট্ মেট্ কৰা; বৰ গধুৰ)—শহুৰেকৰ ঘৰলৈ ধনীবাৱে এখন 'মেট-মৰা' ভাৰ পঠিয়াইছে।

মেটৈলি মাৰ্—(মোকোৰা মাৰি খা—তামোল আদি)— বঁটাটোৰ পাণ-তামোল সোপাকে ‘মেটৈলি মাৰি’ খালা নে কি ?

মেঠনি মাৰ্—(মেখেলা বুকুত তুলি পিন্ধ্)—‘মেঠনি মাৰি’ তাই ধান দাবলৈ ধৰিলে।

মেধি মাটিত বহিলে আনে গাঁত খানিবহে লাগ্—(ডাঙৰে তেম এৰি সাধাৰণৰ শাৰীলৈ নামি আহিলে সাধাৰণে তাতোকৈ তললৈ নামিবলৈ বাধ্য হ)—‘মেধি যদি মাটিত বহিল আমি গাঁত খান্দিবহে লাগিল।’ ইন্‌স্পেক্টৰে স্কুল চাবলৈ আহি পোনতে বৰটো সাৰিবলৈ ধৰিলে ; শিক্ষকসকলে, আৰু তাতোকৈ, ছাত্ৰবিলাকে এতিয়া কি কৰে ?

মেনী ম’হ খীৰা—(ধন-সম্পত্তি চুঁচি আন্)— তিনিছিয়েৰৰ ঘৰত এবছৰ তেওঁ মেনী ম’হ খীৰালে’ ; এতিয়া তেওঁৰো জো-জোৰা সম্পত্তি।

মেৰ-গোম—(বেছিকৈ খোৱা বাবে লৰচৰ কৰিব নোৱৰা মানুহ)— সেই ‘মেৰ-গোমটোৱে’ খোৱাৰ পিছত দুঘণ্টা শুবই ; লৰচৰ কৰিব কেনেকৈ ?

মেৰ-ঘৰ—(ঘূৰণীয়াকৈ সজা ঘৰ)—লখিন্দাৰৰ ‘মেৰ-ঘৰ’ ক’ত আছিল জানা নে ?

মেৰ-চৰা—(ঘূৰণীয়াকৈ সজা চাৰি)—এইখন আগৰ দিনীয়া ‘মেৰ-চৰা’ ; আজি-কালি পাবলৈ নাই।

মেৰ-পাক—(পাক লগা কথা বা কাৰ্য)—তোমালোকৰ ঘৰুৱা কাজিয়াৰ ‘মেৰ-পাকত’ মই সোমাব নোখোজোঁ।

মেৰুগিৰি খহা দি—(ডাঙৰ পতন হ)—মন্ত্ৰী মহাশয়লৈ চোৱাঁ ; কালি কি আছিল আজি কি হ’ল ? ‘মেৰুগিৰি পৰ্বত খহা দিলে’।

মেৰেটা-মেৰেটি (বা মেটা-মেটি)—(আগ-পাছ গুণি থাকি কোনো কামলৈ হেলা বা অনিচ্ছা প্ৰকাশ কৰা কাৰ্য)—এনেকৈ ‘মেৰেটা-মেৰেটি’ কৰি থাকিলে কাম সিজিব কেনেকৈ ?

মেল কৰ্—(১। বাইজে গোট হৈ সমূহীয়া স্বাৰ্থৰ আলোচনা কৰ্ । ২। বাইজে গোচৰ সোধ)—১। গঞা বাইজে সময়ে সময়ে ‘মেল কৰি’ গঞাৰ সমূহীয়া সমস্যা-সমূহ আলোচনা কৰাটো বৰ শুভ লক্ষণ । ২। সি চুৰ কৰা বুলি অভিযোগ হোৱাত গঞাই তাৰ ওপৰত ‘মেল কৰিছে’।

মেল চপা (বা পাত্ বা মাত্)—(মেলুৱৈ মাতি গোচৰ দি)—তাৰ গৰুৱে যদি তোৰ ধান খাইছিল, তই কাজিয়া নকৰি ‘মেল চপাবহে’ লাগিছিল।

মেল মাৰ্—(১। মেলুৱে বহি গোচৰ নিষ্পত্তি কৰ্। ২। মেলুৱে হৈ গোচৰ সুধি ফুৰ্। ৩। অদৰকাৰী কথা কৈ ঘূৰি ফুৰ্)—১। সমাজে তাৰ 'মেলটো মাৰিলে'। ২। সমাজৰ যি কোনো 'মেল মাৰিবলৈ' তেওঁক লাগিবই। ৩। তাই পুৱাতে ওলাই ঘৰে ঘৰে 'মেল মাৰি' ফুৰে।

মেলা-চিকাৰ—(ঘৰচীয়া হাতীৰে বনৰীয়া হাতী খেদি ধৰা কাৰ্য)—তেওঁৰ হাতী দুটাই 'মেলা-চিকাৰত' এই বাৰ চাৰিটা বনৰীয়া হাতী ধৰিছে।

মেলা-ভোল পা—(মুকলি মূৰীয়া হৈ ফুৰিবলৈ সুযোগ পা)—পিতাক ঘৰত নাই, পুতেকে 'মেলা ডোল পাই' অৱশেষত পঠা চুৰ কৰিলে।

মেলা দি—(তেলৰ পেৰাত তেল বৈ আহিবলৈ বাট মোকোলাই দি)—'মেলা দিবৰ' সময়ত মোক মাত দিবা, এতিয়া ঘূৰাই থাকা।

মেলা মাৰ্—(হাতেৰে দূৰলৈ মাৰি পঠিয়া)—তেওঁৰ হাত ইমান ঠিক, 'মেলা মাৰি' যাঠিৰে বাঘটো মাৰিলে।

মেলা-মোৰ—(মুকলি অৰ্থাৎ কামৰপৰা অব্যাহতি)—বাইজে মোক এই কামৰপৰা 'মেলা-মোৰ' দিছে।

মোক খা মোক খা কৰ্—বাৰীত আমবোৰ পকি 'মোক খা মোক খা কৰি' আছে।

মোট-মৰা—(বৰ ডাঠ বা গহীন—হাবিত খাটে)—যিহে 'মোট-মৰা' হাবি, তাৰ মাজেদি যাবলৈ সাহ নহয়।

মোটাত পৰ্—(টান বা দুখত পৰ্)—সি এতিয়া 'মোটাত পৰিছে'; তাক কোনে ফিৰি চাব ?

মোনা সি থ—(ধন পাম বুলি বৰ আশা কৰি থাক্—বিদ্ৰূপাৰ্থত)—তেওঁক ধাৰলৈ দিয়া টকা পাবা, 'মোনা সি থোৱা'।

মোমাই মৰিলে ভূতক পা—(কোনো অপকাৰ হৈ যোৱাৰ পিছত তাৰ প্ৰতিকাৰৰ চেষ্টা কৰ্)—চোৰ অহা গম পাইও সুতিলা ; এতিয়া 'মোমাই মৰিলেও ভূতক পাবা' নহয় ? ভয় কিহৰ ?

মোৰ ধৰ্ (বা পা)—(জাঁতি-গুৰি পা)—এই ঘটনাটোৰ 'মোৰ ধৰিব' পৰা নাই ; ইয়াৰ গুৰিত কোন ?

মোৰ বোল্—(অনুগ্ৰহ কৰ্)—ঈশ্বৰে তেওঁক 'মোৰ বুলিলে' ; তেওঁৰ সুদিন উভতি আহিল।

মোৰ মোৰ কৰ্—(মৰম কৰ্)—মই যিমানে 'মোৰ মোৰ কৰোঁ', সি সিমানে মোক শত্ৰু বুলি ভাবিছে।

মোৰ হেৰা—(মাঁত হেৰুৱা; বিবুদ্ধি হ)—এই সমস্যাত কি কৰোঁ? মই 'মোৰ হেৰুৱাইছোঁ'।

মোৰে ধৰ্—(মোৰ ৰোগৰদ্বাৰা পীড়িত হ)—তাক 'মোৰে ধৰিছে', চিকিৎসা কৰোৱা।

মোৰোকনি মাৰ্—(অসন্তুষ্ট হৈ কাম এৰি গুচি যা)—কামৰ মাজত তেওঁ কিয় 'মোৰোকনি মাৰিলে'?

মৌ-অঁতোৱা—(ধাৰাষাৰে পৰি থকা— বৰষুণত খাটে)— যোৱা ৰাতিৰপৰা 'মৌ-অঁতোৱা' বৰষুণ; খেতি-পথাৰবোৰ ডুবি গৈছে।

মৌ-চেপা—'মৌ-অঁতোৱা' চোৱাঁ।

মৌ দেখিলে মাখি পৰ্—(স্বাৰ্থ সাধনৰ সুযোগ দেখিলে চাপি আহ্)—বন্ধু-বান্ধৱৰ সমাগমত ভোল নাযাবা; 'মৌ দেখিলে মাখি পৰেই'।

মৌ-বৰষা—(মিঠা; ভাল লগা)—তেওঁৰ 'মৌ-বৰষা' কথাত সকলো সন্তুষ্ট হয়।

মৌ-সনা—'মৌ-বৰষা' চোৱাঁ।

য

যখে ধৰ্—(১। বৰকৈ খীণাই যা। ২। বৰ কৃপণ হ)—১। ছোৱালীজনীক 'যখে ধৰিছে', দিনে দিনে খীণাই যাব লাগিছে। ২। বুঢ়াক 'যখে ধৰিছে' পাই-পইচা এটা খৰচ কৰিব লাগিলেও মৰিব খোজে।

যৎপৰোনাস্তি—(যাৰ বেছি নাই; অতিশয়)—তেওঁ পুতেকক আজি 'যৎপৰোনাস্তি' গালি পাৰিলে।

যত কুটৰ মাই (বা মাধ)—(সকলো অনিষ্ট বা গোলমাল আদিৰ মূল)—'যত কুটৰ মাই' এই বুঢ়ীজনী। বুঢ়ীয়েহে দন্দথন লগালে।

যত দোষ নন্দ ঘোষ—(সকলো নিন্দা, বদনাম, গালি-শপনি আদিৰ ঠাই)—কামটো বেয়া কৰিলে কোনে? ন'বাটোৱে। অমুক কৰিলে কোনে? সেই ন'বাটোৱে। সকলো বদনামৰ ভাগী ন'বাটো। 'যত দোষ নন্দ ঘোষ।'

য'তে-ত'তে (য'ত-ত'ত)—(যি সেই ঠাইত)—ধান কিনিব বুলিও, 'য'তে ত'তে' ধানৰ বিচাৰ লব পাৰি নে ?

য'তে বাঘৰ ভয় ত'তে ৰাতি হ—(বিপদৰ উপৰি বিপদ হ)—ৰবিবাৰ দিন, এনেয়ে নানা আলৈ-আহুকালৰ সময় ; তাতে ল'ৰাটোৰ সাংঘাতিক জ্বৰ হ'ল, আই মৰিল, ধান-পানী আহিল। 'য'তে বাঘৰ ভয় ত'তেই ৰাতি হ'ল।'

য'তে ৰাতি ত'তে কাতি হ—(থান-থিতাপি নোহোৱাত য'তে ত'তে আশ্রয় ল) মোৰ কথা নাভাবিলেও হব ; আপোনালোকৰ নিজৰ নিজৰ দিহা কৰক ; মোৰ নো কি ? মোৰ 'য'তে ৰাতি হয়, ত'তে কাতি হওঁ।'

যথা তথাৰূপে—(কোনো প্রকাৰে, যি কোনো উপায়ে)—'যথা তথাৰূপে' শৰাধটো কৰা ; মানুহ-দুনুহ মাতিব নালাগে।

যথা-লাভ—(যিমান পোৱা যায়, সেয়ে লাভৰ কথা)—তাৰপৰা পাঁচ টকা পালোঁ,—সেয়ে 'যথা-লাভ' বুলি ভাবিছোঁ।

যথা-সৰ্বস্ব—(সকলো সা-সম্পত্তি)—মোকদ্দমাত তেওঁ 'যথা-সৰ্বস্ব' হেৰুৱালে।

যদি হয় মুনিজন, তেওঁ সোধে তিনিজন—(জ্ঞানী লোকেও কোনো কাম কৰাৰ আগেয়ে আনক সোধা-মেলা কৰে)—ল'ৰাটো আমেৰিকালৈ পঠাব খুজিছো, ভালৰে কথা ; তথাপি দুই এজনক সুধি চোৱাঁ। 'যদি হয় মুনিজন, তেওঁ সোধে তিনিজন।'

যমক লাই দি—(মৰিবলৈ ওলা ; সময়-সুযোগ থাকোঁতেও কাম-বন নকৰি সময় কটা ; নিজৰ দুৰ্দশা বা মৃত্যু মাতি আন্)—ডেকা মানুহ একোজনে এনেকৈ 'যমক লাই দিলে' গৃহস্থালি উঠে নে পৰে ?

যম-কুন্দা দি—(কঠিন ৰোগত মৃত্যুৰ আগতে ভৰিৰ তলৰ ফালে শোথ হ)—ই সাধাৰণ শোথ নহয় ; 'যম-কুন্দা দিছে' ; মানুহটো নাবাঁচে।

যমপুৰীৰপৰা ফিৰি আহ—(কথমপি মৰবাকৈ ৰক্ষা পৰ্)—ল'ৰাটোৰ কথা কি কৰা ? সি এইবাৰ 'যমপুৰীৰপৰা ফিৰি আহিছে', এতিয়াও গা টঙাৰ পৰা নাই।

যম যাতনা—(অতিশয় কষ্ট)—বুঢ়াই নৰিয়া-পাটিত পৰি 'যম-যাতনা' ভুগিব লাগিছে।

যমৰ দক্ষিণ-দুৱাৰ—(১। বৰ কৃপণ লোক। ২। দুৰ্ঘোৰ কষ্টৰ ঠাই)—১। তেওঁৰপৰা এপইচাও নোপোৱা ; তেওঁ সাক্ষাৎ 'যমৰ দক্ষিণ-দুৱাৰ'। ২। সেই গাঁৱত বাৰিষা থাকিবা কেনেকৈ ? থৰালিতে 'যমৰ দক্ষিণ-দুৱাৰ'।

যমৰ মাকত ছুলি খোজ—(অতিশয় কৃপণ লোকৰ ওচৰত সাহায্য ভিক্ষা কৰ্)—

তুমি সাত দিন খোৱা নাই; মৰিবলৈ ওলাইছা; কিন্তু সেই যমটোৱে তোমাক জানো এমুঠি চাউল দিব? 'যমৰ মাকত ছলি খুজিলে' ক'ত পাবা?

যমৰ মুখলৈ যা—(বৰ ভয়ৰ বা বিপদৰ কাৰণৰ আগত উপস্থিত হ)—মই তেওঁৰ আগলৈ গলে 'যমৰ মুখলৈ যোৱা' যেন পাওঁ।

যমে ধৰা দি—(যমকৈ শাস্তি দি)—ল'ৰাক শাসন কৰিলা বুলিয়েই 'যমে ধৰা দিব' লাগিল নে?

যমে নিলেও নিয়া জোঁৱায়ে নিলেও নিয়া—(ছোৱালী বিয়া দিয়া আৰু মৰা একে হ—ছোৱালীয়ে শহুৰিত অশেষ কষ্ট পাই মৃত্যুতুল্য হ)—ছোৱালীজনীৰ কথা বুঢ়াই ভাবিবলৈ এৰি দিছে; তাই শহুৰিত যমৰ যাতনা পাব লাগিছে; সেইদেখি বুঢ়াই ভাবিছে, ছোৱালী 'যমে নিলেও নিছে; জোঁৱায়েকে নিলেও নিছে।'

যমে-মানুহে টনাটনি লাগ্—(কথমপি মৃত্যুৰ মুখৰপৰা ৰক্ষা পৰিবলৈ চেষ্টা কৰ্):—বৈণীয়েকৰ নৰিয়াত 'যমে-মানুহে টনাটনি লাগিছিল'; এই বাৰলৈ কথমপি ৰক্ষা পৰিল।

যমে শুদা ভাত খা—(যমে নমৰাকৈ এৰি থ)—'যমে শুদা ভাত খাব' লাগিছে কিয়? মোকে মাৰি নিলে হয়।

যাউতি-যুগীয়া—(১। বহুকাললৈ থকা; যুগমীয়া। ২। বহুকালৰপৰা থকা; চিৰকলীয়া)—১। তোমাৰ ঘৰটো 'যাউতি-যুগীয়া' হ'ল। ২। এইবোৰ সামাজিক ৰীতি 'যাউতি-যুগীয়া'; আজি এৰোঁ বুলিলেও এৰিব নোৱাৰি।

যাঁকাত দি—(জুইৰ তাপ লগাই শুকা)—ধানবোৰ 'যাঁকাত দিয়া,' নহলে পচিব।

যাঁকি দি—'যাঁকাত দি' চোৱা।

যাঁকি দি আহ্—(গাৰ নোম থিয় হৈ উঠ্)—মোৰ গাটো আজি বাৰে বাৰে 'যাঁকি দি আহিছে'; জ্বৰ উঠে নে কি?

যাঁকি দি উঠ্—(জাকে সৈতে উত্তেজিত হৈ উঠ্)—নামি আহা; দেখিছা নে, মৌমাখিবোৰে 'যাঁকি দি উঠিছে'?

যাঁকি মাৰি উঠ্—'যাঁকি দি উঠ্' চোৱা।

যাঁচনিয়াৰ কুকুৰ—(নমতাকৈ খাই ফুৰা হীন প্ৰকৃতিৰ লোক)—তেওঁলোকে মোক মতা নাই; এনেয়ে গলে 'যাঁচনিয়াৰ কুকুৰহে' হব লাগিব।

যাঁচা-গুড়া দি—(মাক-বাপেক মৰা মানুহক মিতিৰ-কুটুমে যাঁচি কেঁচা পিঠাগুড়ি দি)—বাপেক মৰাৰ তিন দিনৰ দিনা আমি তেওঁলোকক 'যাঁচা-গুড়া দি' আহিছোঁ।

খঁাচা সোণৰ মূল্য নহ—(খঁাচি দিলে মূল্যবান বস্তুও মূল্যহীন হ)—ইমানবোৰ সঞ্জ পৰামৰ্শ যে মানুহক দি ফুৰিছা, কোনে শুনিছে ? কিয় জানা ? 'খঁাচা সোণৰ মূল্য নাই'।

খঁাচি কিল খা—(নিজৰ কাৰ্যৰ দোষত নাপাৰ লগীয়া কষ্ট পা)—সিহঁত যেনেকৈ মৰে মৰক ; 'খঁাচি কিল খাবলৈ' গৈছিলা কিয় ?

খঁাচি খা—(নমতাকৈ খাই ফুৰ্)—'খঁাচি খোৱা' মানুহে ক'তো সন্মান নাপায়।

খাগ দি—(বা খাগনি দি)—(কল পকাবলৈ বা মহ খেদাবলৈ ৰবকৈ ধোঁৱা দি)—১। আৰকালি এইটো কিহৰ 'খাগনি দিছা' ? ২। এইবোৰ 'খাগ দি' পকোৱা কল, পুৰঠ হোৱাত পকা নহয়।

খাতো গুণে—(যিহেতু)—'খাতো গুণে' মই, সেই দেখিছে তাৰ ষড়যন্ত্ৰ ব্যৰ্থ কৰিব পাৰিলোঁ।

খাত্ৰা কৰ্—(১। যাবলৈ বা কিবা কাম কৰিবলৈ ওলা। ২। বহনি কৰ্)—১। আমি 'যাত্ৰা কৰি' ওলালোঁ, তেবেঁা আহি পালে। ২। কামটো কৰিম কৰিম বুলি আজিও 'যাত্ৰা কৰিবই' পৰা নাই। ৩। তোমাৰ ওচৰত এইখন কাপোৰ বেচিছে আজি 'যাত্ৰা কৰিলোঁ'।

খাদু-ঘৰ—(পৃথিৱীৰ নানা আচৰিত আৰু পুৰণি কলীয়া বস্তু-বাহনি ৰখা অনুষ্ঠান)—অসমৰ 'যাদু-ঘৰ' গুৱাহাটীত। তাত বহুতো চাব লগীয়া বস্তু আছে।

যাৰ শিতানেদিও যাৰ নালাগে, তাৰ ভৰি-পথানেদিও যা—(নিতান্ত নগণ্য লোককো কাবৌ-কাকুতি কৰ্)—তোৰ কাৰণে মই কি কৰা নাই ; 'যাৰ শিতানেদিও যাৰ নালাগে, তাৰ ভৰি-পথানেদিও গৈছোঁ'।

যি দেওৰ যি পূজা—(যথাযোগ্য ব্যৱহাৰ)—তোক তেওঁ চৰিয়ালে, নহয় জানো ? ভাল হৈছে, 'যি দেওৰ যি পূজা'।

যিমান গাজনি তিমান নবৰষ্—(চিঞৰ-বাখৰ কৰি দিয়া ডাবি ধমকি বিশেষ ভয়ৰ কাৰণ নহ)—তেওঁৰ ডাবিত ভয় খাইছা নে কি ? ভয়ৰ কাৰণ নাই ; 'যিমান গাজনি হয়, তিমান নবৰষে'।

যিমান নাম্ তিমান তিজ্—(যিমানে কু-কৰ্ম কৰ্ তিমানে অধঃপতিত হৈ শাস্তি পা)—মানুহে যেতিয়া কু-কৰ্ম কৰে, তেতিয়া ভাবি নাচায় যে 'যিমানে নামি' গৈছে, 'তিমানে' যেছিকৈ 'তিতিব' লাগিছে।

যি হ'ব লগা হ—(হ'ব লগীয়া হৈ অন্ত হ)—'যি হ'ব লগা' আছিল, 'হৈ' গ'ল ; এতিয়া মন পুতি পৰা।

যুঁজ-বাগ (বা বাগৰ)—(জেঁটাপুটি ; কটা-কটি, মৰা-মৰি)—দুয়ো দেশৰ মাজত সকৰে ডাঙৰে 'যুঁজ-বাগ' ঘনাই হৈ আছে।

যুঁজৰ কুকুৰা—(দেখাদেখি হলেই কাজিয়া কৰা মানুহ)—এই ল'ৰাহাটা 'যুঁজৰ কুকুৰাহে' হ'ল ; লগা-লগি হলেই কাজিয়া লাগে।

যুঁজৰ সময়ত মহৰ শিং ঠাক—(যুঁজিবৰ সময়ত দুৰ্বলীও বলবান হ)—সি তেওঁৰ লগত যুঁজিব কেনেকৈ, সুধিছা? 'যুঁজৰ সময়ত ম'হৰ শিং ঠাক' হয়।

যুগ ভলৈ যা—(বহু দিন অতিবাহিত হ)—শঙ্কৰদেৱৰ আবিৰ্ভাৱৰ পিছত 'যুগ ভলৈ গ'ল' ; আজিও তেওঁৰ সাহিত্যসম্পদ্ ৰাইজৰ আদৰণীয় বস্তু।

যুগ-ধৰ্মৰ বল—(একোটা সময়ত স্বাভাৱিকতে হ'ব লগীয়া কাৰ্যৰ প্ৰভাৱ)—মানুহৰ প্ৰকৃতি আজি কিয় এনে হ'ল? ইও এটা 'যুগ-ধৰ্মৰ বল'।

যুগ যুগান্তি পুত পুতান্তি হৈ থাক্—(চিৰ কাললৈ ৰৈ থাক্)—তুমি আজি যি কাম কৰিলা, তাৰ নাম 'যুগ যুগান্তি পুত পুতান্তি হৈ থাকিব'।

যোঁত-জৰী (বা যোঁতনী-জৰী)—(গৰুৰ ডিঙিৰে সৈতে যুঁৱলি বন্ধা জৰী)—'যোঁত-জৰী' নহলে যুঁৱলিৰপৰা গৰু এৰা দিব পাৰে।

যোগ্যতাৰ মুৰ খা—(অসাধনৰ পৰিচয় দি)—এই সাধাৰণ কামটোকে কৰিবলৈ তই 'যোগ্যতাৰ মুৰ খালি' নে?

যোৰকো যোৰ পাত যোৰ—(সম্পূৰ্ণভাৱে মিল হ)—ল'ৰাই ছোৱালীয়ে মিলি গৈছে ; 'যোৰকো যোৰ পাত যোৰ' হৈছে।

যোৰ দি—(বা ল)—(সমকক্ষ হ)—মই এই বিষয়ত তেওঁৰ লগত 'যোৰ দিব' নোৱাৰোঁ।

যোৰা আহ—(বিয়াত কোষ্ঠিৰ মিল হ)— এই ছোৱালীজনীৰ লগত ল'ৰাটোৰ 'যোৰা আহিব'।

যোৰাই দি—(সম্বন্ধ নথকা মানুহৰ মাজত সম্বন্ধ লগাই মাত্)—সি তেওঁক তাৰ পিতাক 'যোৰাই দিছিল' ; সেই দেখিহে মাৰিলে।

যোৰা চা—(বিয়াত দৰা-কন্যাৰ কোষ্ঠিৰ মিল-অমিল গণনা কৰ্)—এই দুখন কোষ্ঠি লৈ 'যোৰাটো চাই' দিয়ক।

যোৰা-আম—(বিয়াত দৰা-কন্যা আদিক যোৰাই খোৱা আম)—সিদিনা বিয়াত খোৱা 'যোৰা-আমবোৰ' বৰ শুৱলা হৈছিল।

যোৰা মাৰ্—(সকলৰে অভাৱ গুচাই কাৰ্য সম্পন্ন কৰ্)—সাত ঠাইৰপৰা সাত 'যোৰা-মাৰিহে' মানুহ দুজনক খুৱালোঁ।

যোৱা মাছটো ডাঙৰ—(নোপোৱা বস্তুটো মূল্যবান বা ভাল বুলি ক)—তেওঁ কাৰবাৰ কৰিছিল; নৰিয়া পৰি নথকা হলে একে বছৰতে লাখপতি হ'লহেঁতেন। 'যোৱা মাছটো' সদায় ডাঙৰেই।

ৰ

ৰইনাইদি কোঁচা—(প্ৰচুৰভাৱে পা)— যুদ্ধৰ সময়ত তেওঁ টকা 'ৰইনাইদি কোঁচাইছিল'।

ৰং চোৰা কাপোৰ—(এদিনীয়া বা অস্থায়ীভাৱে উপকাৰ কৰা মানুহ)—আমি দূৰৰ মিত্তিৰ, 'ৰং চোৰা কাপোৰ'। ওচৰৰ মানুহ শত্ৰু হলেও, তেওঁলোককহে তুমি বিপদে আপদে পাবা।

ৰং-শিঙা বজা—(আনন্দৰ জাননী দি)—যুদ্ধত জিকি সৈন্যবিলাকে 'ৰং-শিঙা বজাবলৈ' ধৰিলে।

ৰগ চিন্—(মেজাজ বুজ্)—'ৰগ চিনি' নোপোৱাকৈ তেওঁৰ লগত কেতিয়াও কথা নকবা।

ৰগত ধৰ্—(কাৰো ভিতৰৰা দুৰ্বলতাৰ কথা ক)—মই যেতিয়া 'ৰগত ধৰিলোঁ', মানুহটোৰ মাত-বোল নোহোৱা হ'ল।

ৰঙৰ কিলত শুকলা-শুকল হ—(আনন্দৰ মাজেদি বৰকৈ কিল খাইও সহ্য কৰ্)—মোৰ কি হৈছে, সুধিছা? 'ৰঙৰ কিলত শুকলা-শুকল হৈ' পৰি আছোঁ।

ৰঙা ক'লা তিন বৰণীয়া হ—(আনৰ উন্নতি বা সৌভাগ্যৰ কথা শুনি খং, দুখ, বেজাৰ আদি ভাৱত কষ্ট পা)—মোৰ ভাল শুনিলেই তাই 'ৰঙা ক'লা তিন বৰণীয়া হয়'।

ৰঙা ঘোঁৰাত উঠি আহ্—(উগ্ৰ মেজাজৰ পৰিচয় দি)—তুমি আজি 'ৰঙা ঘোঁৰাত উঠি আহিছা' দেখোন; যাকে ব'তে পাইছা, গালি-শপনি মাৰ-ধৰ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছা।

ৰঙা খঙা পাৰি দি—(বৰকৈ মান কৰ্)—সমাজে তেওঁক 'ৰঙা খঙা পাৰি দি' অভ্যৰ্থনা জনাইছিল।

ৰঙা পৰ্—(খঙত বা লাজত মুখ ৰঙা হ)—মই মাতিলোঁহে, তেওঁ 'ৰঙা পৰি'-মোলৈ খেদি আহিল।

ৰচক-পচক—(ধুন মাৰি গা ঘেলাই ফুৰা কাৰ্য)—পুৰাৰপৰা 'ৰচক-পচককৈ' ফুৰোঁতেই ডেকাদেওৰ দিনটো যায়।

ৰজাই ভাল পালে ঢেঁকী-পথালি নালাগ্—(মহৎ লোকৰ অনুগ্ৰহ পালে সকলো দুখকষ্টৰ অন্ত হ)—তেওঁৰ কথা নকবা; তেওঁ মুখ্য মন্ত্ৰীৰ প্ৰিয় পাত্ৰ; গতিকে এনে সকসুৰা অভাৱ তেওঁৰ নাই। 'ৰজাই ভাল পায় যাক, ঢেঁকী-পথালি নালাগে তাক।'

ৰজাই মাৰে সমুদ্ৰে বুৰায়—(শক্তিমানৰ কোপত পৰি দুৰ্বলৰ সৰ্বনাশ হ)—মই ইয়াৰপৰা আঁতৰি নগলে কেতিয়াবা নবাবৰ আক্ৰোশত পৰি সৰ্বস্বান্ত হব লাগিব; কথাতে কয়, 'ৰজাই মাৰে সমুদ্ৰে বুৰায়'।

ৰজাকো দেও নোবোল্—(শক্তিমানৰ আগতো সৈমান নহ; অতিশয় উদ্ধত হ)—তুমি 'ৰজাকো দেও নোবোলা' স্বভাৱৰ হোৱা দেখি আমি চিন্তিত হৈছোঁ।।

ৰজাৰ আক্ৰোশ বজাৰ আক্ৰোশ—(ৰজা আৰু নিঃসন্তান লোকৰ লিপ্সাৰ অন্ত নহ)—তেওঁ নিঃসন্তান, সেই দেখিয়েই তেওঁৰ আক্ৰোশ ইমান; 'ৰজাৰ আক্ৰোশ আৰু বজাৰ আক্ৰোশ' অসীম।

ৰজাৰ জী আইদেউ—(বন-বাৰি কৰিব নোৱৰা সুকোমল ছোৱালী)—আমাৰ বোৱাৰীয়ে এইবোৰ কাম কৰিব নে? তেওঁ যে 'ৰজাৰ জী আইদেউ'।

ৰজাৰ দণ্ডিত কটা যা—(ৰজাই দিয়া মৃত্যুদণ্ডও লবলৈ বাধ্য হ)—সৰ্বশক্তিমান্ ৰজাই কি কৰিব নোৱাৰে? মানুহ 'ৰজাৰ দণ্ডিত কটা যায়'; সেই দৰে তিৰীৰ দণ্ডিত পৰা থায়।

ৰজাৰ ধনৰ ওপৰত ভোট গিৰীহঁত ওলা—(এজনৰ ঠাইত আন এজনে দাম্ভিকভাবে কতৃ'ত্ব কৰ্)—তেওঁক ভঁৰালী পতাৰ ফল এয়ে হ'ল যে তেওঁ 'ৰজাৰ ধনৰ ওপৰত ভোট গিৰীহঁত ওলাল'।

ৰজাৰ লগত হাল লগ কৰ্—(শক্তিমানৰ লগত মিতিৰালি কৰ্)—ইমান ডাঙৰ পৰিয়ালৰ ছোৱালী বিয়া কৰাই আমি থাউৰিম কেনেকৈ? 'ৰজাৰ লগত হাল লগ কৰি ডাঙৰ বোলাবলৈ দুৰাকাংক্ষা নকৰাহে ভাল।

ৰটনা-ৰচনা—(নিন্দাজনক কাৰ্যৰ ব্যাপক আলোচনা)—তুমি যদি ভালেই, মানুহে ইমান 'ৰটনা-ৰচনা' কৰে কিয় ?

ৰণক-জনক—(অলঙ্কাৰ জোকাৰ খাই হোৱা শব্দ)—'ৰণক-জনক' কৰি নাচনী ওলাই আহিল ; জনতা নিস্তব্ধ হ'ল।

ৰণ-চণ্ডী—(উগ্ৰ স্বভাৱৰ তিৰোতা)—বুঢ়ীৰ মুখ নোজোকাবা ; তেওঁ সাক্ষাৎ 'ৰণ-চণ্ডী'।

ৰণ-চণ্ডী লাগ্—(মতলীয়াৰ দৰে উগ্ৰ স্বভাৱৰ পৰিচয় দি)—তাৰ গাত যে কি 'ৰণ-চণ্ডী লাগিল' যাকে য'তে পায় মাৰিবলৈ ধৰিলে।

ৰণ-জিত ৰণ-জিত কৰ্—(বা লগা)—(মনত ৰং ৰং লাগ্)—এই কিতাপখন হাতত ললেই গাটো 'ৰণ-জিত ৰণ-জিত কৰে'।

ৰণ-জেউতি—(যুদ্ধ কৰিবলৈ হোৱা উৎসাহ)—মানুহৰ মনত 'ৰণ-জেউতি' লাগিল, লাখে লাখে মানুহে উপযাচি সৈন্যবিভাগত ভৰ্তি হবলৈ ধৰিলে।

ৰণত পৰি কলীয়া হ—(দুৰ্ভাগ্যত পৰি অৱস্থাহীন হ)—শিলটো দাঙিবলৈ মোক' কৈছা ; কি কৰিম, 'ৰণত পৰি কলীয়া হৈছোঁ'।

ৰণ-ভগনীয়া—(ৰণত হাৰি পলাই আন দেশলৈ যোৱা মানুহ)—আমাৰ দেশৰ এই মানুহবিলাক তাহানি বঙ্গদেশৰপৰা অহা 'ৰণ-ভগনীয়া'।

ৰণ-শিঙা বজা—(পেঁপা বজাই যুদ্ধৰ জাননী দি মানুহক উৎসাহিত কৰ্)—পাকিস্তানৰ কোনো কোনো নেতাই 'ৰণ-শিঙা বজাইছে'।

ৰ'দ-কাঁচলি (বা **কাঁচিয়লি**)—(অলপকৈ ৰ'দ পৰা ঠাই)—'ৰদ-কাঁচলিত' বহি তেওঁ পুৱাৰ ৰ'দ পুৱাই আছিল।

ৰ'দ-ঘাই—(বেছিকৈ ৰ'দ পৰা)—'ৰ'দ-ঘাই' ঠাইতকৈ দখিণ-ছায়াহে এই খেতিৰ বাবে উপযোগী।

ৰমক-জমক—(অতি শোভনীয়)—ফুলনিত নানা ফুল 'ৰমক-জমক' হৈ ফুলি আছিল।

ৰসতে আম খ—(ভাগৰ লগাৰ আগেয়ে বা বিষম নোহওঁতেই এৰ্)—তেওঁৰ গুণ-চৰিত্ৰৰ বিষয়ে বেছি আলোচনা নকৰি 'ৰসতে আম খোৱাই' ভাল।

ৰস-পম—(জীৱিকাৰ উপায়)—'ৰস-পম' নাইকিয়া এনে মানুহটো এই দুৰ্দিনত কেনেকৈ জীব, ভাবি নাপাওঁ।

ৰসাতললৈ যা—(অধঃপতিত হ)—পঢ়া-শুনা নকৰি 'ৰসাতললৈ যাবি' নে কি ?

ৰহ দি—(পকি ৰসাল হ)—কলৰ বাবে দুই-এদিনলৈ 'ৰহ দিব'; তাৰ আগেয়ে ধ'ৰত দুদিনমান শুকাই লোৱা; নহলে পঁচি যাব।

ৰহী-পাট—(পেৰাৰপৰা কুঁহিয়াৰৰ ৰস বাগৰি পৰিবলৈ দিয়া পাট)—'ৰহী-পাটখন' ভালকৈ ধুৱাই দিয়া; ৰস মাটিত বাগৰি পৰিছে।

ৰহী-ভাত—(কুঁহিয়াৰৰ ৰসত সিজোৱা ভাত)—'ৰহী-ভাত' খাইছা নে? কুঁহিয়াৰ পেৰাৰ সময়ত এদিন খাই চাবা।

ৰহীয়া পৰ্—(কটা কুঁহিয়াৰ কেবাদিনো নেপেৰাকৈ থকাত ৰস বেয়া হ)—বৰষুণৰ বাবে কুঁহিয়াৰবোৰ 'ৰহীয়া পৰে'; ৰ'দ দিলেহে ৰক্ষা।

ৰক্ষকে ভক্ষক হ—(ৰাজহুৱা দায়িত্ব থকা লোকে সকলো সা-সুবিধা নিজৰ স্বাৰ্থ সাধনৰ বাবে গ্ৰহণ কৰি ৰাজহুৱা স্বাৰ্থৰ ক্ষতি কৰ্)—যিফালে চোৱা, সেই ফালেই দেখিবা, 'ৰক্ষকসকলেই ভক্ষক হৈ' উঠিছে। ফলত ৰাজহুৱা স্বাৰ্থৰ সমূহ ক্ষতি হৈছে। এই যুগটো বেৰাই শহ খোৱা যুগ।

ৰক্ষা কৰ্—(বিপদত নপৰাকৈ ৰাখ্ বা বিপদৰপৰা তৰা)—এই বিপদত কোনে মোক ৰক্ষা কৰিব?

ৰক্ষা পৰ্—(বিপদত নপৰাকৈ ৰ বা বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ পা)—এই বিপদত 'ৰক্ষা পৰোঁ' কেনেকৈ?

ৰক্ষা বান্ধ্—(কৱচ আদি বান্ধি আপদৰপৰা ৰক্ষাৰ উপায় কৰ্)—তোমাৰ কোনো বিপদ্ নহয়, মই 'ৰক্ষা বান্ধিলোঁ'।

ৰাঁই-জাঁই লাগ্—(আচন্দ্ৰাই কৰ্; ৰোগীয়ে ধৰা যেন বোধ হ)—মোৰ গাটো 'ৰাঁই-জাঁই লাগিছে', অলপ শোওঁ দিয়া।

ৰাইজ উঠ্ (বা হ)—(বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ ৰাইজ গোট খা)—সিবাৰ 'ৰাইজ উঠি' খাজনা দিয়া বন্ধ কৰিছিল।

ৰাইজ ঔ ৰজাৰ শৰণ—(বৰ বিপদত উত্ৰাৱল হৈ এবাৰ ৰাইজক এবাৰ ৰজাক মতা কাৰ্য)—ডাক ডকাইতে ধৰিলত সি 'ৰাইজ ঔ ৰজাৰ শৰণ' বুলি চিঞৰিবলৈ ধৰিলে।

ৰাইজ ডাঙৰ নে ৰজা ডাঙৰ—(ৰজাতকৈও ৰাইজহে বেছি শক্তিমান্)—ৰাইজৰ ইচ্ছা অনুসৰি ৰজা চলিবলৈ বাধ্য। 'ৰাইজ ডাঙৰ নে ৰজা ডাঙৰ'?

ৰাইজ চাক দি—(বহুত মানুহ একত্ৰ হৈ আহ্)—মহাত্মাজীক চাবলৈ দশোদিশৰপৰা মানুহে 'ৰাইজ চাক দি' আহিছিল।

ৰাইজৰ লগত নমৰিলেও চকু মুদ্—(আন্তৰিক ইচ্ছা নহলেও দহৰ লগত একমত হ)—'ৰাইজৰ লগত নমৰিলেও চকু মুদিব' লাগে ; তুমি বিৰোধিতা কৰিছা কিয় ?

ৰাইজে নথ জোকাৰিলে নৈ ব—(প্ৰত্যেকে অলপকৈ কৰিলেও সমূহীয়াকৈ বহু হ)—কামটো বৰ ডাঙৰ হলেও, সকলোৱে সহায় কৰিলে অতি সহজে হৈ উঠিব ; 'ৰাইজে নথ জোকাৰিলে নৈ বয়' ।

ৰাইজে ৰজা—(ৰজাৰ ৰাজশক্তি প্ৰকৃততে ৰাইজৰ হাতত্হে)—ৰাইজে যি কয়, সেই অনুসৰি চলিবা ; কাৰণ 'ৰাইজেই ৰজা' । ৰাইজৰ বিপৰীতে চলিলে ৰজাৰো বিপদ্ হয় ।

ৰাই-কই—(অতি সামান্য শব্দ)—পত্নু চিকাৰ কৰিবলৈ গৈ ক'তো 'ৰাই-কই' নুশুনিলোঁ ।

ৰাউত-মুৱা হৈ উঠ্ (ৰৰ থং কৰি ৰঙা পৰি উঠ্)—কথাটো কবলৈ নাপালোঁৱেই, তেওঁ 'ৰাউত-মুৱা হৈ উঠিল' ।

ৰাও জোৰ্ (বা **পাৰ্** বা **বান্ধ্**)—(আটাহ পাৰি কান্দ)—ল'ৰাটোৱে পুৱাৰপৰা 'ৰাও জুৰিছে' কিয় ?

ৰাও ৰান্ধি কান্দ্—(নেৰা-নেপেৰাকৈ ডাঙৰকৈ কান্দি থাক্)—ছোৱালীজনীয়ে কিহৰ বাবে দিনটো 'ৰাও ৰান্ধি কান্দি' আছে ?

ৰাং-ঢালী—(ৰৰ ৰঙিয়াল –তিৰোতা)—ছোৱালীজনী বৰ 'ৰাং-ঢালী' ; তাইক মৰম নকৰা মানুহ নাই ।

ৰাং দি টাং সলা—মূল্যবান বস্তুৰ সলনি মূল্যহীন বস্তু ল)—কাঁহৰ বাছনবোৰ দি এনামেল কৰা এইবোৰ কিয় আনিলা ? 'ৰাং দি টাং সলাবলৈ' কোনে কৈছিল ?

ৰাং-বৈয়া—(ৰাং পাতৰ দৰে ফিৰ্‌ফিৰ্ কৰে পাতল)—এই 'ৰা -বৈয়া' কাঁহীখন উছগাত দিলে মানুহে তোমাক নিন্দা কৰিব ।

ৰাখ-ঢাক নহ—(সাঁচি-ৰাখি থাবলৈ চেষ্টা নহ)—তেওঁলোকৰ উপাৰ্জন আছে, কিন্তু গৃহস্থালিত অলপো'ৰাখ-ঢাক নাই' ।

ৰাখিলে ঈশ্বৰ মাৰিলে যম হ—(নিজৰ স্বাৰ্থৰ ফালে চাই আনক ভাল বা বেয়া বুলি ক)—কাৰো প্ৰশংসাত ভোল নাযাবা । একে গৰাকীয়ে 'ৰাখিলে ঈশ্বৰ মাৰিলে যম হয়' । সেই দৰে সদায় প্ৰশংসা পাই থাকিবলৈ আশা নকৰিবা ।

ৰাখে হৰি মাৰে কোন—(একমাত্ৰ ঈশ্বৰেহে ৰক্ষা কৰিবলৈ সমৰ্থ হ)—সদায় ঈশ্বৰত বিশ্বাস ৰাখি চলিবা ; 'ৰাখে হৰি মাৰে কোনে' ?

ৰাগ টান্—(চিঞৰি গীত গা)—সেই জন কোন ? পুৱাই 'বাগ টানিছে' ?

ৰাজ-কাপোৰ—(পুৱা আৰু গধূলি ওলোৱা সূৰ্যৰ ৰঙা ৰশ্মি)—বেলিয়ে 'ৰাজ-কাপোৰ' পিন্ধিলে, এতিয়াও তুমি উঠা নাই নে ?

ৰাজ-ভগন—(শত্ৰুৰ আক্ৰমণত ৰাজ্যত হোৱা হুলস্থূল)—সেইবাৰ 'ৰাজ-ভগনত' কোন মানুহ কেনি গ'ল, তাক কোনে লেখিব ?

ৰাজ-ভোল গজ-ভোল—(শক্তিমানে আনৰ উপকাৰৰ কথা পাহৰি সামান্য অপকাৰকো মনত ৰাখ্)—ৰকৱা ডাঙৰীয়াক তুমি উপকাৰ কৰিছিলা, তাকতো কবৰাই ; কিন্তু এধানমানো অপকাৰ কৰিছিলা কিয় ? সেই অপকাৰৰ কথা তেওঁ পাহৰিব নোৱাৰে ; কিয় জানা ? 'ৰাজভোল গজ-ভোল' ।

ৰাজ-মিস্ত্ৰী—(ইটা বা শিলৰ কাম কৰা মিস্ত্ৰী)—ইটা আনিছোঁ, কিন্তু 'ৰাজ-মিস্ত্ৰী' পোৱা নাই ।

ৰাজহ-ভতহ (বা **ৰাজহি-ভতহি**)—নিজৰ ঘৰুৱা লেঠাৰ বাহিৰে আন চৰকাৰী বা ৰাজহুৱা লেঠা)—মোৰ ঘৰুৱা লেঠাকে সামৰিব নোৱাৰোঁ, 'ৰাজহ-ভতহলৈ' মন দিম কেনেকৈ ?

ৰাজহুৱা কথাই ফটা জালে সমান হ—(দহজনীয়া কথা বা কাম নিষ্ফল হ)—'ৰাজহুৱা কথাই ফটা জালে সমান' ; আমাৰ কামটোতো দহজনৰ দহনত হৈছে কেনেকৈ হব ?

ৰাজী-নামা—(সম্মতি-পত্ৰ)—দুয়ো পক্ষই মিটমাট কৰিম বুলি এখন 'ৰাজী-নামা' লিখি দিয়া !

ৰাতিক দিন কৰি—(অশেষ পৰিশ্ৰম কৰি)—'ৰাতিক দিন কৰি' তেওঁ অনুষ্ঠানটোৰ উন্নতিৰ হকে খাটিছে ।

ৰাতি জুহালত সাত হাল বা—(অলীক কল্পনা কৰি সেই অনুসৰি কাম কৰিবলৈ হেলা কৰ)—'ৰাতি জুহালত সাত হাল বাই' পুৱা দুপৰলৈ শুলে উন্নতি কৰিবা কেনেকৈ ?

ৰাতিটোকে হাতীটো যেন দেখ্—(ৰাতিৰ কালটো নানা ভয়ৰ কাৰণ হ)—গাঁৱত ডকাইতি হোৱাৰ পিছত গাঁৱৰ মানুহে ৰাতিটোকে হাতী যেন দেখিছে ।

ৰাতি-ফুৰা—(ৰাতি পহৰা দিয়া মানুহ)—এই ঠাইত 'ৰাতি-ফুৰা' ৰখা উচিত, তেতিয়া চোৰৰ ভয় কমিব ।

বাধা-পটি বাট—(বহল মুকলি বাট)—পকা ধানৰ মাজেদি মই কাকো 'বাধা-পটি বাট' দিব নোৱাৰোঁ।

বাঙনীক উচটাই জোল খা—(উচটাই স্বাৰ্থসিদ্ধি কৰ্)—তুমি 'বাঙনীক উচটাই জোল খাব' বিচাৰিলেও, মই ভলি উমংকৈ খৰচ কৰিব নোৱাৰোঁ।

বাঙনী-বেলি—(বাঙনীয়ে বাদ্ধিবলৈ যাবৰ পৰ)—এতিয়া 'বাঙনী-বেলি' হ'ল; গা ধুই খাই বৈ যোৱা।

বা-বাঁহৰ চেপা—(কলা বাঁহেৰে দিয়া চেপা; উগ্ৰ শাস্তি)—আগেয়ে উগ্ৰ দোষীক 'বা-বাঁহৰ চেপা' দি দোষ সৈ কৰোৱা হৈছিল।

বা-বা—(মাত-কথা)—তাৰ 'বা-বা' একো নুবুজোঁ; মই বাতি কেনেকৈ চলাম?

বাম-চৰ—(বৰ টানকৈ মৰা চৰ)—ডেকাজনে চোৰটোক 'বাম-চৰ' এটা মাৰিলে; তাৰ দুটা দাঁত সৰিল।

বাম-টাঙোন—(বৰ ডাঙৰ টোকোন)—আম খাবলৈ কেনেকৈ যাবা? বুঢ়াই 'বাম টাঙোন' জোকাৰি বহি আছে।

বামতো ভকত হৰিতো ভকত হ—(সুবিধাবাদী হ)—তেওঁ 'বামতো ভকত হৰিতো ভকত' হৈয়ে কাল কটাইছে; যিফালে আশ্ৰয় ললে স্বাৰ্থসাধন হয়, সেইফালে বাগৰ লোৱাই তেওঁৰ প্ৰকৃতি।

বাম নহৈ যম হ—(সাধু পুৰুষ হৈও ডাঙৰ অপকাৰ কৰ্)—বিপদত তেওঁৰ কাৰ চাপিলোঁ, কিন্তু তেওঁ মোৰ পক্ষে 'বাম নহৈ যমহে হ'ল'।

বাম-ভাৱনা পাত্—(দন্দ খৰিয়াল কৰ্)—পুৱাৰপৰা নো কি 'বাম-ভাৱনাখন পাতিলা?'

বামৰ কাৰ্যলৈ বৈষ্ণৱ বৰ হেলা হ—(অন্তৰত বিৰোধ ভাব থকা লোকে সম্ভ কামলৈও নানা ওজৰ আপত্তি দৰ্শাই হেলা কৰ্—বাইজৰ পক্ষে হিতকৰ হলেও, এই কামটোলৈ তেওঁৰ আন্তৰিক আপত্তি আছে; সেই দেখিয়েই নানা ওজৰ আপত্তি দৰ্শাই এৰা দিবলৈ বিচাৰিছে। জানাই নহয় 'বামৰ কাৰ্যলৈ বৈষ্ণৱ বৰ হেলা হৈছিল'।

বামৰ খাই বাৱণৰ গীত গা—(অকৃতজ্ঞ আচৰণ কৰ্)—তুমি যাৰ অনুগ্ৰহত ৰক্ষা পাই আছা, দুখি তেওঁৰে আকৌ নিন্দা কৰিছা কিয়? 'বামৰ খাই বাৱণৰ গীত গোৱা' কৃতঘ্ন লোকৰহে স্বভাৱ।

ৰাম-ৰাজ—(চিৰ সুখ-শান্তিৰ ৰাজ্য)—বাপুজীয়ে 'ৰাম-ৰাজৰ' সপোন দেখিছিল ; সেই সপোন কেতিয়া দিঠকত পৰিণত হব ?

ৰাম-ৰাৱণৰ যুদ্ধ—(ডাঙৰ কাজিয়া)—ভায়েক ককায়েকৰ মাজত 'ৰাম-ৰাৱণৰ যুদ্ধ' লাগিছে। মই আঁতৰি থকাই ভাল।

ৰামে মাৰিলেও মৰ্ ৰাৱণে মাৰিলেও মৰ্—(একো পোনে বিপদৰপৰা নিস্তাৰ নাপা)—'ৰামে মাৰিলেও মৰিম, ৰাৱণে মাৰিলেও মৰিম ; গতিকে ঘৰত থাকি শুকাই মৰাতকৈ যুঁজলৈ গৈ থাই মৰাই ভাল।

ৰামো নহ অযোধ্যাও নহ—(সুখশান্তিৰ কাল ঘূৰাই নাপা)—অতীতৰ কথা কৈ কি লাভ ? 'ৰামো নাই অযোধ্যাও নাই' ; কঠোৰ বাস্তৱৰ সন্মুখীন হৈ নিজ কৰ্ত্তব্যত মনোযোগ দিয়া।

ৰাৱতে শিয়াল পখৰা বুলি চিন্—(কোনো মানুহৰ স্বৰূপ তাৰ কাৰ্যৰপৰা চিনি পা)—'ৰাৱতে শিয়াল পখৰা বুলি চিনিব' পাৰি ; তেওঁ দু-আষাৰ কওঁতেই তেওঁৰ মনোভাৱৰ বিষয়ে বুজি পাইছোঁ।

বিপুৰা ধৰ্ (বা মেল্)—(গুপ্তচৰ নিযুক্ত কৰ্)—ৰজাই গদাপাণিক বিচাৰিবলৈ 'বিপুৰা মেলিলে'।

বিহা ধৰ্—(এজনে নকৰিলে আন এজনে নকৰোঁ বুলি থাক্ ; ভাগ ধৰ্)—'বিহা ধৰি' থাকিলে কামটো নহব ; তেওঁ নকৰে নাই ; আমিযেই কৰোঁ দিয়া।

ৰুজি মাৰ্—(জীৱিকাৰ উপায় নষ্ট কৰ্)—সি ডাঙৰ দোষ কৰিলেও মই তাৰ 'ৰুজি মাৰিব' খোজা নাই।

ৰুজি-ৰোজকাৰ— (আয়-উপাৰ্জন)—আজি-কালি 'ৰুজি-ৰোজকাৰ' একো নিৰ্মলা হ'ল ; ইমান চাঁদা কেনেকৈ দিম ?

ৰুণ-জুন (বা ৰুণুক-জুনুক,—(অলঙ্কাৰ আদি জোকাৰ খাই হোৱা শব্দ)—'ৰুণ-জুন' কৰি সেয়া কোন আহিছে ?

ৰুণ দি—(সামান্য বেলিৰ পোহৰ ওলা)– সূৰ্যই পুবে 'ৰুণ দিওঁতেই' তেওঁ আহিছিল।

ৰুন্দি-খুন্দি—(ৰুকি-মচি)—এই দুমাহ 'ৰুন্দি-খুন্দি' খাই এতিয়া সি পলাল।

ৰুসা পৰ্—(নোজোৰা হ)—মোৰ বঠিয়া কিছু 'ৰুসা পৰিব' ; দিব পাৰিবা নে ?

ৰূপত ঘুণে বিন্ধ্—(গুণগৌৰৱ নিষ্ফল বা অসাৰ্থক হ)-- ছোৱালীজনী পৰম গুণৱতী ; কিন্তু তেওঁৰ 'ৰূপত ঘুণে বিন্ধিলে' ; অকালতে বিধৱা হ'ল।

ৰূপত ৰাং চৰা—(ধুনত ধুন বঢ়া)—ধুনীয়া ঘৰটোৰ চূড়াটো সজাইছে, এটা ভাল ৰং দিয়াওক, তেতিয়া 'ৰূপত ৰাং চৰোৱা' হব।

ৰূপ মাৰ্—(ৰূপৰ মোহৰ তৈয়াৰ কৰ্)—ৰজাই নিজৰ নামেৰে 'ৰূপ মৰাইছিল'।

ৰূপহী দেখি চুপতি কৰ্—(ভাল বস্তুলৈ লোভ কৰ্)—মহৎ লোকেও কেতিয়াবা 'ৰূপহী দেখি চুপতি কৰে'; পকা আম দেখি তেৱোঁ গাত মেলি এটা ছিঙি আনিলে।

ৰেখ কৰ্—(নিৰীক্ষণ কৰ্)—তোৰ গতি-গোত্ৰ মই কেবাদিনৰপৰা 'ৰেখ কৰি' আছোঁ।

ৰেচত পেঁচ—(ধুনত ধুন)—আজি এই বৰষুণত 'ৰেচত পেঁচ' নামাৰিলে নহয় নে?

ৰেপি-কটা—(বাৰে বাৰে আক লাহে লাহে একে ব্যঙ্গসূচক কথা কৈ আনক কষ্ট দিয়া স্বভাৱৰ)—মানুহজন বৰ 'ৰেপি-কটা' স্বভাৱৰ; বাক বাণেদি আনক আঘাত কৰাত বৰ পাৰ্গত।

ৰেৱত ৰজাৰ দিনত—(মান্ধাতাৰ আমোলত; অতি পুৰণি কালত)—'ৰেৱত ৰজাৰ দিনত' কি আছিল, কৈ লাভ নাই; এতিয়াৰ কথা কোৱা।

ৰেৱ মাৰ্—(জুইত তপতোৱা কাঁহৰ চপৰা হাতুৰীৰে কোবা)—কঁহাৰবিলাকে এতিয়া 'ৰেৱ মাৰিব', তোমাক দেখুৱাম বলা।

ৰেহ-ৰূপ চা—(স্বভাৱ-চৰিত্ৰ লক্ষ্য কৰ্)—তোমাৰ 'ৰেহ-ৰূপকে চাইছোঁ', দিনে দিনে কেনে হৈছা, ভাবিছোঁ।

ৰৈ-ৰৈ যা—(উপচি পৰ্)—তাৰ সুখ্যাতি দেশত 'ৰৈ-ৰৈ গৈছে'।

ৰৈ-ৰমলি—(আনন্দত হাঁহি-মাতি ফুৰা কাৰ্য)—ল'ৰাছোৱালীহঁতৰ 'ৰৈ-ৰমলি' শুনিবলৈ বেয়া পোৱাটো বৰ অমানুষিক কথা।

ৰোজ দি (বা ধৰ্)—(দৈনিক সিধা যোগা)—ৰোৱনীক 'ৰোজ দিবলৈ' চাউল উলিয়াব লাগিছোঁ।

ৰোজা ধৰ্—(মুছলমানে ৰমজান মাহত নিতৌ লঘোন দি)—মুছলমানবিলাকে এই মাহত 'ৰোজা ধৰিছে'।

ৰোষ বুজ্—(আনক অসন্তুষ্ট নকৰাকৈ কথা কবলৈ জান্)—তেওঁ 'ৰোষ বুজে', তেৱেঁহে এই কথা হাকিমক কব পাৰিব।

ৰোষ ৰাখ্—(লোকৰ মান ৰাখি কথা ক)—'ৰোষ ৰাখি' কথা কলে সকলোৱে সন্তোষ পায়।

বৌজাল-বৌজাল কৰ্—(ৰৰকৈ চিঞৰ-বাখৰ কৰ্)—পুৱাৰপৰা তোমালোকে 'বৌজাল-বৌজাল কৰিছা' কিয় ?

বৌটোকে চৌটো কৰ্ (বা চৌটোকে বৌটো কৰ্)—সামান্য কথাকে ৰব ডাঙৰ কৰি ক)—'চৌটোকে বৌটো কৰাই' তেওঁৰ অভ্যাস ; এনে কথাত সঁজাত নাই।

বৌৰি উঠ্ (বা ফুট্)—(ৰৰকৈ সদৰী হ—বেয়া কথাত খাটে)—তাৰ কু চৰিত্ৰৰ 'বৌৰি উঠিছে'।

বৌৱা-চৌৱা—(বৰ হাই ; চিঞৰি কোৱা নিজৰ দুখ বা হানিৰ কথা)—টকাদুটা হেৰুৱালা বুলিয়েই এনে 'বৌৱা-চৌৱা' কৰিব লাগে নে ?

ল

লকৰ-থকৰ—(থৰক-বৰক ; দুৰ্বল আৰু অস্থিৰ)—বুঢ়াযে 'লকৰ-থকৰ' হাতেৰে নে এই মুঠি বান্ধি খুৱালে, তাৰ বাবে আমি তেওঁৰ ওচৰত কৃতজ্ঞ।

লকৰ-পকৰ—(অঠিক ; বিশ্বাসৰ অযোগ্য)—তাৰ 'লকৰ-পকৰ' কথাত বিশ্বাস নকৰিবা ; মই এতিয়াই ল'ৰাটোৰ অসুখৰ বাতৰি লৈ আহোঁগৈ।

লখ-জীপ নহ—(জীৱিকাৰ একো সম্বল নহ)—মানুহটোৱে 'লখ-জীপ নোহোৱাকৈ' এই দৰে জীয়াই থাকিব কেনেকৈ ?

লখিমী আন্—(ধানৰ আগ আন্)—ধান কাটিবলৈ হ'ল ; 'লখিমী আনিবলৈ' দিন-বাৰ চোৱাঁ।

লগত যা—(১। সঙ্গী হ। ২। নমৰালৈ সঙ্গী হৈ থাক্)—গুৱাহাটীলৈ মোৰ 'লগত যাব' কোন ? ২। মোৰ এই অসুখ 'লগত যাব' ; মিছাতে চিকিৎসা কৰি টকা নভৰিবা।

লগ দি—(১। সঙ্গত ল। ২। অংশীদাৰ কৰ্। ৩। লগ ধৰ্)—১। কামাখ্যালৈ যাওঁতে মোকো 'লগ দিবা' নে ? ২। তোমাৰ কাৰবাৰত মোকো 'লগ দিয়া'। ৩। আজি আবেলি এবাৰ মোক 'লগ দিবাচোন'।

লগ ধৰ্—(১। পিছত গৈ সঙ্গ ল। ২। একেলগে যাবলৈ যাত্)—১। তোমালোকে

আগ বাঢ়া, মই চাইকেলেদি গৈ তোমালোকৰ 'লগ ধৰিম'। ২। বন-ভাত খাবলৈ কোন কোন যাব, 'লগ ধৰি' ফুৰিছোঁ।

লগনী (বা লাগনী) খৰি—জুই জলাবলৈ প্ৰথমে ব্যৱহাৰ কৰা শুকান খৰি)—'লগনী খৰি' অলপ হলে পিছত এই খৰিবেই বাঢ়িব পৰা যাব।

লগনীয়া কথা ক—(অ'ৰ কথা ত'ত কৈ ফুৰ্)—'লগনীয়া কথা কৈ' আনৰ শান্তি ভঙ্গ কৰি তুমি কি সুখ পোৱা?

লগ নেৰ্- (সদায় লগত থাব্), -এই কুকুৰটোৱে কেতিয়াও তেওঁৰ 'লগ নেৰে'।

লগ পা—(দেখা পা; দেখা দেখি হ)—গলোঁ হয়, তেওঁক 'লগ নাপালোঁ'।

লগ-বোকা দি—(একেদিনাই বাই-মৈয়াই কৰলৈ দি)—মাটিডোখৰ বাই-মৈয়াই মাৰি লোৱা; 'লগ-বোকা দি' খেতি কৰিলে খেতি ভাল নহয়।

লগ-ভাগ—(বা **লগ-যোগ**)—(লগৰীয়া)—'লগ-ভাগ' কোনো নাই; মাছলৈ কেনেকৈ যাওঁ?

লগ-ভাত—(বহুত মানুহ লগ লাগি আনন্দ কৰি খোৱা ভোজ)—ডেকাসকলে আজি 'লগ-ভাত' খাবলৈ খাহী আনিছে।

লগ ল—(১। সঙ্গী হ। ২। সঙ্গীৰূপে লগত হ)—১। বাটত এজন অচিনাকী মানুহৰ 'লগ ললোঁ'। ২। কাৰবাৰত মধ্যে তেওঁৰ 'লগ ললোঁ'।

লগ লগা--(একত্ৰ কৰ্)—গাঁৱৰ মানুহকেইজনক 'লগ লগাই' কথাটো সুধি চোৱাঁ।

লগ লাগ্--(একত্ৰিত হ)—আটাইকেজনে 'লগ লাগি' থকাতহে পৰিয়ালটোও ডাঙৰ হৈ আছে, আনেও গণ্য কৰি চলিছে।

লগ হ—(১। সঙ্গী হ। ২। বেলেগে থাকিবলৈ এৰ্) ১। বেলত কোনোবা এদিন আমি দুয়ো 'লগ হৈছিলোঁ'। ২। বেলেগ হৈ কেবা বছৰ থকাৰ পিছত আমি আকৌ 'লগ হলোঁ'।

লগা ভগা—(কিছু আত্মীয়তা থকা)—এই গাঁৱত তোমাৰ 'লগা-ভগা' কোনো নাই নে?

লগাই-ভঙাই—(লগনীয়া কথা কৈ)—পুৱাৰপৰা 'লগাই-ভঙাই' ফুৰাই তেওঁৰ কাম।

লগা-লগি—(১। ওচৰা-ওচৰি। ২। দেখাসাক্ষাৎ)—১। আমি দুয়ো পৰিয়াল 'লগা-লগি' হৈ আছোঁ। ২। আমি দুয়ো যোৱা ত্ৰিশ বছৰ 'লগা-লগি' হোৱা নাই।

লগুণ-গাঁঠি—(দৰা-কইনাৰ কাপোৰৰ আঁচল লগ লগাই বিয়াৰ শেষত দিয়া গাঁঠি)—বিয়া হৈ গ'ল; 'লগুণ-গাঁঠি' বান্ধিলে; আমি যাওঁ বলা।

লগুণ-দিয়নি - (বামুণৰ ল'ৰাক লগুণ দিয়া কাৰ্য)—ল'ৰাটো ডাঙৰ হ'ল ; 'লগুণ-দিয়নি' নাপাতা নে ?

লগে-ভাগে—(একেলগে ; আনৰ সঙ্গত)—'লগে-ভাগে' নাহি পাছ পৰাতহে মোৰ বিপদ্ হবলৈ পালে।

লঘু কৰ্—(লাজ বা অপমান দি)—সমাজৰ মাজত তেওঁক 'লঘু কৰাটো' অন্যায় হৈছে।

লঘু পৰ্—(শাম কাট্—নিবিয়াত থাটে)—জ্বৰ কিছু 'লঘু পৰিছে', চিন্তাৰ কাৰণ নাই।

লঘু হ—(লজ্জিত বা অপদস্থ হ)—নিজৰ মূৰ্খামিত নিজে 'লঘু হলোঁ', আনৰ দোষ নাই।

লঘোন দি—(উপবাসে থাক্)—ছুৱাই খাই আছা ; 'লঘোন দি' শুচি হোৱা।

লঘোন লাগ্—(১। উপবাসে থাকিব লগীয়া হ। ২। ৰজস্বলা হ)—১। অশুচি বস্তু চুলে শাস্ত্ৰমতে 'লঘোন লাগে'। ২। তিৰোতাজনীৰ 'লঘোন লাগিল' ; ভাত ৰান্ধে কোনে ?

লঙ্কা-কাণ্ড—(১। ৰাম-ৰাৱণৰ যুদ্ধৰ দৰে ধ্বংস কাৰ্য। ২। পুৰি ছাৰখাৰ হোৱা কাৰ্য)—১। সিহঁতৰ পৰিয়ালত আজি 'লঙ্কা-কাণ্ড' ঘটিছে। ১। কেনেবাকৈ জুই লাগি গোটেই গাঁৱত 'লঙ্কা-কাণ্ড' ঘটিল।

লঙ্কা পালে সকলো ৰাক্ষস হ—(ঠাইৰ কু-প্ৰভাৱৰদ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হ)—তেওঁৰ সাধু শান্ত লোক ; কিন্তু তেৰোঁ 'লঙ্কা পাই ৰাক্ষস হ'ল' ; সকলোৱে টকা খাইছে ; তেওঁ নাখাব কিয় ?

লঙ্কাৰ পাৰৰপৰা আহ্—(ৰাক্ষসৰ দৰে লুভীয়া হ)—তেওঁ নো কিমান খায় হে ? 'লঙ্কাৰ পাৰৰপৰা আহিছে' নে কি ?

লঙ্গৰ পেলা—(১। জাহাজে বন্দৰত আশ্ৰয় বা জিৰণি ল। ২। দুৰ্বলতা বা অক্ষমতাৰ বাবে কাৰ্যৰ সামৰণি মাৰ্) ১। বিলাত-মুৱা জাহাজখনে চৌৰ ওপৰেদি নাচি নাচি গৈ এডেন বন্দৰত 'লঙ্গৰ পেলালে'। ২। শক্তি সামৰ্থ্য টুটি আহিছে ; তাৰ লগত আৰু কিমান যুঁজিম ? ভাবি গুণি 'লঙ্গৰ পেলালোঁ'।

লচ্‌পচ্ কৰ্- (বং-ফুৰ্তিৰে চল্)—পৈত্ৰিক দহ হেজাৰ টকাৰে দুবছৰমান 'লচ্‌পচ্ কৰি' এতিয়া খুজিও ভাত নোপোৱা হ'লাহি।

লটি-ঘটি— (বিলাই-বিপত্তি)—জীৱনত বহুত 'লটি-ঘটিৰ' মাজেদি তেওঁ সুখ্যাত হৈছে।

লটি-জাগৰা—(লটি-ঘটি ; দুখ-কষ্ট)—শহুৰিত বহুতো ছোৱালীয়ে নানান 'লটি-জাগৰা' সহিব লগীয়া হয়।

লঠৰা-মুৰা—(ডাঙৰ তপা মুৰ থকা)—সেই 'লঠৰা-মুৰা' বুঢ়াটো আহিছে নে ?

লঠীয়া গোলাম ব—(শকত আৰু বলী হৈও এনেয়ে খাটি মৰ্)—আনৰ ঘৰত 'লঠীয়া গোলাম বইছা', নিজৰ ঘৰখনলৈ নোচোৱা কিয় ?

লঠীয়া দি—(প্ৰতিবন্ধক জন্মা)—তুমি নিজেও একোকে নকৰা, আনকো 'লঠীয়া দি' ফুৰা কিয় ?

লতাকানি-ফটাকানি—(ফটা-ছিটা ভগা-ছিগা অকামিলা বস্ত্ৰ-বাহানি)—এই 'লতাকানি-ফটাকানিবোৰ' এৰি থোৱা ; অনাহকত মাছুল ভৰা কিয় ?

লতা কোৱা—(লতাৰ দৰে বগাই যা)—ডলকীয়াজোপাই 'লতা কোবাৰ', নহলকৈ শাই দিয়া ।

লতা-পত্ৰা—(১। ফটা কাপোৰৰ দৰে অকামিলা বস্তু । ২। নিলগীয়া সম্বন্ধ । ৩। নিলগ সম্বন্ধৰ মানুহ)—১। 'লতা-পতা' বুলি এইবোৰ বস্তু নেপেলাবা ; থৈ দিয়া, কেতিয়াবা কামত লাগিব । ২। 'লতা-পতা' বিচাৰি মিতিৰ খাই ফুৰাত তেওঁ পাকৈত । ৩। এওঁ আমাৰ কিবা 'লতা-পতা' ; পিছে, ল'ৰাটো ভাল দেখিহে আপোনাক কৈছোঁ ।

লতা পা (বা লাগ্)—(সোৱাদ পাই এৰিব নোৱৰা হ)—এদিন পকা কঠাল খাই গাইজনীয়ে 'লতা পালে' ; কঠাল বিচাৰি ঘৰ সোমায় ।

লতাৰ নহ—(উৱাদিহ বা শুংসূত্ৰ নোহোৱা হ)—গাইজনী হেৰাল ; আজি সাত দিন একো 'লতাৰ নাই' ।

লতাৰ বলা—(গাবি কাটি তাৰ মাজেদি ঠেক বাট উলিয়া)—খ'ৰ-কটীয়াই 'লতাৰ বলাইছিল' ; হাবিৰ মাজৰ সেই পটিয়েদি আমি যাবলৈ ধৰিলোঁ ।

লতা-লোহি—(সতি-সন্ততি)—বুঢ়াগৰাকী বৰ দয়াশীল পুৰুষ ; কিন্তু তেওঁৰ 'লতা-লোহি' একো নাই ।

লপ্‌লপ্‌ কৰে—(খৰকৈ ওঁঠ আৰু জিভা লৰাই আৰু শব্দ কৰি)—১। 'লপ্‌লপ কৰে' কি খাব লাগিছা ? ২। 'লপ্‌লপ্‌ কৰে' কলেই নহয়, ভাল আৰু লাগ-বান্ধ থকা কথাহে কব লাগে ।

লপাই-টুলুঙা—(লপ্‌লপ্‌ কৰে কথা কোৱা আৰু চঞ্চল)—'লপাই-টুলুঙা' ল'ৰাটো কেনি গ'ল ?

লপা-থপা কৰ্ (বা মাৰ্)—(সৰুকৈ মাৰ্)—ল'ৰাটোৰ দোষ পাই 'লপা-থপা কৰিলোঁ', সেই দেখি বাপেকে লৈ গ'ল ॥

লফা দোৱা দি—(তেনেই কাটি বা খাই নষ্ট কৰ্—শস্যত খাটে)—গৰুৱে ধানডৰা 'লফা দোৱা দিলে'।

লয়-লস্কৰ—(১। সৈন্যৰ লগত যোৱা বনুৱা হুজুৱা। ২। চাকৰ-বাকৰ)—১। মোগল সৈন্যৰ লগত অহা 'লয়-লস্কৰ' বহুত আমাৰ দেশত বৈ গ'ল। ২। 'লয়-লস্কৰ লৈ' গোসাঁয়ে আমাৰ গাঁৱত বাহৰ পাতিছেহি।

লৰক-ফৰক—(১। সোলোক-ঢোলোক। ২। অনিশ্চিত, সঁজাত নোহোৱা। ৩। ইফালৰপৰা সিফাললৈ লৰি থকা কাৰ্য বা অৱস্থা)—১। কৰ্‌ঁবাৰ কেনেকৈ বান্ধিলা? 'লৰক-ফৰক' হৈ থাকিল দেখোন। ২। 'লৰক-ফৰক' কথা মই ভাল নাপাওঁ; যোৱা যদি, বলা। ৩। খুঁটাটোৱে 'লৰক-ফৰক' কৰিছে কিয়?

লৰ-চৰ কৰ্—(১। এঠাইৰপৰা আন ঠাইলৈ যা; কাতি-কুতা কৰ্। ২। সলনি বা পৰিবৰ্ত্তন কৰ্)—একে ঠাইতে বহি নাথাকি অলপ 'লৰ-চৰ কৰিলেহে' গা পোনাব পাৰিবা। ২। মোৰ মত আগেয়ে দিছোঁ; এতিয়া তাক 'লৰ-চৰ কৰিব' নোৱাৰোঁ।

লৰ দি—(বা ধৰ্ বা মাৰ্)—(বেগাই যা)—দেউতা অহা শুনি আমি আটায়ে পদূলিলৈ 'লৰ ধৰিলোঁ'।

লৰ-ধৰ কৰ—(অলপীয়া কামত সহায় কৰ্)—মোৰ কামটোত তুমি অলপ 'লৰ-ধৰ কৰিলে' বৰষুণ অহাৰ আগেয়ে শেষ কৰিব পাৰোঁ।

লৰ-ফৰ কৰ্—(জোকাৰ খাই ওলমি থাক্)—হাতখন ছিগি যোৱা নাই, 'লৰ-ফৰ কৰি' আছে।

ল'ৰাই পানী পেলা, ডাঙৰে পিছলি পৰ্—(ল'ৰা-ছোৱালীয়ে কৰা হাই-কাজিয়া আদিৰপৰা ডাঙৰৰ মাজত যুঁজ-বাগৰ আদি লাগ্)—ল'ৰাক ল'ৰাই গালাগালি লাগিছে; সিহঁতক আঁতৰাই নিনি ডাঙৰবিলাকে যোগ দিলে কিয়? 'ল'ৰাই পানী পেলায়, ডাঙৰে পিছলি পৰে', তোমালোকৰো সেয়ে হৈছে।

লৰা-ধৰা কৰ্—(খৰ-খেদা কৰ্)—অলপ 'লৰা-ধৰা কৰা'; নহলে বাটত বৰষুণে পাব।

লৰা-মতীয়া—(১। দেখাত ল'ৰাৰ নিচিনা। ২। ল'ৰাৰ মনৰ দৰে চঞ্চল মনৰ)—১। তেওঁ বুঢ়া হলেও তেনেই 'ল'ৰা-মতীয়া'; দেখিলে বুঢ়া বুলি কব নোৱাৰা। ২। 'ল'ৰা-মতীয়া' মানুহ, সি যি কলে, তাৰ বাবে ক্ষমা খুজিছে; আপোনালোকেও মাৰ্জনা কৰক।

ল'ৰা-মাইকী—(ল'ৰা সন্তান থকা মাইকী)—যি 'ল'ৰা-মাইকীৰ' এটা সন্তানো হাবি হোৱা নাই, তেওঁহে এই কাম কৰিবৰ লায়ক।

লৰা-যম—(বেগাই অহা মৃত্যু)—মোলৈ 'লৰা-যম' নাহে কিয় ?

ল'ৰাৰ মেল কলৰ ভেল—(অসাৰ্থক কাম বা কথা)—সিইঁতৰ আলোচনাৰ কথা এৰি দিয়া ; 'ল'ৰাৰ মেল' বুলিলে 'কলৰ ভেল'।

ল'ৰা লুৰি—(ল'ৰা-ছোৱালীৰ গোট)—তেওঁলোকৰ 'ল'ৰালুৰি' উনৈশটি।

লৰ্বাং-তৰ্বাং (বা **লৰ্বাং-লাখুটি**)—(বিশৃঙ্খল ; সিঁচৰতি)— ঘৰৰ আটাইবোৰ বস্তু দেখোন 'লৰ্বাং-তৰ্বাং' কৈ আছে ; চোৰ সোমাইছিল নে কি ?

ললা বা—(লতা বগাই যা)—বিহ-আলুবোৰে পাগত 'ললা বাইছে', কাটি দিযা।

লৰুজ লাগ—(লাগি ধৰ্)—কাগজবোৰ এখিলা এখিলা কৰিব নোৱাৰি ; আটাইবোৰ 'লৰুজ লাগিছে'।

লৰ-লেশ—(১। নিচেই কম। ২। অলপো ; অকণমানো)—১। গাখীৰ 'লৰ লেশহে' আছে ; পিও সানিবলৈও নাটিব। কিনি আনিম বুলি বিচাৰিলোঁ, 'লৰ-লেশ' নাপালোঁ।

লক্ষ্মণৰ শক্তিশেল—(নিদাৰুণ সঙ্কট)—মই 'লক্ষ্মণৰ শক্তিশেলত' পৰিছোঁ ; উদ্ধাৰৰ উপায় পোৱা নাই।

লক্ষ্মণ হেন ভাই—(অসীম স্নেহময় বন্ধু)—তুমি মোৰ ভাই নহলেও 'লক্ষ্মণ হেন ভাই' ; তোমাক পাহৰিম কোন সতেৰে ?

লক্ষ্মীয়ে মোৰ বোল্—(ভাগ্য সুপ্ৰসন্ন হ)—তেওঁৰ পৰিয়ালত কি চাবা ? 'লক্ষ্মীয়ে মোৰ বুলিছে' ; সকলো ফালে বাজ-হাউলীৰ দৰে বিনন্দীয়া।

লক্ষ্মীৰ বৰপুত্ৰ— (পৰম সৌভাগ্যবান ; শ্ৰীমন্ত)— তেওঁ আছিল 'লক্ষ্মীৰ বৰপুত্ৰ' ; দুয়োহাতে ধন বিলাইছিল।

লক্ষ্মী-সৰস্বতীৰ মিল নহ—(ধন-সম্পদ্ আৰু বিদ্যাৰ স্বাভাৱিক বিৰোধ থাক্)— লক্ষ্মী-সৰস্বতীৰ মিল নাই ; অতুল ধনী হলেও তেওঁৰ এজন ল'ৰাও শিক্ষিত হব নোৱাৰিলে।

লাই-খুঁটা—(কাপোৰ মেৰিয়াই নতুন ঘৰত প্ৰথমে পোতা খুঁটা)— নৈবেদ্য আগ বঢ়াই 'লাই-খুঁটাটো' সহ ন বজাত পুতিবা।

লাই-জাল বা—(কঠোৰ ব্যৱহাৰেৰে অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰ্)—ল'ৰাবিলাকে কাম কৰিছে ; তুমি আকৌ 'লাই-জাল বাবলৈ' আহিছা কিয় ?

লাই-জুলীয়া—(লাই শাকৰ জোলৰ দৰে ; ক'ল-পতীয়া বস্তুৰ জুলীয়া বস্তু)—কিবা এবিধ 'লাই-জুলীয়া' আঞ্জা খাই আহিলোঁ।

লাই দি—(আশয় বা প্ৰশ্ৰয় দি)—'লাই দি দি' ল'ৰাটো বেয়া কৰিব লাগিছা।

লাই পা—(প্ৰশ্ৰয় পা)—'লাই পালে' কুকুৰে মূৰলৈ জঁপিয়ায়।

লাই পালে কুকুৰে বুকুলৈ (বা মূৰলৈ) জঁপিয়া—(শাসন নাপালে তলতীয়া লোকেও ডাঙৰক বা গৰাকীক অৱজ্ঞা কৰ্)—সি তোমাৰ চাকৰৰ ল'ৰা ; তাক লাই দিছা হয়, সি এদিন তোমাকো অৱজ্ঞা কৰিব। 'লাই পালে কুকুৰে বুকুলৈ জঁপিয়ায়'।

লাই-পো—(বৰ মৰমৰ আৰু প্ৰশ্ৰয় পাই নষ্ট হোৱা পুত্ৰ)—তোমাৰ 'লাই-পো' এতিয়া ক'ত ? সি বোলে তোমাৰ টেটু চেপি টকা নিলে ?

লাই-লেঠীয়া—(ল'ৰা তিৰোতাৰ লেঠা নথকা)—বৈষ্ণৱ 'লাই-লেঠীয়া' মানুহ ; তেওঁৰে আমাৰ হৈ এই কামটো কৰক।

লাউৰে লাউৰে (বা লাওৰে লাওৰে) পানী খা—(বৰ কষ্টত পৰ্)—মোকৰ্দমাত তেওঁ এই বাৰ 'লাউৰে লাউৰে পানী খালে'।

লাউ-ওলোৱা (বা লাও-ওলোৱা)—(অতিশয় ক্ষীণ)— এই 'লাউ-ওলোৱা' হালোৱাটোৰে তোমাৰ কাম নহব।

লাউ (বা লাও) ডাঙৰ হলেও পাতৰ তল হ—(সন্তান হেজাৰে ডাঙৰ বা জনা-বুজা হলেও পিতৃমাতৃৰ তুলনাত সৰু আৰু তেওঁলোকৰ অধীন)—চাঁদাৰ কথা দেউতাক কওক। টকা ময়ে দিম ; কিন্তু তেখেতে কওক কিমান দিম। 'লাউ ডাঙৰ হলেও পাতৰ তল'। দেউতাই নকলে ময়ো দিব নোৱাৰোঁ।

লাউ-(বা লাও) পাত কচু-পাত—(বৰকৈ কথা কোৱা ; দন্দুৰা)—কোন ছোৱালীজনীৰ কথা কৈছা ? সেই 'লাউ-পাত কচু-পাতজনী' নে ? সেইজনীক মোৰ ঘৰলৈ আনিলে ঘৰ শুচি বাঁহ-তল হব।

লাউ-(বা লাও-) পানী—(চাউলৰপৰা কৰা দেশী মদ)—সি এটোপা 'লাউ-পানী' ধৰি আহিছে ; যাওক দিয়া।

লাউ-(বা লাও-) মূৰা—(শিং নথকা—গৰুত খাটে)—গাইজনী ভাল, কিন্তু 'লাউ-মূৰা'।

লাউ-(বা লাও-) লোৱা—(বৰ দুখীয়া)—সেই 'লাউ-লোৱা' ডেকাটো এদিন অতুল সম্পত্তিৰ গৰাকী আছিল।

লাং খাই পৰ্—(অৱশ হৈ মাটিত দীঘল দি পৰ্)—দহ মাইল খোজ কাঢ়িয়েই 'লাং খাই পৰিলা' নে ?

লাংখা মাৰ্—(ৰভবা নিচিন্তাকৈ ওপৰে ওপৰে থাপ মাৰি নি)—লাকবোৰ মই ভগাই দিওঁ; কোনোৱে 'লাংখা নামাৰিবা'।

লাংখা-লিংখিকৈ—(বিশৃঙ্খলকৈ)—ধানবোৰ 'লাংখা-লিংখিকৈ' কাটি আভজনি কৰিব লাগিছা কিয় ?

লাংলাং-থাংথাং—(বিশৃঙ্খল ; সিঁচৰতি)—পুথিবোৰ 'লাংলাং-থাংথাং' হৈ আছে ; সজাই থোৱা।

লাকটি-পাকটি—(যেনি তেনি পৰি থকা অকামিলা বস্তু)—ব্যৱহাৰ কৰিব জানিলে 'লাকটি-পাকটিবোৰো' কামত আহে।

লাক-পাক—(ইটো-সিটো ; ইহি-তিহি)—বুঢ়ীয়ে 'লাক-পাক' কৰি বাহ্ধিলে, ভালকৈ খালোঁ।

লাক-পাক কৰ্—(নজনাকৈ সৰুসুৰা বস্তু সৰকা)—বুঢ়াজনীক নজৰত ৰাখিবা ; তেওঁ সুবিধা পালে লাক-ডিলাপি 'লাক-পাক কৰিব'।

লাক-লণ্ডীয়া—(লাগ-বান্ধ নাইকিয়া)—তোমাৰ 'লাক-লণ্ডীয়া' কথা এৰি পেলোৱা ; যোৱা-নোযোৱা, খাটাংকৈ কোৱা।

লাখ-টকীয়া—(মূল্যবান)—কাম হওক বা নহওক, 'লাখ-টকীয়া' জীৱনটো দিব নোৱাৰোঁ।

লাখৰ-বাখৰ কৰি—(ৰঙেৰে গা নচুৱাই)—'লাখৰ-বাখৰ কৰি' দিন কটাব পাৰিবা ; কিন্তু ভৱিষ্যতে কি কৰিবা ?

লাগ-বান্ধ নহ—(পাৰিপাট্য বা শৃঙ্খলা নহ)—তেওঁ বক্তৃতা দিলে হয়, একো 'লাগ বান্ধ নাই।'

লাগ-ভাগ—(সহায় ; হাত-উজান)—'লাগ-ভাগ' দিয়াৰ দিহা কৰা ; নহলে সি অকলে এই কাম কৰিব নোৱাৰে।

লাগাম ধৰ্—(শাসনত ৰাখ্ ; সংযত কৰি ৰাখ্)—তাক কাম কৰিবলৈ দিলে এজনে 'লাগাম ধৰি' থাকিব লাগিব।

লাগি থাকিলে মাগি খাৰা—(ধৈৰ্যেৰে কাম কৰি থাকিলে নিচলা অৱস্থাত নপৰ্)—'লাগি থাকিলে মাগি খাব নালাগে'। তুমিও মন পুতি কাম কৰি থাকা ; অভাৱ আপুনি আঁতৰিব।

লাগিলে মৰ, জন্মিলে মৰ—(সকলোৰে মৃত্যু বা শেষ অৱশ্যম্ভাবী)—'লাগিলে মৰে, জন্মিলে মৰে',—এই ভাবি তুমিও পুত্ৰশোকত সান্ত্বনা লোৱা।

লাগুনি-কাণনি—(নানা দুখ দি আথেজ পুৰোৱা কাৰ্য)—শত্ৰুৰ 'লাগুনি-কাণনিত' তেওঁ বহুত দিন কষ্ট পালে।

লাগুনি-পাগুনি—(লাচনি-পাঁচনি; গৃহস্থালিৰ সৰুসুৰা কাম)—'লাগুনি-পাগুনি' কৰিবলৈ মোক এটা সৰু ল'ৰা লাগে।

লাগে-লাগে—(দীঘল দীঘল টুকুৰা কৰি)—তেওঁ মুখত-থোৱা ধঁপাত 'লাগে-লাগে' খায়।

লাচ খা (বা ল)—(দোঁ খাই আকৌ পোন হ)—বাঁহডাল 'লাচ খালত' সি ছিটিকি পৰিল।

লাচনি-পাঁচনি—'লাগুনি-পাগুনি' চোৱা।

লাজ-কথা—(অশ্লীল ভাষা)—ইহঁতৰ মুখৰপৰা 'লাজ-কথা' শুনিব কেতিয়া ?

লাজ-কাষ এৰ—(লাজৰ বোধ বা অপমানৰ ভয় আঁতৰা)—'লাজ-কাষ এৰি' ময়ে কামটোত ধৰিব লাগিল; তেতিয়াহে আনেও ধৰিব।

লাজ-কুৰীয়া—(লাজুক)—ল'ৰাটো বৰ বুদ্ধিমান্ কিন্তু বৰ 'লাজ-কুৰীয়া'।

লাজত কাষ হেৰুৱা—(সঙ্কোচ বা লাজৰ বাবে স্বাৰ্থহানি হ)—ঠেলা-মাৰি মানুহৰ মাজেদি গাৰীত উঠাগৈ; নহলে গাৰী এৰি দিব। 'লাজত কাষ হেৰুৱাবা'।

লাজত ভাৰ নবৈ বোজাত হাড় ভাঙ—(লাজ বা সঙ্কোচৰ বাবে কষ্ট পা)—ছন বাৰীৰ মাজেদি নিশা অকলে আহিবলৈও সাহ নাই; ইফালে মানুহ এজনক মাতি আগুৱাই থবলৈ কোৱাটোতো লাজ লাগিল; পিছত চকু-মুখ মুদি লৰ মাৰোঁতে গছত খুন্দা খাই কষ্ট পালে কোনে ? 'লাজত ভাৰ নবৈ বোজাত হাড় ভাঙিলা' নিজৰ দোষত।

লাজ দি—(লজ্জিত কৰ)—আপুনি তাক অলপ 'লাজ দিলে' জানোচা ল'ৰাটো ভাল হয়য়েই!

লাজ পা—(লজ্জিত হ)—সমাজত তেওঁ মৰি যোৱা যেন 'লাজ পালে'; এই অপমান কেনেকৈ পাহৰি থাকিব ?

লাজ-বিজ—(লাজ-কাষ; লাজ বা অপমানৰ ভয়)—তাৰ 'লাজ-বিজ' নাই; যি কৰিবলৈ কোৱা, তাকে কৰিব।

লাজ লাগ্—(লজ্জিত বোধ কৰ্)—খণ্ডতে তেওঁক তেনেকৈ কলোঁ হয়, পিছত বৰ 'লাজ লাগিল'।

লাজুৱা বামুণ কাহুলা চোৰ—(বামুণে লাজ কৰি মাত-বোল নকৰিলে আৰু চোৰে কাহি থাকিলে স্বাৰ্থসিদ্ধিত ব্যাঘাত ঘটে)—তুমি পুৰোহিত হৈ লাজ কৰিলে কেনেকৈ হব? 'লাজুৱা বামুণ, কাহুলা চোৰ'—দুয়োৰে স্বাৰ্থহানি হয়।

লাজে-লাজে—(মান ৰাখি; লাজ নোপোৱাকৈ)—'লাজে-লাজে' আমি ইয়াৰপৰা যাওঁ বলা।

লাটুমা বান্ধ্—(গোট মাৰি লাটুমৰ দৰে হ; টেমুনা বান্ধ্)—মচলাখিনি পানীত গুলিহে আল্লাত দিবা; নহলে 'লাটুমা বান্ধি' থাকিব।

লাটুমা-লাটুম—(কেবাটা টেমুনা বা লাটুমৰ দৰে হৈ থকা)—আলুবোৰ ভালকৈ পিটিকি দিয়া, যাতে 'লাটুমা-লাটুম' হৈ নাথাকে।

লাৰি-চাৰি খা—(নানা প্ৰকাৰে বৰ জুলুম কৰ্ বা কষ্টৰ কাৰণ হ)—সেই বুঢ়ীজনীয়ে আমাৰ পৰিয়ালটো 'লাৰি-চাৰি খাব' লাগিছে।

লাক দি—(পিঠাগুড়ি আদিৰ লাক পানীৰ তলত থৈ জুলুকিৰে মাছ ধৰ্) – 'লাক দি' অলপ মাছ পাইছোঁ।

লালকাল দি—(ভাগৰ বা টোপনিত অৱশ হ)—ল'ৰাটোৱে ভাগৰত 'লালকাল দিছে'; সি অলপ শোওক দিয়া।

লাল পৰ্—(কাৰবাৰত ধনকৈ লাভ কৰ্)—সি এইবাৰ কাৰবাৰত 'লাল পৰিছে'; সেই দেখি ঘৰ সজাবলৈ মাটি কিনিছে।

লালুকীলৈ তপত পানী নালাগ্—(দুৰ্বলক মাৰিবলৈ বেছি শক্তিৰ প্ৰয়োজন নহ)—'লালুকীলৈ তপত পানী নালাগে'; মোক অপকাৰ কৰিবলৈ ইমান ষড়যন্ত্ৰৰ প্ৰয়োজন কি?

লালোভিভি হ—(নানাৰ প্ৰকাৰে হায়ৰান হ)—ল'ৰাটোৰ নৰিয়াত গোটেই পৰিয়ালটো 'লালোভিভি হলোঁ'।

লাহ-বিলাহ—(লাহ-লোটন; ধুন-পেচ)—ডেকা কাল 'লাহ-বিলাহৰ' কাল; সেই বুলি নিজৰ কৰ্তব্য পাহৰি ধুন-পেচত লাগি থাকিলে ডাঙৰ ভুল হব।

লাহ-লোটন—(১। ধুন-পেচ। ২। ৰং-ধেমালি)—১। 'লাহ-লোটন' এৰি পঢ়াগুনাতহে

মনোযোগ দিয়া উচিত। ২। সিহঁত নিচেই সক ল'ৰা; 'লাহ-লোটনৰ' মাজেদি নানান কথা শিকাবলৈ যত্ন কৰা।

লাহে-ধীৰে—(ধীৰে-সুস্থিৰে)—নিজৰ কাম 'লাহে-ধীৰে' কৰি যোৱা; খৰ-খেদা কৰাৰ সকাম নাই।

লাহে-লাহে—(১। ধীৰে ধীৰে। ২। ক্ৰমে; অলপ অলপকৈ আগ বাঢ়ি। ৩। দূৰলৈ মুৎকাকৈ)—১। 'লাহে লাহে' যাবা; বাট বৰ পিছল। ২। এনে ৰবিয়াৰ পিছত তেওঁ 'লাহে লাহেহে' গা টঙাব পাৰিব। ৩। 'লাহে লাহে' কোৱা; সেই কোঠালীত মানুহ আছে।

লিখিত বাঘে খা—(অসম্ভৱ কাৰ্য হ)—গো-খুজীখাত পিছলি পৰি ল'ৰাটো মৰিল; এই দৰে 'লিখিত বাঘে খাব' বুলি কোনে জানিছিল?

লিখিত বুলিও খোঁট নামাৰ—(কৰিবই লাগিব বুলি জানিও কোনো কত ব্য নকৰাকৈ থা)—তাৰ অমনোযোগিতাৰ বাবে শ্ৰীমন্ত পৰিযালটো ক্ৰমাৎ শ্ৰীহীন হৈ যাব লাগিছে; ঘৰৰ কাম-কাযত সি এতিয়াও 'লিখিত বুলিও খোঁট নামাবে'।

লিপা-পোচা—(১। লিপি-মচি পৰিষ্কাৰ কৰা। ২। ক'তো আগৰ কামৰ দাগ বা চিন-চাৰ নথকা)—১। তেওঁৰ ঘৰ-দুৱাৰবোৰ চোৱাঁগৈ; 'লিপা-পোচা' কৰি কেনে ধুনীয়াকৈ ৰাখিছে! ২। চোৰহঁত কোন ফালেদি কেনেকৈ সোমাল, একো ধৰিব নোৱাৰিলোঁ; গিৰীহঁতে 'লিপা-পোচা' কৰি থৈছে। সিদিনা যিখিনি পঢ়ুৱালোঁ, অলপো মনত নাই নে? এনে 'লিপা-পোচা' হৈ থাকিলে পঢ়াত আগ বাঢ়িবা কেনেকৈ?

লিপিত খা—(টানকৈ লাগি ধৰ)—মাটিবোৰ 'লিপিত খাই' ধৰি শিল যেন হৈছে।

লিৰিকি-বিদাৰি—(ঘনে ঘনে পিটিকি পিটিকি)—এই দৰে 'লিৰিকি-বিদাৰি' থাকিলে ঘাডোখৰ বাঢ়িহে যাব।

লীন যা (বা হ)—(আন এটা বস্তুত মিলি লব হ; নোহোৱা হ)—ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বুকুত বছৰি বহুতো সমৃদ্ধিশালী গাঁও 'লীন যাব' লাগিছে।

লীলা-খেলা—(১। ৰং-ধেমালি। ২। জীৱনৰ নানা কাৰ্য)—১। 'লীলা-খেলাত' মগ্ন থাকি ডেকা কাল নষ্ট নকৰিবা। ২। তেওঁৰ 'লীলা-খেলাৰ' সামৰণি পৰিল।

লীলা-মালা যা—(নানা প্ৰকাৰৰ দুখ-দুৰ্গতি যা)—ছোৱালীজনীৰ অতীত কালডোখৰত বহুতো 'লীলা-মালা গৈছে'; এতিয়াহে তাই অলপ সুখ পাইছে।

লুইত প্ৰসন্ন হলে ভঙা মাৰেৰেও পাৰ হব পাৰ—(ঈশ্বৰে অনুগ্ৰহ

কৰি সামান্য সম্বলেৰেও ডাঙৰ কাম কৰিবলৈ সমৰ্থ হ)—'লুইত প্ৰসন্ন হলে ভঙা নাৱেৰেও পাৰ হব পাৰি।' ঈশ্বৰে অনুগ্ৰহ কৰিলে ময়ো এই পুৰণি ৰথলাৰেই পাণ পাৰিব পাৰিম।

লুইত ফুৰিলে গাটি চিকণ হ—(বৰ লোকৰ আশ্ৰয়ত থাকি শ্ৰীমন্ত হ)—বকৰাৰ লগত থাকি ল'ৰাটোৰ ভাগ্য পৰিবৰ্ত্তন হ'ল; 'লুইত ফুৰিলে গাটি চিকণ হয়', তাৰো সেয়ে হ'ল।

লুইতেহে বঠাৰ কোব (বা বঠা কিমানলৈ বহে) জান্—(ভুক্ত-ভোগীয়েহে কষ্টৰ বুজ পা)—'লুইতেহে বঠাৰ কোব জানে'; ধনীয়ে দুখীয়াৰ দুখ কি বুজিব ?

লুক-চুক (বা ঢুক) কৰ্—(১। লুকাই বা অন্যায়ৰূপে আনৰ বস্তু আন্। ২। আনৰ অজ্ঞাতে কোনো কায কৰ্)—১। 'লুক-চুক কৰি' এনেকৈ যে খাইছ, অভাৱ কোওঁৱাৰা শুচাব পাৰিছ নে ? । ২। 'লুক-চুক নকৰি' সদৰীকৈ নকৰা কিয় ?

লুকাই খালে ঢুকাই যা—(আনক বঞ্চিত কৰি কোনো বস্তু গ্ৰহণ কৰিলে নিজেও অভাৱগ্ৰস্ত হ)—আমদুটা সাজোৱনে ভগাই খোৱা; লুকাই নাখাবা; 'লুকাই খালে ঢুকাই যায়।'

লুকা ভাকু (বা লুকাচানি বা লুকালুকি) খেল্—(আঁৰৰপৰা এবাৰ দেখা দি আকৌ লুকাই আনক বিচাৰিবলৈ দি)—মেঘৰ মাজত জোন-বাইয়ে আজি 'লুকাভাকু খেলিছে'।

লুটবি পা—(এবাৰ লুটি খাবলৈ পাই আশয় পা)—সিদিনা এবা দি ধান খাই গাইজনীয়ে 'লুটবি পালে'; তাইক সাঙুৰি দিবহে লাগিল।

লুটি-বাগৰ দি—(ইলুটি-সিলুটিকৈ বাগৰ্)—ঘোঁৰাটোৱে 'লুটি-বাগৰ দিব' লাগিছে।

লুটিয়া-লুটি কৰ্—(ঘনাই ইলুটি-সিলুটি কৰ্)—ল'ৰাদুটাই মাৰামাৰি কৰি বোকাত 'লুটিয়া-লুটি কৰিব' লাগিছে।

লুঠুং-ঠুঙীয়া—(একো নথকা; সম্পূৰ্ণ দৰিদ্ৰ)—বুঢ়াটো 'লুঠুং-ঠুঙীয়া'; মোৰ বুলিবলৈ তাৰ কেও কিছু নাই।

লুতুৰ-পুতুৰ—(বোকা বা ধুলি আদিত সম্পূৰ্ণ লেটি-পেটি হোৱা)—মাছলৈ গৈ লেখোন পেঁকত 'লুতুৰ-পুতুৰ' হৈ আহিলি।

লুপ লুপাই থাক্—(ঘনাই চেলেকি বা খাই থাক্)—ল'ৰাটো বৰ খঁকুৱা; দিনটো ইটো-সিটো 'লুপ লুপাই থাকে'।

লেই লেই ছেই ছেই কৰ্—(বৰ ঘৃণাৰে আঁতৰলৈ খেদ্)—কিছুদিন পিছত বুঢ়াৰ সা-সম্পত্তি হাত কৰি লৈ তেওঁ বুঢ়াক 'লেই লেই ছেই ছেই কৰিবলৈ' ধৰিলে।

লেংটি বেচা যা—(নিচেই নিঃসম্বল হ; বৰকৈ ধাৰত পৰ্)—ভেঁটি খাই ধন ঘটিবলৈ আকাঙ্ক্ষা কৰোঁতে বিষয়াজনৰ 'লেংটি বেচা যাব' লগীয়া হ'ল।

লেকাত লাগ্—(দুখ-ভাগৰত ক্লান্ত হ)—অনাহাৰে অনিদ্ৰাই থাকি ল'ৰাটো গিৰীহঁতৰ দুৱাৰ-মুখত 'লেকাত লাগি' বাগৰি পৰিল।

লেখ-জোখ নহ—(১। সীমা-সংখ্যা নহ। ২। প্ৰচুৰ হ)—১। কিমান মানুহক খুৱালোঁ, 'লেখ-জোখ নাই'। ২। তেওঁৰ ধন-সম্পত্তিৰ 'লেখ-জোখ নাই'।

লেখত হ জোখত নহ—(হিচাপত থাকিলেও যোগ্যতাত নহ)—মাছ পালোঁ দহোটা, কিন্তু 'লেখতহে আছে, জোখত নাই'।

লেখা-পঢ়া বৰ্জিত হৰমোহন পণ্ডিত—(বাহিৰত গুণী যেন দেখিলেও ভিতৰি সম্পূৰ্ণ গুণহীন হ)—তেওঁৰ ভাৱেকজনক কি চাবা, দেখিলে এজন ডাঙৰ বিষয়া বুলি কবা; কিন্তু আচলতে তেওঁ 'লেখা-পঢ়া বৰ্জিত হৰমোহন পণ্ডিত'।

লেঙ্ লেঙ্ কৰে—(বৰ ওখ বা দীঘল)—'লেঙ্ লেঙ্ কৰে' সেই ডেকাজন কোন? ইমান ওখ মানুহ ইয়াত কোনো নাই।

লেঙেৰা লেঙেৰি—(খোঁৰাই অহা-যোৱা কাৰ্য)—তই দেখোন 'লেঙেৰা-লেঙেৰি' লগাইছ, ভৰিত কিবা হৈছে নেকি?

লেছেৰি বুটল্—(অলপ অলপকৈ পৰি থকা বস্তু বুটলি গোটা)—পুহ মহীয়া, গাঁৱৰ কোনো কোনো ল'ৰাই 'লেছেৰি বুটলি' বহুত ধান গোটায়।

লেজুত (বা জৰীত) ধৰি বল নিদি—(আন্তৰিক সহানুভূতি নোহোৱাকৈ, কেৱল মানুহক দেখুৱাবলৈহে কোনো কাৰ্যত যোগ দি)—সি শকত-আৱত হলে কি হব? 'লেজুত ধৰি বল নিদিয়া' মানুহেৰে আমাৰ কাম নহয়।

লেট খা—(সান-মিহলি হৈ তৰপে তৰপে জাপ খাই থাক্)—এই বাৰ ধানৰ খেতি কি চাবা? পথাৰত 'লেট খাই' পৰি আছে।

লেট (বা লেটি) ল—(বোকা বা ধূলিত বাগৰ্)—ম'হবোৰে বোকাত 'লেট লৈ' গা জুৰায়।

লেটা কুন্দা—(১। নিজৰ মুখৰ দুতাৰে নিজে বন্ধ হ। ২। কু-কাৰ্যৰদ্বাৰা নিজৰ

বিপদ্ চপা)—১। পলুবোৰ পৰিছে; এতিয়া 'লেটা কুন্দাব'। ২। তুমি মোক কান্দত পেলাব খুজিছা হয়, মোৰ বোধেৰে নিজেহে 'লেটা কুন্দাইছা'।

লেটি-পেটি (বা **লেট-পেট**)—(তাল-বেয়াই সান-মিহলি)—মাছবোৰ 'লেট-পেট' নকৰিবা; বাছি উলিয়া টান হব।

লেঠু দেখুৱা—(বুঢ়া আঙুলি দেখুৱাই তুচ্ছজ্ঞান বা অৱজ্ঞা কৰ্)—সমাজক 'লেঠু দেখুৱাই' উদ্ধত ডেকাজন গুচি গ'ল।

লেতেৰ-পেতেৰ কৰ্—(মলিন বা অশুচি বস্তুৰ লগত সান-মিহলি কৰ্)—বগৰীবোৰ বোকাত 'লেতেৰ-পেতেৰ কৰিলা'; কেনেকৈ খাবা?

লেথেৰ-গোবৰ হ—(সম্পূৰ্ণ লেতেৰা হ)—বৰষুণত তিতিলা বুলিয়েই এনে 'লেথেৰ-গোবৰ হব' লাগে নে?

লেদেনা ওকট্—(গু-মূত আদি ধুই আল-পৈচান ধৰ্)—নাৰিয়াত পৰি আছিলা যেতিয়া, তেতিয়া 'লেদেনা ওকটিবলৈ' কোন আহিছিল?

লেন ছেলা—(মৰম লগাবলৈ কোমল আৰু দাঘলকৈ মাত্—নিন্দাত)—গালি পাবি, এতিয়া 'লেন ছেলাবলৈ' আহিছ, নহয়?

লেন-দেন কৰ্ (বা **ৰাখ্**)—(কোনোপ্ৰকাৰ সংসৰ্গত থাক্)—দুষ্টৰ লগত 'লেন-দেন কৰিলে' শান্তও এদিন বিপদত পৰে।

লেনৈ-ভাদৈ—(লেনিয়াই কথা কোৱা আলসুৱা ছোৱালী)— তোমালোকৰ সেই 'লেনৈ-ভাদৈজনী' ক'লৈ গ'ল? তাইক নমতাকৈ যাম নে?

লেপাট-গাঁঠি—(নেৰা-নেপেৰাকৈ লাগি থাকি আমনি কৰা মানুহ)—সেই ল'ৰাটো 'লেপাট-গাঁঠি'; সি ধৰিলে জোঁকতকৈও বেছিকৈ ধৰে।

লেপেট খা—(লেওৰ নিচিনাকৈ লাগি ধৰ্)—দৰৱটো ঘাডোখৰত 'লেপেট খাই' ধৰিছে; এৰুৱাওঁ কেনেকৈ?

লেপেটা কাঢ়ি বহ্—(দুই ভৰি কোঁচাই তপিনা পাৰি বহ্)—'লেপেটা কাঢ়ি' মাটিত বহি কাপোৰখন নষ্ট কৰিলি।

লে (বা **ললা** বা **লৰ**) **বা**—(চুঁচৰি বা বগাই দীঘল হৈ আগ বাঢ়্)—কেঁচুৱাটোৱে আঁঠু লোৱা নাই, কিন্তু 'লে বাই' বহুত দূৰলৈ যায়।

লেবাই শামুকে পাঞ্চজন্যৰ বংশ বুলি ক—(ইতৰ লোকে ডাঙৰৰ লগত মিছা সম্বন্ধ দেখুৱাই ডাঙৰ বোলা)—আমাৰ উপৰি-পুৰুষ এগৰাকী কাণ্যকুব্জৰপৰা

আহিছিল বুলি কলে আপোনালোকে মোক 'লেবাই শামুকে পাকজন্তুৰ বংশ বুলি কোৱা' বুলি নাভাবিব।

লেবেলা পৰা লোক, চেবেলা পৰা গৰু—(গৰুও দুৰ্বল সম্বলযুক্ত নিৰ্বলী মানুহ)—বাৰিষাৰ দিন, সা-সম্বলো নাই ; কোনো উপায়ে মৰ-কামটো কৰি পেলোৱা ; 'লোকও লেবেলা পৰা, গৰুও চেবেলা পৰা'।

লেল-পেল নিছিগা—(লাগ-বান্ধ নোহোৱা দীঘলীয়া—কথাত খাটে)—'লেল-পেল নিছিগা' কথা কৈ আৰু কিমান পৰ কটাবা ?

লেলাই-ধেন্দাই—(বৰ কষ্টেৰে)—গাঁৱত কোনো প্ৰকাৰে 'লেলাই-ধেন্দাই' দিন কটাইছোঁ।।

লৈ-লৈ থৈ-থৈ—(বৰ আপদ্ বা দুৰ্গতি)—মিতিৰ খাবলৈ আহি বৰ 'লৈ-লৈ থৈ-থৈ থনতহে' পৰিলোঁ।।

লোকৰ আঙুলি জুইত দি খা—(কৌশলেৰে আনৰ হতুৱাই কষ্ট কৰাই নিজৰ স্বাৰ্থসিদ্ধি কৰ্)—'লোকৰ আঙুলি জুইত দি খোৱা' স্বভাৱৰ মানুহ সমাজত অনেক আছে।

লোকৰ ওপৰত উশাহ ল—(পৰৰ অনুগ্ৰহেৰে জীয়াই থাক্)—আপুনি খুৱাই আছে হয়, এনেকৈ 'লোকৰ ওপৰত উশাহ লৈ' থকাটো মোৰ পক্ষে উচিত হোৱা নাই।

লোকৰ চৰাত বহা বৰ মানুহ—(আনক আশ্ৰয় কৰি ডাঙৰ বোলাব খোজা মানুহ)—বুঢাজন আছিল 'লোকৰ চৰাত বহা বৰ মানুহ' ; নিজৰ গুণ-গৰিমা, ধন-বিত্ত একোৱে নথকাতো আনৰ ওপৰেদি তেওঁ সদায় ডাঙৰ মানুহ হৈ আছিল।

লোকৰ মূৰত কঠাল ভাঙ্—'লোকৰ আঙুলি জুইত দি খা' চোৱাঁ।

লোকলৈ বুলি হুল চাঁচি নিজে ফুটি মৰ্—(আনলৈ ষড়যন্ত্ৰ কৰি নিজে সেই ষড়যন্ত্ৰত ক্ষতিগ্ৰস্ত হ)—শিয়ালে 'হৰিণালৈ হুল চাঁচি নিজে ফুটি মৰিল' ; হৰিণা সাৰি গ'ল ; সি নিজে মৰা পৰিল।

লোণ খালে গুণ গা—(উপকাৰী লোকৰ শলাগ ল)—'যাৰ লোণ খাবা, তাৰ গুণ গাবা।' অশলাগী লোক মহা পাপত লিপ্ত হয়।

লোণ খুটি ভাত খা—(অতি কষ্টেৰে জীৱিকা চলা)—সিহঁত বৰ দুখীয়া ; 'লোণ খুটি ভাত খায়'।

লোণ নোহোৱাকৈ থেকেবা কুট—(সা-সম্বল নোহোৱাকৈ কোনো কাম

কৰিবলৈ অগ্ৰসৰ হ)—শিক্ষকেই যদি নোপোৱা, স্কুল পাতিবা কেনেকৈ? 'লোণ মোহোৱাকৈ খেকেৰা মুকুটিবা।'

লোণ-পাত চেলেকা—(নানা প্ৰলোভনেৰ বশ কৰ্)—সি বৰ উগ্ৰ প্ৰকৃতিৰ; 'লোণ-পাত চেলেকাৰ' পাৰিলেহে পৰা।

লোণভাৰ পেলাই মাটিভাৰ আন্—(লাভ এৰি অলাভৰ পথ ল)—তুমি সেই চাকৰি এৰি এইটো ললে 'লোণভাৰ পেলাই মাটিভাৰ অনাহে' হব।

লো পুৰিলেহে ভীথা হ—(কষ্টৰ মাজেদিহে গুণ-গৰিমা চৰ্)—দুখকষ্টলৈ ভয় নকৰিবা; 'লো পুৰিলেহে ভীথা হয়'।

লোভে পাপ, পাপে মৃত্যু—(লুভীয়া মানুহে মৃত্যু মাতি আন্)—'লোভে পাপ, পাপে মৃত্যু'; সেই দেখি অনৰ্থক লোভ কৰি মৃত্যু চপাই নলবা।

লোৰ গুড়িকৰাই গালে গালে খা—(বৰ টান কাম সমাধা কৰ্)—এই কামটো এমাহত শেষ কৰা, আৰু 'লোৰ গুড়িকৰাই গালে গালে খোৱা' একে কথা।

শ

শক পা—(কোনো কাম কৰাৰ দিহা বা বুধি পা)—'শক নাপালে' কোনো কাম কৰিব নোৱাৰি।

শকুনি-বুদ্ধি—(দুৰ্যোৰ ষড়যন্ত্ৰমূলক আৰু ধ্বংসাত্মক পৰামৰ্শ)—তাৰ 'শকুনি-বুদ্ধি' শুনি নিজৰ বিপদ মাতি নানিবা।

শক্তৰ ভক্ত দুৰ্বলৰ যম—(বলীৰ ওচৰত সেও হৈ দুৰ্বলৰ ওপৰত অত্যাচাৰ কৰা লোক)—তেওঁ তোমাক বাঘে ধৰা দিছে হয়, শক্তিমান লোকৰ আগত ভিজা মেকুৰী যেন হয়। তেওঁ স্বাৰ্থসিদ্ধিৰ বাবে সদায় 'শক্তৰ ভক্ত, দুৰ্বলৰ যম'।

শক্তি ইচ্ছাই ভক্তি—(সাধ্য অনুসৰি কাম)—তুমি কলেজলৈ চাঁদা এইখিনি দিলেই হব; 'শক্তি ইচ্ছাইহে ভক্তি'।

শক্তি-শেলত পৰ্—(টান নৰিয়াত লৰ-চৰ কৰিব নোৱৰাকৈ পৰি থাক্)—আজি দুমাহ 'শক্তি-শেলত পৰি' আছোঁ; ডাক্তৰে কেতিয়া এৰি দিয়ে নাজানো।

শ' খোৱা শগুণ—(অতি লোভী আৰু নীচ প্ৰকৃতিৰ মানুহ)—খাৱৰ ওলালে যে 'শ' খোৱা শগুণৰ' দৰে আহ, কাম ওলালে এটাকো নাপাওঁ কিয়?

শগুণ বুকুত পৰ্—(মৃত্যু হ—শাও)—তাৰ কেতিয়া 'শগুণ বুকুত পৰে', তাকেহে চাইছোঁ।

শগুণৰ শাপত বুঢ়া গৰু নমৰ্—(স্বাৰ্থপৰ আৰু লোভী মানুহৰ ইচ্ছামতে কোনো কাৰ্য নহ)—তোমাৰ শাওলৈ মই ভয় কৰা নাই; 'শগুণৰ শাপত বুঢ়া গৰু নমৰে'।

শগুণে শ' খালেও পাখিৰে ঢাকি খা—(খঁকুৱাই খোৱাৰ সময়তো আনক নেদেখুৱাকৈ খা)—'শগুণে শ' খালেও পাখিৰে ঢাকি খায়'; তুমি নো কেঁচুৱাটো অলপ আঁৰ-বেৰ কৰি গৰ নোৱাৰা নে?

শঠাই-নৰকী—(মহাপাপী লোক)—মিছলীয়া মানুহ 'শঠাই-নৰকী'; তাৰ কোনো কালেও ভাল নাই।

শঠা-মিত্ৰ—(কপটীয়া বন্ধু)—'শঠা-মিত্ৰ' শত্ৰুতকৈও ভয়ানক; এনে লোকৰপৰা আঁতৰি থাকিবা।

শত্ৰুক হঁহুৱা মিত্ৰক কন্দুৱা—(বৰ ডাঙৰ বিপদত পৰি শত্ৰুৰ আনন্দৰ আৰু মিত্ৰৰ দুখৰ কাৰণ হ)—তোৰ এই কু-কাৰ্যবোৰৰদ্বাৰা 'শত্ৰুক হঁহুৱাব' আৰু 'মিত্ৰক কন্দুৱাব' লাগিছ।

শত্ৰু পাৰ্ (বা শাল্)—(শত্ৰুতা সাধনৰ বাবে প্ৰতিশোধ ল)—তেওঁ মোক মিত্ৰভাৱে, বিয়াত গাখীৰ দিব বুলি নিদি, 'শত্ৰু পাৰিলে'।

শত্ৰুৰ ছাগলীৰ কাণ মুছৰিও সুখ পা—(যি কোনো প্ৰকাৰে শত্ৰুপক্ষৰ বিৰক্তিৰ কাৰণ হৈ বং পা)—গাইজনীয়ে তোমাৰ একো অনিষ্ট কৰা নাছিল; তথাপি তোমাৰ শত্ৰুৰ গাই বুলি দুটা কোব মাৰিলা। সামান্য মনৰ মানুহে এই দৰে 'শত্ৰুৰ ছাগলীৰ কাণ মুছৰিও সুখ পায়'।

শদিয়াৰপৰা ধুবুৰীলৈ—(গোটেই দেশ জুৰি)—বৰদলৈৰ মৃত্যুত 'শদিয়াৰপৰা ধুবুৰীলৈ' হাহাকাৰ উঠিল।

শ-নামে গৰখীয়া-নামে একেলগে পাত্—(এটাৰ লগত আন এটা জঞ্জালৰপৰা একেলগে উদ্ধাৰ হ)—তেওঁ 'শ-নামে গৰখীয়া-নামে একেলগে পাতিছে'। আজি সৰু ল'ৰাটোৰো গণনি; আৰু ডাঙৰ ল'ৰাটোৱে পৰীক্ষা পাছ কৰা বাবে চাহ-মেললৈও বন্ধু-বান্ধৱক মাতিছে।

শনিপাট—(উগ্ৰ আৰু দুষ্ট প্ৰকৃতিৰ লোক)—সেই মিঠা-মুখীয়া মানুহটোক 'শনিপাট' বুলিহে জানিবা।

শনিয়ে ধৰ্ (বা পা)—(ডুবুৰিয়ে লগ দি)—তাক টকা দিবলৈ মোক 'শনিয়ে ধৰিছিল'।

শপত কৰ্ (বা কাঢ়্ বা খা)—(দেৱতা, ধৰ্ম, পৱিত্ৰ বস্তু বা মৰমৰ মানুহৰ নাম লৈ বা ছুই অঙ্গীকাৰ কৰ্)—তই যদি চুৰ কৰা নাই, তেনেহলে গীতাশাস্ত্ৰ ছুই 'শপত কৰ্'।

শপত দি—(দেৱতা, ধৰ্ম, পৱিত্ৰ বস্তু বা মৰমৰ মানুহৰ নাম আদিৰে অঙ্গীকাৰ কৰিবলৈ ক)—বিচাৰকে সাথীক ধৰ্মৰ নামে 'শপত দিলে'।

শঙ্ক উঠ্—(শঙ্কাজাত হ)—তই তামোল চুৰ কৰা বুলি 'শঙ্ক উঠিছে'।

শঙ্কত ঘোঁক্—(সামান্য উমান পায়েই হেঁচি বা চেপি ধৰ্)—লাক নো কোনে দিলে, তই যে 'শঙ্কত ঘুঁকিবলৈ' আহিছ? আমি লাকৰ নামেই উলিয়া নাই; লাওৰ কথাহে কৈছিলোঁ।

শয়ন দি—(গধূলি দেৱতাৰ বিগ্ৰহক সেৱা-অৰ্চনা কৰি শুৱাই থ)—মই যবলৈ যাওঁতে পলম হব; তুমি গৈ আমাৰো গোসাঁইক 'শয়ন দি' আহিবা।

শয়ন্তৰী হ—(স্বামীৰ চিতাত শুই পোৰা যা)—আজি-কালিও দুই-এজনী তিৰোতা 'শয়ন্তৰী হোৱা' শুনা যায়।

শৰ-কাঠী—(তাঁত-শালত ব্যৱহাৰ কৰা সৰু দীঘলীয়া জোঙা কাঠী)—নতুন 'শৰ-কাঠী' কেডালমান চাঁচি লোৱা; পুৰণিবোৰ চুটি হব।

শৰণ দি—(১। ধৰ্মৰ মন্ত্ৰ বা দীক্ষা দি। ২। অন্যায়ৰপৰা ৰক্ষা পাবলৈ দেৱতা বা ৰজাৰ দোহাই দি)—১। শঙ্কৰদেৱে তেওঁলোকক 'শৰণ দিছিল'। ২। চৰকাৰত 'শৰণ দি' সি লাঠি লৈ দুৱাৰ মুখত থিয় দিলে।

শৰণ পশ্—(আশ্ৰয় ল)—"তোমাৰ চৰণে 'শৰণ পশিলোঁ।' ইবাৰ ৰাখিয়ো হৰি।"

শৰণ ল—(আশ্ৰয় ল। ২। ধৰ্মৰ মন্ত্ৰ ল)—১। আপোনাত 'শৰণ লৈছোঁ', আপুনি যি কৰে কৰক। ২। আমাৰ উপৰি-পুৰুষে হৰিদেৱত 'শৰণ লৈছিল'।

শৰণ লগা—(ধৰ্মৰ মন্ত্ৰ দি)—তেওঁ সেই ঠাইত বহুতক 'শৰণ লগাই' বৈষ্ণৱ কৰিলে।

শৰ-মালা—(বিয়াত পদুলি-মুখত আঁৰি দিয়া গছৰ ফুল, পাত আৰু মাটিৰে সজা ফুলেৰে সজা মালা)—বিয়াৰ দিনা পুৱাই পদুলিত আৰু ঘৰ-ঘৰৰ দুৱাৰ-মুখত 'শৰ মালা' আঁৰি দিবা।

শৰ-শয্যাত পৰ্—'শক্তি-শেলত পৰ্' চোৱা।

শৰাই ভাঙ.—(দৰাঘৰৰপৰা ছোৱালী খুজিবলৈ আগ বঢ়োৱা তামোল-পাণৰ শৰাই গ্ৰহণ কৰ.)—বৰ বকৱাই 'শৰাই ভাঙিলে', দৰা-ঘৰীয়াই ছোৱালী চাই বৰ সন্তোষ পালে।

শৰাধ কৰ.—(সম্পূৰ্ণ নাশ কৰ.)—গৰুৱে আজি শাকৰ 'শৰাধ কৰিলে'।

শৰাধ চাৰিখনীয়া কৰ.—(ব্যঙ্গাৰ্থত—অনাচাৰী হ)—বুঢ়াৰ পুতেক আছে হয়, পিছে দেউতাকৰ 'শৰাধ চাৰিখনীয়াকৈ কৰে'।

শৰাধত বহ—(বৰকৈ তিৰস্কাৰ কৰ.)—বুঢ়ীয়ে বাঁহ চুৰ কৰা গম পালে তোৰ সাতোম পুৰুষৰ 'শৰাধত বহিব'।

শল-ঠেকত পৰ.—(এবাৰ নোৱৰা বিপদত পৰ.)—ইমান দিনে টেঙৰালি কৰি ফুৰি আজি সি 'শল-ঠেকত পৰিছে'; গএগ্ৰাই তাক শুদাই নেৰে।

শল-মাৰি ভাঙ.—(সমাজৰ শৃঙ্খলা নষ্ট কৰি পলা)—এই দুষ্টটোৱে 'শল-মাৰি ভাঙি পলায়' দেখি সমাজে তাক এৰি থৈছে।

শ'লৰ পেটত শাল ওপজ.—(সজ লোকৰ ঘৰত অসৎ প্ৰকৃতিৰ লোক ওপজ.)—তেওঁৰ পুতেকৰ কথা নকবা; 'শ'লৰ পেটত শাল উপজিছে'; বুঢা দেউতাক পুতেকৰ স্বভাৱ-চৰিত্ৰ দেখি মৰ্মাহত হৈছে।

শ'লৰ মাজৰ চেনাৰ—(সজ প্ৰকৃতিৰ বহুতৰ মাজত এজন অসৎ প্ৰকৃতিৰ লোক হ)—সেই পৰিয়ালত সি 'শ'লৰ মাজৰ চেনাৰ'; অকল সিয়েই পৰিয়ালটোৰ দুৰ্নাম আনিছে।

শলাগ পা—(প্ৰশংসা লাভ কৰ.)—সজ গুণৰ বাবে তেওঁ সকলোৰে 'শলাগ পায়'।

শলাগ পুৰি খা—(আগৰ উপকাৰ পাহৰি যা; অকৃতজ্ঞ হ)—'শলাগ পুৰি খোৱা' আজি কালি বহুতৰ লক্ষণ; কিন্তু তেনে অশলাগীৰ মঙ্গল নাই।

শলাগ ল—(উপকাৰ স্বীকাৰ কৰ.; প্ৰশংসা কৰ.)—আপোনাৰ বদান্যতাৰ 'শলাগ লৈছোঁ'।

শলাগোঁতে শলা-গাঁঠি লাগ.—(শলাগনি পাই অকৰ্মণ্য হ)—তোমালোকে 'শলাগোঁতে' ল'ৰাটোৰ 'শলা-গাঁঠি লাগিল'; সি এতিয়া পঢ়াশুনা কৰিবলৈ এৰি দিলে।

শলালৰ শিল—(অতিশয় উগ্ৰ দণ্ড)—গভাইত চোৰটোক ৰাইজে 'শলালৰ শিলেৰে' খুন্দিলে।

শ'-মুৰা হ—(মুখটো মৰা মানুহৰ মুখৰ দৰে জ্যোতিহীন হ)—নৰিয়াৰ অৱস্থা বিশেষ নাজানো; কিন্তু মানুহটো 'শ-মৰা হৈছে'।

শহ-চৌৰৰ-ভলা—(ৰৰণ-ভলা)—'শহ-চৌৰৰ-ভলা' লৈ মঙ্গল উৰুলীৰে তেওঁলোকে ঘৰাক আদৰি আনিলে।

শহা-কণীয়া—(সামান্য শব্দ হলেও শুনা)—বুঢ়ী বৰ 'শহা-কণীয়া'; ৰাতি সামান্য শব্দ হলেও হেঃ কৰি উঠে।

শহুৰৰ জীয়েক—(ঘৈণী—গিৰিয়েকে কয়)—এই কথা মই কৰ নোৱাৰোঁ; 'শহুৰৰ জীয়েকক' সোধা।

শহুৰৰ পুতেক—(স্বামী—ঘৈণীয়েকে কয়)—'শহুৰৰ পুতেকে' মোক শুৱাল গালি পাৰে, তাকেহে সহিব নোৱাৰোঁ।

শহুৰি খাট—(শহুৰৰ ঘৰত অৰ্থাৎ স্বামীৰ ঘৰত বাস কৰি পৰিশ্ৰমৰ মাজেদি দিন কটা)—ছোৱালীজনীয়ে বৰ দুৰ্ভাগ্যৰ মাজেদি 'শহুৰি খাটিছে'।

শাওণ-ভাদ-মহীয়া মানুহ—(বৰ কৰ্মব্যস্ত লোক)—'শাওণ-ভাদ-মহীয়া' মানুহৰ দৰে তেওঁ মুৰ তুলিও নাচায়; কেৱল পৰিছেহে।

শাও দি—(অভিশাপ দি)—ঋষিয়ে 'শাও দি' তেওঁক শিলামূৰ্তি কৰিলে।

শাও লাগ—(অভিশাপত পৰ)—দেৱতাৰ 'শাও লাগি' তেওঁলোক উষা-অনিৰুদ্ধ হৈ উপজিল।

শাও-শপনি—(গালি-মাত)—ইয়াত বুঢ়ীৰ 'শাও-শপনি' খাই থকাতকৈ মোৰ পক্ষে যোৱাই ভাল।

শাঁও-বৰণীয়া—(বৰ বগা নোহোৱা; তেল-কলীয়া)—ছোৱালীজনী তেনেই ক'লা নহয়, বগাও নহয়, 'শাঁও-বৰণীয়া'।

শাঁখে-সেন্দুৰে—(সধবা অৱস্থাৰে)—'শাঁখে-সেন্দুৰে' শহুৰিত ৰাজ-ৰাণী হৈ থাকিবলৈ মুনিয়ে তেওঁক আশীৰ্বাদ দিলে।

শাঁতৰি পৰ—(ভাগৰ বা অৱসাদ গুচি শান্তি পা)—বৰ ভাগৰ লাগি ল'ৰাটো শুইছে; অলপ 'শাঁতৰি পৰক' দিয়া, নামাতিবা।

শাক খোৱা পাত খোৱা কথা—(মূল্যহীন বাজে কথা)—'শাক খোৱা পাত খোৱা কথা' কৈ থাকিলে কাৰ কি লাভ হয়? অথচ পুৱাৰপৰা তাকেই কৈ আছা।

শাকত লোণ নাখা—(অতিশয় কৃপণালি কৰ)—তেওঁ বৰ কটকিনা মানুহ; 'শাকতো লোণ নাখায়'।

শাক বাঢ়িবলৈ খুন্দ নাই, ভোজ বাঢ়িবলৈ হুঁহুঁ কৰ—(অকৰ্মণ্য

লোকে ডাঙৰ কামৰ দায়িত্ব ল)—সি পাৰে বুলি কলেও এনে কাম এটাৰ দায়িত্ব তাক দিব নোৱাৰি ; তাৰ 'শাক বাছিবলৈকে খুব নাই', তথাপি সদায় এনেকৈ 'ভোজ বাছিবলৈ হুঁ হুঁ কৰেই'।

শাকে কচুৰে খা—(অতি দুখীয়াভাৱে দিন কটা)—'শাকে কচুৰে খাই' কথমপি জীয়াই আছোঁ।

শাকে শোকোতাই ভক্ষণ—(সুলক্ষণীয়া লোকে যিহকে পা তাকে খাই সন্তোষ পা)—ইটো নাখাওঁ, সিটো নাখাওঁ—এইবোৰ কেনে কথা ? 'শাকে শোকোতাই ভক্ষণ' কৰাহে সুপুৰুষৰ লক্ষণ।

শান্তি-বিয়া—(কেশাৰ্চন ; পাছ-বিয়া)— লাহে লাহে 'শান্তি-বিয়াৰ' প্ৰথা লোপ পাই আহিছে।

শাপন্ত কথা—(সুনিশ্চিত কথা)—বুঢ়ীয়ে যদি নাৰিকলৰ থোকলৈ চায়, তেওঁ পাছ দিয়াৰ লগে লগে থোকে সৈতে খহি পৰিব,—এইটো 'শাপন্ত কথা'।

শাপে বৰ হ—(অমঙ্গলৰপৰা মঙ্গল হ)—এবাৰ তেওঁক ববলে কামুৰি আধা-মৰা কৰিছিল ; কিন্তু সেয়ে তেওঁৰ পক্ষে 'শাপে বৰ হ'ল' ; তেওঁৰ কেবা-বছৰীয়া মেলেৰিয়া আঁতৰিল।

শাম কাট্—(লাঘৱ হ ; কম পৰ্)—ৰবনুপে 'শাম কাটিছে' ; যাওঁহে।

শামুকৰ পেটত মুক্তা ওপজ্—(সামান্য পৰিয়ালত সুলক্ষণীয়া লোকৰ জন্ম হ)—পৰিয়াল বা গাঁওলৈ চালে তেওঁ 'শামুকৰ পেটত মুক্তা উপজিছে'।

শামুকৰ সাহ—(অলপো সাহ নথকা স্বভাৱ)—তাৰ যিহে 'শামুকৰ সাহ', সি এই ৰাতি শ' নিব, হৈছে।

শামুকীয়া গতি—(নিতান্ত ধীৰ বা মন্থৰ গতি)—সকলো কামতে তোমালোকৰ এই 'শামুকীয়া গতিৰে' কি আগুৱাবা ?

শামুকীয়া লাগ্—(পানীয়ে খাই বাৰিষা ভৰিৰ আঙুলিৰ মাজবোৰত ঘা হ)—তেওঁৰ ভৰিত 'শামুকীয়া লাগি' উখহি উঠিছে।

শাৰী পূৰা—(অযোগ্য লোকে বৰ লোকৰ লগ হৈ দেখাত অভাৱ পূৰণ কৰ্)—এই কামত মোৰ যোগ্যতা নাই ; এনেয়ে আপোনালোকৰ 'শাৰী পূৰাবলৈহে' এই আসনত বহিলোঁ।

শালক শিঙিয়ে ঘিণা—(নিজে ঘৃণনীয় হৈ আনক ঘৃণা কৰ্)—তই নিজে চোৰ ; তয়ে আক ডকাইতটোক নিন্দা কৰিছ ; 'শালক শিঙিয়ে ঘিণায়েই'।

শাল-চকুৱা—(চোকা বুদ্ধিৰ; টেঙৰ)—তেওঁ বৰ 'শাল-চকুৱা' মানুহ; হাজাকৈ গোপন কৰিলেও তেওঁ তাৰ ভং পাবই।

শালত (বা শালে) কটা—(একেবাৰে নতুন—কাপোৰত খাটে)—কাপোৰখন পুৰণি নহয়; তেনেই 'শালত কটা'।

শালত দি—(থিয়কৈ পোতাশালত বহুৱাই বধ কৰ্)—পুৰণি কালত উগ্ৰ দোষীক 'শালত দিয়া' হৈছিল।

শাল মাৰি ধৰ্—(শাল মাৰিলে হোৱা কষ্টৰ নিচিনা কষ্ট দি)—মোৰ আজি বুকুৱে পিঠিয়ে 'শাল মাৰি ধৰিছে'; উশাহ-নিশাহকে লব নোৱাৰো।

শালৰ মাজৰ শিঙি—(মিলিব নোৱৰা সঙ্গত সোমোৱা মানুহ)—এই সমাজত তেওঁ 'শালৰ মাজৰ শিঙিহে' হৈছে।

শালৰ-হাতী মুকলি হ—(মুকলিকৈ এৰি দিব নোৱৰা মানুহো মুকলি হ)—আজি স্বাধীনতা উৎসৱ, 'শালৰ হাতীও মুকলি হয়', মইহে ওলাব নোৱৰা হৈছোঁ।

শালিকাই চুঁচোতে মাজোঁতে কেচু বজা হ—(আয়মেৰে সাজ কাছ কৰোঁতে কোনো কামৰ সময় উকলি যা)—গোৱা যদি, ওলোৱা; 'শালিকাই চুচোঁতে মাজোঁতে কেচু বজা হয়' যেন পাইছোঁ; গাৰী আহিলে তোমালৈ বৈ নাথাকে।

শালিকাই মুৰৰ চুলি নিয়া দি—(বৰকৈ চিঞৰ বাখৰ কৰি বাৰ বাৰ একে অনুৰোধেৰে জুলুম কৰ্)—টকাছুটা নিদিলোঁ। মানে তাই মোক 'শালিকাইহে মুৰৰ চুলি নিয়া দিলে'।

শালিকা-চিনান কৰ্—(নামমাত্ৰ গা ধো)—তুমি 'শালিকা-চিনান কৰি' আহিলা নে কি? পলকতে গা ধোৱা হ'ল নে?

শাস্তি-শলা—(শূলত দিয়া আদিৰ অনুৰূপ গুৰু-দণ্ড)—ছোৱালীজনীক 'শাস্তি-শলা' নিদিবা; তাই নিৰ্দোষী।

শাস্ত্ৰ-সমস্তকৈ—(কোনো প্ৰকাৰে শাস্ত্ৰৰ বিধান মানি)—মানুহ-দুনুহ মাতিব নালাগে; 'শাস্ত্ৰ-সমস্তকৈ' শৰাধটো কৰা।

শিং গজ্—(বিশেষ লাভবান হ—ব্যঙ্গাৰ্থত)—দোকান দি, তাৰ 'শিং গজিছে'; সি এতিয়া মহাজন।

শিং থাকিলে হালত বাব পাৰ্—(গৰুৰ লগত পাৰ্থক্য নহ)—সি এজন বৰ ভাল মানুহ; 'শিং থকা হলে হাল বাব পৰা' গ'লহেঁতেন।

শিং ধৰাই থাক্—(যুঁজোঁ যুঁজোঁকৈ সাজু হৈ থাক্)—মোৰ লগত তই 'শিং ধৰাই আছ'; যুঁজি চাবি নেকি ?

শিং ভাঙি দামুৰি হ—(বুঢ়া বয়স লুকাই ডেকা হবলৈ ব্যৰ্থ আকাঙ্ক্ষা কৰ্)—ককাইদেৱে সাজি-কাচি ওলাওঁতে এবেলা যায়; তেওঁ 'শিং ভাঙি দামুৰি হব খুজিছে'।

শিকনি দি—(১। নজনা কথা বুজা। ২। শাস্তি দি)—১। পিতাকে ল'ৰাটোক নানা প্ৰকাৰৰ 'শিকনি দিছে'। ২। সি হাক-বাধা নমনা হৈছে; তাক এটা 'শিকনি দিবহে' লাগিল।

শিকিত দিয়া মাছ যেন হ—(সম্পূৰ্ণৰূপে অৱশ বা কাতিকুতা কৰিব নোৱৰা হ)—বাড়িটো গাৰ বিষত টোপনি মাৰিব পৰা নাই; 'শিকিত দিয়া মাছ যেন হৈ আছে'।

শিখা বান্ধ্—(গায়ত্ৰী বুলি টিকনিত গাঁঠি দি)—বামুণে 'শিখা বান্ধি' ৰক্ষা-কৱচ লয়।

শিঙৰা-মুৰীয়া—(শিঙৰাৰ মূৰৰ দৰে জোঙা মূৰৰ)—ল'ৰাটো 'শিঙৰা-মূৰীয়া,' দেখিবলৈ অশুৱনি।

শিঙৰি-ঘৰত উঠ্—(বিধি অনুসৰি ৰজা হ)—বুঢ়া ৰজা স্বৰ্গী হলত কোঁৱৰে 'শিঙৰি-ঘৰত' উঠিল।

শিঙা হোপা দি—(তেনেই চুহি খা)—এই টকাখিনি শীঘ্ৰে পৰিশোধ কৰা; নহলে সেই ধনীটো যেনে প্ৰকৃতিৰ, সি তোমাক 'শিঙা হোপা দিব'।

শিঙিৰ মাজৰ মাগুৰ—(বহুত দুষ্ট লোকৰ মাজৰ অকলশৰীয়া সাধু লোক)—তেওঁ এই গাঁৱত 'শিঙিৰ মাজৰ মাগুৰহে' হৈছে; দিনে নিশাই সকলোৱে তেওঁক নানা শাস্তি-শলা দিছে।

শিতান দি—(১। মূৰ থৈ শো। ২। শোৱাৰ দৰে বৈ থাক্)—১। উত্তৰৰ ফালে 'শিতান দিব' নাপায়। ২। বানপানী চোতালত উঠা নাই,—বাটত আহি 'শিতান দিছে'।

শিপা কাট্—(অতি গোপনে শত্ৰুতা কৰ্)—তেওঁৰ লগত মিতিৰালি কৰিছা হয়, সাৱধানে চলিবা; তলে তলে 'শিপা কাটি' মানুহক জব্দ কৰাত তেওঁ বৰ ওস্তাদ।

শিপা গজ্—(লৰচৰ কৰাৰ শক্তি ৰহিত হ)—তোমাৰ 'শিপা গজিল' নেকি ? পুৱাৰ পৰা বহি থাকি দেখোন মূঠাই হ'লা ?

শিমলুৰে কৰ দেখি পখীয়ে বখি থাক্—(মিছাকৈ আশা পালি থাক্)—'শিমলুৰ কৰ দেখি' থাম পাম বুলি 'পখীয়ে বখি থকাৰ' দৰে, তুমিও মোৰপৰা সহায় পাবা বুলি আশা পালি আছা ; কিন্তু সেই আশা এৰা ; সহায় বেয়ে দিব পাৰে-তাৰ ওচৰ চাপাগৈ।

শিয়াল-গলা—(গাল উথহা ৰোগ)—'শিয়াল-গলা' সংক্ৰামক ৰোগ, তপত পিঠাৰে সেকিলে ভাল হয়।

শিয়াল-তামুলী—(বৰকৈ তামোল খোৱা মানুহ)—বঁটাটো আঁতৰাই থোৱা ; সেই 'শিয়াল তামুলীটোৱে' অকলে এবঁটা তামোল শেষ কৰিব।

শিয়াল-বাগি দি—(ধৰিবলৈ চল নিদি বাগি দি ফুৰ্)—সি কামৰপৰা এৰাবলৈ 'শিয়াল বাগি দি' ফুৰিছে।

শিয়ালৰ জাক জাক শিংহৰ এক—(সংখ্যাতকৈ গুণৰ মূল্যহে বেছি)—আজি হেজাৰ-বিজাৰ লোকে যি কামটো কৰিব পৰা নাই, এজনে সেই কাৰ্য সম্পাদন কৰি দেশৰ সন্মান ৰক্ষা কৰিলে। সেই দেখিয়েই কয়, 'শিয়ালৰ জাক জাক সিংহৰ এক'।

শিয়ালৰ ডিঙিত মণ্ডহৰ ভাৰ দি—(যি যি বস্তুৰ খকুৱা, তাক সেই বস্তুৰ তত্বাৱধানত ৰাখ্, উদক ভেটা-ৰখীয়া পাত্)—ল'ৰাইতক ৰসোগোল্লা ৰখাৰ ভাৰ দিয়া আৰু 'শিয়ালৰ ডিঙিত মণ্ডহৰ ভাৰ দিয়া' একে কথা।

শিয়ালৰ পাছত কুকুৰে ভুক্—(কোনো কাৰ্য নকৰিবলৈ অসাৰ্থকভাৱে বাৰে বাৰে কৈ থাক্)—তাক এই কাম নকৰিবলৈ কত বাৰ কলোঁ ; সি নুশুনে,—যেন 'শিয়ালৰ পাছত কুকুৰেহে ভুকিছোঁ'।

শিয়ালৰ শিং দেখ্—(অতি আচৰিত ঘটনা দেখি মতলীয়া হোৱাৰ দৰে হ)—ডেকাচনে কি যে 'শিয়ালৰ শিং দেখিছে,'—ইমান হাক দিছোঁ, তথাপি গুভত-গোৰে নাচি ফুৰিছে।

শিৰ-কোৰ উঠ্—(ভিৰোতাৰ স্তন উথহা হ)—তেওঁৰ যদি **শিৰ-কোৰ উঠিছে,** সেই ওজাজনে জাৰিলে এতিয়াই ভাল পাব।

শিৰ চাই টোকৰ মাৰ্—(ঠিক যেনে কৰিলে কাৰ্য সাধন হয়, তাকে কৰ্)—কৃপণৰপৰা টকা আদায় কৰিবলৈ তেওঁহে উপযুক্ত লোক ; তেওঁ **শিৰ চাই টোকৰ মাৰিব** জানে।

শিৰত তুলি ল—(সসম্ভ্ৰমে গ্ৰহণ কৰ্)—আপোনালোকৰ আশীৰ্বাদ মই **শিৰত তুলি লৈছোঁ।**

শিৰ-ফুটা—(সম্পূৰ্ণ পৈণত; সুপ্ৰসিদ্ধ)—যেন মৰাত **শিৰ ফুটা** মেলেৰিসকলক মাতি আনা।

শিৰ বিক্—(শিষ্য হ)—সি সেই চোৰটোৰ ওচৰত **শিৰ বিকিছে**; তাৰ লগ এৰিব কেনেকৈ?

শিল খাই ঘঁৰিয়াল তললৈ যা—(নানা কথা গমি মনে মনে থাকিবলৈ বাধ্য হ)—মই মুখ মেলিব পাৰিলে দেখিলাহেঁতেন; পিছে **শিল খাই ঘঁৰিয়াল তললৈ গৈছোঁ।**

শিল চিকুটিলে নখহে ক্ষয় হ—(দুৰ্বলে সবলৰ অপকাৰ কৰিবলৈ গৈ নিজে ক্ষতিগ্ৰস্ত হ)—সি নো তোমাৰ দৰে মানুহৰ কি অপকাৰ কৰিব পাৰে? **শিল চিকুটিলে নখহে ক্ষয় হয়।**

শিল গিলিলে জীণ নাযা—(পাপ হজম কৰিবলৈ অক্ষম হ)—সি যিবোৰ অনাচাৰ কৰিব লাগিছে, এইবোৰে তাৰ অধঃপতন ঘটাব, **শিল গিলিলে জীণ নাযায়।**

শিলত মূৰ আফাল্—(মৰণান্তিক শোক বা বেজাৰ পাই মৃত্যুলৈ ভয় নকৰ্)—পুতেকৰ মৃত্যুত বুঢ়ীয়ে **শিলত মূৰ আফালি** কান্দিছে।

শিল পৰা কপৌ যেন হ—(কোনো মানসিক আঘাত পাই স্তব্ধ হ)—পুতেক-হঁতৰ সৰ্বনাশা কাজিয়া দেখি বুঢ়া **শিল পৰা কপৌ যেন হৈছে।**

শিলৰ খুঁটি—(অচল-অটল)—মোৰ কথা **শিলৰ খুঁটি**; কথা লৰোৱা মোৰ প্ৰকৃতি নহয়।

শিলৰ মৈ টান্—(বৰ কঠোৰ পৰিশ্ৰমৰ কাম কৰ্)—সেই সৰু কামটোলৈ পাচোতে তোমাক নো কি **শিলৰ মৈখন টানিবলৈ** কৈছিলোঁ যে নকৰিলা?

শিলৰ ৰেখা—(লৰচৰ হব নোৱাৰা কথা বা কাৰ্য)—আপোনাৰ আদেশ মোৰ পক্ষে **শিলৰ ৰেখা**; তাৰ অন্যথা মই কেতিয়াও নকৰোঁ।

শিলেৰে খুন্দ্—(ৰবকৈ মাৰ-কিল কৰ্)—তিৰোতাজনীক যেনিবা সিহঁতে **শিলেৰেহে খুন্দিছে।**

শিৰৰ কাষত কালী—(ৰব ধুনীয়া ডেকাৰ লগত কুৎসিত কদাকাৰ তিৰোতা)--তেওঁ সেইজনী কি ছোৱালী বিয়া কৰালে ? যেন **শিৰৰ কাষত কালীহে**।

শিশু-মায়ক কাম—(অনভিজ্ঞ লোকে অনিপুণভাৱে কৰা কাম)—ল'ৰাহঁতটিয়ে যি পাইছে, তাকে আনি আপোনালোকৰ অভ্যৰ্থনা কৰিছে; **শিশু-মায়ক কাম** বুলি নিজগুণে সন্তুষ্ট হওক।

শিশুপাল-খেদা—(ভয়ত আতুৰ হোৱা মানুহক দুৰলৈ খেদি নিয়া কাৰ্য)—চোৰহঁতক গৱাই **শিশুপাল-খেদা** দিলে; সিহঁত আতুৰ হৈ বনৰ মাজত সোমাইহে সাৰিল।

শীতল-সন্নিপাত—(বাহিৰত শান্ত শিষ্ট, কিন্তু ভিতৰি বৰ ভীষণ প্ৰকৃতিৰ লোক)—তেওঁক কম বুলি নাভাবিবা; সাক্ষাৎ **শীতল-সন্নিপাত**।

শুই থকা শিয়ালে হাঁহ ধৰিব নোৱাৰে—(কাম-বন নকৰা মানুহে কোনো সুফল নাপায়)—পঢ়াশুনা নকৰাকৈয়ে পৰীক্ষাত পাছ কৰিবা নে ? **শুই থকা শিয়ালে হাঁহ ধৰিব নোৱাৰে**।

শুইন-কলা—(শুনিও কলাৰ দৰে থকা মানুহ)—সি প্ৰকৃত কলা নহয়, **শুইন-কলাহে**।

শুই-হগা—(খোদৰ নিচিনা; এলেহুৱা)—সেই **শুই-হগা** মানুহটো তুমি ৰাখি কি কৰিবা ? সি একোকে নকৰে।

শুৎ-সুত্ৰ—(আঁতি-গুৰি; উৱাদিহ)—চোৰ কোন, তাৰ একো **শুৎ-সুত্ৰ** পোৱা নগ'ল।

শুকান জেওৰা-খৰি—(ৰস-পম নোহোৱা; নিঃকিন)—সি **শুকান জেওৰা-খৰি**; খাব-লবৰ লথ-জীপ নাই; ক'ৰপৰা চাঁদা দিব ?

শুকান জেওৰাৰ ৰস উলিয়া—(অসমৰ্থ লোকৰপৰাও কিছু আদায় কৰ)—চৌধুৰী ডাঙৰীয়াও এনে ৰথকী যে সেই ভিকহুটোৰ নিচিনা **শুকান জেওৰাৰো ৰস উলিয়ালে**; সিও এটকা চাঁদা দিলে।

শুকান বালি তিয়াব নোৱাৰ—(নিজৰ সম্বল নাথাকিলে আনে সাময়িক সাহায্য কৰিও উবাৰলৈ অক্ষম হ)—তোমাক সাহায্য কৰি আছোঁ যদিও, নিজে যদি অলপো উপাৰ্জন নকৰা, মই **শুকান বালি তিয়াব পাৰিম নে** !

শুদা মুখত মাখি নপৰ—(পোৱা-খোৱাৰ আকৰ্ষণেহে বন্ধু চপাই আন্)—

ইমানবোৰ কাম কোনে খাতিৰত কৰি দিব? এটা খাহী আৰি খান্নম পাণ্ডা; **শুদা মুখত মাখি নপৰে।**

শুধি-সবাহ—(সন্তান ওপজাৰ পিছত অশৌচ যোৱাৰ সময়ত কৰা সবাহ)—তেওঁৰ ল'ৰা ওপজাৰ কথা মই নাজানো; মোক **শুধি-সবাহতেও** মতা নাই।

শুৰ বা—(কোনো বস্তুৰ মাজেদি নলা বাই বগাই যা)—কোমোৰা-জাপা ঘৰলৈহে **শুৰ বাই** যাব লাগিছে।

শূদ্ৰৰপৰাও বেদ শিক্—(তলৰ শ্ৰেণীৰ লোকৰপৰাও জ্ঞান লাভ কৰ্)—জ্ঞান-পিপাসুসকলে **শূদ্ৰৰপৰাও বেদ শিকে।**

শেওৰা ছুপতীয়া নোহওঁতেই যখিনীয়ে বাহ ল—(নিচেই কোমল বয়সতে কু-মতিয়ে লগ দি)—এই পিয়াহ-দাঁত নসৰা ল'ৰাটোৰে মুখত কেনে কথা? **শেওৰা ছুপতীয়া নোহওঁতেই যখিনীয়ে বাহ ললেহি।**

শেতেলি ভাঙি খা—(কাম-বন নকৰি নিষ্কৰ্মা হৈ থাক্)—গোৱাৰী আছিল, বাম-বনত অলপ সহজ পাম ক'ত,—**শেতেলি ভাঙি খাব** লাগিছে।

শেনটো হৈ আহি ফেঁচাটো হৈ যা—(কোনো কামলৈ বৰ আগ্ৰহেৰে আৰু বেগাই আহি তাক কৰিব নোৱাৰি লাজ-অপমানত মুখ ওন্দোলাই উভতি যা)—কামটো পাৰিবা নে নোৱাৰা, ভাবি-চিন্তি চোৱা। পাৰিম বুলি **শেনটো হৈ আহি** নোৱাৰিলে **ফেঁচাটো হৈ যাব** লাগিব; তেতিয়া কেনে হব?

শেন মেলি বহ চা—(এটাক মাৰিবলৈ আন এটাক জপাই দি তাকে চাই আনন্দ কৰ্)—ভায়েকৰ বিৰুদ্ধে ককায়েকক জপাই দি তুমি এতিয়া **শেন মেলি বহ চাইছা;** নহয় জানো?

শেন যোৱা দি যা—(বেগাই খেদি যা)—ল'ৰাটোক কোনে মাৰিলে বুলি মাকে **শেন যোৱা দি গ'ল।**

শেনৰ এজাত—(দুভৰ্জীয়া বা দুটা অৰ্থ থকা কথা)—**শেনৰ এজাত** বুলি কৈ সাৰিব নোৱাৰা, সন্দেহ গুচাই কথাটো ভাঙি কোৱা।

শেনৰ চকুৰে চা—(বৰ তীব্ৰ দৃষ্টিৰে লক্ষ্য কৰ্)—শিক্ষকজনে পৰীক্ষাৰ্থীসকলক **শেনৰ চকুৰে চাই আছে।**

শেৰ জোৰ্—(দীঘল দি শুই পৰ্)—মানুহে খেদি যোৱা দেখি চোৰটোৱে কুঁহিয়াৰণিত **শেৰ জুৰিলে।**

শেৰ-পেট খা—(পেট পেলাই দীঘল দি)—লেপৰ তলত বান্দৰটো **শেৰ-পেট খাই** শুই আছিল ; পুলিচে সি শুই থকা বুলি ভাবিছিল।

শেৰ বা—(পেট পেলাই চুঁচৰি যা)—জোকটোৱে মাটিত **শেৰ বাই** যাব লাগিছে।

শেৰ হ—(কাতি হৈ বা দীঘল দি পৰ্)—সি আহি মোৰ ভৰিত **শেৰ হৈ** পৰিল।

শেলুক খোঁটা দি—(বৰ গনকৈ খা)—তুমি তামোল **শেলুক খোঁটা দি** থাকা ; কিছু কমোৱা।

শেলুকীয়া লাগ্—(শেলুকৰ দৰে কোমল হ)—মোৰ বুঢ়া তামোলবোৰত **শেলুকীয়া লাগিছে,** খাবলৈ বেয়া লাগে।

শেষ ৰক্ষা মান ৰক্ষা—(শেষটো ভাল হলেই কথমপি সন্মান ৰক্ষা পৰ্)—আগেয়ে যি হ'ল হ'ল ; শেষ পৰীক্ষাটোত ভাল কৰিব পাৰিলে এটা উপায় হয়। **শেষ ৰক্ষা মান ৰক্ষা।**

শেহাই-ফোঁপাই আহ্—(কোনো বস্তু পাবৰ আশাৰে কোৰ লৈ আহ্)—**শেহাই-ফোঁপাই আহিছা** হয়, মই তোমাক আজি এটকাও দিব নোৱাৰোঁ।

শোকোতা-পোহাৰীকো লাগ্—(হেনেই নিচলা লোকৰো প্ৰয়োজন হ)—**শোকোতা-পোহাৰীকো** এদিন লাগে ; সেই দেখি সকলোৰে প্ৰতি সহানুভূতিৰ চকুৰে চাবা।

শোধ সোঁৰৱা—(পূৰ্বৰ অপকাৰৰ প্ৰতিশোধ দি)—আজিৰ কথা মই মৰিলেও নাপাহৰোঁ, এদিন তোমাক **শোধ সোঁৰৱাম।**

শোৰা-শেৰেলুৱা—(শোৰ ৰোগে ধৰাৰ দৰে নিস্তেজ)—ডেকা ল'ৰাটো এনে **শোৰা-শেৰেলুৱা** কিয় ?

শোৱন-খাৱন নহ—(অলপো আজৰি নাপা)—এনে **শোৱন-খাৱন নোহোৱা** পৰিশ্ৰম কিমান দিন কৰিবা ?

শোহনি থাক্—(আৰ্থিক দুৰৱস্থা স্বত্বেও পূৰ্বৰ বৰলোকালি নেৰাকৈ থাক্)—আগৰ অৱস্থা নাই, তথাপি বুঢ়াৰ **শোহনি আছে।**

শ্ৰাদ্ধত মেকুৰী বান্ধ্—(নিৰৰ্থক পুৰণি প্ৰথা চলাই থাক্)—আজি-কালিৰ দিনত পাছ-বিয়া পতা আৰু **শ্ৰাদ্ধত মেকুৰী বন্ধা** একে ; এইবোৰ এৰিবৰ সময় হ'ল।

শ্ৰীমন্তৰ আপদ্ নহ—(ভালৰ বেয়া ক'তো নহ)—তেওঁৰ ভাগ্যাকাশ প্ৰসন্ন হৈছে ; এতিয়া কোনো কালেই তেওঁৰ বেয়া নহয়। **শ্ৰীমন্তৰ আপদ্ নাই।**

শ্ৰীবৎসৰ পোৱা-মাছ—(দুৰ্ভাগ্য হলে অসম্ভৱো সম্ভৱ হ)—তোমাৰ এতিয়া দুৰ্ভাগ্যৰ দিন ; নিজৰ সামান্য সা-সম্বল আছে, তাক বিশেষ সাৱধানে ৰক্ষা কৰিবা, যাতে **শ্ৰীবৎসৰ পোৱা-মাছৰ** দৰে হাতৰপৰা পিছলি নাযায়।

ষ

ষাঁড় মেল্—(উদণ্ডালি কৰিবলৈ শাসনৰ বান্ধ ঢিলাই দি)—ৰাজহুৱা কামটোৰ ভাৰ দি গঞাই তইঁতক **ষাঁড় মেলি** দিয়া নাই।

স

সংসাৰ কৰ্—(ঘৰ গৃহস্থালি কৰ্)—ৰজাই ভাবিলে, বোঁৱৰে **সংসাৰ কৰিলে** মনৰ এই ভাৱ আঁতৰিব।

সংসাৰী হ—'সংসাৰ কৰ্' চোৱাঁ।

সংহৰি ক—(ভাঙি-পিটি ক ; নিশ্চয়কৈ ক)—ঘটনাৰ আঁতি-গুৰি কোনে **সংহৰি কৰ** পাৰে ?

সঁচাৰ-কাঠী—(চাবি)—**সঁচাৰ-কাঠী** নহলে তলাৰে কি কৰিম ?

সঁচাৰ কাষলৈ নাযা—(অলপো সঁচা কথা নক)—এই ল'ৰাটোৱে কোনো কথাতে **সঁচাৰ কাষলৈ নাযায়**।

সঁচা-সঁচি—(যথাৰ্থতে)—**সঁচা-সঁচি** কৈছোঁ, পৰীক্ষাত মই ফেল হৈছোঁ।

সঁচি কৰি—(সঁচাসঁচিকৈ ; আচলতে)—বাৰীত **সঁচি কৰি** কিমান বাঁহ শুকাই পঁচি যাব লাগিছে ; এটা ভাল বাঁহ আনি তাৰে পাচি-খৰাহি নকৰি এইটো কেনে বাঁহ কাটিলা ?

সঁচি-ধন—(নগদ ধন ; সাঁচি থোৱা ধন)—তেওঁৰ অতবোৰ **সঁচি-ধন** পুতেকে কি কৰিলে ?

সঁজাত পা—(বিশ্বাস পা)—নতুন চাকৰটো কেনে, তাৰ এতিয়াও **সঁজাত** পোৱা নাই।

সঁজাত বুজ্—(বিশ্বাসৰ পাত্ৰ হয় নে নহয়, প্ৰমাণ চা)—তাৰ **সঁজাত বুজিবলৈহে** গকৰ তলত টকাখিনি থৈছিলোঁ।

সঁজাল ধৰ্—(ঠন ধৰ্— নতুনকৈ বোৱা উদ্ভিদত খাটে)— আমাৰ বোৱাবোৰে **সঁজাল ধৰিছে।**

সঁতা ধৰ্—(একেৰাহে বৰষুণ হৈ থাক্)— বৰষুণ নেৰাই হ'ল; **সঁতা ধৰিলে।**

সঁপি দি—(কাৰো দায়িত্বৰ ভাৰ আনক গতাই দি)—ল'ৰাটো আপোনাক **সঁপি দিলোঁ,** আপুনি তাক নিজৰ ল'ৰাৰ দৰে ৰাখিব।

সঁফুৰি-আম—(মধুৰি-আম)—শাওণ-ভাদত **সঁফুৰি-আম** পকে।

সঁফুৰি-কঠাল—(মাটি-কঠাল)—তেজপুৰৰ **সঁফুৰি-কঠাল** বৰ সোৱাদ।

সইত খা—(শপত খা)—তাক নামাতোঁ বুলি মই **সইত খাইছোঁ।**

সকীয়াই থ—(ভৱিষ্যতলৈ কোনো কথা সাথী কৰি বা ডঠাই কৈ থ)—চৰকাৰৰ এই আঁচনি কাৰ্যকৰী হোৱা নাই, আমি এই কথা বাইজক **সকীয়াই থলোঁ।**

সখি কৰ্ (বা **বান্ধ্**)— (কোনো লগত সখি-সম্বন্ধ কৰ্)—আমি দুয়ো সকতে **সখি বান্ধিছিলোঁ।**

সঙ্গতি লাগ্—(যোগাৰ হ)—ল'ৰাটোলৈ ছোৱালীৰ **সঙ্গতি লগা** নাই; বিয়া পাতো ক'ত?

সচং ল—(মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম লৈ ভকত হ)—চাকৰি এৰি তেওঁ **সচং লৈছে।**

সজ হ—(অভ্যাস হ)—নতুনকৈ পাগুৰি মাৰিছে হয়, এতিয়াও তেওঁৰ **সজ হোৱা** নাই।

সজাই-পৰাই—(পিন্ধাই-উৰাই)—মাকে ছোৱালীজনীক **সজাই-পৰাই** শহুৰিলৈ পঠালে।

সজে-সজে—(ভালে থাকোঁতেই, অশুচি নোহওঁতেই)—**সজে-সজে** নামটো পতাই ভাল হব।

সঠং জোৰ—(হাত-ভৰি এৰি মৰাৰ দৰে পৰি থাক্; মৰাৰ ভাও জোৰ্)—শিয়ালটো **সঠং জুৰি** পৰিল; মানুহ আঁতৰি যোৱাত উঠি লৰ দিলে।

সঠং দি—(অৱশ হৈ হাত-ভৰি এৰি পৰ্)—একালে দিনটো একো খোৱা নাই; আন কালে কুৰি মাইল বাট খোজ কাঢ়ি আহিছে; সেই দেখি এতিয়া সি **সঠং দিছে।**

সগুল-মগুল কৰ্ (বা **গা**)—(চুৰা-ভাল সমান কৰ্)- -তইঁত ইয়াবপৰা গুচ্, **সগুল-মগুল নকৰিবি।**

সৎকাৰ কৰ –(১। সম্মান কৰ্। ২। অন্ত্যেষ্টি কায কৰ্)—১। গুৰুজনক যথাযোগ্য **সৎকাৰ কৰিবা।** ২। গঙ্গাৰ ঘাটত শ'টোৰ **সৎকাৰ কৰা** হ'ল।

সৎকাৰ দি—(১। মাননীয় লোকক সম্মান কৰি কাপোৰ আদি দি। ২। অপমানিত কৰ্)—২। বিয়াৰ শেষত দ'বাই মাননীয়সকলক **সৎকাৰ দিলে।** ২। মই চাইহে আছোঁ, মুখ মেলিব লাগিলে মেলেকিইঁতক ভালকৈ **সৎকাৰ দিম।**

সত্ যা--(প্ৰবৃত্তি হ)--তাৰ অন্যায় কৰিবলৈ মোৰ **সত্ নাযায়।**

সত্-সৰ্বহ—(সা-সম্পত্তি)—**সত্-সৰ্বহ** লৈ ছোৱালীজনী মাকৰ ঘৰলৈ আহিল।

সতৰ-নতৰ কৰ্—(সঙ্গত অসঙ্গত নানা উপায়েৰে কোনো কাম সিদ্ধ কৰ)—বুঢ়ীয়ে **সতৰ নতৰ কৰি** এটা বাইজ-নামৰ যোগাৰ কৰিলে।

সতিনীৰহীয়া পৈ—(কেবাজনী ঘৈণীযেকৰ মৰম পোৱা স্বামী)—দুজনী ঘৈণীযেকক লৈ সি **সতিনীৰহীয়া পৈ** হৈ সুখেৰে দিন কটাইছে।

সতি-সন্ততি (বা **সন্তান**)— (পো-জী; ল'ৰা-ছোৱালী)— তেওঁলোকৰ **সতি-সন্ততি** নাই; সেই দেখি সকলো সম্পত্তি স্কুললৈ দান কৰিলে।

সতী-দাহ –(মৃত স্বামীৰে সৈতে ঘৈণীয়েকে স্ব-ইচ্ছাৰে পুৰি মৰা প্ৰথা)—লৰ্ড বেণ্টিঙ্কে **সতী-দাহ** প্ৰথা উঠাই দিছিল।

সতী যা—(মৃত স্বামীৰ চিতাত পুৰি মৰ্)—আগৰ একালত ভাৰতত **সতী যোৱা** প্ৰথা আছিল।

সত্যনাৰায়ণৰ ভতিজা—(অতিশয় সত্যবাদী মানুহ—বিদ্ৰেষাৰ্থত)—তেওঁ **সত্য-নাৰায়ণৰ ভতিজাক,**—কেতিয়াও মিছা নকয়, সঁচাৰ কাষলৈকেও নাযায়।

সত্ৰ এৰুৱা–(দেশান্তৰ কৰ্; নিজৰ ঠাই এৰিবলৈ বাধ্য কৰ্)—সি বৰ অথাইতং মানুহ; সেই দেখি ৰাইজে তাক **সত্ৰ এৰুৱালে।**

সথা থ—(দেৱতাৰ পূজালৈ প্ৰতিশ্ৰুতি স্বৰূপে ধন-সোণ আদি আঁচুতীয়াকৈ থ)—গা ধুই টকা এটা গোসাঁইৰ আসনত **সথা থোৱা,** নৰিয়া ভাল হলে পূজা কৰিবা।

সথাৰ টেমি—(নামতহে, কোনো কামৰ যোগ্য নহয়, এনে মানুহ)—সি **সথাৰ টেমি,**—শাৰী পুৰাবলৈ আহিছে, একো কৰিব নোৱাৰে।

সন-কৰ—(১। ঘৰ ছোৱা খেৰৰ ওপৰত নগোৱা কৰ। ২। খেৰ ইকৰা আদি থকা

ভূ-সম্পত্তি)—১। এইবাৰ চৰকাৰে **সন-কৰ** ৰেহাই দিব, গতিকে ঘৰ ছোৱা থেৰ সস্তাত পোৱা যাব পাৰে। ২। **সন-কৰ** হিচাপে তেওঁৰ বহুত মাটি আছে।

সন্ধিৰ বাঁহ বুদ্ধিৰে কাট্—(অতিশয় টান কাম কৌশলেৰে কৰ্)—এই কাম যেনে তেনেকৈ কৰিবা কেনেকৈ? **সন্ধিৰ বাঁহ বুদ্ধিৰেহে কাটিব** পাৰি।

সবাহৰ কল--(খুজিলেই পোৱা, অলপীয়া মূল্যৰ বস্তু)—কিতাপবোৰ **সবাহৰ কল** পাইছা নেকি যে যেয়ে ইচ্ছা কৰা, লৈ যাবা?

সভা-শুৱনি—(ৰৰ ধুনীয়া বা দেখনিয়াৰ)—শ্ৰীতালুকদাৰ বৰ **সভা-শুৱনি** পুৰুষ; হেজাৰৰ মাজত থাকিলেও তেওঁৰ ওপৰতহে সকলোৰে চকু পৰে।

সময় থাকোঁতে নাম ল—(বিপদ নৌহওঁতেই উদ্ধাৰৰ উপায় চিন্তা কৰ্)—ভাবিবা আছিল; ঘৰ-দুৱাৰবোৰ মেৰামত কৰোৱা; **সময় থাকোঁতে নাম লবলৈ** পাহৰা কিয়?

সময়ৰ এক শৰ, অসময়ৰ দহ—(সময়ৰ কাম সময়ত কৰি অনৰ্থক দহ গুণ ভৰণিৰ পৰা সাৰ্)—**সময়ৰ এক সৰ, অসময়ৰ দহ**। খৰালিতে বাৰিষাৰ বাবে ধান কিনি লোৱা; বাৰিষা দুগুণ দাম দিও ধান পোৱা টান হব।

সময়ৰ শৰ—(সময়ৰ উপযোগী কাৰ্য)—**সময়ৰ শৰ** বুজে যেযে, তেওঁহে কৃতকাৰ্য হব পাৰে।

সময়ৰ শৰ সময়ত মাৰ্—(উপযুক্ত সময়ত উপযোগী কাম কৰ্)—তেওঁ **সময়ৰ সৰ সময়ত মাৰে,** সেইদেখি সকলো কামতে সিদ্ধহস্ত।

সমানে সমানে কাম কৰ্—(সমান যোগ্যতা থকা লোকৰ লগত লেন-দেন বা মিত্ৰিবালি কৰ্)—**সমানে সমানে কৰিবা কায,** হাৰিলে জিকিলে নাই লাজ।

সমাৰ বা—(মাটিত দ্বিতীয় বাৰ হাল বা)—এতিয়া **সমাৰ বাই** থৈ দিয়া, বনবোৰ পঁচি উঠক।

সমাৰ মাৰ্ (বা মৈয়া)—(সকলো সমান কৰ্; চুৱা-ভাল সমান কৰ্)—লবাইতে চুৱা-গজা কৰি গাজি-প্ৰসাদ **সমাৰ মাৰিলে।**

সমিল-মিল কৰ্—(মিলা-প্ৰীতি কৰ্)—সিঁহঁতৰ কাজিয়া ভাঙি **সমিল-মিল কৰি** দিয়া।

• **সমুখ (বা সন্মুখ) সমৰ**—১। সমুখা-সমুখি যুঁজ। ২। মুখামুখি অৱস্থা)—১। **সমুখ-**

সমৰত যুঁজি আমাৰ সৈন্যসকলে শত্ৰুপক্ষক কচু কটা দিলে। ২। এইবোৰ কথাৰ সিদ্ধান্ত আগেয়ে কৰিব নোৱাৰি; **সমুখ-সমৰত** যি হয় হব।

সম্পদতহে ভাই ভনী—(সম্পদৰ সময়তহে কৰা মিত্ৰিতালি)—**সম্পদত ভাই-ভনী** বহুতো পোৱা যায়; বিদানত কাৰ কোন, তেতিয়াহে বুজিব পাৰি।

সম্পদীয়া পাৰ—(সম্পদৰ বন্ধু)—**সম্পদীয়া পাৰ** বহুত পাবা; কিন্তু বিপদত কেইজনে ওচৰ চাপে?

সৰত কাণ দি—(কথা নুশুনি বাটলৈ কাণ দি; নুশুনা ভাও জোৰ্)—মই ইমান বুজালোঁ, কিন্তু তাই **সৰত কাণ দিলে**; মোৰ বাধা নামানি গুচি গ'ল।

সৰ ফাল্ (বা **ভাঙ্**)—(শস্য বা হাবি কাটি পটি উলিয়া)—পকা ধানৰ মাজেদি যে কোনে কিমান **সৰ ফালিছে**, দেখিলেহে বুজিবা।

সৰব-জান—(ভূত-ভবিষ্যত আদি সকলো বিষয়ে জনা মানুহ)—নলবাৰীত তেতিয়া এজন **সৰব-জান** ওলাইছিল; তেওঁ হেনো সকলো মানুহৰে ভূত-ভবিষ্যতৰ কথা কব পাৰিছিল।

সৰব-ন—(একেবাৰে নতুন)—এবীয়া কাপোৰখন **সৰব-ন**, দামো বৰ কম।

সৰব-ৰহী—(সকলোৰে প্ৰিয়)—তেওঁৰ দৰে **সৰব-ৰহী** লোক আমাৰ ইয়াত কোনো নাই।

সৰা কাঁচিদি নাক কাট্—(ববকৈ লাজ দি বা অপমানিত কৰ্)—সেই কাম কৰা বাবে তাক সকলোৱে **সৰা কাঁচিদি নাক কাটিলে**, তেও তাৰ লাজ নাই।

সৰা-পোঁচা কৰ্—(বাঢ়নী আদিৰে সাৰি, মাটিৰে লিপি পৰিষ্কাৰ কৰ্)—ঠাইডোখৰ চাচি-চুকৰি কেবাদিনো **সৰা-পোঁচা কৰা**; তেতিয়াহে মানুহ বহুৱাব পাৰিবা।

সৰাল দি—(পুৰণি পাখি বা শিং সৰি নতুনকৈ গজ্)—পাৰটোৱে এতিয়া পাখি **সৰাল দিছে**।

সৰি কৰ্—(১। চিজিল বা শৃঙ্খলাবদ্ধ কৰ্। সংযত কৰ্)—১। থৰিবোৰ **সৰি কৰি** চাঙত থোৱা। ২। ল'ৰাটোক এতিয়াই **সৰি নকৰিলে** নহ'ব।

সৰিয়হত ভূতে ধৰ্—(নিপুণ লোকো জব হ)—**সৰিয়হতো ভূতে ধৰে**; ওস্তাৰ নাকতো খৰে খায়; তেওঁৰ দৰে পাৰদৰ্শী লোকেও সিদিনা সেই সৰু কথাটোতে জব হৈ গ'ল।

সৰিয়হৰ জনম লৈ বেটেৰিৰ চেপালৈ ভয় নকৰ্—(নিৰূপিত কামলৈ ভয় নকৰ্)—চহাৰ ঘৰত উপজি খেতিয়কৰ কষ্টলৈ নাভাবোঁ; **সৰিয়হৰ জনম লৈ বেটেৰিৰ চেপালৈ ভয় কৰিলে** কি হব ?

সৰিয়া-সৰি কৰ্—(১। সমান কৰ্। ২। ঘন-পাতল মাৰ্)—১। মাটি ডোখৰ **সৰিয়া-সৰি কৰি** লৈহে পুলি ৰবা। ২। হোমালোকে অলপ **সৰিয়া-সৰি কৰি** বহাচোন; ইয়াতে আৰু কেজনমানে বহিব পাৰিব।

সৰি হ—(১। শৃঙ্খলাবদ্ধ হ। ২। শাসন পাই সংযত হ)—১। খৰিবোৰ কেনেকৈ থলা ? **সৰি নহ'ল**। ২। সিদিনা পিটনি দিয়াতহে সি অলপ **সৰি হৈছে**।

সৰু-জন—(কোনো বিষয় খাবলৈ বৰ্তমানৰ পিছৰ জন)—বুঢ়া অধিকাৰ আছে; **সৰু-জনে** এতিয়া কাশীত বেদ পঢ়িছে।

সৰুতে সাপে খালে ডাঙৰত কেঁচুলৈও ভয় হ—(এবাৰ ডাঙৰ বিপদত পৰিলে পিছত কল্পিত বিপদতে ভয় পা)—বৰ উখৰ দিন; জুই-ছাইলৈ চাবা। মোক **সৰুতে সাপে খাইছিল**; সেই বাবে **ডাঙৰত** এতিয়া **কেঁচুলৈও ভয় লাগে**।

সৰু-ধন—(ভঙনীয়া)—মোক দহ টকাৰ **সৰু-ধন** লাগে।

সৰু নাৰত বৰ ভৰা দি—(সামৰিব নোৱৰা দায়িত্ব দি)—আপোনালোকে **সৰু নাৰত বৰ ভৰা দিলে**; পিছে মোৰ দৰে নাৰ্পেনীয়া মানুহে পাৰিম জানো ?

সৰু-পানী ছো—(প্ৰস্ৰাৱ কৰ্)—তেওঁ এতিয়াই আহিব, **সৰু-পানী ছুবলৈ** গৈছে।

সৰু ভাই-শহুৰ দেখি মুৰত কাপোৰ নল—(সৰু বুলি উপেক্ষা কৰ্)—তেওঁক চুটি-চাপৰ দেখি উপেক্ষা নকৰিবা; **সৰু ভাই-শহুৰেকক দেখি** কোনে বাৰু মূৰত কাপোৰ নলয় ?

সৰু-সুতা কাট্—(মিহি বা টান বন কৰ)—এনেকৈ সদায় **সৰু-সুতা কাটি** তেওঁ এইবোৰ কামত পাকৈত হৈ উঠিছে।

সৰু-সুতাৰ তাঁত ব—'সৰু-সুতা কাট্' চোৱা।

সৰু হৈ সৰক্—(সেও হৈ বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ পা)—বুদ্ধিমান মানুহে সদায় **সৰু হৈ সৰকে**, কাৰণ ডাঙৰ হৈ থাকিলে বিপদে হেঁচি ধৰে।

সৰ্ব-চাক—(সকলোকে আগুৰিব পৰা ; সকলোৰে প্ৰতিকাৰ কৰা)—মই **সৰ্ব-চাক** মন্ত্ৰইদি পানী জাৰি দিম ; তোমাৰ অসুখ ভাল হৈ যাব।

সৰ্ব-সম্মতিক্ৰমে— (সকলোৰে মত অনুসাৰে)— **সৰ্ব-সম্মতিক্ৰমে** তেওঁক সভাপতি পতা হ'ল।

সৰ্বে-সৰ্বা—(সকলো বিষয়ত প্ৰধান)—এই ঠাইত তেওঁ **সৰ্বে-সৰ্বা** ; তেওঁৰ ওপৰত মাতোঁতা কোনো নাই।

সলি-মাটি—(হাল-কোৰ মাৰি চাহ কৰা মাটি)—টকা পৰিশোধ কৰিলেও **সলি-মাটি-ডোখৰ** মই এই বাৰৰ চহ মুঠাকৈ এৰি দিব নোৱাৰোঁ।

সলি-সিয়ান— (বৰ টেঙৰ)— সি যেনে সলি-সিয়ান, তোমালোকৰ ফন্দী সহজে বুজি পাব।

সস্তাত পা—(১। কম দামত পা। ২। অনায়াসে পা)—১। **সস্তাত পাই** মাছটো আনিলোঁ। ২। বাঁহ লাগিলেই মই দিব লাগে ; মোৰ বাঁহ **সস্তাত পাইছ,** নহয় ?

সস্তাৰ তিন অৱস্থা—(সস্তাত কৰিবলৈ বিচাৰোঁতে অধিক ক্ষতিগ্ৰস্ত হ)—সস্তাত কামটো কৰিবলৈ গৈ দুগুণৰো বেছি ভৰণি হ'ল ; **সস্তাৰ** সদায় **তিন অৱস্থা।**

সহস্ৰ-গাঁঠি—(বহুত গাঁঠি থকা অৰ্থাৎ ঘৰ)—**সহস্ৰ-গাঁঠিৰ** তলত থাকি মই মিছা কথা কব নোৱাৰোঁ।

সাউত্ কৰে—(বেগাই ; একে চোঁচাই) —তাৰ নাম উলিয়াওঁতেই সি **সাউত্ কৰে** গুচি গ'ল

সাউদ সদাগৰ নহ—(অতুল ধনসম্পত্তিৰ গৰাকী নহ)—আমি ইমান খৰচ কেনেকৈ কৰিম ? আমিতো **সাউদ-সদাগৰ নহওঁ** যে হেতাৰে হেন্দাৰে টকা ভাঙিব পাৰোঁ।

সাং হ—(অন্ত পৰ্)—আমাৰ কাম **সাং হ'ল** ; এতিয়া যাওঁ বলা।

সাঁচক-পিটে লগাই দি— (নিভুৰ্ল প্ৰমাণ দি সঁচা বুলি প্ৰতিপন্ন কৰ্)—সি কেনেকৈ ক'ৰপৰা কেইটা কল খালে, সকু ছোৱালীজনীয়ে **সাঁচক-পিটে লগাই দিলে।**

সাঁচত-মৰা- (বৰ ধুনীয়া)—ল'ৰাটোৰ মুখখন **সাঁচত-মৰা** যেন ; চাই থাকিবলৈ মন যায়।

সাঁচনৰ ধন কাছুনত যা—(বৰ যত্নেৰে জমাই থোৱা বস্তুৰ অপব্যয় হ)—বুঢ়াই বাখাই ধন সাঁচিছিল, পুতেকৰ হাতত **সাঁচনৰ ধন কাছুনত গ'ল**।

সাঁচি-ধন পঁচি যা—'সাঁচনৰ ধন কাছুনত যা' চোৱাঁ। কলকেইটা বাখাই পুজালৈ থলোঁ, বাতি জিনাবে খাই শেষ কৰিলে। **সাঁচি-ধন পঁচি গ'ল**।

সাঁচে-কাটে—(অলপো পৰিবৰ্তন বা গড়-মিল নোহোৱাকৈ)— ছোৱালীজনীয়ে সকলো কথা কৈ **সাঁচে-কাটে** দেখুৱাই দিলে, সি ক'বপৰা কেনেকৈ টকা নিছিল।

সাঁজ কৰা—(এসাঁজ খাবলৈ দি)—মাগনী বুঢ়ীজনীক **এসাঁজ কৰাই** দুটা টকা দিলোঁ।

সাঁজ গড়—(সাঁজ লাগি কিছু পৰ যা)—তেওঁ যেতিয়া আহি পালে, তেতিয়া **সাঁজ গঢ়ি** গৈছে।

সাঁতুৰিব নাজানিলে বাপেৰ খনা খালতে ডুবি মৰ—(চলাই মিলাই ভোগ কৰিব নাজানিলে নিজৰ বস্তুৰে নিজে ক্ষতিগ্ৰস্ত হ)—বাখানৰ এপাল ম'হৰ মাজত জীৱনটো সুখেৰে থাকি বুঢ়া মৰিল; পুতেকক আকৌ বাপেকৰ আটাইতকৈ মৰমৰ ম'হজনীয়েই খুঁচি মাৰিলে। **সাঁতুৰিব নাজানিলে বাপেকে খনা খালতে** পুতেক **ডুবি মৰিব** পাৰে।

সাঁৰিয়া মাত—(কামত সহায় কৰিবলৈ মাত)—কাকো **সাঁৰিয়া নামাতোঁ**, অকলেই কৰিম।

সাখী (বা সাক্ষী) গোপাল—(কোনো কামত সাধন নোহোৱা, অথচ কাম কৰিবলৈ অহা মানুহ)—তুমি **সাখী-গোপাল** হৈ শাৰী পূৰাই থাকিব নালাগে, গুচি যোৱা।

সাখীয়ে চাবুদে—(পদে-প্ৰমাণে)—**সাখীয়ে চাবুদে** বাইজে প্ৰমাণ কৰি দিলে যে সন্ন্যাসীটো ফেৰাৰ আচামী।

সাগৰক নগৰ নগৰক সাগৰ কৰ—(বহুত আচৰিত আৰু অবাস্তৱ দীঘলীয়া কথা ক)—তেওঁ কথা কব ধৰিলে কেনেকৈ উঠি আহিবা? কিমান যে **সাগৰক নগৰ নগৰক সাগৰ কৰে**!

সাগৰত কাঠি-জাল মাৰ—(ডাঙৰ কাৰ্যত নগণ্য চেষ্টা কৰ)—এই কাৰ্যত মোৰ চেষ্টাটো **সাগৰত কাঠি-জাল মৰাহে** হব; তথাপি যথাসাধ্যে কৰিম।

সাগৰে ভিঙাৰ চুৰ নকৰ—(মহৎ লোকে সামান্য অপৰশৰ কাম নকৰ)—

তোমাৰ দৰে মৰা মাখিক তেওঁ কেতিয়াও মাৰাৰে, সাগৰে তিওাৰ চুৰ কৰি অপযশ নলয়।

সাঙীত নলৰা—(গুৰুত্বপূৰ্ণ; মূল্যবান)—ল'বা হলেও, তেওঁ **সাঙীত নলৰা** কথা কয়।

সাঙীয়ে-পাচিয়ে—(বহুত পৰিমাণে, অপৰ্যাপ্তভাৱে)—মই নেমু টেঙা এটাকে খুজিছোঁ, কিবা **সাঙীয়ে পাচিয়ে** দিম নে?

সাঙীৰ তাৰ ভিঙিত আঁৰ্—(বৰ নোৱৰা বৰ ডাঙৰ দায়িত্ব ল)—কামটো যদি অকলে কৰিব নোৱাৰা, **সাঙীৰ তাৰ ভিঙিত আঁৰিবলৈ** তোমাক কোনে বধ দিছিল?

সাঙোৰত ভিঙি ছিঙ্—(আনৰ লগত কাম কৰিবলৈ গৈ বিপদত পৰ্)—তোমাক লগত লৈ আহি **সাঙোৰত ভিঙি ছিঙিব** লগীয়াহে হ'ল; তোমাৰ গাৰীভাড়া, বাট-খৰচ,—এইবোৰ মই ক'ৰপৰা দিম?

সাঙোৰ পিট্ (কাৰো লগত ক'ৰবালৈ ওলা)—মই কেনেকৈ যাম? যাওঁ বুলিলেই ইহঁত **সাঙোৰ পিটি** ওলায়।

সাজ চাই চাপৰি বা—(লাভলৈ লক্ষ্য কৰি কাম কৰ্)—মানুহে **সাজ চাইহে চাপৰি বায়**; ইয়াত বেছি মাছ নাই যেন দেখি পানী সিঁচিবলৈ হেলা হৈছে।

সাজ হলে দেউৰী লাগ্—(ধন হলেহে খৰচ কৰিবলৈ গৰাকীৰ প্ৰয়োজন হ)—**সাজ হলেহে দেউৰী লাগে**; যাৰ ধন নাই, তাৰ পক্ষে উদাৰতা দেখুৱাবৰ সুযোগ ক'ত?

সাজি-কাছি ওলালে বান্দৰীও সুন্দৰী হ—(কুৎসিত লোকেও পিন্ধন-উৰণ ভালকৈ কৰি দেখনিয়াৰ হ)—বিয়াৰ বৰ, ধুনীয়া দেখিবাই; **সাজি-কাছি ওলালে বান্দৰীও সুন্দৰী হয়**।

সাজি-সখি—(এসাজ কাপোৰ দি নোৱাই-ধুৱাই কৰা সখি)—'নবোৱা মেখিৰ **সাজি-সখি** চামগুৰীয়া মেখি।'

সাত কালৰ চেং—(বহুত অভিজ্ঞতা থকা বৰ সিয়ান মানুহ)—মিঠা কথাৰে তেওঁৰপৰা টকা উলিয়াবা নে? তেওঁ যে **সাত কালৰ চেং**, তুমি নাজানিলেও আমি জানো।

সাতখন গাঁৱলৈ যা—(সকলো ঠাইতে প্ৰচাৰ হ)—তোৰ দুৰ্নাম **সাতখন গাঁৱলৈ গৈছে।**

সাতখন পৰগণা মাৰ্—(কোনো উদ্দেশ্যে বহুত ঠাইত ঘূৰি ফুৰ্)—গাইজনী বিচাৰি **সাতখন পৰগণা মাৰিলোঁ,** ক'তো নাপালোঁ।

সাত খলপীয়া সক—(বহুত সৰু)—চোলাটো তালৈ **সাত খলপীয়া সৰু;** এটা ডাঙৰ চাই আনিবা।

সাত গণ্ডা নাম দি—(নানা প্ৰকাৰে অপমানসূচক কথা ক)—মই তাক ব্ৰহ্ম-ভোজন পতাৰ দিহা দিলোঁ; সি ব্ৰহ্ম-ভোজনৰ **সাত গণ্ডা নাম দিলে।**

সাত ঘাটৰ চেঙেলী (বা **নাৱৰীয়া**)—(ৰব টেঙৰ মানুহ)—সি **সাত ঘাটৰ চেঙেলী;** তাক তুমি জব্দ কৰিবা কেনেকৈ ?

সাত ঘাটৰ পানী খা—(নানা ঠাইত ঠেকি বৰ টেঙৰালি শিক্)—সি **সাত ঘাটৰ পানী খাই** আমাৰ গাঁৱত সোমাইছে; আমাকো পানী খুৱাইছে এৰিব।

সাত-চাৰ—(বহুত গুণে বেছি)—তোমাৰ কষ্ট মোতকৈও **সাত-চাৰ** হৈছে; মই ইমান সহিব নোৱাৰিলোহেঁতেন।

সাত চেউৰীৰ লৰ্—(বৰ ডাঙৰ লৰ)—**সাত চেউৰীৰ লৰ** দি শিয়ালটো হাবিত সোমাল।

সাত-জুতলীয়া—(ভালেমান; বহুতখিনি)—বাকচটো **সাত-জুতলীয়া** সৰু, এটা সলাই আনা।

সাত ঠাই বাগৰ্—(১। বহুত ঠাইৰ মাজেদি আহ্। ২। বহুত ঠাই সলাই ফুৰ্)—

১। এইবোৰ আম **সাত ঠাই বাগৰি** আহিছে; নোখোৱাকৈ নাথাবা।

২। সি **সাত ঠাই বাগৰি** ফুৰা মানুহ; তাৰ কথাত সঁজাত নাই।

সাত তৰপীয়া জেওৰা—(কোনো কাৰ্যত ডাঙৰ হেটা)—কাম কৰোঁ বুলিলেই **সাত তৰপীয়া জেওৰা** পাৰ হব লগীয়া হয়।

সাত-পাঁচ গুণ্—(ভালেমান কথা বিবেচনা কৰ্)—**সাত-পাঁচ গুণিছে** গলোঁ, যাবৰ ইচ্ছা নাছিল।

সাত পাট কাঁড় মাৰিলেও—(নানা প্ৰকাৰে অনিষ্ট কৰাৰ চেষ্টা কৰিলেও)—যেতিয়ালৈকে সত্যবাদী আৰু কৰ্তব্যনিষ্ঠ হৈ থাকা, তেতিয়ালৈকে **সাত পাট কাঁড় মাৰিলেও** কেৱে তোমাৰ একো অনিষ্ট কৰিব নোৱাৰে।

সাত পানী পিয়া—(নানান যাতনা দি থাক্)—শাহুৱেকে বোৱাৰীয়েকজনীক **সাত পানী পিয়াব** লাগিছে।

সাত-পুৰুষীয়া শৰাধ—(নান্দীমুখ শ্ৰাদ্ধ)—বিয়াত **সাত-পুৰুষীয়া শৰাধ** কৰিব লাগে।

সাত বাৰী খেদ্—(বহুত দূৰলৈ খেদি খেদি শাস্তি দিয়াৰ যত্ন কৰ্)—গাইজনী **সাত বাৰী খেদিও** ধৰিব নোৱাৰিলোঁ।

সাত বিহুৰ সৈয়া কণী—(বহুত দুখকষ্ট খাইও তিষ্ঠি থকা মানুহ)—তেওঁ **সাত বিহুৰ সৈয়া কণী**, এই দুখকষ্ট তেওঁৰ মানত একো নহয়।

সাত ভতৰাৰ বল—(অসাধাৰণ বল)—তাৰ গাত **সাত ভতৰাৰ বল** আছে, সি ধৰিলে গুজাই নেৰিব।

সাত ভাৰতৰ কথা ক—(বহুত দীঘলীয়া কথা কৈ থাক্)—তেওঁ **সাত ভাৰতৰ কথা কবলৈ** ধৰিলে; আমাৰ কথাটো উলিয়াবলৈকে সুযোগ নাপালোঁ।

সাত বজাৰ চাউল খা—(বহুত দিন জীয়াই থাক্; বহুত অভিজ্ঞতা লাভ কৰ্)— ১। বুঢ়ী কম-দিনীয়া মানুহ নহয়; **সাত বজাৰ চাউল খাইছে**। ২। তেওঁ দেখাতহে একো নজনা যেন; আচলতে **সাত বজাৰ চাউল** খোৱা মানুহ।

সাত বজাৰ চাউল চোবা—'সাত ভাৰতৰ কথা ক' চোৱা।

সাতৰি-সোণ—(আপুৰুগীয়া, গতিকে অতি মৰমৰ বস্তু)—তোমাৰ **সাতৰি-সোণ** চাইকেলখন থাওক দিয়া; মই বুলিয়েই যাওঁ।

সাত-শত্ৰু—(পৰম শত্ৰু)—এই মাটিডৰা **সাত-শত্ৰুকতো** দিবলৈ কোৱা নাই, ককায়েৰক দিবলৈহে কৈছোঁ।

সাত সমন্তৰ এক সমন্তও নহ—(আৱশ্যকীয় নানাবিধ যোগাৰৰ এবিধো নহ)— **সাত সমন্তৰ এক সমন্তও নাই**, বিয়া পাতিবা কেনেকৈ?

সাত-সৰী—(ডিঙিত ওলোমাই পিন্ধা সাত লেৰাৰ হাৰ বা মণি—গতিকে বৰ মৰমৰ বস্তু বা মানুহ)—সৰু নাতিয়েকটো বুঢ়ীৰ ডিঙিৰ **সাত-সৰী**, তাক তেওঁ চকুৰ আঁতৰ হবলৈকে নিদিয়ে।

সাত সাগৰ তেৰ নৈ—(বহুত দূৰ)—**সাত সাগৰ তেৰ নৈ** পাৰ হৈ ৰাজকোঁৱৰ আহিল।

সাত সাগৰ পাৰ হৈ গৰু খোজৰ পানীত বুৰি মৰ—(বৰ ডাঙৰ বিপদ্

বিঘিণি পাৰ হৈ সামান্য বিপদতে জব্দ বা ক্ষতিগ্ৰস্ত হ)—তুমি কত বিপদ্ আপদ্ পাৰ হৈ আহি এই সৰু কথাটোলৈ ভয় কৰিছা কিয়? **সাত সাগৰ পাৰ হৈ গৰু-খোজৰ পানীত বুৰি মৰিবা** জানো?

সাত সাঞ্জি—(অতি দুৰ্গম ঠাই)—কেতেকী ফুল **সাত সাঞ্জিৰ** বস্তু, আনিবা কেনেকৈ?

সাত হাঁকোটা মেলি আন্—(বৰ যত্নেৰে সংগ্ৰহ কৰ্)—**সাত হাঁকোটা মেলি** গাখীৰ টোপা **আনিলোঁ**, তাকো মেকুৰীয়েহে খালে নে?

সাত হাত বাগৰ্—(পুৰণি হ; গুণৰ লাঘৱ হ)—**সাত হাত বাগৰা** চোলাটো এনেয়ে দিলেও মোক নালাগে।

সাত হাল বোৱাইও এক হাল বোৱাক পতিয়হ কৰ্—(পতিয়হ=প্ৰত্যাশা। ডাঙৰেও সৰুক মানুহ বুলি গণ্য কৰ্)—**সাত হাল বোৱাইও এক হাল বোৱাক পতিয়হ কৰে।** তুমি ধনী হ'লা বুলিয়েই সকলোকে ফুঁতে উৰাব খোজা কিয়?

সাত হাল মেঘে ৰৰমুণ দি—(বৰ ডাঙৰ ৰৰমুণ হ)—সিদিনা ৰাতি যেন **সাত হাল মেঘেহে ৰৰমুণ দিছিল**; কলহৰ কাণে ঢালিছিল।

সাতাম-পুৰুষীয়া—(অতি পুৰণি)—এই মাটি আমাৰ **সাতাম-পুৰুষীয়া** সম্পত্তি, আজি আমাৰ নহয় বুলিলেই হব নে?

সাতাম পুৰুষক উদ্ধাৰ কৰ্—(১। সাত-পুৰুষীয়া শবাধ কৰ্। ২। সাত-পুৰুষক ধৰি গালি পাৰ্)—১। তোমাৰ দেউতাৰাই আজি **সাতাম পুৰুষক উদ্ধাৰ কৰি** তোমাক ডেকাদেওৰ হাতত গতাই দিব। ২। ভালে ভালে কৈছোঁ, মনে মনে থাক; মুখ মেলিব লাগিলে বুঢ়ীয়ে তোৰ **সাতাম পুৰুষক উদ্ধাৰ কৰিব।**

সাতি গুণা—(সাত গুণে অৰ্থাৎ বহুত বেছিকৈ)—তই এক গুণা কৰিছ, মই তোক **সাতি গুণা** কৰিহে এৰিম।

সাতে-পাঁচে (বা সোতৰে)—(বহুত বাবণে)—**সাতে-পাঁচে** মোৰ যোৱা নহ'ল, বেজাৰ নাপাবা।

সাতো দ্বীপ ফুৰ্—(বহুত ঠাইত ফুৰ্)—মই **সাতো দ্বীপ ফুৰিও** ক'তো এনে কাণ্ড দেখা নাই।

সাতো ভাইৰ মুৰ পকা, কেৱে কাকো ককা নোবোল—(প্ৰত্যেকেই

অভিজ্ঞ আৰু জনা-বুজা বুলি দাবী কৰি কাৰো নেতৃত্ব স্বীকাৰ নকৰ্)—ৰাজহুৱা কাম হ'ব বুলি সকলোৱে এজনৰ দিহা মতে চলিব লাগে; তেহে কাম হয়। পিছে, **আমাৰ সাতো ভাইৰ মুৰ পকা, কাকো কেৰে ককা নোবোলে**; গতিকে কামত আউল লাগিছে।

সাতো সাগৰত স্নান কৰা—(বহুত নিৰ্যাতন দি)—মই তোক **সাতো সাগৰত স্নান কৰাইহে** এৰিম।

সাতো হাতে খা—(নানা ফালেদি উপাৰ্জন বা লাভ কৰ্)—**সাতো হাতে খাবলৈ** চেষ্টা কৰিলে আউল লাগিবই; সেই দেখি যিখিনি চম্ভালিব পাৰা, তাকহে কৰা।

সাদৰক নেওচ্—(নৰম উপেক্ষা কৰ্)—আজি মোৰ **সাদৰক নেওচি** যাব পাৰিবা; কিন্তু এদিন আকৌ কাষ চাপিব লাগিব।

সাধি আহ্—(পাবৰ যোগ্য হৈ ওপজ্)—পূৰ্ব জন্মত **সাধি আহিলেহে** গুণী জ্ঞানৰ হব পাৰি।

সাধু-কথা—(১। জ্ঞান, উপদেশ, আনন্দ আদি দিবলৈ সজা পুৰণি উপ-কথা। ২। মিছা অৰ্থাৎ কাল্পনিক গল্প)—১। জহকালি গধূলি আইতাই আমাক বহুতো মনোৰম **সাধু-কথা** কৈছিল। ২। সাথীজনে বাইজৰ আগত **সাধু-কথা** এটাহে কলে, ই কেতিয়াও সঁচা হব নোৱাৰে।

সান-ঘোঁকট কৰ্—(ভালে-বেয়াই সান-মিহলি কৰ্)—আলুবোৰ বাছি থৈছিলোঁ, **সান-ঘোঁকট কৰিলে** কোনে?

সান্দহ খোৱা বালি তল যা—(সুচল নষ্ট হ)—দেউতাৰ মৃত্যুৰ পিছত পৰিয়ালটোৰ সকলোৱে **সান্দহ খোৱা বালি তল যোৱা** যেন অনুভৱ কৰিলে।

সাপ মাৰি নেগুৰত বিষ এৰ্—(কৰিব লগীয়া কামৰ সামান্য বাকী এৰ্)—বৰ পৰিশ্ৰম কৰিছা; এতিয়া **সাপ মাৰি নেগুৰত বিষ এৰিব নালাগে**; এই সামান্যখিনি শেষ কৰ।

সাপৰ ঠেং সাপেহে দেখ্—(নিজে দুষ্ট হোৱা বাবে আনৰ দুষ্টালি সহজে বুজ্)—**সাপেহে সাপৰ ঠেং দেখে**; সি নিজে চোৰ; সেই দেখি আন চোৰকো সহজে ধৰিব পাৰে।

সাপৰ নেজ ছিগা ধাৰ—(বৰ কোবাল সোঁত)—এই **সাপৰ নেজ ছিগা ধাৰত** টুলুঙা নাৱেৰে কেনেকৈ পাৰ হবা?

সাপৰ সৰু নহয়—(মাৰাত্মক অপকাৰ কৰিব পৰা কাকো সৰু বুলি তাচ্ছীল্য নকৰ্)—সামান্য হলেও সি তোমাৰ শত্ৰু ; তাক উপেক্ষা নকৰিবা ; **সাপৰ সৰু নাই।**

সাপ হৈ খা, বৈদ হৈ জাৰ্—(গোপনে শত্ৰুতা কৰি প্ৰকাশ্যে মিত্ৰভাৱ দেখুৱা)—তাক বিশ্বাস নকৰিবা ; সি **সাপ হৈ খাব, বৈদ হৈ জাৰিব।**

সাপেও তিনি বাৰ হঁাচ্—(মহা শত্ৰুৱেও অনিষ্ট কৰাৰ আগতে শত্ৰুকেতেৰে সতৰ্ক কৰি দি)— **সাপেও তিনি বাৰ** হঁাচে ; তুমিও তাক খেদি দিয়াৰ আগতে দুই-এবাৰ সতৰ্ক কৰি দিয়া।

সাপে কঁকালৰ কোব নাপাহৰ্—(ক্ৰুৰ প্ৰকৃতিৰ লোকে পূৰ্বৰ অপৰাধৰ প্ৰতিশোধ লবলৈ চেলু চাই থাক)—**সাপে কঁকালৰ কোব নাপাহৰে ;** সিও তোমাৰ ওপৰত প্ৰতিশোধ লবই ; সতৰ্ক হৈ থাকিবা।

সাপে খা কাপে খা—(সাপে খেঁাটাৰপৰা মাৰাত্মক অপকাৰ হোৱাৰ দৰে লিখা কথাবদ্বাৰাও সদৃশ অপকাৰ সম্ভৱ হ)—**সাপে খায় আৰু কাপে খায় ;** সেই দেখি কাপৰ শক্তিক উপেক্ষা নকৰিবা।

সাপে লেখি খা—(কপালৰ লিখন খণ্ডাব নোৱাৰ্)—**সাপে লেখি খায় ;** সেই দেখি অদৃষ্টত থাকিলেহে সাপে খেঁাটে বুলি মানুহে ভাবে।

সাপো মাৰ্ লাঠিও নাভাঙ্—(কোনো স্বাৰ্থহানি নোহোৱাকৈ ডাঙৰ কাৰ্য সাধন কৰ্)—তুমি টকাও খৰচ নকৰা, ইফালে মোকদ্দমাতো জিকিবই লাগে ; **সাপো মাৰিব খোজা, লাঠিও নাভাঙা,**—দুয়োটা কেনেকৈ সম্ভৱ হয় ?

সাৱিত্ৰী পতিত হ—(উপযুক্ত সময়ত লগুণ নিদিয়া বাবে শাস্ত্ৰমতে দণ্ডনীয় হ)—ল'ৰাটোক এই বাৰ লগুণ দিব নোৱাৰিলে **সাৱিত্ৰী পতিত হব।**

সামলা (সামৰা) শিঙত মূৰ জুমা—(একেবাৰ নোৰৰা বিপদত পৰ্)—এই কামটো লৈ **সামলা শিঙতহে মূৰ জুমালোঁ ;** এতিয়া এৰিলেও বিপদ্, নেৰিলেও বিপদ্।

সাৰ কৰ্—(মূল্যবান বিবেচনা কৰ্)— আপোনাৰ উপদেশ **সাৰ কৰি** কামত হাত দিলোঁ।

সাৰ-গোবৰ নহ—(পৰিপুষ্টি বা উন্নতিৰ সম্ভাৱনা নহ ; মূল্যহীন হ)—১। **সাৰ-গোবৰ নহলে** খেতি হব কেনেকৈ ? ২। পঢ়িলে কি হব ? **সাৰ-গোবৰ থাকিলেহে** উপকাৰ হয়।

সাৰ-পবিত্ৰ নহ—(সাৰো নহয়, শুচি কৰা শক্তিও নাই,—এনে ; সম্পূৰ্ণ মূল্যহীন)—সি কাম কৰে হয়, এনে **সাৰ-পবিত্ৰ নোহোৱা** কামেৰে কি হব ?

সাৰ পা—(১। টোপনিৰপৰা চেতনা পা। ২। উমান পা)— ১। মোৰ টোপনি আহিছিল, তুমি মতাতহে **সাৰ পালোঁ**। ২। বাহিৰত মানুহৰ **সাৰ পালোঁ**।

সাৰ ফুট্—(গছৰ মাজৰ ভাগ সম্পূৰ্ণ পুৰঠ হৈ মবিবৰ বয়স পা)—কঠালজোপাৰ **সাৰ ফুটিছে** ; কটাই তক্তা কৰোৱা।

সাৰ-সিকতি—(চেতনা ; তৎ)— ঘৰত সোমাই দেখিলোঁ, সকলোটি টোপনিত, **সাৰ-সিকতি** নাই।

সাৰ-সুৰকৈ— (সাৰি-শব্দ নোহোৱাকৈ)— ঘৰৰ ভিতৰত **সাৰ-সুৰকৈ** ফুৰি কি চাইছা ?

সাস্ত-সমস্তকৈ—(সংক্ষেপে)—'শাস্ত্ৰ-সমস্তকৈ' চোৱা।

সাহন (বা সাহোন) আঁটি যা—(মূল্যবান বাপতীয়া সম্পত্তি নষ্ট হ)— আজি মগলে তোমাৰ জানো **সাহনখন আঁটি যাব** ?

সাহে সিদ্ধি হ—(সাহেৰে কামত ধৰিলেহে কাৰ্য সম্পন্ন হ)-**সাহেহে সিদ্ধি হয়** ; বহি বহি চিন্তা কৰিবলৈ এৰি কামত ধৰা ; তুমিও কৃতকাৰ্য হবা।

সাক্ষী মান্—(সাক্ষী হিচাপে মনোনীত কৰ্)— মই দোষী নে নিৰ্দোষী তাকে কবলৈ আপোনাকে **সাক্ষী মানিলোঁ**।

সিংহ-দুৱাৰ—(সিংহৰ প্ৰতিমূৰ্তি থকা, বজা-হাউলীৰ আগ-দুৱাৰ)—ভেতিয়াৰ দিনত কোচবেহাৰৰ **সিংহ-দুৱাৰখন** বৰ ধুনীয়া আছিল।

সিংহৰ এটা—(অকলশৰীয়া হলেও বিক্ৰমী মানুহ)—তেওঁ অকলেই সকলো ; **সিংহৰ এটা**, শিয়ালৰ জাক জাক।

সিংহৰ পেটত শিয়াল নোপজ্—(মহৎ লোকৰ অন্তৰত নীচ ভাবে ঠাই নাপা)—তেওঁ তোমাৰ বিৰোধী হলেও মহৎ ; মহৎ লোকে তোমাৰ দবে মৰা মাখিক মাৰিবলৈ নাপাওে ; **সিংহৰ পেটত শিয়াল নোপজে**।

সিংহৰ পোৱালি—(বিক্ৰমী লোকৰ সন্তি-সন্ততি)—তেওঁ তেনেকৈ নকৰ কিয় ? তেওঁ যে **সিংহৰ পোৱালি**।

সিজা শাকত লোণ দি—(হোৱা কামত হাত দি নাম কৰ্)—আমি কামটো কৰিলোঁৱেই ; তুমি এতিয়া **সিজা শাকত লোণ দিব** নালাগে যোৱা।

সিদ্ধ-হস্ত—(পাৰ্গত)—এইবোৰ কাম কৰাত পাগ্গাৰী মিস্ত্ৰীবিলাক **সিদ্ধ-হস্ত**।

সিধা দি—(ৰান্ধি খাবলৈ সকলো আৱশ্যকীয় খাদ্যবস্তু যোগাই দি)—তেওঁ আমাৰ পাগত খাথায়; গোসাঁই-ঘৰত তেওঁক এটা **সিধা** যোগাৰ কৰি **দিয়া**।

সিন্দুৰ পৰিলেও তুলিব পৰা—(অতিশয় পৰিষ্কাৰ আৰু মিহি)—ঘৰৰ মজিয়া-খনকে চোৱাচোন, **সিন্দুৰ পৰিলেও তুলিব পৰা** কৰি ৰাখিছে।

সিন্ধি দি (বা **সৰকা**)—(ঘৰৰ বেৰৰ তলেদি মাটি ফুটাই গাঁতেৰে বস্তু চুৰ কৰ্)—তেওঁৰ ঘৰত **সিন্ধি দি** চোৰে সাজ-বাছন বহুত নিলে।

সিন্ধিৰ মুখত ধৰ্—(কোনো কৰি থাকোঁতেই ধৰ্)—**সিন্ধিৰ মুখত ধৰা** পৰিও তই চোৰাং বজাৰত চেনি বেচা নাই বুলি কলে কোনে পতিয়াব ?

সিন্ধিৰ মুখৰ শিয়াল—'সিন্ধিৰ মুখত ধৰ্' চোৱাঁ।

সিপৰীয়া (বা **সিফলীয়া**) **হ**—(মৃত্যু হ)—বুঢ়াটো সিদিনা ৰাতিয়েই **সিপৰীয়া হ'ল**; পুতেক পিছদিনাহে আহিল।

সিয়নিত শোৱা—(বৰ ধূৰ্ত)—ল'ৰাটো দেখিছাহে সৰু, আচলতে **সিয়নিত শোৱা**; আমাৰ দৰে মানুহক হাটত বেচিব পাৰে।

সিয়ানৰ গিয়ান বুধি—(টেঙৰ মানুহে টেঙৰালি লুকাই জ্ঞানীৰ দৰে কথা ক)—সি কেনে জ্ঞানী মানুহৰ দৰে কথা-বতৰা কৈছে চোৱাঁ; **সিয়ানৰ গিয়ান বুধি** নহলে সি নিজৰ কাৰ্য উদ্ধাৰ কৰিব কেনেকৈ ?

সীতা নোহোৱা যজ্ঞ পাত্—(কোনো কাৰ্যৰ প্ৰধান নায়ক নোহোৱাকৈ সেই কাৰ্য কৰ্)—তেওঁক আগত লৈহে আমি আজি এই কাম কৰাটো উচিত আছিল। তেওঁক এৰি কাম কৰা মানে **সীতা নোহোৱা যজ্ঞ পতা** হৈছে।

সীতাৰহে মাতোঁতা নহ—(ভাগ্য বেয়া হলে কাৰোপৰা সহায় সম্বল নোপোৱা হ)—বিপদত সকলোৱে এৰা দিবই। **সীতাৰহে মাতোঁতা কোন আছিল** ?

সীমা-বৈৰী—(সীমাৰ বাবে কাজিয়া কৰা মানুহ)—**সীমা-বৈৰী** আৰু তিৰী-বৈৰী একে বুলি কয়।

সু-তিৰী কেদেলী—(গুণৱতী কুৰূপা তিৰোতা)—তেওঁৰ ঘৈণীয়েকজনী কুৰূপা হলেও বৰ গুণৱতী; ঘৰখন জিলিকি আছিছে; **সু-তিৰী কেদেলী** বুলি কয়হেই, নহয় ?

সুৰ্ সুৰকৈ—(১। সাৰি-শব্দ নোহোৱাকৈ। ২। কোনো ওজৰ-আপত্তি নকৰাকৈ)—

১। চোৰটো কেতিয়া যে **সুৰ্‌সুৰ্‌কৈ** আহি পিৰালিত চলি চাই আছিল, গমকে পোৱা নাছিলোঁ। ২। তাক ভাত খাবলৈ মাতিলোঁ; **সুৰ্‌সুৰ্‌কৈ** উঠি আহি খালে।

সুৰ্‌সুৰীয়া হ—(কোনো ওজৰ-আপত্তি নকৰি আদেশমতে কাৰ্য কৰ্)—সিদিনা গালি পৰাৰ পিছত ল'ৰাটো এতিয়া **সুৰ্‌সুৰীয়া হ'ল**।

সুৰুকা মাৰ্—(সুৰুক্ কৰে গুচি যা)—আমি কাম কৰি আছোঁ, সি কেতিয়াবা এবা দি **সুৰুকা মাৰিলে**।

সুৰ্তি-(বা চুৰ্তি-) বুদ্ধি হেৰুৱা—(তৎ-বুদ্ধি নোপোৱা হ)—তাৰ খং দেখি আমি **সুৰ্তি-বুদ্ধি হেৰুৱালোঁ**।

সুৰাগ চৰ্—(১। স্বামীৰ অধিক চেনেহৰ পাত্ৰ হ। ২। বৰ ধুনীয়া হ। ৩। বৰ বঙিয়াল হ। ৩। অধিক সৌভাগ্যশালী হ)—১। দশৰথৰ কাষত কৈকেয়ীৰ **সুৰাগ চৰি** গ'ল। ২। ছোৱালীজনীৰ **সুৰাগ চৰি** আহিছে। ৩। তইতৰ নো কি **সুৰাগ চৰিল**, হাঁহি তৎ নোপোৱা হৈছ? ৪। এই পৰিয়ালটোৰ **সুৰাগ চৰি** আহিছে; আজি এক কালিলৈ এক দেখিবা।

সুৰাগ জাৰ্—(বিয়াত কুলাত চাউল বা আখৈ লৈ তিৰোতাবিলাক নাচি-গাই আনন্দ কৰ্)—তিৰোতাবিলাকে এতিয়া **সুৰাগ জাৰিব** লাগিছে; মূৰত কুলা লোৱা জনী দৰাৰ মাক।

সুৰাগ (বা সুৰাগুৰি) তোল্—(বিয়াত দৰা বা কন্যাক ধুৱাই উঠি তিৰোতাবিলাকে পুখুৰী বা নদী আদিলৈ গৈ মাঙ্গলিক কাৰ্য কৰ্)—বিয়াৰ দিনা গধূলি দৰা কন্যা দুয়োৰে ঘৰত তিৰোতাবিলাকে **সুৰাগ তোলে**।

সুচি ফুৰা—(জেওৰাত পথালি কামী ব)—মুখত আৰু দুটামান **সুচি ফুৰোৱা**, তেতিয়াহে জেওৰাটো ডাঙৰ আৰু শকত হব।

সুতলাহি ভাঙ্—(সুতলাহিৰপৰা সূতা চেৰেকীত ভৰাই নেছা কৰ্)—ছোৱালীজনীয়ে নিজে এইবোৰ সূতা কাটিছে; এতিয়া **সুতলাহি ভাঙি** বজাৰত বেচিবগৈ।

সূতা তোল্—(বেজীৰে সূতা বই বা গুঁথি কটা কাপোৰ বাত্)—কাপোৰখন বেয়াকৈ পুৰিল, **সূতা তুলি** দিয়া।

সূৰ্যৰ মুখত সোপা দি—(গুপ্ত কথা লুকাই ৰাখ্)—**সূৰ্যৰ মুখত সোপা দিব** নোৱাৰি; হত্যাকাণ্ডৰ সকলো কথা সদৰী হ'ল।

সেও হ—(নম্ৰ হ ; বশীভূত হ)—১। '**সেও হলে** পকা ধানে এৰি দিয়ে বাট।' ২। তেওঁ এতিয়া সমাজৰ ওচৰত **সেও হবলৈ** বাধ্য হৈছে।

সেক দি—(১ তাপ দি। ২। তাপ দি টান বা কোমল কৰ্ বা সিজা)—১। উখহি উঠা ভোখৰত অলপ **সেক দিবা** ; বিষ কমিব। ২। কামীটো জুইত **সেক দিয়া**, তেতিয়াহে সহজে ভাঁজ লাগিব।

সেকা দি—(দোষ আদিৰ বাবে শাস্তি দি)—তুমি কাপোৰখন কেনেকৈ ফালিলা ? দেউতাৰাই দেখা পালে তোমাক আজি **সেকা দিব**।

সেকেটা-সেকেটি কৰ্—(কোনো বিষয়ত অন্ধ হৈ অপ্ৰতিভ হ)—খাৰ নোৱাৰিলেও খুজি লৈছিলা ; এতিয়া **সেকেটা-সেকেটি কৰিছা** কিয় ?

সেঙেটা পৰ্ (বা **লাগ্**)—(জাৰত ঠেৰেঙা লাগ্)—মোৰ আঙুলি কেইটা **সেঙেটা পৰিছে**, জুইত সেকোঁ ৰবা।

সেনীয়েদি সিঁচ্—(বৰকৈ উপাৰ্জন কৰ্ বা পা)—এই বাৰৰ কাৰবাৰত তেওঁ টকা **সেনীয়েদি সিঁচিলে**।

সেপৰ ভৰত নাও ভল যা—(অসম্ভৱ কাৰণ দৰ্শাই কোনো কাম কৰিবলৈ আপত্তি কৰ্)—মোৰ পাঁচ-সেৰীয়া টোপোলাটো নিওঁতে তোমাৰ গাৰীত বেছি বোজাই হব নে ? **সেপৰ ভৰত নাও ভল যাব** বুলিলে কোনে পতিয়াব ?

সেমসেমীয়া হ—(১। অলপ জেকা বা সেমেকা হ। ২। অন্ধ বা নিৰুত্তৰ হৈ দৃঢ়তা ঢিলাই দি)—১। কাপোৰখন গধূলি বাহিৰত থকাত **সেমসেমীয়া হ'ল**। ২। সি কিমান উত্তৰ কৰিব ? শেষত উত্তৰ-চুটি হৈ **সেমসেমীয়া হ'ল**।

সেমেনা-সেমেন (বা **সেমেনি**) **কৰ্**—(লাজ বা অপমানত বিবৰ্ণ হৈ ইমুখ-সিমুখ লগা)—দহটকীয়া নোটখন তাৰ চোলাৰ মোনাতে ওলোৱাত সি সমাজৰ আগত **সেমেনা-সেমেনি কৰিবলৈ** ধৰিলে।

সেৰা-খৰি—(নকলা ডাঙৰ খৰি)—খৰি ক'ত আছে ? **সেৰা-খৰিৰে** ভাত ৰান্ধিব পাৰি নে ?

সেলেকা দি—(কামত উৎসাহ কমা ; ঢিলাই দি)—কামটো মই এতিয়া **সেলেকা নিদিবা**।

সেলেঙি লাগ্—(তামোলৰ বাগীয়ে ধৰ্)—তামোল খাওঁতে **সেলেঙি লাগিলে** লোণ বা চেনি খাবা।

সেলেপি খা—(নোচোবোৱাকৈ খুইৰে মিহলাই লাহে লাহে গিল্)—কোনো কোনোৱে চাহত চেনি নাখায়; তেওঁলোকে অলপ অলপকৈ গুড় **সেলেপি খায়**, আৰু অলপ অলপকৈ চাহ খাই থাকে।

সেৱা চুৰ কৰ্—(দেৱতাৰ বা আনৰ কাৰ্যৰ ত্ৰুটি কৰি অপৰাধী হ)—মই নো কি **সেৱা চুৰ কৰিলোঁ** যে সোধ-পোছ নকৰকৈ সমাজে মোক এৰি থব ?

সেৱা-চোৰ—(দেৱতা আদিৰ ওচৰত অপৰাধী লোক)—মই **সেৱা-চোৰ**; প্ৰভু মোক ৰক্ষা কৰা।

সেৱা-জামনী—(শিষ্যৰ মৃত্যুত গুৰু-ঘৰলৈ দিয়া উপহাৰ)—পিতৃদেৱৰ **সেৱা-জামনী** স্বৰূপে এই গাইজনীকে গুৰুজনক দিব খুজিছোঁ।

সেহাই-ফোঁপাই—(থৰকৈ উশাহ লৈ আৰু ব্যতিব্যস্ত হৈ)—**সেহাই-ফোঁপাই** ক'ৰপৰা আহিলা ? অলপ বহাচোন।

সৈ কাঢ়্ (বা **ল**)—(স্বীকাৰ কৰ্)—টকা চুৰ কৰা কথা সি **সৈ লৈছে**।

সোঁ-জোনে—(জোনৰ পোহৰ সম্পূৰ্ণ পৰি থাকোঁতে)—আজি পূৰ্ণিমা; **সোঁ-জোনে** ৰাতি পুৱাব।

সোঁ-বয়স—(বয়সৰ মাজ ভাগ; আধা বয়স হোৱা)—**সোঁ-বয়সতে** তেওঁ ঢুকাল।

সোঁ-মৰণে মৰ্—(ভালভাৱে মৰ্)—সি মহা পাপী, **সোঁ-মৰণে মৰিব** কেনেকৈ ? সেই দেখি আও-মৰণে মৰিল।

সোঁ-মাজ—(ঠিক মাজ-ঠাই)—নাওখনৰ **সোঁ-মাজত** এটা ফুটা হ'ল।

সোঁৱাহ কৰ্—(যুক্তি বা সিদ্ধান্ত দি)—এই জটিল সমস্যাটো **সোঁৱাহ কৰি** দিয়া।

সোঁ-শৰীৰে—(সশৰীৰে)—যুধিষ্ঠিৰে হেনো **সোঁ-শৰীৰে** স্বৰ্গলৈ গৈছিল।

সোণ-খটোৱা—(সোণ খুওৱা, গতিকে মূল্যবান)—আঙঠিটো ৰূপৰ হলেও **সোণ-খটোৱা**।

সোণতকৈ জেউতি-চৰা—(অনুপম ধুনীয়া)—আমাৰ দৰাদেও **সোণতকৈও জেউতি-চৰা**।

সোণ-পানী চৰা—(ৰূপ আদিৰ অলঙ্কাৰত সোণৰ পানী সানি সোণালী কৰ্)—এই খাৰুযোৰ সোণৰ নহয়, **সোণ-পানীহে চৰাইছে**।

সোণ পুৰিলে ৰং চৰ্—(দুখকষ্টৰ মাজেদিহে মানুহৰ যশস্তা বাঢ়্)—দুৰ্ভাগ্যলৈ ভয় নকৰিবা; **সোণ পুৰিলেহে ৰং চৰে।**

সোণৰ মুখে ক—(বৰ মনোৰমকৈ ক)—হেজাৰ **সোণৰ মুখে কলেও**-মই নিজে দেখা কথা অবিশ্বাস কৰিব নোৱাৰোঁ।

সোণৰ সঁফুৰা—(অতিশয় মূল্যবান বস্তু)—এবাৰ অপমান কৰি এতিয়া **সোণৰ সঁফুৰা** আগ বঢ়াই পূজিবলৈ আহিছ?

সোণৰ সোলেং—(সোণৰ টেঙা, সোণৰ লাক; বহুমূলীয়া বস্তু—বিদ্ৰূপত)—ইয়াত **সোণৰ সোলেং** গছত লাগি থকা নাই; পৰিশ্ৰম নকৰিলে একোকে নোপোৱা; পৰিশ্ৰমেৰেহে সোণ ফলাব পাৰি।

সোণ-ৰূপৰ গৃহস্থালি—(অতিশয় শ্ৰীমন্ত গৃহস্থালি)— পিতাকৰ দিনৰ **সোণ-ৰূপৰ গৃহস্থালি** পুতেকে পানী-ভাত তুলিলে।

সোণ-ৰূপৰ মুখেৰে ক—'সোণৰ মুখে ক' চোৱা।

সোণ-সেৰীয়া—(বহুমূলীয়া)—গঁড়ৰ খাগ **সোণ-সেৰীয়া** বস্তু; তাক বেমূলীয়াকৈ নষ্ট নকৰিবা।

সোণ হলে দঁতাল হাতী পোণ হ—(ধন হলে সকলো টান কাৰ্যও সম্ভৱ হ)—ধন নোহোৱা মানুহৰ পক্ষে একো সম্ভৱ নহয়; **সোণ হলে দঁতাল হাতীও পোণ হয়।**

সোণাৰি-গঢ়ী—(সোণাৰিয়ে গঢ়াৰ দৰে ধুনীয়া)—তেওঁৰ মুখখন **সোণাৰি গঢ়ী**, এনে ধুনীয়া মুখ মই দেখা নাই।

সোণে-কছা—(মূল্যবান আ-অলঙ্কাৰেৰে ৰমক-জমককৈ সজোৱা)— ছোৱালীজনী **সোণে-কছা** হয়, কিন্তু স্বাস্থ্যৱতী নহয়।

সোণে-পোৱালে গাঁথ্—(নানা মূল্যবান সম্ভাৰেৰে অতিশয় অমূল্য বস্তু নিৰ্মাণ কৰ্)—**সোণে-পোৱালে গাঁথি** চাজাহানে তাজমহল ৰচনা কৰিছিল।

সোধ কৰ্—(বিচাৰ কৰ্)—দোষী কোন, আগেয়ে **সোধ কৰক**, পাছতহে দণ্ড।

সোধন-পোছন—(অতিথি-সৎকাৰ; পৰিচৰ্যা)— মানুহজন আহিছে, **সোধন-পোছনৰ** দিহা কৰা।

সোধনী-ভাৰ—(ছোৱালী ধৰিবলৈ কইনা-ঘৰলৈ দিয়া ভাৰ)— ছোৱালীৰ বাপেকে **সোধনী-ভাৰ** খোৱা দিন এতিয়া নাই।

সোধ-পোছ (বা **সোধা-পোছা**)—(১। বিচাৰ, অনুসন্ধান ।২। অতিথি-সংকাৰ)— ১। **সোধ-পোছ** নোহোৱাকৈ দণ্ড বিহাটো আজিহে দেখিলোঁ। ২। আলহীক **সোধ-পোছ** কৰোঁ কিহেৰে?

সোপা চুহ—(কোনো কামত অকৃতকাৰ্য হ)— অনাহকত কামত ধৰি **সোপা চুহিবহে** লাগিল।

সোপা দি—(১। চুঙা আদিৰ মুখ বন্ধ কৰ্।২। গোপন কথা বা ন্যায্য কথা প্ৰকাশ নহবলৈ মুখ বন্ধ কৰ্)— ১। চিচাটোৰ মুখত ভালকৈ **সোপা দিয়া**, বতাহ সোমালে ঘিউ বেয়া হব।২। তেওঁ ন্যায্য কথা কব কেনেকৈ? তেওঁৰ মুখত আগেয়ে **সোপা দিয়া** হৈছে।

সোপা মাৰ্—(লৰক্-ফৰক্কৈ কোনো কাম কৰ্)— কামটোত ধৰিছা যেতিয়া, **সোপা মাৰি** নকৰিবা।

সোলা মুখৰ চৰ্—(কষ্ট সহিব নোৱাৰা মানুহে পোৱা দুখ-দুৰ্গতি)—তেওঁ কোনো কালেও কষ্টত পৰা নাছিল; সেই দেখি এই কষ্ট তেওঁৰ পক্ষে **সোলা মুখৰ চৰহে** হৈছে।

সোলাৰ মুখত মাখি পৰ্—(অসমৰ্থ লোকে সামান্য লাভকে ডাঙৰ লাভ বুলি ভাব্)—এই সাধাৰণ ঠিকাটোৱেই তাৰ পক্ষে **সোলাৰ মুখত মাখি পৰা** যেন হৈছে।

সোলোক-ঢোলোক— (আঁটিল নোহোৱা; ঢিলা)— টোপোলাটো কেনেকৈ বান্ধিলা? **সোলোক-ঢোলোক** হৈ থাকিল।

সোলোকা-ধোৱা—(কামৰ সাধন নোহোৱা অকামিলা মানুহ)—যি কেইজন **সোলোকা-ধোৱা** আছে, তেওঁলোকক ওতোতাই পঠোৱা; কাম কৰিব পৰা চাৰিজনে এই কামটো কৰক।

সৌকা মেল্—'বেত-জৰা দি' চোৱা।

স্বৰগ পৰ্—(বজ্ৰপাত হ)—আকাশ ফালি যোৱা এই গাজনিত ক'ৰবাত **স্বৰগ পৰিল**।

স্বৰগ পৰা যেন হ—(বজ্ৰপাত হলে হোৱাৰ দৰে স্তব্ধ হ)—তেওঁৰ মৃত্যুৰ বাতৰি পাই আমি **স্বৰগ পৰা যেন হলোঁ**।

স্বৰ্গী হ—(সিপুৰীলৈ যা)—বুঢ়া অধিকাৰ **স্বৰ্গী হ'ল**; ঢোলে-খোলে হেজাৰ-বিজাৰ লোকে তেওঁক শ্মশানলৈ নিলে।

স্বামী-শুৱা—(স্বামীৰ প্ৰিয়)—শহৰিত **স্বামী-শুৱা** হৈ থাকিবা।

হ

হঁহা-কন্দা দেখুৱা—(একে সময়তে হৰ্ষ আৰু বিষাদৰ কাৰণ হ)—তোমাৰ কেঁচুৱাটোৱে আমাক **হঁহা-কন্দা দেখুৱাবলৈ** হে জনম লৈছিল।

হঁহা-মতা—(হাঁহি-মাতি পতা কথা; ৰং-ধেমালি)—ল'ৰাছোৱালীহঁতে **হঁহা-মতা** কৰিছে, তাত নো তোমাৰ কিয় খং উঠে?

হকা-বাধা—(বাধা-নিষেধ)—যাওঁ বুলি ওলাইছোঁ; **হকা-বাধা** নকৰিবা।

হজ-গড়—(ঘৰ আদি সাজিবলৈ লগা কাঠ বাঁহ আদি আৱশ্যকীয় বস্তু)—**হজ-গড়** একো যোগাৰ নাই, ঘৰ সাজিবা কিহেদি?

হজ লৰ্—(গাঁথনি বা কাঠামৰ লৰচৰ হ)—বতাহত ঘৰটো পৰা নাই হয়, **হজ লৰি** তাৰ মৌলিক ক্ষতি হৈছে।

হতচিৰী হ—(১। সুখ-সম্পদ হানি হ। ২। আয়ুস শেষ হ)—১। যোৱা বছৰৰপৰা পৰিয়ালটো **হতচিৰী হ'ল**। ২। দুপৰীয়া **হতচিৰী-হোৱা** কলৈ গ'ল?

হত-দৰিদ্ৰ—(অতিশয় দুখীয়া)—মোৰ দৰে **হত-দৰিদ্ৰই** দুবেলা দুমুঠি খাবলৈও সাধি অহা নাছিলো নে?

হত-মূৰ্খ—(গজ-মূৰ্খ)—তাৰ দৰে **হত-মূৰ্খই** এইবোৰ কথা কেনেকৈ বুজিব?

হতালি-ৰতালি—(স্বামী-স্ত্ৰীত বাজে আন মতা-মাইকীৰ মাজৰ হঁহা-মতা কাৰ্য)—ইহঁত দুয়োৰে **হতালি-ৰতালি** মই লক্ষ্য কৰিছোঁ।

হন্মা ল—(পানীৰ সোঁতে গতি পৰিবৰ্তন কৰি আন মুৱা হ)—নদীটোৱে বেয়াকৈ **হন্মা লৈছে**; ভৱিষ্যতে এই গাঁৱৰ অপকাৰ হব।

হনুমন্ত-জাঁপ—(বৰ ডাঙৰ জাঁপ)—চোৰটোৱে **হনুমন্ত জাঁপ** দি চালৰপৰা মাটিত পৰি জেওৰা পাৰ হৈ পলাল।

হৰৰ দিনত কুকুৰেও মৈ টান্—(সৌভাগ্যৰ কালত অসম্ভৱো সম্ভৱ হ)—**হৰৰ দিনত কুকুৰেও মৈ টানে**; তেওঁ জাকৈয়ে বৌমাছ মৰাটোত কিয় আচৰিত হৈছা?

হয় দি—(সমৰ্থন কৰ্)—তোমাৰ প্ৰস্তাৱত মই **হয় দিছোঁ**।

হৰক-তবক—(সঁজাত নোহোৱা কথা)—সি **হৰক-তবক** মাজানে ; যি দেখিছে, তাকে কৈছে।

হৰক দেখি বিহ খা—(শক্তিমন্ত লোকে কোনো কাম কৰা দেখি দুৰ্বলেও অনুৰূপ কাৰ্য কৰি বিপদত পৰ্)—এজনে গাঁৱত মাটি বেচি চহৰত ঘৰ সজালে ; মই তাকে কৰিবলৈ গৈ পৈত্ৰিক সম্পত্তিহে হেৰুৱালোঁ ; **হৰক দেখি বিহ খাই** মৰণ মাটি আনিলোঁ।

হৰ-গৌৰীৰ মিলন—(সুখময় দাম্পত্য জীৱন)—বিয়াত তেওঁলোক **হৰ-গৌৰীৰ মিলন** হ'ল ; গৃহস্থালি শ্ৰীমন্ত হৈ আছিল।

হৰণ-ভগন—(ক্ষয়, নাশ)—**হৰণ-ভগন** নহয় যদি, এইবাৰ ধান মৰোঁ বুলি হৈছে।

হৰলোক দি—(হৰণ-লুকী। এসময়ত থাকি পিছত নাইকিয়া হ)—বজাৰত মাছে **হৰলোক দিছে** ; কাণী-পুঠি এটাও নাই।

হৰিকথাতকৈ চাউলকঠা টান হ—(ঈশ্বৰ-চিন্তাতকৈ পেটৰ চিন্তা ডাঙৰ হ)—আজি কালিৰ মানুহৰ পক্ষে **হৰিকথাতকৈ চাউলকঠা টান** হৈ উঠিল।

হৰিণাৰ মাংসই বৈৰী হ—(নিজৰ সা-সম্পত্তিয়েই নিজৰ সৰ্বনাশৰ কাৰণ হ)—**হৰিণাৰ মাংসই বৈৰী** ; সা-সম্পত্তিয়েই তেওঁৰো যম হ'ল।

হৰিণে বাঘৰ গাল চেলেক্—(অসম্ভৱ কাৰ্য ঘট্)—তেওঁৰ শাসন-কালত **হৰিণে বাঘৰ গাল চেলেকিছিল** বুলি লোকে কয়।

হৰিধ্বনি দি—(সমবেতভাৱে ডাঙৰকৈ ভগৱানৰ নাম উচ্চাৰণ কৰ্)—মই যেতিয়া গৈ পালোঁ, তেতিয়া সমজুৱাই নাম থৈ **হৰিধ্বনি দিছে**।

হৰি-ভকত—(গুৰুৰ ওচৰত একেলগে শৰণ লোৱা মানুহ)—**হৰি-ভকতৰ** মাজত ভাই-ভাই সম্বন্ধ।

হৰি-ভৰ দি—(বা **হয়-ভৰ দি**)—(সম্মত হ ; সমৰ্থন কৰ্)—মোৰ প্ৰস্তাৱত সকলোৱে **হৰি-ভৰ দিছে**।

হৰিয়ে এৰিলেও জৰীয়ে নেৰ্—(মূল বিপদৰপৰা ৰক্ষা পালেও আনুষঙ্গিক লেঠাই নেৰ্)—জহনীত নমৰিলোঁ ; কিন্তু ধান এমুঠিও নাই ; খাওঁ কি ? **হৰিয়ে এৰিলেও জৰীয়ে নেৰা** যেন দেখিছোঁ।

হৰিয়ে গোবৰ্দ্ধন ধৰি ৰাখ্—(ঈশ্বৰে কোনো উপায়ে ৰক্ষা কৰ্)—বিপদত **হৰিয়ে গোবৰ্দ্ধন ধৰি ৰাখে** বুলি বিশ্বাস কৰিলে মানুহৰ কষ্টৰ লাঘৱ হয়।

হৰিল-গৰিল— (হলি-গলি ; মিলা-প্ৰীতি)—ভেওঁলোকৰ মাজত এই **হৰিল-গৰিল** বহুদিনীয়া ; দুয়োটা পৰিয়ালক আন মানুহে একেটা যেন পায়।

হৰিষত বিষাদ মিল্—(সুখৰ মাজত দুখৰ কাৰণ হ)—আমাৰ **হৰিষত বিষাদ মিলিল** ; মাছ মাৰি থাকোঁতে এজনক সাপে খুটিলে।

হৰিষ-বিবিষ কৰ্—(পুত্তোভাৱত ভগৱানৰ নাম ল)—ল'ৰাটো জখম হোৱা দেখি সকলোৱে **হৰিষ-বিবিষ কৰিবলৈ** ধৰিলে।

হৰিষাদ-বিষাদ—(হঁহা-কন্দা ; আনন্দত বিষাদ)—ছোৱালীজনী শহুৰিলৈ গুলাল ; মানুহৰ মাজত **হৰিষাদ-বিষাদ** লাগিল।

হৰি-সন্মুখ হ—(শৰণ ল ; নাম-কথা ল)—চাকৰি এৰি তেওঁ **হৰি-সন্মুখ হ'ল**।

হৰিহৰ আত্মা—(অভিন্নহৃদয় ; পৰম বন্ধু)—দুয়ো **হৰিহৰ আত্মা** ; কাকো এৰি কোনো নাথাকে।

হৰি হৰি কৰ্—(বিস্মিত হ)—শুই থাকোঁতে তেওঁৰ মৃত্যু হোৱা শুনি সকলোৱে **হৰি হৰি কৰিবলৈ** ধৰিলে।

হৰি হৰি স্মৰ্—'হৰি হৰি কৰ্' চোৱাঁ।

হৰ্তা-কৰ্তা—(যি ইচ্ছা হয়, তাকে কৰিব পৰা ; ক্ষমতাশালী লোক)—এই বিষয়ৰ **হৰ্তা-কৰ্তা** তেওঁ, আমি একো কৰিব নোৱাৰোঁ।

হল্‌ফল্ কৰে—(দেখিবলৈ শুৱনি হৈ জোকাৰ খাই থকা)--গছত ডাল ভৰি আমবোৰ **হল্‌ফল্ কৰে** পকি আছে।

হ'ল-বিয়াত উৰুলী দি—(কাৰ্যকাল উপস্থিত হলে অনৰ্থক পলম নকৰি কাৰ্য সমাধা কৰাত সহায় কৰ্)—এতিয়া এইবোৰ বৃথা আলোচনা এৰি পেলাই **হ'ল-বিয়াত উৰুলী দিয়াহে** সকলোৰে কৰ্তব্য।

হলা গছত বাগী-কুঠাৰ মাৰ্—(দুৰ্বল বা বিপদগ্ৰস্ত মানুহক সকলোৱে হেঁচি ধৰ্)—**হলা গছত** আটায়ে **বাগী কুঠাৰ মাৰে** ; তোমাৰো বিপদত সকলো শক্ৰৱে পীড়া কৰিবই।

হলা বল্—(বাহিৰৰ ভাগ অলপ সিজি ভিতৰটো টান হৈ থাক্)—এতিয়াহে চাউলৰ **হলা বলিছে** ; আৰু অলপ সিজোৱা।

হলি-গলি—(মিলা-প্ৰীতি)—সেই দুষ্টটোৰ লগত তুমি **হলি-গলি** এৰি দিয়া।

হস্তীৰ পাৱ পিছল্—(মহৎ লোকৰো কেতিয়াবা ভুল হ)—'**হস্তীৰো পিছলে পাৱ**; সজ্জনৰো বুৰে নাও।' **হস্তীৰো পাৱ পিছলে**; পণ্ডিত হলেও তেওঁৰো ভুল হব পাৰে।

হাই-উকমি কৰ্—(গোলমাল কৰ্, হাই কৰ্)—ইয়াত কিয় ইমান **হাই-উকমি কৰিছা**?

হাই কৰ্—(ডাঙৰকৈ কথা ক)—তোমালোকে **হাই নকৰিবা**, মই আমবোৰ ভগাই দিওঁ।

হাইচ-লাইচ—(১। ৰং-ধেমালি। ২। ডেকা-গাভৰুৰ প্ৰণয় আলাপ)—১। ইমান **হাইচ-লাইচ** কিহৰ? পঢ়াশুনা নাই নেকি? ২। ডেকা-গাভৰুহঁতে তাত **হাইচ-লাইচ** কৰিছে; আমি আন ফালে যাওঁ বলা।

হাইঠা মাটিত পৰ্—(সাধাৰণ কাম বা স্থানত অভ্যাস নথকা ডাঙৰ লোকে তেনে কাম কৰি আনৰ বিস্ময়ৰ কাৰণ হ)—তেওঁ কোনো কালেও গৰু চৰোৱা নাছিল, আজি গৰু লৈ পথাৰলৈ অহাটো **হাইঠা মাটিত পৰা** যেন হৈছে।

হাই দি খা, ৰিং দি পলা—(খাবলৈ পোৱাৰ সময়ত আনন্দেৰে খাই প্ৰয়োজনৰ সময়ত আঁতৰি যা)—সিহঁতৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰিবা; সিহঁতে **হাই দি খাই ৰিং দি পলাব**; কামৰ বেলিকা সিহঁতক নাপাবা।

হাই-হুই—(হাই-উকমি)—চিকাৰলৈ আহিছা, **হাই-হুই** নকৰি গছৰ ডালত বহি থাকা।

হাউচে বিদ্যা—(আনন্দেৰে আৰু আগ্ৰহেৰেহে বিদ্যা উপাৰ্জন সম্ভৱ হ)—পঢ়াশুনালৈ তাৰ কাহানিও মনত নপৰে, তেনেকৈও বিদ্যা লাভ হয় নে? **হাউচেহে বিদ্যা**।

হাঁই-ফাই—(উশাহ লোৱাত টান পোৱা ৰোগ; শ্বাস ৰোগ)—মানুহটোৰ **হাঁই-ফাই** ৰোগ আছে; বহি থাকোঁতেই উশাহ লব নোৱাৰে।

হাঁই-ফাই লাগ্—(পৰিশ্ৰম বা ভাগৰত উশাহ লোৱাত টান পা)—বহুত দৌৰি আহিছোঁ; **হাঁই-ফাই লাগিছে**।

হাঁওৰণি মাৰ্—(বাঘ আদিয়ে ডাঙৰকৈ গোঁজৰ্)—বাঘটোৱে কেনেকৈ **হাঁওৰণি মাৰিছে**, শুনিছা নে? আমি উভতি যাওঁ বলা।

হাঁ-কাজি-জিকাজি—(ভাত-কাপোৰৰ অভাৱ)—তাৰ **হাঁ-কাজি-জিকাজি** কোনো দিনো ঘুচিল।

হাঁকাল-বিকাল—(ভাত-কাপোৰৰ অভাৱত হোৱা কষ্ট)—এই দৰে **হাঁকাল-বিকাল** সদায় কেনেকৈ সহি থাকিবা ?

হাঁকোটা মেল্—(নিলগৰপৰা গোটাই অনাৰ চেষ্টা কৰ্)—সাত **হাঁকোটা মেলিছে** টকা কুৰিটা যোগাৰ কৰিছোঁ ; তাৰে কিবা উপায়ে লেঠাটো মাৰা।

হাঁচি-কাহ মাৰ্—(নকৰি-নোৱৰা কাম কৰ্)—তোমালোকৰ ভয়ত দেখোন আমি **হাঁচি-কাহো মাৰিব** নোৱৰা যেন হলোঁ।

হাঁহ-কণীত কুঁহুম নাইকিয়া হ—(অৱশ্যম্ভাবী লাভৰ ক্ষেত্ৰতো লাভৰ সম্ভাৱনা নোহোৱা হ)—মোৰ দুৰ্কপাল এনে যে য'তে হাত দিওঁ, ত'তে **হাঁহ-কণীত কুঁহুম নাইকিয়া হয়।**

হাঁহ-চোৰৰ মূৰত পাখি—(কামৰ নিদৰ্শন বা প্ৰমাণ ৰৈ থাক্)—'**হাঁহ-চোৰৰ মূৰত পাখি,** কঠাল-চোৰৰ আঠাই সাখী।'

হাঁহ মেলি শিয়াল খেদ্—(ওলোটাকৈ কৰ্)– উদং পৰাৰ আগেয়ে বেৰা দিহে শহ ৰাখিব পাৰি ; তুমি এৰিয়া গৰুকে দিনে-ৰাতি খেদিবা, নে বেৰাই দিবা ? **হাঁহ মেলি শিয়াল খেদা** যেনহে হ'ল।

হাঁহৰ ওপৰত শিয়াল ৰজা হ–(দুৰ্বলৰ ওপৰত দুষ্টই মহতালি দেখুৱা)— **হাঁহৰ ওপৰত শিয়ালেই ৰজা হয়**; হোজা গাঁৱলীয়াৰ ওপৰতো তেৱেঁ ৰজা।

হাঁহৰ ঠেঙত মহ বলি দি—(সামান্য লাভৰ বাবে বৰকৈ ক্ষতিগ্ৰস্ত হ)—সামান্য কথাত মোকদ্দমা কৰি সৰ্ব্বস্বান্ত হব নোখোজোঁ ; **হাঁহৰ ঠেঙত মহ বলি দিম নে ?**

হাঁহি-চম্পা—(ৰব ৰঙিয়াল স্বভাৱৰ ছোৱালী)—তেওঁলোকৰ সেই **হাঁহি-চম্পা-জনীক** সকলোৱে মৰম কৰে।

হাঁহিত পেটৰ নাড়ী ছিগ্—(বৰকৈ হাঁহ্)—তেওঁৰ কথা শুনি **হাঁহিত** আমাৰ **পেটৰ নাড়ী ছিগিব** লগীয়া হ'ল।

হাঁহে-মাহে সান্—(বিভিন্ন বস্তু লগ লগাই সান-মোঁকট কৰ্)—ক'ৰ বস্তু ক'ত থলা ? এই দৰে **হাঁহে-মাহে সানি** থলে লাগ্ বুলিলে উলিয়াই দিবা কেনেকৈ ?

হাঁহো মৰা শিয়ালো খোঁৱা—(দুৰ্বল লোকে সামান্য লাভতে সন্তুষ্ট হ)—মই

বেমাৰী মানুহ, জালজৰীও নাই; আনে এৰি থোৱা এইকেইটা মাছ বুটলি লওঁ; এয়ে হব। **হাঁহো মৰা, শিয়ালো খোঁৰা।**

হাকিম লৰিলেও হুকুম নলৰ্—(স্থায়ী বিধি ব্যৱস্থা অপৰিৱৰ্তনীয় হৈ থাক্)—তেওঁ ধনী-মানী হ'ল বুলিও আইনৰ সলনি হব পাৰে নে? **হাকিম লৰিলেও হুকুম নলৰে।**

হাথকৰা পৰ্—(বয়স বেছি হোৱাত মুখৰ বৰণ ফঁপৰীয়া হ)—ছোৱালীজনীৰ বয়স বহুত হৈছে; মুখখন **হাথকৰা পৰিছে,** লক্ষ্য কৰিছা নে?

হাচটি বজা—(সম্পৰ্ক নথকা বিষয়ত হস্তক্ষেপ কৰ্)—এই কামৰ দায়িত্ব যাৰ, তেওঁলোকে যেনেকৈ কৰে কৰক; আমি **হাচটি বজাই** থাকোঁ কিয়?

হাজাৰ-বিজাৰ—(অসংখ্য)—**হাজাৰ-বিজাৰ** লোকে শ্মশানলৈ গৈ তেওঁৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাঞ্জলি নিবেদন কৰিছিল।

হাজাৰ হওক—(সেই সকলোবোৰ স্বত্বেও)—**হাজাৰ হওক** মাকৰ চিত্ত, পুতেক দুৰ্দান্ত হলেও তাক মৰম নকৰি পাৰে নে?

হাজাৰ-হাজাৰ—'হাজাৰ-বিজাৰ' চোৱাঁ।

হাট কৰ্—(হাটত বেচা-কিনা কৰ্)—সদায় **হাট কৰি** সি স্কুলত পঢ়া খৰচ উলিয়ায়।

হাঠ-খোলা—(হাট বহা ঠাই)—ইয়াৰপৰা **হাট-খোলাখন** তুলি নিবলৈ সিদ্ধান্ত কৰা হৈছে।

হাট-খোৱা—(হাট ডাকি তাৰ উৎপন্ন খোৱা লোক; দলৈ)—এই **হাট-খোৱাজনে** হাটুৱৈবিলাকক বৰ জুলুম কৰিছে।

হাট-বাট—'হতালি-বতালি' চোৱাঁ।

হাটাৰি-বজাৰি (বা বাজাৰি)—(হাট-বজাৰ কৰা মানুহ)—**হাটাৰি-বাজাৰিবিলাকেও** তেওঁৰ কুখ্যাতিৰ কথা শুনিছে।

হাটী-মতা—(হাটীত থকা ভকতসকলক কোনো কামলৈ খবৰ দিয়া বিষয়া)—হাটীয়ে হাটীয়ে একোজন **হাটী-মতা** আছে; ভকতসকলক নানা কামলৈ মতাই তেওঁৰ কাম।

হাটে-ঘাটে—(য'তে ত'তে; সকলো ঠাইতে)—তোমাক টকা দিব লগীয়া আছে বুলি **হাটে-ঘাটে** টকা সাধি ফুৰিলে কোনে ভাল পাব?

হাটে-বাটে—'হাটে-ঘাটে' চোৱাঁ।

হাড়ক মাটি কৰ্—(অতিশয় পৰিশ্ৰম কৰ্)—**হাড়ক মাটি কৰি** তেওঁ ধন আৰ্জিছে।

হাড়-কাটমৰ—(হাড় ভঙা পৰিশ্ৰমেৰে উপাৰ্জন কৰা)—**হাড়-কাটমৰ** ধন খৰচ কৰিবলৈ সকলোৰে টান পায়।

হাড়-খৰাহি—(হাড়কেডাল মাথোন সাৰ; অতি ক্ষীণ)—**হাড়-খৰাহি** ল'ৰাটোক দেখিলে দুখ লাগে।

হাড়-ছাল ওলা—(ৰৰকৈ খীণা)—ল'ৰাটো **হাড়-ছাল ওলাই** যাব লাগিছে কিয় ?

হাড় জুন্‌জুনীয়া কৰ্—(হাড় ভঙাকৈ মাৰ্; ৰৰকৈ মাৰ্-পিট কৰ্)—তাৰ উদ্ভণ্ডালি চাইছে আছোঁ, খৰিব লাগিলে **হাড়-জুনজুনীয়া কৰিম**।

হাড়ত-খোৱা—(আহাৰ খাইও চিকণ হব নোৱৰা)—সেই ছোৱালীজনী **হাড়ত-খোৱা**, খাই বইও চিকণ হব নোৱাৰে।

হাড়ত দুবৰি গজ্—(মৰিবৰ বহু কাল হ)—তেওঁৰ কথা সুধিছে; তেওঁৰ **হাড়ত দুবৰি গজিছে**।

হাড়ত বন গজ্—'হাড়ত দুবৰি গজ্' চোৱাঁ।

হাড়-ভঙা—(ৰব কঠোৰ—পৰিশ্ৰমত থাটে)— দিনে-ৰাতিয়ে **হাড়-ভঙা** পৰিশ্ৰম কৰাত তেওঁৰ স্বাস্থ্য নষ্ট হ'ল।

হাড়লৈকে চিন্— (সম্পূৰ্ণভাৱে জান্)— তেওঁক মই **হাড়লৈকে চিনো**, সেই বিষয়ে মোক কব নালাগে।

হাড় শুচি কৰ্— (অপৰিহাৰ্য বুলি বৰ দুখীয়াভাৱে বিয়া কৰ্)—**হাড় শুচি কৰিবলৈ** বুঢ়া কালত তেওঁ মন মেলিছে।

হাড়ীত-খাইতীক হাড়ী-শাল দি—(বিশ্বাসৰ অযোগ্য লোকক বিশ্বাস কৰ্)— **হাড়ীত-খাইতীক হাড়ী-শাল দিলে** এনে হবই। তুমি নো তেওঁক চন্দুকটো এৰি দিছিলা কিয় ?

হাড়ে-ছালে লাগ্—'হাড়-ছাল ওলা' চোৱাঁ।

হাড়ে-হিমজুৰে—(সকলো কালেদি; সম্পূৰ্ণভাৱে)—এই খলুৱা লোকসকল **হাড়ে-হিমজুৰে** অসমীয়া।

হাত-আখৰ—(নিজহাতে লিখা আখৰ)—হেণ্ড-নোট **হাত-আখৰত** হোৱা উচিত।

হাত আহ্—(ভালকৈ হাতৰ অভ্যাস হ)—বেত কটাত তোমাৰ **হাত অহা** নাই।

হাত উজান দি—(কামত সহায় কৰ্)—এই কামত সকলোৱে **হাত উজান দিয়া**, নহলে কামটো হৈ নুঠে।

হাত উঠ্—(কোনো কামত হাতৰ বশন্তা বাঢ়)—ডাক্তৰিত তেওঁৰ **হাত উঠিছে**।

হাত উঠা—(মাৰিবলৈ বা অপমান কৰিবলৈ হাত তোল্)—গুৰু-গোসাঁইলৈ কেতিয়াও **হাত নুঠাবা**।

হাত এৰ্—(১। ভৰ্খাৰধান এৰ্। ২। ধনকৈ খৰচ কৰ্)—১। মই আজিৰপৰা ল'ৰাটোৰ ওপৰত **হাত এৰিলোঁ**। ২। এনেকৈ **হাত এৰিলে** তোমাক টকা কেইদিন থাকিব?

হাত এৰি হেতালি খেল্—(কোনো কাৰ্যৰ প্ৰধান উপাদান নোহোৱাকৈ সেই কাৰ্য কৰিবলৈ চেষ্টা কৰ্)— তুমি **হাত এৰি হেতালি খেলিব** খুজিছা; ঘিউ নোহোৱাকৈ হোম হয় নে?

হাত কৰ্—(নিজৰ অধীনলৈ আন্)—টকাখিনি গোটাই আনি **হাত কৰা**; তাৰ পিছত খৰচৰ কথা ভাবিবা।

হাত কৰি ল—'হাত কৰ্' চোৱা।

হাত-কেৰেয়া মাৰ্—(লোৰ থাক পিন্ধাই দোষীক জব্দ কৰ্)— আচামীটোক **হাত-কেৰেয়া মাৰিব** খোজোঁতেই সি এৰা দিলে।

হাত কোঁচা—(১। কমকৈ খৰচ কৰ্। ২। সহায় কৰি থাকিবলৈ অমান্তি হ)— ১। সোনকালে **হাত কোঁচোৱা**, নহলে দেউলীয়া হবা। ২। দুখীয়াক দেখি **হাত কোঁচোৱাটো** সজ পুৰুষৰ লক্ষণ নহয়।

হাত-খৰচ—(সৰু-সুৰা খৰচলৈ হাতত ৰখা ধন)—**হাত-খৰচৰ** বাবে মোক পাঁচ টকা দিয়ক।

হাত খাল্—(পৰাকীৰ সম্পত্তি নোহোৱাকৈ লোকৰ বস্তু ল)—য'তে যি দেখে, ত'তে **হাত খালি** ফুৰাই বুঢ়ীৰ অভ্যাস।

হাত চলা—(হাতেৰে অভ্যাস কৰ্)—আনৰ বস্তু অনাত সি ধৰকৈ **হাত চলাইছে**।

হাত ছিগ্—(সহায়শূন্য হ)—সি যোৱাত মোৰ **হাত ছিগিল**।

হাত-ছিগা কৰ্—(সহায়হীন কৰ্)—ল'ৰাটো বাপেকে দি মোক **হাত-ছিগা কৰিলে**।

হাত জোকাব—(অলপ সাহায্য কৰ্)—বিহুৰ বৰগুণি বুলি আহিলোঁ; আপুনিও **হাত জোকাবিলে** ভাল পাওঁ।

হাত-টান—(খৰচ কৰিব নোখোজা; কৃপণ)—সি বৰ **হাত-টান** মানুহ; সেই দেখি কোনো চাকৰ বেছি দিন নাথাকে।

হাত টোল কৰ—(পোনকৈ লক্ষ্য কৰি হাতেৰে অস্ত্র চলাবলৈ অভ্যাস কৰ্)—ল'ৰাবিলাকে কাঁড় মৰা শিকিবলৈ **হাত টোল কৰিব** লাগিছে।

হাত-ঠাৰ—(হাতেৰে দিয়া সঙ্কেত)—**হাত-ঠাৰ** মাৰি সি চোৰটো আঁতৰালে।

হাত ঠেং এৰি পৰ—(হাত-ভৰি মেলি অৱশ হৈ দীঘল দি)—ওৰে দিন পানীয়ে পানীয়ে ঘূৰি ঘূৰি এতিয়া বপুৰা **হাত-ঠেং এৰি পৰিছে**।

হাত-ঠেং খা—(অকৰ্মী হ)—তই নো এনেকৈ **হাত-ঠেং খালি** নে যে এই সৰু কামটোকে কৰিব নোৱাৰ?

হাতত আনি পেটত খা—(দিনে উপার্জন কৰি দিনে খা)—**হাতত আনি পেটত খাই** কথমপি পৰিয়ালটো জীয়াই আছে।

হাতত ঢেঁকী পৰ—(সহায়হীন হ)—ছোৱালীজনী উলিয়াই দিয়াৰ পিছত মাকৰ **হাতত ঢেঁকী পৰা** যেন হৈছে।

হাতত ধৰ—(১। বৰকৈ অনুৰোধ কৰ্। ২। কোনো কাৰ্য কৰাত বাধা দি)—১। মই এবাৰ আহোঁগৈ, তেওঁ **হাতত ধৰি** মাতি গৈছে। ২। মোৰ বাঁহ মই কাটিম; কোনে মোক **হাতত ধৰিব**?

হাতত ধৰি নি—(সামান্যভাৱে সাহায্য কৰ্)—'**হাতত ধৰি নিওঁতা** নাই, পথালি কোলাতৈ কান্দে।'

হাতত ধৰি ভৰিত ধৰাৰ সমানে ক—(দৃঢ়ভাৱে বিনীত প্ৰাৰ্থনা জনা)—মই তেওঁক **হাতত ধৰি ভৰিত ধৰাৰ সমানে কৈছোঁ**; তেও যদি অনুৰোধ নাৰাখে, কি কৰিম?

হাতত ধৰি শিকা—(বৰ যত্নেৰে শিক্ষা দি)—পিতাকে ল'ৰাটিক সৰবেপৰা **হাতত ধৰি** সকলো কথা **শিকাইছিল**।

হাতত লাগে ভৰিত লাগে—(হাত বা ভৰিৰে সামান্য শব্দও নকৰাকৈ)—চোৰটো **হাতত লাগে ভৰিত লাগে** বৰত সোমাল।

হাত-তালি দি—(হাত-চাপৰি মাৰ্) —এনে অসাধাৰণ কাৰ্য দেখি ল'ৰাবিলাকে **হাত-তালি দিলে**।

হাতত স্বৰ্গ পা—(আচম্বিতে অপ্ৰত্যাশিত উপকাৰ, আনন্দ বা লাভ পা)—বহুত দিন আগেয়ে হেৰোৱা পুতেক ঘৰলৈ অহাত বাপেক-মাকে **হাতত স্বৰ্গ পালে**।

হাতত হেৰুৱা—(আচম্বিতে নোহোৱা হ)—ধন পাইও বুঢ়াই **হাতত হেৰুৱালে**; গাকৰ ভলৰপৰা কোনোবাই লৈ গ'ল।

হাত তোল্—(মাৰিবলৈ বা অপমান কৰিবলৈ হাত দাঙ্)—হাজাৰ হওক, তেওঁ বয়সীয়াল মানুহ; তই তেওঁৰ ওপৰত **হাত তুলিছিলি** কিয় ?

হাত দাঙ্—'হাত তোল্' চোৱা।

হাত দি—(১। স্পৰ্শ কৰ্। ২। কৰিবলৈ ধৰা। ৩। কোনো দোষত সংলগ্ন কৰি ল)—১। এই জোপা চোৰাত, তাৰ গাত **হাত নিদিবা**। ২। মই এতিয়াও কামত **হাত দিয়া** নাই। ৩। তই চুৰ কৰি মোৰ গাত **হাত দিবলৈ** চেষ্টা কৰিছ কিয় ?

হাত-দীঘল—(আনে সহজে নোপোৱা বস্তু সহজে আনিব পৰা বা আন তেনে কাম কৰিব পৰা; প্ৰভাৱশালী)—আপুনি **হাত-দীঘল** লোক; মোক টকা দুশ যোগাৰ কৰি দিয়ক।

হাত-দেখি মন-দেখি—(দেখি = বেছি। পক্ষপাতিতা দোষ)—মেল মাৰিবলৈ বহি **হাত-দেখি মন-দেখি** নকৰিবা; দোষে ছুব।

হাত ধৰ্—(মিতব্যয়ী হ)—ভবিষ্যতৰ কথা ভবা মানুহে **হাত ধৰি** চলে; অনাহকত এপইচাও নাভাঙে।

হাত-ধৰা—(সহায়কাৰী)—ল'ৰাটো যোৱাত বৰ অসুবিধা পাইছোঁ; সি মোৰ বৰ **হাত-ধৰা** আছিল।

হাত ধৰি চল্—'হাত ধৰ্' চোৱা।

হাত ধৰি দি—(তাকৰীয়াকৈ দি)—লাকবোৰ **হাত ধৰি দিবা**; নহলে নাটিব।

হাত পৰ্—(হাতৰ যশস্যাৰ হ্ৰাস পা)—আজি-কালি চিকিৎসাত তেওঁৰ **হাত পৰিল**।

হাত পাত্—(সহায় খোজ্)—দুখীয়া হলেও সি কাৰো ওচৰত **হাত পতা** নাই।

হাত ফুৰা—(১। মৰম বা প্ৰশংসাৰ ভাৱেৰে লাহে লাহে হাত বুলা। ২। সৰু-সুৰা দোষ গুচাই সংশোধন কৰ্)—১। বুঢ়াই ল'ৰাটিৰ গাত **হাত ফুৰাবলৈ** ধৰিলে। ২। মোৰ পুথিখন আপুনি এবাৰ **হাত ফুৰাই** দিয়ক।

হাত বড়া—'হাত তোল্' চোৱা।

হাত বলা—(কোনো কামত হাত চলাবলৈ অভ্যাস কৰ্)—বাঁহৰ কাম নাজানো, এতিয়াহে **হাত বলাব** লাগিছোঁ।

হাত-বলিয়ন—(হাত চলাই কোনো কাম কৰা কাৰ্য)—বুঢ়ীয়ে **হাত-বলিয়নত** সূতা পকাই বহি থাকে।

হাত-বলী—(১। হাতত বল থকা। ২। দানী)—১। সি বৰ **হাত-বলী** মানুহ, তাক বলে নোৱাৰিবা। ২। তেওঁ **হাত-বলী** লোক; মগনীয়া তেওঁৰ ঘৰৰপৰা ফিৰি নাযায়।

হাত-বাউল (বা **বাউলি**) **দি**—(হাত জোকাৰি দূৰৰপৰা সঙ্কেত দি)—মোক মুখেৰে নমাতি সি **হাত-বাউলি দি** মাতিছিল।

হাত-বাট নাচা—(আনে কৰিবলৈ বৈ নাথাক্)—ভোক লাগিলে মই বাৰো **হাত-বাট নাচাওঁ**; নিজে বিচাৰ-খোঁচাৰ কৰি খাওঁ।

হাত-বাও দি—'হাত-বাউল দি' চোৱা।

হাত বাগৰ্—(১। আগেয়ে আনে ব্যৱহাৰ কৰ্। ২। দা আদি ব্যৱহাৰ কৰোঁতে হাত লৰ্)—১। সাত **হাত বাগৰি** অহা কাপোৰখন মই নিকিনো। ২। মোৰ **হাত বাগৰি** দাখন ভাগিল।

হাত বুলা—'হাত ফুৰা' চোৱা।

হাত-ভৰি এৰ্—'হাত-ঠেং এৰ্' চোৱা।

হাত-ভৰি ধো—(হাত আৰু ভৰি ধো)—আপুনি যদি গা নোধোৱে, **হাত-ভৰি ধুবলৈ** পানী দিওঁ।

হাত-ভৰি নচল্—(বন-কাম কৰিবলৈ উদ্যোগ নহ)—ল'ৰাটোৰ অসুখৰ কথা শুনি বন-কামলৈ **হাত-ভৰি নচলা** হৈছে।

হাত-ভৰি মালাৰ্—(অলপো কাম-বন নকৰ্)—কোনোৱে **হাত-ভৰি মালাৰিলে** অকলে কেনেকৈ গৃহস্থালিৰ সকলো কাম কৰিম ?

হাত-ভৰি পেটত লুকা—(অতিশয় ভয় পা)—বাতৰি-কাকতৰ কথাবোৰ পঢ়ি **হাত-ভৰি পেটত লুকোৱা** দিন পৰিল; কি নো যুঁজ-বাগৰখন লাগিল !

হাত ভিজা—(ভোজন কৰ্)—বিয়াৰপৰা শহুৰৰ ঘৰত **হাত ভিজাই** পোৱা নাই।

হাত-ভেঁটি—(ডাঙৰ লোকক সাক্ষাৎ কৰোঁতে দিয়া সামান্য উপহাৰ)—দুগণ্ডামান সুমথিৰা **হাত-ভেঁটি** বুলি লৈ যোৱাঁ।

হাত মাৰ্—(এহাত এহাতকৈ জোখ্)—**হাত মাৰি** চোৱাঁ, জবীগছ কেইহাত হয়।

হাত-মাৰি—(১। হাতোৰা; নাল। ২। এহাত জোখৰ মাৰি)—১। দাখনৰ **হাত-মাৰিটো** চুটি হ'ল। ২। **হাত-মাৰিৰে** জুখি চোৱাঁ, কেইহাত হয়।

হাত মিলা—(পৰস্পৰে লগ হৈ কৰ্)—বাজহুৱা কাম সকলোৱে **হাত মিলাই** কৰিব লাগে।

হাত-মুকলি—(দানশীল)—তেওঁ বৰ **হাত-মুকলি** মানুহ; আনক কিবা দিহে সুখ পায়।

হাত মেল্—(পাবলৈ আশা কৰ্)—তেওঁ **হাত মেলিলেই** টকা পায়, আমিহে নাপাওঁ।

হাত মেলি নাচ্—(বৰ আনন্দ প্ৰকাশ কৰ্)—পৰীক্ষাত নো কিমান ভাল কৰিছা যে **হাত মেলি নাচিব** লাগিছা?

হাত মেলি স্বৰ্গ পা—(বৰ আকাঙ্ক্ষাৰ বস্তু অতি সহজে লাভ কৰ্)—লটাৰীত টকা দহ হেজাৰ পাই তেওঁ **হাত মেলি স্বৰ্গ পালে**; কিছু দিনলৈ অভাৱ নোহোৱা হ'ল।

হাত-মোজা—(হাতত পিন্ধা মোজা)—বৰ জাৰত ডাঙৰ মানুহে **হাত-মোজা** পিন্ধে।

হাত-যশ—(হাত ভাল বুলি পোৱা প্ৰশংসা)—ডাক্তৰজনৰ **হাত-যশ** আছে, তেওঁক আনি নৰিয়াটো দেখুৱা।

হাত-যোৰ কৰ্—(দুয়ো হাত লগ লগাই সম্ভ্ৰম জনা)—মই **হাত-যোৰ কৰি** মাগিছোঁ, আপুনি এবাৰ আহিব।

হাতৰ-কাণৰ বেচ্—(আ-অলঙ্কাৰ বেচ্)—চাহ খাবলৈ মানুহে আজিকালি **হাতৰ-কাণৰ বেচিব** লাগিছে।

হাঁতৰ-কাণৰ সোলোকা—(বৈধব্য অৱলম্বন কৰ্)—আগৰ দিনত কোনোৱে আমাৰ দেশৰপৰা জগন্নাথলৈ গ'লে ঘৰত ঘৈণীয়েকে **হাতৰ-কাণৰ সোলোকাই ছিল**।

হাতৰ কুঠাৰ ভৰিত মাৰ্—(নিজে অবিবেচনাৰ দোষত নিজৰ সৰ্বনাশ কৰ্)—ডেকা কাল অবাবত কটালে যে **হাতৰ কুঠাৰ ভৰিত মৰা** হয়, এই কথা কেইজনে সময়ত বুজে?

হাতৰ তলত ৰাখ্—(অধীনত ৰাখ্)—তাক **হাতৰ তলত ৰখাটো** অসম্ভৱ হৈ উঠিছে।

হাতৰ তলুৱা—(সম্পূর্ণ ভালকৈ জনা বিষয়)—তাৰ গুণ-চৰিত্ৰ সকলো মোৰ **হাতৰ তলুৱা**।

হাতৰ তলুৱা খজুৱা—(লাভৰ আগন্তুক হ)—দুদিনমান ৰবা ; মোৰ **হাতৰ তলুৱা খজুৱাইছে** ; টকা পালেই দিম।

হাতৰ তলুৱাত নোম গজ্—(অসম্ভৱ সম্ভৱ হ)—সি সৎ চৰিত্ৰবান হলে মোৰ **হাতৰ তলুৱাত নোম গজিব**।

হাতৰপৰা পাতলৈ চেলেক্—(চেলেকি চেলেকি খা)—নাখাওঁ বুলিছিলা, এতিয়া **হাতৰপৰা পাতলৈ চেলেকিলা**।

হাতৰ পাছ এৰি নিদি—(হাতত কিছু ৰাখ্)—ৰসোগোল্লা দিওঁতে চাবা, **হাতৰ পাছ এৰি নিদিবা**।

হাতৰ বন ছেদ নহ—(কাম নোহোৱাকৈ বা নকৰাকৈ নাথাক্)—ছোৱালীজনীৰ **হাতৰ বন ছেদ নাই** ; তথাপি ভাল মুখৰ মাত নাপায়।

হাতৰ (বা গাৰ) মলি—(সামান্য বস্তু)—চোৰে একুৰি টকাৰ বস্তু নিলে ; দুখ নকৰিবা ; সি তোমাৰ **হাতৰ মলি**।

হাতৰ মুঠিত ৰাখ্—(সম্পূর্ণকৈ নিজৰ আয়ত্বত ৰাখ্)—(অধীনত ৰাখ্)—সি এতিয়া ডাঙৰ হ'ল ; তাক আৰু **হাতৰ মুঠিত ৰাখিব** নোৱাৰি।

হাতৰ মুঠিত লুকা—(তেনেই লাহী হ)—ল'ৰাটো বৰ ধুনীয়া ; কঁকালখন **হাতৰ মুঠিত লুকায়**।

হাতৰ লক্ষ্মী ভৰিৰে ঠেল্—(কোনো সুযোগ বা মূল্যবান বস্তু এৰি দি)—মাটি এবিঘা সি তোমাক যাচিছে ; তুমি নাৰাখি **হাতৰ লক্ষ্মী ভৰিৰে ঠেলিব** খুজিছা কিয় ?

হাতৰ লাখুটি—(বিশেষ আশ্ৰয় বা সহায়)—ল'ৰাটো মোৰ **হাতৰ লাখুটি** আছিল ; সি যোৱাত কেনেবা কেনেবা লাগিছে।

হাতৰ লাখুটি এৰি নিদি—(নিজে সম্বলহীন নোহোৱাকৈ থাক্)—ৰাৰিষালৈ আটি-কুৰি যোৱাকৈ ধান এমুঠি আছে ; তোমাক লাগিল বুলিয়েই মই **হাতৰ লাখুটি এৰি দিম নে** ?

হাত ৰাখি দি—'হাত ধৰি দি' চোৱা।

হাত লগা—(হাতেৰে চুই কিলা)—এই বুঢ়াটোৰ গাত **হাত লগালি** কিয় ?

হাত-লব (বা **লবা**)—(অলপ চোৰৰ প্ৰকৃতিৰ)—ল'ৰাটো **হাত-লব** ; অলপ নজৰ কৰিবা।

হাত লাগনী (বা **লাগনী**) **কৰ্**—(কামত সহায় কৰ্)—তোমালোকে **হাত লাগনী নকৰিলে** কামটো আজি হৈ নুঠিব।

হাত লেচাৰি যা—(মুকলি মনেৰে হাত জোকাৰি যা)—সংজুৰাৰ মাজে মাজে, সেই জন কোন, **হাত লেচাৰি গৈছে** ?

হাতলৈ চা—(কোনো বস্তু পাবলৈ আশা কৰ্)—আনৰ **হাতলৈ চাই** নাথাকি নিজে আৰ্জি খোৱা।

সাৰ্—(উদ্ধাৰ হ ; ৰক্ষা পা)—তোমাৰ গুণত এই বাৰলৈ বিপদৰ **হাত সাৰিলোঁ**।

হাত সাৰটি থাক্—(কাম-বন নকৰাকৈ বহি থাক্)—**হাত সাৰটি থাকিলে** ধন আপুনি আহিব নে ?

হাতা-ওপৰা—(একেটা কামতে বা কথাতে কেবাটায়ো হাত লগোৱা কায)—ইমানে **হাতা-ওপৰা** কৰিব নালাগে ; মুঠে দুজনে এই কামটো কৰা।

হাতা-তলা খা—(আনৰ অধীনত ভোগ কৰ্)—বোৱাৰীৰ **হাতা-তলা খাই** মই ইয়াত নাথাকোঁ।

হাতা-তালি দি—(কামত সহায় কৰ্)—বাৰিবা চহত সি মোক বহুত **হাতা-তালি দিছে**।

হাতালি খেদ্—(তুচ্ছভাৱে ব্যৱহাৰ কৰ্)—এই ল'ৰাবিলাকে তেওঁক হেনো **হাতালি খেদিছে**।

হাতাহাতি—(১। হাতে হাতে। ২। হাতেদি কৰা যুঁজ)—১। টকা **হাতাহাতি** লৈহে গৰুটো বেচিবা। ২। বলীয়ে নিৰ্বলীয়ে কিহৰ **হাতাহাতি** ?

হাতাহাতি কৰ্—(১। যুঁজ কৰ্। ২। কামত সহায় কৰ্)—১। ধেমালিতে **হাতাহাতি কৰিছা** হয়, পিছত খণ্ডাখণ্ডি যাতে নহয়, চাবা। ২। কামটো হওক দিয়া ; সকলোৱে অলপ **হাতাহাতি কৰা**।

হাতী-কপলীয়া—(বৰ সৌভাগ্যবান)—মানুহজন **হাতী-কপলীয়া** ; য'তে হাত দিয়ে, ত'তে সদায় লাভ কৰিছে এবে।

হাতীক হাতেৰে ঠেল্—(অসম্ভৱ কাৰ্য কৰিবলৈ আগ বাঢ়্)—কপালত যি আছে, হবই ; **হাতীক হাতেৰে ঠেলিব** নোৱাৰি।

হাতী-খাৱনে খা—(বৰ বেছি পৰিমাণে খা)—এই মানুহটোক দুসেৰ চাউলৰ ভাত লাগে ; **হাতী খাৱনে খায়।**

হাতী-খুজীয়া—(হাতীৰ খোজৰ. নিচিনা ডাঙৰ)—মোৰ **হাতী-খুজীয়া** বাটিটো আপুনি নেহেৰায় ; কোনোবাই নিলে।

হাতী জপাই কল-বাৰী ভাঙ্—(নিজে বলে নোৱাৰি বলবান লোকৰদ্বাৰা শত্ৰুক প্ৰতিশোধ দি)—তই নিজে নোৱাৰি **হাতী জপাই কল-বাৰী ভাঙিব** লাগিছ ; মই জানো বুজা নাই ?

হাতী-দঁতীয়া—(১। হাতীৰ দাঁতেৰে তৈযাৰী ।২। হাতীৰ দাঁতৰ দৰে গোটা, দীঘল আৰু জোঙা)—১। এই মূৰ্তিটো **হাতী-দঁতীয়া** হয় নে ? ২। বাঁহৰ গজালিবোৰ **হাঁতী-দঁতীয়া** হৈছে।

হাতী নোহোৱা হাওদা—(অনাৱশ্যকীয় বস্তু)—খিলঙত মই বিছনীৰে কি কৰিম ? **হাতী নোহোৱা হাওদাহে** হব।

হাতী-পটি—(১। আকাশত একে লানীযে বহুত ওপৰত থকা অসংখ্য তৰাৰ পোহৰ পৰি তোৱা বাটৰ সদৃশ দৃশ্য। ২। বনৰ মাজৰ হাতী চলাচল কৰা বাট)—১। পৰিস্কাৰ আকাশত ৰাতি **হাতী-পটি** দেখি ।২। এইটো **হাতী-পটি** ; এই বাটেদি এইমাত্ৰ হাতী গ'ল।

হাতী পৰা দি—(১। বৰ ডাঙৰ শব্দ কৰি ডাঙৰ বস্তু পৰ্। ২। বিশেষ আলোড়ন কৰি বিখ্যাত লোক স্বৰ্গী হ)—১। বৰষুণৰ বতৰত বুঢ়া চোতালত **হাতী পৰা দিলে**। ২। তেওঁ আছে মানে আছে ; মৰিলে **হাতীপৰা দিব।**

হাতী মাৰি ভুকুকাত ভৰা—(১। অসম্ভৱ কাৰ্য কৰ্ ।২। বৰ ডাঙৰ কাৰ্যৰ সামান্য ফল পা)—১। তুমি কলা বুলিয়েই গৃহস্থালিটো টোপোলাত বান্ধি লব পাৰি নে ? **হাতী মাৰি ভুকুকাত ভৰাবলৈ** কোৱা কিয় ? ২। কুৰিটা কোমোবাৰ দুসেৰো গুঁঠি নহ'ল ; **হাতী মাৰি ভুকুকাত ভৰোৱা** হ'ল।

হাতীয়ে ওদালৰ গুৰিত কান্দ্—(উপায়হীন হৈ অপকাৰীৰ ওচৰত অনুগ্ৰহ প্ৰাৰ্থনা কৰ্)—**হাতীয়ে ওদালৰ গুৰিত কান্দিছা** হয়, তেওঁ তোমাৰ পৰম শত্ৰু, তোমাৰ কান্দোন শুনিব নে ?

হাতীয়ে নিজৰ গা নেদেখ্—(নিজে নিজৰ শক্তি বুজি নাপা)—তুমি কিমান শক্তিমান্, নিজে কেনেকৈ বুজিবা? **হাতীয়ে নিজৰ গা নেদেখে।**

হাতীয়ে ম'হে যুঁজ্—(তয়া-ময়া যুঁজ কৰ্)—ভাবেক-ককায়েকে এই দৰে **হাতীয়ে ম'হে যুঁজি** থাকে।

হাতীয়ে মাউতে থাউনি নাপা—(বৰ দ' হ)—বাৰিষা এই নদীতে **হাতীয়ে মাউতে থাউনি নাপায়।**

হাতীয়ে মাখিয়ে সমান হবলৈ যা—(তুচ্ছ লোকে ডাঙৰ মানুহৰ জোৰ লবলৈ আকাঙ্ক্ষা কৰ্)—**হাতীয়ে মাখিয়ে সমান হবলৈ** নাযাবা; তেওঁৰ লগত তুমি কেনেকৈ ফেৰ মাৰিবা?

হাতীৰ গালৈ তবাৰ ফমুটি মাৰ্—(বলবান শত্রুৰ প্রতি তুচ্ছ অস্ত্রপ্রয়োগ কৰ)—তোমাৰ এই ষড়যন্ত্রই তেওঁৰ কি অপকাৰ কৰিব? **হাতীৰ গালৈ তবাৰ ফমুটি মৰাহে** হব।

হাতীৰ শুঁড়ত নাই বুলিও চাৰি কলহ পানী থাক্—(যোত্রবান লোকৰ হাতত নহ'কপতিও কিছু সম্বল থাক্)—আপোনাৰ নিচিনা লোকৰ পক্ষে এশ টকা যোগাৰ কৰি দিয়া অতিশয় সামান্য কথা, **হাতীৰ শুঁড়ত নাই বুলিও চাৰি কলহ পানী থাকে।**

হাতীৰে হাল জোৰ্—(শক্তিৰ বা সম্বলৰ অপচয় কৰ্—এই ঘৰটো সাজিবলৈ পঞ্জাৱৰপৰা মিস্ত্রী আনিব লাগে নে? **হাতীৰে হাল জোৰাৰ** নিচিনা কাম হ'ল।

হাতীৰো পাৰ্ পিছল্—'হস্তীৰো পাৱ পিছল' চোৱা।

হাতী-শুঁড়েৰে বৰষুণ দি—(বৰ ডাঙৰকৈ বৰষুণ দি)-আ'জ পুৱা **হাতী-শুঁড়েৰে বৰষুণ দিলে;** পথাৰবোৰ ভৰি গৈছে।

হাতে আকাশে ঢুকি নোপোৱা—(বহুত দূৰত থক্)—মাছ সিদিনা বহুত পাইছিলোঁ, কিন্তু দি পঠাম কেনেকৈ? **হাতে আকাশে ঢুকি নোপোৱা** ঠাই।

হা-তে কা তোল্—(সামান্য অভাৱতে হাহাকাৰ কৰ্)—বুঢ়ীৰ কি নাই? তথাপি **হা-তে কা তোলাই** তেওঁৰ স্বভাৱ।

হাতে-কাণে আঁৰ—(সম্পত্তিশালী হ)—তেওঁলোকে দুদিন আগেয়ে খুজি ভাত নাপাইছিল; আজি **হাতে কাণে আঁৰিছে।**

হাতে-কাপে ধৰা পৰ্—(অপৰাধ কৰি থকা অৱস্থাতে ধৰা পৰ্)—**হাতে-কাপে ধৰা পৰিও** সি আসৈ মাতিছে।

হাতে-কাষে আঁজোৰ্—(আনৰ সাহায্য নোহোৱাকৈ বহুত পৰিশ্ৰম কৰি চল্—তিৰোতাত খাটে)—ছোৱালীজনীয়ে **হাতে-কাষে আঁজুৰিও** ইমান মানুহৰ পৰিয়াল এখন চলাইছে।

হাতে ঢুকি পা—(নিজৰ আয়ত্বৰ ভিতৰত থাক্)—এই কামটো মই **হাতে ঢুকি নাপাওঁ;** আন এজনক ধৰাগৈ।

হাতে নামাৰি ভাতে মাৰ্—(প্ৰকাশ্যে অপকাৰ নকৰি কৌশলেৰে তেনে কৰ)—মাউৰা ল'ৰাটোক সি **হাতে নামাৰি ভাতে মাৰিব** খুজিছে; তাক আঁতৰাব লাগিল।

হাতে পা—'হাতে ঢুকি পা' চোৱা।

হাতে-পাতে—(আটায়ে মিলি; ধৰাধৰিকৈ)—**হাতে-পাতে** কামটো কৰি পেলোৱা: কিমান সময় লাগিব?

হাতে-ভৰিয়ে আছাৰ্—(ওভত-গোবে নাচ; উত্তৰালি কৰ্)—তই ভাললৈ নে কাললৈ **হাতে ভৰিয়ে আছাৰিব** লাগিছ, কব পৰা নাই।

হাতে-ভৰিয়ে ধৰ্—(বৰকৈ কাকুতি কৰি প্ৰাৰ্থনা জনা)—**হাতে-ভৰিয়ে ধৰি** তেওঁৰপৰা ধান ছুমোণ বাকীকৈ আনিলোঁ।

হাতে কই ভৰিৰে মোহাৰ্—(নিজে পাতি নিজে অপদস্থ কৰি ভাঙ্)-মযে তেওঁক নায়ক পাতিছিলোঁ; এতিয়া মযে ভাঙি, **হাতে কই ভৰিৰে মোহাৰিব** **নোৱাৰোঁ।**

হাতে-লোতে ধৰা পৰ্—'হাতে-কাপে ধৰা পৰ্' চোৱা।

হাতে-হাতে—(১। প্ৰত্যেকটো এহাত অন্তৰত। ২। প্ৰত্যেকৰ হাতত। ৩। এজনৰ হাতৰপৰা আইন এজনৰ হাতলৈ। ৪। তেতিয়াই)—১। পুলিবোৰ **হাতে-হাতে** বোৱা। ২। **হাতে-হাতে** একোচা ধৰি আনা। ৩। মাবোৱাবীৰ চিঠি **হাতে-হাতে** চলে। ৪। সি **হাতে-হাতে** ফল পালে।

হাতে হাতে ধৰ্—(কোনো বেয়া কাম কৰি থাকোঁতেই ধৰ্)—চোৰটোক গঞাই **হাতে হাতে ধৰিলে।**

হাতে হাতে পা—(তদ্দণ্ডে পা)—মাছৰ নাম লওঁতেই **হাতে হাতে পালোঁ।**

হা-তে শুকা—(নাটনিত কাতৰ হ)—ছোৱালীজনী দিনে দিনে **হা-তে শুকাই** যাব লাগিছে।

হাতে হানি হেকুৰা—(নিজৰ দোষত পোৱা বস্তু নাশ কৰ্)—মাছটো **হাতে হানি হেকুৰালোঁ**; নমৰাকৈ আনিব খোজোঁতে হাতৰপৰা ওলাই পানীত পৰিল।

হাদাঙি মেল্—(ৰখীয়া নোহোৱাকৈ এৰি দি)—খেতিৰ মাজত গৰুবোৰ **হাদাঙি মেলিছা** কিয়?

হান তোল (বা **পূৰা**)—(ক্ষতিৰ প্ৰতিকাৰ কৰ্)—এই **হানটো তুলিব** নোৱাৰিলে গৃহস্থালি যাব।

হান্ হান্ কাট্-কাট্ কৰ্—(সদায় টান কথাৰে কষ্ট দি থাক্)—দিনে ৰাতিয়ে **হান্ হান্ কাট্ কাট্ কৰি** থাকিলে ল'ৰাছোৱালী বেয়া হবই।

হাবাগুত লোণ সস্তা হ—(দুৰ্বণিৰ বস্তু বা মানুহ আদি উপকাৰী হলেও কাৰ্যক্ষেত্ৰত বিশেষ উপকাৰত নাহ্)—**হাবাগুত লোণ সস্তা**, দেহাৰ বা কি অৱস্থা? সেই দেখি ওচৰতে যি পোৱা, তাতে সন্তুষ্ট থকাহে কৰ্তব্য।

হাবাথৰি (বা **হাবাথুৰি**) **খা**—(বৰ কষ্ট পা)—খাহী বিচাৰি **হাবাথুৰি খালোঁ**, তেওঁ নাপালোঁ।

হাবাথৰি (বা **হাবাথুৰি**) **লাগ্**—(কষ্টত কাতৰ হ)—খাহী বিচাৰি **হাবাথুৰি লাগিছে**; আজি একো কৰিব নোৱাৰোঁ।

হাবি-জাবি—(১। নানা বস্তুৰ সান-মিহলি। ২। বিশৃঙ্খল কাম)—১। এনে **হাবি-জাবিৰে** মোৰ পেট নভৰে। ২। তেওঁ **হাবি-জাবি** দেখি ভাল নাপালে; গুচি গ'ল।

হাবি-ৰাৰে ঢাকুৰ্—(আৰ্তনাদ কৰি কান্দ্)—ককায়েক মৰা শুনি তাই **হাবি-ৰাৰে ঢাকুৰিবলৈ** ধৰিলে।

হাবি-লঙ্কা মাৰ্—(বহুত দুৰণিৰ ঠাইবোৰ ঘূৰি আহ্)—ভাল গাই এজনী বিচাৰি কেবা দিশে কত **হাবি-লঙ্কা মাৰি** আহিলোঁ, গাই হলে নাপালোঁ।

হা বোলোঁতেই হনুমনিয়াহৰ বাতৰি পা—(সামান্য আভাসৰপৰাই সমস্ত বুজি পা)—তেওঁ বৰ বুধিয়ক লোক; **হা বোলোঁতেই হনুমনিয়াহৰ বাতৰি পায়**। তেওঁৰপৰা এইবোৰ কথা লুকাব কেনেকৈ?

হাম্‌খুবি খা—(মুখ থেকেচা খাই পৰ্)—কেঁচুৱাটোৱে **হাম্‌খুবি খাই** পৰিছে দাঁতে-ওঁঠে কাটিলে নেকি ?

হাম্‌বাও কাঢ়্—(লোক বা আদৰেৰে স্মৰণ কৰ্)—তাই সেউতাকলৈ এতিয়াও **হাম্‌বাও কাঢ়ি** থাকে।

হামা-মাটি খা—(কোনো কামত বৰ কষ্ট পাই জব্দ হ)—কামটো যে ইমান টান, বুজাই নাছিলোঁ ; এদিন কৰিয়েই **হামা-মাটি খালোঁ**।

হামাৰ-ভাৰে—(ভাৰে ভাৰে ; প্ৰচুৰ পৰিমাণে)—মাছ **হামাৰ-ভাৰে** বৈও মানুহে শেষ কৰিব পৰা নাই।

হামিয়াই হেঁকটিয়াই থাক্—(অবাবত সময় কটা)—কাম নকৰি **হামিয়াই হেঁকটিয়াই থকাই** আমাৰ অভ্যাস।

হামোকা খা—(এঢলীয়া হ)—ঘৰটো **হামোকা খাই** আছে, নতুনকৈ খুঁটা লগোৱা।

হামোৰ-কামোৰ—(বৰ আগ্ৰহেৰে কৰা কাৰ্য)—ল'ৰাটোৱে সকলো বামকে বৰ **হামোৰ-কামোৰকৈ** কৰে দেখি তাক বৰ ভাল পাওঁ।

হায়ণ্ড-বিণ্ড—(শোক, ভয় আদি প্ৰকাশ কৰা ভাঙৰ মাত)—মুখৰ আগতে মোটৰ-দুৰ্ঘটনাটো দেখি সকলোৱে **হায়ণ্ড-বিণ্ড** কৰিবলৈ ধৰিলে।

হাৰ-মাল—(এৰাব নোৱৰা বা বৰ মৰমৰ বস্তু আদি)—কেঁচুৱাটো বুঢ়ীৰ **হাৰ-মাল** হৈছে ; তাক থৈ তেওঁ এখন্তেকো ক'লৈকো যাব নোৱাৰে।

হাৰলী আই—(আজলী আই)—'কেনেকুৱা গোটে কাণ খাই ফুৰে, চিনোৱা হাৰলী আই।'

হাৰামৰ নেগুৰ—(বৰ দুষ্ট বা নিকৃষ্ট মানুহ)—'কণা কুঁজা ভেঙুৰ, ই তিনি **হাৰামৰ নেগুৰ**।'

হাৰাশাস্তি হ—(হাৰাশাস্ত হ)—গৰুটো বিচাৰি **হাৰাশাস্তি হলোঁ**।

হাৰাহাৰিকৈ—(কটাকাটি কৰি ; কম-বেছি মিলাই)—মাছবোৰ **হাৰাহাৰিকৈ** ভগাই দিয়া।

হাৰি-অঙ্ক দি—(অপৰাধীৰ কপালত শেঁতাৰ চিন আঁকি দি)—তেতিয়াৰ দিনত কোনো কোনো দোষীক **হাৰি-অঙ্ক দিয়া** হৈছিল।

হাল উঠ্—(হাল বোৱা কাৰ্য শেষ হ)—আজি আমাৰ **হাল উঠিব** ; নাঙল-ধোৱা পিঠা খাম।

হাল জোৰ্—(হাল বাবলৈ ধৰ্)—মোৰ মাটিত **হাল জুবিছা** কিয় ?

হালত জোৰ্—(জৰ কৰি হীন কামত লগা)—বিদ্ৰোহীবিলাকক বজাই **হালত জুবিলে**।

হাল নোহোৱা হলধৰ—(ডাঙৰ নাম লোৱা নিগুৰ্ণ লোক)—তেওঁক গাঁৱৰ মানুহে ডাক্তৰ বুলি মাতে দেখিয়েই তুমি আকৌ ডাক্তৰ বুলি নাভাবিবা ; তেওঁ **হাল নোহোৱা হলধৰ**।

হাল বা—(নাঙলেৰে মাটি চহা)—খেতিয়কবিলাকে **হাল বাব** লাগিছে।

হাল মেল্—(দিনটোলৈ হাল বাবলৈ এৰ্)—বেলি হৈছে, **হাল মেলি** দিয়া।

হালে-বাণ্ডে –(বঙে-ধেমালিয়ে; হেলা-বঙে)—**হালে-বাণ্ডে** দিনকেইটা গ'ল,—পৰীক্ষা আহিল,—কি কৰোঁ ?

হালে হালে সাঙোৰ্—(কেবাটাকো একেলগে বান্ধি জব্দ কৰ্)—পুলিচে ডকাইতইতক **হালে হালে সাঙুৰি** আনিছে।

হাৱা খা –(মুকলি ঠাইত নিৰ্মল বতাহ ল)—তেওঁ নদীৰ পাৰত **হাৱা খাই** ফুৰিছে।

হা-হা কা-কা কৰ্—(দুখ-কষ্টত পৰি চিঞৰ-বাখৰ কৰ্)—হেজাৰ হেজাৰ মানুহে **হা-হা কা-কা কৰি** ভাত বিচাৰি ফুৰিছে।

হাহাকাৰৰ বাহ—(তীব্ৰ সমালোচনাৰ বিষয়)—মই **হাহাকাৰৰ বাহ** হৈ থকাতকৈ আঁতৰি যোৱাই ভাল।

হা-হুমুনিয়াহ—(দুখ-বেজাৰ)—**হা-হুমুনিয়াহ** কাঢ়ি নাথাকিবা, অমঙ্গল মাতি অনা হব।

হিং-হিং কিট্-কিট্ কৰ্—'হান্-হান্ কাট্-কাট্ কৰ্' চোৱা।

হিচ্ খা—(প্ৰচুৰ পৰিমাণে গোট খাই ঠাহ মাৰি থাক্)—পুখুৰীটোত মাছে **হিচ্ খাই** আছে।

হিয়া ঢাকুৰ্–(বা **ভুকুৰা**)—(বুকুত ভুকুৱাই কান্দ্)—**হিয়া ঢাকুবিলেও** তোমাৰ হেৰোৱা ল'বা ঘূৰাই নোপোৱা।

হিয়া খুন্—(কান্দি ব্যাকুল হ)—যৈণীয়েকে মৰিশালিত বহি **হিয়া খুনি** গিৰীয়েকলৈ কান্দিছে।

হিয়াৰ আমঠু—(বৰ প্ৰিয় মানুহ)—সেই ল'বাটোৱেই বুঢ়াৰ **হিয়াৰ আমঠু**, সিয়েই তেওঁৰ সকলো।

হীৰিণ কুটা তীৰিণ কৰ্—(অলপো কাম-বন কৰ্)—ঘৰত থাকি **হীৰিণ কুটা তীৰিণ নকৰিলে** কোনে তোক খুৱাব ?

হুঁটাই-টাই—(কোনো কামলৈ লৰালৰি)—**হুঁটাই-টাই** নকৰি লাহে লাহে কৰা, তেহে কাম সোনকালে হ'ব।

হুই-হুই—(সম্মতি-অসম্মতি)—কথাটো তেওঁলোকে কৈছে, তুমি **হুই-হুই** নকৰি বহি থাকিলা কিয় ?

হুই-হাই—(হাই-হুই ; চিঞৰ-বাখৰ)—তোমালোকে **হুই-হাই** কৰা শুনি ভাবিছিলোঁ, বাঘ ওলাইছে।

হুজ পাত্—(বহুত মানুহ গোট খা)—ইমান মানুহে ইয়াত **হুজ পাতিছে** কিয় ?

হুজ-যাত্ৰা— (বহুত মানুহৰ সমদল)— আজি খাদ্য-সমস্যাৰ বিষয়ে এটা বিৰাট **হুজ-যাত্ৰা** হ'ব।

হুজুক বৰবকৰা পাত্—(সামান্য মানুহক ডাঙৰ বিষয় দি কষ্টৰ কাৰণ সৃষ্টি কৰ্)—গঞাই তেওঁক সৰ্বেসৰ্বা পাতোঁতেই মই ইঙ্গিত দিছিলোঁ ; এতিয়া **হুজুক বৰবকৰা পতাৰ** মজা পালা নে ?

হুজু খেদা দি—(ৰবকৈ চিঞৰ-বাখৰ কৰি খেদ্)—দেউসকলক সিদিনা ৰাইজে **হুজু খেদা দিলে**।

হুজুৰে ভেটিয়ে-মাটিয়ে খুন্দ্—(কোনো অমঙ্গলীয়া কাৰণত সৰ্বস্বান্ত হ)—গঞাৰ লগত মোকৰ্দমাত সি সকলো হেৰুৱালে ; **হুজুৰে** তাৰ **ভেটিয়ে-মাটিয়ে খুন্দিলে**।

হুন উঠ্—(হানি পূৰ হ)—সেই বছৰৰ লোকচানৰ **হুন** এতিয়াও **উঠা** নাই।

হুন তোল্—(হানি পূৰা)—আমি যথাসাধ্যে এই কামৰ **হুন তোলাত** সাহায্য কৰিম।

হুমু-বাৰ্তা—(উৰা বাতৰি)—এই **হুমু-বাৰ্তাত** অধৈৰ্য নহ'ব ; কথাটো মিছা যেন লাগিছে।

হুমতুম নামাত্—(সম্মতি বা অসম্মতি একোকে নক)—আমি বহুত পৰ এই কথা আলোচনা কৰিলোঁ ; তেওঁ **হুম্‌তুম্ নামাতি** বহি থাকিল।

হুৰ খা—(ভয় খাই পলা)—চৰাইবোৰে **হুৰ খাই** দশোদিশে উৰি গ'ল, এটাও গুলীত নপৰিল।

·হুৰ-মুৰ—(লৰালৰি)—'**হুৰ-মুৰ** যাত্ৰা কি কৰে বিধাতা।'

হুৰি মাৰ্—(বহুত মানুহে গিৰ্জনি মাৰ্)—সমজুৱাই **হুৰি মাৰিলে**; ভূঁই-কঁপ অহা যেন পালোঁ।

হুল চাঁচ্—(গোপনে ষড়যন্ত্ৰ কৰ্)—সি তোমালৈ **হুল চাঁচি** আছে, সাপাহৰা যেন।

হুলৰ ওপৰত খৰ মাৰ্—(নিশ্চিত বিপদ্ জানিও কোনো কাম কৰ্)—**হুলৰ ওপৰত খৰ মাৰিলে** হুল ফুটিবই; জানি-শুনিও এনে কামলৈ আগুৱাইছিলা কিয় ?

হুলে হুল কাঢ়্—(শত্ৰুৰদ্বাৰা শত্ৰুক বিনাশ কৰ)—**হুলে হুল কাঢ়িব** লাগে; মানুহেও এজন শত্ৰুক হাতত লৈ ডাঙৰ শত্ৰুৰ ওপৰত প্ৰতিশোধ লয়।

'হেঁচুকি গছত তোল্—(এজনৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে বলেৰে কোনো কাৰ্য কৰা)—**হেঁচুকি গছত তোলা** আৰু পঢ়িবলৈ আগ্ৰহ নোহোৱা ল'ৰাক পঢ়ুৱা একে কথা।

হেঁপোৰ পিট্—(কৰিব নোৱৰা কামত ধৰি টনা-আজোৰা কৰি থাক্)—সি যেনেকৈ **হেঁপোৰ পিটি** আছে, আন এজনে সহায় নকৰিলে কামটো হৈ নুঠিব।

হেঁফনি মাৰি্—(চকু পকাই ভেকাহি মাৰ)—মই কথাটো জানো দেখি কওঁ বুলিলোঁ; এনেতে মেলেকিজনে মোলৈ **হেঁফনি মাৰি** উঠিল; মই নকলোঁ।

হেকাই টিলিকি বাওঁ কৰ্—(বহুত উধাও হ)—স্কুল অকস্মাৎ তিন দিন বন্ধ হোৱাত ল'ৰাবিলাকে **হেকাই টিলিকি বাওঁ কৰিবলৈ** ধৰিলে।

হেকান পাৰ্—(এজনে আন এজনক আগতে কৰা উপকাৰৰ কথা সোঁৱৰাই লাজ দি)—মোৰ নৰিয়াত ঘৰৰ কাম-বন কৰি দিছিলা, তাকে সদায় কৈ **হেকান পাৰি** থাকিব লাগে নে কি ?

হেকান মাতে কেঁকান কৰ্—(হেকান পাৰি মনত আঘাত দি)—তোমাৰ **হেকান মাতে** মোক **কেঁকান কৰিছে**।

·হেণ্ডা-পুণ্ডা—(মিছা বাধা-বিঘিনি দেখুৱাই কাম পেলাই থোৱা কাৰ্য)—**হেণ্ডা-পুণ্ডা** দেখুৱাই আৰু কিমান দিন থাকিবা ? কামটো বাৰু মযে কৰিম।

·হেণ্ডাৰ ভাঙি পকা ধান খা—(ডাঙৰ হানিকৰ কাৰ্য কৰ্)—শুকান জামোল দুমোণ বেচি দেউতাৰ শৰাধৰ ধন গোটাম বুলি ভাবি থ'কোঁতে এদিন ৰাতি চোৰে **হেণ্ডাৰ ভাঙি পকা ধান খালে**।

হেঙেৰা শুৰ্—(হাবি কাটি তাৰপৰা গোটা কাঠ-বাঁহ আদি আঁতৰাই মাটি উলিয়া)—

হাবিডোখৰ কাটি এৰিয়াই **হেঙেৰা শুৰিব** লাগিব ; তেতিয়াহে পানীত জাক পঁচিলে হাল-কোৰ মাৰিব পৰা যাব।

হেতা-ওপৰা কৰ্—'হাতা-ওপৰা' চোৱা।

হেদানি মেল্—(স্বেচ্ছাচাৰী হবলৈ সুযোগ দি)—তোমাৰ ল'ৰাটোক **হেদানি মেলি** দি ভাল কৰা নাই ; পিছত শাসন কৰিবা কেনেকৈ ?

হেন জানি—(সেই দেখি)—কাম পেলাই থলে কামে খায় ; **হেন জানি** শীঘ্ৰে কৰি তাক তুমি থোৱা।

হেন্দোল-দোপ লাগ্—(ডাঙৰ হৈ-চৈ লাগ্)—গুৱাহাটীত কংগ্ৰেছ হব,— গোটেই দেশত **হেন্দোল-দোপ লাগিল**।

হেমতালৰ কোব দি—(মাৰাত্মক কোব মাৰ্)—সি খিহে **হেমতালৰ কোব দিলে,** খাহীটো তাতেই মৰি থাকিল।

হেৰফেৰ তোল্—(ক্ষতি বা অপকাৰ পূৰণ কৰ্ ; প্ৰতিশোধ ল)—োক এদিন অপমান দি'ছিলা, আজি তাৰ **হেৰফেৰ তুলিম**।

হেৰাই-পলাই যা—(নোহোৱা হ)—কুঠাৰখন যে নিদিলা, মই জানো তোমাৰ কুঠাৰখন লৈ **হেৰাই-পলাই গলোহেঁতেন** ?

হেৰা পা- (গৰাকী নোহোৱা অৱস্থাত পা)—মই এটা কলম **হেৰা পাইছোঁ**।

হেৰাল-পোৱাল কাশ্যপ—(অগতিৰ গতি)—**হেৰাল-পোৱাল কাশ্যপ** ; টকা লাগে, তেওঁৰ ওচৰ চাপিবই লাগিব।

হেৰালেও বিচাৰোঁতা নহ, মৰিলেও কান্দোঁতা নহ—(কোনো মিত্ৰৰ-কুটম নহ)—মোৰ নো কি ? মোৰ খবৰ লবলৈ পৃথিৱীত কোন আছে ? **হেৰালেও বিচাৰোঁতা নাই, মৰিলেও কান্দোঁতা নাই**।

হেলকুট কাট্—(অলপ অনিচ্ছা বা হেলা কৰ্)—তেওঁকে আহিবলৈ কৈছিলোঁ ; তেওঁ **হেলকুট কাটিলে** দেখি ময়ে আহিলোঁ।

হেলেম-হেতেম –(হেলা-ওটা ; আওহেলা)—কামটো এৰি তোমালোকে **হেলেম-হেতেম** কৰি আছা কিয় ?

হেহেঁা-নেহেঁা কৰ্—(ইতস্ততঃ কৰ্)—টকাৰ কথা কলোঁ, তেওঁ দিবলৈ **হেহেঁা-নেহেঁা কৰিলে**।

হেলো-হৈচৌ কৰ্—(কোনো কাৰ্যত টনা-আঁজোৰাকৈ লাগি থাকি বৰ লাহে লাহে

কৰ্)— সিহঁতে যেনে **হেলো-হৈচৌ কৰি** আছে, কামটো আজি নহয় যেন দেখিছোঁ।

হৈ-ওঁ হৈ-ওঁ কৰি ফুৰ্—(অনবৰত কোঢ়াল কৰি ফুৰ্)—ইহঁতৰ বন-কাম নাই নেকি? সদায় **হৈ-ওঁ হৈ-ওঁ কৰি ফুৰি** সকলোৰে শান্তি ভঙ্গ কৰিছে।

হৈ দি—(হৈ হৈ শব্দেৰে খেদ্)—অচিনাকী মানুহটোক ইহঁতে **হৈ দি** খেদিলে।

হৈ-ধ্বনি দি—(ডাঙৰ ডাঙৰকৈ হৈ হৈ শব্দ কৰ্)—নদীত মাছ মাৰোঁতে মানুহ-বিলাকে **হৈ-ধ্বনি দিব** লাগিছে।

হৈ-হৈ চেঙো চেঙো কৰ্—(বহুত মানুহে ডাঙৰ ডাঙৰকৈ লজ্জাজনক বা অপমান-সূচক কথা ক)—মই তাত ওলাবহে পালোঁ, মানুহবিলাকে **হৈ-হৈ চেঙো-চেঙো কৰিবলৈ** ধৰিলে।

হোঁ-হেকো একো নামাত্—'হুম্‌তুম্ নামাত্' চোৱা।

হোমৰ গুৰিত পূৰ্ণা দি—(মহৎ পূণ্যৰ কাৰণ হ)—তাক সহায় কৰিলে নো মোৰ কি হ'ব? সি নো ক'ত মোৰ **হোমৰ গুৰিত পূৰ্ণা দিব**?

হোমৰ গোজ নোপোৱা—(বৰলা হৈ থাক্)—তোৰ দৰে কোনে বাৰু **হোমৰ গোজ নোপোৱাকৈ** আছে, চাচোন।

হোৰ তোল্—(প্ৰতিফল দি; হানি পুৰা)—পুৰণি শত্ৰুতাৰ **হোৰ তুলিবলৈ** তেওঁ প্ৰতিজ্ঞা কৰিছে।

হোল-গোঁজ—(কাঠৰ পুতলাৰ নিচিনা জ্ঞান-বুদ্ধিহীন)—সেই **হোল-গোঁজটোৱে** আমাৰ একো কাম নিসিজে।

হোলাই হোলাই যা—(অসাৰ্থকভাৱে নষ্ট হ)--গাধীৰবোৰ নাখালোঁও, নিদিলোঁও--সাঁচি থওঁতে পচি গ'ল, **হোলাই হোলাই গ'ল**।

হোলাৰ ভাই মোলা—(নিচেই সৰল মানুহ)—তেওঁ **হোলাৰ ভাই মোলা**, যি কোৱা তাকে কৰিব।

হোলোঙাৰে কাণ বিন্ধা—(অসম্ভৱ কাৰ্য কৰিবলৈ চেষ্টা কৰ)—ৰবত নোহোৱাকৈ কাঁচিৰেও কাঠ ফালিব পাৰি নেকি? **হোলোঙাৰে কাণ বিন্ধাব** খুজিলেও নোৱাৰি।

হোৱা আঙ্গাত লোণ দি—'সিজা শাকত লোণ দি' চোৱা।

হোৱাতো নোহোৱাতো—(উচিত অনুচিত নিবিচাৰি, সকলো সময়তে)—

হোৱাতো নোহোৱাতো মোক ধৰি নাথাকিবা; মই তোমাৰ কোন কালৰ শত্ৰু?

হোৱা দি—(নভবা-নিচিন্তাকৈ লোকৰ মতত মত দি)—কথাটো ভাবি চাইহে মতামত দিব লাগে; বাইজৰ প্ৰতিনিধি হৈ আহি **হোৱা দিয়াটো** সমীচীন নহয়।

হোৱা-দোৱা (হুৱা-দুৱা)—(হাই-উৰুমি) -তাত কিহৰ **হোৱা দোৱা** লাগিছে?

ক্ষ

ক্ষণ মৰা বন কৰ্—(সময় কটাবলৈ আন্তৰিকতা নোহোৱাকৈ কোনো কাম কৰ)—সোলোক দাখন লৈ আহিছা, কি কাম কৰিবা? **ক্ষণ মৰা বন কৰিলে** আমাৰ কাম কেনেকৈ আগুৱাব?

ক্ষণে ৰুষ্ট ক্ষণে তুষ্ট—(অস্থিৰ প্ৰকৃতিৰ; পৰিবৰ্তনশীল মেজাজৰ)—তেওঁ মানুহজন তেনেই; **ক্ষণে ৰুষ্ট ক্ষণে তুষ্ট**; সেই দেখি মেজাজলৈ লক্ষ্য ক'ৰিহে কথা-বতৰা কৰা।

ক্ষন্তেকৰ ভোজ খাওঁতা নহ—(আশা অনুসৰি কোনো কাৰ্যত সফল হোৱা সম্পৰ্কে নিশ্চয়তা নহ)—কামটো যথাসাধ্যে কৰিছা, সেয়ে যথেষ্ট, ফলাফললৈ আশা পালি নাথাকিবা; **ক্ষন্তেকৰ ভোজ খাওঁতা নাই**।

ক্ষমা কৰ্—(দোষ মাৰ্জনা কৰ্)—মই দোষ কৰিছোঁ, **ক্ষমা কৰক**।

ক্ষমা খোজ্—(দোষ মাৰ্জনা কৰিবলৈ প্ৰাৰ্থনা কৰ্)—দোষ স্বীকাৰ কৰি **ক্ষমা খোজা**।

ক্ষমা দি—'ক্ষমা কৰ্' চোৱা।

ক্ষয় পা—(বা যা বা হ)—(ক্ৰমে হ্ৰাস বা হীন হ)—ঘঁহি থাকিলে শিলো **ক্ষয় যায়**।

ক্ষুদ্ৰ-শৌচ কৰ্—'সৰু-পানী ছো' চোৱা।

ক্ষেত্ৰ চাৰ দি—(কোনো দোষ এৰা দি)—গাইজনী সদায় পলায়, সি দিনা খং উঠি ৰবকৈ কোবালোঁ; এতিয়া সুৰ সুৰীয়া হ'ল; **ক্ষেত্ৰ চাৰ দিলে**; আপুনি ঘৰলৈ আহে।

ক্ষেত্ৰ লাগ্—(কোনো দোষ বা কু-অভ্যাসে লাগ দি)—সঁজবেলা সদায় এপাক মৰাটো তাৰ এটা অভ্যাস হ'ল; তাৰ **ক্ষেত্ৰ লাগিল**; এইটো গুচাবলৈ চেষ্টা কৰা।